A SZENTIRÁS IDÉZETTÁRA

DR. EGYED LAJOS

KORDA R.T. KIADÁSA

A SZENTIRÁS IDÉZETTÁRA

ÖSSZEÁLLITOTTA:

DR. EGYED LAJOS
THEOL. TANÁR, SZEMINÁRIUMI ALIGAZGATÓ

1940.
KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

Nihil obstat. Dr. Eugenius Gutheil censor.
433|1940. Imprimatur. Wesprimii, die 31. Januarii 1940. † Julius m. p. episcopus.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepreghy-utca 2.

Bevezetés

Kétségtelen, hogy korunk nagy változásai közepette a szellemi élet is fordulóponthoz jutott. A mai ember kezd fölhagyni a nyers és durva materializmussal, amelynek végső következményeit saját magán érzi a kor megpróbáltatásaiban. A mélyebb lelkek máris undorodva fordulnak el a csak az anyagra, a csak látható dolgokra korlátozott, Istenről hallani sem akaró világszemlélettől s vágyódnak a természetfölöttiek után. Természetfölötti világosság után, hogy megismerhessék életük értelmét és célját; természetfölötti erő után, hogy kiemelkedhessenek kétségbeejtő erkölcsi és társadalmi lerongyolódottságukból, amelyre a maguk erejéből képtelenek; természetfölötti vigasztalás után, mert szenvedéseik olyan nagyok már, hogy csak túlvilági reménységek enyhíthetik azokat.

De hol találhatók meg azok az igazságok, amelyek képesek világosságot gyujtani a szellem mai sötétségében, hol lelhetők föl a természetfölötti erő és vigasztalás dús forrásai máshol, ha nem abban a könyvben, amelyet az Isten, a mi mennyei Atyánk, egyenesen a mi számunkra íratott meg: a Szentírásban? Ez az a könyv, amelyből ha csak néhány sort olvasunk is, azonnal egy egészen más világ légkörében érezzük magunkat s amelyen keresztül az örök Isten végtelenből jövő fuvallata csap meg bennünket. Ez az a könyv, amelyben az éhező lélek ételt, a szomjúhozó italt, a gyenge támaszt, a beteg orvosságot talál, amelyből világosság árad az elsötétültekre és jóleső vigasztalás a kereszttel megterhelt földi vándorra.

Vissza tehát ehhez a csodálatos könyvhöz: a Bibliához! Vissza elsősorban az egyházi igehirdetés terén! A katolikus pap beszéde ne álljon csupán „az emberi bölcseség meggyőző szavaiból", hanem álljon „a Lélek és az erő bizonyítékából", támaszkodjon azokra az igazságokra, amelyeket az Isten közölt velünk a tőle inspirált szerzők által megírt szentkönyvek: a Szentírás útján.

Ennek a célnak az előmozdítására akar szolgálni jelen szentírási idézetgyüjtemény is. Nem arra való, hogy szentírási helyeket visszakeressünk benne, — erre a célra vannak igen jó verbális konkordanciák. Az egyes, lelkipásztorkodás szempontjából fontosabb témákhoz akarja egybehozni a Szentírásnak azokat a szebb, de kevésbbé ismert gondolatait, amelyek termékenyen hathatnak a hívők lelkére, de amelyeknek fölkutatására a gyakorlati lelkipásztornak se módja, se ideje nincsen.

A Szentírás egyéni olvasásától és tanulmányozásától sem akar fölmenteni ez az idézetgyüjtemény. Csak segíteni akar, megkönnyíteni a Szentírás előbb említett részeinek gyakorlati alkalmazását.

Kísérőül még a következőket jegyzem meg: bár igyekeztem minél több idézetet, minél több szempontból összegyüjteni, a munka még sem teljes. Mereskovszkinak igaza van, amikor azt mondja, hogy a Szentírás olyan, „mint az éjtszakai ég: minél tovább nézed, annál több a csillag rajta". (Az ismeretlen Jézus, 7. old.) Teljesen kimeríteni gondolatvilágát s néhány szempont szerint csoportosítani egyszerűen lehetetlen.

Az anyagelrendezésben alapelvem volt, hogy a hasonló, összetartozó gondolatok egy helyre kerüljenek. Ennek tudható be, hogy némely helyen a beosztás szokatlannak látszik. A betűsor szerinti elrendezés előnyeit a mellékelt betűsoros tárgymutató van hivatva biztosítani.

A gyüjtemény kiegészítésére és anyagának elrendezésére a következő munkákat használtam föl: Füssy: A Szentírás új konkordanciája. 1871. — De Raze, de Lachaud et Flandrin: Concordantiarum ss. scripturae manuale. 1929. — Hermann Hermenegild O. F. M.: Promptuarium Biblicum. 1937. — Kalt: Biblisches Reallexikon. 1938. — Koch: Homiletisches Quellenwerk. (Az eddig megjelent köteteket.) Az idézeteket a Szent István-Társulat új szövegéből vettem.

Szolgáljon munkám Isten nagyobb dicsőségére és a lelkek javára.

Veszprém, 1940, március 30.

SZERZŐ

I. RÉSZ:

ISTEN — ISTEN TULAJDONSÁGAI — ISTEN DOLGAI — ISTEN TIZ PARANCSOLATA

I. FEJEZET: ISTEN

1. HÁNY AZ ISTEN?

EGY. Halld Izrael: az Úr, a mi Istenünk egy Úr! (Móz. V 6, 4.) — Egy a fölséges, mindenható Teremtő, a hatalmas király, a szerfölött félelmetes: Isten, ki trónján ül és országol. (Sir. 1, 8.) — Minden parancsok között legelső ez: Halljad Izrael! A te Urad Istened egy Isten. (Márk 12, 29.) — Nekünk mindamellett egy Istenünk van, az Atya, akitől van minden, és akiért vagyunk mi. (Kor I 8, 6.) — Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség. Egy az Isten és mindeneknek Atyja, aki mindenek fölött, mindenben és mindnyájunkban vagyon. (Ef. 4, 5. 6.) — Egy az Isten s egy a közvetítő is az Isten és az emberek között: az ember Krisztus Jézus. (Tim. I 2, 5.) — Hárman vannak, kik bizonyságot tesznek a mennyben: az Atya, az Ige és a Szentlélek; és ez a három egy. (Ján. I 5, 7.)

EGYEDÜLI. Nincs más Isten Rajta kívül: Én, az Úr, vagyok a Te Istened . . . Rajtam kívül más istened ne legyen. (Móz. II 20, 2—3; V. ö. Móz. V 5, 6—7.) Maga az Úr az Isten s rajta kívül nincs más. (Móz. V 4, 35.) — Vésd a szívedbe, hogy az Úr az Isten fönn az égben és lenn a földön és senki más! (Móz. V 4, 39.) — Lássátok be, hogy én vagyok egyedül s nincs más Isten rajtam kívül. (Móz. V 32, 39.) — Hogy megtudja a föld minden népe, hogy az Úr az Isten s rajta kívül nincs más. (Kir. III 8, 60.) — Uram, nincs hozzád hasonló s nincs más Isten rajtad kívül, egészen úgy, ahogy hallottuk fülünkkel. (Krón. I 17, 20.) — Tudja meg minden pogány, hogy az egész földön egyedül te vagy az Isten. (Tób. 8, 19.) — Te magad vagy a mi Istenünk, ki már kezdettől fogva eldöntöd a háborúkat, hiszen Úr a te neved. (Judit 9, 10.) — A nemzetek istenei mind csak hamis istenek, az Úr azonban egeket alkotott. (Zsolt. 95, 5.) — Nincs Isten kívüled, Uram! (Sir. 36, 5.) — Seregek Ura, Izrael Istene, ki a kerubok felett ülsz, te vagy egyedül a föld minden országának Istene, te alkottad az eget és a földet. (Iz. 37, 16.) — Én, az Úr, az első és az utolsó én vagyok. (Iz. 41, 4.) — Előttem nem alkottatott isten, és utánam sem leszen. (Iz. 43, 10.) — Én vagyok az első és én vagyok az utolsó, rajtam kívül nincsen Isten. (Iz. 44, 6.) — Én vagyok az Úr, és senki más, rajtam kívül Isten nincsen! . . . Én vagyok az Úr és nincs több, ki a világosságot alkottam s a sötétséget teremtettem, ki boldogságot szerzek és bajt teremtek; én, az Úr cselekszem mindezeket. (Iz. 45, 5—7.) — Csak benned van az Isten, és nincsen Isten, csak Te. (Iz. 45, 14.) — Emlékezzetek meg az elmult időkről, hogy én vagyok az Isten, és nincs más Isten, és nincs hozzám hasonló. (Iz. 46, 9.) — Én magam, én vagyok az első, és én vagyok az utolsó. (Iz. 48, 12.) — Az Úr azonban az igaz Isten, Ő az élő Isten, az örök király. Az ő haragjától megindul a föld, a nemzetek nem bírják el fenyegetését. (Jer. 10, 10.) — Ő a mi Istenünk, hozzá senki sem hasonlítható. (Bár. 3, 36.) — Istenek Istene, a királyok Ura, a titkok kinyilatkoztatója. (Dán. 2, 47.) — Egyedül te, az Úr

vagy Isten, és dicsőséges a föld kerekségén! (Dán. 3, 45.) — Én, az Úr, Istened vagyok neked Egyiptom földe óta; rajtam kívül Istent nem ismerhetsz, és Szabadító nincsen kívülem. (Oz. 13, 4.)

2. MI AZ ISTEN?

LÉLEK. Nem láttatok semmiféle alakot sem azon a napon, amelyen szólott hozzátok az Úr a Hóreben a tűz közepéből! (Móz. V 4, 15.) — Istent soha senki nem látta. (Ján. 1, 18.) — Mert az Úr a Lélek; ahol pedig az Úr Lelke, ott a szabadság. (Kor. II 3, 17.) — Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok. (Ján 4, 24.) — Nem kell azt gondolnunk, hogy az istenség hasonló aranyhoz, ezüsthöz, kőhöz, a művészet és az emberi gondolat alkotásához. (Csel. 17, 29.) — Aki engem megtalál, **ÉLETET** talál, és üdvöt merít az Úrtól. (Péld. 8, 35.) — Ami Istenünk **EMÉSZTŐ TŰZ.** (Zsid. 12, 29.) — Megközelíthetetlen világosságban lakozik, kit senki ember nem látott s nem láthat. (Tim. I 6, 16.) — Az Isten **VILÁGOSSÁG** és nincs benne semmi sötétség. (Ján. I 1, 5.)

TEREMTŐ. a) Mindent Isten teremtett: Uram! Nagy vagy te, hatalmas erődben és legyőzhetetlen. Néked szolgálnak összes teremtményeid, mert mondottad és lettek, Lelkedet küldted és létrejöttek, és nincs, ki szavadnak ellenszegüljön. (Judit 16, 16—17.) — Kérdezd meg csak a barmokat, és megtanítanak, az ég madarait, majd megjelentik neked, szólj a földnek, és elmondja neked, s elbeszélik a tenger halai, ki nem tudná mindezek közül, hogy ezeket az Úr keze alkotta. Az ő kezében van minden élő lény párája és minden emberi testnek lelke! (Jób 12, 7—10.) — Ereje által gyűltek egybe a tengerek hirtelen . . . lehellete ékesítette föl az eget, és keze segítségével jött világra a tekergő kígyó. (Jób 26, 12. 13.) — Az Úr igéje alkotta az egeket, szájának lehellete minden seregüket . . . az ő szavára lettek, parancsára létrejöttek. (Zsolt. 32, 6. V. ö. 148, 5.) — Nálad van az élet forrása, és világosságod által látunk világosságot. (Zsolt. 35, 10.) — A föld minden határát te alkottad. (Zsolt. 73, 17.) — Tiéd az ég, és tiéd a föld, Te alkottad a föld kerekségét és mindazt, ami rajta vagyon; az északot s a delet te teremtetted. (Zsolt. 88, 12.) — Tudjátok meg, hogy az Úr az Isten, ő alkotott minket és nem mi magunk; az ő népe s az ő legelőjének nyája vagyunk. (Zsolt. 99, 3.) — Te Uram, kezdetben megteremtetted a földet, s a te kezed művei az egek. (Zsolt. 101, 26.) — Elhelyezted oszlopain a földet, hogy meg ne inogjon sohasem. (Zsolt. 103, 5.) — Ki állította föl a földnek minden végét? Hogyan hívják? És mi a fia neve, ha tudod? (Péld. 30, 4.) — Ki örökké él, az teremtett mindent egyaránt . . . Ki győzi elbeszélni az ő műveit, és ki vizsgálja át nagy alkotásait? (Sir. 18, 1—3.) — Seregek Ura, Izrael Istene, ki a kerubok felett ülsz . . . Te alkottad az eget és a földet. (Iz. 37, 16.) — Vajjon nem tudod-e, vagy nem hallottad-e: örökkévaló Isten az Úr, ő, aki a föld határait teremtette. (Iz. 40, 28.) — Az Úr Isten (az), ki az egeket teremtette és kifeszítette, ki megerősítette a földet és ami belőle sarjadzik, ki éltető lehelletet ad a népnek, mely rajta van, és lélekzetet a rajta járóknak. (Iz. 42, 5.) — Én vagyok az Úr, mindenek alkotója, ki egyedül terjesztettem ki az egeket, ki megszilárdítottam a földet. (Iz. 44,

24.) — Én alkottam a földet, és az embert rajta én teremtettem; az én kezem terjesztette ki az egeket, és egész seregüket én sorakoztattam fel. (Iz. 45, 12.) — Az én kezem alapította meg a földet, s az én jobbom mérte ki az egeket. (Iz. 48, 13.) Megfeledkeztél az Úrról, alkotódról, ki kiterjesztette az egeket és megalapította a földet. (Iz. 51, 13.) — (Isten) erejével megalkotta a földet, bölcseségével elkészítette a föld kerekségét, és okosságával kifeszítette az egeket. Az ő szavára gyűl egybe a vizek sokasága az égben, és ő emeli fel a föld széléről a felhőket. (Jer. 10, 12—13.) — (A Mindenható)...örök időre megalapította a földet és betöltötte barmokkal meg négylábú állatokkal. (Bár. 3, 32.) — Az Urat, az ég Istenét félem, ki a tengert és a szárazföldet alkotta. (Jón. 1, 9.) — Kérlek, fiam! Tekints az égre, a földre és mindenre, ami bennük van, és értsd meg, hogy mindezt, valamint az emberi nemet is semmiből teremtette az Isten. (Makk. II 7, 28.) — Mindenek ő általa lettek, és nála nélkül semmi sem lett, ami lett. (Ján. 1, 3.) — Urunk, te vagy az, aki alkottad az eget és a földet, a tengert és mindent, ami ezekben van. (Csel. 4, 24.) — Az Isten, aki alkotta a világot s benne mindent . . . ő ad mindeneknek életet és mindent. (Csel. 17, 24—25.) — Nekünk . . . egy Istenünk van, az Atya, akitől van minden. (Kor. I 8, 6.) — Kezdetben te, Uram, megalapítottad a földet, és kezednek művei az egek. (Zsid. 1, 10.) — Minden háznak van építőmestere; aki pedig mindeneket teremtett, az Isten az. (Zsid. 3, 4.) — Méltó vagy, ó Urunk, Istenünk, hogy tied legyen a dicsőség és a tisztelet és a hatalom, mert te teremtettél mindent, és a te akaratod által jöttek létre és teremtettek! (Jel. 4, 11.) — Imádjátok őt, aki az eget és földet, a tengert és a vizek forrásait alkotta! (Jel. 14, 7.) **b) Miért teremtett?** Az Úr mindent önmagáért alkotott. (Péld. 16, 4.) — Ő az Isten, ki a földet formálta és készítette, ő alkotta meg: nem hiába teremtette, azért alkotta, hogy rajta lakjanak. (Iz. 45, 18.) **c) Miből teremtett?** Tekints az égre, a földre és mindenre, ami bennük van, és értsd meg, hogy mindezt, valamint az emberi nemet is semmiből teremtette az Isten. (Makk. II 7, 28.)

ÚR. a) Isten Úr: Én, az Úr, jelentem meg Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak mint Mindenható Isten, — mert ezt a nevemet: Úr, nem közöltem velük, — s kötöttem velük szövetséget. (Móz. II 6, 3.) — Én vagyok az Úr, ez az én nevem; dicsőségemet nem engedem át másnak, sem dícséretemet a bálványoknak. (Iz. 42, 8.) — Én, az Úr, a ti Szentetek, Izrael teremtője, a ti királyotok. (Iz. 43, 15.) — Megesküdtem önmagamra, igaz szó ment ki szájamból, s meg nem hiúsul: Előttem hajlik meg minden térd és reám esküszik minden nyelv. (Iz. 45, 23.) — Én vagyok az Úr, a te Istened, ki felkavarom a tengert, és feldagadnak habjai; a seregek Ura az én nevem. (Iz. 51, 15.) — Ime én vagyok az Úr, minden testnek Istene; vajjon nehéz-e nekem bármi is? (Jer. 32, 27.) **b) Istené az egész világ:** Az Úréi a föld sarkai s ő helyezte rájuk a föld kerekségét. (Kir. I 2, 8.) — Tiéd Uram a fenség, a hatalom, a dicsőség és a győzelem: tied a dícséret, mert minden, ami az égben s a földön van, a tiéd, tiéd Uram a királyság s te vagy valamennyi fejedelem felett. Tiéd a gazdagság, tiéd a dicsőség, te uralkodol mindenen, a te kezedben van az erő s a hatalom, a te kezedben

van a nagyság s az uralkodás mindenen. (Krón. I 29, 11. 12.) — Az Úré a föld s ami azt betölti, a földkerekség és minden lakója. (Zsolt. 23, 1.) Kezében van a föld minden határa, s övei a hegyek csúcsai. (Zsolt. 94, 4.) — Az Úré a föld és annak teljessége. (Kor. I 10, 26.)

KIRÁLY. Tiéd Uram a királyság s te vagy valamennyi fejedelem felett. (Krón. I. 29, 11.) — Felállítja székét az Úr a víz özöne fölé, s trónol az Úr mint király örökké. (Zsolt. 28, 10.) — Mert az Úr felséges, rettenetes, hatalmas királya ő az egész földnek . . . Zengedezzetek Istenünknek, zengedezzetek, zengedezzetek királyunknak, zengedezzetek. Mert királya az Isten az egész földnek, zengedezzetek bölcseséggel. Uralkodik az Isten a nemzeteken, s ül szent trónusán az Isten. (Zsolt. 46, 3. 7—9.) — Igazság és jog királyi széked alapja, irgalom és hűség vonulnak előtted. (Zsolt. 88, 15.) — Mert nagy Isten az Úr, hatalmas király ő minden istenen. (Zsolt. 94, 3.) — Az Úr az égben állította fel trónusát, és királysága mindenen uralkodik. (Zsolt. 102, 19.) Kinyujtja hatalmas jogaradat a Sionból az Úr: Uralkodjál ellenségeid között! (Zsolt. 109, 2.) — Igy szól az Úr: az ég az én trónusom, és a föld az én lábam zsámolya. (Iz. 66, I.) — Boldog s egyetlen Hatalmasság, a királyok Királya, az urak Ura. (Tim. I 6, 15.) — Ő az uraknak Ura és a királyoknak Királya. (Jel. 17, 14.)

ATYA. Ezzel fizetsz-e az Úrnak? Balga és esztelen nép! Nem atyád-e ő néked, ki magáévá tett téged, alkotott és teremtett téged? (Móz. V 32, 6.) — Te vagy a mi atyánk! Mert Ábrahám nem tud mirólunk, és Izrael nem ismer minket; te, Uram, vagy a mi atyánk, öröktől fogva Megváltónk a te neved. (Iz. 63, 16.) — Mostantól fogva így szólíts engem: Én atyám! Ifjúkoromnak vezére te vagy. (Jer. 3, 4.) — A fiú tiszteli atyját és a szolga urát. Ha tehát én atya vagyok, hol az én tiszteletem, és ha én Úr vagyok, hol a félelem tőlem? — mondja a seregek Ura nektek, papok, kik megvetitek nevemet. (Mal. I 6.) . . . hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki napját fölkelti jókra és gonoszokra, és esőt ad az igazaknak és hamisaknak. (Máté 5, 45.) Igy imádkozzatok: Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved. (Máté 6, 9; Lk. 11, 2.) — . . . a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, sem akarja, hogy elvesszen csak egy is e kicsinyek közül. (Máté 18, 14.) — Ne hívjatok senkit atyátoknak a földön: mert egy a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon. (Máté 23, 9.) — Mondá neki Jézus (M. Magdolnának): Ne illess engem, mert még nem mentem föl Atyámhoz; hanem eredj atyámfiaihoz, és mondjad nekik: Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. (Ján. 20, 17.) — Nem vettétek ugyanis a szolgaság lelkét, hogy ismét csak féljetek, hanem vettétek a gyermekkéfogadás lelkét, amelyben azt kiáltjuk: Abba. (Atyánk!) (Róm. 8, 15.) — És én magamhoz fogadlak titeket és atyátok leszek, és ti az én fiaim és leányaim lesztek, úgymond a mindenható Úr. (Kor. II 6, 18; V. ö. Kir. II 7, 14; Iz. 43, 6; Jer. 31, 9; Ezek. 20, 34.) — Egy az Isten és mindeneknek Atyja, aki mindenek fölött, mindenben és mindnyájunkban vagyon. (Ef. 4, 6.) — Szüntelenül gondolunk Istenünk és Atyánk előtt a mi Urunkban, Jézus Krisztusban való hitetek munkájára. (Tessz. I 1, 3.)

II. FEJEZET: ISTEN TULAJDONSÁGAI

ÖRÖKKÉVALÓ. Nagy az Isten, és nem tudjuk fölfogni, évei számát nem lehet kifürkészni. (Jób 36, 26.) — Királyi széked, Isten, örökké áll. (Zsolt. 44, 7; V. ö. Zsid. 1, 8.) — Szemed előtt ezer esztendő olyan, mint az eltűnt tegnapi nap, avagy egy éjtszakai őrszolgálat. Esztendeink semminek számítanak, olyanok, mint a reggel kiviruló fű: reggel hajt és virul, estére elfonnyad, elhervad és elszárad. (Zsolt. 89, 4—6.) — Te, Uram, kezdetben megteremtetted a földet, s a te kezed művei az egek. Azok elmúlnak, de te megmaradsz, és mint a ruha, mind elavulnak, elváltoztatod őket, mint az öltözetet és elváltoznak, te azonban ugyanaz maradsz, és éveid el nem fogynak. Szolgáid fiainak mindenkor lesz lakásuk, és örökre lesz ivadékuk. (Zsolt. 101, 26—29; V. ö. Zsid. 1, 11. 12.) — A te országod örökre szóló ország, és uralmad nemzedékről-nemzedékre fennáll. (Zsolt. 144, 13.) — Örökkévaló Isten az Úr, ő, aki a föld határait teremtette. El nem lankad és el nem fárad, és bölcsesége kifürkészhetetlen. (Iz. 40, 28.) — Én, az Úr, az első és az utolsó én vagyok. (Iz. 41, 4.) — Te Uram, mindörökké megmaradsz, királyi széked nemzedékről-nemzedékre. (Jer. Gyászé. 5, 19.) — Az ő (Isten) hatalma örök hatalom, és országa nemzedékről-nemzedékre fennmarad. És vele szemben a föld minden lakója olyan, mint a semmi, mert ő akarata szerint jár el az égi hatalmakkal és a föld lakóival, és nincs senki sem, ki kezének ellenállhatna és azt mondhatná neki: Miért tetted ezt? (Dán. 4, 31—32.) — (Isten) az urak Ura, ki egyedül bírja a halhatatlanságot. (Tim. I 6, 16.) — Egy nap az Úrnál annyi, mint ezer év, és ezer év, mint egy nap. (Pét. II 3, 8.) — Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég, úgymond az Úr. (Jel. 1, 8; 21, 6; 22, 13.) — Szent, szent, szent az Úr, a mindenható Isten, aki volt és aki van és aki eljövendő! (Jel. 4, 8.)

MINDENÜTT JELENLÉVŐ. 1. Isten mindenhol van: Magasabb az (Isten) az égnél — mit is tehetnél? Mélyebb az alvilágnál — hogy ismerned meg? Mértéke hosszabb a földnél és szélesebb a tengernél. (Jób 11, 8—9.) — Minden gyorsnál gyorsabb a bölcseség, tisztaságánál fogva mindenen átjut. (Bölcs. 7, 24.) — Elér . . . erejével egyik végtől a másikig s a mindenséget üdvösen igazgatja. (Bölcs. 8, 1.) — Ismerd el tehát máma és vésd a szívedbe, hogy az Úr az Isten fönn az égben és lenn a földön és senki más! (Móz. V 4, 39.) — Dicsőségével tele van az egész föld! (Iz. 6, 3.) — Keressék az Istent, hátha kitapogathatják vagy megtalálhatják, habár nincs messze egyikünktől sem; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. (Csel. 17, 27—28.)

2. Nem vonhatja ki magát senki keze alól: Hová mehetnék lelked elől? Hová menekülhetnék színed elől? Ha felszállok az égbe, te ott vagy, ha leszállok az alvilágba, jelen vagy. Ha felölteném a hajnal szárnyait, s a tenger túlsó szélén telepedném meg, ott is a te kezed lenne a vezérem, s a te jobbod tartana engem. Mondhatnám talán: A sötétség takarjon el engem, és éjtszaka legyen a világosság körülöttem, de a sötétség sem sötét neked, s az éjjel, mint a nappal, oly világos előtted, sötétség és világosság előtted egyremegy. Hiszen te alkottad veséimet. (Zsolt. 138, 7—13.) — Az Úr szeme minde-

nütt jelen van, a rosszakat is, jókat is meglátja. (Péld. 15, 3.) — Az Úr lelke . . . betölti a föld kerekségét . . . ezért senki sem maradhat rejtve, ki igaztalant beszél. (Bölcs. 1, 7.) — Vajjon csak a közelből vagyok-e én Isten? — úgymond az Úr — és nem vagyok-e Isten a távolból is? Vajjon elrejtőzhetik-e bárki is rejtekhelyen, úgyhogy ne lássam őt? — úgymond az Úr. Vajjon nem én töltöm-e be az eget és a földet? (Jer. 23, 23. 24.) — Ha leszállnak az alvilágba (az Isten ítélete elől menekülők), kezem onnan is előhozza őket; ha felszállnak az égbe, onnan is lerántom őket. Ha a Kármel tetejére rejtőznek is el, onnan is felkutatom és elhozom őket; és ha szemem elől a tenger mélyére bújnak is, ott is meghagyom a kígyónak, hogy marja meg őket. Ha fogságba mennek ellenségeik előtt, ott is meghagyom a kardnak, hogy ölje meg őket. (Ám. 9, 2—4.) — Ha oly magasra emelkedel is, mint a sas, és ha a csillagok közé helyezed is fészkedet: onnan is lerántalak téged! (Abd. 4.)

MINDENTUDÓ. 1. Isten mindent tud: Te mindent ismersz. (Eszt. 13, 12.) — Isten az, „kinek mindenről van tudomása". (Eszt. 14, 14.) — Mily tiszteletreméltók előttem, Isten, a te gondolataid, mily hatalmas a számuk! Megolvasnám őket, de számosabbak a fövénynél, s ébredésemkor is még nálad lennék. (Zsolt. 138, 17. 18.) — Az ő (Isten) szájából származik a tudás és az értelem. (Péld. 2, 6.)

2. Ismeri önmagát: Senki sem ismeri a Fiút más, mint az Atya, az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú. (Máté 11, 27; Lk. 10, 22.) — Az Isten dolgait sem ismeri senki, csak Istennek Lelke. (Kor. I 2, 11.) — Ki ismerte meg az Úr értelmét, hogy őt oktathatná? (Kor. I 2, 16.)

3. Ismeri a teremtett dolgokat: Ismerem az ég minden madarait. (Zsolt. 49, 11.) — A csillagoknak sokaságát megszámlálja, és mindannyiukat nevén szólítja. (Zsolt. 146, 4.) — Az Úr Isten ismert mindent, még mielőtt azt megteremtette, de bevégzésük után is meglát mindeneket. (Sir. 23, 29.) — Ő az, aki megszámoltan kivezeti seregüket (a csillagokét), és nevén szólítja valamennyiüket. (Iz. 40, 26.)

4. Ismeri az emberek ügyét-baját: Rég ismerem lakásodat, kijöttödet, bemenetedet, utadat és ellenem való tombolásodat. (Kir. IV 19, 27. V. ö. Iz. 37, 28.) — Ő ismeri az emberek hitványságát. (Jób 11, 11.) — Nem látja-e ő utaimat és nem számlálja-e minden lépésemet? (Jób 31, 4; V. ö. 14, 16; 34, 21.) — Szeme a szegényre tekint, szempillái vizsgálják az emberek fiait. (Zsolt. 10, 5.) — Ismeri az Úr az ártatlanok napjait. (Zsolt. 36, 18.) — Letekint az Úr az égből, mind látja az emberek fiait. Nézi szilárd lakóhelyéről a föld megannyi lakóját. Egytől-egyig ő alkotta szívüket, ismeri minden tettüket. (Zsolt. 32, 13—15.) — Te ismered gyalázatomat, szégyenemet, pironkodásomat, előtted van mind, aki szorongat engem. (Zsolt. 68, 20. 21.) — Magad elé állítod gonoszságainkat, arcod világosságába titkainkat. (Zsolt. 89, 8.) — Uram, te megvizsgáltál és ismersz engem, tudod, ha leülök és ha felkelek, messziről érted gondolataimat, szemmeltartod járásomat és nyugvásomat, előre meglátod minden utamat. Még nincs is a szó nyelvemen, és te, Uram, máris érted egészen. Elülhátul körülveszel engem, és feletted tartod kezedet. Tudásod csodálatos előttem, s oly nagy, hogy

fel nem érhetem! . . . Csontom nincs rejtve előtted, te alkottál a rejtekben, valómmal együtt a föld ölében. Még alaktalan voltam és szemed már látott engem és könyvedbe be volt írva minden. (Zsolt. 138, 1—6. 15. 16.) — Az Úr szemei vannak azokon, kik félik őt, és számontartja az ember minden cselekedetét. (Sir. 15, 20.) — Ne mondd: Rejtve vagyok Isten elől, és ki törődik velem a magasságban? A sok nép közt meg sem ismernek engem; mit is számítok a mérhetetlen teremtésben! Ime, az ég és az egek ege, az óceán, az egész föld és mi azokban vagyon, megrendül, ha ő odanéz! (Sir. 16, 16—18.) — Minden élő lény műve nyilvánvaló előtte, és semmi sincs elrejtve színe elől. (Sir. 39, 24.) — Szemem ott van minden útjukon; nincsenek azok elrejtve színem elől, és gonoszságuk nincs elfödve szemem elől. (Jer. 16, 17.) — Ő nyilatkoztatja ki a mélységes és elrejtett titkokat, tudja azt, ami a sötétben történik, s a világosság nála vagyon. (Dán. 2, 22.) — Az Úr ismeri a benne bízókat. (Náh. 1, 7.) — Te nagy vagy szándékaidban és megfoghatatlan végzéseidben. Szemed Ádám fiainak minden útjára tekint. (Jer. 32, 19.) — Ám az Isten szilárd alapja rendületlenül áll, és ez a pecsétje: Ismeri az Úr az övéit. (Tim. II 2, 19.)

5. Ismeri az emberek szívét, gondolatát: Mindentudó Isten az Úr s eléje kerülnek szándékaitok. (Kir. I 2, 3.) — Az Úr minden szívet megvizsgál, s az elmék minden gondolatát ismeri. (Krón. I 28, 9.) — Tudom, Istenem, hogy vizsgálod a szíveket. (Krón. I 29, 17.) — Te ismered . . . egyedül az emberek fiainak szívét. (Krón. II 6, 30.) — Igazságos Isten, te a szívek és vesék vizsgálója! (Zsolt. 7, 10.) — Ő ismeri a szív rejtekeit. (Zsolt. 43, 22.) — Ismeri az Úr az emberek gondolatait, és tudja, hogy hiábavalók. (Zsolt. 93, 11.) — Vizsgálj meg engem, Isten, és ismerd meg szívemet, vess próbára s ismerd meg ösvényeimet, és nézd meg, a gonoszság útján vagyok-e? És légy az örök úton vezérem. (Zsolt. 138, 23. 24.) — Az alvilág s az enyészet helye tárva van az Úr előtt, mennyivel inkább az emberek fiainak szíve! (Péld. 15, 11.) — Az ember minden útja hibátlan a saját szemében, a lelkeket azonban az Úr veti latra. (Péld. 16, 2.) — Mint ahogy tűzzel próbálják ki az ezüstöt, és a kemencében az aranyat, úgy vizsgálja az Úr a szíveket. (Péld. 17, 3.) — Az ember minden útja helyes a saját szemében, a szíveket mégis az Úr veti latra. (Péld. 21, 2.) — Ha azt mondod: „Nem telik erőmből!" Nemde látja, ki a szíveket mérlegeli, s aki lelkedet szemmeltartja, tud mindenről. (Péld. 24, 12.) — Ne tartsd magadat igaznak Isten előtt, mert ő belelát a szívbe. (Sir. 7, 5.) — Ő belelát minden szívbe. (Sir. 16, 20.) — Az Úr szeme a napnál is sokkal fényesebb, kémleli az ember minden útját és a tenger mélységét, és látja az emberek szívének legtitkosabb rejtekét. (Sir. 23, 28.) — Kifürkészi a tenger mélységét és az emberek szívét, és átlát furfangukon; mert az Úr minden tudás birtokában vagyon, és látja az idők jelét; tudtul adja a multat és a jövendőt, és fölfedi a titkok nyitját. Egy gondolat sem kerüli el figyelmét, s egy szó sincs rejtve előtte. (Sir. 42, 18—20.) — Engem pedig ismersz, Uram, te látod, . . . hogy szívem veled van. (Jer. 12, 3.) — Én, az Úr azonban kivizsgálom a szívet, és kikutatom a veséket. (Jer. 17, 10.) — Igy szól az Úr: Ekként beszéltetek, Izrael háza; ismerem én szívetek gondolatait! (Ezek. 11, 5.) — Az Isten ismeri szíveitéket.

(Lk. 16, 15; V. ö. Csel. 1, 24; 15, 8.) — Én vagyok a vesék és a szívek vizsgálója, és megfizetek kinek-kinek közületek cselekedetei szerint. (Jel. 2, 23.) — Semmiféle teremtmény sem láthatatlan az ő színe előtt, sőt minden födetlen és nyilt az ő szeme előtt, aki előtt felelni fogunk. (Zsid. 4, 13.)

6. Isten mindentudásának nincs határa térbelileg: Az Úr szeme nézi ugyanis az egész földet. (Krón. II 16, 9.) — Ő ellát a világ végeiig és szemlél mindent az ég alatt. (Jób 28, 24.) — Az Úr szeme mindenütt jelen van, a rosszakat is, jókat is meglátja. (Péld. 15, 3.) — Elér . . . erejével egyik végtől a másikig s a mindenséget üdvösen igazgatja. (Bölcs. 8, 1.) — Vajjon csak a közelből vagyok-e én Isten? — úgymond az Úr — és nem vagyok-e Isten a távolból is? (Jer. 23, 23.)

7. Isten mindentudásának nincs határa időbelileg: Én tudom, hogy Egyiptom királya nem fogja megengedni, hogy elmenjetek, csak ha erős kéz kényszeríti. (Móz. II 3, 19.) — Még alaktalan voltam, és szemed már látott engem, és könyvedbe be volt írva minden; meg voltak határozva a napok, mikor még egy sem volt meg belőlük. (Zsolt. 138, 16.) — Tudtad, hogy gonosz volt eredetük (a kananeusoknak), és romlottságuk velük született, és gondolkodásuk soha meg nem változik, hisz átkozott fajzat voltak kezdettől fogva! (Bölcs. 12, 10.) — Minden élő lény műve nyilvánvaló előtte, és semmi sincs elrejtve színe elől. Átfogja tekintetével az örökkévalóságot, és semmi sem csodás a színe előtt! (Sir. 39, 24—25.) — Tudtul adja a multat és a jövendőt. (Sir. 42, 19.) — Emlékezzetek meg az elmult időkről, hogy én vagyok az Isten, és nincs más Isten, és nincs hozzám hasonló, ki az idők elejétől fogva kinyilatkoztatom az utolsó dolgokat, és kezdet óta azt, ami még nem történt meg, és mondom: Határozatom beteljesül, és minden akaratom megvalósul. (Iz. 46, 9—10. V. ö. 42, 9; 44, 7.) — Örök Isten, ki látod, ami titokban történik, és tudsz mindent, mielőtt meglenne. (Dán. 13, 42.) — Tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, mielőtt kérnétek őt. (Mt. 6, 8.)

8. Isten mindentudásának alapja: Egytől-egyig ő alkotta szívüket, ismeri minden tettüket. (Zsolt. 32, 15.) — Ne hallana a fülnek plántálója? S ne látna a szemnek alkotója? (Zsolt. 93, 9.) — A sötétség sem sötét neked, s az éjjel, mint a nappal oly világos előtted, sötétség és világosság előtted egyremegy. Hiszen te alkottad veséimet, te szőttél engem anyám méhében . . . alaktalan voltam, és szemed már látott engem. (Zsolt. 138, 12.) — Az Úr lelke ugyanis betölti a föld kerekségét. (Bölcs. 1, 7.) — Vajjon elrejtőzhetik-e bárki is rejtekhelyén úgy, hogy ne lássam őt? — úgymond az Úr. Vajjon nem én töltöm-e be az eget és a földet? (Jer. 23, 24.)

9. Isten mindentudásának következménye: Az Úr szeme nézi . . . az egész földet s erőt ad azoknak, akik tökéletes szívvel bíznak benne. (Krón. II 16, 9.) — Jó néven veszi-e ő, ki előtt nincsen titok, vagy csellel akarjátok-e rászedni, mintha ember volna? (Jób 13, 9.) — Az Ő szeme az emberek útjain vagyon, és látja minden lépésüket: nincs sötétség, nincs halál-árnyék, hol a gonosztevők elrejtőzzenek. (Jób 34, 21.) — (Balgaság, ha) azt mondják: Hogy lenne erre gondja az Istennek? Hogy is lenne tudomása erről a Fölségesnek? (Zsolt. 72, 11.) — Ha lelkem elcsügged bennem, te ismered ösvé-

nyeimet (Zsolt. 141, 4). — Ne mondd: „Rejtve vagyok Isten elől, és ki törődik velem a magasságban? A sok nép között meg sem ismernek engem; mit is számítok a mérhetetlen teremtésben!" (Sir. 16, 16.) — Aki azt hiszi, hogy Isten nem ismeri bűneit, „nem tudja, hogy az ő szeme mindent meglát". (Sir. 23, 27.) — Jaj nektek, kik szívetek mélyébe el akarjátok rejteni az Úr elől terveteket! Kiknek tettei a sötétségben mennek végbe, és azt mondják: Ki lát minket és ki ismer minket? (Iz. 29, 15.) — Te pedig mikor imádkozol, menj be kamrádba, és ajtót betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked. (Máté 6, 6.) — Aki vizsgálja szíveteket, tudja, hogy mik a Lélek kívánságai: hogy tudniillik közbenjár a szentekért az Isten akarata szerint. (Róm. 8, 27.) — Ha vádol minket szívünk, Isten nagyobb a szívünknél és tud mindent. (Ján. I 3, 20.)

MINDENHATÓ. 1. Isten mindent megtehet: Mikor pedig kilencvenkilenc esztendős lett Ábrahám, megjelenék neki az Úr és mondá neki: Én vagyok a Mindenható Isten: járj előttem s légy tökéletes. (Móz. I 17, 1; I 35, 11.) — Vajjon nehéz-e valami az Istennek? (Móz. I 18, 14.) — Olyan az Úr, mint a hősi harcos: Mindenható az ő neve. (Móz. II 15, 3.) — Hát erőtlene az Úr keze? Nos, majd meglátod, valóban beteljesedik-e a beszédem? (Móz. IV 11, 23.) — Erős Isten az Úr, erős Isten az Úr. (Józs. 22, 22.) — Hatalom és félelmetesség vagyon annál, ki rendet teremt magasságaiban. Vane száma seregeinek? és kire nem kel fel az ő világossága? (Jób 25, 2. 3.) — Tudom, hogy mindent megtehetsz, és hogy egy gondolat sincs rejtve előtted. (Jób 42, 2.) — Uram, seregek Istene, ki hasonló hozzád? Hatalmas vagy, Uram, és hűséged körülvesz téged. Te uralkodol a tenger erején, és háborgó hullámait te fékezed meg. (Zsolt. 88, 9—10.) — A mi Istenünk az égben van, mindent megtesz, amit akar. (Zsolt. 113, 11; Héber 115, 3.) — Amit akar, az Úr mindent megtehet égen, földön, tengeren és minden mélységben. (Zsolt. 134, 6.) — Nagy a mi Urunk, nagy az ő hatalma, bölcseségének nincsen határa. (Zsolt. 146, 5.) — Nagy az Isten bölcsesége, erős a hatalma. (Sir. 15, 19.) — Ime, az ég és az egek ege, az óceán, az egész föld és mi azokban vagyon, megrendül, ha ő odanéz! A hegyek mind, a dombok és a földkerekség alapjai remegve megrázkódnak, ha Isten reájuk tekint. (Sir. 16, 18—19.) — Akaratának kívánsága teljesül, s ahol ő segít, ott nincsen akadály. (Sir. 39, 23.) — Félelmetes az Úr és szerfölött hatalmas, csodálatos az ő ereje! (Sir. 43, 31.) — Én vagyok az Úr, a te Istened, ki felkavarom a tengert, és feldagadnak habjai: a seregek Ura az én nevem. (Iz. 51, 15.) — Ime, nem rövid az Úr keze, hogy meg ne tudjon szabadítani. Nem tompa az ő füle, hogy ne tudjon hallani. (Iz. 59, 1.) — Ime te alkottad az eget és a földet nagy hatalmaddal és kinyujtott karoddal; semmi sem nehéz előtted. (Jer. 32, 17.) — Én vagyok az Úr, minden testnek Istene; vajjon nehéz-e nekem bármi is? (Jer. 32, 27.) — Elküldi a fényt, s az elmegyen és ha hívja, remegve engedelmeskedik neki. A csillagok örömmel ragyognak őrhelyükön; ha hívja őket, azt mondják: Itt vagyunk. (Bár. 3, 33. 35.) — Vajjon az én szememben nehéz-e (akármi)? (Zak. 8, 6.) — Istennél minden lehetséges. (Máté 19, 26; Márk 10. 27; Lk. 18, 27.) — Isten, ki . . . mindent akaratának a hatá-

rozata szerint cselekszik. (Ef. 1, 11.) — Mondjatok dícséretet Istenünknek mind az ő szolgái és akik őt félitek, kicsinyek és nagyok! . . . Alleluja! Mert uralkodik az Úr, a mi Istenünk, a Mindenható! (Jel. 19, 5. 6.)

2. Isten hatalmát különösen a teremtésből ismerjük meg: Ki tudná megmérni marokkal a vizeket? Arasszal fölmérni az egeket? Ki tudná három ujjával mérlegre tenni a föld tömegét? Súllyal lemérni a hegyeket, mérlegserpenyővel a dombokat? (Iz. 40, 12.) — Isten örök ereje észlelhető a világ teremtése óta, mert az értelem a teremtmények révén fölismeri. (Róm. I 20.)

3. Isten hatalma alól egyetlen teremtmény sem vonhatja ki magát: Mondá az Úr Mózesnek: Ki teremtett szájat az embernek, avagy ki tesz némává meg siketté, látóvá és vakká? Nem én-e? (Móz. II 4, 11.) — Én ölök és én éltetek, sebesítek és gyógyítok s nincs, ki kezemből kiszabadíthasson. (Móz. V 32, 39.) — Az Úr tesz halottá és élővé, visz le az alvilágba s hoz vissza onnét. (Kir. I 2, 6.) — A te kezedben van az erő s a hatalom, a te kezedben van a nagyság s az uralkodás mindenen. (Krón. I 29, 12.) — Te vagy az Isten az égben és te uralkodol a nemzetek valamennyi országán, kezedben erő és hatalom van, s neked senki sem tud ellenállni. (Krón. II 20, 6.) — Mindenkor nagy vagy te, Uram, és uralmad örökké tart. Ostorozol és meggyógyítsz, letaszítsz az alvilágba és visszahozasz és nincsen, ki kezedet elkerülje. (Tób. 13, 1. 2; V. ö. Móz. V 32, 39; Kir. I 2, 6; Jób 10, 7.) — Uram, Uram, te mindenható király! Hatalmad alá tartozik minden, és nincs, aki akaratodnak ellenállhatna. (Eszt. 13, 9.) — Bölcs szívű ő és hatalmas erejű; ki maradhat bántódás nélkül, ha ellene szegül? (Jób 9, 4.) — Ha erőről van szó: ő a legerősebb. (Jób 9, 19.) — Istennél a bölcseség és az erő . . . ha ő leront, nincs ki felépítsen, ha valakit elzár, nincs ki szabadon bocsássa. (Jób 12, 13. 14.) — Ő az egyedülvaló, és senki sem térítheti el szándékától; amit lelke kíván, azt véghez is viszi. (Jób 23, 13.) — Ha arra irányozná szívét, vissza is vonhatná magához lehelletét, lélekzetét; akkor kimúlna minden élő lény egyaránt, s az ember visszatérne a porba. (Jób 34, 14. 15.) — Ime, magasztos Isten az ő erejében, és nincsen hozzá hasonló tanítómester! Ki tudná fölülvizsgálni útjait? Ki mondhatja neki: „Igaztalanul cselekedtél!?" (Jób 36, 22.) — Csakis neked áll mindíg módodban megmutatni nagy hatalmadat, és ki tudna ellene szegülni karod erejének? Mert az egész világ olyan előtted, mint a mérleg billentője, mint a földre hulló hajnali harmatcsepp. (Bölcs. 11, 22. 23.) — Te vagy, Uram, kinek hatalma van élet és halál fölött; levezetsz az alvilág kapuihoz és újból felhozasz; az ember ugyan megölhet gonoszsággal, de az élet elszállott lehelletét nem hozhatja vissza. (Bölcs. 16, 13. 14.) — A te kezed elől nem lehet menekülni. (Bölcs. 16, 15.) — A nemzetek mind olyanok előtte, mintha nem is volnának, semminek és semmiségnek számítanak előtte. (Iz. 40, 17.) — Én öregségtekig ugyanaz vagyok, én megőszülésteki hordozlak titeket; én alkottalak és én visellek; én hordozlak és én szabadítlak meg titeket. (Iz. 46, 4.) — Nincs senki sem, ki kezemből kiszabadít; ki változtathatja meg, amit én cselekszem? (Iz. 43, 13.) — Határozatom beteljesül és minden akaratom megvalósul. (Iz. 46, 10.) — Az ő hatalma örök hatalom, és

országa nemzedékről-nemzedékre fennmarad. És vele szemben a föld minden lakója olyan, mint a semmi, mert ő akarata szerint jár el az égi hatalmakkal és a föld lakóival, és nincs senki sem, ki kezének ellenállhatna. (Dán. 4, 31. 32.) — Isten gyengesége erősebb az embereknél. (Kor. I 1, 25.) — Egy a törvényhozó és a bíró, aki elveszthet és megszabadíthat. (Jak. 4, 12.)

4. A gyengéknek is Isten adja az erőt: Meg ne feledkezzél az Úrról . . . aki kihozott téged . . . a rabszolgaság házából . . . Ne mondd tehát majd szívedben: Az én hatalmam s az én kezem ereje szerezte meg mindezt nekem, hanem emlékezzél meg az Úrról, a te Istenedről, hogy ő az, aki erőt adott néked, hogy teljesítse szövetségét. (Móz. V 8, 17. 18.) — Erőt ád ő a fáradtnak, s megsokasítja a gyengék erejét és hatalmát. Lankadjanak bár és fáradjanak el a fiatalok, essenek el bár erőtlenül az ifjak: akik az Úrban bíznak, új erőre kapnak. (Iz. 40, 29—31.)

5. Isten hatalma nem önkényeskedés: Hatalmad az igazságosság alapja, és mivel mindennek ura vagy, kész vagy mindent megkímélni. Mutatsz ugyan erőt, ha kétségbe vonják hatalmad teljességét és bünteted azok merészségét, kik nem ismernek téged, de fékezed hatalmadat, enyhén ítélsz és nagy kímélettel igazgatsz minket, mert nálad vagyon a hatalom gyakorlása, mikor csak akarod. (Bölcs. 12, 16—18.)

CSODATEVŐ. Ki olyan, mint te, Uram, az erősek között, ki olyan, mint te, szentségben dicső, félelmetes, dícsérendő, csodatevő. (Móz. II 15, 11.) — Sok csodát műveltél, Uram, én Istenem, és terveidben nincs hozzád hasonló senki sem! (Zsolt. 39, 6.) — Te vagy az Isten! Te művelsz csodákat, megmutattad a népeknek hatalmadat. (Zsolt. 76, 15.) — Uram, nincs az istenek között tehozzád hasonló, műveidhez semmi sem fogható; mert nagy vagy te és csodákat művelsz, csak te vagy az Isten. (Zsolt. 85, 8. 10.) — Világosítsa meg (Isten) lelki szemeteket, hogy tudjátok, mi az a remény, melyre meghívott, mi dicsőségének a gazdagsága, amely nekünk örökségünk a szentek között, és mi az ő hatalmának kiváló nagysága rajtunk, kik hiszünk. Hatalmas hathatós ereje ez, amelyet megmutatott Krisztusban, mikor feltámasztotta halottaiból. (Ef 1, 18—20.)

SZENT. 1. Isten szent: Nincs olyan szent, mint az Úr, bizony nincsen más terajtad kívül. (Kir. I 2, 2.) — Isten, szentséges a te utad; ki olyan nagy Isten, mint a mi Istenünk? (Zsolt. 76, 14.) — Szent az Úr, a mi Istenünk. (Zsolt. 98, 9.) — Szent és félelmetes az ő neve. (Zsolt. 110, 9.) — Igazságos az Úr minden útjában, és szentséges minden dolgában. (Zsolt. 144, 17.) Hirdesse szájam az Úr dícséretét, és minden élő áldja szent nevét örökkön-örökké. (Zsolt. 144, 21.) — Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene, dicsőségével tele van az egész föld! (Iz. 6, 3.) — Mert én Isten vagyok, és nem ember, szent, aki közötted vagyok. (Oz. 11, 9.) — Szent, szent, szent az Úr, a mindenható Isten, aki volt s aki van és aki eljövendő. (Jel. 4, 8.) — Igazságos vagy Uram, aki vagy s aki voltál; szent, hogy így ítéltél. (Jel. 16, 5.)

2. Isten szentségével szemben áll az emberi gyarlóság: Lehet-e ember igaz az Isten előtt? Lehet-e férfiú tiszta Alkotója előtt? Lám, akik neki szolgálnak, azok sem állhatatosak. Még angyalaiban is

talál hibát! Nos akkor a vályogházak lakói, kiknek porban van alapzatuk, elpusztulnak, mint amit a moly emészt. (Jób 4, 17—19.) — Ha igazolni akarnám magamat, saját szájam kárhoztatna, ha megmutatnám ártatlanságomat, engem bűnösnek bizonyítana. (Jób 9, 20.) — Mosakodnám bár a hó levében, és mégoly tisztán ragyogna is kezem, akkor is szennybe mártanál, úgyhogy ruháim undorodnának tőlem. (Jób 9, 30. 31.) — Szentjei között sincsen változhatatlan, még az egek sem tiszták az ő szemében (Jób 15, 15.) — . . . még a hold sem fényes s a csillagok sem tiszták szeme előtt: Mennyivel kevésbbé az ember, ki rothadás, s az ember fia, ki féreg! (Jób 25, 5. 6.)

3. Isten akarja, hogy az ember is szentté legyen: Szent emberek legyetek előttem. (Móz. II 22, 31.) — Szentek legyetek, mert én szent vagyok. (Móz. III 11, 44.) — Én, az Úr, hoztalak ki titeket Egyiptom földéről, hogy Istenetek legyek: szentek legyetek, mert én szent vagyok. (Móz. III 11, 45.) — Szólj Izrael fiainak egész gyülekezetéhez és mondd nekik: Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok. (Móz. III 19, 2.) — Szentül viselkedjetek és szentek legyetek, mert én, az Úr, vagyok a ti Istenetek. (Móz. III 20, 7.) — Szentek legyetek nekem, mert szent vagyok én, az Úr s én elkülönítettelek titeket a többi népektől, hogy az enyéim legyetek. (Móz. III 20, 26.) — Az Isten akarata tudniillik ez: a ti megszentelődéstek, hogy megtartóztassátok magatokat a paráznaságtól . . . mert az Isten nem tisztátalanságra hívott meg minket, hanem szentségre. (Tessz. I 4, 3. 7.) — A békességnek Istene szenteljen meg titeket mindenképen, hogy egész lelki valótok, mind lelketek, mind testetek feddhetetlen maradjon Urunk, Jézus Krisztus eljövetelére. (Tessz. I 5, 23.) — Minden viselkedéstekben szentek legyetek; mert írva van: Szentek legyetek, mivel én szent vagyok! (Pét. I 1, 15—16.) — Aki árt, ám ártson tovább is, és aki szennyes, legyen még szennyesebb, de aki igaz, legyen még igazabb, és a szent legyen még szentebb. (Jel. 22, 11.)

TITOKZATOS. Bizony, titokzatos Isten vagy te, Izrael Istene, megszabadítója. (Iz. 45, 15.)

GONDVISELŐ. 1. Van Gondviselés: Mi is az ember, hogy nagyra tartod, és érdemesnek találod vele törődni. (Jób 7, 17.) — Isten nem tart senki személyétől, és nem fél senki rangjától, hisz a kicsinyt is, a nagyot is ő alkotta, s egyaránt viseli gondját mindegyiknek. (Bölcs. 6, 8.) — Nincsen kívüled Isten, ki gondját viseli a mindenségnek. (Bölcs. 12, 13.) — A te gondviselésed kormányozza (a tengerre szállókat), Atyánk! Mivel a tengeren is adtál utat, és biztos ösvényt a hullámok között. (Bölcs. 14, 3.) — Jó és balsors, élet és halál, szegénység és gazdagság Istentől vannak. (Sir. 11, 14.) — Amint az agyag a fazekas kezében vagyon, hogy gyúrja és alakítsa, és kénye-kedve szerint bánik vele: Úgy van az ember is Alkotója kezében, ki végzése szerint juttat neki. (Sir. 33, 13. 14.) — Jót teremtett a jóknak kezdettől fogva, éppígy jót és rosszat a gonoszoknak. (Sir. 39, 30.) — Ismerem a terveket, amelyeket elgondoltam rólatok, úgymond az Úr; a jólétre és nem a sanyargatásra irányuló terveket, hogy meghozzam nektek a várva-várt jó véget. (Jer. 29, 11.) — Ő változtatja meg az időket és a korokat, dönt meg és alkot országokat, ad bölcseséget a bölcseknek, és tudást a tudomány értel-

meseinek. Ő nyilatkoztatja ki a mélységes és elrejtett titkokat, tudja azt, ami sötétben történik, s a világosság nála vagyon. (Dán. 2, 21—22.)

2. Isten irányítja az emberek útjait: Ne féljetek s ne is szörnyülködjetek azon, hogy eladtatok engem ebbe az országba: megmentéstekre küldött engem az Isten előttetek Egyiptomba. (Móz. I 45, 5.) — Az Úr előttük vonult, hogy mutassa az utat, nappal felhőoszlopban, éjjel meg tűzoszlopban, hogy vezérelje őket az úton mind a két napszakon. Sohasem hiányzék nappal a felhőoszlop, éjjel meg a tűzoszlop a nép elől. (Móz. II 13, 21. 22.) — Te, Uram, e nép között vagy és színről-színre engeded látni magad s felhőd védi őket s felhőoszlopban jársz előttük nappal s tűzoszlopban éjtszaka. (Móz. IV 14, 14.) — Az Úr tetszéssel nézi jártatokat s az utat, amelyre mentek. (Bír. 18, 6.) — Minden időben áldd az Urat, és kérd, hogy ő irányítsa utaidat. (Tób. 4, 20.) — Felüdíti lelkemet, helyes ösvényekre vezérel önnön nevének kedvéért. (Zsolt. 22, 3.) — Az Úr igazgatja az ember lépteit, s útját ő szabja meg. Ha el is esik, sem üti meg magát, mert az Úr alája tartja kezét. (Zsolt. 36, 23. 24.) — Szerencsére vezeti utunkat a mi szabadító Istenünk. (Zsolt. 67, 20.) — Az ember kieszeli útját szívében, de az Úr az, aki lépéseit irányítja. (Péld. 16, 9.) — A férfi lépteit az Úr irányítja; hogy is érthetné meg az ember a saját útját?! (Péld. 20, 24.) — Igy szól az Úr, a te megváltód, Izraelnek szentje: Én vagyok az Úr, a te Istened, ki téged hasznos dolgokra tanítlak, és vezetlek az úton, amelyen járnod kell. (Iz. 48, 17.) — Tudom, Uram, hogy nem az emberé az ő útja, és nem férfi dolga, hogy merre járjon és merre irányítsa lépteit. (Jer. 10, 23.)

3. Isten gondoskodik minden élő lény eledeléről: Megadja (az Úr) földeteknek a korai s a késői esőt s betakarítotok gabonát, bort és olajat. (Móz. V 11, 14.) — Ki az atyja az esőnek? Ki nemzette a harmat cseppjeit? (Jób 38, 28.) — Ki készíti el a hollónak eledelét, amikor fiókái Istenhez kiáltanak, és étek nélkül röpdösnek? (Jób 38, 41.) — Füvet sarjasztasz a barmok számára, és növényzetet az ember szolgálatára, hogy kenyeret termelj a földből, és bor vidámítsa az ember szívét. (Zsolt. 103, 14—15.) — Mindeneknek szeme benned bízik, Uram, és te idejében megadod étküket. Megnyitod kezedet és betöltesz minden élőt áldásoddal. (Zsolt. 144, 15. 16.) — Az eltikkadt lelket felüdítem, és minden éhezőt jóllakatok. (Jer. 31, 25.)

4. Hagyatkozz az Úrra és ne aggódjál: Mezítelen jöttem ki anyám méhéből és mezítlen térek oda vissza; Az Úr adta s az Úr elvette, amint az Úrnak tetszett, úgy lett, legyen áldott az Úr neve! (Jób 1, 21.) — Erősségem és menedékem vagy, tennevedért légy vezérem és viseld gondomat. (Zsolt. 30, 4.) — Vesd az Úrra gondodat, s ő majd gondoskodik rólad; nem engedi, hogy örökké ingadozzék az igaz. (Zsolt. 54, 23.) — Az Úrra bízzad dolgaidat, akkor terveid sikerülnek. (Péld. 16, 3.) — Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az eledelnél, és a test az öltözetnél? Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyüjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem értek-e ti többet azoknál? Ki adhat pedig közületek gondjai által nagyságához egy könyöknyit? És a ruházatról mit aggódtok? Nézzétek meg a mezők liliomait,

mint növekednek, nem dolgoznak és nem fonnak; pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig a mezei füvet, mely ma vagyon és holnap kemencébe vetik, az Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek? Ne aggódjatok tehát, mondván: Mit eszünk vagy mit iszunk vagy mivel ruházkodunk? Mert mindezt a pogányok keresik. Hiszen tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek vagyon. Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadatnak nektek. Ne aggódjatok tehát a holnapért; a holnapi nap majd gondoskodik magáról. Elég a napnak a maga baja. (Máté 6, 25—34; Lk. 12, 22—30.) — Nemde két verebet egy garasért adnak? és egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül . . . Ne féljetek tehát, sokkal többet értek ti a verebeknél. (Máté 10, 29. 31; Lk. 12, 6. 22—30.) — Még fejetek hajszálai is mind számon vannak tartva. Ne féljetek, sokkal becsesebbek vagytok ti a verebeknél. (Lk. 12, 7.) — Ember! Ki vagy, hogy perbe szállj az Istennel? Vajjon kérdi-e a készítmény formálójától: Miért alkottál engem ilyennek? (Róm. 9, 20.) — Ne legyetek semmiben sem aggodalmaskodók, hanem mindenben terjesszétek a kéréseiteket az Isten elé imádságban és könyörgésben hálaadással. (Filipp. 4, 6.) — Minden aggodalmatokat őreá bízván, mert neki gondja van rátok. (Pét. I 5, 7.)

JÓ. Dícsérjétek az Urat, mert jó, mert irgalmassága örökkévaló. (Krón. I 16, 34.) — Mily jó az Isten Izraelhez, azokhoz, kik igaz szívűek! (Zsolt. 72, 1.) — Te, Uram, jóságos és kegyes vagy, nagy irgalmú mindazokhoz, kik téged segítségül hívnak. (Zsolt. 85, 5.) — Jó az Úr, örökké tart kegyelme, nemzedékről-nemzedékre hűsége. (Zsolt. 99, 5.) Alleluja! Áldjátok az Urat, mert jó, mert irgalma örökkévaló. (Zsolt. 105, 1. V. ö. Zsolt. 106, 1; Zsolt. 135, 1.) — Alleluja! Magasztaljátok az Urat, mert jó, mert irgalma örökkévaló. (Zsolt. 117, 1.) — Jót tettél, Uram, szolgádnak, amint megmondottad. Taníts jóra, okosságra, tudományra, mert hiszek parancsaidban. (Zsolt. 118, 65—66.) — Jóságos vagy te: jóságodban. Taníts meg engem rendeleteidre. (Zsolt. 118, 68.) — Dícsérjétek az Urat, mert az Úr jó, zengedezzetek nevének, mert kedvességgel van telve. (Zsolt. 134, 3.) — Be jó, be kegyes a szellemed, Uram, mindenekben! (Bölcs. 12, 1.) — Jó az Úr azokhoz, akik benne bíznak, a lélekhez, mely őt keresi. (Jer. Gyászé. 3, 25.) — Jó az Úr és megerősít ő a szorongatás napján, és ismeri a benne bízókat. (Náh. 1, 7.) — Hozzá járulván (Jézushoz) egyvalaki, mondá neki: Jó mester! mi jót cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem? Ki mondá neki: Mit kérdesz engem a jóról? Egy a jó, az Isten. (Máté 19, 16. 17; Márk 10, 18; Lk. 18, 19.)

SZERETŐ. Ha hallgatsz ezekre a rendeletekre s megtartod és teljesíted őket, akkor az Úr, . . . Szeretni fog téged. (Móz. V 7, 12. 13.) — Szeretem azokat, akik szeretnek engem. (Péld. 8, 17.) — Szereted mindazt, ami van; mit sem útálsz abból, amit alkottál; mert ha gyűlöltél volna bármit is, meg sem teremtetted, meg sem alkottad volna. (Bölcs. 11, 25.) — Örök szeretettel szeretlek téged, azért könyörületességemben magamhoz vontalak téged. (Jer. 31, 3.) — Tüzet jöttem bocsátani a földre; és mit akarok mást, mint hogy már

felgyulladjon? (Lk. 12, 49.) — Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen. (Ján. 3, 16.) . . . az Isten szeretete kiáradt szívünkbe a Szentlélek által, aki nekünk adatott. (Róm. 5, 5.) — Az Isten azzal bizonyítja hozzánk való szeretetét, hogy az időt tekintve, amikor még bűnösök voltunk, Krisztus meghalt érettünk. (Róm. 5, 8.) — Abban ismertük meg az Isten szeretetét, hogy ő életét adta miérettünk. (Ján. I 3, 16.) — Abban nyilvánult meg az Isten szeretete mi irántunk, hogy az ő egyszülött Fiát küldötte Isten a világra, hogy ő általa éljünk . . . ő előbb szeretett minket és elküldötte az ő Fiát engesztelésül a mi bűneinkért. (Ján. I 4, 9. 10.) — És mi megismertük és hittünk a szeretetben, mellyel Isten irántunk viseltetik. Szeretet az Isten és aki a szeretetben marad, Istenben marad és az Isten őbenne. (Ján. I 4, 16.)

HŰ. 1. Isten hű: Irgalmas és kegyes Isten, hosszantűrő, nagykönyörületességű és hűségű. (Móz. II 34, 6.) — Tudd tehát, hogy az Úr, a te Istened erős és hűséges Isten. (Móz. V 7, 9.) — Hűséges az Isten, hamisság nincs benne. (Móz. V 32, 4.) — Te igaz vagy, Uram, és igazságos minden ítéleted, minden utad pedig irgalom, hűség és igazságosság. (Tób. 3, 2.) — Igaz az Úr igéje, és minden tette hűséggel van tele. (Zsolt. 32, 4.) — Uram, az égig ér kegyességed, a fellegekig hűséged. (Zsolt. 35, 6.) — Magasztalják, Uram, csodáidat az egek, és hűségedet az egybegyűlt szentek . . . Hatalmas vagy, Uram, és hűséged körülvesz téged. (Zsolt. 88, 6. 9.) — Igazságos vagy, Uram, és ítéleted igaz! Bizonyságaidat igazságodban parancsoltad meg és felette nagy hűségedben. (Zsolt. 118, 137.) — Hűséges az Úr minden igéjében. (Zsolt. 144, 13.) — Látnak majd a királyok és felkelnek, fejedelmek és leborulnak az Úr miatt, aki hűséges. (Iz. 49, 7.) — Bizony én vagyok az Úr, ki nem változom. (Mal. 3, 6.) — Hű az, aki meghívott titeket. (Tessz. I 5, 24.)

2. Megtartja ígéreteit: Mondd meg tehát nékik: amily igaz, hogy én élek, — ezt üzeni az Úr — oly igaz, hogy amint szólani hallottalak titeket, úgy cselekszem veletek. (Móz. IV 14, 28.) — Nem ember az Isten, hogy hazudjék, s nem ember fia, hogy változzék. Mond-e hát valamit a nélkül, hogy megtenné? Szól-e valamit a nélkül, hogy teljesítené? (Móz. IV 23, 19.) — Ha megszegik rendeleteimet, és parancsaimat nem teljesítik: vesszővel büntetem meg vétkeiket, és veréssel bűneiket, de nem vonom meg tőle kegyelmemet, és nem hazudtolom meg hűségemet. (Zsolt. 88, 32. 34.) — Némelyek . . . hitetlensége nem szünteti-e meg az Isten hűségét? Bizony nem. Ellenkezőleg, az Isten igaz, legyen bár minden ember hazug; amint meg van írva: hogy elismerjenek igaznak a beszédeidben. (Róm. 3, 3. 4.) — Hűséges az Isten, aki által meghívást nyertetek az ő Fiának, Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak közösségébe. (Kor. I 1, 9.) — Hűséges az Isten és nem fogja megengedni, hogy erőtökön felül szenvedjetek kísértést, hanem a kísértéssel együtt a kimenekülést is megadja, hogy elviselhessétek. (Kor. I 10, 13.) — Az Úr azonban hű: ő megerősít titeket és megóv a gonosztól. (Tessz. II 3, 3.) — Ha hűtlenek leszünk, ő hű marad, mert meg nem tagadhatja önmagát. (Tim. II 2, 13.) — Tartsunk ki hajthatatlanul reménységünk hitvallása mellett (mert hűséges az, aki az ígéreteket tette . . .) (Zsid. 10, 23.) — Ha

megvalljuk bűneinket; ő hű és igazságos, hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minket minden gonoszságtól. (Ján. I 1, 9.)

SEGITŐ, OLTALMAZÓ. 1. Isten megígérte segítségét és oltalmát: Lőn az Úr beszéde Ábrahámhoz látomásban, mondván: Ne félj, Ábrahám, én vagyok oltalmazód s igen nagy jutalmad. (Móz. I 15, 1.) — Azt a szövetséget kötöm közöttem és közötted meg utódaid között, nemzedékről-nemzedékre örök szövetségül, hogy Istened leszek néked és Istene utódaidnak. És neked s ivadékodnak adom majd e földet, hol most idegenként tartózkodol, Kánaánnak egész földjét, örökös birtokul s Istenük leszek nekik. (Móz. I 17, 7. 8.) — Közétek helyezem hajlékomat s nem vet meg titeket lelkem. Közöttetek járok s Istenetek leszek s ti az én népem lesztek. (Móz. III 26, 11. 12.) — Hívj segítségül a szorongatás napján: megmentelek, és te dícsérni fogsz engem. (Zsolt. 49, 15.) — Mivel bennem bízik, megszabadítom, oltalma leszek, mert ismeri nevemet. (Zsolt. 90, 14.) Én vagyok az Úr, a te Istened, ki meg ragadja kezedet és így szól hozzád: Ne félj! Én megsegítlek! (Iz. 41, 13.) — Ne félj, mert megváltalak; neveden szólítottalak, az enyém vagy. Ha vizeken kelsz át, én veled vagyok, és folyamok nem borítanak el téged; ha tűzben jársz, nem égsz meg, és a láng meg nem perzsel. (Iz. 43, 1—2.) — Segítségem örökké tart, és igazságom nemzedékről-nemzedékre. (Iz. 51, 8.)

2. Könyörgés Isten segítő oltalmáért: Uram, te, aki egyedül vagy a mi királyunk, segíts meg elhagyatottságomban, hiszen más segítőm rajtad kívül nincsen. (Eszt. 14, 3.) — Kelj föl, Uram, szabadíts meg, Istenem! (Zsolt. 3, 7.) — Óvj, mint szemed fényét, jobbod ellenségeivel szemben, nyujts szárnyad árnyékában menedéket nekem. (Zsolt. 16, 8.) — Uram, ne vond meg tőlem segítségedet, figyelj reám és oltalmazz meg engem. (Zsolt. 21, 20.) — Ne fordítsd el tőlem arcodat, ne fordulj el haragodban szolgádtól, légy segítőm! Ne hagyj el és ne vess meg engem, Istenem, én segítségem! (Zsolt. 26, 9.) — Ments ki e tőrből, melyet ellenem titokban felállítottak, hiszen te oltalmazóm vagy. (Zsolt. 30, 5.) — Teljék kedved, Uram, megmentésemben, Uram, tekints reám és segíts meg engem. (Zsolt. 39, 14.) — S mondom az Istennek: Oltalmazóm, miért feledkezel meg rólam? Miért kell szomorúan járnom-kelnem, míg sanyargat engem ellenségem. (Zsolt. 41, 10.) — Szolgáltass nekem igazságot, Istenem, kelj védelmére ügyemnek az istentelen nemzetséggel szemben; a gonosz és álnok embertől szabadíts meg engem. (Zsolt. 42, 1.) — Küldd el világosságodat és igazságodat, hadd vezessenek és vigyenek el engem szent hegyedre és hajlékaidba. (Zsolt. 42, 3.) — Kelj fel, Uram, nyujts segítséget, és tennevedért ments meg minket. (Zsolt. 43, 26.) — Isten, szabadíts meg engem nevedben, hatalmaddal szolgáltass igazságot nekem. (Zsolt. 53, 3.) — Könyörülj rajtam, Istenem, könyörülj rajtam, mert beléd vetem bizodalmamat, és szárnyad árnyékában húzom meg magamat, míg a veszedelem elvonul. (Zsolt. 56, 2.) — Segíts ki minket a szorongatásból, mert emberi segítség hiábavaló. (Zsolt. 59, 13; 107, 13.) — Isten, fordítsd figyelmedet segítségemre, Uram, siess megsegítésemre! (Zsolt. 69, 2.) — Én szűkölködő és szegény vagyok, Istenem, segíts rajtam! Segítőm és szabadítóm te vagy. (Zsolt. 69, 6.)

— Isten, ne távozzál tőlem, én Istenem, tekints reám, segíts meg engem. (Zsolt. 70, 12.) — A pogányokra öntsd haragodat, kik nem ismernek téged, s azokra az országokra, melyek nem hívják segítségül nevedet. (Zsolt. 78, 6.) — Segíts rajtunk, szabadító Istenünk. (Zsolt. 78, 9.) — Nem távozunk el tőled; adj életet, és segítségül hívjuk nevedet (Zsolt. 79, 19.) — Velem azonban bánjál, Uram, Uram, nevedért kegyesen, és mivel irgalmad jóságos, szabadíts meg engem. (Zsolt. 108, 21.) — Uram... légy reggelenkint a mi karunk, szorongatás idején a mi segítségünk! (Iz. 33, 2.) — Vidd, Uram, peremet, mentsd meg életemet! (Jer. Gyászé. 3, 58.) — Miért akarsz olyan lenni, mint a bujdosó férfiú, mint a hős, ki segíteni nem tud? Hiszen közöttünk vagy te, Uram, mi a te nevedet viseljük; ne hagyj hát el minket! (Jer. 14, 9.) — Szabadíts meg minket csodáiddal és dicsőítsd meg, Urunk, nevedet! (Dán. 3, 43.)

3. Bizalom Isten segítségében: Ember . . . nem tudja a te terveidet. Azt azonban biztosra veszi mindenki, aki téged imád, hogy megkoszorúzod éltét, ha megpróbáltatás érte és megmented, ha bajba került; ha pedig fenyítést szenvedett, irgalmasságodban lehet része . . . Te nem gyönyörködöl a mi pusztulásunkban, azért a vihar nyomában szélcsendet teremtesz, a könny és zokogás után pedig vígságot adsz (Tób. 3, 20—22.) — Az Úrtól jő a segítség. (Zsolt. 3, 9.) — Segítségem az Úrtól jő, ki megmenti az igaz szívűeket. (Zsolt. 7, 11.) — Uram, én erősségem, menedékem és megszabadítóm; én Istenem, segítségem, kiben reménykedem. Oltalmazóm, megmentő szarvam, ki fölemelsz engem. (Zsolt. 17, 3.) — Oltalmazója ő minden benne bízónak. (Zsolt. 17, 31.) Ezek harci szekereikben, azok lovaikban, mi pedig az Úrnak, a mi Istenünknek nevében keresünk segítséget. (Zsolt. 19, 8.) — Járjak bár a halál árnyékában, nem félek semmi bajtól sem, mert te velem vagy. Vessződ és pásztorbotod megvigasztal engem. (Zsolt. 22, 4.) — Az Úr az én világosságom és üdvösségem: kitől kellene félnem? Az Úr oltalmazza életemet: kitől kellene remegnem? (Zsolt. 26, 1.) — Mi az Úrba vetjük reményünket, ő segít meg s oltalmaz meg minket. (Zsolt. 32, 20.) — Bár az igazakat is sok szenvedés éri, őket az Úr mindegyikből kimenti. (Zsolt. 33, 20.) — Mert az Úr szereti az igazságot, s el nem hagyja jámborait; megőrzi őket mindörökké. (Zsolt. 36, 28.) — Megsegíti az Úr az igazakat, oltalmazójuk a szorongatás idején. Megsegíti őket az Úr és megszabadítja, megmenti a bűnösöktől és megsegíti őket, mert őbenne reméltek. (Zsolt. 36, 39. 40.) — Bár én koldus vagyok és szegény, az Úr majd gondoskodik rólam; Segítőm és oltalmazóm te vagy, én Istenem, ne késlekedjél! (Zsolt. 39, 18.) — Miért vagy szomorú, lelkem? Miért háborgatsz engem? Bízzál az Istenben, mert fogom még áldani őt, arcom üdvösségét, az én Istenemet! (Zsolt. 41, 12.) — Általad ökleljük elleneinket, neveddel semmisítjük meg támadóinkat. (Zsolt. 43, 6.) — Erős menedék a mi Istenünk, a reánk zúdult számos bajban ő a mi segítőnk. Nem félünk tehát, rendüljön bár meg a föld, merüljenek bár a tenger mélyére a hegyek. (Zsolt. 45, 2—3.) — Im azonban, az Isten segít engem, s az Úr oltalmazza lelkemet. (Zsolt. 53, 6.) — A fölséges Istenhez kiáltok, az Istenhez, ki jót cselekszik velem. Az égből küld szabadulást nekem, és gyalázatba taszítja, kik taposnak raj-

tam. Irgalmát és hűségét elküldi az Isten, s megmenti az oroszlánkölykök közül a lelkem. (Zsolt. 56, 3—5.) — Reád bízom megőrzésre erőmet, mert te, Isten, oltalmazóm vagy nekem. (Zsolt. 58, 10.) — Én segítőm, neked zengedezem, mert te, Isten, oltalmazóm vagy nekem, én irgalmas Istenem! (Zsolt. 58, 18.) — Ő az én Istenem és az én szabadítóm, oltalmazóm, hogy nagyon ne ingadozzam. (Zsolt. 61, 3.) — Az Isten ad szabadulást és dicsőséget nekem, segítségem Istene ő; az Istenben van reménységem. (Zsolt. 61, 8.) — Születésem óta reád támaszkodom, anyám méhétől fogva te vagy oltalmazóm. (Zsolt. 70, 6.) — Áldjátok az Urat, hívjátok segítségül nevét, hirdessétek a nemzetek közt műveit! (Zsolt. 104, 1.) — Az Úr az én segítőm, nem félek, ember mit árthatna nekem? (Zsolt. 117, 6.) — Az Úr az én segítőm, s én lenézhetem ellenségeimet. (Zsolt. 117, 7.) — Segítőm és oltalmazóm bagy te, felette bízom én ígéretedven. (Zsolt. 118, 114.) — Szememet a hegyekre emelem, onnan jő az én segítségem. (Zsolt. 120, 1.) — Az Úr ad nekem segítséget, ki az eget és a földet alkotta. (Zsolt. 120, 2.) Ő az én irgalmam és gyámolítóm, oltalmazóm és megszabadítóm, védelmezőm és reménységem, ő veti alám népemet. (Zsolt. 143, 2.) — Közel van az Úr mindazokhoz, akik segítségül hívják, mindazokhoz, kik őt őszintén segítségül hívják. (Zsolt. 144, 18.) — Jó hallgatva várni az Isten segítségére. (Jer. Gyászé. 3, 26.) — Teljes életedben szeresd az Istent, és kiálts hozzá, hogy megmentsen! (Sir. 13, 18.) — Az Úr Isten az én segítőm, azért nem szégyenülök meg; azért tettem arcomat olyanná, mint a kemény kőszikla, és tudom, hogy nem szégyenülök meg. (Iz. 50, 7.) — Ime az Úr Isten az én segítőm: ki kárhoztathat engem? (Iz. 50, 9.) — Halljátok meg az Úr igéjét, ti nemzetek, hirdessétek a távoli szigeteken és mondjátok: ki elszélesztette Izraelt, egybe is gyüjti, és megoltalmazza, mint nyáját a pásztor. (Jer. 31, 10.) — És leszen: mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, megszabadul. Mert a Sion hegyén és Jeruzsálemben szabadulás leszen. (Joel. 2, 32.) — És megrendül az ég és a föld, de népének menedék az Úr, és Izrael fiainak erősség. (Joel. 3, 16.) — És lesz, hogy mindaz, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. (Csel. 2, 21.) — Az Úr azonban hű: ő megerősít titeket és megóv a gonosztól. (Tessz. II 3, 3.)

4. Hála Isten segítségéért és oltalmáért: Meghallgatott az Úr és megkönyörült rajtam, megsegített az Úr engem. (Zsolt. 29, 11.) — Ha az Úr nem nyujtott volna segítséget, már-már az alvilágban lakoznék a lelkem. (Zsolt. 93, 17.) — Szorongatásukban az Úrhoz kiáltottak, s ő gyötrelmükből kiragadta őket. (Zsolt. 106, 6.) — Ime az Isten, az én szabadítóm: bízom én és nem félek, mert az Úr az én erőm és dícsérő énekem, és szabadítóm lett nekem. (Iz. 12, 2.) — Megmentettél neved nagy kegyessége szerint a prédára leső ordítozóktól. (Sir. 51, 4.)

5. A bűnösöktől távol van a segítség, mert törvényeidet ők nem keresték. (Zsolt. 118, 155.)

IGAZSÁGOS. 1. Isten igazságos: Édes az Úr és igazságos, útbaigazítja a vétkeseket. (Zsolt. 24, 8.) — Az irgalom s a hűség találkozik, az igazság s a béke csókot vált. Hűség sarjad a földből, s igazság tekint le az égből. Valóban, az Úr megadja kegyelmét, és földünk megtermi gyümölcsét. Igazság jár előtte, s követi az

úton lépteit. (Zsolt. 84, 11—14.) — Uram, seregek Istene, ki hasonló hozzád? . . . Igazság és jog királyi széked alapja, irgalom és hűség vonulnak előtted. (Zsolt. 88, 9. 15.) — Igazságos az Úr, a mi Istenünk, és nincs igazságtalanság benne. (Zsolt. 91, 16.) — Nem hagyja az Úr, hogy a gonoszság jogara uralkodjék az igazak osztályrészén. (Zsolt. 124, 3.) — Népének az Úr igazságot szerez, és szolgái iránt könyörületes. (Zsolt. 134, 14.) — Igazságos az Úr minden útjában, és szentséges minden dolgában. (Zsolt. 144, 17.) — Én, az Úr, igazságot szólok . . . és igazságom meg nem szűnik . . . Nemsokára eljő szabadításom, és megnyilvánul igazságom. (Iz. 45, 19; 51, 6; 56, 1.) — Uram, szemed az igazságot nézi. (Jer. 5, 3.) — Az Úré, a mi Istenünké az igazságosság . . . Igazságos az Úr minden intézkedésében. (Bár. 2, 6. 9.)

2. Isten igazságos ítéleteiben! Én nem a szerint ítélek, amire az ember néz: az ember ugyanis azt nézi, ami látszik, az Úr azonban a szívet tekinti. (Kir. I 16, 7.) — Te igaz vagy, Uram, és igazságos minden ítéleted, minden utad pedig irgalom, hűség és igazságosság. (Tób. 3, 2.) — Isten nem kárhoztat ok nélkül, s a Mindenható nem ferdíti el az igazságot! (Jób 34, 12.) — Hirdessétek a nemzetek közt: Királlyá lett az Úr! . . . s igazságosan ítéli a népeket. (Zsolt. 95, 10.) — Megítéli a föld kerekségét igazságosan és a népeket hűsége szerint. (Zsolt. 95, 13.) — Igazságos vagy, Uram, és ítéleted igaz! (Zsolt. 118, 137.) — Igazságod örökre igazság, és törvényed igazmondás. (Zsolt. 118, 142.) — Naponkint hétszer mondok dícséretet néked igazságos ítéleteidért. (Zsolt. 118, 164.) — Tudom, Uram, hogy ítéleteid igazságosak, és méltán aláztál meg engem. (Zsolt. 118, 75.) — Igaz vagy, mindent igazságban intézesz, úgy ítélvén, hogy nem illik hatalmadhoz kárhoztatni azt is, ki büntetést nem érdemel. (Bölcs. 12, 15.) — Igazságos vagy, Uram, aki vagy és aki voltál. (Jel. 16, 5.) — Úgy van, Uram, mindenható Isten, igazak és igazságosak a te ítéleteid! (Jel. 16, 7.)

3. Istennél nincs személyválogatás: A ti Istenetek az istenek Istene s az urak Ura, nagy, hatalmas és félelmetes Isten, ki nem néz sem személyre, sem ajándékra, igazságot szolgáltat árvának és özvegynek, szereti a jövevényt s ad neki eledelt és ruházatot. (Móz. V 10, 17. 18.) — Az Úrnál, a mi Istenünknél ugyanis nincs sem hamisság, sem személyválogatás, sem ajándékra való vágyakozás. (Krón. II 19, 7.) — Nem tekinti ő a fejedelmek személyét, nem ismeri a zsarnokot, mikor a szegénnyel vetekedik. (Jób 34, 19.) — Iszonyúan és hamar megjelenik nektek, mert szigorú ítélet vár a hatalmon lévőkre; a kicsiny ugyanis irgalmat talál, de kemény fenyítés vár a hatalmasokra. (Bölcs. 6, 6. 7.) — Mert Isten nem tart senki személyétől, és nem fél senki rangjától . . . Az erősekre azonban szigorúbb vizsgálat várakozik. (Bölcs. 6, 8. 9.) — Az Úr igaz bíró, és nincs nála személyválogatás. Nem nézi az Úr a személyt a szegénnyel szemben, és meghallgatja az elnyomott esdeklését. (Sir. 35, 15. 16.) — Az Isten nem személyválogató, ellenkezőleg, kedves előtte bármely nemzetbeli, ki féli őt és igazságot cselekszik. (Csel. 10, 34.) — Nincs személyválogatás az Istennél. (Róm. 2, 11.) — Az Úr Krisztusnak szolgáljatok, mert aki igazságtalanságot cselekszik, visszakapja, amit igaztalanul cselekedett, és nin-

csen személyválogatás az Istennél. (Kol. 3, 25.)

4. Isten megfizet kinek-kinek cselekedetei szerint: Ő az embernek tettei szerint fizet, és mindenkinek útja szerint viszonoz. (Jób 34, 11.) — Fizess meg nekik cselekedeteik szerint, és szándékaik gonoszsága szerint; kezük művei szerint jutalmazd meg őket, add meg nekik, amit érdemelnek. (Zsolt. 27, 4.) — Te megfizetsz kinek-kinek cselekedetei szerint. (Zsolt. 61, 13.) — Ki-ki eltelik jóval, szája gyümölcse szerint, és kinek-kinek keze munkája szerint fizetnek. (Péld. 12, 14.) — Könnyű Istennek, hogy kinek-kinek megfizessen útjai szerint a halála napján. (Sir. 11, 28.) — Minden jótett helyett biztosít kinek-kinek cselekedetei érdeme szerint, úgy, amint okosságban járt-kelt. (Sir. 16, 15.) — Az Úr szemei vannak azokon, kik félik Őt, és számontartja az ember minden cselekedetét. (Sir. 15, 20.) — Nos hát, seregek Ura, te igazságos bíró, ki a veséket és a szíveket vizsgálod, hadd látnom, miként állasz bosszút rajtuk! Mert előtted tártam fel ügyemet. (Jer. 11, 20.) — Én, az Úr, azonban kivizsgálom a szívet, és kikutatom a veséket. Azután megfizetek kinek-kinek az ő útja szerint, és cselekedeteinek gyümölcse szerint. (Jer. 17, 10.) — Az Úr perbeszáll Júdával, és megbünteti Jákobot; utai szerint és cselekedetei szerint fizet meg neki. (Oz. 12, 2.) — Az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival, és akkor majd megfizet mindenkinek cselekedetei szerint. (Máté 16, 27.) — Ő majd megfizet kinek-kinek a cselekedetei szerint: örök élettel azoknak, kik a jócselekedetben való kitartásukkal dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, haraggal és bosszúval a viszálykodóknak és azoknak, kik nem engedelmeskednek az igazságnak, hanem hisznek a gonoszságnak. (Róm. 2, 6—8.) — Amit az ember vet, azt fogja aratni is. Mert aki testének vet, a testből arat majd romlást is; aki pedig a léleknek vet, a lélekből arat majd örök életet. (Gal. 6, 8.) — Megfizetek kinek-kinek közületek cselekedetei szerint. (Jel. 2, 23.) — Látám a halottakat, a nagyokat és a kicsinyeket a trón előtt állni; és könyvek nyittatának ki, és más könyv nyittaték ki, mely az élet könyve. És a halottak megítéltetének azok szerint, amik a könyvekbe voltak írva, az ő cselekedeteik szerint. (Jel. 20. 12.) — Ime csakhamar eljövök, és jutalmam velem van, hogy megfizessek kinek-kinek az ő cselekedete szerint. (Jel. 22, 12.)

5. Könyörgés Isten igazságos közbelépéséért: Tégy igazságot szolgáid között, elítélve az istentelent s megfizetve néki eljárása szerint s igazolva az igazat s megfizetve néki igazvolta szerint. (Kir. III 8, 32.) — Szolgáltasson igazságot a nép szegényeinek, nyujtson a szegények fiainak segítséget, s alázza meg az erőszakoskodót. (Zsolt. 71, 4.)

JUTALMAZÓ. 1. Isten a jókat megjutalmazza: Megfizetett nékem az Úr igaz voltom szerint, megjutalmazott kezem tisztasága szerint. (Kir. II 22, 21; V. ö. Zsolt. 17, 21.) — Az igazak örökké élnek, és jutalmuk az Úrnál vagyon. (Bölcs. 5, 16.) — Megadta az igazaknak robotjuk jutalmát, csodás utakon vezérelte őket, nappal leplül szolgált nekik, éjjel pedig csillagfényül. (Bölcs. 10, 17.) — Kik félitek az Urat, higgyetek benne, akkor nem marad el jutalmatok. (Sir. 2, 8.) — Ne tarts a bűnösök cselekedeteivel, bízzál Istenben, és maradj helyeden, mert könnyű

Isten szemében a szegényt egy pillanat alatt gazdaggá tenni. (Sir. 11, 22. 23.) — Isten áldása az igazat sietve jutalmazza, és haladása rövid óra alatt is gyümölcsöt terem. (Sir. 11, 24.) — Ne tartsd vissza magadat az állandó imádságtól, és ne restelld mindhalálig keresni az igazulást, mert Isten jutalma örökre megmarad. (Sir. 18, 22.) — Jutalmazd meg azokat, kik benned bizakodnak, hogy prófétáid igazmondóknak bizonyuljanak. (Sir. 36, 18.) — Ime az Úr Isten hatalommal jő, és karja uralkodásra kész; íme vele jő jutalma és előtte zsákmánya. (Iz. 40, 10.) — Aki befogad egy prófétát mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri; és aki befogad egy igazat mint igazat, az igaznak jutalmát nyeri. (Máté 10, 41.) — Aki csak egy pohár hideg vizet ad is inni egynek e legkisebbek közül mint tanítványnak, bizony mondom nektek, nem veszti el jutalmát. (Máté 10, 42. Márk 9, 40.) — Örüljetek azon a napon (az üldöztetés napján) és vigadjatok, mert íme nagy a ti jutalmatok mennyekben. (Lk. 6, 23.) — Aki pedig ültet, és aki öntöz, mind egy; mindegyikük pedig a saját jutalmát nyeri majd el munkája szerint. (Kor. I 3, 8.) — Az, akinek munkája, melyet ráépített (Krisztusra mint alapra), megmarad, jutalmat nyer. (Kor. I 3, 14.) — Ime csakhamar eljövök, és jutalmam velem van. (Jel. 22, 12.)

2. A képmutatók nem részesülnek jutalomban: Vigyázzatok, hogy igazságtokat ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy lássanak titeket, mert akkor nem leszen jutalmatok Atyátoknál, ki mennyekben vagyon. Mikor tehát alamizsnát adsz, ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógákban és az utcákon, hogy dícsérjék őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. (Máté 6, 1. 2.)

BOSSZÚÁLLÓ. Enyém a bosszúállás s megfizetek én annakidején, amikor meginog a lábuk. (Móz. V 32, 35.) — Égnek emelem kezemet s örök életemre mondom: ha megélesítem villámló kardom s ítélethez fog kezem, bosszút állok ellenségeimen s megfizetek azoknak, kik gyűlölnek engem. (Móz. V 32, 40. 41.) — Emberfia, így szól az Úr Isten Izrael földéhez: eljött a vég, a vég eljött az ország négy szélére! Már rajtad van a vég, reád bocsátom haragomat; megítéllek utaid szerint és reád teszem minden útálatosságodat! (Ezek. 7, 2. 3.) — Közelről öntöm ki reád haragomat és kitöltöm rajtad bosszúmat; megítéllek utaid szerint és reád rakom minden gonoszságodat. (Ezek. 7, 8; 23, 25.) — Reád eresztem bosszúmat. (Ezek. 23, 25.) — Én, az Úr, szólottam: eljő az, és megcselekszem; nem haladok el mellette, nem irgalmazok és nem engesztelődöm meg; utaid szerint és törekvéseid szerint ítéllek meg, úgymond az Úr. (Ezek. 24, 14.) — Ha majd kialszol, betakarom az eget, és elsötétítem csillagjait; a napot befödöm felhővel, s a hold nem adja a világosságát. (Ezek. 32, 7.) — És döbbenetbe ejtek miattad sok népet, és királyaik majd szörnyű félelemben remegnek miattad, amikor arcuk előtt majd villogni kezd kardom, és mindenki hirtelenül a saját életéért remeg majd romlásod napján. (Ezek. 32, 10.) — Eresszétek neki a sarlót, mert megérett a vetés; jöjjetek, jöjjetek taposni, mert tele van a sajtó, túláradnak a sajtók, megsokasodott az ő gonoszságuk. (Joel. 3, 13.) — Elpusztítok embert, állatot, elpusztítom az ég madarait és a tenger halait; és romlás jő az istentelenekre, és kiirtom én az

embert a föld színéről, — úgymond az Úr. (Szof. 1, 3.) Ama napon majd lámpással átkutatom Jeruzsálemet, és meglátogatom a férfiakat, kik olyanok, mint a seprőjére ülepedett bor. S akik azt gondolják magukban: nem tesz az Úr jót és nem tesz rosszat sem! (Szof. 1, 12.) — Ismerjük azt, aki így szólt: enyém a bosszú, és én megfizetek! És ismét: Mert az Úr megítéli az ő népét. Rettenetes az élő Istennek kezébe esni! (Zsid. 10, 30. 31.)

BÜNTETŐ. Mondá . . . az Úr Isten a (ősszülőket csábító) kígyónak: Mivel ezt tetted, átkozott légy minden állat s földi vad között: melleden járj s földet egyél élted valamennyi napja alatt. (Móz. I 3, 14.) — Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, ivadékod és ivadéka közé: Az széttiporja fejedet, te pedig a sarka után leselkedel. — Az asszonynak pedig mondá: Megsokasítom gyötrelmeidet s terhességed kínjait: fájdalommal szüljed a gyermeket s légy a férj hatalma alatt, az meg uralkodjék rajtad. — Ádámnak pedig mondá: Mivel hallgattál feleséged szavára s ettél a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél, — átkozott legyen a föld munkád alatt: fáradalmak árán egyél abból élted valamennyi napja alatt. Tövist és bogáncsot hajtson az néked s a föld növényzetét egyed. Arcod verejtékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe, amelyből vétettél, — mert por vagy s vissza kell térned a porba! . . . Majd bőrköntösöket készíte az Úr Isten Ádámnak és feleségének s felöltözteté őket . . . Kiküldé tehát őt az Úr Isten a Gyönyörűség paradicsomából, hogy művelje a földet, amelyből vétetett. Mikor aztán kiűzte Ádámot, a Gyönyörűség paradicsoma elé kerubokat és villogó lángpallost állíta, hogy őrizzék az élet fájához vezető utat. (Móz. I 3, 15—24.) — Mikor . . . látta az Isten, hogy a föld megromlott (mert romlott útra tért minden test a földön), mondá Noénak: Minden testnek elérkezett a vége előttem: megtelt a föld gonoszsággal általuk s én elpusztítom őket a földdel együtt. (Móz. I 6, 12, 13.) — Az Úr kénkövet és tüzet hullata az Úrtól, az égből Szodomára és Gomorrára és felforgatá ezeket a városokat meg az egész környéket, a városok minden lakóját s a föld minden zöldjét. (Móz. I 19, 24. 25.) — Elhagytad az Istent, szülődet, feledted az Urat, teremtődet. Látta ezt az Úr és haragra gerjedt, mert felingerelték fiai s leányai. Mondta tehát: Elrejtem arcomat előlük, hadd látom, mi lesz majd a végük, mert elvetemült nemzedék ez, hűtlenné vált gyermek. Elhalmozom őket a bajokkal, elfogyasztom rajtuk nyilaimat. (Móz. V 32, 18—23.) — (Az Úr mondá Dávidnak): A heteus Uriást megöletted karddal, feleségét feleségül vetted, Ámmon fiainak kardja által ölted meg őt! Ne távozzék tehát a kard sohasem házadtól, mivel semmibe sem vettél engem . . . Míg ugyanis te titokban cselekedtél, én egész Izrael színe előtt s a Nap színe előtt váltom be e dolgot. (Kir. II 12, 9—12.) — Gyűlölöd valamennyi gonosztevőt. Kik hazugságot beszélnek, te mind elveszted őket. (Zsolt. 5, 7.) — A szenthez szent vagy, az ártatlan emberhez ártatlan, a választotthoz választott vagy, a fondorkodókat kiforgatod . . . a megalázott népet megmented, de megalázod a kevélyek szemét. (Zsolt. 17, 26—28.) — Isten, te letaszítod őket a pusztulás vermébe. A vérengző és álnok emberek éltük felét sem érik el; ezért bízom én, Uram, tebenned! (Zsolt. 54, 24.) —

Miként elenyészik a füst, úgy enyésznek el, miként elolvad a tűzön a viasz, az Isten előtt a bűnösök úgy vesznek el! (Zsolt. 67, 3.) — A gonoszok pedig elvesznek a földről, s a hűtlenek kitépetnek belőle. (Péld. 2, 22.) — Gondolj a haragra, mely nem késik! (Sir. 7, 18.) — Igy szól a seregek Ura, Izrael Istene: Ime én ürömmel etetem ezt a népet, és italul mérgezett vizet adok nekik. (Jer. 9, 15.) — Gyászra fordítom ünnepeiteket, és siralomra minden dalotokat. (Ám. 8, 10.)

FENYITŐ. Ismerd el tehát szívedben, hogy mint az ember oktatja fiát, úgy oktatott téged az Úr, a te Istened. (Móz. V 8, 5.) — Boldog az ember, kit Isten megfenyít! Meg ne vesd tehát az Úr feddését! Ő sebet ejt ugyan, de be is kötözi, megver, — de keze gyógyít is. (Jób 5, 17—18.) — Elenyészem erős kezed fenyítése alatt. Gonoszságáért megbüntetted az embert; s kezed alatt pókhálóként elenyészik élte. (Zsolt. 38, 12.) — Az Úr engem nagyon megfenyített, de a halálnak át nem engedett. (Zsolt. 117, 18.) — Ne vesd meg, fiam, az Úr fenyítését, és meg ne únd dorgálását, mert az Úr azt feddi, akit szeret, s azt a fiát sujtja, akit kedvel! (Péld. 3, 11—12.) — Te pálcával vered őt, és megmented lelkét az alvilágtól! (Péld. 23, 14.) — A természet ugyanis, mely neked, a Teremtőnek szolgál, megfeszíti erejét a bűnösök fenyítésére, de megcsillapszik, hogy jót tegyen azokkal, kik benned bíznak. (Bölcs. 16, 24.) — Amennyire irgalmas ő, annyira fenyít is, és az embert tettei szerint ítéli. (Sir. 16, 13.) — Fiam, ne vesd meg az Úr fenyítését, és ne csüggedj el, ha megbüntet! Mert akit az Úr szeret, azt megfenyíti, és megostoroz minden fiút, akit magához fogad. A fegyelemért maradjatok állhatatosak. Mint fiakkal, úgy bánik veletek az Isten; mert melyik fiú az, akit atyja meg nem fenyít? Hogyha fenyítésen kívül vagytok, amelyben mindenki részesült, akkor korcsok vagytok és nem fiak. Azután: már testi atyáink fenyítőink voltak és féltünk tőlük; vajjon nem kell-e még sokkal inkább engedelmeskednünk a lelkek Atyjának, hogy éljünk? Mert azok kevés napon át, tetszésük szerint fenyítettek meg minket; ez pedig azért, ami hasznunkra van, hogy megszentelését megnyerjük. Minden fenyítés ugyan a jelenben nem látszik örvendetesnek, hanem fájdalmasnak; később azonban az általa megedzetteknek az igazságosság megnyugtató gyümölcsét adja. Ezért fel a lankadt kezekkel, és az ingadozó térdeket egyenesítsétek ki. (Zsid. 12, 5—12.) — Én akiket szeretek, azokat megkorholom és megfenyítem; buzdulj tehát föl és tarts bűnbánatot. (Jel. 3, 19.) — Gondoljuk meg . . ., hogy bűneinkhez képest az Úrnak ezek az ostorcsapásai csak igen csekély büntetések, amelyek minket, mint szolgákat, csak javulásra ösztönöznek és hogy nem megsemmisítésünkre jöttek ránk. (Judit 8, 27.)

FÉLTÉKENY. Ne imádj más Istent, mert féltékenynek nevezik az Urat, féltékeny Isten ő! (Móz. II 34, 14.) — Mert az Úr, a te Istened emésztő tűz, féltékeny Isten. (Móz. V 4, 24.) — Ne imádd s ne tiszteld ezeket, mert én, az Úr, a te Istened, féltékeny Isten vagyok, ki megtorlom az atyák gonoszságát fiaikon harmad- és negyedíziglen, azoknál, kik gyűlölnek engem. (Móz. V 5, 9.) — Nem szolgálhattok az Úrnak, mert ő szent és erősen féltékeny Isten s nem nézi el vétkeiteket s bűneiteket. (Józs. 24, 19.)

HARAGVÓ. Ime jő az Úr neve messziről, haragja izzó, elviselni nehéz; ajka telve van haraggal, nyelve olyan, mint az emésztő tűz, lehellete, mint a megáradt patak, mely a nyak közepéig ér, hogy megsemmisítse a nemzeteket, s a tévelygés zaboláját, mely a népek állán volt. (Iz. 30, 27. 28.) — Az ő haragjától megindul a föld, a nemzetek nem bírják el fenyegetését. (Jer. 10, 10.) — Bömböl az Úr a Sionról, és hallatja szavát Jeruzsálemből; és megrendül az ég és a föld, de népének menedék az Úr, és Izrael fiainak erősség. (Joel. 3, 16.)

IRGALMAS. 1. Nagy az Isten irgalma: Mondá . . . az Úr néki (Ábrahámnak): Ha találok Szodoma városában ötven igazat, — megkegyelmezek érettük az egész helynek. Felelvén erre Ábrahám, mondá: Ha már egyszer elkezdtem, hadd szóljak Uramhoz, noha por és hamu vagyok. Hátha öt hija lesz az ötven igaznak? Negyvenötért már eltörlöd az egész várost? Erre ő azt mondá: Nem törlöm el, ha találok ott negyvenötöt. Erre ismét szóla Hozzá: Hátha negyven akad ott, mit csinálsz? Ő azt mondá: Nem sujtom a negyvenért. Kérlek, — mondá, ne haragudjál, Uram, hogy szólok: Hátha harminc akad ott? Felelé: Nem teszem meg, ha találok ott harmincat. Ha már egyszer elkezdettem, — mondá, — hadd szóljak Uramhoz: Hátha húsz akad ott? Mondá: Nem pusztítom el a húszért. Könyörgök, — mondá, — ne haragudjál, Uram, hogy mégegyszer szólok: Hátha tíz akad ott? Erre ő azt mondá: Nem törlöm el a tízért. (Móz. I 18, 26—32.) — Kegyelmet talált előtted szolgád s nagy volt irgalmasságod, melyet velem cselekedtél, hogy megmentsed életemet. (Móz. I 19, 19.) — Uralkodó Úr, irgalmas és kegyes Isten, hosszantűrő, nagykönyörületességű és hűségű, te irgalmasságot gyakorolsz ezerízíglen, megbocsátasz gonoszságot, vétket és bűnt. (Móz. II 34, 6. 7.) — Hosszantűrő s nagyirgalmú az Úr, megbocsát gonoszságot és vétket. (Móz. IV 14, 18.) — Te azonban, a megbocsájtó, kegyes, könyörületes, türelmes és nagy irgalmasságú Isten . . . Te könyörületes és irgalmas Isten vagy. (Ezd. II 9, 17. 31.) — Te igaz vagy Uram, és igazságos minden ítéleted, minden utad pedig irgalom, hűség és igazságosság . . . te nem gyönyörködöl a mi pusztulásunkban, ezért a vihar nyomában szélcsendet teremtesz, a könny és zokogás után pedig vígságot adsz. (Tób. 3, 2. 22.) — Irgalmasságodat gyakoroltad velünk, és előzted tőlünk az ellenséget. (Tób. 8, 18.) — Irgalmat és igazságot szeret, az Úr irgalma betölti a földet . . . nézi az Úr szeme azokat, . . . kik irgalmát remélik. (Zsolt. 32, 5. 18.) — A töredelmes, alázatos szívet, Isten, nem veted meg! (Zsolt. 50, 19.) — Irgalmad felér az egekig. (Zsolt. 56, 11.) — Te, Uram, jóságos és kegyes vagy, nagyirgalmú mindazokhoz, kik téged segítségül hívnak. (Zsolt. 85, 5.) — Te, Uram, könyörületes és irgalmas Isten vagy, türelmes, nagyirgalmú és igaz. (Zsolt. 85, 15.) — Te mondottad: örökre épül irgalmam az égben . . . irgalom és hűség vonulnak előtted. (Zsolt. 88, 3. 15.) — Irgalmas az Úr és könyörületes, hosszantűrő és felette kegyelmes . . . amily magasra van az ég a földtől, olyan nagy az ő irgalma azokon, akik őt félik . . . Miként az atya könyörül fiain, úgy könyörül az Úr azokon, akik őt félik. (Zsolt. 102, 8. 11. 13.) — Világosságként ragyog fel a sötétségben az igazaknak, az irgalmas, a ke-

gyes, az igaz. (Zsolt. 111, 4.) — Irgalmad felér az egekig, hűséged a fellegekig. (Zsolt. 107, 5.) — Bőséges az ő irgalma irántunk, s örökre megmarad az Úr hűsége! (Zsolt. 116, 2.) — Uram, nagy a te irgalmad. (Zsolt. 118, 156.) — Ő az én irgalmam és gyámolítóm, oltalmazóm és megszabadítóm, védelmezőm és reménységem. (Zsolt. 143, 2.) — Isten kegye és irgalma vár szentjeire, és kegyes látogatása választottjaira. (Bölcs. 4, 15.) — Könyörülsz mindenen, mert módodban áll minden, s elnézed az emberek bűneit a bűnbánatért; mert szereted mindazt, ami van; mit sem útálsz abból, amit alkottál; mert ha gyűlöltél volna bármit is, meg sem teremtetted, meg sem alkottad volna... Kímélsz mindent, mivel a tiéd, Uram, s az élőben leled örömedet! (Bölcs. 11, 24. 25. 27.) — Be jó, be kegyes a szellemed, Uram, mindenekben! Ezért a tévelygőket megfedded egy keveset; vétkeikért megdorgálod őket és lelkükre kötöd, hogy a gonoszságtól elfordulva benned higgyenek, Uram! ... Hatalmad az igazságosság alapja, és mivel mindennek ura vagy, kész vagy mindent megkímélni. Mutatsz ugyan erőt, ha kétségbe vonják hatalmad teljességét, és bünteted azok merészségét, kik nem ismernek téged, de fékezed hatalmadat, enyhén ítélsz, és nagy kímélettel igazgatsz minket, mert nálad vagyon a hatalom gyakorlása, mikor csak akarod! ... Amikor ítélsz, alkalmat adsz a bűnök megbánására. (Bölcs. 12, 1. 2. 16—18. 19.) — Van nála (Istennél) irgalom is, harag is, meg lehet őt kérlelni, de ki is önti haragját. (Sir. 16, 12.) — A bűnbánóknak ... utat ád az igazsághoz; bátorítja a csüggedőket, s az igazság sorsát rendeli nekik. Térj az Úrhoz és hagyd el bűneidet, könyörögj az Úr színe előtt és kevesbítsd a botlást! (Sir. 17, 20—22.) — Be nagy az Úrnak irgalmassága és kegyessége azokhoz, kik hozzája térnek! (Sir. 17, 28.) — Az ember atyjafia iránt van részvéttel, Isten irgalma azonban kiterjed minden élő lényre. Ő megkönyörül, tanítja és oktatja őket, mint a pásztor a nyáját. Megkönyörül azon, ki elfogadja kegyes intelmeit és sietve teljesíti törvényeit. (Sir. 18, 12—14.) — Gyönyörűséges az Isten irgalma az elnyomás idején, mint az esőt hozó felhők szárazság idején. (Sir. 35, 26.) — Emlegetem az Úr irgalmasságát, dícséretet mondok az Úrnak mindazért, amit az Úr velünk cselekedett, az Izrael házával tett sok jóért, mellyel őket megajándékozta kegyessége szerint, és irgalmának nagysága szerint. (Iz. 63, 7.) — Én irgalmasságot teszek veletek és könyörülök rajtatok, és visszatelepítelek titeket országotokba. (Jer. 42, 12.) — Kegyes és irgalmas Isten vagy, türelmes és nagyirgalmú, ki megbánod a rosszat. (Jón. 4, 2.) — Melyik Isten hasonló hozzád, ki megbocsátod a gonoszságot, és elengeded örökrészed maradékainak bűnét? Nem folytatja tovább haragját, mert az irgalmasságot szereti. Ismét irgalmaz majd ő nekünk; leveszi rólunk gonoszságainkat, s a tenger mélyére veti minden bűnünket. Hűséget tanúsítasz majd Jákob iránt, irgalmasságot Ábrahám iránt, amint megesküdtél atyáinknak a hajdankor napjaiban. (Mik. 7, 18—20.) — Irgalma nemzedékről-nemzedékre azokon van, akik őt félik ... Felkarolta Izraelt, az ő szolgáját, megemlékezvén irgalmasságáról, amint szólott vala atyáinknak. (Lk. 1, 50. 54.) — Meghallák szomszédai és rokonai, hogy az Úr nagy irgal-

masságot cselekedett rajta (Erzsébeten), és vele együtt örvendezének. (Lk. 1, 58.)

2. Az Isten irgalmasságának dicsőítése: Dícsérjétek az Urat: mert jó, mert irgalmassága örökkévaló. (Krón. II 5, 13.) — Istenem, mily gazdag a te irgalmasságod! (Zsolt. 35, 8.) — Áldjátok tehát az Urat irgalmasságáért, az emberek fiaival művelt csodáiért. (Zsolt. 106, 15.) — Áldjátok az Urat, mert jó, mert irgalma örökkévaló. (135. zsoltár egész.) — Dicsőítsd és magasztald Istent, és dicsekedjél irgalmasságával! (Sir. 17, 27.) — Mondjatok dícséretet, egek, mert irgalmasságot cselekedett az Úr; ujjongjatok föld határai! Zengjetek dícséretet, hegyek, erdő és minden fája. (Iz. 44, 23.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja, és minden vigasztalás Istene, ki megvigasztal minket minden szorongatásunkban. (Kor. II 1, 3. 4.)

3. Könyörgés Isten irgalmáért: Bocsásd meg, kérlek, e nép bűnét irgalmasságod nagysága szerint. (Móz. IV 14, 19.) — Ne vond meg irgalmasságodat házamtól sohasem. (Kir. I 20, 15.) — Mutasd meg csodás irgalmadat, hisz megmented a benned bízókat. (Zsolt. 16, 7.) — Ne sodorj el engem a bűnösökkel, s ne veszíts el a gonosztevőkkel. (Zsolt. 27, 3.) — Szabadíts meg irgalmasságodban. (Zsolt. 30, 17.) — Legyen, Uram, irgalmad rajtunk, amint benned bizakodunk. (Zsolt. 32, 22.) — Terjeszd ki irgalmadat ismerőidre, igazságodat az igaz szívűekre. (Zsolt. 35, 11.) — Könyörülj rajtam, Isten, nagy irgalmad szerint ... (50. zs. egészen.) — Isten, elvetettél és szerteszórtál minket, haragra gerjedtél, de könyörülj meg rajtunk. Megmozgattad, megrendítetted az országot, gyógyítsd meg sebeit, mert egyre remeg. (Zsolt. 59, 3. 4.) — Hallgass meg, Uram, hisz irgalmad kegyes. (Zsolt. 68, 17.) — Velem azonban bánjál, Uram, Uram, nevedért kegyesen, és mivel irgalmad jóságos, szabadíts meg engem. (Zsolt. 108, 21.) — Ne engedd, hogy szégyent valljunk, hanem tégy velünk kegyességed és nagy irgalmasságod szerint. (Dán. 3, 42.) — Amikor haragod fölgerjed, gondolj az irgalomra! (Habak. 3, 2.)

HOSSZANTŰRŐ. Te pedig, Istenünk, kegyes vagy és igaz, türelmes, és elnézéssel intézesz mindent. (Bölcs. 15, 1.) — Ne mondjad: Vétkeztem, és mi bántódás ért engem? Mert a Magasságbeli hosszantűrő, megtorló! Ha bocsánatot nyertél is bűnödért, ne légy félelem nélkül, és ne halmozz vétket vétekre; ne mondjad: nagy az Úr irgalma, és megbocsátja bűneim sokaságát, mert könnyen hajlik irgalomra és haragra egyaránt, s a bűnösökre haragja várakozik. (Sir. 5, 4—7.) — Nem késik az Úr az ő ígéretével, mint némelyek vélik, hanem türelemmel jár el miattatok, nem akarván, hogy némelyek elvesszenek, hanem, hogy mindnyájan bűnbánatra térjenek. (Pét. II 3, 9.) — Időt adtam neki, hogy bűnbánatot tartson, de nem akar bűnbánatot tartani paráznasága fölött. (Jel. 2, 21.)

MEGISMERHETŐ. Balgák mindazok az emberek, kikben nincsen Isten ismerete, kik nem tudták a látható jókból megismerni azt, aki vagyon, s a műveket szemlélve nem ismerték fel az alkotót, ... mert a teremtmények nagyságából, szépségéből nyilván meg lehet ismerni azok teremtőjét. (Bölcs. 13, 1. 5.) — Téged megismerni tökéletes jámborság, és

tudni igaz voltodat és hatalmadat, gyökere a halhatatlanságnak. (Bölcs. 15, 3.) — Halljátok az Úr szavát, Izrael fiai, mert perbe száll az Úr az ország lakóival, mivel nincs hűség, nincs irgalom, nincsen Isten ismerete az országban. (Oz. 4, 1.) — Én irgalmasságot akarok és nem áldozatot, és az Isten ismeretét inkább, mint égő áldozatokat. (Oz. 6, 6.) — Amikor . . . körüljártam és szemléltem a bálványképeiteket, olyan oltárra akadtam, amelyen ez a felirat vala: Az ismeretlen istennek. Amit tehát ti nem ismertek s mégis tiszteltek, azt hirdetem én nektek. (Csel. 17, 23.) — Ami ugyanis megtudható az Istenről, az világosan ismert köztük, mert az Isten világosan megismertette velük. Hiszen ami láthatatlan benne, örök ereje, valamint Istensége, észlelhető a világ teremtése óta, mert az értelem a teremtmények révén felismeri. (Róm. 1, 19. 20.)

III. FEJEZET: ISTEN DOLGAI

ISTEN ARCA. Ne fordítsd el tőlem arcodat. (Zsolt. 26, 9. V. ö. 68, 18; 101, 3.) — Isten, állíts minket helyre, ragyogtasd fel arcodat, hogy megszabaduljunk. (Zsolt. 79, 4.) — Derítsd fel szolgád felett arcodat, ismertesd meg velem határozataidat. (Zsolt. 118, 135.) — Most azonban hallgasd meg, Istenünk, szolgád könyörgését és esdeklését, és önnön kedvedért ragyogtasd arcodat feldúlt szentélyed felett. (Dán. 9, 17.)

ISTEN SZEME. Az Úr szeme mindenütt jelen van, a rosszakat is, jókat is meglátja. (Péld. 15, 3.) — Mert az ő szeme az emberek útjain vagyon, és látja minden lépésüket. (Jób 34, 21.) — Az Úr szemei vannak azokon, kik félik őt, és számontartja az ember minden cselekedetét. (Sir. 15, 20.) — Az Úr szeme a napnál is sokkal fényesebb, kémleli az ember minden útját és a tenger mélységét, és látja az emberek szívének legtitkosabb rejtekét. (Sir. 23, 28.) — Isten szeme vagyon azokon, kik szeretik őt. (Sir. 34, 15.) — Az Úr szeme van azokon, kik őt félik. (Sir. 34, 19.) — Uram, szemed az igazságot nézi. (Jer. 5, 3.)

ISTEN HÁZA (TEMPLOM). 1. A templom Isten háza: Mikor . . . Jákob felébredt az álomból, mondá: Valóban az Úr van ezen a helyen és én nem is tudtam. Majd megrémülve mondá: Mily félelmetes ez a hely, — nem más ez, mint az Isten háza és a menny kapuja! (Móz. I 28, 16. 17.) — Dehát gondolhatni-e arra, hogy az Isten igazán a földön lakozzék? Hiszen ha az ég és az egek egei sem tudnak befogadni téged, mennyivel kevésbbé e ház, melyet építettem? (Kir. III 8, 27. V. ö. Krón. II 6, 18.) — A ház ugyanis, amelyet építeni akarok, nagy lesz, hiszen a mi Istenünk nagyobb minden Istennél. (Krón. II 2, 5.) — Mikor aztán Salamon befejezte könyörgését, tűz szálla le az égből s megemésztő az egészen elégő s a vágó áldozatokat s az Úr dicsősége betölté a házat. A papok nem is tudtak bemenni az Úr templomába, mert az Úr dicsősége betöltötte az Úr templomát. (Krón. II 7, 1. 2.) — Mondá Dávid: Itt legyen az Isten háza

s itt legyen az égő áldozati oltár Izrael számára. (Krón. I 22, 1.) — Éjjel megjelenék neki az Úr (Salamonnak) és azt mondá: Meghallgattam imádságodat s kiválasztottam magamnak ezt a helyet az áldozat házává. (Krón. II 7, 12.) — Faragott és öntött jelképet is helyeze az Isten házába, pedig arról azt ígérte és mondotta az Isten Dávidnak s fiának, Salamonnak: Ebbe a házba és e Jeruzsálembe, melyet kiválasztottam magamnak Izrael valamennyi törzséből, fogom elhelyezni nevemet mindörökre. (Krón. II 33, 7.)

2. A templom imádság háza: Bemegyek házadba égő áldozatokkal, megadom neked, amiket fogadtam. (Zsolt. 65, 13.) — Leborulok szent templomod felé, s áldást mondok nevednek irgalmadért és igazságodért, mert mindenek fölött felmagasztaltad szent nevedet. (Zsolt. 137, 2.) — Vigyázz a lábadra, mikor Isten házába mégy! Azért járulj eléje, hogy engedelmes légy; mert sokkal többet ér az engedelmesség a balgák áldozatainál, kik észre sem veszik, ha rosszul végeznek valamit. (Préd. 4, 17.) — És lészen: Az utolsó időkben az Úr házának hegye szilárdan áll majd a hegyek tetején, és magasabb lesz a halmoknál; hozzá tódulnak mind a nemzetek, és odamegyen számos nép, és így szólnak: Rajta! Menjünk fel az Úr hegyére, és Jákob Istenének házához, hogy megtanítson minket utaira, és ösvényein járjunk, mert a Sionról jő a tanítás, és Jeruzsálemből az Úr igéje. (Iz. 2, 2—3.) — Uram! ments meg engem, hogy zsoltárainkat zenghessük éltünk minden napján az Úr házában. (Iz. 38, 20.) Elvezetem szent hegyemre és megörvendeztetem imádságom házában; égő és békeáldozataik kedvesek lesznek nekem oltáromon. Házam ugyanis az imádság háza lesz minden nép számára. (Iz. 56, 7.) — Vajjon hát rablók barlangjává lett-e előttetek ez a ház, mely az én nevemet viseli? (Jer. 7, 11.) — Tekints reánk, Urunk, szent hajlékodból, hajtsd hozzánk füledet és hallgass meg minket. (Báruk 2, 16.) — Megrendítem az összes nemzeteket, és eljő, aki után minden nemzet vágyakozik. És dicsőséggel töltöm be ezt a házat, úgymond a seregek Ura. (Agg. 2, 8.) — Nagyobb leszen ez új háznak dicsősége az elsőénél, úgymond a seregek Ura; ezen a helyen adok én békességet, úgymond a seregek Ura. (Agg. 2, 10.) — Te, az Úr, kiválasztottad ezt az épületet, hogy a te nevedet szólítsák benne, és az az imádság és könyörgés háza legyen néped számára. (Makk. I 7, 37.) — A galambárusoknak mondá (Jézus): Vigyétek el innét ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká. (Ján. 2, 16.)

3. Buzgóság Isten házáért: Emészt a buzgóság házadért. (Zsolt. 68, 10.) — És bemenvén Jézus az Isten templomába, mind kiűzé azokat, kik a templomban árulnak és vesznek vala, s a pénzváltók asztalait és a galambárusok székeit fölforgatá és mondá nekik: Irva vagyon: Az én házam imádság házának fog hivatni; ti pedig azt latrok barlangjává tettétek. (Máté 21, 12. 13; Márk 11, 15—17; Ján. 2, 14—17.)

4. Boldogok, kik Isten házában lakhatnak: Egyet kérek az Úrtól, azért esedezem: hadd lakjam az Úr házában éltemnek minden napján. (Zsolt. 26, 4.) — Boldog, akit kiválasztasz és magadhoz fogadsz, ki udvaraidban lakhatik! Dúslakodunk házad javaiban, szentséges templomodban. (Zsolt. 64, 5.) — Mily kellemesek a te hajlékaid, seregek Ura! (Zsolt. 83, 2.) — Mily boldogok, Uram,

kik házadban lakhatnak, téged örökkön-örökké magasztalhatnak! (Zsolt. 83, 5.) — Mert jobb egy nap a te udvaraidban, mint más helyen ezer. Inkább akarok utolsó lenni Istenem házában, mint lakni a gonoszok sátraiban. (Zsolt. 83, 11.) — Örvendeztem, mikor azt mondották nekem: Az Úr házába megyünk. (Zsolt. 121, 1.)

5. Az ember maga Isten temploma: Nem tudjátok-e, hogy az Istennek temploma vagytok, és az Isten Lelke lakik bennetek? Azt pedig, aki az Isten templomát megrontja, megrontja az Isten. Mert Isten temploma szent, ti vagytok az. (Kor. I 3, 16. 17.) — Vagy nem tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentléleknek temploma, ki bennetek vagyon, kit az Istentől vettetek, és nem vagytok a magatokéi? Mert nagy volt a ti vételáratok! Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben. (Kor. I 6, 19. 20.) — És mikép egyezik meg az Isten temploma a bálványokkal? Mert ti az élő Isten temploma vagytok, miként Isten mondja: Mert közöttük fogok lakni és közöttük járni, és az ő Istenük leszek, és ők az én népem lesznek. (Kor. II 6, 16.) — Krisztus . . . mint Fiú a saját háza fölött áll; mely ház mi vagyunk, ha a bizalmat és a dicsőséges reménységet mindvégig szilárdul megtartjuk. (Zsid. 3, 6.)

ISTEN MŰVEI. 1. Isten művei nagyok, félelmetesek, csodálatosak, jók: Látá az Isten, hogy mindaz, amit alkotott, felette jó volt. (Móz. I 1, 31.) — Uram, mily félelmetesek műveid. (Zsolt. 65, 3.) — Elmélkedem minden műveden. (Zsolt. 76, 13.) — Mert megörvendeztettél, Uram, műveddel, s ujjongok kezed tetteinek. Mily nagyok, Uram, műveid. (Zsolt. 91, 5. 6.) — Uram, mily nagyok a te műveid! (Zsolt. 103, 24.) — Ne vesd meg kezed alkotásait! (Zsolt. 137, 8.) — Nagyok az Úr cselekedetei, kívánatosak mindazoknak, kik bennük tetszésüket lelik. (Zsolt. 110, 2.) — Hívek és igazak kezének művei. (Zsolt. 110, 7.) — Gondolkodom minden tetteden, kezed műveiről elmélkedem. (Zsolt. 142, 5.) — Mindent úgy alkotott, hogy helyes legyen a maga idejében; a jövőt is beléjük helyezte. (Préd. 3, 11.) — Megismertem, hogy mindaz, amit Isten tesz, örökre úgy marad; nem lehet ahhoz hozzáadni, sem abból elvenni; Isten pedig azért tett így, hogy féljék őt. Ami történt, régen is megtörtént, és ami leszen, az is megesett már, és Isten megújítja azt, ami elmúlt. (Préd. 3, 14. 15.) — Szemléld Isten művét, hogy senki sem tudja egyenessé tenni, amit görbének alkotott! (Préd. 7, 14.) — Csak a Magasságbeli művei csodásak, s az ő tettei a dicsők, a rejtettek s láthatatlanok. (Sir. 11, 4.) — Isten terve szerint vannak művei kezdettől fogva, és alkotásuk idején kijelölte feladataikat és működésük körét fajtájuk szerint. (Sir. 16, 26.) — A rosszal jó áll szemben, s a halállal élet; így áll a bűnös is az igaz férfival szemben. Ekként nézd a Magasságbeli minden művét: Párosával vannak, az egyik a másik ellenében. (Sir. 33, 15.) — Nagyon jó az Úr minden műve! (Sir. 39, 21.) — Jók az Úr művei mindannyian, és minden szükségletről idejében gondoskodik. Nem lehet azt mondani: ez rosszabb amannál! Mert mindegyik beválik a maga idejében. (Sir. 39, 39. 40.) — Citera és hárfa, dob, fuvola és bor van lakomáitokon, de az Úr cselekedetére nem néztek, és kezének művével nem gondoltok! (Iz. 5, 12.) — Mindent jól cselekedett.

(Márk 7, 37.) — Nagyok és csodálatosak a te műveid, ó Uram, mindenható Isten. (Jel. 15, 3.)

2. Isten művei kifürkészhetetlenek: Mindent úgy alkotott, hogy helyes legyen a maga idejében; a jövőt is beléjük helyezte; csakhogy az ember nem tudja kifürkészni Isten műveit, melyet teszen kezdettől fogva mindvégig. (Préd. 3, 11.) — Isten egész művét illetőleg láttam, hogy az ember nem tud annak végére járni, mi a nap alatt történik; minél többet fárad az ember a keresésben, annál kevésbbé tudja megtalálni, és ha a bölcs gondolja is, hogy tudja, mégsem jő a nyitjára. (Préd. 8, 17.) — Miként nem tudod, merre megy a szél útja, és hogyan állnak össze a csontok a terhes méhében, azonkép nem ismered az Isten műveit, ki mindeneket alkotott. (Préd. 11, 5.) — Mert legtöbb műve rejtekben van, és ad-e hírt valaki igaz cselekedeteiről? Vagy ki tudja bevárni azokat? Mert messze van a szövetsége némelyektől, és a végén lesz csak a számonkérés mindenkitől. (Sir. 16, 22.)

3. Áldjátok az Urat műveil Isten műveit hirdetni és dicsőíteni tiszteletreméltó tett. (Tób. 12, 7.) — Isten dicsőségét beszélik az egek, és keze művét hirdeti az égbolt. (Zsolt. 18, 2.) — Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úr tetteit. (Zsolt. 117, 17.) — Nemzedék nemzedéknek dícséri alkotásaidat, és hirdeti hatalmadat. (Zsolt. 144, 4.) — Magasztalnak téged, Uram, műveid mind, és áldanak téged szentjeid. Országod dicsőségét hirdetik. (Zsolt. 144, 10. 11.) — Áldjátok az Urat, az Úrnak műveimindnyájan. (Dán. 3, 57. V. ö. Zsolt. 102, 22.) — Áldjátok az Urat, hívjátok segítségül nevét, hirdessétek a nemzetek közt műveit! (Zsolt. 104, 1.)

ISTEN ÚTJAI. 1. Isten útjai helyesek: Isten tettei tökéletesek, útjai mind helyesek. (Móz. V 32, 4.) — Az Úr minden útja irgalom és igazság. (Zsolt. 24, 10.) — De te, Uram, közelemben vagy, és utaid mind igazak. (Zsolt. 118, 151.) — A ti utaitok nem az én utaim, úgymond az Úr. Mert amennyivel magasabbak az egek a földnél, annyival magasabbak az én utaim a ti utaitoknál. (Iz. 55, 8.) — Bizony egyenesek az Úr utai, s az igazak biztosan járnak azokon, de a gonoszok elesnek rajtuk. (Oz. 14, 10.) — Igazságosak és igazak a te utaid, ó századok Királya! (Jel. 15, 3.)

2. Istenl mutasd meg utaidat: Utaidat, Uram, mutasd meg nekem, s ösvényeidre taníts meg engem. Vezess és oktass engem igazságodra. (Zsolt. 24, 4. 5.) — Mutasd meg nekem az utat, amelyen járnom kell. (Zsolt. 142, 8.)

3. Isten útjával szemben áll a gonoszság útja: Nem ismerik az én utaimat, úgyhogy megesküdtem haragomban: nem mennek be nyugalmamba! (Zsolt. 94, 11.) — A gonoszokat útjuk tévedésbe viszi. (Péld. 12, 26.) — Van út, mely az ember előtt helyesnek látszik, de a vége halálba vezet. (Péld. 14, 12; 16, 25.) — Valóban letértünk az igazság útjáról, az igazság világa nem fénylett nekünk, s az értelem napja nem kelt fel számunkra! Az igazságtalanság és romlás útjain elfáradtunk, bejártunk kietlen utakat, az Úr útjáról azonban nem tudtunk. (Bölcs. 5, 6. 7.)

4. Az Úr útjain járjunk, ne a gonoszságén: Az igazság útján élet vagyon, a tévút pedig a halálba vezet. (Péld. 12, 28.) — Útálja az Úr a gonosz útját, de szereti azt, ki az igazság útján jár. (Péld. 15, 9.) — Az igazak pályája távol ma-

rad a gonosztól; ki kitart az útján, megmenti lelkét. (Péld. 16, 17.) — Ne szórj minden szélnek, és ne járj minden úton. (Sir. 5, 11.) — Légy állhatatos az Úr útján. (Sir. 5, 12.) — Ne járj veszélyes úton, akkor nem botlasz kövekbe! (Sir. 32, 25.) — Vizsgáljuk meg utainkat, fontoljuk meg őket, és térjünk vissza az Úrhoz. (Jer. Gyászé. 3, 40.) — A szűk kapun menjetek be; mert tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba viszen, és sokan vannak, akik azon bemennek. Mily szűk a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen és kevesen vannak, kik azt megtalálják! (Máté 7, 13. 14.)

5. Készítsétek az Úr útját! Kiált egy hang: Készítsetek utat a pusztában az Úrnak, csináljatok egyenes ösvényeket a sivatagban Istenünknek. (Iz. 40, 3.) — Készítsetek utat, adjatok utat; készítsetek ösvényt, távolítsátok el a botrányköveket népem útjából. (Iz. 57, 14.) — Készítsétek az Úr útját, tegyétek egyenesekké ösvényeit. (Máté 3, 3; Márk 1, 3; Lk. 3, 4; Ján. 1, 23.)

ISTEN TERVEI. Elveti a népek gondolatait és elveti a fejedelmek határozatait, de megmarad az Úr terve mindörökre, szíve szándéka nemzedékről-nemzedékre. (Zsolt. 32, 10. 11.) — Melyik ember tudhatja Isten akaratát, és ki tudná elgondolni, mit kíván Isten? (Bölcs. 9, 13.) — Annak, ki kedves előtte, Isten bölcseséget ad, tudást és örömöt; a bűnösöknek pedig azt a gyötrelmet és hiábavaló gondot adja, hogy gyüjtsön és halmozzon és később olyannak juttassa, ki kedves Isten előtt. (Préd. 2, 26.) — Azt, ami a világ szerint oktalan, választotta ki az Isten, hogy megszégyenítse a bölcseket. (Kor. I 1, 27.)

ISTEN IGÉJE. 1. Mi? Lábamnak szövétnek a te igéd, s ösvényeimnek fényesség . . . A te igéd csupa igazság. (Zsolt. 118, 105. 160. V. ö. Ján. 17, 17.) — **Milyen?** Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak. (Máté 24, 35; Márk 13, 31; Lk. 21, 33.) — Az Úr igéje azonban örökké megmarad. Ez pedig azon ige, mely nektek hirdettetett. (Pét. I 1, 25.)

2. Isten igéje hathatós: Igéd tartja meg azokat, kik benned bíznak. (Bölcs. 16, 26.) — Amint lehull a zápor és a hó az égből és oda többé vissza nem tér, hanem megitatja a földet, megöntözi és megtermékenyíti és magot ad a magvetőnek és kenyeret az evőnek: úgy lesz az én igém is, mely szájamból kimegy; nem tér az vissza hozzám eredménytelenül, hanem végbeviszi mindazt, amit akarok és végrehajtja azt, amire küldöm. (Iz. 55, 10. 11.) — Vajjon nem olyanok-e az én igéim, mint a tűz, — úgymond az Úr, és mint a pöröly, mely szétzúzza a kősziklát? (Jer. 23, 29.)

3. Isten igéjének hirdetése: Hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan, ints, kérj, feddj, minden türelemmel s tudománnyal. (Tim. II 4, 2.)

4. Isten igéjének hallgatása és megtartása: Nemcsak kenyérből él az ember, hanem minden igéből, mely az Isten szájából jő. (Móz. V 8, 3. V. ö. Máté 4, 4.) — Hogy őrzi meg tisztán útját az ifjú? Úgy, hogy megtartja igéidet. (Zsolt. 118, 9.) — Hallgass, kérlek, az Úr amaz igéjére, melyet hozzád intézek; akkor jó dolgod lesz és életben maradsz. (Jer. 38, 20.) — Mindaz, aki ezen igéimet hallja és azokat megcselekszi, hasonló lészen a bölcs emberhez, ki házát kősziklára építette. És mindaz, aki ez igéimet hallja, de

azokat meg nem teszi, hasonlóvá lészen a bolond emberhez, ki házát homokra építette. (Máté 7, 24. 26.) — Anyám és atyámfiai azok, kik az Isten igéjét hallgatják és megcselekszik. (Lk. 8, 21.) — Boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják, és megőrzik azt. (Lk. 11, 28.) — Aki Istentől van, Isten igéit hallgatja; ti azért nem hallgatjátok, mert az Istentől nem vagytok . . . Aki az én beszédemet megtartja, halált nem lát mindörökké. (Ján. 8, 47. 51.) — Ha pedig valaki az én igéimet hallja, és meg nem tartja, én nem ítélem meg azt; mert nem jöttem, hogy e világot megítéljem, hanem hogy megmentsem a világot. Aki engem megvet és nem fogadja el igéimet, van, aki megítélje őt: az ige, melyet szólottam, az ítéli el őt az utolsó napon. (Ján. 12, 47. 48.) — Vegyétek fel az üdvösség sisakját és a Lélek kardját (vagyis az Isten igéjét). (Ef. 6, 17.) — Fogadjátok szelídséggel a belétek ojtott igét, mely meg tudja menteni lelketeket. Legyetek azonban az igének cselekvői és nem csupán hallgatói, megcsalván önmagatokat. Mert ha valaki hallgatója az igének, és nem cselekvője, az ilyen hasonlít azon férfiúhoz, aki természetes ábrázatát a tükörben szemléli. (Jak. 1, 21—23.)

5. Isten igéjének sorsa az emberi lelkekben: A magvető igét vet. Akiknél az ige az útszélre vetődik, azok, kik mikor azt hallják, azonnal eljön a sátán, és elhordja az igét, mely szívükbe hullott. Hasonlóképen, amelyek köves talajra vetődnek, azok, kik midőn hallják az igét, mindjárt örömmel fogadják, de nincs annak bennük gyökere, hanem csak ideig-óráig tart; mikor azután szorongatás és üldözés támad az ige miatt, legott megbotránkoznak. Mások pedig, melyek a tövisek közé vetődnek, azok, kik az igét hallják, de a világi gondok, a gazdagság csalárdsága és egyéb dolgok kívánsága behatolván, elfojtják az igét, és gyümölcstelenné válik. A jó földbe vetett mag pedig azok, kik az igét hallják és befogadják, és termést hoznak, ki harminc-, ki hatvan-, ki százszor annyit. (Márk 4, 14—20.)

ISTEN SZAVA. Az Úr szava tiszta szó, tűzben megpróbált ezüst, salaktól elválasztva, hétszeresen megtisztítva. (Zsolt. 11, 7.) — Zeng az Úr szava erősen, az Úr szava fenségesen. Az Úr szava cédrusokat tördel. (Zsolt. 28, 4. 5.) — Ma, ha szavát meghalljátok, meg ne keményítsétek szíveteket. (Zsolt. 94, 8.) — Mily édesek beszédeid ínyemnek, számnak méznél jobban ízlenek . . . Szavad megáll minden tűzpróbát, azért szereti azt szolgád. (Zsolt. 118, 103. 140.) — Isten minden szava állja a tüzet, védőpajzs ő azoknak, kik benne bíznak; szavaihoz mit sem szabad hozzátenned, hogy meg ne korholjon és hazugságban ne maradj! (Péld. 30, 5. 6.) — Hadd halljam hangodat! Mert a te szavad édes. (Ének. é. 2, 14.) — A mi Urunk szava mindörökké megmarad. (Iz. 40, 8.) — Hallgassatok szavamra és én Istenetek leszek, ti pedig az én népem lesztek. (Jer. 7, 23.) — Mondotta az Úr: mivel elhagyták törvényemet, melyet nekik adtam, és nem hallgattak szavamra és nem jártak a szerint, hanem szívük gonoszsága és a Báálok után jártak, amint az atyáiktól tanulták: azért így szól a seregek Ura, Izrael Istene: Ime én ürömmel etetem ezt a népet, és italul mérgezett vizet adok nekik. (Jer. 9, 13—15.) — Ha nem hallgatnak reám, gyökerestül kitépem és elpusztítom azt a nemzetet, úgymond az Úr. (Jer. 12, 17.)

— Annakokáért, mint a Szentlélek mondja: Ma, ha meghalljátok az ő szavát, ne keményítsétek meg szíveteket. (Zsid. 3, 7. 8.) — Mert eleven az Isten szava és hatásos, és áthatóbb minden kétélű kardnál, és behat az elmének és léleknek, az ízeknek és velőknek eloszlásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait. (Zsid. 4, 12.)

SZENTIRÁS. Örökségül nyertem bizonyságaidat mindörökké, ezért szívem bennük leli örömét. (Zsolt. 118, 111.) — Bizonyságaidat lelkem megőrzi, és felette nagyon szereti. (Zsolt. 118, 167.) — Felelvén pedig Jézus, mondá nekik: Tévedtek, nem tudván az Írásokat, sem az Isten erejét. (Máté 22, 29.) — Mind, ami előre megíratott, okulásunkra íratott meg, hogy reménységünk legyen az Írásokból merített béketűrés és vigasztalás által. (Róm. 15, 4.) — Gyermekkorod óta ismered a szent írásokat, melyek a Krisztus Jézusban való hit révén üdvösségre oktathatnak téged. Minden Istentől sugalmazott írás hasznos a tanításra, az intésre, a feddésre, az igazságban való oktatásra, hogy az Isten embere tökéletes s minden jócselekedetre kész legyen. (Tim. II 3, 15—17.) — Az írásnak egy jövendölése sem származik tulajdon értelmezésből. Mert sohasem emberi akaratból származott jövendölés, hanem a Szentlélektől sugalmazva szóltak az Isten szent emberei. (Pét. II 1, 20. 21.) — Tanúbizonyságot teszek mindenkinek, aki hallja ezen könyv jövendölésének igéit: Ha valaki ezekhez hozzátesz valamit, ráteszi Isten a csapásokat, melyek meg vannak írva ebben a könyvben. És ha valaki elvesz valamit ezen könyv jövendölésének igéiből, elveszi az Isten annak osztályrészét az élet könyvéből és a szent városból és azokból, amik meg vannak írva ebben a könyvben. (Jel. 22, 18. 19.)

ISTEN IGAZSÁGA. Vezess és oktass engem igazságodra. (Zsolt. 24, 5.) — Szemem előtt van irgalmasságod s igazságodban kedvemet lelem. (Zsolt. 25, 3.) — Igazságodat nem rejtem el szívemben, hűségedet és segítségedet hirdetem. (Zsolt. 39, 11.) — Hűség sarjad a földből, s igazság tekint le az égből. (Zsolt. 84, 12.) — Igazságod örökre igazság, és törvényed igazmondás. (Zsolt. 118, 142.) — A te igéd csupa igazság. (Zsolt. 118, 160.)

ISTEN KEGYELME. 1. A kegyelem Isten ajándéka. Noé . . . kegyelmet talála az Úr előtt. (Móz. I 6, 8.) — Az Úr igazgatja az ember lépteit, s útját ő szabja meg. Ha el is esik, sem üti meg magát, mert az Úr alája tartja kezét. (Zsolt. 36, 23. 24.) — Irgalomban és igazságban leli kedvét az Isten, kegyelmet és dicsőséget ad az Úr. (Zsolt. 83, 12.) — Az Úr kegyelme öröktől fogva örökké kíséri azokat, akik őt félik. (Zsolt. 102, 17.) — Bármikor hívtalak segítségül, meghallgattál engem, és gyarapítottad az erőt lelkemben. (Zsolt. 137, 3.) — Isten kegye és irgalma vár szentjeire; és kegyes látogatása választottjaira. (Bölcs. 4, 15.) — Vizet öntök én a szomjas földre, és folyóvizeket a szárazra; kiöntöm lelkemet ivadékodra, és áldásomat sarjadékodra. (Iz. 44, 3.) Kiöntöm lelkemet minden emberre, és prófétálni fognak fiaitok és leányaitok; álmokat álmodnak véneitek és látomásokat látnak ifjaitok. (Joel 2, 28.) — És leszen azon a napon: Élővizek folynak majd ki Jeruzsálemből, felük a keleti tengerbe és felük a nyugati tengerbe nyáron és télen egyaránt. (Zak. 14, 8.) Ama napon

forrás fakad Dávid házának és Jeruzsálem lakosainak számára, a bűnösnek és a havi tisztulást szenvedőnek megmosására. (Zak. 13, 1.) — Aki pedig megerősít minket veletek együtt Krisztusban, és aki felkent minket, az Isten az s ő az, aki meg is pecsételt minket és a Lélek zálogát adta szívünkbe. (Kor. II 1, 21. 22.) — Az Isten az, aki bennetek az akarást és a véghezvitelt egyaránt műveli a jóakarat szerint. (Filipp. 2, 13.)

2. Isten eljárása a kegyelem ajándékozásában: Csúffá teszi azokat, kik gúnyolódnak, de az alázatosakat kegyben részesíti. (Péld. 3, 34.) — A jó az Úrtól kegyben részesül, de ki saját gondolataiban bizakodik, istentelenül cselekszik. (Péld. 12, 2.) — Akinek vagyon, annak adatik és bővelkedni fog; akinek pedig nincsen, amije van is, elvétetik tőle. (Máté 13, 12; 25, 29. V. ö. Lk. 8, 18; 19, 26.) — Egyiknek adott öt talentumot, a másiknak kettőt, harmadiknak pedig egyet, kinek-kinek a maga tehetsége szerint. (Máté 25, 15.) — Nem mértékkel adja Isten a Lelket. (Ján. 3, 34.) — A kegyelmet azonban mindegyikünk Krisztus ajándékozásának mértéke szerint kapta, azért mondja az Irás: Felment a magasba és fogva vitte a zsákmányt; ajándékokat adott az embereknek. (Ef. 4, 7. 8.) — Isten a kevélyeknek ellentáll, az alázatosaknak pedig kegyelmet ad. (Jak. 4, 6.)

3. Isten ingyen adja kegyelmeit: Vesszen a pénzed veled együtt, mivel azt vélted, hogy az Isten ajándékát pénzen lehet megszerezni. (Csel. 8, 20.) — Elmenvén pedig . . . gyógyítsatok betegeket, támasszatok fel halottakat . . . ingyen kaptátok, ingyen adjátok. (Máté 10, 8.) — Én a szomjazónak az élet vizének forrásából adok ingyen. (Jel. 21, 6.) — Az, aki szomjazik, jöjjön; és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen! (Jel. 22, 17.)

4. A kegyelem Jézus által van: A törvény Mózes által adatott; a malaszt és igazság Jézus Krisztus által lett. (Ján. 1, 17.) — Felelé Jézus és mondá neki (a szamaritán asszonynak): Ha tudnád az Isten ajándékát, és hogy ki az, ki neked mondja: Adj innom, talán te kérted volna őt, és élő vizet adott volna neked . . . Mind az, aki e vízből iszik, ismét megszomjazik; aki pedig abból a vízből iszik, melyet én adok neki, soha többé nem szomjazik mindörökké, hanem a víz, amelyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne. Mondá neki az asszony: Uram! add nekem azt a vizet, hogy ne szomjazzam, s ne járjak ide meríteni. (Ján. 4, 10. 13—15.) — Mivel tehát megnyertük a megigazulást a hitből, hadd legyen békességünk az Istennel a mi Urunk, Jézus Krisztus által, aki által megnyílt nekünk az út a hit által a kegyelemhez, amelyben állunk; és dicsekszünk az Isten fiai dicsőségének reménysége alapján. (Róm. 5, 1—2.) — Az életre és jámborságra szükséges összes javak az ő isteni erejéből annak ismerete által ajándékoztattak nekünk, aki minket saját dicsőségével és erejével meghívott. (Pét. II 1, 3.)

5. A kegyelem hatékonysága: Ha nem az Úr építi a házat, építői hiába dolgoznak rajta. Ha nem az Úr őrzi a várost, őre hasztalan virraszt felette. Hiába nektek hajnal előtt kelnetek, késnetek a lefekvéssel, a fájdalom kenyerét ennetek, holott ő álmában is megad mindent kedveltjének. (Zsolt. 126, 1. 2.) — Az ember semmit sem vehet magának, hacsak az égből nem adatott neki. (Ján. 3, 27.) — Az apostolok pedig nagy erővel tesznek vala tanúságot Urunknak,

Jézus Krisztusnak feltámadásáról; és nagy kegyelem lakozik vala mindnyájukban. (Csel. 4, 33.) — Nem úgy áll a dolog a kegyelemajándékkal, mint a bűnbeeséssel. Ha ugyanis a sok ember meghalt az egynek bűnbeesése következtében, az Isten kegyelme és az egy embernek, Jézus Krisztusnak a kegyelmében nyert ajándék még sokkal bőségesebben kiáradt a sokra. És nem úgy van az ajándékkal, mint az egy bűnösnek a tettével; mert az egy miatt való ítélet a kárhozatra visz, a kegyelem azonban sok vétekből a megigazulásra. Mert ha a halál uralomra jutott az egy által, az egynek a bűnbeesése miatt, akkor sokkal inkább uralkodnak majd az életben az egy Jézus Krisztus által, kik megkapják a kegyelem és a megigazulás ajándékának a bőségét. (Róm. 5, 15—17.) — A törvény pedig közbejött, hogy a bűnözés fokozódjék, amikor meg elhatalmasodott a bűn, még bőségesebb lett a kegyelem, hogy amint a bűn uralkodott halálthozóan, úgy uralkodjék a kegyelem is a megigazulás által az örök életre a mi Urunk, Jézus Krisztus által. (Róm. 5, 20. 21.) — A bűn nem fog uralkodni rajtatok, nem vagytok ugyanis már a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt. (Róm. 6, 14.) — A bűn zsoldja a halál; az Istennek a kegyelme azonban örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. (Róm. 6, 23.) — Ki szabadít meg e halálnak testétől? Az Istennek a kegyelme Jézus Krisztus, a mi Urunk által. (Róm. 7, 24.) — Nem azon múlik, aki akar, vagy aki törtet, hanem a könyörülő Istenen. (Róm. 9, 16.) — Én ültettem, — (mondja Szent Pál) — Apolló öntözött, de Isten adta a növekedést. Tehát sem az nem valami, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak az Isten, aki a növekedést adja. (Kor. I 3, 6. 7.) — Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok, és az ő kegyelme nem volt bennem eredménytelen, sőt valamennyiüknél többet munkálkodtam, nem ugyan én, hanem az Isten kegyelme énvelem. (Kor. I 15, 10.) — Elég neked az én kegyelmem; mert az erő az erőtlenségben lesz teljessé. Örömest dicsekszem tehát erőtlenségeimmel, hogy Krisztus ereje lakozzék bennem. (Kor. II 12, 9.) — Nem vetem meg Isten kegyelmét; mert ha a törvény által van a megigazulás, akkor Krisztus hiába halt meg. (Gal. 2, 21.) — Kegyelemből üdvözültetek a hit által és nem magatoktól. Az Istennek ajándéka ez. Nem cselekedetekből, hogy senki se dicsekedjék. (Ef. 2, 8. 9.) — Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad. (Filipp. 4, 13.) — Mikor azonban Üdvözítő Istenünk jósága s emberszeretete megjelent, megmentett minket, nem az igazságnak azon cselekedeteiért, melyeket véghezvittünk, hanem az ő irgalmassága folytán, és pedig a Szentlélek eszközölte újjászületés és megújítás fürdője által, kit bőségesen kiárasztott reánk Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk által, hogy kegyelme révén megigazulva, reménybeli örököseivé legyünk az örök életnek. (Tit. 3, 4—7.) — Mert az kegyelem, ha valaki Isten iránt való lelkiismeretességből tűri a viszontagságokat, igazságtalanul szenvedvén. (Pét. I 2, 19.) — Isten Jézus „által a fölötte nagy és drágálatos ígéreteket ajándékozta nekünk, hogy ezek által részeseivé legyetek az isteni természetnek." (Pét. II 1, 4.)

6. Becsüld meg a kegyelmet! Ez a kincsünk pedig cserépedényben van, hogy az erő nagysága Istené legyen, és nem önmagunktól. (Kor. II 4, 7.) — Mint munkatársak pedig intünk titeket, hogy hiába ne vet-

tétek legyen az Isten malasztját. (Kor. II 6, 1.) — Ne hanyagold el a benned lévő kegyelmet, mely a jövendölés következtében a presbiterium kézföltétele mellett adatott neked. (Tim. I 4, 14.) — Légy hát fiam erős a Jézus Krisztusban levő kegyelem révén. (Tim. II 2, 1.) — Megjelent . . . Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embernek, s arra oktat minket, hogy tagadjuk meg az istentelenséget s a világi vágyakat, s éljünk józanul, igazan és jámborul e világon, várva a boldog reménységet, s a nagy Isten és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének eljövetelét. (Tit. 2, 11—13.) — Járuljunk . . . bizalommal a kegyelem trónja elé, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmas időben való segítségre. (Zsid. 4, 16.) — Törekedjetek békességre mindenkivel szemben, és a megszentelődésre, mely nélkül senki sem fogja meglátni az Istent, arra ügyelvén, hogy senki se hanyagolja el az Isten kegyelmét, nehogy a keserűségnek valamely gyökere felnövekedvén akadályul szolgáljon, és így sokan megfertőztessenek. (Zsid. 12, 14. 15.) — Mivel tehát rendíthetetlen országot nyertünk, tartsuk meg a kegyelmet, hogy általa Istennek tetsző módon szolgáljunk, félelemmel és tisztelettel. (Zsid. 12, 28.) — Sokféle és idegen tanításokkal ne engedjétek magatokat félrevezetni; mert legjobb a szívet kegyelemmel erősíteni meg, nem ételekkel, melyek nem használtak az azokkal élőknek. (Zsid. 13, 9.) — Felövezvén elmétek ágyékát, józanok legyetek s bízzatok tökéletesen a kegyelemben, mely nektek fölajánltatik Jézus Krisztus megjelenésére. (Pét. I 1, 13.) — Mindegyiktek, amint kapta a kegyelmet, úgy közölje azt mással is, mint jó sáfárai az Isten sokféle kegyelmének. (Pét. I 4, 10.) — Ti . . . , testvérek . . . óvakodjatok, nehogy az esztelenek tévelygésétől elragadtatva, saját erősségtekből kiessetek; sőt inkább növekedjetek kegyelemben és a mi Urunknak és az üdvözítő Jézus Krisztusnak ismeretében. (Pét. II 3, 17. 18.)

7. Számadás a kegyelmi ajándékokról: Attól, akinek sokat adtak, sokat fognak követelni, és akire sokat bíztak, többet fognak számon kérni attól. (Lk. 12, 48.)

ISTEN PARANCSAI, TÖRVÉNYEI. 1. Milyenek? Szeplőtelen az Úr törvénye, felüdíti a lelket, megbízható az Úr bizonysága, bölcseséget ád a kisdedeknek. Egyenesek az Úr végzései, vidámmá teszik a szívet, világos az Úr parancsa, felvilágosítja a szemet. (Zsolt. 18, 8—9.) — Mind megbízhatók az ő rendelkezései; örökkön-örökké szilárdan állnak, hűségen és igazságon alapszanak. (Zsolt. 110, 8.) — Szájad törvénye nekem többet ér arany és ezüst ezreinél. (Zsolt. 118, 72.) — Mende-mondákat beszélnek nekem az istentelenek, de nem olyanok azok, mint a te törvényed. (Zsolt. 118, 85.) — Bizonyságaid csodásak! Lelkem azért fürkészi őket. (Zsolt. 118, 129.) — Igazságod örökre igazság, és törvényed igazmondás. (Zsolt. 118, 142.) — Áradjon ajkamról a dícséret, mert megtanítasz rendeleteidre. Hirdesse nyelvem szavadat, mert parancsaid mind igazak. (Zsolt. 118, 171. 172.) — Bizonyságaid igazak örökre, adj értelmet nekem, hogy életem legyen. (Zsolt. 118, 144.)

2. Az Úr szava: Tartsátok meg parancsaimat! Az én rendeléseim szerint cselekedjetek, az én parancsolataimat tartsátok meg s azok szerint járjatok: én, az Úr, vagyok a ti Istenetek. Tartsátok meg törvényeimet s rendeleteimet, mert

az az ember, aki szerintük cselekszik, élni fog általuk. (Móz. III 18, 4—5.) — Tartsátok meg törvényeimet és rendeleteimet s ne kövessetek el semmit se ez undokságok közül, se a bennszülött, se a közöttetek tartózkodó jövevény. (Móz. III 18, 26.) — Tartsátok meg parancsolataimat s ne tegyétek azt, amit az előttetek levők cselekedtek és ne tegyétek magatokat tisztátalanokká ezekkel a dolgokkal. (Móz. III 18, 30.) — Tartsátok meg minden parancsomat s minden rendeletemet s cselekedjetek szerintük. (Móz. III 19, 37.) — Szólj Izrael fiaihoz és mondd nékik, hogy csináljanak maguknak felsőruhájuk sarkaira bojtokat, azokra pedig tegyenek egy-egy kékszínű zsinórt. Ha ezeket látják, emlékezzenek meg az Úr minden parancsáról és ne kövessék gondolataikat és szemüket, melyek oly sokféle dologban paráználkodnak, hanem inkább emlékezzenek meg az Úr parancsairól s tegyék meg azokat s legyenek szentek Istenüknek. (Móz. IV 15, 38—40.) — Most pedig, Izrael, hallgass azokra a parancsolatokra és rendeletekre, melyekre tanítalak, hogy megtartsd őket s így élhess és elérhesd és bírhasd azt a földet, amelyet az Úr, atyáitok Istene majd nektek ád. Ne tegyetek hozzá semmit se ahhoz az igéhez, amelyet hozzátok intézek, se el ne vegyetek belőle: tartsátok meg az Úrnak, a ti Isteneteknek parancsolatait, amelyeket parancsolok néktek. (Móz. V 4, 1—2.) — Vésétek szívetekbe mindezeket az igéket, melyekkel ma tanúságot teszek ellenetek s parancsoljátok meg fiaitoknak, hogy tartsák emlékezetükben őket s tegyék meg és teljesítsék mindazt, ami e törvényben írva vagyon, mert e parancsokat nem hiába kaptátok, hanem azért, hogy általuk életetek legyen s teljesítésük fejében hosszú ideig lakjatok azon a földön, melynek elfoglalására átkeltek a Jordánon. (Móz. V 32, 46—47.) — Ne hiányozzék e törvény könyve a szádból, hanem elmélkedjél rajta nappal és éjjel és vigyázz arra, hogy teljesítsd mindazt, ami abban írva vagyon: akkor sikerre vezeted utadat és boldogulsz. (Józs. 1, 8.) — Fiam! Őrizd meg szavaimat, rejtsd magadba parancsaimat! Fiam! Tartsd meg parancsaimat, akkor élni fogsz, és tanításomat, úgy, mint szemed fényét! Kösd azt ujjaidra, írjad szíved táblájára! (Példi. 7, 1—3.) — Ha be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsokat. (Máté 19, 17.)

3. Egyéb buzdítások a parancsok teljesítésére: Mindenkor az Úr törvénye legyen a szádban, mert erős kézzel hozott ki téged az Úr Egyiptomból. (Móz. II 13, 9.) — Tudjátok, hogy parancsolatokra és rendeletekre tanítottalak titeket, amint az Úr, az én Istenem parancsolta nekem, hogy szerintük cselekedjetek azon a földön, amelyet elfoglalni készültök. Tartsátok meg tehát őket és cselekedjetek szerintük, mert ez lesz a ti bölcseségtek és értelmességtek bizonysága a népek előtt, hogy amikor meghallják mindezeket a parancsolatokat, azt mondják: Ime, bölcs és értelmes nép ez a nagy nemzet. Nincs is más ilyen nagy nemzet, melyhez istenei olyan közel lennének, mint amilyen közel mihozzánk van a mi Istenünk, valahányszor kérjük. Avagy melyik az a másik ilyen dicső nemzet, melynek olyan szertartásai, olyan igazságos rendeletei lennének, mint ez az egész törvény, melyet ma én szemetek elé tárok? Gondosan vigyázz tehát magadra és lelkedre: el ne feledd azokat a dolgokat, melyeket tulajdon szemed látott, ne távozzanak szíved-

től teljes életedben, ismertesd meg őket fiaiddal s unokáiddal. (Móz. V 4, 5—9.) — Vigyázz, hogy soha meg ne feledkezzél az Úr, a te Istened szövetségéről, melyet veled kötött. (Móz. V 4, 23.) — Tartsd meg parancsait és rendeleteit, amelyeket parancsolok néked, hogy jó dolgod legyen néked s utánad fiaidnak és sok ideig maradhass azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened majd néked ad. (Móz. V 4, 40.) — Vigyázzatok tehát s tegyétek meg, amit az Úr, az Isten parancsolt néktek; ne térjetek se jobbra, se balra, hanem azon az úton járjatok, melyet az Úr, a ti Istenetek parancsolt, hogy élhessetek, jó dolgotok legyen és hosszú ideig maradhassatok birtokotok földén. (Móz. V 5, 32—33.) — Legyenek ezek az igék, melyeket ma megparancsolok néked, a szívedben, beszéld el őket fiaidnak, elmélkedjél róluk, ha a házadban üldögélsz, ha az úton jársz, ha lefekszel, ha felkelsz, kösd őket jel gyanánt a kezedre, legyenek és függjenek a szemed között s írd rá őket házad ajtófélfáira s kapuira. (Móz. V 6, 6—9.) — Szorgalmasan vigyázz arra, hogy meg ne feledkezzél az Úrról, aki kihozott téged Egyiptom földéről, a rabszolgaság házából . . . Tartsd meg az Úrnak, a te Istenednek parancsait, bizonyságait és szertartásait, melyeket parancsolt néked, s azt tedd, mi kedves és jó az Úr színe előtt, hogy jó dolgod legyen s elérhesd és elfoglalhasd azt az igen jó földet, amely felől megesküdött az Úr atyáidnak. (Móz. V 6, 13. 17—18.) — Ha pedig majd fiad maholnap megkérdez téged, mondván: Mire valók ezek a bizonyságok, szertartások és rendeletek, melyeket az Úr, a mi Istenünk megparancsolt nékünk? — mondd neki: A fáraó szolgái voltunk Egyiptomban, de az Úr erős kézzel kihozott minket Egyiptomból. (Móz. V 6, 20—21.) — Akkor parancsolta meg nekünk az Úr, hogy tegyük meg mindezeket a törvényeket és féljük az Urat, a mi Istenünket, hogy jó dolgunk legyen teljes életünkben, mint ahogy ma vagyon. Irgalmas is lesz irántunk, ha az Úr, a mi Istenünk előtt vigyázunk és teljesítjük minden parancsolatát, amint parancsolta nekünk. (Móz. V 6, 24—25.) — Tartsd meg tehát azokat a parancsolatokat, szertartásokat és rendeleteket, amelyeknek a megtartását ma megparancsolom néked. Ha hallgatsz ezekre a rendeletekre s megtartod és teljesíted őket, akkor az Úr, a te Istened is megtartja számodra a szövetséget és az irgalmasságot, amely felől megesküdött atyáidnak és szeretni fog téged. Meg fog sokasítani és megáldja méhed gyümölcsét, földed gyümölcsét, gabonádat, szüretedet, olajodat, barmaidat s juhaid nyáját azon a földön, amely felől megesküdött atyáidnak, hogy néked adja. Áldottabb leszesz minden népnél, nem lesz közötted meddő lény az egyik nemen sem, sem az emberek, sem a nyájaid között. (Móz. V 7, 11—14.) — Gondosan ügyelj arra, hogy teljesíts minden parancsolatot, melyet ma parancsolok néked, hogy élhessetek, megsokasodhassatok s elérhessétek és bírhassátok azt a földet, amely felől megesküdött az Úr atyáitoknak. (Móz. V 8, 1.) — Ügyelj s vigyázz magadra, hogy soha meg ne feledkezzél az Úrról, a te Istenedről s el ne hanyagold parancsolatait, rendeleteit és szertartásait, melyeket ma parancsolok néked. (Móz. V 8, 11.) — Az Úr ideadta nekem az Isten újjával írt két kőtáblát, rajta mindazokkal az igékkel, melyeket a hegyen, a tűz közepéből mondott nektek, amikor együtt volt a

nép gyülekezete. (Móz. V 9, 10.) — Szeresd tehát az Urat, a te Istenedet s tartsd meg parancsolatait, szertartásait, rendeleteit és meghagyásait minden időben. (Móz. V 11, 1.) — Véssétek e szavaimat szívetekbe, lelketekbe s kössétek jel gyanánt a kezetekre s tegyétek a szemetek közé. Tanítsátok reájuk fiaitokat, hogy róluk elmélkedjenek, ha házadban üldögélsz, ha úton jársz, ha lefekszel vagy fölkelsz. Ird rá őket házad ajtófélfáira s kapuira, hogy addig sokasodjanak napjaid s fiaid napjai azon a földön, amely felől megesküdött az Úr a te atyáidnak, hogy nékik adja, míg csak ég borul a földre. (Móz. V 11, 18—21.) — Életed minden napján pedig eszedben legyen az Isten; vigyázz, hogy soha bűnbe bele ne egyezzél, és ne hagyd figyelmen kívül az Úrnak, a mi Istenünknek törvényeit. (Tób. 4, 6.) — Féld az Istent és tartsd meg parancsait, mert ez az egész ember. (Préd. 12, 13.)

4. Az elődök példája is buzdítson a parancsok teljesítésére: Nos tehát, fiaim, buzgólkodjatok a törvényért, adjátok oda élteteket atyáitok szövetségéért! Gondoljatok az atyák ama tetteire, melyeket véghezvittek a maguk idejében, és nagy dicsőség meg halhatatlan név leszen osztályrészetek! Nemde, hű maradt Ábrahám a kisértésben és ez igazságul tudatott be neki? József a szorongatás idején megtartotta a törvényt, és Egyiptom urává lőn. Fineesz, a mi Atyánk, az Isten ügyéért buzgólkodott, ezért az örök papságra kapott ígéretet. Józus teljesítette a parancsot, ezért Izrael vezérévé lőn, Káleb bizonyságot tett a gyülekezetben, és örök részhez jutott. Dávidnak jámborsága révén lett örök a trónja. Illés, mert a törvényért lángolt, vitetett fel a mennybe. Ananiás, Azariás és Misáel hitük árán menekültek meg a lángokból. Dánielt jámborsága szabadította meg az oroszlánok szájából. (Makk. I 2, 50—60.)

5. A parancsok megtartása nem lehetetlen: Ez a parancsolat, melyet neked ma meghagyok, nem elérhetetlen számodra és nincsen messze tőled. Nincsen az égben, hogy azt mondhatnád: ki bírna felmenni közülünk az égbe, hogy lehozza nékünk, hogy halljuk és cselekedeteinkkel teljesítsük? Nincs a tengeren túl sem, hogy azt hozhatnád föl ürügyül s azt mondhatnád: Ki tudna közülünk átkelni a tengeren, hogy elhozza nékünk s hallhassuk s megtehessük, amit parancsol? — Hanem igen közel van ez az ige hozzád: a szádban és a szívedben van s így megtarthatod. Lásd: eléd tettem ma az életet s a jót s másfelől a halált és a rosszat. (Móz. V 30, 11—15.) — Az ő parancsai nem nehezek. (Ján. I 5, 3.)

6. Isten minden törvénye megtartandó: Légy tehát erős és felette bátor és vigyázz arra, hogy teljesítsd az egész törvényt, melyet Mózes, az én szolgám meghagyott néked; ne térj el attól se jobbra, se balra, hogy boldogulj mindenben, amit cselekszel. (Józs. 1, 7.) — Aki az egész törvényt megtartja, de egy ellen vét, valamennyiben vétkes lett. Mert aki azt mondotta: Ne paráználkodjál, azt is mondotta: Ne ölj. Ha tehát nem paráználkodol, azonban ölsz, megszegted a törvényt. (Jak. 2, 10—11.)

7. Az Úr törvényei fölbonthatatlanok: Mind megbízhatók az ő rendelkezései; örökkön-örökké szilárdan állnak, hűségen és igazságon alapszanak. (Zsolt. 110, 8.) — Ne gondoljátok, hogy fölbontani jöttem a törvényt vagy a prófétákat; nem jöttem fölbontani, hanem beteljesíteni. Mert bizony mondom nektek, míg elmúlik az ég és föld,

egy i betű vagy egy vesszőcske nem szűnik meg a törvényből, míg csak mind be nem teljesedik. Aki tehát felbont egyet e legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt legkisebbnek fogják hívni mennyek országában; aki pedig cselekszi és tanítja, annak nagy lesz a neve mennyek országában. (Máté 5, 17—19.) — Könnyebben múlik el az ég és föld, mintsem a törvényből egy pont elvesszen. (Lk. 16, 17.)

8. Áldás a parancsok megtartóira: Im áldást és átkot terjesztek ma elétek: áldást, ha engedelmeskedtek az Úr, a ti Istenetek parancsolatainak, melyeket ma meghagyok néktek s átkot, ha nem engedelmeskedtek az Úr, a ti Istenetek parancsolatainak, hanem letértek arról az útról, melyet most mutatok néktek s más istenek után jártok, kiket nem ismertek . . . Vigyázzatok tehát, hogy teljesítsétek e szertartásokat és rendeleteket, melyeket ma elétek terjesztek. (Móz. V 11, 26—28. 32.) — Ha hallgatsz az Úr, a te Istened szavára s megteszed s megtartod minden parancsolatát, melyet ma meghagyok néked, akkor fenségesebbé tesz téged az Úr, a te Istened minden nemzetnél, mely a földön lakik s mind reád szállnak s elérnek téged a következő áldások, feltéve, hogy hallgatsz parancsolataira: Áldott leszesz a városban s áldott a mezőn, áldott leszen méhednek gyümölcse, földednek gyümölcse, barmaid ellése, marháid csordája és juhaid akla. Áldottak lesznek csűreid s áldottak éléstáraid. Áldott lész, ha bemégy és ha kimégy. Összeomlasztja az Úr színed előtt ellenségeidet, kik ellened támadnak: egy úton jönnek ki ellened s hét úton futnak el színed elől. Áldást bocsát az Úr magtáraidra s kezed minden munkájára s megáld téged azon a földön, amelyet nyerni fogsz . . . Bőséget ad neked az Úr minden jóban, méhed gyümölcsében, barmaid ellésében s földed gyümölcsében, azon a földön, amely felől megesküdött az Úr atyáidnak, hogy néked adja. Megnyitja neked az Úr gazdag kincsesházát, az eget, hogy esőt adjon földednek a maga idejében s megáldja kezed minden munkáját. Kölcsönt nyujtasz sok nemzetnek, de te senkitől sem veszesz kölcsönt. Fejjé tesz téged az Úr s nem farokká . . . feltéve, hogy hallgatsz az Úr, a te Istened parancsolataira, melyeket ma meghagyok néked s megtartod és teljesíted őket s el nem térsz tőlük sem jobbra, sem balra s nem követsz és nem tisztelsz más isteneket. (Móz. V 28, 1—8. 11—14.) — Ellenségeimnél bölcsebbé tettél parancsolatoddal, mert mindenkoron velem vagyon. Minden oktatómnál értelmesebb lettem, mert bizonyságaidról elmélkedem. Az öregeknél értelmesebb lettem, mert rendeleteidet fürkészem. (Zsolt. 118, 98—100.) — Mert a parancs szövétnek, a tanítás világosság, s a fegyelem feddése az életre vezető út. (Péld. 6, 23.) — Ki megtartja a parancsot, megóvja lelkét, ki elhanyagolja útját, halállal bűnhödik. (Péld. 19, 16.) — Ki megfogadja a tanítást, okos fiú; ki dőzsölőket lát vendégül, szégyent hoz atyjára. (Péld. 28, 7.) — Látomás nélkül a nép féktelenné lesz, de boldog, ha megtartja a törvényt. (Péld. 29, 18.) — Ki megtartja a parancsot, nem tapasztal rosszat, a bölcsnek szíve pedig tudja, hogy eljő a számadás ideje. (Préd. 8, 5.) — Volt-e, ki parancsai mellett kitartott, és szégyenben maradt, volt-e, ki hozzá kiáltott, és ő elnézett fölötte? (Sir. 2, 12.) — Forgasd elmédben Isten törvényeit, és parancsaira gondolj szüntelen; akkor értelmes szívet ad majd neked, és elnyered a böl-

cseséget kívánságod szerint. (Sir. 6, 37.) — Becsben áll az istenfélők ivadéka, de gyalázat vár a sarjra, mely megszegi az Úr parancsait. (Sir. 10, 23.) — Ha meg akarod tartani a parancsokat, azok megtartanak téged, ha állandóan gyakorlod a hűséget, mely előtte kedves. (Sir. 15, 16.) — Helyezd el kincsedet a Magasságbeli parancsai szerint, akkor az neked aranynál is többet ér. (Sir. 29, 14.) — Aki kutatja a törvényt, eltelik azzal, a ravaszkodó azonban beléje gabalyodik. (Sir. 32, 19.) — Ki megtartja a törvényt, gyakran áldoz: Békeáldozat, ha valaki ügyel a parancsokra, és távol tartja magát minden gonoszságtól. (Sir. 35, 1—2.) — A parancsolat végcélja pedig a tiszta szívből, a jó lelkiismeretből s a tettetés nélküli hitből származó szeretet. (Tim. I 1, 5.) — Ez az ő parancsa, hogy higgyünk az ő Fiának, Jézus Krisztusnak nevében és szeressük egymást, amint parancsot adott nekünk. És aki megtartja az ő parancsait, az őbenne marad és ő abban; és hogy ő bennünk marad, azt a Lélekről tudjuk meg, melyet nekünk adott. (Ján. I 3, 23. 24.) — Abból tudjuk meg, hogy őt ismerjük, ha megtartjuk parancsait. Aki azt mondja, hogy ismeri őt és parancsait nem tartja meg, az hazug és abban nincsen igazság. Aki azonban megtartja az ő igéjét, abban az Isten szeretete bizonyára tökéletes és ebből tudjuk meg, hogy őbenne vagyunk. (Ján. I 2, 3—5.)

9. Büntetések a parancsok megszegőire: Ha . . . nem akarsz hallgatni az Úrnak, a te Istenednek arra a szavára, hogy tartsd meg és teljesítsd minden parancsolatát és szertartását, melyet ma meghagyok néked, akkor mind reád szállnak és elérnek téged a következő átkok: Átkozott lész a városban, átkozott a mezőn. Átkozott leszen csűröd s átkozottak éléstáraid. Átkozott lesz méhed gyümölcse s földed gyümölcse, marháid csordája s juhaid nyája. Átkozott lész, ha bemégy s átkozott, ha kimégy. Éhséget és ínséget bocsát az Úr reád s átkot minden dolgodra, amelyet művelsz, míg csak el nem tipor s hamarosan el nem veszít felette gonosz cselekedeteid miatt, amelyekkel elhagytál engem. Rád szakasztja az Úr a döghalált, míg csak el nem emészt téged arról a földről, melyet elfoglalni mégy. Megver téged az Úr nyavalyával, lázzal, hideglelléssel és gyulladással, továbbá szárazsággal, kártékony időjárással és vetési ragyával s az üldöz, míg el nem veszesz. Az ég, mely feletted vagyon, olyan lesz, mint az érc s a föld, amelyet tapodsz, olyan, mint a vas. Eső gyanánt bort ád az Úr földedre s hamu hull reád az égből, míg csak el nem pusztulsz. Összeomlaszt téged az Úr ellenségeid előtt: egy úton vonulsz ki ellenük s hét felé fogsz elfutni előlük s szétszóródol a föld minden országára s holttested eledele lesz az ég minden madarának s a föld vadjainak s nem lesz, ki elűzze őket. Megver téged az Úr az egyiptomi fekéllyel, tested azon részén is, melyen az ürülék távozik, megver rühhel és viszketeggel, úgyhogy kigyógyítani nem tudnak. Megver téged az Úr tébolyodással, vaksággal és elmezavarral s úgy fogsz tapogatózni délben, mint ahogyan a vak szokott tapogatózni a sötétben s nem fogsz célhoz jutni utaidon. Minden időben sanyargatni fognak és erőszakosan elnyomnak s nem lesz, ki megszabadítson téged. Feleséget veszesz és más fog hálni véle, házat építesz és nem fogsz lakni benne, szőllőt ültetsz és nem szüretelsz belőle. Előtted fogják

levágni marhádat és te nem eszel belőle, szemed előtt rabolják el szamaradat s nem adják többé visszza néked, ellenségeidnek adják juhaidat s nem lesz, ki segítsen téged. Fiaid és leányaid más nép hatalmába kerülnek és szemed azt látni fogja és bár egész nap epekedik a látásuk után, nem lesz erő kezedben. Földed gyümölcsét s munkád minden eredményét oly nép eszi meg, amelyet nem ismersz és sanyargatni fognak mindenkor és elnyomnak minden időben és eszedet veszted rémültödben azok miatt, miket látni fog szemed. Megver téged az Úr igen gonosz fekéllyel a térdeden s a lábszáradon, tetőtől-talpig, úgyhogy kigyógyítani nem tudnak. Elvisz az Úr téged s királyodat, kit majd magad fölé állítasz, egy olyan nemzethez, amelyet nem ismersz és atyáid sem ismertek s ott más Isteneknek fogsz szolgálni: fának és kőnek és közmondás s csúfság tárgyává süllyedsz mindazon népeknél, amelyek közé majd az Úr elvisz téged. Sok magot vetsz a földbe s keveset gyüjtesz be, mert sáska emészti meg mindet. Szőllőt fogsz ültetni és művelni, de nem iszol bort és semmit sem szedsz róla, mert féreg pusztítja el. Olajfáid lesznek minden határodban, de olajjal meg nem kenheted magad, mert termésed lehull és elpusztul. Fiakat s leányokat nemzesz, de nem látod hasznukat, mert fogságba hurcolják őket. Ragya emészti meg minden fádat s földed gyümölcsét. A jövevény, ki veled lakik azon a földön, föléd emelkedik s egyre feljebb kerül, te pedig leszállasz s egyre lejjebb kerülsz. Ő fog kölcsönözni néked s nem te fogsz kölcsönözni néki; ő lesz a fej és te leszesz a farok. Bizony reád jönnek mindezek az átkok s üldöznek s elérnek téged, míg csak el nem pusztulsz, mivel nem hallgattál az Úr, a te Istened szavára s nem tartottad meg parancsolatait és szertartásait, melyeket megparancsolt néked és mint jelek és csodák, rajtad és ivadékodon lesznek mindörökké. Mivel nem szolgáltál az Úrnak, a te Istenednek, örömmel és szívbéli jókedvvel, hogy bőségben van mindened, azért éhségben, szomjúságban, mezítelenségben s teljes ínségben fogsz szolgálni ellenségednek, akit az Úr reád bocsát s az vasigát tesz nyakadba, míg csak el nem tipor téged. Rád hoz ugyanis az Úr messziről, a föld határának széléről egy nemzetet, mely mint a lecsapó sas, megrohan, melynek nyelvét nem érted, egy felette arcátlan nemzetet, mely nem tekint öreget s nem szán meg gyermeket s az megemészti barmaid fajzatát és földed gyümölcsét, míg csak el nem pusztulsz s nem hágy néked gabonát, bort, olajat, marhacsordát s juhnyájat, míg csak el nem veszít és össze nem tipor minden városodban s egész földeden le nem omlanak erős és magas falaid, amelyekbe reménységedet vetetted. Ostromzár alá vesz kapuidban, egész földeden, melyet az Úr, a te Istened majd néked ád s a szorongatásban és a pusztításban, mellyel ellenséged nyomorgatni fog, megeszed saját méhed gyümölcsét, fiaid és leányaid húsát, kiket az Úr, a te Istened majd néked adni fog. Legkényesebb és elpuhultabb férfiad is irígységgel néz majd testvérére s ölében fekvő feleségére s nem ad nekik fiai húsából, melyet megenni kénytelen, mivel semmi egyebe sem lesz abban a szorongatásban és ínségben, mellyel ellenségeid pusztítani fognak téged valamennyi kapudon belül. Az elpuhult és kényeskedő asszony, ki járni sem tudott a földön s a lábát sem tudta letenni

az elpuhultság és a nagy kényeskedés miatt, irígyelni fogja ölében fekvő férjétől fiának s leányának húsát meg asszonyi testéből kijövő, szennyes mását, meg újszülött gyermekeit, mert titokban maguk az asszonyok eszik meg ezeket minden más hiányában, abban a szorongatásban és pusztításban, mellyel ellenséged nyomorgatni fog téged kapuidon belül. Ha meg nem tartod s meg nem teszed e törvénynek minden szavát, mely meg van írva e könyvben s nem féled az ő dicsőséges és félelmetes nevét, vagyis az Urat, a te Istenedet, akkor az Úr megsokasítja csapásaidat s ivadékod csapásait, nagy és maradandó csapásokkal, rosszindulatú és tartós betegségekkel sujt, mind reád fordítja Egyiptom nyavalyáit, amelyektől annyira féltél és azok reád ragadnak, sőt mindenféle olyan betegséget és csapást is bocsát reád az Úr, amely nincs megírva e törvény könyvében, míg csak össze nem tipor téged. Ti, kik azelőtt oly sokan voltatok, mint az ég csillagai, kevés számmal maradtok meg, mivel nem hallgattál az Úr, a te Istened szavára . . . De még ama nemzetek közt sem fogsz megpihenni s ott sem lesz nyugodalma lábad talpának, mert ott rettegő szívet, elapadó szemet s bánkódás törte lelket ád az Úr néked. Olyan lesz az élted, mintha hajszálon függne előtted, rettegni fogsz éjjelnappal és nem bízol éltedben. Reggel azt fogod mondani: Bárcsak már este volna, — és este azt: Bárcsak már reggel volna, — szíved félelme miatt, mely rettegéssel tölt el s a miatt, mit szemeddel látsz. (Móz. V 28, 15—67.) — Szeresd tehát az Urat, a te Istenedet s járj az ő útjain s tartsd meg parancsolatait, szertartásait és rendeleteit s akkor élni fogsz s megsokasít és megáld téged azon a földön, melyet elfoglalni mégy. Ha azonban elfordul szíved s nem engedelmeskedel, hanem megtévedsz és más isteneket imádsz és szolgálsz, akkor — íme, ma előre megmondom néked — elveszesz és kevés ideig lakol azon a földön, melynek elfoglalására átkelsz a Jordánon. Tanúkul hívom fel ma az eget és a földet, hogy elétek adtam az életet s a halált, az áldást és az átkot: válaszd tehát az életet, hogy élj te is és ivadékod is és szeresd az Urat, a te Istenedet, engedelmeskedjél szavának s ragaszkodjál hozzá (mert tőle függ életed s napjaid hosszúsága), hogy sokáig lakhassál azon a földön, amely felől megesküdött az Úr a te atyáidnak, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak, hogy nékik adja. (Móz. V 30, 16—20.)

10. Istenl mutasd meg parancsolataidat: Utaidat, Uram, mutasd meg nekem, s ösvényeidre taníts meg engem. Vezess és oktass engem igazságodra, mert te vagy az én üdvözítő Istenem, és én tebenned bízom szüntelen. (Zsolt. 24, 4. 5.) — Mutasd meg nekem, Uram, törvényed útját, és vezess engem a helyes ösvényre ellenségeim miatt. (Zsolt. 26, 11.) — Szájamat epedve megnyitom, mert megkívánom parancsaidat. (Zsolt. 118, 131.)

11. Ószövetségi törvény — újszövetségi hit: Mind, akik a törvény cselekedeteiből vannak, átok alatt vannak; mert írva vagyon: Átkozott mindaz, aki nem marad meg mindazokban, amik megvannak írva a törvény könyvében, hogy megcselekedje azokat. Hogy pedig a törvény által senki sem igazul meg Isten előtt, nyilvánvaló, mert: Hitből él az igaz. A törvény pedig nem hitből van, hanem: Aki azokat megcselekszi, az él azok által. Krisztus megváltott minket a törvény átkától, átokká lévén

érettünk, mert írva van: Átkozott mindaz, aki fán függ; hogy a pogányokra is szálljon Ábrahám áldása Kisztus Jézusban, hogy a Lélek ígéretét vegyük a hit által. . . . Ábrahámnak mondattak az ígéretek, és az ő ivadékának. Nem mondja: És ivadékainak, mint soknak, hanem mint egynek: És a te ivadékodnak, aki a Krisztus . . . az Istentől megerősített intézkedést a négyszázharminc évvel később adott törvény nem teszi érvénytelenné, hogy megszüntesse az ígéretet. Mert ha a törvényből van az örökség, akkor már nem ígéretből; Ábrahámnak pedig ígéret által ajándékozta azt az Isten. Mi tehát a törvény? Vétségekért hozatott, míg el nem jő az ivadék, akinek az ígéretet adta; angyalok által rendeltetett, közvetítő által . . . A törvény tehát az Isten ígéretei ellen van? Semmiesetre sem! Mert ha olyan törvény adatott volna, amely életet adhatna, valóban a törvényből lenne a megigazulás, de az Irás mindent a bűn alá foglalt, hogy az ígéret Jézus Krisztus hite által adassék a hívőknek. Mielőtt pedig elérkezett a hit, a törvény alatt őriztettünk, egybezárva azon hitre, mely kijelentendő volt. Ennélfogva a törvény nekünk nevelőnk volt Krisztusra, hogy a hit által igazuljunk meg. De miután elérkezett a hit, már nem vagyunk a nevelő alatt. Mert mindnyájan Isten fiai vagytok a hit által, mely Krisztus Jézusban vagyon. (Gal. 3, 10—26.) — A törvény semmit sem vezetett tökéletességre, csak bevezetése egy jobb reménynek, mely által Istenhez közeledünk. (Zsid. 7, 19.)

12. Újszövetségi törvény: Olyan leszen az a szövetség, amelyet majd kötök Izrael házával: Ama napok után, úgymond az Úr, bensejükbe adom törvényemet, és beleírom szívükbe. Én Istenükké leszek, ők pedig az én népemmé lesznek. (Jer. 31, 33.) — Ez az a szövetség, melyet kötni fogok Izrael házával azon napok után, úgymond az Úr: Elméjükbe adom törvényeimet és szívükbe írom azokat; és én Istenük leszek, ők pedig az én népemmé lesznek. (Zsid. 8, 10.)

IV. FEJEZET: ISTEN TIZ PARANCSOLATA

I. PARANCS: ÉN VAGYOK A TE URAD ISTENED: URADAT ISTENEDET IMÁDJAD ÉS CSAK NEKI SZOLGÁLJ.

1. (KÖTELESSÉGEK AZ I. PARANCSOLATTAL KAPCSOLATBAN.)

HIT. 1. Különfélék: A hit hallásból van. (Róm. 10, 17.) — Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség. (Ef. 4, 5.) — A hit pedig a remélt dolgok valósága, meggyőződés a nem szemléltekről. Mert ezáltal nyertek bizonyságot az ősök. Hit által értjük meg, hogy a világ Isten igéje által alkottatott, úgyhogy nem látható dolgokból lett, ami látható. (Zsid. 11, 1—3.)

2. Buzdítások a hitre: Kik féltek az Urat, higgyetek benne, akkor nem marad el jutalmatok. (Sir. 2, 8.) — Legyen hitetek az Istenben. (Márk 11, 22.) — Ez az istenes cselekedet, hogy higgyetek abban, kit ő küldött. (Ján. 6, 29.) — Vigyázzatok, legyetek állhatatosak a hitben, cselekedjetek férfiasan és legyetek erősek. (Kor.

I 16, 13.) — Harcold a jó harcot, megtartva a hitet s a jó lelkiismeretet, melyet egyesek elvetettek, s így hajótörést szenvedtek a hitben. (Tim. I 1, 19.) — Harcold a hit jó harcát, szerezd meg az örök életet. (Tim. I 6, 12.) — Vegyétek a hit pajzsát, amellyel kiolthatjátok a gonosznak minden tüzes nyilát. (Ef. 6, 16.) — Nem szégyenkezem, mert tudom, kinek hittem . . . Tartsd hát magadat a tőlem hallott egészséges igék mintájához, hittel s szeretettel Krisztus Jézusban, őrizd meg a reádbízott szép kincset a Szentlélek által, ki bennünk lakozik. (Tim. II 1, 12—14.)

3. Könyörgés a hit kegyelméért: Jézus mondá (a néma, ördögtől megszállott gyermek atyjának): Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek. Azonnal felkiáltván a gyermek atyja, könnyeket hullatva mondá: Hiszek, Uram! segíts az én hitetlenségemen. (Márk 9, 22. 23.) — Mondák az apostolok az Úrnak: Öregbítsd bennünk a hitet. (Lk. 17, 5.)

4. A hit hősies példái az ószövetségben: Mivel hitt, azért mutatott be Ábel nemesebb áldozatot Istennek, mint Káin, mely által bizonyságot nyert arról, hogy igaz, mert Isten bizonyságot tett az ő ajándékai mellett; és ezáltal még holta után is beszél. Mivel hitt, azért ragadtaték el Hénok, hogy halált ne lásson, úgyhogy nem találtatott, mert Isten elragadta őt; mielőtt ugyanis elragadtatott volna, bizonyságot nyert, hogy Istennek tetsző volt. Hit nélkül pedig lehetetlen Istennek tetszeni; mert az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy ő van, és az őt keresőknek megjutalmazója. Mivel hitt, azért épített Noé, kinyilatkoztatást nyervén a még nem látható dolgokról, isteni félelemmel bárkát családjának megmentésére, mely által elítélte a világot, és örököse lett az igazságosságnak, mely hit által vagyon. Mivel hitt, azért engedelmeskedett az, aki Ábrahámnak hivatik, hogy kiköltözzék arra a helyre, melyet örökségül kellett nyernie; és kiköltözött, nem tudván, hová megyen. Mivel hitt, azért tartózkodott az ígéret földén, mint idegen földön, sátrakban lakván, szintúgy Izsák és Jákob, ugyanannak az ígéretnek társörökösei; mert a szilárd alapokkal bíró várost várta, melynek építője és alkotója az Isten. Mivel hitt, azért nyert még a meddő Sára is erőt magzatnak foganására, még idején túl is, mert hűségesnek hitte azt, aki az ígéretet tette . . . A hitben haltak meg mindezek, a nélkül, hogy elnyerték volna az ígéreteket, hanem messziről szemlélvén és üdvözölvén azokat, és megvallván, hogy zarándokok és jövevények a földön. Mert akik így beszélnek, mutatják, hogy hazát keresnek . . . Mivel hitt, azért áldozta fel Ábrahám Izsákot, midőn próbára tétetett; és feláldozta egyszülöttét, ki az ígéreteket nyerte vala; akinek mondatott: Izsák utódait hívják majda te ivadékodnak; hívén, hogy Istennek van hatalma a halottakból is életre kelteni; ezért őt előképül vissza is nyerte. Mivel hitt a jövendőkben, azért áldotta meg Izsák is Jákobot és Ézsaut. Mivel hitt, azért áldotta meg a haldokló Jákob Józsefnek mindkét fiát, és imádva borult le botjának fejére. Mivel hitt, azért emlékezett meg a haldokló József Izrael fiainak kivonulásáról, és rendelkezett csontjairól. Mivel hittek, azért rejtették el az újszülött Mózest szülei három hónapig, mivel látták, hogy szép a gyermek, és nem féltek a király parancsától. Mivel hitt, azért tagadta Mózes, miután felnőtt, hogy a fáraó leányának fia; inkább választván, hogy

sanyargatást szenvedjen Isten népével, mint hogy ideig-óráig tartó bűnnek gyönyörűségét élvezze; nagyobb gazdagságnak tartván az egyiptomiak kincsénél Krisztus gyalázatát, mert a jutalomra tekintett. Mivel hitt, azért hagyta el Egyiptomot, nem félve a király indulatától, mert mintegy látva a Láthatatlant, állhatatos maradt. Mivel hitt, azért ünnepelte a húsvétot és a vérrel való meghintést, hogy ne illesse őket az, aki az elsőszülötteket megölte. Mivel hittek, azért mentek át a Vörös-tengeren mint szárazföldön; mit megkísérelvén az egyiptomiak, elnyelettek. Mivel a nép hitt, azért omlottak össze Jerichó falai, hét napi körüljárás után. Mivel hitt, azért nem veszett el a parázna Ráháb a hitetlenekkel, békével befogadván a kémeket. És mit mondjak még? Mert kifogynék az időből, ha beszélnék Gedeonról, Bárákról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Sámuelről és a prófétákról, kik mivel hittek, győztek le országokat, cselekedtek igazságosságot, nyertek el ígéreteket, tömték be oroszlánok száját, oltották el a tűz erejét, menekedtek meg a kard élétől, gyógyultak föl betegségükből, diadalmaskodtak a harcban, futamították meg az idegenek táborát, így nyerték vissza asszonyok feltámadás által halottaikat. Egyesek pedig kínpadra vonattak, nem fogadván el a szabadulást, hogy jobb feltámadást nyerjenek; mások meg gúnyt és megvesszőzést szenvedtek, ezenfelül még bilincseket és börtönt; megköveztettek, szétfűrészeltettek, megkísértettek, kardélre hányatva megölettek, szerte bujdostak juhok és kecskék bőrében, szűkölködvén, szorongatást szenvedvén, nyomorogván, kikre nem volt méltó a világ; sivatagokban bolyongván, hegyek közt és barlangokban és a földnek üregeiben. És mindezek, kik hitük tanúságtétele által igazoltattak, nem nyerték el az ígéretet, mert Isten számukra valami jobbat rendelt, hogy nálunk nélkül ne jussanak a tökéletességbe. (Zsid. 11, 4—11. 13. 14. 17—40.)

5. A hit cselekedetek nélkül holt: Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem, aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába. (Máté 7, 21.) — Mit használ, testvéreim, ha valaki mondja, hogy hite van, de cselekedetei nincsenek? Vajjon a hit üdvözítheti őt? Ha pedig egy testvér vagy nővér ruhátalan és szükséget szenved a mindennapi élelemben, valaki pedig közületek azt mondja nekik: Menjetek békében, melegedjetek meg és lakjatok jól! — de nem adjátok meg nekik, amikre a testnek szüksége van, mit fog ez használni? Igy a hit is, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában. De azt mondja valaki: Teneked hited van, nekem pedig cselekedeteim vannak; mutasd meg nekem hitedet cselekedetek nélkül és én megmutatom neked a cselekedetekből hitemet. Te hiszed, hogy egy az Isten. Jól teszed: az ördögök is hiszik ezt és remegnek. Akarod azonban tudni, ó üres ember, hogy a hit cselekedetek nélkül holt? Ábrahám, a mi atyánk, nemde a cselekedetekből igazult meg, feláldozván fiát, Izsákot az oltáron? Látod, hogy a hit közreműködött az ő cselekedeteivel és a cselekedetek által lett az ő hite tökéletessé. S beteljesedett az Irás, mely mondja: Hitt Ábrahám az Istennek és igazságul tudatott be neki és Isten barátjának nevezteteti. Látjátok, hogy cselekedetek által igazul meg az ember és nem csupán a hit által. Hasonlóképen a parázna Ráháb is nem-

de a cselekedetek által igazult meg, befogadván a kéméket és más úton bocsátván el őket? Mert valamint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is cselekedetek nélkül holt. (Jak. 2, 14—26.)

6. Jézus Krisztusban való hit. Lásd II. részben.

REMÉNY. 1. Az Úrban reménykedem: Ha meg is öl engem, benne reménykedem. (Jób 13, 15.) — Uram, én Istenem, benned remélek! Ments meg minden üldözőmtől, és szabadíts meg engem. (Zsolt. 7, 2.) — Megzavarjátok a szűkölködő szándékait, ámde az Úr az ő reménysége! (Zsolt. 13, 6.) — Hozzád emelem, Uram, lelkemet, Istenem, tebenned remélek; ne hagyd, hogy megszégyenüljek, s ellenségeim belőlem gúnyt űzzenek. Hisz senki, aki tebenned bízik, meg nem szégyenül. (Zsolt. 24, 1—3.) — Ha táborok kelnek is ellenem, nem ijed meg szívem; ha harc támad is ellenem, akkor is reménykedem. (Zsolt. 26, 3.) — Uram, tebenned remélek, soha meg ne szégyenüljek, igazságodban szabadíts meg engem. (Zsolt. 30, 2.) — Valóban, benne örvend szívünk, és szent nevében reménykedünk. (Zsolt. 32, 21.) — Reményemet, Uram, beléd vetem, te meghallgatsz, Uram, én Istenem! (Zsolt. 37, 16.) — Áldalak téged mindörökké, hogy így cselekszel, remélek nevedben, mert jó vagy szenteiddel szemben. (Zsolt. 51, 11.) — Hisz te vagy az én reménységem, Uram, te vagy, Uram, ifjúkorom óta bizodalmam. (Zsolt. 70, 5.) — Én azonban mindenkor reménykedem. (Zsolt. 70, 14.) — Te vagy, Uram, reménységem! (Zsolt. 90, 9.) — Remélj mindenkoron Istenedben! (Oz. 12, 6.) — Krisztus . . . mint Fiú, saját háza fölött áll; mely ház mi vagyunk, ha a bizalmat és a dicsőséges reménységet mindvégig szilárdul megtartjuk. (Zsid. 3, 6.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjászült minket élő reménységre Jézus Krisztusnak halottaiból való föltámadása által. (Pét. I 1, 3.)

2. Jó az Úrban remélni: Az Úrban remélőt irgalom övezi. (Zsolt. 31, 10.) — Boldog az az ember, ki őbenne remél! (Zsolt. 33, 9.) — Boldog az az ember, kinek reménye az Úr neve, s aki nem néz hiábavalóságokra, hitvány balgaságokra. (Zsolt. 39, 5.) — Boldog, kinek segítője Jákobnak Istene, kinek az Úrban, az ő Istenében van reménye! (Zsolt. 145, 5.) — Azokban leli örömét az Úr, akik őt félik, és reményüket az ő irgalmába vetik. (Zsolt. 146, 11.) — Dicsekszünk az Isten fiai dicsőségének reménysége alapján . . . a reménység pedig nem engedi, hogy megszégyenüljünk. (Róm. 5, 2. 5.) — Mindaz, aki ezen reménységgel van iránta, megszenteli magát, amint ő is szent. (Ján. I 3, 3.)

3. Reményünk tárgyai: Ha kínt szenvedtek is (t. i. a jámborok) az emberek szemében, reményük halhatatlansággal teljes. (Bölcs. 3, 4.) — Üdvözülésünk . . . reménybeli. Látni azonban azt, amit remélünk, nem reménység; hisz ki remélné azt, amit lát? Ha pedig reméljük, amit nem látunk: akkor várjuk türelemmel. (Róm. 8, 24. 25.) — Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, nyomorultabbak vagyunk minden embernél. (Kor. I 15, 19.) — Várva a boldog reménységet, s a nagy Isten és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének eljövetelét. (Tit. 2, 13.) — Hogy kegyelme révén megigazulva, reménybeli örököseivé legyünk az örök életnek. (Tit. 3, 7.) — Mi pedig új egeket és új földet várunk az ő ígérete

szerint, melyekben igazság lakozik. (Pét. II 3, 13.)

4. A gonoszok reménye: A képmutató reménye meghiúsul. (Jób 8, 13.) — Az igazak reménye boldogság, a gonoszok számítása pedig semmivé válik. (Péld. 10, 28.) — A gonosz ember halála véget vet a reménynek. (Péld. 11, 7.) — Valóban, a gonosz reménye olyan, mint a szélhajtotta pehely, mint a könnyű hab, melyet vihar kerget, mint a füst, melyet a szél eloszlat. (Bölcs. 5, 15.) — Hiú és hazug az oktalan ember reménye. (Sir. 34, 1.) — Ne áltasd magadat hiábavaló módon, hiú reményekkel. (Makk. II 7, 34.)

SZERETET. 1. Szeresd a te Uradat, Istenedet: A tűz mindenkor égjen az oltáron s táplálja azt a pap: minden reggel rakjon reá fát . . . Szüntelen való tűz legyen az, sohase aludjék ki az az oltáron. (Móz. III 6, 12. 13.) — Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből. (Móz. V 6, 5.) — Nos tehát, Izrael, mi mást kíván az Úr, a te Istened tőled, mint azt, hogy féld az Urat, a te Istenedet, az ő útjain járj, szeresd őt és szolgálj az Úrnak, a te Istenednek teljes szívedből és teljes lelkedből. (Móz. V 10, 12.) — Szeresd . . . az Urat, a te Istenedet s tartsd meg parancsolatait, szertartásait, rendeleteit és meghagyásait minden időben. (Móz. V 11, 1.) — Szeressétek az Urat, szentjei mind. (Zsolt. 30, 24.) — Kik félitek az Urat, szeressétek őt, akkor szívetek felderül. (Sir. 2, 10.) — Minden erődből szeresd Alkotódat. (Sir. 7, 32.) — Teljes életedben szeresd az Istent, és kiálts hozzá, hogy megmentsen! (Sir. 13, 18.) — Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb és első parancsolat. (Máté 22, 37. 38; Lk. 10, 27.) — Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám: és aki fiát vagy leányát jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám. (Máté 10, 37.) — Aki nem szeret, halálban marad. (Ján. I 3, 14.) — Azzal lesz teljes Istennek szeretete bennünk, hogy bizalmunk legyen az ítélet napján, mert amilyen ő, olyanok vagyunk mi is e világon. A szeretetben nincs félelem, hanem a tökéletes szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem gyötrelemmel jár; aki pedig fél, nem tökéletes a szeretetben. Mi tehát szeressük Istent, mert Isten előbb szeretett minket. Ha valaki azt mondja: szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. Mert aki nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti? (Ján. I 4, 17—20.)

2. Az igaz istenszeretet parancsainak megtartásában áll: A szeretet pedig törvényeinek teljesítése. (Bölcs. 6, 19.) — Kik félik az Urat, nem engedetlenek szavával szemben, s akik szeretik őt, útjához tartják magukat. (Sir. 2, 18.) — Ha engem szerettek, parancsaimat tartsátok meg . . . Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem. Aki pedig engem szeret, Atyám is szeretni fogja azt, és én is szeretni fogom, és kijelentem neki magamat . . . Aki engem nem szeret, az én beszédeimet nem tartja meg. (Ján. 14, 15. 21. 24.) — Maradjatok meg az én szeretetemben. Ha parancsaimat meg fogjátok tartani, megmaradtok szeretetemben . . . Ti az én barátaim vagytok, ha megteszitek, amiket parancsolok nektek. (Ján. 15, 9. 10. 14.) — Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal. (Ján. I 3, 18.) — Ez az Istennek szeretete, hogy az ő

parancsait megtartsuk és az ő parancsai nem nehezek. (Ján. I 5, 3.) — Ez a szeretet, hogy az ő parancsai szerint járjunk. (Ján. II 1, 6.)

3. Az istenszeretet jutalma: Kik szeretnek téged, úgy ragyognak, mint ahogy tündöklik felkeltekor a nap. (Bírák 5, 31.) — Akik szeretik őt, eltelnek törvényével. (Sir. 2, 19.) — Ki szereti Istent, bűneit engeszteli; tartózkodik tőlük, és mindennapi imája meghallgatásra talál. (Sir. 3, 4.) — Isten szeme vagyon azokon, kik szeretik őt. (Sir. 34, 15.) — Aki pedig engem szeret, Atyám is szeretni fogja azt, és én is szeretni fogom, és kijelentem neki magamat. (Ján. 14, 21.) — Tudjuk pedig, hogy az Isten közreműködtet mindent azok javára, kik őt szeretik. (Róm. 8, 28.) — Ha valaki szereti az Istent, az ismeretet nyer tőle. (Kor. I 8, 3.)

BIZALOM. 1. Buzdítások Isten iránti bizalomra: Bízzál az Úrban s a jót cselekedd. (Zsolt. 36, 3.) — Bízzatok benne, népek minden gyülekezete, öntsétek ki szíveteket előtte; az Isten a mi segítőnk mindörökre. (Zsolt. 61, 9.) — Bízzék Izrael az Úrban, most és mindenkoron. (Zsolt. 130, 3.) — Teljes szívvel bízzál az Úrban, és ne támaszkodjál saját belátásodra. (Péld. 3, 5.) — Bízzál Istenben, ő majd gondodat viseli. (Sir. 2, 6.) — Bízzál Istenben és maradj helyeden. (Sir. 11, 22.) — Bízzatok az Úrban örökkön-örökké, az Úrban, az örökké erős Istenben. (Iz. 26, 4.) — Bízzatok, én legyőztem a világot. (Ján. 16, 33.) — Azért felövezvén elmétek ágyékát, józanok legyetek s bízzatok tökéletesen a kegyelemben, mely nektek fölajánltatik Jézus Krisztus megjelenésére. (Pét. I 1, 13.)

2. Jó az Úrban bízni: Légy erős s cselekedjünk férfiasan népünkért s Istenünk városaiért, s az Úr majd megteszi azt, ami jó az ő színe előtt. (Krón. I 19, 13.) — Örvendezzenek mindazok, kik benned bíznak, lakjál bennük, hogy mindörökké vigadozzanak. (Zsolt. 5, 12.) — Bízzanak is benned, kik ismerik nevedet, mert nem hagyod el, Uram, a téged keresőket. (Zsolt. 9, 11.) — Mutasd meg csodás irgalmadat, hisz megmented a benned bízókat. (Zsolt. 16, 7.) — Benned bíztak atyáink, bíztak, és te megszabadítottad őket. Hozzád kiáltottak és megszabadultak, benned bíztak és meg nem szégyenültek. (Zsolt. 21, 5. 6.) — Nemde, csak az Istenre bízza magát lelkem, mert tőle jő segítségem. (Zsolt. 61, 2.) — Te azonban, lelkem, bízd csak az Istenre magadat, mert ő teljesíti várakozásomat. (Zsolt. 61, 6.) — Nekem azonban jó az Istenhez ragaszkodnom, az Úrban, az Istenben bíznom, és hirdetnem minden dícséretedet Sion leányának kapuiban. (Zsolt. 72, 28.) — Ki a Fölségesnek oltalmában lakik, az ég Istenének védelmében nyugszik. (Zsolt. 90, 1.) — Jobb az Úrban bízni, mint emberben reménykedni. Jobb az Úrban bizakodni, mint fejedelmekben reménykedni. (Zsolt. 117, 8. 9.) — Aki az Úrban bízik, olyan, mint a Sion hegye: meg nem inog sohasem. (Zsolt. 124, 1.) — Boldog, ki az Úrba veti bizodalmát. (Péld. 16, 20.) — A pöffeszkedő telhetetlen szítja a viszályt, aki bízik az Úrban, megerősödik. (Péld. 28, 25.) — Ki pedig az Úrban bízik, oltalmat lel. (Péld. 29, 25.) — A benne bízók megértik az igazságot, s a hívek kitartanak mellette szeretetben, mert választottjai kegyben és békességben részesülnek. (Bölcs. 3, 9.) — Bízzál Istenben, ő majd gondodat viseli. (Sir. 2, 6.) — Kik félitek az Urat, bízzatok benne, akkor gyönyörűségtekre leszen az ő irgalma. (Sir. 2, 9.) — Ha vesz-

teg maradtok és bíztok, lesz erőtök. (Iz. 30, 15.) — Akik az Úrban bíznak, új erőre kapnak, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem fáradnak ki, járnak és nem lankadnak el. (Iz. 40, 31.) — Áldott az az ember, kinek az Úrban van bizodalma, és az Úr neki a reménysége! Olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, mely nedves talajba bocsátja gyökereit, és nem fél, ha eljő a nyár. Lombja zöldelleni fog, a szárazság idején nem kell aggódnia, nem is szűnik meg sohasem gyümölcsöt teremni. (Jer. 17, 7. 8.) — Nem esel el kard által, hanem megmented életedet, mert bennem bíztál, úgymond az Úr. (Jer. 39, 18.) — Jó az Úr azokhoz, akik benne bíznak, a lélekhez, mely őt keresi. (Jer. Gyászé. 3, 25.) — Akik benned bíznak, meg nem szégyenülnek. (Dán. 3, 40.)

3. Az Úrban van bizodalmam: Ezek harci szekereikben, azok lovaikban, mi pedig az Úrnak, a mi Istenünknek nevében keresünk segítséget. (Zsolt. 19, 8.) — Én azonban az Úrba vetem bizalmamat. (Zsolt. 30, 7.) — Én azonban benned bízom, Uram; azt mondom: Te vagy az én Istenem! (Zsolt. 30, 15.) — Az egész 61. zsoltár. — Lelkem bízik az Úrban. (Zsolt. 129, 5.) — Hozzád kiáltok, Uram, mondom: Te vagy az én bizodalmam, osztályrészem az élőknek földén. (Zsolt. 141, 6.) — Mindeneknek szeme benned bízik, Uram, és te idejében megadod ételüket. (Zsolt. 144, 15.)

4. Ne bízzatok az emberekben! Ne bízzatok fejedelmekben, emberfiakban, kik nem segíthetnek. (Zsolt. 145, 2.) — Ne bízzál ellenségedben sohasem, mert, mint a réz, úgy rozsdásodik gonoszsága. (Sir. 12, 10.) — Igy szól az Úr: Átkozott az az ember, ki emberben bízik és halandóra támaszkodik, és szíve eltávozik az Úrtól! Mert olyan lesz, mint a cserje a pusztában; Ha valami jó jön, semmit sem lát belőle, hanem a kiaszott sivatagban tanyázik, sós és lakhatatlan földön. (Jer. 17, 5.) — Ne higgyetek a jóbarátnak, és ne bízzatok a vezérben; még attól is, ki kebleden nyugszik, őrizd szájad zárait! Mert a fiú gyalázattal illeti atyját, és a leány felkel anyja ellen, a meny napa ellen, és ellensége az embernek a saját házanépe. (Mik. 7, 5. 6.) — Odaadja pedig a testvér testvérét halálra, és az atya fiát; és a gyermekek szüleik ellen támadnak és megölik őket. (Máté 10, 21.) — És kiszolgáltatja a testvér testvérét halálra, és az atya fiát; és a gyermekek szüleik ellen támadnak és halálra juttatják őket. (Márk 13, 12.) — E világ gazdagainak hagyd meg, hogy ne legyenek fennhéjázók, ne bizakodjanak a bizonytalan gazdagságban, hanem az élő Istenben, ki bőségesen megad nékünk mindent, amivel élünk. (Tim. I 6, 17.)

Többit lásd az Isten: „segítő, oltalmazó" cím alatt.

FÉLELEM. 1. Féljétek az Urat: Féld az Urat, a te Istenedet, és csak néki szolgálj. (Móz. V 6, 13.) — Nos . . . Izrael, mi mást kíván az Úr, a te Istened tőled, mint azt, hogy féld az Urat, a te Istenedet. (Móz. V 10, 12.) — Az Urat, a te Istenedet féljed, csak őneki szolgálj, őhozzá ragaszkodjál. (Móz. V 10, 20.) — Féljétek az Urat s szolgáljatok neki egész és igaz szívvel. (Józs. 24, 14.) — Féljétek tehát az Urat s szolgáljatok neki hűségesen egész szívetekből. (Kir. I 12, 24.) — Tedd meg . . . hogy a föld minden népe megtanulja félni nevedet úgy, mint néped, Izrael. (Kir. III 8, 43.) — Félje az Urat az egész föld. (Zsolt. 32, 8.) — Jöjjetek, fiaim, hallgassatok reám, hadd oktassalak az Úr fé-

lelmére. (Zsolt. 33, 12.) — Uram, vezess engem utadon, hogy hűségesen járjak előtted, és szívem örvendezve félje nevedet. (Zsolt. 85, 11.) — De félik majd, Uram, nevedet a nemzetek, s a föld minden királyai fölségedet. (Zsolt. 101, 16.) — Szegezd át félelmeddel testemet, hogy ítéleteidtől remegjek. (Zsolt. 118, 120.) — Féld, fiam, az Urat és a királyt. (Péld. 24, 21.) — Halljuk mindnyájan a beszédnek végét: Féld az Istent és tartsd meg parancsait, mert ez az egész ember. (Préd. 12, 13.) — Ne légy engedetlen az Úr félelmével szemben, és ne járulj eléje megosztott szívvel! (Sir. 1, 36.) — Teljes lelkedből féld az Urat. (Sir. 7, 31.) — Ki ne félne téged, nemzetek királya? Tied a dicsőség! — (Jer. 10, 7.) — Mindenkit becsüljetek, a testvériséget szeressétek, az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek. (Pét. I 2, 17.) — Féljétek az Urat és adjatok neki tiszteletet, mert eljött az ő ítéletének órája. (Jel. 14, 7.)

2. Az Úr félelme bölcseség: Ime az Úr félelme: ez a bölcseség. (Jób 28, 28.) — Az Úr félelme a bölcseség kezdete. (Zsolt. 110, 10; Péld. 1, 7. 9. 10.) — Az Úr félelme a bölcseség tudománya. (Péld. 15, 33.) — A bölcseség kezdete az Úr félelme. Ezt az Úr a hívőkkel együtt, anyjuk méhében teremti, a kiválasztott nőkkel együtt jár, s az igazakban és a hívőkben megnyilvánul. Az Úr félelme jámbor tudás. (Sir. 1, 16. 17.) — A bölcseség teljessége Isten félelme; gyümölcseiből bőség fakad: egész házát megtölti termésével, s a tárházakat kincseivel. A bölcseség koronája az Úr félelme, mely teljes jólétet és üdvös gyümölcsöt terem . . . A bölcseség gyökere az Úr félelme, ágai pedig maga a hosszú élet. (Sir. 1, 20—22. 25.) — Az igazi bölcseség és műveltség az Úr félelme. (Sir. 1, 34.) — Az istenfélelem betetőzése pedig bölcseség és okosság. (Sir. 21, 13.)

3. Az Isten félelme jóra indít: Kik félik az Urat, keresik azt, ami neki kedves . . . Kik félik az Urat, elkészítik szívüket, és megalázzák magukat előtte. Kik félik az Urat, megtartják parancsait, és békével tűrnek, míg rájuk nem tekint, és mondják: ha bűnbánatot nem tartunk, az Úr kezébe esünk, és nem az emberek kezébe. (Sir. 2, 19—22.) — Ki Istent féli, jót cselekszik. (Sir. 15, 1.) — Aki féli az Istent, magába száll. (Sir. 21, 7.) — Isten félelme mindenen túltesz. (Sir. 25, 14.)

4. Isten félelme megóv a bűntől: Az Úr félelme gyűlöli a gonoszságot. (Péld. 8, 13.) — Az Úr félelme élet forrása, mely halálos tőrtől távol tart. (Péld. 14, 27.) — Az Úr félelme által kiki elkerüli a gonoszságot. (Péld. 15, 27.) — Az Úr félelme távol tart a gonosztól. (Péld. 16, 6.) — Az Úr félelme kiűzi a bűnt, mert, aki félelem nélkül vagyon, meg nem igazulhat. (Sir. 1, 27. 28.) — Kik félik az Urat, nem engedetlenek szavával szemben. (Sir. 2, 18.) — Aki féli az Istent, magába száll. (Sir. 21, 7.) — Aki féli az Urat, azt nem éri baj; megóvja őt Isten a kísértésben és kiragadja a bajból. (Sir. 33, 1.) — Ha nem ragaszkodol buzgón az Úr félelméhez, hirtelen összedől a házad. (Sir. 27, 4.) — Védelem a botlás ellen, és segítség a bukáskor, felemeli ő a lelket, és derűt ad a szemnek, egészséget ád, életet és áldást! (Sir. 34, 20.)

5. Jó félni az Urat: Ne aggódjál, fiam! Szegényes életet élünk ugyan, de sok jóval fogunk rendelkezni, ha féljük az Istent, tartózkodunk minden bűntől és jót cselekszünk. (Tób. 4, 23.) — Akik téged félnek, nagyok előtted min-

denkoron. (Judit 16, 19.) — Erőssége az Úr azoknak, akik őt félik. (Zsolt. 24, 14.) — Uram, mily bőséges az édességed, melyet elrejtettél a téged félőknek. (Zsolt. 30, 20.) — Féljétek az Urat, szentjei mind, mert nem szenvednek szükséget, akik őt félik. (Zsolt. 33, 10.) — Istenem, te meghallgatod imádságomat, s azoknak, kik nevedet félik, örökséget adsz. (Zsolt. 60, 6.) — Az Úr kegyelme öröktől fogva örökké kíséri azokat, akik őt félik. (Zsolt. 102, 17.) — Eledelt adott azoknak, akik őt félik. (Zsolt. 110, 5.) — Boldog az az ember, ki az Urat féli, és parancsaiban nagy tetszését leli! Hatalmas lesz a földön ivadéka, az igazak nemzedéke áldott leszen. Dicsőség és gazdagság lesz házában, és igazsága mindörökre megmarad. (Zsolt. 111, 1 — 3.) — Teljesíti akaratát azoknak, akik őt félik, meghallgatja könyörgésüket és megsegíti őket. (Zsolt. 144, 19.) — Az Úr félelme megsokasítja a napokat, a gonoszok évei pedig megrövidülnek. (Péld. 10, 27.) — Az Úr félelme élet forrása, mely halálos tőrtől távol tart. (Péld. 14, 27.) — Az Úr félelme életre vezet: mellette jóllakottan, baj nélkül lehet megpihenni. (Péld. 19, 23.) — Az Úr félelmében van az erős bizodalma, és fiainak ő lesz a reménye. (Péld. 14, 26.) — A szerénység jutalma az Úr félelme, gazdagság, hírnév és élet. (Péld. 22, 4.) — Boldog az ember, ki mindíg istenfélő; ki azonban szívét megkeményíti, bajba esik. (Péld. 28, 14.) — Mivel a bűnös, ki a rosszat százszor is elköveti, sokáig marad életben irgalmasságból; bár azt is tudom, hogy az istenfélők, kik az ő színétől félnek, jól járnak. (Préd. 8, 12.) — Az Úr félelme tisztesség és dicsőség, vígság és örömkoszorú. (Sir. 1, 11.) — Az Úr félelme szívet derít, vígságot, örömet ád és hosszú életet. (Sir. 1, 12.) — Ki féli az Urat, jól jár a végén, és halála napján áldásban részesül. (Sir. 1, 13.) — Ki féli az Urat, annak jó sora leszen és végső napjain áldásban részesül. (Sir. 1, 19.) — A bölcseség koronája az Úr félelme, mely teljes jólétet és üdvös gyümölcsöt terem. (Sir. 1, 22.) — Kik félitek az Urat, higgyetek benne, akkor nem marad el jutalmatok. (Sir. 2, 8.) — Kik félitek az Urat, bízzatok benne, akkor gyönyörűségtekre leszen az ő irgalma. (Sir. 2, 9.) — Kik félitek az Urat, szeressétek őt, akkor szívetek felderül. (Sir. 2, 10.) — Becsben áll az istenfélők ivadéka, de gyalázat vár a sarjra, mely megszegi az Úr parancsait. A testvérek között becsben áll a fejük, s akik félik az Urat, szeme előtt vannak. Legyen valaki gazdag, megbecsült vagy szegény, az Úr félelme dicsőségére válik. (Sir. 10, 23—25.) — Becsülik az előkelőt, a bírót, a hatalmon lévőt, de nincs nagyobb az istenfélőnél. (Sir. 10, 27.) — Ki Istent féli, jót cselekszik, s aki kitart az igazság mellett, elnyeri azt. (Sir. 15, 1.) — A hátrahagyottak pedig belátják, hogy nincsen jobb az Isten félelménél, és semmi sem édesebb, mint ügyelni az Úr parancsaira. (Sir. 23, 37.) — Be nagy, ki bölcseséget lelt és tudást, de nincsen különb annál, ki féli az Urat. (Sir. 25, 13.) — Boldog az ember, kinek megadatott Isten félelme! Aki ahhoz ragaszkodik, van-e párja annak? Isten félelme az ő szeretetének a kezdete, a hit pedig az ő követésének a kezdete. (Sir. 25, 15. 16.) — Aki féli az Urat, útbaigazítást nyer tőle, s akik hozzá fordulnak, áldásban részesülnek. (Sir. 32, 18.) — Akik félik az Urat, megtalálják a helyes döntést, és meggyujtják az igazság szövétnekét. (Sir. 32, 20.) — Becsben áll az istenfélők lelke, és áldásban részesül, ha ő rájuk

tekint. (Sir. 34, 14.) — Ki az Urat féli, semmitől sem retteg, és nem fél, hisz ő a reménye! Boldog annak lelke, ki az Urat féli! (Sir. 34, 16. 17.) — Az Úr szeme van azokon, kik őt félik, hiszen ő hatalmas oltalmazó, szilárd erősség, menedék a forróság, árnyék a déli hő ellen. (Sir. 34, 19.) — Az Úr félelme olyan, mint az áldott paradicsom. (Sir. 40, 28.) — Ekkor azok, akik az Urat félték, tanácskoztak egymással, az Úr pedig felfigyelt és meghallotta, és előtte emlékkönyvbe írták azokat, kik félik az Urat és nevére gondolnak. Ezek, úgymond a seregek Ura, az én tulajdonommá lesznek azon a napon, amelyen majd cselekvéshez látok, és én megsajnálom majd őket, mint ahogy az ember megsajnálja a fiát, ki neki szolgál. (Mal. 3, 16. 17.)

HÁLA. Ha . . . majd eszel és jóllakol, áldd az Urat, a te Istenedet azért a felette jó földért, melyet neked adott. (Móz. V 8, 10.) — Készségesen áldozom majd neked, és hálát adok, Uram, jóságos nevednek. (Zsolt. 53, 8.) — Mindenkoron az Istenben dicsekszünk, és hálát mindörökké a te nevedben zengünk. (Zsolt. 43, 9.) — És mondjátok azon a napon: adjatok hálát az Úrnak, emlegessétek nevét, hirdessétek a népek között tetteit, emlékezzetek meg arról, hogy fölséges az ő neve. (Iz. 12, 4.) — Szüntelenül hálát adok Istenemnek mindenkor értetek Isten kegyelméért, mely megadatott nektek Krisztus Jézusban. (Kor. I 1, 4.) — Hálát adok az én Istenemnek, hogy úgy beszélek nyelveken, mint valamennyitek. (Kor. I 14, 18.) — Adjatok hálát mindenkor mindenért a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében az Istennek és Atyának. (Ef. 5, 20.) — Hálát adok Istenemnek minden rólatok való megemlékezésben. (Filipp. 1, 3.) — Hálát adunk azért az Istennek szüntelenül. (Tessz. I 2, 13.) — Mindenben hálát adjatok, mert ezt akarja az Isten mindnyájatoktól Krisztus Jézusban. (Tessz. I 5, 18.) — Mindenben terjesszétek a kéréseiteket az Isten elé imádságban és könyörgésben hálaadással. (Filipp. 4, 6.)

TISZTELET. 1. Adjatok tiszteletet az Úrnak: Adjatok az Úrnak dicsőséget és tiszteletet, adjatok dicsőséget az Úr nevének, imádjátok az Urat szent udvarában! (Zsolt. 28, 2.) — Tiszteld Istent teljes lelkedből, és becsüld meg a papokat. (Sir. 7, 33.) — A bűnös azonban utálja Isten tiszteletét. (Sir. 1, 32.) — Ez a nép szájával tisztel engem, szíve pedig távol vagyon tőlem. Pedig hiába tisztelnek engem, tanítván emberi tudományt és parancsokat. (Máté 15, 8—9; Márk 7, 6. 7; V. ö. Iz. 29, 13.) — Kérlek tehát benneteket, testvérek, az Isten irgalmasságára, hogy adjátok testeteket élő, szent és az Istennek tetsző áldozatul, — ez legyen a ti észszerű istentiszteletetek. (Róm. 12, 1.) — Méltó vagy, ó Urunk, Istenünk, hogy tied legyen a dicsőség és a tisztelet és a hatalom, mert te teremtettél mindent, és a te akaratod által jöttek létre és teremtettek! (Jel. 4, 11.) — Méltó a Bárány, aki megöletett, hogy övé legyen a hatalom és istenség és bölcseség és erő és tisztelet és dicsőség és áldás! És minden teremtményt, mely az égben van és a földön és a föld alatt, és amely a tengeren és abban van, mindezeket hallám, amint mondták: A' trónon Ülőnek és a Báránynak áldás és tisztelet és dicsőség és hatalom, örökkön-örökké! (Jel. 5, 12. 13.)

2. Isten színe előtt hallgasson minden teremtmény! Az Úr . . . szent templomában van, az egész föld némuljon el előtte! (Habak. 2, 20.) — Hallgasson el minden, ami test, az Úr előtt, mert ő immár el is indult szent lakóhelyéről! (Zak. 2, 13.)

VÁGYAKOZÁS ISTEN UTÁN. Amint kívánkozik a szarvas a forrás vizéhez, úgy kívánkozik lelkem tehozzád, Istenem! (Zsolt. 41, 2.) — Szomjazza lelkem az erős, élő Istent. (Zsolt. 41, 3.) — Isten, én Istenem, virradatkor tehozzád ébredek. (Zsolt. 62, 2.) — Sóvárogva vágyakozik lelkem az Úr udvaraiba. Ujjongva eped szívem és testem az élő Isten után. (Zsolt. 83, 3.) — Örvendeztesd meg szolgádat, hisz hozzád emelem, Uram, lelkemet. (Zsolt. 85, 4.) — Lelkem utánad, mint a szomjas föld, eped. (Zsolt. 142, 6.)

ÁLDOZAT. 1. Mutass be Istennek áldozatot: Ne jelenjél meg üres kézzel színem előtt. (Móz. II 23, 15.) — Ismerjétek el az Úrnak, nevének dicsőségét. Hozzatok áldozatot s jöjjetek színe elé, boruljatok szent ékességben az Úr elé. (Krón. I 16, 29.) — Szerezz magadnak engesztelést áldozati lapockákkal. (Sir. 7, 33.) — Fiam! Ha van miből, tégy jót magaddal, és mutass be méltó áldozatokat Istennek! (Sir. 14, 11.) — Ne jelenjél meg az Úr színe előtt üres kézzel. (Sir. 35, 6.)

2. Áldozatod hibátlan legyen! Ne vágj az Úrnak, a te Istenednek olyan juhot vagy marhát, amelyben fogyatkozás vagy valamilyen hiba vagyon, mert utálatosság az az Úr, a te Istened előtt. (Móz. V 17, 1.) — Ne jöjj silány áldozattal, mert az nem kell neki. És ne várj semmit igaztalan áldozattól, mert az Úr igaz bíró, és nincs nála személyválogatás. (Sir. 35, 14. 15.) — Átkozott a csalárd ember, kinek van a nyájában hímállatja, és ha fogadalmat tesz, gyenge állatot mutat be áldozatul az Úrnak, noha nagy király vagyok én, úgymond a seregek Ura, és rettegik nevemet a nemzetek között! (Mal. 1, 14.)

3. Nem az adomány sokasága számít: Ne mondjad: „Adományaim sokaságát tekinti az Isten, ha áldozok a fölséges Istennek, elfogadja ajándékaim!" (Sir. 7, 11.) — Ez a szegény özvegy többet adott valamennyinél. Mert azok mindnyájan fölöslegükből vetének az Istennek szánt ajándékokhoz; ez pedig a maga szegénységéből mindazt, amije a megélhetésre volt, odaveté. (Lk. 21, 3. 4.)

4. Az igaz lelkület teszi kedvessé az áldozatot: Vajjon egészen elégő áldozatokat s vágóáldozatokat akar-e az Úr s nem inkább azt, hogy engedelmeskedjenek az Úr szavának? Többet ér az engedelmesség, mint a vágóáldozat és a szófogadás többet, mint a kosok hájának bemutatása. (Kir. I 15, 22.) — Áldozzatok igaz áldozatokat, s az Úrba vessétek bizalmatokat. (Zsolt. 4, 6.) — Hiszen, ha véres áldozatot kívánnál, bizonnyal megadnám; de te égő áldozatokban nem leled kedvedet. A töredelmes lélek áldozat az Istennek, a töredelmes, alázatos szívet, Isten, nem veted meg! (Zsolt. 50, 18. 19.) — Nem áldozataidért perelek veled, hisz égő áldozataid folyton előttem vannak . . . Dícséretet mutass be áldozatul az Istennek, és teljesítsd fogadalmaidat a Felségesnek. (Zsolt. 49, 8. 14.) — Irgalmasságot és igazságot tenni kedvesebb az Úr előtt az áldozatnál. (Péld. 21, 3.) — Sokkal többet ér az engedelmesség a balgák áldozatainál. (Préd. 4, 17.) — Békeáldozat, ha valaki ügyel a parancsokra, és távoltartja magát

minden gonoszságtól . . . Lisztlángot áldoz, ki szeretetet tanúsít, és hálaáldozatot mutat be, ki alamizsnát osztogat. (Sir. 35, 2. 4.) — Az igaz áldozata juttat kövérséget az oltárra, és gyönyörűséges illat az a Magasságbeli színe előtt! Kedves az igaz áldozata; meg nem feledkezik az Úr az ő emlékeztető áldozatáról. Jó lélekkel tiszteld Istent, és ne vonj le semmit kezed adományából! Minden adományodnál vidám legyen arcod, és örömmel ajánld fel tizedeidet! Úgy adj a Magasságbelinek, ahogy ő ád neked; adjad jó lélekkel, amennyire kezedből telik, mert az Úr megfizet, hétannyit ád neked helyette. Ne jöjj silány áldozattal, mert az nem kell neki, és ne várj semmit igaztalan áldozattól. (Sir. 35, 8—15.) — Én irgalmasságot akarok és nem áldozatot, és az Isten ismeretét inkább, mint égő áldozatokat. (Oz. 6, 6.) — Leül, mint az ezüstolvasztó és tisztító mester, és salaktalanná teszi Lévi fiait; és megtisztítja őket, mint az aranyat és mint az ezüstöt, hogy igazságban mutassanak be áldozatot az Úrnak, és tessék az Úrnak Júda és Jeruzsálem áldozata, mint a hajdankor napjaiban, és mint a régi esztendőkben. (Mal. 3, 3. 4.) — Elmenvén pedig, tanuljátok meg, mit tesz az: Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot. (Máté 9, 13; 12, 7.) — Őt szeretni teljes szívből és teljes értelemből és teljes lélekből és teljes erőből, és a felebarátot mint önnönmagát szeretni többet ér minden égő és egyéb áldozatnál. (Márk 12, 33.)

5. Áldozat élőkért és holtakért: Mi az ünnepeken és egyéb előírt napokon minden időben szünet nélkül megemlékezünk rólatok áldozataink bemutatása alkalmával és szertartásainkban, mert szent kötelesség megemlékezni a testvérekről. (Makk. I 12, 11.) — Majd gyüjtést rendezett (Júdás), és tizenkét ezer ezüst drachmát küldött Jeruzsálembe, hogy áldozatot mutassanak be a megholtak bűneiért, mert helyesen és jámborul gondolkodott a feltámadásról. (Makk. II 12, 43.)

6. Utálatosak a gonoszok áldozatai: Utálja az Úr a gonoszok áldozatait, de kedvét leli az igazak imájában. (Péld. 15, 8.) — Az igaztalanból áldozónak förtelmes az áldozata, és nem kedvesek a gonoszok gúnyolódásai! . . . Nem kellenek a Magasságbelinek a gonoszok adományai, és nem tekint az igaztalanok áldozataira; nem bocsátja meg bűneiket áldozataik sokasága miatt. (Sir. 34, 21. 23.) — Szárnyaihoz köti majd őt a szélvész, és szégyenbe jutnak áldozataik miatt! . . . Áldozataik olyanok lesznek, mint a gyászolók kenyere, mindnyájan, kik azt eszik, tisztátalanokká lesznek. (Oz. 4, 19; 9, 4.) — Bárcsak inkább bezárná valaki közületek a kapukat, hogy ne gyujthassanak tüzet oltáromon hiába! Nem lelem én kedvemet bennetek, úgymond a seregek Ura, és a ti kezetekből nem fogadok el én eledeláldozatot. Hiszen napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen tiszta eledeláldozatot áldoznak és mutatnak be nevemnek. Bizony, nagy az én nevem a nemzetek között, — úgymond a seregek Ura. (Mal. 1, 10. 11.)

DICSÉRET. 1. Énekeljünk az Úrnak, mert fenségeset mívelt . . . Az Úré az én erőm és dicsérő énekem. (Móz. II 15, 2.) — Rajta! Áldjátok az Urat, a ti Isteneteket örökkön-örökké! Áldott legyen dicsőséges és magasztos neved minden áldással és dícsérettel! Te vagy az Úr! Egyedül csak te! Te alkottad a mennyet, a legmaga-

sabb mennyet is minden seregével együtt; a földet és mindent, ami rajta van; a tengereket és mindent, ami bennük van. Te adsz éltet mindezeknek, miért is a mennyei sereg leborulva imád téged. (Ezd. II 9, 5. 6.) — Isten dicsőségét beszélik az egek, és keze művét hirdeti az égbolt. (Zsolt. 18, 2.) — Adjatok az Úrnak dicsőséget és tiszteletet, adjatok dicsőséget az Úr nevének, imádjátok az Urat szent udvarában! (Zsolt. 28, 2.) — Uram, nyisd meg ajkamat, hadd hirdesse szájam dícséretedet. (Zsolt. 50, 17.) — Ujjongj az Istennek egész világ, mondjatok nevének éneket, dicsőségét dícsérve zengjétek. (Zsolt. 65, 1.) — Föld országai, az Istennek énekeljetek, zengjetek az Úrnak dícséretet, zengjetek az Istennek. (Zsolt. 67, 33.) — Dícsérje őt az ég és a föld, a tenger és minden, ami bennük nyüzsög. (Zsolt. 68, 35.) — Teljék el szájam dícséreteddel, hadd énekeljem dicsőségedet, egész nap fenségedet. (Zsolt. 70, 8.) — Teljes szívemből dícsérlek, Uram, én Istenem, és mindörökké magasztalom nevedet. (Zsolt. 85, 12.) — Jó dolog az Urat dícsérni, nevednek, oh Felséges, éneket zengeni. (Zsolt. 91, 2.) — Énekeljetek az Úrnak új éneket, énekeljetek az Úrnak országok mind! Énekeljetek az Úrnak, áldjátok nevét. (Zsolt. 95, 1. 2.) — Adjatok az Úrnak dicsőséget és tiszteletet, adjátok meg az Úrnak a nevét megillető dicsőséget, hozzatok áldozati ajándékokat és jertek udvaraiba, boruljatok le szent udvarában az Úr előtt. (Zsolt. 95, 7—9.) — Áldjad, lelkem, az Urat, s egész bensőm az ő szent nevét. (Zsolt. 102, 1.) — Dícsérjétek az Urat, ti szolgák, dícsérjétek az Úr nevét! (Zsolt. 112, 1.) — Napkelettől napnyugatig dícsértessék az Úr neve. Magasztos az Úr minden nemzet felett, dicsősége meghaladja az egeket. (Zsolt. 112, 3. 4.) — Ne nekünk, Uram, ne nekünk, hanem a te nevednek adj dicsőséget. (Zsolt. Héber 115, 1.) — Dícsérjétek az Urat mind, ti nemzetek, dícsérjétek őt valamennyien, népek! (Zsolt. 116, 1.) — Megéneklik az Úr utait, mert nagy az Úr dicsősége. (Zsolt. 137, 5.) — Hirdesse szájam az Úr dícséretét, és minden élő áldja szent nevét örökkön-örökké. (Zsolt. 144, 21.) — Dícsérjétek az Urat, mert jó dícsérni őt, Istenünket dícsérni édes és illendő. (Zsolt. 146, 1.) — Dícsérd az Urat, Jeruzsálem, dícsérd Sion, Istenedet. (Zsolt. 147, 12.) — Dícsérjétek az Urat az egekből, dícsérjétek őt a magasságban! Dícsérjétek őt, angyalai mind, dícsérjétek őt, seregei mind! Dícsérjétek őt, nap és hold, dícsérjétek őt mind, ragyogó csillagok! Dícsérjétek őt, az egeknek egei, és minden vizek az ég felett dícsérjétek az Úr nevét! (Zsolt. 148, 1—5.) — Dícsérjétek az Urat a földről, sárkányok és mélységes vizek mind! Tűz, jégeső, hó, fagy és szélvihar, melyek parancsát teljesítik; mindnyájan ti hegyek és halmok, gyümölcstermő fák és mind a cédrusok. Vadállatok és mind a barmok, csúszó-mászó és szárnyas állatok, föld királyai és mind a népek, fejedelme és mind bírái a földnek, ifjak és szűzek, vének és gyermekek: dícsérjék az Úr nevét. (Zsolt. 148, 7—12.) — Dicsőítsétek nevét körtánccal, zengedezzenek neki dobbal és lanttal. (Zsolt. 149, 3.) — Dícsérjétek az Urat szent hajlékában, dícsérjétek őt az ég erős boltozatában. Dícsérjétek őt hatalmas tetteiért, dícsérjétek őt nagyságának teljességéért . . . Minden lélek dícsérje az Urat! (Zsolt. 150, 1. 2. 6.) — Mindhalálig dicsérje lelkem az Urat. (Sir. 51, 8.) —

Szent, szent, szent az Úr, a seregek Istene, dicsőségével tele van az egész föld! (Iz. 6, 3.) — Mert az Úr az én erőm és dícsérő énekem. (Iz. 12, 2.) — Énekeljetek az Úrnak új éneket, dícsérjétek őt a föld végső határairól. (Iz. 42, 10.) — Neked adok hálát, atyáink Istene, és téged dícsérlek én. (Dán. 2, 23.) — Áldjátok az Urat, az Úrnak művei mindnyájan, dícsérjétek és felette magasztaljátok őt mindörökké. (Dán. 3, 57. stb. 3. fejezet egészen.) — Az egyedül bölcs Istennek, Jézus Krisztus által, tisztelet és dicsőség örökkön-örökké! (Róm. 16, 27.) — Akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjetek. (Kor. I 10, 31.) — Tisztesség és dicsőség érte az örökkévalóság halhatatlan, láthatatlan királyának, az egy Istennek, mindörökkön-örökké. Amen! (Tim. I 1, 17.) — Általa (Jézus által) mutassuk be tehát Istennek mindenkor a dícséret áldozatát, azaz gyümölcsét ajkunknak, mely az ő nevét magasztalja. (Zsid. 13, 15.) — Méltó vagy, ó Urunk, Istenünk, hogy tied legyen a dicsőség és a tisztelet és a hatalom, mert te teremtettél mindent. (Jel. 4, 11.) — Méltó a Bárány, aki megöletett, hogy övé legyen a hatalom és istenség és bölcseség és erő és tisztelet és dicsőség és áldás! (Jel. 5, 12.) — A trónon Ülőnek és a Báránynak áldás és tisztelet és dicsőség és hatalom örökkön-örökké! (Jel. 5, 13.) — Üdv és dicsőség és hatalom a mi Istenünknek . . . Mondjatok dícséretet Istenünknek mind az ő szolgái és akik őt félitek, kicsinyek és nagyok! (Jel. 19, 1. 5.)

2. Nem illik a dícséret a bűnös szájába, mert a bölcseség Istentől származik; Isten dícsérete ugyanis a bölcshöz illik, s a hívő szája van teli azzal, mert az Úr megadja azt neki. (Sir. 15, 9. 10.)

ENGEDELMESSÉG. Im áldást és átkot terjesztek ma elétek: áldást, ha engedelmeskedtek az Úr, a ti Istenetek parancsolatainak, melyeket ma meghagyok néktek s átkot, ha nem engedelmeskedtek az Úr, a ti Istenetek parancsolatainak, hanem letértek arról az útról, melyet most mutatok nektek s más istenek után jártok, kiket nem ismertek. (Móz. V 11, 26—28.) — Szeresd az Urat, a te Istenedet, engedelmeskedjél szavának s ragaszkodjál hozzá (mert tőle függ életed és napjaid hosszúsága), hogy sokáig lakhassál azon a földön, amely felől megesküdött az Úr a te atyáidnak: Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak, hogy nékik adja. (Móz. V 30, 20.) — Ha azonban nem hallgattok az Úr szavára, hanem ellenszegültök szavának, akkor éppúgy rajtatok lesz az Úr keze, mint atyáitokon. (Kir. I 12, 15.) — Vajjon egészen elégő áldozatokat s vágóáldozatokat akar-e az Úr s nem inkább azt, hogy engedelmeskedjenek az Úr szavának? Többet ér az engedelmesség, mint a vágóáldozat és a szófogadás többet, mint a kosok hájának bemutatása, mert a varázslás bűnével ér fel az ellenszegülés s a bálványimádás vétkével az engedelmesség megtagadása. Mivel tehát megvetetted az Úr szavát, azért az Úr is megvetett téged, hogy ne légy tovább király. (Kir. I 15, 22. 23.) — Nem engedelmeskedtünk parancsaidnak, azért jutottunk fosztogatásra, fogságba, halálba és lettünk beszéd és gyalázat tárgyává az összes nemzetek előtt, akik között szétszórtál minket. (Tób. 3, 4.) — Vigyázz a lábadra, mikor Isten házába mégy! Azért járulj eléje, hogy engedelmes légy; mert sokkal többet ér az engedelmesség a balgák áldozatainál, kik észre sem veszik, ha rosszul végeznek valamit. (Préd.

4, 17.) — Legyen az akár jó, akár rossz, mi engedelmeskedünk az Úr, a mi Istenünk szavának. (Jer. 42, 6.) — Péter és János azonban felelének s azt mondák nekik: Ítéljétek meg, vajjon igazságos volna-e az Isten színe előtt inkább tirátok hallgatni, mint az Istenre. (Csel. 4, 19.) — Péter s az apostolok pedig felelének, mondván: Inkább kell engedelmeskedni az Istennek, mint az embereknek. (Csel. 5, 29.) — Nem tudjátok, hogy akinek odaadjátok magatokat szolgák gyanánt engedelmességre, annak, akinek engedelmeskedtek, a szolgái vagytok: vagy a bűnéi a halálra, vagy az engedelmességéi a megigazulásra? (Róm. 6, 16.) — Szükséges e szerint, hogy alárendeljétek magatokat nemcsak a büntető harag, hanem a lelkiismeret miatt is. (Róm. 13, 5.) — Ó esztelen galaták! Ki igézett meg titeket, hogy ne engedelmeskedjetek az igazságnak, kiknek szeme előtt Jézus Krisztus úgy íratott le, mintha köztetek feszíttetett volna meg? (Gal. 3, 1.) — Jól futottatok; ki akadályozott meg benneteket, hogy ne engedelmeskedjetek az igazságnak? (Gal. 5, 7.)

ELMÉLKEDÉS. Beszéld el őket (Isten parancsait) fiaidnak, elmélkedjél róluk, ha a házadban üldögélsz, ha az úton jársz, ha lefekszel, ha felkelsz. (Móz. V 6, 7.) — Szívem bensőmben felhevült, s midőn elmélkedtem, lángra gyulladt lelkem. (Zsolt. 38, 4.) — Reád gondolok nyugvó helyemen, ha reggelenkint rólad elmélkedem. Hisz te majd megsegítesz engem, és szárnyad árnyékában örvendezhetem. (Zsolt. 62, 7. 8.) — Nyelvem is egész nap hirdeti igazságodat, mert zavarba és szégyenbe jutnak, kik nekem rosszat akarnak. (Zsolt. 70, 24.) — Gondolkodom a hajdani időkről, elmélkedem a régmult esztendőkről. Elmélkedem éjtszaka szívemben, gondolkodom, és töprengek lelkemben. Elmélkedem minden műveden, és végzéseiddel foglalkozom. (Zsolt. 76, 6. 7. 13.) — Valóban bizonyságaidról elmélkedem, és parancsaid adnak tanácsot nekem. (Zsolt. 118, 24.) — Parancsaidról elmélkedem, mert szeretem őket. Parancsaid felé emelem kezemet, mert kedvesek nekem, és gondolkodom rendeleteiden . . . Ha nem elmélkedtem volna törvényeden, akkor talán nyomorúságomban elvesztem volna . . . Minden oktatómnál értelmesebb lettem, mert bizonyságaidról elmélkedem. (Zsolt. 118, 47. 48. 92. 99.) — Átgondolom előtted összes éveimet lelkem keservében. (Iz. 38, 15.)

IMÁDSÁG. 1. Isten meghallgatja az imát: Meghallá . . . az Isten a gyermek (Izmael) hangját és szólítá az Isten angyala Ágárt a mennyből, mondván: Mit művelsz, Ágár? Ne félj, mert meghallotta az Isten a gyermek hangját arról a helyről, ahol az van. (Móz. I 21, 17.) — Valahányszor . . . Mózes felemelte kezét, győzedelmeskedék Izrael; ha azonban egy kissé leeresztette, Ámálek kerekedék fölül. (Móz. II 17, 11.) — Ha sanyargatjátok őket (özvegyeket és árvákat), hozzám kiáltanak s én meghallgatom kiáltásukat. (Móz. II 22, 23.) — Nincs is más ilyen nagy nemzet, melyhez istenei olyan közel lennének, mint amilyen közel mihozzánk van a mi Istenünk, valahányszor kérjük. (Móz. V 4, 7.) — Akkor szóla Józsue az Úrhoz, azon a napon, amelyen odaadta az ámorreusokat Izrael fiainak színe elé s akkor mondá előttük: Nap, ne mozdulj Gábaon felé és Hold Ajálon völgye felé! . . . Megálla tehát a Nap az ég közepén s nem siete

lenyugodni egy teljes napig. Nem volt olyan hosszú nap sem azelőtt, sem azután, mint mikor az Úr engedett az ember szavának és harcolt Izraelért. (Józs. 10, 12—14.) — Mikor Sámuel az Úrhoz kiáltott Izraelért, az Úr meghallgatá őt. (Kir. I 7, 9.) — Szorultságomban az Urat segítségül hívtam, Istenemhez kiáltottam, s ő meghallgatta templomából szómat, kiáltásom a füléhez jutott. (Kir. II 22, 7.) — Mondá ekkor (Jeroboam) a király az Isten emberének: Könyörögj az Úrhoz, a te Istenedhez s imádkozzál értem, hogy helyreálljon kezem. Imádkozék erre az Isten embere az Úrhoz s a király keze visszatére hozzá s olyan lőn, mint azelőtt volt. (Kir. III 13, 6.) — Az Úr meg is hallgatá Illés szavát s a gyermek lelke visszatére beléje s az ismét éle. (Kir. III 17, 22.) — Esdekle előtte (Mánasszse) s állhatatosan könyörge úgy, hogy ő meghallgatá könyörgését s visszaviteté Jeruzsálembe, országába. Ekkor Mánassze elismeré, hogy az Úr az Isten. (Krón. II 33, 13.) — Jobb dolog a böjttel kapcsolatos ima meg az alamizsna, mint az aranykincsek gyüjtése. (Tób. 12, 8.) — Éretted azonban, ha Istent híven keresed s a Mindenhatót kérleled, — ha valóban tiszta vagy és igaz — éretted csakhamar felserken és helyreállítja hajlékodat igazságod szerint. (Jób 8, 5. 6.) — Hangos szómmal az Úrhoz kiáltok, s ő szent hegyéről meghallgat engem. (Zsolt. 3, 5.) — Meghallgattál igazságom Istene, valahányszor segítségül hívtalak. Tágasságra változtattad szorongatásomat; könyörülj hát rajtam és hallgasd meg imámat. (Zsolt. 4, 2.) — Tudjátok meg, hogy az Úr csodálatosan vezérli szentjét, meghallgat engem az Úr, ha hozzá kiáltok. (Zsolt. 4, 4.) — Szorultságomban az Urat segítségül hívtam, Istenemhez kiáltottam, s ő meghallgatta szent templomából szómat, hozzá intézett kiáltásom a füléhez jutott. (Zsolt. 17, 7.) — Ő nem veti meg és nem nézi le a szegény könyörgését. Nem fordította el tőlem tekintetét, és meghallgatott, midőn hozzá kiáltottam. (Zsolt. 21, 25.) — Te azonban meghallgattad könyörgésem szavát, mikor kiáltottam hozzád. (Zsolt. 30, 23.) — Im ez a szegény kiáltott, s az Úr meghallgatta, minden szorongatásából kiszabadította. (Zsolt. 33, 7.) — Hívj segítségül a szorongatás napján: megmentelek és te dícsérni fogsz engem. (Zsolt. 49, 15.) — Az Istenhez kiáltok s az Úr megszabadít engem. (Zsolt. 54, 17.) — Ha a Fölségest választottad menedéknek: nem ér téged balszerencse, csapás nem jut sátrad közelébe. (Zsolt. 90, 9. 10.) — Mivel bennem bízik, megszabadítom, oltalma leszek, mert ismeri nevemet. Ha kiált hozzám, meghallgatom, a szorongatás idején vele leszek, megmentem és megdicsőítem. Betöltöm őt hosszú élettel, és megmutatom neki segítségemet. (Zsolt. 90, 14—16.) — Figyelembe veszi a nyomorultak imádságát, és nem veti meg könyörgésüket. (Zsolt. 101, 18.) — Szeretem az Urat, mert meghallgatta könyörgésem szavát. (Zsolt. 114, 1.) — Teljesíti akaratát azoknak, akik őt félik, meghallgatja könyörgésüket és megsegíti őket. (Zsolt. 144, 19.) — Távoltartja magát az Úr a gonoszoktól, de meghallgatja az igazak imáját. (Péld. 15, 29.) — Ki szereti Istent . . . mindennapi imája meghallgatásra talál. (Sir. 3, 4.) — Volt-e, ki hozzá kiáltott, és ő elnézett fölötte? (Sir. 2, 12.) — Eljut a könyörgés a szegény szájából Isten füléhez, és sietve megjő számára ítélete. (Sir. 21, 6.) — Nem nézi az Úr a személyt a szegénynyel szemben, és meghallgatja az

elnyomott esdeklését. Nem veti meg az árva könyörgését, de az özvegyét sem, ha kiönti panaszszavát . . . Ki készséges lélekkel imádja Istent, elfogadásra talál, és könyörgése a felhőkig ér. A megalázkodó imádsága áthatol a felhőkön, és meg nem nyugszik, míg oda nem jut, és nem tágít, míg a Magasságbeli rá nem tekint. Az Úr nem is késlekedik, hanem igazságot szolgáltat az igazaknak és ítéletet teszen. (Sir. 35, 16. 17; 20—22.) — Hívták az Urat, az irgalmast, kiterjesztették kezüket és ég felé emelték, s a szentséges Úr, az Isten csakhamar meghallgatta szavukat. (Sir. 48, 22.) — Hívjatok engem, menjetek és könyörögjetek hozzám, és én meghallgatlak titeket. (Jer. 29, 12.) — Kérjetek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek. Mert mindaz, aki kér, kap, és aki keres, talál, és a zörgetőnek kinyitnak . . . Ha tehát ti, kik rosszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek: mennyivel inkább fog a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, jókat adni a tőle kéröknek? (Máté 7, 7. 8. 11; Lk. 11, 9. 10. 13.) — Ismét mondom nektek, hogyha ketten közületek megegyeznek a földön bármely dologban, melyet kérnek, megnyerik azt Atyámtól, ki mennyekben vagyon. Mert ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük. (Máté 18, 19. 20.) — Mondom nektek: Mindazt, amit imádkozva kértek, higgyétek, hogy megnyeritek, és megleszen nektek. (Márk 11, 24.) — És lesz, hogy mindaz, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. (Csel. 2, 21.) — Ki testének napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatván Annak, aki őt megszabadíthatta a haláltól, meghallgattatott az ő hódolatáért. (Zsid. 5, 7.) — Valljátok meg tehát egymásnak bűneiteket és imádkozzatok egymásért, hogy meggyógyuljatok, mert sokat tehet meg az igaznak állhatatos könyörgése. Illés hozzánk hasonló ember volt, szenvedésnek alávetve; és imádkozva imádkozott, hogy ne essék eső a földre, és nem esett három évig és hat hónapig. És ismét imádkozott és az ég esőt adott és a föld megadta termését. (Jak. 5, 16—18.)

2. Imádkozzunk Jézus nevében: Akármit kértek majd az Atyától az én nevemben, megteszem azt, hogy az Atya dicsőíttessék a Fiúban. Ha valamit kértek tőlem az én nevemben, megcselekszem azt. (Ján. 14, 13. 14.) — Ha énbennem maradtok, és az én igéim tibennetek maradnak, amit csak akartok, kérjetek, és meglesz nektek . . . Akármire kéritek az Atyát az én nevemben, megadja nektek. (Ján. 15, 7. 16.) — Azon a napon már semmit sem kérdetek éntőlem. Bizony, bizony mondom nektek: amit csak kérni fogtok az Atyától az én nevemben, megadja nektek. Eddig semmit sem kértetek az én nevemben. Kérjetek és megnyeritek, hogy örömetek teljes legyen. (Ján. 16, 23. 24.) — Beteg valaki köztetek? Hivassa el az egyház papjait és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében. (Jak. 5, 14.)

3. Imádkozzunk bizalommal: Bizony mondom nektek, hogyha hitetek leend és nem kételkedtek, nemcsak a fügefával tehetitek ezt, de ha e hegynek mondjátok is: Kelj föl, és merülj a tengerbe, megleszen. És mindazt, amit imádságban hittel kértek, megnyeritek. (Máté 21, 21. 22; Márk 11, 12—14. 20—24.) — Ő (Isten) szabadított és szabadít meg minket oly nagy veszedelmekből, és bízunk benne, hogy ezután is meg fog szabadí-

tani, ha ti is segítségünkre lesztek értünk végzett imádságtokkal. (Kor. II 1, 10. 11.) — Ne legyetek semmiben sem aggodalmaskodók, hanem mindenben terjesszétek a kéréseiteket az Isten elé imádságban és könyörgésben hálaadással. (Filipp. 4, 6.) — Ha pedig valaki közületek bölcseség nélkül szűkölködik, kérje az Istentől, aki mindeneknek bőven ad és nem hányja fel; és megadatik neki. Kérje azonban hittel, semmit sem kételkedvén; mert aki kételkedik, hasonló a tenger hullámához, melyet a szél indít meg és hány idestova. (Jak. 1, 5. 6.) — A hitből fakadó imádság megszabadítja a beteget és az Úr megkönnyebbíti őt s ha bűnökben van, megbocsáttatnak neki. (Jak. 5, 15.) — Bármit kérünk, megnyerjük tőle, mert az ő parancsait megtartjuk és azt tesszük, ami kedves ő előtte. (Ján. I 3, 22.) — Ez a bizalom, mellyel iránta viseltetünk, hogy bármit is kérünk az ő akarata szerint, meghallgat minket. S ha tudjuk, hogy meghallgat minket, bármit is kérünk tőle, tudjuk azt is, hogy még vannak kéréseink, melyeket tőle kérünk. (Ján. I 5, 14. 15.)

4. Imádkozzunk alázatosan, és Isten akaratára hagyatkozva: Mikor imádkoztok, ne legyetek mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógákban és az utcák szegletein állva imádkozni, hogy lássák őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. Te pedig mikor imádkozol, menj be kamarádba, és ajtót betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked. (Máté 6, 5. 6.) — Atyám! ha akarod, vedd el tőlem e poharat; mindazonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd. (Luk. 22, 42.)

5. Imádkozzunk állhatatosan: (Tóbiás) állhatatosan imádkozott és könnyek között könyörgött az Istenhez. (Tób. 3, 11.) — Minden időben áldd az Urat, és kérd, hogy ő irányítsa utaidat és minden szándékod őbenne maradjon. (Tób. 4, 20.) — Egyben nagy buzgósággal az Úrhoz kiáltott az egész nép és megalázkodtak bőjttel meg imádsággal feleségeikkel együtt. (Judit 4, 8.) — Tudjátok meg, hogy az Úr meghallgatja könyörgésteket, ha hűen kitartotok az Úr színe előtt a bőjtben és az imádságban. (Judit 4, 12.) Erre a buzdítására . . . kitartóan imádkoztak az Úr színe előtt az Úrhoz. (Judit 4, 15.) — Közben teljes szívükből könyörögtek mindnyájan az Istenhez, hogy tekintsen népére, Izraelre. (Judit 4, 17.) — Éjfélkor is felkelek, hogy hálát adjak neked igazságos ítéleteidért. (Zsolt. 118, 62.) — Hogy mindenki tudja, hogy napkelte előtt kell áldani téged, és virradatkor fordulni hozzád imával! (Bölcs. 16, 28.) — Ne restelld az imát és az alamizsnálkodást! (Sir. 7, 10.) — Ne tartsd vissza magadat az állandó imádságtól, és ne restelld mindhalálig keresni az igazulást, mert Isten jutalma örökre megmarad. (Sir. 18, 22.) — Fiam! Ha beteg vagy, ne hagyd el magadat, hanem imádkozzál az Úrhoz és meggyógyít téged. (Sir. 38, 9.) — (A bölcs) arra adja szívét már hajnalban, hogy keresse az Urat, az ő Alkotóját, és könyörög a Magasságbeli színe előtt. Imára nyitja száját, és bűneiért könyörög. (Sir. 39, 6. 7.) — Mondá nekik (Jézus): Ez a fajta sehogy másképen ki nem mehet, mint imádság és bőjtölés által. (Márk 9, 28; Máté 19, 20.) — Vigyázzatok, ébren legyetek és imádkozzatok, mert nem tudjátok, mikor jön el azon idő. (Márk 13, 33.) — Monda pedig nekik példabeszédet is arról, hogy mindenkor imádkozni kell és abba bele nem fáradni. (Lk. 18, 1.) —

Ébren legyetek tehát, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek mindazoktól, amik bekövetkezendők, megmenekülni, és az Emberfia elé állani. (Lk. 21, 36.) — Ezek mindnyájan állhatatosak valának egy szívvel-lélekkel az imádkozásban. (Csel. 1, 14; 2, 42.) — Legyetek örvendezők a reménységben, béketűrők a nyomorúságban, állhatatosak az imádságban. (Róm. 12, 12.) — Szüntelenül imádkozzatok. Mindenben hálát adjatok, mert ezt akarja az Isten mindnyájatoktól Krisztus Jézusban. (Tessz. I 5, 17. 18.) — Mindenkor Lélekben esedezzetek minden imádságban és könyörgésben s emellett virrasszatok kitartással és esdekléssel az összes szentekért. (Ef. 6, 18.) — Imádkozzatok állhatatosan, éberséggel és hálaadással. (Kol. 4, 2.) — Amelyik pedig igazán özvegy és elhagyatott, bízzék az Istenben, s tartson ki éjjel-nappal az imádságban és a könyörgésben. (Tim. I 5, 5.) — Közel van pedig mindennek a vége. Legyetek tehát okosak és virrasszatok imádságokban. (Pét. I 4, 7.) — Szomorkodik valaki közületek? Imádkozzék. Jó hangulatban van? Énekeljen zsoltárokat. (Jak. 5, 13.)

6. Az imádságnál a lelkület számít, nem a szószaporítás: Ne ismételd a szót imádságodban! (Sir. 7, 15.) — Imádkozván pedig ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok; mert azt vélik, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást. Ne legyetek tehát hozzájuk hasonlók; mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, mielőtt kérnétek őt. Ti azért így imádkozzatok: Miatyánk, ki vagy a mennyekben stb. (Máté 6, 7—13; Lk. 11, 2—5.) — Mi tehát a tennivaló? Imádkozzam lélekben, de imádkozzam értelemmel is; énekeljek lélekben, de énekeljek értelemmel is. (Kor. I 14, 15.)

7. Elő kell készülni az imádságra: Ima előtt készítsd elő lelkedet, és ne légy, mint az ember, ki kísérti az Istent. (Sir. 18, 23.) — Mikor imádságra fölálltok, bocsássátok meg, ha van valamitek valaki ellen, hogy a ti Atyátok is, ki mennyekben vagyon, megbocsássa nektek vétkeiteket. (Márk 11, 25.) — Azt akarom tehát, hogy a férfiak mindenütt tiszta kezeket emeljenek fel az imádságra, harag és viszálykodás nélkül. Hasonlóképen megkívánom, hogy az asszonyok tisztességes öltözetben, szemérmetességgel s józansággal ékesítsék magukat, nem fodorított hajjal, arannyal, gyönggyel, meg drága ruhával, hanem ami istenfélelmet fogadó asszonyokhoz illik: jócselekedetekkel. (Tim. I 2, 8—10.)

8. A Lélek segítségünkre van az imádságban: A Lélek is segítségére van erőtlenségünknek, mert nem tudjuk, mikép kell kérnünk, amit kérünk; de maga a Lélek jár közbe értünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. Aki azonban vizsgálja a szíveket, tudja, hogy mik a Lélek kívánságai: hogy tudniillik közbenjár a szentekért az Isten akarata szerint. (Róm. 8, 26. 27.)

9. Kikért és miért imádkozzunk? Imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért. (Máté 5, 44.) — Áldjátok átkozóitokat, és imádkozzatok gyalázóitokért. (Lk. 6, 28.) — Imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek. (Lk. 22, 40.) — Valahányszor könyörgök mindnyájatokért, hálálkodva imádkozom. (Filipp. 1, 4.) — Mindenekelőtt arra kérlek tehát, tartassanak könyörgések, imádságok, esedezések s hálaadások minden emberért: a királyokért s minden fellebbvalóért, hogy békés és csendes életet élhessünk, telve jámborsággal s tisztességgel. Ez jó és kedves a

mi Udvözítő Istenünk előtt. (Tim. I 2, 1—3.)

10. Esdeklés imameghallgatásért: Tekints szolgád imájára s könyörgéseire, Uram, Istenem: hallgass e dícséretre s imádságra, mellyel szolgád ma előtted imádkozik, hogy éjjel-nappal nyitva legyen szemed e ház felett. (Kir. III 8, 28—29.) — Legyen tehát nyitva szemed szolgád és néped, Izrael könyörgésére. (Kir. III 8, 52.) — Méltasd figyelmedre hangos könyörgésem, én királyom és én Istenem! Mert hozzád intézem imádságomat; Uram, halld meg reggel szavamat. (Zsolt. 5, 3—4.) — Hallgasd meg, Uram, igaz ügyemet, méltasd figyelmedre könyörgésemet, vedd füledbe nem álnok ajkam imáját. (Zsolt. 16, 1.) — Halld meg, Uram, szózatomat, mellyel hozzád kiáltok, könyörülj rajtam és hallgass meg engem! (Zsolt. 26, 7.) — Hozzád kiáltok, Uram, Istenem, ne fordulj el szótlanul tőlem, hogy ne legyek, ha néma maradsz hozzám, olyan, mint aki a sírverembe száll. (Zsolt. 27, 1.) — Hallgasd meg, Uram, könyörgésem szavát, midőn imádkozom hozzád, midőn fölemelem kezemet szent templomod felé. (Zsolt. 27, 2.) — Hallgasd meg, Uram, könyörgésemet, fogadd füledbe esdeklésemet; ne hagyd válasz nélkül könnyeimet, hisz jövevény vagyok én tenálad és zsellér, mint atyáim mindnyájan. (Zsolt. 38, 13.) — Hallgasd meg, Isten, könyörgésemet, ne vesd meg esdeklésemet. (Zsolt. 54, 2.) — Könyörülj rajtam, Istenem, könyörülj rajtam, mert beléd vetem bizodalmamat. (Zsolt. 56, 2.) — Hallgass, Isten, esdeklésemre, figyelj könyörgésemre. (Zsolt. 60, 2.) — Hallgasd meg, Isten, esdő könyörgésemet, az ellenség félelmétől szabadítsd meg lelkemet. (Zsolt. 63, 2.) — Teljes szívemből könyörgök előtted, irgalmazz nekem, amint megígérted. (Zsolt. 118, 58.) — Jusson, Uram, színed elé könyörgésem, szavad szerint adj értelmet nekem. (Zsolt. 118, 169.) — Mélységekből kiáltok hozzád, Uram! Uram, hallgasd meg szavamat! Legyen füled figyelmes hangos esedezésemre. (Zsolt. 129, 1—2.) — Mondom az Úrnak: Te vagy az én Istenem, hallgasd meg, Uram, hangos könyörgésemet. (Zsolt. 139, 7.) — Szálljon illatáldozatként színed elé imádságom, és kezem felemelése legyen olyan, mint az esti áldozat. (Zsolt. 140, 2.) — Szavammal az Úrhoz kiáltok, szavammal az Úrhoz könyörgök. (Zsolt. 141, 2.) — Uram, hallgasd meg imádságomat, vedd hűséged szerint füledbe könyörgésemet. (Zsolt. 142, 1.) — Hallgasd meg könyörgésemet, légy irgalommal kötélmérte osztályrészedhez, változtasd örömre gyászunkat, hogy életben maradjunk és dícsérjük nevedet, Uram; ne zárd le azoknak ajkát, akik magasztalnak téged. (Eszt. 13, 17.)

11. Isten csak a gonoszok imáját és a rosszul végzett imát nem hallgatja meg: Én azonban akkor (ha Izrael elfordul tőlem) teljesen elrejtem és elfedem arcomat előle mindazon gonoszság miatt, melyet cselekedett, mivel más isteneket követett. (Móz. V 31, 18.) — Akkor aztán majd jajveszékelni fogtok királytok színe előtt, kit választottatok magatoknak, de akkor az Úr nem fog meghallgatni titeket, mert ti kértetek királyt magatoknak. (Kir. I 8, 18.) — Akkor hívnak majd engem, de nem hallom, keresnek hajnalban, de meg nem lelnek. Mivelhogy gyűlölték a tudást, és nem vették be az Úr félelmét, s nem hajtottak tanácsomra, és megvetették minden intelmemet. (Péld. 1, 28—30.) — Ki bedugja fülét a szegény kiáltására, maga is kiált majd, és nem lesz, ki meg-

hallgassa. (Péld. 21, 13.) — Ki elfordítja fülét, hogy ne hallja a törvényt, annak még az imája is útálatos. (Péld. 28, 9.) — Imádkozik az egyik, átkozódik a másik, vajjon kinek szavát hallgatja meg Isten? (Sir. 34, 29.) — Igy van az az ember, ki bőjtöl bűneiért, és újból elköveti őket; mi haszna sanyargatásának? Ki hallgatja meg imáját? (Sir. 34, 31.) — Amikor kinyujtjátok kezeteket, elfordítom tőletek szememet; akármennyit is imádkoztok, nem hallgatom meg, mert kezetek csupa vér. (Iz. 1, 15.) — Mivel ez a nép szájával közeledik hozzám és ajkával tisztel engem, szíve azonban távol van tőlem, és csak emberi parancsra és tanításra fél engem . . . bölcseinek bölcsesége elvész, és okosainak okossága elrejtőzik. (Iz. 29, 13—14.) — Vétkeztünk és hazudtunk az Úr ellen, elfordultunk Istenünk követésétől; elnyomás és pártütés a beszédünk, hazug szavakat fogantunk és mondunk szívünkből. (Iz. 59, 13.) — Kiáltanak ők majdan az Úrhoz, de nem hallgatja meg őket; elrejti előlük arcát abban az időben, mert gonosz cselekedeteket követtek ők el. (Mik. 3, 4.) — Az történt, hogy amint ők nem hallgattak reá, amikor ő szólott, — úgy majd én nem hallgatom meg, ha ők kiáltanak, úgymond a seregek Ura. (Zak. 7, 13.) — Az Úrhoz imádkozott a gonosz. De az már nem könyörült meg rajta. (Makk. II 9, 13.) — Tudjuk, hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja. (Ján. 9, 31.) — Tudjátok, hogy azután is, midőn örökölni akarta (Ézsau) az áldást, elvettetett, mert nem találta helyét a megbánásnak, bár könnyek közt kereste azt. (Zsid. 12, 17.) — Kívántok és nincs semmitek; öldököltök és versengtek és nem nyerhettek el semmit; civakodtok és tusakodtok és nincs semmitek, azért, mert nem kértek. Kértek és nem kaptok, azért, mivel rosszul kértek, hogy kívánságaitokra fordítsátok. (Jak. 4, 2—3.)

IMÁDÁS. 1. Imádás egyedül Istent illeti: Ne imádj más Istent, mert féltékenynek nevezik az Urat, féltékeny Isten ő! (Móz. II 34, 14.) — Az Urat, a ti Isteneteket . . . imádjátok s neki áldozzatok. (Kir. IV 17, 36.) — Amint belépsz házadba, legott imádd az Urat, Istenedet. (Tób. 11, 7.) — Imádjátok az Urat szent udvarában! (Zsolt. 28, 2.) — Az egész föld imádjon és dícsérjen téged. (Zsolt. 65, 4.) — Jertek, imádjuk leborulva őt, esedezzünk az Úr, a mi alkotónk előtt. (Zsolt. 94, 6.) — Imádjátok őt, angyalai mind! (Zsolt. 96, 7.) — Megesküdtem önmagamra, igaz szó ment ki szájamból, s meg nem hiúsul: előttem hajlik meg minden térd, és reám esküszik minden nyelv. (Iz. 45, 23; V. ö. Róm. 14, 11.) — Mondjátok szívetekben: Téged, Urunk, illet az imádás! (Bár. 6, 5.) — A te Uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj. (Máté 4, 10; Lk. 4, 8.) — Istent imádd. (Jel. 19, 10.) — Imádják őt Istennek összes angyalai. (Zsid. 1, 6.) — Ki készséges lélekkel imádja Istent, elfogadásra talál, és könyörgése a felhőkig ér. (Sir. 35, 20.) — Eljön az óra, és már itt vagyon, mikor igazi imádói lélekben és igazságban fogják imádni az Atyát; mert az Atya is ilyen imádókat keres magának. Lélek az Isten, és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok. (Ján. 4, 23—24.)

2. Istennek és Krisztusnak imádása az égben: Az élőlények dicsőséget és tiszteletet és áldást mondtak a trónon ülőnek, az örökkön-örökké élőnek, a huszonnégy vén leborula a trónon ülő előtt, és imádá az örökkön-örökké élőt,

és letevé koronáját a trón előtt, mondván: Méltó vagy, ó Urunk, Istenünk, hogy tied legyen a dicsőség és a tisztelet és a hatalom, mert te teremtettél mindent, és a te akaratod által jöttek létre és teremtettek. (Jel. 4, 9—11.) — Láték, és hallám sok angyal szavát a trón körül, s az élőlényekét és a vénekét és számuk ezernyi ezer vala, kik nagy szóval mondták: Méltó a Bárány, aki megöletett, hogy övé legyen a hatalom és istenség és bölcseség és erő és tisztelet és dicsőség és áldás! És minden teremtményt, mely az égben van és a földön és a föld alatt, és amely a tengeren és abban van, mindezeket hallám, amint mondták: A trónon Ülőnek és a Báránynak áldás és tisztelet és dicsőség és hatalom, örökkön-örökké! És a nagy élőlény mondá: Amen! És a huszonnégy vén arcra borula és imádá az örökkön-örökké élőt. (Jel. 5, 11—14.) — Ezután nagy sereget láték, melyet senki sem volt képes megszámlálni, minden nemzetből és néptörzsből és népből és nyelvből, a trón előtt és a Bárány színe előtt állni, hosszú fehér ruhába öltözve és kezükben pálmaág; és nagy szóval kiáltának, mondván: Üdv a mi Istenünknek, aki a trónon ül, és a Báránynak! És az angyalok mindnyájan a trón és a vének és a négy élőlény körül állának, és a trón előtt arcra borulának és imádák Istent, mondván: Amen. Az áldás és a dicsőség és a bölcseség és a hálaadás, a tisztelet és a hatalom és az erősség a mi Istenünké, örökkön-örökké. (Jel. 7, 9—12.)

KERESÉSE AZ ISTENNEK. Ha . . . majd keresed ott az Urat, a te Istenedet, megtalálod őt, feltéve, hogy egész szívedből és lelked egész keserűségéből keresed. (Móz. V 4, 29.) — Keressétek az Urat és erejét, keressétek szüntelenül színét. (Krón. I 16, 11.) — Hallgass meg engem Ásza, s egész Júda meg Benjámin! Az Úr veletek van, mivel vele voltatok. Ha keresitek őt, megtaláljátok, ha azonban elhagyjátok, elhagy titeket. (Krón. II 15, 2.) — Bízzanak is benned, kik ismerik nevedet, mert nem hagyod el, Uram, a téged keresőket. (Zsolt. 9, 11.) — A te arcodat keresem, Uram! (Zsolt. 26, 8.) — Gazdagok nyomorba juthatnak s éhezhetnek, de akik az Urat keresik, semmi jót sem nélkülöznek. (Zsolt. 33, 11.) — Látják majd a szegények és örvendeznek; keressétek az Istent, hogy éljetek. (Zsolt. 68, 33.) — Dicsekedjetek szent nevével, örvendezzék azoknak a szíve, kik az Urat keresik. Keressétek az Urat és erejét, keressétek szüntelenül színét! (Zsolt. 104, 3—4.) Akkor hívnak majd engem, de nem hallom, keresnek hajnalban, de meg nem lelnek. (Péld. 1, 28.) — Szeretem azokat, kik szeretnek engem, kik virradatkor keresnek, meg is találnak. (Péld. 8, 17.) — Szeressétek az igazságot, ti föld kormányzói! Gondoljatok az Úrra jó lélekkel, keressétek őt szívetek egyszerűségében. (Bölcs. 1, 1.) — Keressétek az Urat, míg megtalálható. Hívjátok őt segítségül, míg közel van. (Iz. 55, 6.) — Megkereshettek engem, akik azelőtt nem kérdeztek, megtalálhattak, akik engem nem kerestek. (Iz. 65, 1.) — Keressetek és megtaláltok engem! Ha teljes szívvel kerestek engem, meg is találtok. (Jer. 29, 13.) — Bizony — így szól az Úr Izrael házához — engem keressetek, és akkor éltek! . . . Az Urat keressétek, és akkor éltek! különben felégeti József házát, mint a tűz, és olthatatlanul megemészti Betelt. (Ám. 5, 4. 6.) — Aztán . . . megtérnek Izrael fiai, és keresik az Urat, Istenüket, és királyukat Dávidot, és

az idők végén félve keresik majd az Urat és az ő jótéteményeit. (Oz. 3, 5.) — Keressétek az Urat valamennyien, ti alázatosai a földnek, kik az ő törvénye szerint cselekesztek; törekedjetek az igazságra, törekedjetek az alázatosságra, hátha így rejtekhelyet találtok az Úr haragjának napján! (Szof. 2, 3.)

SZOLGÁLAT ISTENNEK. Szolgáljátok tehát az Urat, a ti Isteneteket s akkor megáldom kenyeredet s vizedet s távol tartom tőled a betegséget. (Móz. II 23, 25.) — Szorgalmasan vigyázz arra, hogy meg ne feledkezzél az Úrról, aki kihozott téged Egyiptom földéről, a rabszolgaság házából. Féld az Urat, a te Istenedet és csak néki szolgálj; s az ő nevére esküdjél. (Móz. V 6, 13.) — Mivel az Úr, a te Istened, ki közötted vagyon, féltékeny Isten, fel ne gerjedjen ellened egyszer az Úrnak, a te Istenednek haragja s el ne pusztítson a föld színéről. (Móz. V 6, 15.) — Nos tehát, Izrael, mi mást kíván az Úr, a te Istened tőled, mint azt, hogy féld az Urat, a te Istenedet, az ő útjain járj, szeresd őt és szolgálj az Úrnak, a te Istenednek teljes szívedből és teljes lelkedből s tartsd meg az Úr parancsolatait és szertartásait, melyeket ma parancsolok néked, hogy jó dolgod legyen. (Móz. V 10, 12. 13.) — Hallgassatok tehát, fiaim, atyátokra: Igazságban szolgáljátok az Urat, és arra törekedjetek, hogy ami előtte kedves, azt tegyétek. (Tób. 14, 10.) — Felelvén Jézus, mondá neki (az ördögnek): Irva vagyon: A te Uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj. (Luk. 4, 8.)

2. (VÉTKEK AZ I. PARANCSOLATTAL SZEMBEN.)

BABONA. (Jóslás, jövendölés, álomfejtés, halottidézés.) Varázslót ne hagyj életben. (Móz. II 22, 18.) — Ne jósolgassatok, álmokra ne adjatok. (Móz. III 19, 26.) — Ne forduljatok a halottidézőkhöz és semmit se kérdezzetek a jósoktól, hogy tisztátalanná ne tegyétek magatokat általuk. (Móz. III 19, 31.) — Ha valaki a halottidézőkhöz s a jósokhoz fordul s paráználkodik velük: ellene fordítom arcomat s kiirtom népéből. (Móz. III 20, 6.) — Az olyan férfiú vagy asszony, akiben halottidéző vagy jósló lélek lészen, halállal lakoljon; kövezzék agyon őket, vérük legyen rajtuk. (Móz. III 20, 27.) — Ha próféta vagy olyan ember támad közötted, aki azt állítja, hogy álmot látott s jelt vagy csodát jövendöl és be is következik, amit mondott, de azt mondja néked: Gyerünk, kövessünk és szolgáljunk más isteneket, akiket te nem ismersz, ne hallgass annak a prófétának vagy álomlátónak a szavára . . . Az a próféta vagy álomköltő pedig ölessék meg, mert azért szólott, hogy eltántorítson titeket az Úrtól, a ti Istenetektől. (Móz. V 13, 1—3. 5.) — Vigyázz, ne akard utánozni azoknak a nemzeteknek az útálatosságait. Ne akadjon közötted, ki fiát vagy leányát átviszi a tűzön, hogy megtisztítsa, vagy ki jósoktól tudakozodik, ki álmokat s jeleket magyaráz, ne legyen varázsló, se bűbájos, se ki ördöngősöktől vagy jósoktól kér tanácsot, se ki halottaktól kérdez igazságot. Mindezt ugyanis útálja az Úr s az effajta vétekért törli el azokat a nemzeteket utadból . . . Azok a nemzetek, melyek földét majd elfoglalod, varázslókra és jósokra hallgatnak: téged azonban másképp rendezett be az Úr, a te Istened. (Móz. V 18, 9—12. 14.) — (Saul) megváltoztatá külsejét, más ruhákat ölte és két emberével elindula. Éjjel el is

jutának az asszonyhoz. Mondá tehát néki: Jósolj nekem halotti-idézés által s idézd fel nekem azt, akit mondok néked . . . Mondá erre az asszony: Kit idézzek fel néked? Ő mondá: Sámuelt idézd fel nékem. Amint az asszony meglátta Sámuelt, nagy hangon felkiálta s mondá Saulnak: Miért szedtél rá engem? Hiszen te vagy Saul! Mondá azonban néki a király: Ne félj! Mit látsz? Mondá erre az asszony Saulnak: Isteni alakot látok feljönni a földből. Ő erre mondá neki: Milyen az alakja? Az mondá: Öreg ember jő fel s palást van rajta. Erre Saul megérté, hogy Sámuel az s arcára hajtá magát a földön és leborula. Mondá ekkor Sámuel Saulnak: Miért háborgattál engem azzal, hogy felidéztettél? Mondá erre Saul: Nagy bajban vagyok . . . téged hivattalak tehát, hogy mutasd meg, mit cselekedjem. stb. (Kir. I 28, 8. 11—15.) — Hiú és hazug az oktalan ember reménye, és álmok szédítik meg a balgákat. Mint aki árnyék után kapkod és szelet kerget, olyan, ki hazug álmokra ad! . . . Hiúk a csalfa jóslások, a hazug jelfejtések és a varázslók álmai, és képzelődik szíved, mint a vajudó asszonyé; hacsak a Magasságbeli nem küldi látogatás gyanánt, ne is törődjél velük! Már sok embert vezettek tévútra az álmok, és kárt vallottak, kik azokban bíztak. (Sir. 34, 1. 2. 5—7.) — Ahol sok az álom, sok a hiúság és sok a szóbeszéd. (Préd. 5, 6.) — Én vagyok az Úr, . . . ki semmivé teszem a jósok jeleit, és megőrjítem a jövendőmondókat. (Iz. 44, 25.) — Állj elő hát varázslóiddal, sok bűbájosságoddal . . . Hátha használ neked valamit . . . Álljanak hát elő és mentsenek meg téged az ég megfigyelői, kik a csillagokat lesik s a hónapokat számlálják, hogy megmondják belőlük: mi vár reád? Ime, olyanok lettek, mint a pozdorja, tűz emésztette meg őket, nem mentik meg életüket a lángból. (Iz. 47, 12—14.) — Ti pedig jertek csak ide, ti, varázslónő fiai, ti házasságtörő férfiú és parázna nő ivadéka! Kit csúfoltok? Kire tátjátok szájatokat, kire öltitek ki nyelveteket? Vajjon nem ti vagytok-e a gonoszság gyermekei, a hazugság ivadéka? (Iz. 57, 3. 4.) — Ti tehát ne hallgassatok prófétáitokra, jósaitokra, álomfejtőitekre, jövendőmondóitokra és varázslóitokra. (Jer. 27, 9.) Ne vezessenek félre titeket köztetek lévő prófétáitok és jósaitok, és ne törődjetek álmaitokkal, melyeket álmodtok, mert hamisan jövendölnek ők nektek az én nevemben, holott én nem küldtem őket, úgymond az Úr. (Jer. 29, 8. 9.) — Szergius Paulus prokonsult el akarja csábítani Elimas varázsló. (Csel. 13, 6—11.) — Sz. Pál meggyógyít egy varázsló szellemtől megszállott leányt. (Csel. 16, 16—18.)

BÁLVÁNYOZÁS. 1. A bálványok keletkezése: Mikor . . . a nép látta, hogy Mózes késik lejönni a hegyről, egybegyűle Áron ellen s mondá: Nosza, csinálj nekünk isteneket, kik előttünk járjanak, mert hogy Mózessel, azzal az emberrel, aki kihozott minket Egyiptom földéről, mi történt, nem tudjuk . . . ő átvevé (az aranyékszereket), öntőmesterséggel megformálá és öntött borjút készíte belőlük. Erre ők azt mondák: Ezek a te isteneid, Izrael, kik kihoztak téged Egyiptom földéről . . . Meg is veré az Úr a népet e vétekért, a borjúért, amelyet csinált Áron. (Móz. II 32, 1. 4. 35.) — A keserű gyászban bánkódó atya . . . a hirtelen tőle elragadott fia képmását készíttette, s azt, ki mint ember halt meg, most istenként tisztelte,

és alattvalói között szertartásokat és áldozatokat rendelt. Idővel az istentelen szokás megszilárdult, s e tévedést törvényként megtartották, és uralkodók parancsára faragott képeket imádtak. Kiket pedig az emberek nem tudtak szemtől szembe tisztelni, azért, mert távol laktak tőlük, azok képmását a távolból elhozták; a királyról, kit tisztelni akartak, hű képet készítettek, hogy a távollevőnek oly készséggel hízelegjenek, mintha közöttük volna. Tiszteletük ápolására pedig a művész becsvágya olyanokat is ösztönzött, kik amazt nem ismerték; mert, hogy megbízója kedvében járjon, azon fáradozott művészetével, hogy a hasonlóságot minél hívebben kifejezze. A műalkotás szépségétől elragadtatott sokaság pedig most már istennek tartotta, kit kevéssel azelőtt mint embert tiszteltek. Ekként vált az emberi élet kelepcéjévé, hogy az emberek akár érzelem, akár uralkodó előtt meghajolva, a másra át nem vihető nevet kőnek vagy fának adták. (Bölcs. 14, 15—21.) — A fazekas is, miután a lágy agyagot fáradsággal meggyúrta, edényt formál, mindegyiket használatunkra; de ugyanabból az agyagból alakít tisztes célra szolgáló edényeket és ellenkező célra valókat; hogy minő legyen az edény használata, azt eldönteni a fazekasra tartozik. Igy rosszra fecsérelt fáradsággal istent készít abból az agyagból, bár ő csak kevéssel ezelőtt földből lett, és csakhamar visszatér oda, honnét vétetett, mikor a kölcsönbe kapott lelket tőle visszakövetelik. De nem gondol azzal, hogy elhagyja ereje, sem azzal, hogy élete rövid, hanem versenyre kel arany- és ezüstművesekkel, és ércöntőkkel vetekszik, és nagyra van azzal, hogy hamis dolgokat alkot. Pedig hamu a szíve, és hitvány föld a reménye, s élete értéktelenebb, mint az agyag, mert nem ismeri azt, ki őt alkotta, s aki tevékeny lelket lehelt belé, s az élet lehelletét belé ihlette. Hanem azt hiszi, hogy életünk játék csupán, hogy az ittlét hasznot hajtó vásár, hogy akárhonnan, még a rosszból is nyereséget kell húzni! Pedig ő bárkinél jobban tudja, hogy vétkezik, amikor földi anyagból törékeny edényt is, meg bálványt is készít. Balgák mindnyájan és nyomorultabbak az együgyű lelkénél, néped ellenségei és leigázói, mert a pogányok minden bálványát istennek tartják, holott azok sem szemüket nem használják, hogy lássanak, sem orrukat, hogy lélekzetet vegyenek, sem fülüket, hogy halljanak, sem kezük ujjait, hogy tapintsanak, és lábuk is lusta a járásra, mert ember készítette őket, s olyan formálta, ki az élet lehelletét kölcsönbe kapta, mert egy ember sem alkothat magához hasonló istent . . . Még a legnyomorultabb állatokat is imádják, mert a többivel összehasonlítva, ostobaságban alábbvalók náluk. De még szépséget sem láthatni ezeken az állatokon; nincs is részük Isten dícséretében s áldásában. (Bölcs. 15, 7—19.) — Reszelővel fog munkájához a vasműves, parázsban, kalapáccsal formálja művét, és erős karral megdolgozza; meg is éhezik, ki is merül közben, vizet sem iszik és ellankad. A mérőzsinórt kifeszíti az ács, gyaluval megformálja a fát; simítókéssel kidolgozza, és körzővel megmintázza; olyan formát ad neki, mintha férfiú volna, mintha házban lakó szép ember volna. Cédrusfát vág, tölgyet és cserfát hoz . . ., vesz belőle, hogy melegedjék mellette, meggyujtja és kenyeret süt. A maradékból pedig istent alkot, hogy imádja, szobrot farag, és leborul előtte! . . . Könyörög hozzá,

mondván: Ments meg engem, mert te vagy az én istenem! (Iz. 44, 12—16. 17.)

2. A bálványok haszontalansága: Ezüstből és aranyból vannak a nemzetek bálványai, s emberek kezének alkotásai. Van szájuk, de nem szólnak, van szemük, de nem látnak; van fülük, de nem hallanak, van orruk, de nem szagolnak; van kezük, de nem tapintanak, van lábuk, de nem járnak, torkukkal nem kiáltanak. (Zsolt. 113, 4—7.) — Ezüstből és aranyból vannak a nemzetek bálványai, emberi kéz alkotásai. Van szájuk, de nem beszélnek, van szemük, de nem látnak; van fülük, de nem hallanak, és lehellet sincs szájukban. Legyenek hozzájuk hasonlók, kik alkották őket, és mindazok, kik beléjük vetik reményüket. (Zsolt. 134, 15—18.) — Mire jó az áldozat a bálványnak, holott sem meg nem eszi, sem a szagát nem érzi? (Sir. 30, 19.) — Nem tudnak ők és nem értenek; szemük be van kenve, hogy ne lásson, és ne értsenek szívükkel. (Iz. 44, 18.) — Tudás híján balgává lett minden ember, szobrával megszégyenül minden mester: mert hamis dolog az, amit öntöttek, és lélek nincsen bennük. Hiábavaló és nevetséges dolgok ezek, látogatásuk idején elvesznek. (Jer. 10, 14. 15.) — Bár. 6. fejezet egészen. — Dániel . . . a saját Istenét imádta. Mondotta ezért neki a király: Miért nem imádod Belt? Feleletül ő azt mondotta neki: Mert nem tisztelem a kézzel alkotott bálványokat, hanem az élő Istent, aki az eget és a földet teremtette, s akinek hatalma van minden élő fölött . . . Én az Urat, az én Istenemet imádom, mert ő az élő Isten, ez pedig nem élő isten . . . Vett erre Dániel szurkot, hájat és szőrt és azt összefőzte, darabokra gyúrta és beadogatta a sárkány szájába, és megpukkadt a sárkány. Ekkor ő azt mondotta: Ime, mit imádtatok! (Dán. 14, 3. 4. 24. 26.)

3. Őrizkedjetek a bálványozástól! Jákob összehívá egész házanépét és mondá: Hányjátok el a nálatok levő idegen isteneket, tisztítsátok meg magatokat s váltsatok ruhát . . . Odaadák tehát neki az összes idegen isteneket, melyeket tartogattak, meg a függőket, melyek fülükben voltak, ő meg elásá azokat ama terebintus fa alatt, mely Szichem városa mögött vagyon. (Móz. I 35, 2. 4.) — Rajtam kívül más istened ne legyen. Ne csinálj magadnak faragott képet, se valamely képmást arról, ami fenn az égen, vagy lenn a földön, vagy a föld alatt, a vizekben vagyon. Ne imádd s ne szolgáld ezeket, mert én, az Úr, a te Istened, erős és féltékeny vagyok s megtorlom az atyák vétkét azoknak a gyermekein meg a harmadik és negyedik nemzedékén, akik gyűlölnek engem . . . Mondá ekkor az Úr Mózesnek: Ezt mondd Izrael fiainak: Magatok láttátok, hogy az égből szólottam hozzátok. Ne csináljatok tehát ezüst isteneket s ne csináljatok arany isteneket magatoknak. (Móz. II 20, 3—5. 22, 23.) — Ne imádd és ne tiszteld isteneiket, ne utánozd alkotásaikat, hanem rontsd le bálványaikat és törd össze emlékoszlopaikat . . . Ne lépj szövetségre velük és isteneikkel, ne lakjanak földeden, hogy bűnbe ne vigyenek ellenem: mert, ha isteneiknek szolgálnál, bizony vesztedre lenne az néked. (Móz. II 23, 24. 32—33.) — Óvakodjál . . . attól, hogy valaha is barátságra lépj azon föld lakosaival, mert az romlásodra lenne, hanem rontsd le oltáraikat, törd össze emlékoszlopaikat, vágd ki berkeiket: ne imádj más istent, mert féltékenynek nevezik az Urat, fél-

tékeny Isten ő! Ne köss szövetséget azon föld lakóival, hogy amikor isteneikkel paráználkodnak és bálványaiknak áldoznak, meg ne hívjanak téged, hogy egyél áldozataikból. Feleséget se végy leányaik közül fiaidnak, hogy amikor azok paráználkodnak, ne paráználkodtassák fiaidat is isteneikkel. Öntött isteneket ne csinálj magadnak. (Móz. II 34, 12—17.) — Magzatodat ne add oda, hogy a Molok bálványnak szenteljék: ne szentségtelenítsd meg a te Istened nevét. (Móz. III 18, 21.) — Ne forduljatok a bálványok felé és ne csináljatok magatoknak öntött isteneket. (Móz. III 19, 4.) — Ne csináljatok magatoknak bálványt vagy faragott képet, ne emeljetek emlékoszlopokat s ne állítsatok fel jelvényes követ földeteken, hogy imádjátok. (Móz. III 26, 1.) — Gondosan vigyázzatok tehát lelketekre! Nem láttatok tehát semmiféle alakot sem azon a napon, amelyen szólott hozzátok az Úr a Hóreben a tűz közepéből! Meg ne tévedjetek tehát valahogy és ne csináljatok magatoknak valamilyen faragott hasonmást, képmást férfiúról vagy asszonyról, hasonmást valamely baromról, mely a földön vagyon, vagy madárról, mely az ég alatt repül, vagy csúszó-mászóról, mely a földön mozog, vagy halról, mely a föld alatt, a vízben vagyon. Ha felemeled szemedet az égre és látod a napot, a holdat s az ég minden csillagát, meg ne ejtsen valahogy a tévedés és ne imádd és ne tiszteld őket! . . . Vigyázz, hogy soha meg ne feledkezzél az Úr, a te Istened szövetségéről, melyet veled kötött s ne csinálj magadnak faragott hasonmást semmiről, mit az Úr csinálni megtiltott, mert az Úr, a te Istened emésztő tűz, féltékeny Isten. (Móz. V 4, 15—19. 23—24.) — Rajtam kívül más istened ne legyen! (Móz. V 5, 7.) — Faragott képeiket azonban el kell égetned a tűzben: meg ne kívánd azt az ezüstöt és aranyat, amelyből készültek, ne végy el belőlük semmit se magadnak, hogy bajba ne kerülj, mert utálatos az ilyesmi az Úr, a te Istened előtt. (Móz. V 7, 25.) — Ne vígy tehát semmit se házadba a bálványból, hogy átkozottá ne légy, miként az: undokságként vesd meg, förtelemként és szennyként utáld, mert átkozott. (Móz. V 7, 26.) — Vigyázz, ne utánozd őket, miután elvesztek utadból s ne tudakozódjál szertartásaik után, mondván: Amint e nemzetek tisztelték isteneiket, úgy cselekszem majd én is. (Móz. V 12, 30.) — Ha próféta vagy olyan ember támad közötted, aki azt állítja, hogy álmot látott s jelt vagy csodát jövendöl, és be is következik, amit mondott, de azt mondja néked: Gyerünk, kövessünk és szolgáljunk más isteneket, akiket te nem ismersz, ne hallgass annak a prófétának vagy álomlátónak a szavára, mert csak próbára tesz titeket az Úr, a ti Istenetek, hogy kiderüljön, szeretitek-e őt teljes szívetekből és teljes lelketekből, vagy sem. (Móz. V 13, 1—3.) — Ne ültess berket vagy valamilyen fát az Úr, a te Istened oltára mellé. Ne csinálj és ne állíts magadnak oszlopot sem: gyűlöli azt az Úr, a te Istened. (Móz. V 16, 21—22.) — Ha majd bemégy arra a földre, melyet az Úr, a te Istened néked ád, vigyázz, ne akard utánozni azoknak a nemzeteknek utálatosságait. Ne akadjon közötted, ki fiát vagy leányát átviszi a tűzön, hogy megtisztítsa, vagy ki jósoktól tudakozódik, ki álmokat s jeleket magyaráz, ne legyen varázsló, se bűbájos, se ki ördöngösöktől vagy jósoktól kér tanácsot, se ki halottaktól kérdez igazságot. Mindezt

ugyanis útálja az Úr s az effajta vétkekért törli el azokat a nemzeteket utadból. (Móz. V 18, 9—12.) — Távolítsátok el magatok közül az idegen isteneket s hajtsátok szíveteket az Úrhoz, Izrael Istenéhez. (Józs. 24, 23.) — Ne forduljatok a hiábavalóságok felé, amelyek nem használnak nektek s nem szabadítanak meg titeket, mert hiábavalóságok. (Kir. I 12, 21.) — Halljad én népem, hadd intselek! Izrael, bárcsak meghallgatnál engem! Ne legyen más isten közötted, ne imádj idegen istent! (Zsolt. 80, 9. 10.) — Igy szól az Úr: A nemzetek utait el ne tanuljátok, s az ég jeleitől ne féljetek, melyektől a nemzetek félnek, mert semmi az, amit a népek tisztelnek, mesterember keze készíti. (Jer. 10, 2. 3.) — Ami pedig azokat illeti, kik a pogányok közül lettek hívők, mi megírtuk végzésünket, hogy tartózkodjanak a bálványoknak áldozottaktól, a vértől, a fullasztottól, a paráznaságtól! (Csel. 21, 25.) — Bálványimádók ne legyünk, mint némelyek azok közül, amint írva vagyon: Leüle a nép enni és inni, és fölkelének játszani . . . Én szeretteim, fussatok a bálványok imádásától . . . amit a pogányok áldoznak, ördögöknek áldoznak és nem Istennek. Nem akarom pedig, hogy az ördögök társai legyetek. Nem ihatjátok az Úr kelyhét és az ördögök kelyhét. Nem lehettek részesei az Úr asztalának és az ördögök asztalának. (Kor. I 10, 7. 14. 20. 21.) — Mi egyessége Krisztusnak Béliállal? Vagy minő része a hívőnek a hitetlennel? És mikép egyezik meg az Isten temploma a bálványokkal? Mert ti az élő Isten temploma vagytok, miként Isten mondja: Mert köztük fogok lakni és közöttük járni, és az ő Istenük leszek, és ők az én népem lesznek. (Kor. II 6, 15. 16.) — Fiacskáim! Őrizkedjetek a bálványoktól! (Ján. I 5, 21.)

4. A bálványozás esztelensége: Balgák mindazok az emberek, kikben nincsen Isten ismerete, kik nem tudták a látható jókból megismerni azt, aki vagyon, s a műveket szemlélve nem ismerték föl az alkotót, hanem a tüzet, vagy a szelet, vagy az iramló levegőt, vagy a csillagok körét, vagy a vízárt, vagy a napot s a holdat tartották világot kormányzó isteneknek! Ha már ezeket isteneknek gondolják, mert szépségük elbájolta őket, tudhatták volna, menynyivel kiválóbb ezeknek ura, hisz a szépség szerzője alkotta mindezeket . . . De boldogtalanok azok, és holt dolgokba vetik reményüket, kik emberi kéz művét hívják isteneknek: a mesterséges alkotást aranyból, ezüstből, az állatok képeit, vagy haszontalan követ, régi kéz munkáját. (Bölcs. 13, 1—3. 10.) — (A bálványozó) gondját viseli (bálványának,) hogy le ne essék, mert tudja, hogy az nem tud magán segíteni, hiszen csak képmás, és segítségre szorul! Amikor pedig vagyonáért, gyermekeiért és feleségéért fogadalmat tesz és imádkozik, nem restell szólni ahhoz, mi lélek nélkül vagyon; az erőtlenhez könyörög egészségéért, a holthoz esedezik életért, s a gyámoltalanhoz fordul segítségért; szerencsés utat kér attól, ami lábát sem tudja mozdítani; keresetéért, munkájáért és minden ügye sikeréért ahhoz könyörög, mi semmire sem képes. (Bölcs. 13, 16—19.) — Nem is ejtett minket tévedésbe az emberek gonosz mesterségének kitalálása, sem az árnyékoló festés haszontalan munkája, a különféle színű faragott képmás, melynek látása vágyat kelt a balgában, úgy, hogy megkívánja a holt kép élettelen alakját. Akik készítik, akik szeretik s

akik tisztelik őket, azok a rosszat kedvelik és méltók, hogy ilyenekben legyen részük. (Bölcs. 15, 4—6.) — Nem jut az eszükbe, nincs értelmük és belátásuk, hogy így szóljanak: Felét elégettem a tűzben, és parazsán kenyeret sütöttem, húst sütöttem és megettem; maradékából hát bálványt csináljak? A fatuskó előtt leboruljak? Hamú az ő osztályrésze, oktalan a szív, amely imádja; nem menti meg lelkét, és mégsem mondja: Hátha hazugság van a jobbomban? (Iz. 44, 19. 20.) — Fölcserélte-e valamely nemzet az ő isteneit? Pedig hát azok nem is istenek! Az én népem azonban fölcserélte dicsőségét a bálvánnyal! Ámuljatok el ezen, ti egek, és kapui borzadjatok meg nagyon, — úgymond az Úr — (Jer. 2, 11. 12.) — Ki ne félne téged, nemzetek királya? Tied a dicsőség! A nemzetek összes bölcsei között és valamennyi országukban nincs hozzád hasonló! Ők azonban egyaránt esztelenek és balgáknak bizonyulnak; amitől az esztelenek félnek: az fa csupán. (Jer. 10, 7. 8.) — Tudás híján balgává lett minden ember! Szobrával megszégyenül minden ércöntő! Mert hamis dolog az, amit öntöttek, és lélek nincsen bennük. Hiábavaló és nevetséges dolgok ezek, mikor számonkérik őket, elvesznek. (Jer. 51, 17. 18.)

5. A bálványozás büntetése: Aki isteneknek áldozik, nemcsak magának az Úrnak, azt meg kell ölni. (Móz. II 22, 20.) — Ha valaki, Izrael fiai vagy az Izraelben lakozó jövevények közül, odaadja magzatát a Molok bálványnak: halállal lakoljon, kövezze agyon a föld népe. Én ugyanis ellene fordítom arcomat s kiirtom népemből, mert odaadta magzatát a Moloknak s tisztátalanná tette szentélyemet s megszentségtelenítette szent nevemet. (Móz. III 20, 2. 3.) — Ha majd fiakat és unokákat nemzetek és ott tartózkodtok azon a földön s megtévedtek s valami hasonmást csináltok magatoknak s így azt cselekszitek, ami gonosz, az Úr, a ti Istenetek előtt, hogy őt haragra ingereljétek: bizonyságul hívom fel ma az eget és a földet, hogy hamarosan elvesztek arról a földről, melynek elfoglalására átkeltek a Jordánon. Nem laktok rajta hosszú ideig, hanem eltöröl róla az Úr titeket. (Móz. V 4, 25. 26.) — Ne imádd és ne tiszteld ezeket (bálványokat), mert én az Úr, a te Istened, féltékeny Isten vagyok, ki megtorlom az atyák gonoszságát fiaikon harmads negyedíziglen, azoknál, kik gyűlölnek engem. (Móz. V 5, 9.) — Ha . . . megfeledkezel az Úrról, a te Istenedről s más istenek után jársz s azokat tiszteled s imádod, íme most előre megmondom néked, hogy teljességgel elveszesz. (Móz. V 8, 19.) — Ha nálad, valamely kapudban, amelyet neked az Úr, a te Istened adni fog, olyan férfi vagy nő akad, aki azt cselekszi, ami gonosz, az Úr, a te Istened színe előtt s megszegi az ő szövetségét s elmegy és más isteneket szolgál és imád, a napot, a holdat vagy az ég egész seregét, amit nem parancsoltam, s jelentik ezt neked s te, miután hallottad, szorgalmasan vizsgálódol s azt találod, hogy igaz s megtörtént ez az útálatosság Izraelben: akkor vidd ki azt a férfiút vagy azt a nőt, ki ezt a felette gonosz dolgot művelte, városod kapuihoz s kövezted agyon. (Móz. V 17, 2—5.) — Átkozott az az ember, aki az Úr előtt útálatos, faragott vagy öntött képet, mesterember keze alkotta művet csinál s titokban felállít. Felelje rá az egész nép és mondja: Amen! (Móz. V 27, 15.) — Szégyenbe jussanak mindazok, kik faragott képeket

imádnak, és bálványaikkal kérkednek. (Zsolt. 96, 7.) — Legyenek hozzájuk hasonlók a készítőik, és mindazok, kik bíznak bennük! (Zsolt. 113, 8.) — Azokat is, kik esztelen, gonosz életet éltek, azzal gyötörted leginkább, amit imádtak, mert a tévelygés útjain túlmesszе jutottak, mikor az állatok legsilányabbjait hitték isteneknek, s úgy éltek, mint együgyű gyermekek. Ezért megcsúfoló büntetést bocsátottál rájuk, mintha éretlen gyermekek lennének. (Bölcs. 12, 23—25.) — Áldott a fa, mely által igazság történik; de átok éri a kézzel alkotott bálványt, meg azt is, aki készítette; ezt, mivelhogy megalkotta, amazt pedig, mert romlandó létére istennek hívták! Egyaránt utálat Isten előtt az istentelen és istentelen alkotása, és készítőjével együtt a mű is bűnhödik. Ezért a pogányok bálványai ítélet alá esnek, mert utálattá lettek Isten teremtése közepette; kísértéssé lettek az emberek lelkének, és tőrré a balgák lábának. Mert a hűtlenség kezdete a bálványképek gondolata: kitalálásuk az élet rákfenéje. (Bölcs. 14, 7—12.) — A névvel sem illetendő bálványok imádása minden gonosznak oka, kezdete és bevégzése; mert vagy őrjöngenek jókedvükben, vagy hamisan jövendölnek, vagy gonoszul élnek, vagy könnyelműen hamis esküt tesznek; mert mikor léleknélküli bálványokban bizakodnak, nem tartanak a hamis eskü megtorlásától. Ezért mind a kettőért méltán bűnhődnek: azért, mert bálványokra hagyatkozva, Isten felől hamisan vélekedtek, és mert hamisan esküdtek, csalárdul megvetve az igazságot; mert nem azok hatalma, kikre esküt tettek, hanem a bűnösöknek járó büntetés követi mindig az igaztalanok botlását. (Bölcs. 14, 27—31.) — A bálványok alkotói mind semmik, és kedvenceik nem használnak nekik. Ők maguk a tanúik, hogy nem látnak és nem értenek, s ezért szégyenbe jutnak. Aki istent alkot és haszontalan bálványszobrot önt, annak társai íme mind megszégyenülnek, mert alkotói emberek; gyűljenek egybe mind, álljanak elő, féljenek és szégyenüljenek meg valamennyien! (Iz. 44, 9—11.) — Szégyenbe jutnak mind, kik bálványokat készítenek. (Iz. 45, 16.) — Minden ember Izrael házából és a jövevények közül bárki, aki Izrael körében tartózkodik, ha elidegenül tőlem, és bálványait szívében hordozza és gonoszsága botrányát arca elé állítja, és mégis a prófétához megyen, hogy általa engem megkérdezzen: én, az Úr, majd saját magam felelek neki! Arcomat amaz ember ellen fordítom és őt intő példává és szóbeszéd tárgyává teszem, és kiirtom népem közül; akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr. (Ezek. 14, 7. 8.)

6. A bálványok kiirtása: Forgassátok föl mindazokat a helyeket, amelyeken a magas hegyeken, a halmokon, vagy valamely lombos fa alatt isteneiket tisztelték azok a nemzetek, amelyeket meghódítotok. Szórjátok szét oltáraikat, törjétek össze oszlopaikat, égessétek föl tűzzel berkeiket és zúzzátok össze bálványképeiket: irtsátok ki nevüket azokról a helyekről. (Móz. V 12, 2. 3.) — Azok az istenek, kik nem alkották az eget és a földet, vesszenek el a földről és mindenünnen az ég alól! (Jer. 10, 11.) — Azon a napon, úgymond a seregek Ura: Eltörlöm majd a bálványok nevét a földről, úgyhogy nem is említik őket többé; és eltávolítom a földről a hamis prófétákat és a tisztátalan lelkeket. (Zak. 13, 2.)

ELHAGYÁSA ISTENNEK. 1. Lényege a) ostobaság. Elhagytak engem, az élő víz forrását, és vízvermeket ástak maguknak, megrepedt vízvermeket, melyek nem tarthatják meg a vizet! (Jer. 2, 13.) — **b) Hálátlanság.** Szabadítójukká lett minden szorongatásukból. Nem követ vagy angyal, hanem az ő színe szabadította meg őket; szeretetében és kegyességében ő maga váltotta meg őket; hordozta és fölemelte őket a hajdankornak minden napján. Ők azonban haragra ingerelték és megszomorították szent lelkét. (Iz. 63, 8—10.) — Figyelmezzetek az Úr igéjére: vajjon pusztasággá lettem-e én Izraelnek, vagy a sötétség földévé? Miért mondja hát az én népem: Eltávoztunk! Nem térünk többé vissza hozzád! Vajjon megfeledkezik-e ékszeréről a szűz, vagy övéről a menyasszony? Az én népem azonban megfeledkezett rólam megszámlálhatatlan napok óta! (Jer. 2, 31. 32.) — Csodálom, hogy attól, aki titeket Krisztus malasztjára hívott, ily hamar más evangéliumra tértek, holott nincsen más. (Gal. I 6, 7.) — **c) Hűtlenség.** Lásd föntebb: (Jer. 2, 31. 32.) — (A zsidók) pogányok módjára testgyakorló iskolákat építettek Jeruzsálemben, újra növesztették fitymájukat, elszakadtak a szent szövetségtől és a pogányokhoz csatlakoztak. Eladták önmagukat, hogy gonoszat cselekedjenek. (Makk. I 1, 15. 16.) — **d) Bűn a Lélek és Krisztus ellen.** Ők azonban haragra ingerelték, és megszomorították szent lelkét. (Iz. 63, 10.) — Lehetetlen, hogy azok, akik egyszer megvilágosíttattak, és meg is ízlelték a mennyei ajándékot, és részesültek a Szentlélekben, nemkülönben megízlelték Istennek jó igéjét és a jövendő világ erőit, és elestek, ismét megújuljanak a bűnbánatra, mert ismét megfeszítik, amennyire rajtuk áll, Isten Fiát, és csúfot űznek belőle. (Zsid. 6, 4—6.) — Ha valaki megveti Mózes törvényét, irgalom nélkül meghal két vagy három tanu szavára; mennyivel súlyosabb büntetésre tartjátok méltónak azt, aki lábbal tapossa az Isten Fiát, és tisztátalannak tartja a szövetség vérét, mely által megszenteltetett, és kigúnyolja a kegyelem Lelkét? (Zsid. 10, 28. 29.)

2. Isten elhagyásának okai: a) vallási nemtörődömség: Harcold a jó harcot, megtartva a hitet s a jó lelkiismeretet, melyet egyesek elvetettek, s így hajótörést szenvedtek a hitben. (Tim. I 1, 19.) — Közülünk jöttek elé (t. i. az antikrisztusok), de nem voltak közülünk valók; mert ha közülünk valók lettek volna, bizonyára velünk maradtak volna. (Ján. I 2, 19.) — (Antiochus Epifanes idejében) „egy istentelen nemzedék támadt Izraelben, és ez sokakat rábeszélt, mondván: Rajta, szövetkezzünk a köröttünk lakó népekkel, mert azóta szakadt ránk a sok baj, amióta elkülönültünk tőlük. (Makk. I 1, 12.) — **b) Féktelen szabadosság:** Mindnyájan elhagytatok engem, — úgymond az Úr. — Hiába vertem meg fiaitokat, nem kell nekik a fegyelem. (Jer. 2, 29. 30.) — Elfordultak, hogy igájuktól megszabaduljanak, olyanok lettek, mint a csalfa íj. (Oz. 7, 16.) **c) Gőg:** Az ember gőgjének kezdete elpártolás Istentől. (Sir. 10, 14.) **d) Tisztátalanság:** Mikor Izrael Settímben tartózkodott, paráználkodni kezde a nép Moáb leányaival. Ezek ugyanis meghívák őket vágóáldozataikhoz s ők evének s imádák az ő isteneiket és Beelfegorhoz szegődék Izrael. (Móz. IV 25, 1—3.) — Az aljas gondolatok ugyanis eltávolítanak Istentől. (Bölcs. I 3.) — Van ellened valami kevesem, hogy vannak ott nálad Bálaám tanításának követői, ki arra tanította Bálákot, hogy botrányt tegyen Izrael fiai elé,

hogy lakmározzanak és paráználkodjanak. (Jel. 2, 14.)

3. Isten elhagyásának büntetése: Ha rá akar beszélni téged a testvéred, anyádnak a fia, vagy a fiad, vagy a leányod, vagy a kebleden lévő feleséged, vagy az a barátod, akit úgy szeretsz, mint lelkedet, s titkon azt mondogatja: Gyerünk és szolgáljunk más isteneknek, akiket te nem ismersz és atyáid sem ismertek, bármely nemzet isteneinek, mely körülötted vagyon, közel vagy távol a föld egyik végétől a másik végéig: ne engedj néki s ne hallgass reá, sőt ne szánja meg őt szemed, ne könyörülj rajta, s ne takargasd, hanem öld meg legott; először te emeld fel reá kezedet s azután az egész nép vesse reá kezét. Megkövezve ölessék meg, mert el akart tántorítani téged az Úrtól, a te Istenedtől. (Móz. V 13, 6—10.) — Ez a nép felkel s paráználkodni fog ama föld idegen isteneivel, amelyre lakni megyen s ott elhagy engem s megszegi azt a szövetséget, melyet vele kötöttem. Ezért akkor majd felgerjed ellene haragom s elhagyom őt és elrejtem arcomat előle és martalékká válik s mindenféle baj és szorongatás éri. (Móz. V 31, 16. 17.) — Az Istentől elpártolt izraeliták „bárhová akartak menni, mindenütt rajtuk volt az Úr keze, amint megmondotta s amint arra megesküdött nekik és igen nagy nyomorúságba jutottak." (Bír. 2, 15.) — Akik eltávoznak tőled, íme elpusztulnak, elveszíted mindazokat, kik téged hűtlenül elhagynak. (Zsolt. 72, 27.) — Akik elhagyták az Urat, semmivé lesznek. (Iz. 1, 28.) — Megszégyenülnek mindazok, kik elhagytak téged, a porba írják azokat, kik eltávoztak tőled, mert elhagyták az élővizek forrását, az Urat. (Jer. 17, 13.) — Ha szántszándékkal vétkezünk, miután az igazság ismeretét megnyertük, már nincs többé áldozat a bűnökért, hanem az ítéletnek valami rettenetes várása és a tűz heve, mely megemészti az ellenszegülőket. Ha valaki megveti Mózes törvényét, irgalom nélkül meghal két vagy három tanú szavára; mennyivel súlyosabb büntetésre tartjátok méltónak azt, aki lábbal tapossa az Isten fiát, és tisztátalannak tartja a szövetség vérét, mely által megszenteltetett, és kigúnyolja a kegyelem Lelkét? (Zsid. 10, 26—29.) — Vigyázzatok, ne vonakodjatok meghallgatni a beszélőt! Mert ha azok nem menekültek meg, akik vonakodtak meghallgatni a földön szólót, sokkal kevésbbé mi, ha elfordulunk attól, aki a mennyekből szól hozzánk! (Zsid. 12, 25.) — Ha szenvedünk vele (Jézussal), uralkodni is fogunk vele, ha megtagadjuk, ő is megtagad minket. (Tim. II 2, 12.) — Ha azok, akik a mi Urunknak és Üdvözítő Jézus Krisztusunknak megismerése által megmenekültek a világ förtelmeitől, azokba újból belekeveredve legyőzetnek, utóbbi állapotuk roszszabbá lett az előbbinél. Mert jobb lett volna nekik az igazság útját meg nem ismerni, mintsem annak megismerése után eltérni a nekik adott szent parancsolattól. Teljesedik ugyanis rajtuk az az igaz közmondás: „az eb visszatér ahhoz, amit kihányt", és „a megfürdött sertés a pocsolyába, melyben hempergett". (Pét. II 2, 20—22.) — Ha valaki énbennem nem marad, kivetik azt, mint a szőllővesszőt, és elszárad; és összeszedik és tűzre vetik, és elég. (Ján. 15, 6.) — Figyelmeztetni akarlak pedig titeket . . ., hogy Jézus kiszabadítván a népet Egyiptom földéről, később azokat, akik nem hittek, elpusztította. (Júdás 5.)

4. Óvás Isten elhagyásától: Ne akadjon tehát közöttetek olyan férfiú vagy asszony, család vagy

törzs, melynek szíve ma elfordul az Úrtól, a mi Istenünktől s amely elmegy s ama nemzetek isteneinek szolgál! (Móz. V 29, 18.) — Ha próféta . . . támad közötted, aki . . . azt mondja néked: Gyerünk, kövessünk és szolgáljunk más isteneket, akiket te nem ismersz, ne hallgass annak a prófétának vagy álomlátónak a szavára, mert csak próbára tesz titeket az Úr, a ti Istenetek, hogy kiderüljön, szeretitek-e őt teljes szívetekből és teljes lelketekből, vagy sem. Az Urat, a ti Isteneteket kövessétek, őt féljétek, az ő parancsolatait tartsátok, az ő szavára hallgassatok, őneki szolgáljatok s őhozzá ragaszkodjatok . . . Ha rá akar beszélni téged a testvéred, anyádnak a fia, vagy a fiad vagy a lányod, vagy a kebleden levő feleséged, vagy az a barátod, akit úgy szeretsz, mint lelkedet, s titkon azt mondogatja: Gyerünk és szolgáljunk más isteneknek, akiket te nem ismersz és atyáid sem ismertek . . . ne engedj néki s ne hallgass reá, sőt ne szánja meg őt szemed, ne könyörülj rajta s ne takargasd, hanem öld meg legott. (Móz. V 13, 1—8.) — Óvakodjatok a hamis prófétáktól, kik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok; gyümölcseikről ismeritek meg őket. (Máté 7, 15.* 16.) — Senki se hanyagolja el az Isten kegyelmét, nehogy a keserűségnek valamely gyökere felnövekedvén akadályul szolgáljon, és így sokan megfertőztessenek. (Zsid. 12, 15.) — Ne higgyetek minden léleknek, hanem vizsgáljátok meg a lelkeket, vajjon Istentől vannak-e, mert sok hamis próféta ment szét a világba. (Ján. I 4, 1.) — Sok csaló ment szét a világba, akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben eljött: az ilyen csaló és antikrisztus. Vigyázzatok magatokra, hogy el ne veszítsétek, amit szereztetek, hanem hogy teljes jutalmat kapjatok. Mindaz, aki eltér és nem marad meg Krisztus tanításában, nem bírja az Istent; aki megmarad a tanításban, az bírja az Atyát is és a Fiút is. Ha valaki hozzátok jön és e tanítást nem hozza magával, ne fogadjátok be őt házatokba, még Üdvözlégy-et se mondjatok neki. Mert aki neki Üdvözlégy-et mond, részes az ő gonosz cselekedeteiben. (Ján. II 7—11.) — Vigyázzatok, testvérek, hogy ne legyen valakiben közületek hitetlenségre hajló gonosz szív, hogy elszakadjon az élő Istentől; hanem buzdítsátok egymást naponkint, míg azt mondják: Ma; hogy senkit közületek meg ne keményítsen a bűnnek csalárdsága. (Zsid. 3, 12. 13.) — Ezeket (t. i. a tévtanítókat) elítélvén, fenyítsétek meg; amazokat (t. i. a félrevezetetteket) pedig mentsétek meg, kiragadván őket a tűzből. (Júdás 22.)

HÁLÁTLANSÁG. Ezzel fizetsz-e az Úrnak? Balga és esztelen nép! Nem atyád-e ő néked, ki magáévá tett téged, alkotott és teremtett téged? . . . Meghízott a kedvenc és kirúgott! Meghízott, kövér lett, meghájasodott, és elhagyta az Istent, alkotóját, megvetette az Istent, szabadítóját! . . . Elhagytad az Istent, szülődet, feledted az Urat, teremtődet. (Móz. V 32, 6. 15. 18.) — Az ökör megismeri gazdáját, s a szamár urának jászolát; Izrael azonban nem ismer el engem, és népem meg nem ért! (Iz. 1, 3.) — A hálátlan cserbenhagyja megmentőjét. (Sir. 29, 22.) — A hálátlan reménye ugyanis elolvad, mint a téli dér, s elfolyik, mint a víz, melynek nem veszik hasznát. (Bölcs. 16, 29.) — Jézus mondá: „Nemde tízen tisztultak meg és kilenc hol vagyon? Nem akadt, aki visszatérvén, dicsőséget adjon Is-

tennek, hanem csak ez az idegen." (Lk. 17, 17. 18.) — Az emberek önzők lesznek . . . kérkedők, kevélyek . . . szülőik iránt engedetlenek, hálátlanok . . . viselni fogják ugyan magukon a jámborság látszatát, de megtagadják az erejét. Az ilyeneket kerüld. (Tim. II 3, 2. 5.)

HITSZAKADÁS. 1. Lesznek a hívők között szakadások: Úgy hallom, hogy midőn összegyűltök az egyházban, szakadások vannak köztetek, és ezt részben el is hiszem; mert szükséges, hogy meghasonlások is legyenek, hogy a kipróbáltak nyilvánvalók legyenek köztetek. (Kor. I 11, 18. 19.) — A Lélek kifejezetten mondja, hogy az utolsó időkben egyesek elszakadnak a hittől, a megtévesztés szellemeire s az ördögök tanításaira hallgatnak, azokra, kik képmutatóskodva, de lelkiismeretükben megbélyegezve hazugságokat hirdetnek. (Tim. I 4, 1. 2.) — Mint ahogy Jannes és Mambres ellene szegültek Mózesnek, úgy szegülnek ellene ezek is az igazságnak, megbomlott elméjű, megbízhatatlan hitű emberek. Ám sokra nem jutnak: oktalanságuk éppúgy nyilvánvalóvá lesz mindenki előtt, mint ahogy azoké is az lett. (Tim. II 3, 8. 9.) — Az utolsó napokban csalárdságban járó gúnyolódók fognak jönni, kik saját kívánságaik szerint élnek, mondván: Hol van az ígéret vagy az ő eljövetele? Mert amióta elhúnytak az atyák, minden úgy marad, mint volt a teremtés kezdetétől. (Pét. II 3, 3. 4.)

2. Az elszakadtak mesékre hallgatnak: Mende-mondákat beszélnek nekem az istentelenek, de nem olyanok azok, mint a te törvényed. (Zsolt. 118, 85.) — (A megtévesztettek) elfordítják fülüket az igazságtól, de odaadják magukat a meséknek. (Tim. II 4, 4.)

3. Kerülni kell a szakadárokat: A képtelen s vénasszonyos meséket hagyd: a jámborságban gyakorold magadat. (Tim. I 4, 7.) — Az oktalan szőrszálhasogatásokat, nemzetségtáblákat, veszekedéseket, s a törvényfeletti vitákat ellenben kerüld, mert azok haszontalan s hiábavaló dolgok. Az eretnek embert egy-két intés után kerüld, tudván, hogy az ilyen romlott és vétkezik, és saját maga ítéli el magát. (Tit. 3, 9—11.) — Ti azonban, szeretteim, emlékezzetek meg az igékről, melyeket előre mondottak a mi Urunk Jézus Krisztusnak apostolai, kik megmondották nektek, hogy az utolsó időben gúnyolódók jönnek, kik saját kívánságaik szerint járnak istentelenségben. Ezek azok, akik elkülönítik magukat, érzékiek, Lélek nélkül valók. (Júdás 1, 17—19.) — Mert nem mesterségesen kieszelt meséket követvén adtuk tudomástokra a mi Urunk Jézus Krisztusnak hatalmát és megjelenését, hanem mint akik szemlélői voltunk az ő nagyságának. (Pét. II 1, 16.)

KÉTSÉGBEESÉS. Nem tudod-e, hogy veszedelmes a kétségbeesés? (Kir. II 2, 26.) — Ha ernyedt vagy, erőd a szükség napján szűkös leszen. (Péld. 24, 10.) — Ne légy csüggeteg lelkű. (Sir. 7, 9.) — Mondjátok a kislelkűeknek: Bátorság! Ne féljetek! (Iz. 35, 4.) — Kérünk . . . titeket, testvérek, feddjétek meg a nyughatatlanokat, bátorítsátok a félénkszívűeket, gyámolítsátok a gyengéket, legyetek türelmesek mindenki iránt. (Tessz. I 5, 14.)

SZENT DOLGOK MEGVETÉSE. Amint egyszer Jákob főzeléket főzött, Ézsau, ki akkor jött meg fáradtan a mezőről, így szóla hozzá: Adj nekem ebből a vöröses főzetből, mert szörnyen fáradt va-

gyok. E miatt nevezék el őt Edomnak. Mondá neki Jákob: Add el érte nékem elsőszülöttségedet. . . . Mondá Jákob: Esküdjél meg tehát nékem! Megesküvék neki Ézsau és eladá az elsőszülöttséget. Miután így kenyeret és lencsefőzeléket kapott, evék és ivék és elméne, és csekélységnek tartá, hogy eladta az elsőszülöttséget. (Móz. I 25, 29—31. 33. 34.) — Senki se legyen parázna vagy a szent dolgok megvetője, mint Ézsau, ki egy ételért eladta elsőszülöttségét. Mert tudjátok, hogy azután is, midőn örökölni akarta az áldást, elvettetett, mert nem találta helyét a megbánásnak, bár könnyek közt kereste azt. (Zsid. 12, 16. 17.)

II. PARANCS: ISTEN NEVÉT HIÁBA NE VEGYED!

ISTEN NEVE. 1. Mi és milyen az Isten neve? Én vagyok az „Aki vagyok". (Móz. II 3, 14.) — Úr az ő neve. (Judit 16, 3.) — Szent és félelmetes az ő neve. (Zsolt. 110, 9.) — Az ő neve magasztos. (Zsolt. 148, 13.) — Az Úr neve erős torony. (Péld. 18, 10.) — Neved kiöntött olaj. (Ének. é. 1, 2.) — Emlékezzetek meg arról, hogy fölséges az ő neve. (Iz. 12, 4.) — A „Seregek Ura" az ő neve! (Iz. 47, 4.) — Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között, és minden helyen tiszta eledeláldozatot áldoznak és mutatnak be nevemnek. Bizony, nagy az én nevem a nemzetek között — úgymond a seregek Ura. (Mal. 1, 11.) — Nagy dolgot cselekedett nekem a Hatalmas, kinek szent az ő neve. (Lk. 1, 49.)

2. Isten nevének dicsérete: Bizonyuljon hűségesnek s nagynak neved mindörökké. (Krón. I 17, 24.) — Áldott legyen neved, Izrael Istene, mindörökké! (Tób. 3, 23.) — Uram, mi Urunk, mily csodálatos az egész világon a te neved! (Zsolt. 8, 2.) — Örvendezem és ujjongok benned, zsoltárral dicsőítem, oh Fölséges, nevedet! (Zsolt. 9, 3.) — Hadd hirdessem testvéreimnek nevedet, a gyülekezetben hadd dícsérjelek. (Zsolt. 21, 23.) — Adjatok dicsőséget az Úr nevének, imádjátok az Urat szent udvarában. (Zsolt. 28, 2.) — Mondjatok nevének éneket, dicsőségét dícsérve zengjétek! (Zsolt. 65, 2.) — Az egész föld imádjon és dícsérjen téged, zengjen nevednek dícséretet. (Zsolt. 65, 4.) — Zengjetek zsoltárt nevének, készítsetek utat Annak, aki a sivatag felől jő, Úr az ő neve, ujjongjatok előtte, hadd remegjenek tőle. (Zsolt. 67, 5.) — — Áldott legyen neve mindörökre, míg csak ragyog a nap, maradjon meg neve. (Zsolt. 71, 17.) — Teljes szívemből dícsérlek, Uram, én Istenem, és mindörökké magasztalom nevedet. (Zsolt. 85, 12.) — Jó dolog az Urat dícsérni, nevednek, oh Felséges, éneket zengeni. (Zsolt. 91, 2.) — Énekeljetek az Úrnak, áldjátok nevét, hirdessétek napról-napra segítségét! (Zsolt. 95, 2.) — Adjátok meg az Úrnak a nevét megillető dicsőséget, hozzatok áldozati ajándékokat és jertek udvaraiba! (Zsolt. 95, 8.) — Lépjetek be kapuiba hálaadással, udvaraiba magasztalással, áldjátok őt, dícsérjétek nevét! (Zsolt. 99, 4.) — Dícsérjétek az Urat, ti szolgák, dícsérjétek az Úr nevét! Áldott legyen az Úr neve most és mindörökre! Napkelettől napnyugatig dícsértessék az Úr neve. (Zsolt. 112, 1—3.) — Ne nekünk, Uram, ne nekünk, hanem a te nevednek adj dicsőséget. (Zsolt. 113, 9.) — Alleluja! Dícsérjétek az Úr nevét, dícsérjétek szolgái az Urat. (Zsolt. 134, 1.) — Dícsérjétek az Urat, mert az Úr jó, zengedezzetek nevének, mert

kedvességgel van telve. (Zsolt. 134, 3.) — Leborulok szent templomod felé, s áldást mondok nevednek irgalmadért és igazságodért. (Zsolt. 137, 2.) — Áldják majd nevedet az igazak, és színed előtt laknak a jámborok. (Zsolt. 139, 14.) — Vezess ki a börtönből, hogy dícsérjem nevedet; várnak az igazak engem, míg jót teszel velem. (Zsolt. 141, 8.) — Magasztallak téged, Istenem, királyom, s áldom nevedet örökkön-örökké. Áldalak téged minden napon, és dícsérem nevedet örökkön-örökké. (Zsolt. 144, 1. 2.) — Hirdesse szájam az Úr dícséretét, és minden élő áldja szent nevét örökkön-örökké. (Zsolt. 144, 21.) — Ifjak és szűzek, vének és gyermekek: dícsérjétek az Úr nevét! (Zsolt. 148, 12.) — Adjátok meg nevének a tiszteletet, és dícsérjétek őt ajkatok szavával, ajkatok dallamával, lantszóval. (Sir. 39, 20.) — Most tehát teljes szívvel és szájjal dícsérjétek és áldjátok az Úr nevét! (Sir. 39, 41.) — Hadd dícsérjem nevedet szüntelen, és magasztalva emlegessem! (Sir. 51, 15.) — Uram, te vagy az én Istenem, magasztallak és áldom nevedet. Mert csodás dolgokat hajtottál végre, rég elhatározott, igaz és igazságos dolgokat. (Iz. 25, 1.) — Áldott legyen az Úr neve örökkön-örökké, mert övé a bölcseség és a hatalom! (Dán. 2, 20.) — Áldott vagy, Urunk, atyáink Istene, és neved dícséretreméltó és dicsőséges mindörökké! (Dán. 3, 26.) — Ki ne félne téged, ó Uram, és ki ne magasztalná nevedet? mert te vagy egyedül szent, mert minden nemzet eljő és leborul színed előtt, mert ítéleteid nyilvánvalók lettek! (Jel. 15, 4.) — Hirdetni fogom nevedet testvéreim előtt; a gyülekezetnek közepette dícsérni foglak téged. (Zsid. 2, 12.)

3. Isten nevét hiába ne vegyed! Ne vedd hiába az Úr, a te Istened nevét: mert nem hagyja büntetlenül az Úr azt, aki hiába veszi az Úr, az ő Istene nevét. (Móz. II 20, 7.) — Ne vedd hiába az Úrnak, a te Istenednek nevét, mert nem marad büntetlen, ki hiábavaló dologra veszi az ő nevét. (Móz. V 5, 11.) — Emlékezzél meg arról, hogy az Urat ellenség szidalmazza, s egy oktalan nép nevedet gyalázza. (Zsolt. 73, 18.) — Ne adj nekem se nyomort, se gazdagságot! Csak annyit adj ennem, amennyi elegendő, hogy jóllakván meg ne tagadjalak, hogy ne mondjam: Ki az az Úr? Vagy szükségtől hajtva ne lopjak, és meg ne gyalázzam Istenem nevét. (Péld. 30, 8. 9.) — Ne vedd szádba Isten nevét szüntelen, és a Szentnek nevét ne keverd beszédedbe, mert nem maradsz ezek miatt büntetlenül. (Sir. 23, 10.)

KÁROMKODÁS. Ne szentségtelenítsd meg a te Istened nevét. Én vagyok az Úr! (Móz. III 18, 21.) — Vidd ki a káromlót a táboron kívülre s tegyék rá mindazok, akik hallották, a kezüket a fejére és kövezze meg az egész nép. (Móz. III 24, 14.) — Aki káromolja az Úr nevét, halállal lakoljon: kövekkel verje agyon az egész sokaság, akár bennszülött, akár jövevény, mert aki az Úr nevét káromolja, annak halállal kell lakolnia. (Móz. III 24, 16.) — Mindazonáltal, mivel e dolog által alkalmat adtál az Úr ellenségeinek a káromlásra, fiad, ki született néked, meghal. (Kir. II 12, 14.) — Kárhozottak mindnyájan, kik káromolnak. (Tób. 13, 16.) Mivel gonoszságod tanítja szájadat, s az istenkáromlók nyelvét követed, azért önnön szájad kárhoztat téged és nem én, saját ajkaid érvelnek ellened! (Jób 15, 5. 6.) — Mert emberbarát lélek ugyan a bölcseség, de nem hagyja büntetlenül a káromló ajkának

vétkét. (Bölcs. 1, 6.) — Mint ahogy a tarlót felfalja a tűz nyelve, és elégeti a láng forrósága, úgy az ő gyökerük is olyan lesz, mint a hamu, virágjuk elszáll, mint a por; mert elvetették a seregek Urának törvényét, és káromolták Izrael Szentjének szavát. (Iz. 5, 24.) — Ti is vessétek el magatoktól mindezeket: a haragot, az indulatosságot, a rosszakaratot, a káromlást és szátok rút beszédjeit. (Kol. 3, 8.) — Ne káromoltassék az Úr neve! (Tim. I 6, 1.) — Ezek azonban, . . . azokat káromolván, amiket nem értenek, saját romlottságukban fognak elveszni. (Pét. II 2, 12.) — Midőn Mihály főangyal az ördöggel vitatkozva Mózes teste fölött viaskodott, nem mert káromló ítéletet őreá kimondani, hanem azt mondotta: Parancsoljon neked az Úr! (Júdás 9.)

ESKÜ. 1. Istenre esküdjél! Féld az Urat, a te Istenedet és csak néki szolgálj; s az ő nevére esküdjél. (Móz. V 6, 13.) — Kik reá esküsznek, diadalmaskodnak valamennyien. (Zsolt. 62, 12.) — Az Úr életére esküszöl majd hűséggel, igazsággal, becsülettel. (Jer. 4, 2.) — Az emberek önmaguknál nagyobbra esküsznek, és minden viszálykodásuknak vége megerősítésül az eskü. (Zsid. 6, 16.)

2. Ne esküdjél szükségtelenül! Ha valaki esküt tesz, kiejtve ajkain, hogy valamit, akár jót, akár rosszat, megcselekszik s ezt esküvel és szóval erősíti, a nélkül, hogy észrevenné, de később reájön vétkére — tartson bűnéért bűnbánatot. (Móz. III 5, 4. 5.) — Ne szokjék szád esküvésre, mert sok botlás jő ezáltal . . . Mint a szolga, kit folyton kérdőre vonnak, nincsen kék folt híján, úgy mindaz, ki esküdözik és a Nevet száján hordozza, nem marad egészen bűn nélkül. A férfi, ki sokat esküdözik, eltelik törvényszegéssel, s a csapás el nem távozik házától. Ha esküszegő, bűne rajta vagyon; ha föl sem veszi, kétszeresen vétkezik. (Sir. 23, 9. 11—13.) — Mondatott a régieknek: Hamisan ne esküdjél, hanem add meg az Úrnak, amire esküdtél. Én pedig mondom nektek, hogy egyáltalában ne esküdjetek: se az égre, mert az Isten királyi széke, se a földre, mert az ő lábainak zsámolya, se Jeruzsálemre, mert az a nagy király városa; még fejedre se esküdjél, mert egy hajszálat sem tudsz fehérré vagy feketévé tenni. Legyen pedig a ti beszédetek: igen, igen, nem, nem; ami ezeken túl van, a gonosztól vagyon. (Máté 5, 33—37.) — Aki . . . az oltárra esküszik, esküszik arra és mindenre, ami rajta vagyon. És aki a templomra esküszik, esküszik arra is, meg Őrá is, ki benne lakik. És aki az égre esküszik, az Isten trónjára esküszik, meg arra is, ki rajta ül. (Máté 23, 20—22.) — Testvéreim, ne esküdjetek se az égre, se a földre, se más akármily esküvel; hanem legyen a ti beszédetek: Igen, igen, — nem, nem, hogy ne essetek ítélet alá. (Jak. 5, 12.)

3. Ne esküdjél hamisan! Ne esküdjél nevemre hamisan, hogy meg ne szentségtelenítsd Istened nevét. (Móz. III 19, 12.) — Minden hamisan esküvőt . . . utolér az ítélet. (Zak. 5, 3.) — Ne szeressétek a hamis esküt. (Zak. 8, 17.) — Hamisan ne esküdjél, hanem add meg az Úrnak, amire esküdtél. (Máté 5, 33.)

FOGADALOM. 1. Teljesítsd fogadalmaidat! Ha valaki fogadalmat tesz és valamilyen személyt ígér az Istennek, becse szerint adja meg értékét. (Móz. III 27, 2.) — Ha valamely férfiú fogadalmat tesz az Úrnak vagy esküvel kötelezi magát valamire, meg ne szegje

szavát, hanem teljesítse mindazt, mit fogadott. Ha olyan nő fogad valamit vagy kötelezi magát valamire esküvel, aki atyja házában és még hajadon korban vagyon: ha atyja tudomást szerez a fogadalomról, amelyet tett, vagy az esküről, amellyel magát kötelezte és hallgat, akkor kötelezi a nőt a fogadalom: amit fogadott, vagy amire esküdött, teljesítse cselekedettel. Ha azonban mindjárt, ahogy hallja, ellentmond atyja, akkor fogadalma is, esküje is érvénytelen leszen s nem köteles megtartani fogadalmát, mivel atyja ellene mondott. Ha férjhez megy s valami fogadalma vagyon, vagy a száján egykor kiszalasztott szó esküvéssel kötelezi valamire, ha férje azon a napon, amelyen meghallja, ellene nem mond, akkor kötelezi a fogadalom s teljesíteni kell, amit fogadott. Ha azonban férje, amikor meghallja, azonnal ellene mond, akkor érvényteleníti fogadalmait és szavait, melyekkel kötelezte magát: az Úr meg fogja bocsátani néki. — Özvegy és eltaszított nő, amit fogad, teljesítse. — A feleség, ki ura házában kötelezi magát fogadalommal vagy esküvel valamire, ha férje, amikor meghallja, hallgat és nem mond ellene a fogadalomnak, teljesítse amit fogadott; ha azonban azonnal ellene mond, akkor nem köteles megtartani a fogadalmat, mivel férje ellene mondott s az Úr meg fogja bocsátani neki. Ha fogadalmat tesz vagy esküvel kötelezi magát, hogy bőjt vagy bármiféle dologtól való megtartóztatás által megsanyargatja magát, mindíg ura akaratán múlik, hogy megtegye-e vagy ne tegye-e meg. Ha ura, amikor meghallja, hallgat és másnapra halasztja ítéletét, akkor, amit fogadott vagy ígért, teljesíteni kell, mert amikor meghallotta, hallgatott; ha aztán később ellene mond, noha tudta, akkor ő viselje felesége vétkét. (Móz. IV 30, 3—16.) — Ha fogadalmat teszesz az Úrnak, a te Istenednek, ne késlekedjél megadni, mert megköveteli rajtad azt az Úr, a te Istened s ha késlekedel, bűnül tudja be néked. Ha nem akarsz fogadalmat tenni, nem követsz el vele bűnt, de ami kijött egyszer ajkaidon, azt tartsd meg és teljesítsd úgy, amint az Úrnak, a te Istenednek fogadtad és szabadakaratodból és tenszáddal ígérted. (Móz. V 23, 21—23.) — Teljesítsd fogadalmaidat a Felségesnek. (Zsolt. 49, 14.) — Teljesítem az Úrnak tett fogadalmaimat egész népe előtt. (Zsolt. 115, 14. 18.) — Kelepce az embernek, ha valamit elsietve szentnek nyilvánít, s a fogadalom után gondolja meg a dolgot. (Péld. 20, 25.) — Ha fogadtál valamit Istennek, ne késsél azt megadni, mert nem tetszik neki a meg nem tartott, botor ígéret; bármit fogadj is, add meg! Sokkal jobb nem tenni fogadást, mintsem megfogadni valamit, és az ígéretet nem teljesíteni. (Préd. 5, 3. 4.)

2. Példák a fogadalomra: Jefte fogadalma. (Bír. 11, 30—36.) — Anna fogadalma. (Kir. I 1, 1—28.)

III. PARANCS: AZ ÚR NAPJÁT MEGSZENTELJED!

ÁLDOZAT BEMUTATÁS. Lásd I. parancsnál.

MUNKASZÜNET. 1. Az Úr napján szolgai munkát ne végezzél! Befejezé az Isten a hetedik napra munkáját, melyet végzett és megnyugovék a hetedik napon minden munkától, melyet folytatott, és megáldá és megszentelé a hetedik napot, mert azon hagyott fel minden munkájával, melyet végezve teremtett az

Isten. (Móz. I 2, 2. 3.) — Emlékezzél meg arról, hogy a szombat napját megszenteljed. Hat napon dolgozzál és végezd minden dolgodat, a hetedik napon azonban az Úrnak, a te Istenednek szombatja vagyon: semmiféle munkát se végezz azon se te, se fiad, se leányod, se rabszolgád, se rabszolgálód, se barmod, se a jövevény, ki kapuidon belül vagyon. Hat napon alkotta ugyanis az Úr az eget és a földet meg a tengert és mindazt, ami bennük vagyon, de a hetedik napon nyugodott: azért áldotta meg az Úr a szombatnapot és azért szentelte meg. (Móz. II 20, 8—11.) — Vigyázzatok, hogy szombatomat megtartsátok, mert jel az közöttem és közöttetek nemzedékről-nemzedékre, hogy tudjátok, hogy én az Úr, szentséget kívánok tőletek. Tartsátok meg szombatomat, mert szent az néktek; aki megszentségteleníti, halállal lakoljon, aki dolgozik rajta, irtassék ki népéből. Hat napon dolgozzatok, a hetediken szombat van, szent nyugalom az Úr tiszteletére: mindaz, aki munkát végez azon a napon, halállal lakoljon. Tartsák meg Izrael fiai a szombatot s üljék meg nemzedékről-nemzedékre: örök szövetség az közöttem és Izrael fiai között, örök jel az, mert hat nap alatt alkotta az Úr a mennyet és a földet s hetednapra felhagyott a munkával. (Móz. II 31, 13—17.) — Hat napon dolgozzál: a hetedik napon szűnjél meg még szántani és aratni is. (Móz. II 34, 21.) — Hat napon végezzétek munkátokat, a hetedik nap szent legyen nektek: szombat és nyugodalom az Úr tiszteletére; aki azon munkát végez, ölessék meg. Tüzet se gyujtsatok szombatnapon semmiféle lakóhelyeteken. (Móz. II 35, 2. 3.) — Szombatjaimat tartsátok meg: én, az Úr, vagyok a ti Istenetek. (Móz. III 19, 3.) — Hat napon dolgozzatok, a hetedik napot, mivel szombat nyugodalma, szentnek nevezzétek; semmiféle munkát se végezzetek rajta, szombat legyen az Úr tiszteletére, minden lakóhelyeteken. (Móz. III 23, 3.) Az első nap nagy és szent legyen számotokra, semmiféle szolgai munkát se végezzetek rajta. (Móz. III 23, 7.) — Tartsátok meg szombatjaimat s féljétek szentélyemet: én, az Úr, parancsolom. (Móz. III 26, 2.) — Történék pedig, hogy mikor Izrael fiai a pusztában voltak, rajtakaptak egy embert, hogy fát szedeget a szombat napján. Erre elvivék őt Mózeshez és Áronhoz meg az egész sokasághoz. Azok tömlöcbe zárák, mert nem tudták, mit kell vele tenniök. Mondá ekkor az Úr Mózesnek: Halállal lakoljon az az ember: kövezze meg az egész nép a táboron kívül. Ki is vivék és halálra kövezék, amint az Úr parancsolta Mózesnek. (Móz. IV 15, 32—35.) — Ügyelj a szombat napjára, hogy azt megszenteljed, amint megparancsolta néked az Úr, a te Istened. Hat napon dolgozzál s végezd minden munkádat, a hetedik nap szombat, azaz nyugalomnap legyen az Úrnak, a te Istenednek tiszteletére. Ne végezz rajta semmiféle munkát, se te, se fiad, se leányod, se rabszolgád, se rabszolgálód, se marhád, se szamarad, se más valamely barmod, se a jövevény, ki kapuidon belül vagyon, hogy nyugodjék rabszolgád és rabszolgálód, éppen úgy, mint tenmagad. (Móz. V 5, 12—14.) — Azokban a napokban láttam Judában olyanokat, akik szombaton sajtót tiportak, kévét hordtak, megterhelték szamaraikat borral, szőllővel, fügével meg mindenféle rakománnyal és azt szombati napon beszállították Jeruzsálembe. Én erre figyelmez-

tettem őket, hogy olyan napon árusítsanak, melyen szabad kereskedni. (Ezd. II 13, 15.) — Ha pedig az ország népei szombatnap hoznak árut, vagy bármi szükséges holmit, hogy azt árusítsák, szombaton vagy szentnapon nem vesszük meg tőlük. (Ezd. II 10, 31.) — Ha nem jársz-kelsz szombaton, hogy a saját hasznodat keressed az én szent napomon, és a szombatot gyönyörűségnek nevezed s az Úr szent napját dicsőségesnek, és megdicsőíted azzal, hogy nem járod utaidat, és nem keresed a saját hasznodat és nem folytatsz szóbeszédet: akkor gyönyörűséged leszen az Úrban, és felemellek a föld magaslataira, és atyád, Jákob örökrészével táplállak. Bizony, az Úr szája szólott. (Iz. 58, 13. 14.) — Boldog az az ember, . . . ki vigyáz, hogy a szombatot meg ne szentségtelenítse . . . Mert így szól az Úr . . .: Akik megőrzik szombatjaimat, és azt választják, ami nekem tetszik, és megtartják szövetségemet, azoknak helyet adok házamban és falaim között és . . . örök nevet adok nekik, mely nem vész el sohasem. (Iz. 56, 2. 4. 5.) — Vigyázzatok magatokra, ne hordjatok terhet szombatnapon és ne vigyetek be semmit sem Jeruzsálem kapuin, ne hordjatok ki szombatnapon házaitokból terhet, és semmiféle munkát se végezzetek; szenteljétek meg a szombatnapot, amint megparancsoltam atyáitoknak. (Jer. 17, 21. 22.) — Egy helyen így szól a hetedik napról: És megnyugovék Isten a hetedik napon minden művétől. (Zsid. 4, 4.)

2. A munkaszünet nem minden esetben kötelez: Példák: Szombati kalászszedés. (Máté 12, 1—8; Márk 2, 23—28; Lk. 6, 1—5.) — A száradt kezű ember meggyógyítása. (Máté 12, 9—13; Márk 3, 2—6; Lk. 6, 6—11.) — Jézus tanít szombaton. (Márk 1, 21; 6, 2; Lk. 4, 16; 13. 10.) — Az apostolok szintén tanítanak szombatnapon. (Csel. 13, 14; 15, 21; 18, 4; 20, 7.)

IV. PARANCS: ATYÁDAT ÉS ANYÁDAT TISZTELJED!

1. CSALÁDI ÉLET

SZÜLŐK kötelességei gyermekeik iránt: 1. Neveljék vallásosan őket. Gondosan vigyázz tehát magadra és lelkedre: el ne feledd azokat a dolgokat, melyeket tulajdon szemed látott, ne távozzanak szíveidtől teljes életedben, ismertesd meg őket fiaiddal s unokáiddal. (Móz. V 4, 9.) — Vessétek szívetekbe mindezeket az igéket, melyekkel ma tanúságot teszek ellenetek s parancsoljátok meg fiaitoknak, hogy tartsák emlékezetükben őket, s tegyék meg és teljesítsék mindazt, ami e törvényben írva vagyon. (Móz. V 32, 46.) — Mikor . . . Dávid halálának ideje közeledett, parancsola fiának, Salamonnak, mondván: Én immár elmegyek minden földi lény útjára: légy erős és légy férfi! Tartsd meg, amivel az Úrnak, Istenednek tartozol, járj az Ő útjain, tartsd meg szertartásait, parancsait, végzéseit s intelmeit, amint meg van írva Mózes törvényében, hogy így boldogulj mindenben, amit cselekszel s mindenhol, ahova fordulsz. (Kir. III 2, 1—3.) — Amikor pedig férfiúvá lett (Tóbiás), feleségül vette a saját törzséből való Annát, és tőle fiút nemzett. Ennek a maga nevét adta, és őt zsenge korától fogva arra tanította, hogy félje az Istent és kerüljön minden bűnt. (Tób. 1, 9. 10., továbbá erről a tárgyról az egész 4. fejezet.) — Fogták leányukat a szülők (Ráguel és felesége), megcsókolták és útnak eresz-

tették, intvén őt: tisztelje ipát és napát, szeresse férjét, igazgassa a cselédséget, viselje gondját a háznak, és feddhetetlenül élje életét. (Tób. 10, 12. 13.) — Fiaid vannak? Neveld meg őket, hajlítsd őket gyermekkoruktól fogva! Leányaid vannak? Őrizd a testüket, és ne mutass nekik nyájas arcot! Add férjhez leányodat, akkor nagy dolgot műveltél, de értelmes férfihez adjad! (Sir. 7, 25—27.) — Aki pedig övéinek, főképen házanépének gondját nem viseli, megtagadta a hitet s rosszabb a hitetlennél. (Tim. I 5, 8.)

2. A szülők a) ha kell, fenyítsék gyermekeiket: Ha valakinek nyakas és makacs fia vagyon, ki nem hallgat atyja és anyja parancsára s bár megfenyítik, mégsem akar engedelmeskedni: akkor fogják meg s vigyék városának véneihez, az ítélkezés kapujához. (Móz. V 21, 18. 19.) — Elítélem házát — (mondja az Úr Heli főpapról) — mindörökre a gonoszság miatt, mert tudta, hogy méltatlanul cselekszenek fiai s még sem rótta meg őket. (Kir. I 3, 13.) — Ki kíméli a pálcát, gyűlöli fiát; ki pedig szereti, szüntelen fenyíti. (Péld. 13, 24.) — Fenyítsd meg fiadat és ne veszítsd el reményedet, de ne gondolj arra, hogy megöld! (Péld. 19, 18.) — Dőreség tapad az ifjú szívéhez, a fenyítő pálca azonban leszedi róla. (Péld. 22, 15.) — Ne sajnáld a fiútól a fenyítést! nem hal az meg, ha vesszővel sujtod; te pálcával vered őt, és megmented lelkét az alvilágtól! (Péld. 23, 13. 14.) — Vessző és korholás bölcseséget adnak; az ifjú pedig, kit szabadjára hagynak, szégyent hoz anyjára. (Péld. 29, 15.) — Fenyítsd fiadat, akkor nyugodalmat ad neked és gyönyörűséget szerez lelkednek. (Péld. 29, 17.) — Aki szereti fiát, nem sajnálja tőle a vesszőt, hogy a végén öröme legyen benne, és ne kelljen szomszédok ajtaján kopogtatnia. Aki fenyíti fiát, dícséretet arat miatta, és büszke lehet reá háza népe előtt. Aki oktatja fiát, irígyévé teszi ellenségét, és nagyra lehet vele barátai előtt. Ha meghal atyja, mintha meg sem halt volna, mert hasonmását hagyta maga után. Látja életében és örömét leli benne, halálakor pedig nincs miatta gondja, és nem szégyenül meg ellenségei előtt, mert védőt hagy hátra házának az ellenségekkel szemben, barátainak pedig olyant, ki hálával fizet. Aki kényezteti fiait, saját sebeit kötözheti, és minden kiáltásukra megrendül bensejében. Csökönyös a ló, ha nem idomítják; a szabadjára engedett fiú pedig orcátlan leszen. Kényeztesd a fiút: majd rémületbe ejt! Csak mókázzál vele, majd megszomorít téged! Ne mulass vele, hogy meg ne bánjad, és végül el ne vássék fogad! Ne engedd szabadjára ifjúkorában . . . és verd a hátát, míg gyermek, hogy dacos ne legyen, s ellened ne szegüljön, mert ez fájdalmat okozna szívednek! Fenyítsd fiadat és bajlódjál vele, hogy meg ne ütközzél gyalázata miatt. (Sir. 30, 1—13.) — **b) A fenyítés azonban megokolt legyen:** Ti atyák! ne ingereljétek haragra gyermekeiteket, hanem neveljétek őket fegyelemben és az Úrnak intelmével. (Ef. 6, 4.) — Atyák! ne keltsétek fel a haragot gyermekeitekben, hogy kedvüket ne veszítsék. (Kol. 3, 21.)

3. Ne adjanak a szülők maguk fölött hatalmat gyermekeiknek (őrizzék meg tekintélyüket): Se gyermeknek, se feleségnek, se testvérnek, se jóbarátnak ne adj hatalmat magad fölött életedben! Ne add másnak vagyonodat, hogy meg ne bánjad, és könyörögnöd ne kelljen érte . . . Mert illőbb, hogy gyermekeid kérjenek tőled, mint hogy te lessed gyermekeid

kezét. (Sir. 33, 20—22.) Még fiaddal szemben is légy óvatos, és házad népétől is őrizkedjél! (Sir. 32, 26.) — Ki házát jól vezeti, fiait engedelmességben s mindenképen tisztességben tartja. (Tim. I 3, 4.)

4. A szülők tartoznak a gyermekek jövőjéről gondoskodni: Nem a gyermekek tartoznak kincseket gyüjteni a szülőknek, hanem a szülők a gyermekeknek. (Kor. II 12, 14.)

5. Isten azonban mindennél előbbre való: Aki fiát vagy leányát jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám. (Máté 10, 37; Lk. 14, 26.)

GYERMEKEK kötelességei szüleik iránt. 1. a) Tartoznak tisztelni őket: Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened majd néked ád. (Móz. II 20, 12; V. ö. Ef. 6, 2.) — Légy tisztelettel anyád iránt élte minden napján. Gondolj ugyanis arra, milyen és mekkora veszedelmet állott ki miattad, mikor méhében hordozott. (Tób. 4, 3.) — Fogták leányukat a szülők (Ráguel és felesége), megcsókolták és útnak eresztették, intvén őt: tisztelje ipát és napát, szeresse férjét, igazgassa a cselédséget, viselje gondját a háznak, és feddhetetlenül élje életét. (Tób. 10, 12. 13.) — Hallgass atyádra, ki nemzett téged, és ne vesd meg anyádat, mikor megöregszik! (Péld. 23, 22.) — Hallgassátok, fiúk, az atyáról szóló törvényt, és szerinte cselekedjetek, hogy üdvösséget leljetek, mert Isten tekintélyt adott az atyának a gyermekek előtt, és megszabta az anya jogát a gyermekekkel szemben . . . Kincset gyüjt, ki megbecsüli anyját; ki tiszteli atyját, örömét leli gyermekeiben, s amikor imádkozik, meghallgatásra talál. Ki tiszteli atyját, hosszú életű leszen, s aki szót fogad atyjának, felüdíti anyját. Ki féli az Urat, tiszteli szülőit; úgy szolgál nemzőinek, mint urainak. Tettel és szóval, készséges türelemmel tiszteld atyádat, hogy áldása szálljon reád, és áldása mindvégig megmaradjon. Az atya áldása megszilárdítja a gyermekek házát, az anya átka pedig fenekestől felforgatja. Ne keresd dicsőségedet atyád lenézésében, mert az ő szégyene nem válik becsületedre; az ember becsülete ugyanis atyja jónevétől vagyon, s a meg nem becsült atya szégyene a fiának. Fiam! Legyen gondod atyádra öregségében, és ne keserítsd őt életében! Ha meg is fogyatkozik értelmében, légy elnéző iránta, és meg ne vesd őt erőd teljességében. Az atya iránt tanúsított kegyesség ugyanis nem megy feledésbe, és anyád hibájáért jóval fizetnek neked. A jótett fejében gyarapodsz majd, a szorongatás napján javadra tudatik be neked, és bűneid elillanak, mint a dér a melegben. Be gonosz hírben áll, ki cserben hagyja atyját, és Istentől megátkozott, ki keseríti anyját. (Sir. 3, 2—18.) — Teljes szívvel tiszteld atyádat, és meg ne feledkezzél anyád fájdalmairól! Gondold meg, hogy nem születtél volna nélkülük; úgy fizess nekik, mint ők neked! (Sir. 7, 29. 30.) — Mikor előkelők körében állasz, gondolj atyádra és anyádra, hogy el ne feledkezzék rólad Isten a színük előtt, és szokásodtól elbódítva gyalázatot ne szenvedj, és ne kívánjad, hogy meg se születtél volna, s meg ne átkozzad születésed napját. (Sir. 23, 18.) — **b) A szüleikkel szemben tiszteletlenek bűnhődni fognak:** (Noé) ivék a borból s megrészegüle és kitakarózva feküvék sátrában. Mikor ezt Kám, Kánaán atyja meglátta, azt tudniillik, hogy atyja szemérme leplezetlen, hírül adá künn levő

két testvérének. Ám Szem és Jáfet vállukra vették a palástot s hátrafelé menve, betakarák atyjuk szemérmét; arcukat elfordították s így nem láták atyjuk férfiúságát. Mikor aztán Noé fölébredt a borosságból s megtudta, mit tett vele kisebbik fia, mondá: Átkozott legyen Kánaán, utolsó szolgája legyen testvéreinek! Aztán mondá: Áldott legyen az Úr, Szem Istene, Kánaán a szolgája legyen. Terjessze ki Jáfetet az Isten s lakozzék az Szem sátraiban s Kánaán a szolgája legyen. (Móz. I 9, 21—27.) — Aki megveri atyját vagy anyját, halállal lakoljon . . . Aki megátkozza atyját vagy anyját, halállal lakoljon. (Móz. II 21, 15. 17.) — Ha valaki megátkozza atyját vagy anyját, halállal lakoljon; atyját, vagy anyját átkozta: vére legyen rajta. (Móz. III 20, 9; V. ö. Máté 15, 4; 19, 19; Márk 7, 10.) — Átkozott, ki nem tiszteli atyját és anyját. (Móz. V 27, 16.) — Ki bántalmazza atyját és elűzi anyját, becstelen, gyalázatos fiú. (Péld. 19, 26.) — Ki átkozza atyját és anyját, annak mécsese a sötétség idején elalszik. (Péld. 20, 20.) — A szemet, mely atyjából csúfot űz, és lenézi anyja szülését, vájják ki a patakok hollói, és falják fel a sasok fiai! (Péld. 30, 17.)

2. a) A gyermekek tartoznak engedelmeskedni szüleiknek: Figyelmezz, fiam, atyád intelmére, s el ne hagyd anyád tanítását, mert azok díszes koszorú a fejedre, és ékes lánc a nyakadba! (Péld. 1, 8. 9.) — Halljátok, gyermekek, atyai intelmemet, és figyeljetek jól, hogy okosságot tanuljatok. Üdvös oktatásban részesítlek titeket, ezért el ne hagyjátok tanításomat! Hisz én is atyám gyermeke voltam, gyengéd és egyetlen anyám előtt, és ő oktatott engem és így szólt: „Vegye be szíved szavaimat, tartsd meg parancsaimat, akkor életed leszen! Szerezz bölcseséget, szerezz okosságot, meg ne feledkezzél erről, és ne térj el szájam igéitől! El ne hagyd azt, akkor megőriz téged, szeresd azt, akkor megtart téged!" (Péld. 4, 1—6.) — Figyelmezz, fiam, és fogadd be igéimet, akkor megsokasodnak életed esztendei! Eligazítlak a bölcseség útján, és vezetlek az igazság ösvényein. Ha azokon jársz, semmi sem szorítja járásodat, és nem botlasz meg, ha szaladsz. (Péld. 4, 10—12.) — Hallgassátok az intést, legyetek bölcsek és el ne vessétek azt magatoktól! (Péld. 8, 33.) — Az élet útján halad, ki megszívleli az intést. (Péld. 10, 17.) — Ki szereti a feddést, szereti az okulást, ki pedig fázik az intéstől, az balga. (Péld. 12, 1.) — A balga fitymálja atyja feddését; aki pedig intésre hallgat, okosabb leszen. (Péld. 15, 5.) — Hallgass jó tanácsra és fogadj el intést, hogy végtére bölcs légy! (Péld. 19, 20.) — Arany fülbevaló és ragyogó gyöngy: ilyen a bölcs intő a szófogadó fülnek. (Péld. 25, 12.) — A fiú, ki szótfogad, megmenekszik a romlástól. (Péld. 29, 27.) — A fül, mely az üdvös intelmet befogadja, szívesen időzik a bölcsek körében! Ki elveti az intelmet, lebecsüli önmagát, aki pedig hallgat a dorgálásra, belátásra jut. (Péld. 15, 31. 32.) — Gyermekek! engedelmeskedjetek szüleiteknek az Úrban, mert így van rendjén. (Ef. 6, 1.) Gyermekek! fogadjatok szót mindenben szüleiteknek, mert ez kedves az Úrnak. (Kol. 3, 20.) — Hasonlóképen ifjak engedelmeskedjetek az öregebbeknek. (Pét. I 5, 5.) — **b) Az engedetlenség büntetése az ószövetségben:** Ha valakinek nyakas és makacs fia vagyon, ki nem hallgat atyja és anyja parancsára s bár megfenyí-

tik, mégsem akar engedelmeskedni: akkor fogják meg s vigyék városának véneihez, az ítélkezés kapujához s mondják nékik: Ez a mi fiunk nyakas és makacs, intéseinkre hallgatni nem akar, lakmározásnak, tobzódásnak és ivásnak adja magát. Erre kövezze meg őt a város népe és haljon meg, hogy eltávolítsátok a gonoszságot magatok közül s egész Izrael hallja és féljen. (Móz. V 21, 18—21.)

3. Isten azonban még a szülőknél is előbbre való: Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám. (Máté 10, 37; Lk. 14, 26.)

4. Csak az istenfélő gyermek válik örömére szüleinek: Ujjonghat az igaznak atyja; ki bölcset nemzett, örömét lelheti benne. Örvendjen tehát atyád és anyád, vigadjon, aki szült téged! (Példd. 23, 24. 25.) — Ne örülj a gyermekeknek, ha istentelenek! Legyenek bár számosak, ne ujjongj miattuk, ha nincs bennük Isten félelme. Ne bízzál életükben, és ne számíts munkájukra, mert többet ér egy istenfélő fiú ezer gonosznál, és jobb meghalni gyermek nélkül, mint istentelen gyermekeket hagyni. (Sir. 16, 1—4.) — Útálatos fajzattá lesz a gonoszok nemzetsége, s akik az istentelenek házába járatosak! A bűnösök gyermekeinek öröksége elenyészik, és magzatukat gyalázat kíséri. Az istentelen atya ellen panaszt emelnek gyermekei, mert miatta vannak gyalázatban. (Sir. 41, 8.)

SZOLGÁK. 1. Bánásmód a) a jó szolgákkal szemben: Ne légy házadban olyan, mint az oroszlán: a házbeliek fölforgatója, alattvalóid elnyomója! (Sir. 4, 35.) — Ne bánjál rosszul a szolgával, ki híven szolgál, sem a béressel, ki odaadja lelkét! Az értelmes szolgát úgy szeresd, mint magadat; ne tagadd meg tőle a felszabadítást és ne hagyd őt nyomorogni! (Sir. 7, 22. 23.) — Ha hűséges rabszolgád vagyon, úgy tartsd, mint magadat; úgy bánjál vele, mint édes testvéreddel, hisz annyit ér neked, mint önlelked! Ha ok nélkül bántod, megszökik; ha pedig odébb állt, nem tudod, kit kérdezz és mely úton keresd! (Sir. 33, 31—33.) — Ti gazdák . . . hagyjátok a fenyegetőzést, hiszen tudjátok, hogy nekik is, nektek is Uratok van az égben, s nála nincs személyválogatás. (Ef. 6, 9.) — Urak! adjátok meg a szolgáknak azt, ami jogos és méltányos, hiszen tudjátok, hogy nektek is van Uratok a mennyben. (Kol. 4, 1.) — **b) Bánásmód a rossz szolgákkal szemben:** Szolgát nem lehet csak szép szóval kitanítani, mert érti ugyan, mit mondasz, de még sem fogad szót . . . Ki szolgáját gyermekkorától kényezteti, később majd makacsnak találja. (Példd. 29, 19. 21.) — Abrak, bot és teher kell a szamárnak, élelem, fenyítés és munka kell a rabszolgának. Fenyíték alatt dolgozik csak, mert nyugodni kíván; engedj kezének pihenőt, és szabadságot keres! Iga és gyeplő meghajtja a kemény nyakat, a rabszolgát pedig a folytonos munka hajlítja meg. A rosszakaratú rabszolgának kaloda való és bilincs; küldd őt munkára, hogy ne henyéljen, mert a semmittevés sok gazságra tanít! Fogd őt munkára, hisz arravaló; ha pedig nem hajt a szóra, verd bilincsbe lábait; de ne légy túlzó senkivel szemben sem és ne tégy semmi fontosat meggondolás nélkül! (Sir. 33, 25—30.)

2. A szolgák kötelességei uraikkal szemben: Szolgák! engedelmeskedjetek testszerinti uraitoknak félelemmel és remegéssel szívetek egyszerűségében, akárcsak Krisztusnak. Ne szolgáljatok látszatra, mintha emberek tetszését

keresnétek, hanem mint Krisztus szolgái, akik szívesen teljesítik az Isten akaratát. Készséges akarattal szolgáljatok, mintha az Úrnak tennétek s nem embereknek. Tudjátok, hogy mindenki, ami jót tesz, annak jutalmát veszi az Úrtól, akár szolga legyen, akár szabad. (Ef. 6, 5—9.) — Szolgák! engedelmeskedjetek mindenben testszerinti uraitoknak, de ne látszatra szolgáljatok, mintha emberek kedvét keresnétek, hanem egyenes szívvel az Úr félelmében. Amit tesztek, mindent szívből cselekedjetek, mintha az Úrnak és nem embereknek tennétek, hiszen tudjátok, hogy az Úrtól megkapjátok jutalmul az örökséget. Az Úr Krisztusnak szolgáljatok, mert aki igazságtalanságot cselekszik, visszakapja, amit igaztalanul cselekedett, és nincsen személyválogatás az Istennél. (Kol. 3, 22—25.) — A rabszolgákat intsd, hogy vessék alá magukat uruknak, keressék mindenben kedvüket, ne feleseljenek, ne hűtlenkedjenek, hanem tanúsítsanak mindenben igaz hűséget, hogy mindenben díszére váljanak Üdvözítő Istenünk tanításának. (Tit. 2, 9. 10.) — Szolgák, engedelmesek legyetek uraitoknak minden félelemmel, nemcsak a jóknak és szelídeknek, hanem a keményeknek is. (Pét I 2, 18.)

3. Az okos szolga úrrá lesz haszontalan fiúkon, s a testvérek között ő osztja el az örökséget. (Péld. 17, 2.) — Az értelmes szolgának szabadok szolgálnak. (Sir. 10, 28.)

4. Istennel szemben valamenynyien szolgák vagyunk: Ugyan kicsoda az közületek, ki szántó, vagy legeltető szolgájának, mikor az hazatér a mezőről, azt mondja: Jer ide tüstént, ülj asztalomhoz? Nem inkább azt mondja-e neki: Készíts nekem vacsorát és fölövezve magadat, szolgálj ki engem, míg eszem és iszom; aztán ehetel és ihatol magad? Csak nem köszöni meg a szolgának, hogy megtette, amiket neki parancsolt? Nem gondolom. Úgy ti is, mikor mindent megtesztek, ami nektek parancsolva volt, mondjátok: Haszontalan szolgák vagyunk, ami kötelességünk volt, azt cselekedtük. (Lk. 17, 7—10.) — Senki két úrnak nem szolgálhat; mert vagy az egyiket gyűlölni fogja és a másikat szeretni, vagy az egyiket tűrni fogja és a másikat megvetni. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak. (Máté 6, 24; Lk. 16, 13.) — Az Úr Krisztusnak szolgáljatok. (Kol. 3, 24.)

JÖVEVÉNYEK. 1. Bánásmód a jövevényekkel szemben: A jövevényt ne zaklasd s ne nyomorgasd, hiszen ti is jövevények voltatok Egyiptom földén. (Móz. II 22, 21.) — A jövevényt ne zaklasd, hiszen ismeritek a jövevény lelkét, minthogy ti is jövevények voltatok Egyiptom földén. (Móz. II 23, 9.) — Szőllődben se szedd össze az elmaradt gerezdeket s a lehullott szemeket: hadd szedjék össze a szegények és a jövevények. (Móz. III 19, 10.) — Ha jövevény lakozik földeteken s tartózkodik köztetek, ne tegyetek szemrehányást néki: olyan legyen köztetek, mint a bennszülött s úgy szeressétek, mint tenmagatokat, hisz ti is jövevények voltatok Egyiptom földén. (Móz. III 19, 33. 34.) — Szeressétek tehát ti is a jövevényt, mert ti is jövevények voltatok Egyiptom földén. (Móz. V 10, 19.) — Ha vetésedet aratod földeden s ott felejtesz egy kévét, ne térj vissza, hogy elhozzad, hanem hagyd, hogy a jövevény, az árva s az özvegy vigye el, hogy megáldjon téged az Úr, a te Istened kezed minden munkájában. Ha olajfád termését

szeded, ne térj vissza összeszedni, ami a fán elmaradt, hanem hagyd a jövevénynek, az árvának s az özvegynek. Ha szőllőd szüreteled, ne szedd össze az elmaradt fürtöket, hanem hagyd, hogy azok a jövevény, az árva s az özvegy szükségleteire szolgáljanak. Emlékezzél meg arról, hogy te is rabszolga voltál Egyiptomban: azért parancsolom néked, hogy ezt cselekedjed. (Móz. V 24, 19—22.) — Az Úr megoltalmazza a jövevényeket. (Zsolt. 145, 9.)

2. Isten előtt valamennyien jövevények vagyunk: Idegenek s jövevények vagyunk csak előtted, éppúgy, mint atyáink voltak valamennyien. Napjaink olyanok e földön, mint a múló árnyék. (Krón. I 29, 15.) — Hallgasd meg, Uram, könyörgésemet, fogadd füledbe esdeklésemet; ne hagyd válasz nélkül könnyeimet, hisz jövevény vagyok én tenálad és zsellér, mint atyáim mindnyájan. (Zsolt. 38, 13.) — A hitben haltak meg mindezek (az ősatyák), a nélkül, hogy elnyerték volna az ígéreteket, hanem messziről szemlélvén és üdvözölvén azokat, és megvallván, hogy zarándokok és jövevények a földön. Mert akik így beszélnek, mutatják, hogy hazát keresnek. És ha ugyan arra gondoltak volna, amelyből kiköltöztek, lett volna még idejük visszatérni; ők azonban jobb után törekszenek, azaz mennyei után. Ezért az Isten nem szégyenli őket, hogy az ő Istenüknek hivassék, mert várost készített nekik. (Zsid. 11, 13—16.) — Nincsen itt maradandó városunk, hanem a jövendőt keressük. (Zsid. 13, 14.)

ÖZVEGYEK-ÁRVÁK: 1. Özvegynek vagy árvának ne ártsatok. Ha sanyargatjátok őket, hozzám kiáltanak s én meghallgatom kiáltásukat. (Móz. II 22, 23.) — Ne ferdítsd el a jövevény és az árva igazát s ne vedd zálogba az özvegy ruháját. (Móz. V 24, 17.) — El ne mozdítsd a kiskorúak határkövét, és be ne hatolj az árvák földére, mert erős a gyámoluk, s Ő magára vállalja pörüket ellened! (Példd. 23, 10. 11.) — Légy irgalmas az árvákhoz, mintha atyjuk volnál, olyan légy anyjukhoz, mint a férj, akkor engedelmes fia leszesz a Fölségesnek, s Ő anyádnál is jobban megkönyörül rajtad! (Sir. 4, 10. 11.) — Tanuljatok jót tenni! Keressétek az igazságot, siessetek segítségére az elnyomottnak; szolgáltassatok igazságot az árvának, védelmezzétek az özvegyet! (Iz. 1, 17.) — Ha nem nyomjátok el a jövevényt, az árvát és az özvegyet, sem ártatlan vért nem ontotok ezen a helyen, sem más istenek után nem jártok önmagatok kárára: veletek lakom majd ezen a helyen, azon a földön, amelyet atyáitoknak adtam, örökkön-örökké. (Jer. 7, 6—7.) — Ne szomorítsátok meg a jövevényt, az árvát és az özvegyet, és ne nyomjátok el gonoszul. (Jer. 22, 3.) — Özvegyet és árvát, idegent és szegényt el ne nyomjatok. (Zak. 7, 10.) — Az özvegyasszonyokat, ha igazán özvegyek, tiszteld. (Tim. I 5, 3.) — A fiatalabb özvegyeket utasítsd vissza: mert ha Krisztus ellenére átadják magukat az érzékiségnek, férjhez akarnak menni . . . kerülik a munkát, megtanulnak házról-házra járogatni, éspedig nemcsak munkát kerülve, hanem pletykálkodva, kotnyeleskedve, olyanokat beszélve, amiket nem kellene. Azért tehát azt akarom, hogy a fiatalabbak menjenek férjhez, szüljenek gyermekeket, vezessenek háztartást, s ne adjanak alkalmat az ellenfélnek a szidalmazásra. (Tim. I 5, 11. 13. 14.) —

A tiszta és szeplőtelen vallásosság az Isten és Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő szorongatásukban és magát szeplőtelenül megőrizni e világtól. (Jak. 1, 27.)

2. Isten az özvegyek és árvák oltalmazója: Ha sanyargatjátok őket, hozzám kiáltanak s én meghallgatom kiáltásukat. (Móz. II 22, 23.) — Az Úr megoltalmazza a jövevényeket, felkarolja az árvát és az özvegyet. (Zsolt. 145, 9.) — Lebontja az Úr a kevélyek házát és megerősíti az özvegy mezsgyéjét. (Péld. 15, 25.) — Nem veti meg az árva könyörgését, de az özvegyét sem, ha kiönti panaszszavát. Nemde az özvegy könnyei leperegnek arcán, és panaszt tesznek az ellen, ki fakasztotta őket! Orcájáról ugyanis felszállnak az égbe, s az Úr, ki meghallgatja őket, nem leli kedvét bennük. (Sir. 35, 17—19.)

3. Isten büntetése nem marad el az özvegyek és árvák sanyargatói számára: Felgerjed haragom és megöllek titeket karddal, úgyhogy özvegyekké lesznek feleségeitek és árvákká fiaitok. (Móz. II 22, 24.) — Átkozott, ki elcsavarja a jövevény, az árva és az özvegy igazát! (Móz. V 27, 19.) — Az özvegyeket üres kézzel menesztetted, az árvák karjait összezúztad. Tőrökkel vagy ezért körülvéve, és félelem háborít meg hirtelen. (Jób 22, 9. 10.) — Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert megeszitek az özvegyek házait. (Máté 23, 14.)

IFJAK. 1. Intelmek az ifjak számára: Fiam! Ifjúkorodtól kezdve fogadd el az intést, akkor vénségedig eléred a bölcseséget. (Sir. 6, 18.) — Ha fiatal vagy, tenügyedben is alig szólj valamit. . . . Sokban úgy tégy, mintha nem tudnád; figyelj, hallgass és kérdezz! Előkelők között ne légy tolakodó, s ahol öregek vannak, ne beszélj sokat! (Sir. 32, 10. 12. 13.) — Örvendj, ifjú, fiatal korodban, és légy jó kedvvel ifjúságod napjain! . . . Űzd el a búbánatot szívedből és tartsd távol a bajt testedtől, hisz ifjúkor és élvezet csak hiúság! (Préd. 11, 9. 10.) — Gondolj Teremtődre ifjúságod napjain, mielőtt elkövetkeznek a nyomorúságos napok, s eljönnek az esztendők, melyekről azt mondod: nincsenek kedvem szerint! Mielőtt elsötétül a nap, a világosság, a hold és a csillagok, mikor a felhők eső után újra megjönnek; amikor a háznak őrei reszketnek, s az erőteljes férfiak meginognak; az őrlő leányzók kevesen lévén, felhagynak dolgukkal, s az ablakon nézegélők homályba borulnak; mikor bezárulnak az utcára nyíló ajtók, s a malom zaja elcsendesül; mikor madárszóra felkelnek s az énekes leányzók mindannyian elhalkulnak; amikor a magas helyektől is félnek s az úton ijedeznek; amikor virágzik a mandulafa, s a sáska nehezen vánszorog, ... mivel az ember elmegy örök hajlékába és siratók körüljárnak az utcán; mielőtt el nem szakad az ezüstfonál, s el nem reped az aranyedény, mielőtt össze nem zúzódik a vödör a forrásnál s el nem törik a kerék a kútnál, és visszatér a por a földbe, honnét vétetett, az éltető lehellet pedig visszatér Istenhez, ki adta. (Préd. 12, 1—7.) — Buzdítsd az ifjakat, hogy józanok legyenek. (Tit. 2, 6.) — Ifjak, engedelmeskedjetek az öregebbeknek. (Pét. I 5, 5.) — Irok nektek, fiatalemberek! mert erősek vagytok és az Isten igéje megmarad bennetek s a gonoszt legyőztétek. (Ján. I 2, 14.)

2. Közmondások: Az öregek koronája az unokák, s a fiúk dicső-

sége az őseik. (Péld. 17, 6.) — Az ifjak büszkesége az erejük, s a vének tisztessége az ősz haj. (Péld. 20, 29.) — Az ifjú a maga életútját akkor sem hagyja, amikor megvénül. (Péld. 22, 6.) — Jobb a szegény és bölcs ifjú, az öreg és balga királynál, ki nem tud eléggé óvatos lenni. (Préd. 4, 13.) — Amit nem gyüjtöttél fiatal korodban, hogyan találhatnád meg vénségedre? (Sir. 25, 5.)

ÖREGEK. 1. Öregség bölcseség: A vénekben lakozik a bölcseség, s a hosszú életben az okosság. (Jób 12, 12.) — Három fajtát gyűlöl a lelkem, és nehezen szívlelem életüket: a gőgös szegényt, a hazug gazdagot, s a balga, oktalan öreget. Amit nem gyüjtöttél fiatal korodban, hogyan találhatnád meg vénségedre? Be jó áll az ősz hajnak a döntés, s az öregeknek, ha tanácsot tudnak! Be jól áll az élteseknek a bölcseség, s a tiszteseknek az értelem és megfontoltság! Az öregek koszorúja a bőséges tapasztalat, és dicsőségük Isten félelme. (Sir. 25, 3—8.) — A tisztes aggkort nem a hosszú élet adja, és nem az évek száma méri; ellenkezőleg: az ember bölcsesége az igazi ősz haj, s a szeplőtelen élet az igazi aggkor. (Bölcs. 4, 8. 9.)

2. Hallgasd az öregek bölcseségét! Szegődjél a tapasztalt öregek csoportjához, és kövesd szívesen bölcseségüket, hogy meghallj minden előadást Istenről, és el ne szalaszd a jeles mondásokat. (Sir. 6, 35.) — Ne hanyagold el a bölcs öregek szavait, légy otthonos mondásaikban, mert tőlük tanulsz bölcseséget és okos tudást, hogy miként szolgálj gáncs nélkül a fejedelmeknek. Ne mellőzd az öregek hagyományát, mit ők is atyáiktól tanultak, mert tőlük tanulsz okosságot, hogy miként felelj szükség esetén. (Sir. 8, 9—12.)

3. Viselkedés az öregekkel szemben: Ősz fő előtt kelj fel s tiszteld az öreg ember személyét. (Móz. III 19, 32.) — Légy alázatos a vének előtt, és hajts fejet az elökelőknek! (Sir. 4, 7.) — Ne vesd meg az embert öregkorában, hisz van, ki közülünk is megvénül! (Sir. 8, 7.) — Ahol öregek vannak, ne beszélj sokat! (Sir. 32, 13.) — Dícsérjük a híres férfiakat, a mi őseinket nemzedékeik sorában. (Sir. 44, 1.) — Az öreg embert ne korhold, hanem intsd, mint atyádat. (Tim. I 5, 1.) — Ifjak, engedelmeskedjetek az öregebbeknek! (Pét. I 5, 5.)

4. Milyenek legyenek? Az öregemberek józanok legyenek, tisztességesek, megfontoltak, a hitben, a szeretetben s a türelemben egészségesek; hasonlóképen . . . az öregasszonyok szent magaviseletüek legyenek, nem rágalmazók, nem sok bor rabjai, hanem tanítsanak jóra, oktassák a fiatalasszonyokat arra, hogy férjüket szeressék, gyermekeiket kedveljék; legyenek továbbá megfontoltak, tiszták, józanok, háziasak, jóságosak, férjük iránt engedelmesek, hogy ne káromoltassék az Isten igéje. (Tit. 2, 2—5.)

5. Isten az öregkor legfőbb támasza: Ne vess el engem vénségem idején, mikor erőm megfogyatkozik, ne hagyj el engem. (Zsolt. 70, 9.) — Öregségemre s aggkoromra se hagyj engem, Isten, magamra. (Zsolt. 70, 18.)

2. TÁRSADALMI ÉLET

NÉP. 1. A népek szétoszlása. A föld ugyanis egyajkú és egyazon beszédű volt . . . és mondák egymásnak: Jertek, vessünk téglát és égessük ki tűzben. Aztán felhasználák a téglát kőnek, az aszfaltot meg vakolatnak és mondák: Jertek, építsünk magunknak várost

és tornyot, melynek teteje az eget érje, hogy híressé tegyük nevünket, mielőtt elszéledénk minden földre. Leszálla ekkor az Úr, hogy megnézze a várost meg a tornyot, melyet építettek Ádám fiai és mondá: Ime egy e nép és egyajkú az egész . . . Jertek tehát, szálljunk alá és zavarjuk ott össze nyelvüket, hogy ne értsék meg egymás szavát. Ekképen el is széleszté őket onnan az Úr minden földre s ők abbahagyák a város építését. Azért nevezték el tehát azt Bábelnek, mert ott zavarodott össze az egész föld nyelve s onnan szélesztette el őket az Úr minden föld színére. (Móz. I 11, 1. 3—9.)

2. Választott nép: Két nemzet van méhedben és két nép válik el öledből: az egyik nép a másik fölé kerekedik és szolgálni fog a fiatalabbiknak az idősebbik. (Móz. I 25, 23.) — Ha . . . hallgattok szavamra és megtartjátok szövetségemet, tulajdonommá lesztek minden nép közül . . . és ti lesztek az én papi királyságom és szent népem. (Móz. II 19, 5. 6.) Téged kiválasztott az Úr, a te Istened, hogy tulajdon népe légy minden nép közül. (Móz. V 7, 6.) — Ne vagdaljátok be magatokat s ne nyírjátok magatokat kopaszra a halott miatt, mert te az Úrnak, a te Istenednek szentelt nép vagy s téged választott ki, hogy tulajdon népe légy minden nemzet közül, mely a földön vagyon. (Móz. V 14, 1—2.) — Semmiféle elhullott állatot se egyetek; a kapuidon belül levő idegennek add oda, hogy megegye, vagy annak add el, mert te az Úrnak, a te Istenednek szentelt nép vagy. (Móz. V 14, 21.) — Te ma az Urat választottad, hogy Istened legyen, hogy az ő útjain járj, megtartsd szertartásait, parancsolatait s rendeléseit s az ő szavának engedelmeskedjél, az Úr pedig ma téged választott, hogy tulajdon népe légy, amint szólott néked s megtartsd minden parancsolatát. (Móz. V 26, 17—18.) — Az Úr osztályrésze lett az ő népe, Jákob az ő kötélmérte öröksége. Megtalálta a puszta földén a borzalom és a kietlen sivatag helyén. Felkarolta, oktatgatta, mint a szemefényét óvta. (Móz. V 32, 9. 10.) — Ő az Úr, a mi Istenünk, mi pedig az ő legelőjének népe, s kezének juhai vagyunk. (Zsolt. 94, 7.) — Izrael fiainak száma olyan lesz, mint a tenger fövenye, melyet megmérni és megszámlálni nem lehet; és a helyett, hogy az mondatnék nekik: Ti nem vagytok az én népem, az élő Isten fiainak hívják majd őket. (Oz. 1, 10.) — Azt mondom „Nem az én népem"-nek: Népem vagy te, s ő azt mondja: Istenem vagy te! (Oz. 2, 24.) — Én a harmadik részt tűzbe viszem és kiégetem őket, mint ahogyan kiégetik az ezüstöt, és megtisztítom őket, mint ahogy megtisztítják az aranyat. Ő majd segítségül hívja nevemet, én pedig meghallgatom őt. Én azt mondom majd: Népem vagy te nekem; ő pedig azt mondja: Az Úr az én Istenem. (Zak. 13, 9.) — Szeretlek én titeket, úgymond az Úr, és ti azt mondjátok: Miben mutattad meg szeretetedet irántunk? Nemde, Ézsau a testvére volt Jákobnak? úgymond az Úr, és én mégis Jákobot szerettem, Ézsaut pedig gyűlöltem, és hegyeit pusztává tettem, örökségét pedig a sakálok pusztaságává. (Mal. 1, 2—3.)

3. Boldog az a nemzet, melynek Istene az Úr, az a nép, melyet tulajdonául kiválasztott! (Zsolt. 32, 12.) — Boldog az a nép, mely megérti a harsona szavát! Uram, az ilyenek arcod világosságánál járnak, nevedben egész nap ujjonganak, s igazságodban felmagasztosulnak. (Zsolt. 88, 16. 17.)

4. Megromlott nép: Ó, bűnös

nemzet, gonoszsággal terhelt nép, gonosztevők ivadéka, elvetemült fiak! Elhagyták az Urat, káromolják Izrael Szentjét, hűtlenül hátat fordítanak neki! (Iz. 1, 4.) — Halljad, te oktalan és értelmetlen nép! Van szemetek, de nem láttok, van fületek, de nem hallotok; . . . Ennek a népnek azonban hitetlen és kemény a szíve, eltávoztak és elmentek. (Jer. 5, 21. 23.) — Ki ád nekem a pusztában utasnak való szállást, hogy elhagyjam népemet és eltávozzam tőlük? Mert mindnyájan házasságtörők, gonosztevők gyülekezete. (Jer. 9, 2.) — Én népem, mit tettem neked? Vagy miben voltam terhedre? Felelj nekem! (Mik. 6, 3.)

5. Az Úr megítéli s megbünteti az ellene lázongó népeket: Miért dühöngenek a nemzetek, terveznek céltalan dolgokat a népek? A föld királyai fölkelnek, egybegyűlnek a fejedelmek az Úr ellen s az ő Felkentje ellen: Szakítsuk széjjel láncukat, rázzuk le magunkról igájukat! A mennyekben lakó kineveti őket, az Úr kigúnyolja őket. Szól majd hozzájuk haragjában, megrémíti őket bosszúságában. (Zsolt. 2, 1—5.) — Kelj föl, Uram, haragodban . . . gyűljék köréd a népek serege, és foglald el felettük magas helyedet, hogy megítéld, Uram, a népeket! (Zsolt. 7, 7—9.) — Felforgatja az Úr a nemzetek szándékait, elveti a népek gondolatait, és elveti a fejedelmek határozatait. (Zsolt. 32, 10.) — Ne mentsd meg őket semmiképen, törd össze haragodban e népeket. (Zsolt. 55, 8.) — Megítéli a föld kerekségét igazságosan, s a népeket hűsége szerint. (Zsolt. 95, 13.) — Kiszárad a fű, lehull a virág, ha reá fú az Úr szele. Valóban olyan a nép, mint a fű. (Iz. 40, 7.)

6. Isten, ne veszítsd el népedet! Uram, Isten! ne veszítsd el népedet és tulajdonodat, melyet nagyságoddal megszabadítottál s Egyiptomból erős kézzel kihoztál. (Móz. V 9, 26.) — Ne szolgáltass ki minket, kik téged vallunk, egy olyan népnek, mely mit sem tud rólad. (Judit 7, 20.) — Azért tehát, Uram, király, Ábrahám Istene, könyörülj meg népeden, ellenségeink ugyanis el akarnak veszíteni minket, örökségedet pedig kiirtani. (Eszt. 13, 15.) — Uram, mentsd meg népedet, áldd meg örökségedet, kormányozd és tedd naggyá őket mindörökké. (Zsolt. 27, 9.) — Adjon az Úr hatalmat népének, és népét az Úr békességgel áldja meg. (Zsolt. 28, 11.) — Könyörülj, Uram, könyörülj népeden; ne engedd, hogy gyalázzák örökrészedet, és uralkodjanak rajta a nemzetek! Miért mondják a népek között: Hol van az ő Istenük? (Joel 2, 17.)

ORSZÁG. Egyik nemzetről a másikra száll az uralom, igaztalanság, jogsértés, gyalázás és különféle csel miatt. (Sir. 10, 8.) — Ő változtatja meg az időket és a korokat, dönt meg és alkot országokat. (Dán. 2, 21.) — Minden magában meghasonlott ország elpusztul. (Máté 12, 25; Márk 3, 24; Lk. 11, 17.)

KIRÁLY-FEJEDELEM. 1. A zsidó nép királyt kér: Egybegyűlének . . . Izrael összes vénei és elmenének Sámuelhez Rámátába és mondák néki: Ime, te megöregedtél és fiaid nem járnak utaidon: rendelj királyt fölénk, hogy az bíráskodjék felettünk, mint ahogy minden nemzetnél vagyon. Nem tetszék Sámuel szemének a beszéd, hogy azt mondották: Adj nekünk királyt, hogy az bíráskodjék felettünk. Imádkozék tehát Sámuel az Úrhoz. Ám az Úr azt mondá Sámuelnek: Hallgass a nép szavára mindabban,

amit neked mond, mert nem téged vetettek el, hanem engem, hogy ne én legyek a királyuk. Egészen úgy cselekszenek, ahogy attól a naptól fogva, hogy kihoztam őket Egyiptomból, egészen eddig a napig cselekedtek: ahogy engem elhagytak s más isteneknek szolgáltak: úgy cselekszenek veled is. Nos tehát hallgass csak a szavukra: de figyelmeztesd őket s fejtsd ki előttük, mihez lesz joga a királynak, ki uralkodni fog rajtuk. Elmondá erre Sámuel az Úr minden szavát a népnek, mely királyt kért tőle és mondá: A következőkhöz lesz joga a királynak, ki uralkodni fog rajtatok: fiaitokat elveszi, szekereihez rendeli, lovasaivá teszi s a szekerei előtt futtatja; ezredeseivé és századosaivá teszi őket, velük szántatja meg mezőit, aratatja le vetéseit, készítteti el fegyvereit és szekereit. Leányaitokat kenetkészítőivé, szakácsnőivé és kenyérsütőivé teszi. Szántóföldeiteket, szőllőiteket, legjobb olajfakerteiteket elveszi és szolgáinak adja. Vetéseiteket s szőllőitek termését megtizedeli, hogy azt odaadja udvari tisztjeinek s szolgáinak. Rabszolgáitokat s rabszolgálóitokat, legjobb ifjaitokat s szamaraitokat elveszi s a maga munkájára fogja. Aprójószágaitokat is megtizedeli. Ti pedig rabszolgáivá lesztek. Akkor aztán majd jajveszékelni fogtok királytok színe előtt, kit választottatok magatoknak, de akkor az Úr nem fog meghallgatni titeket, mert ti kértetek királyt magatoknak. Ám a nép nem akara hallgatni Sámuel szavára, hanem mondák: Nem! Legyen csak király felettünk s legyünk mi is olyanok, mint minden nemzet: királyunk bíráskodjék felettünk, ő járjon élünkön, s ő vívja harcainkat értünk. Mikor Sámuel hallotta a nép mindeme szavait, elmondá őket az Úr hallatára. Erre az Úr azt mondá Sámuelnek: Hallgass szavukra és rendelj királyt föléjük. Mondá azért Sámuel Izrael férfiainak: Egyelőre menjen kiki a maga városába. (Kir. I 8, 4—22.) — Mondá (Sámuel) Izrael fiainak: ezt üzeni az Úr, Izrael Istene: Én kihoztam Izraelt Egyiptomból s kiszabadítottalak titeket az egyiptomiak kezéből s mindazoknak a királyoknak a kezéből, kik sanyargattak titeket. Ti azonban ma elvetettétek Isteneteket, ki egyedül szabadított meg titeket minden bajotokból és nyomorúságtokból, és azt mondtátok: Nem! Királyt rendelj fölénk. Nos tehát álljatok az Úr elé törzseitek s nemzetségeitek szerint . . . mondá erre Sámuel az egész népnek: Bizonyára látjátok azt, akit az Úr kiválasztott, mert nincs hozzá hasonló az egész népben. Erre az egész nép felkiálta és mondá: Éljen a király! Sámuel aztán elmondá a népnek a királyság törvényét s azt leírá egy könyvbe és odatevé az Úr elé. Aztán Sámuel elbocsátá a népet, kit-kit a maga házába. (Kir. I 10, 18. 19. 24. 25.)

2. A király személye szent és sérthetetlen: Az isteneket ne rágalmazd s néped fejedelmét ne átkozd. (Móz. II 22, 28.) — Legyen az Úr kegyelmes irántam (mondá Dávid), hogy meg ne tegyem azt a dolgot az én urammal, az Úr felkentjével, hogy felemeljem kezemet ellene, hiszen ő az Úr felkentje! (Kir. I 24, 7; v. ö. Kir. I 24, 11; 26, 9; 26, 11.) — Mondá Dávid az ifjúnak (ámálekitának), ki a hírt hozta neki (Saul haláláról): Honnan való vagy? Az felelé: Egy jövevény ámálekita embernek vagyok a fia. Mondá erre néki Dávid: Hát nem féltél kinyujtani kezedet, hogy megöld az Úr felkentjét? Azzal Dávid odahívá egyik legényét és mondá:

Jer, rohanj reá! Az halálra is sujtá. Mondá ekkor néki Dávid: A te fejedet terhelje a véred, hiszen tenszájad vallott ellened, amikor azt mondottad: Én öltem meg az Úr felkentjét. (Kir. II 1, 13—16.) — Féld, fiam, az Urat és a királyt. (Péld. 24, 21.) — Még gondolatban se szidalmazd a királyt, még hálókamrádban se gyalázd a gazdagot, mert az ég madarai elviszik szavadat, s a szárnyasok megjelentik nekik az igét! (Préd. 10, 20.)

3. A jó király áldás, a rossz átok a népre: Ordító oroszlán és falánk medve: ilyen a szegény népen uralkodó istentelen. Okosságban szűkölködő fejedelem sokakat elnyom erőszakkal, de aki gyűlöli a fösvénységet, sokáig uralkodik. (Péld. 28, 15. 16.) — Az igazságos király talpra állítja az országot, a kapzsi férfiú azonban tönkre teszi. (Péld. 29, 4.) — Örökre szilárd ama király trónja, ki a szegénynek igazságot szolgáltat. (Péld. 29, 14.) — Jaj neked, ország! melynek gyermek a királya, s amelynek főurai már reggel lakmároznak! De boldog vagy ország, melynek királya szabad ember, és főurai kellő időben étkeznek, táplálásra és nem tobzódásra. (Préd. 10, 16. 17.) — A bölcs uralkodó igazságot tesz népének, s az értelmes ember uralma tartós . . . Balga király tönkre teszi népét, de népessé lesznek a városok nagyjaik okossága folytán. Isten kezében vagyon a földkerekség uralma, és rátermett uralkodót rendel föléje idejében. (Sir. 10, 1. 3—4.) — Népem zsarnokai fosztogatók, és aszszonyok uralkodnak rajta. Én népem! Kik boldognak mondanak téged, megtévesztenek téged, és lépteid útját megzavarják . . . Miért zúzzátok össze népemet, és őrlitek meg a szegények arcát? . . . Úgymond az Úr, a seregek Istene. (Iz. 3, 12. 15.) — Népem között gonoszok vannak, kik lesben állnak, mint a madarászok; tőrt és kelepcét vetnek, hogy elfogják az embereket. Amint a kosár tele van madárral, úgy vannak telve az ő házaik csalárdsággal; így lettek hatalmasokká és gazdagokká. (Jer. 5, 26. 27.) — A fejedelem ne vegyen el semmit sem erőszakkal népe birtokából és tulajdonából, hanem a saját tulajdonából adjon örökrészt fiainak, hogy népem közül senkit se szorítson ki tulajdonából. (Ezek. 46, 18.)

4. Isten a királyokat is bünteti, ha nem szándékai szerint uralkodnak: Trónra ültet királyokat örök időkre, de azok felfuvalkodnak. Amikor azonban bilincsekbe vannak verve, s a nyomor kötelei tartják őket fogva, megjelenti nekik tetteiket és bűneiket: hogy erőszakot cselekedtek. És megnyitja fülüket feddésének, és meghagyja, hogy térjenek meg a gonoszságtól. Ha meghallgatják és alávetik magukat, jólétben töltik napjaikat és dicsőségben éveiket. Ha azonban nem hallgatják, belerohannak a kardba, és meghalnak dőreségükben. A képmutatók és álnokok azonban kihívják Isten haragját, és nem kiáltanak Istenhez, mikor kötözve vannak; fiatal korban pusztul el a lelkük, és életük úgy, mint az örömfiúké. (Jób 36, 7—14.) — A föld királyai felkelnek, egybegyűlnek a fejedelmek az Úr ellen s az ő Felkentje ellen: Szakítsuk széjjel láncukat, rázzuk le magunkról igájukat! A mennyekben lakó kineveti őket, az Úr kigúnyolja őket. Szól majd hozzájuk haragjában, megrémíti őket bosszúságában . . . Nos hát, királyok, okuljatok! Földnek ítélői, tanuljatok! Szolgáljatok az Úrnak rettegve, ujjongjatok előtte remegve. Tanuljatok fegyelmet, hogy fel ne gerjedjen az Úr haragja, s az igaz útról el ne vesszetek, mi-

dőn haragja hirtelen fellobban. (Zsolt. 2, 2—5. 10—12.) — Felforgatja az Úr a nemzetek szándékait, elveti a népek gondolatait, és elveti a fejedelmek határozatait. (Zsolt. 32, 10.) — Áll az Isten az istenek gyülekezetében s ítélkezik az isteneken: Meddig ítéltek még hamisan, és meddig vagytok tekintettel a gonoszok személyére? Szolgáltassatok a szűkölködőnek s az árvának igazságot, juttassátok a nyomorultat és a szegényt jogához! . . . De ők sem nem tudnak, sem nem értenek, sötétben járnak, meginognak ezért a föld alapjai mind. Én azt mondottam: Ti istenek vagytok, . . . de meghaltok, mint más ember, elhullotok, mint akármely főember. (Zsolt. 81, 1—8.) — Halljátok tehát, királyok, és értsétek! Okuljatok, kik kormányozzátok a föld végeit! Figyeljetek, kik sokaság fölött uralkodtok, és népek nagy számával hivalkodtok! Mert az Úrtól vettétek a hatalmat, s a Fölségestől az uralmat, ki számonkéri tetteiteket és kifürkészi terveiteket. Mert, noha országa szolgái vagytok, nem ítéltetek igazán, nem tartottátok meg az igazság törvényét, és nem jártatok Isten akarata szerint. Iszonyúan és hamar megjelenik nektek, mert szigorú ítélet vár a hatalmon levőkre; a kicsiny ugyanis irgalmat talál, de kemény fenyítés vár a hatalmasokra. Mert Isten nem tart senki személyétől, és nem fél senki rangjától, hisz a kicsinyt is, a nagyot is ő alkotta, s egyaránt viseli gondját mindegyiknek. Az erősekre azonban szigorúbb vizsgálat várakozik. Hozzátok vagyon tehát szavam, ti királyok, hogy bölcseséget tanuljatok és el ne essetek! Mert, kik a szentet szentül megtartják, szentek lesznek, s akik ezeket megfogadják, meg tudnak majd felelni. Áhítsátok tehát szavaimat, vágyódjatok utánuk, és okulásban lesz részetek! (Bölcs. 6, 2—12.) — Ha . . . kedvetekre vagyon a trón s a jogar, ti népek fejedelmei, szeressétek a bölcseséget, hogy örökké országolhassatok! Szeressétek a bölcseség világosságát, valahányan népeken uralkodtok . . . az értelmes király a népnek erőssége. Okuljatok tehát szavaimon, majd hasznát látjátok! (Bölcs. 6, 22. 23. 26. 27.) — Fölforgatta Isten a dölyfös fejedelmek trónját s a megalázottakat ültette helyükre. (Sir. 10, 17.)

5. A király haragja a halál hírnöke, de okos ember le tudja csillapítani. A király arcának derűje életet jelent, a kegye olyan, mint a tavaszi eső. (Péld. 16, 14. 15.) — A király fenyegetése olyan, mint az oroszlán bömbölése; önmaga ellen vét, ki őt fölbőszíti. (Péld. 20, 2.)

6. Olyan a király szíve az Úr kezében, mint a vízfolyás, ahová akarja, odairányítja. (Péld. 21, 1.) — Az ég magasságát, a föld mélységét s a király szívét nem lehet kipuhatolni. (Péld. 25, 3.)

7. Ne bízzál a királyokban: Jobb az Úrban bízni, mint fejedelmekben reménykedni. (Zsolt. 117, 9.) — Ne bízzatok fejedelmekben, emberfiakban, kik nem segíthetnek. Ha lelkük elszáll, a földbe visszatérnek, terveik még aznap mind megsemmisülnek. (Zsolt. 145, 2—4.)

8. Viselkedés királyokkal, előkelőkkel szemben: Ha leülsz, hogy fejedelemmel egyél, arra legyen gondod, amit eléd raknak; tégy kést a torkodra, hogy uralkodni tudj kívánságodon. Pompás falatjait ne kívánd, mert csalfa étel az! (Péld. 23, 1—3.) — Ne told föl magadat a király előtt, s ne állj a nagyok helyére, mert jobb, ha mondják neked: Jer ide feljebb! mint hogy megalázzanak a fejede-

lem előtt. (Péld. 25, 6. 7.) — Hajts fejet az előkelőknek. (Sir. 4, 7.) — Ne szállj szembe a hatalmassal, és ne erőlködjél a folyó árjával szemben! (Sir. 4, 32.) — Maradj távol az olyantól, kinek hatalma van ölni, akkor nem állsz ki halálos félelmet. Ha mégis eléje járulsz, ne véts semmit, hogy el ne vegye életedet. (Sir. 9, 18. 19.) — Ha előkelőbb hivat, vonulj félre, akkor annál inkább hív téged. Ne légy tolakodó, hogy beléje ne ütközzél, de távol se maradj tőle, hogy el ne felejtsenek. Ne légy nagyra azzal, hogy fesztelenül beszélhetsz vele, és ne bízzál sok beszédében, mert a sok beszéddel próbára tesz téged, és mosolyogva kicsalja belőled titkaidat. Kegyetlen lelke számon tartja szavaidat, és nem kímél meg bántalmazástól, bilincstől. Óvatos légy és figyelj gondosan arra, amit hallasz, mert a veszteddel jársz-kelsz. (Sir. 13, 12—16.)

9. Különfélék: Nem veti el Isten a hatalmasokat, hiszen ő is hatalmas! (Jób 36, 5.) — Ahol nincs vezér, elvész a nép. (Péld. 11, 14.) — A király díszére válik, ha népe számos; a népesség hiány a fejedelem romlása. (Péld. 14, 28.) — A királyok útálják azokat, kik igaztalant cselekszenek, mert igazságosság teszi a trónt szilárddá. Igaz ajkak kedvesek a királynál, szereti azokat, kik helyesen beszélnek. (Péld. 16, 12. 13.) — Örvend a nép, ha az igazak gyarapodnak, de sóhajt a nép, ha gonoszok jutnak uralomra. (Péld. 29, 2.) — Amely király örömmel hallgat hazug beszédekre, annak szolgái egytől-egyig gonosztevők. (Péld. 29, 12.) — A művészek kezét alkotásáért, a nép fejedelmét bölcs beszédéért, a vének szavát pedig megfontoltságáért dícsérik. (Sir. 9, 24.) — Amilyen a nép fejedelme, olyanok tanácsosai, s amilyen a város feje, olyanok lakói is. (Sir. 10, 2.) — Egyik nemzetről a másikra száll az uralom, igaztalanság, jogsértés, gyalázás és különféle csel miatt. (Sir. 10, 8.) — Minden hatalmasság rövid életű. (Sir. 10, 11.)

ENGEDELMESSÉG a fölsőbbségekkel szemben: Figyelmeztesd őket (t. i. a hívőket), hogy a fejedelmeknek s a hatóságoknak vessék alá magukat, hogy fogadjanak szót, legyenek minden jócselekedetre készek. (Tit. 3, 1.) — Engedelmeskedjetek elöljáróitoknak és hódoljatok nekik, mert ők őrködnek, mint akik számot fognak adni lelketekért, hogy ezt örömmel tegyék és ne sóhajtva, mert ez nem szolgálna javatokra. (Zsid. 13, 17.)

V. PARANCS: NE ÖLJ!

1. SZERESD FELEBARÁTODAT, MINT ÖNMAGADAT!

FELEBARÁTI SZERETET. 1. Szeresd felebarátodat! „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat: — én vagyok az Úr! (Móz. III 19, 18; V. ö. Máté 19, 19; Márk 12, 31.) — Szeresd barátodat, és légy hű hozzá. (Sir. 27, 18.) — Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint és szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz. (Ján. 13, 34. 35.) — Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket. (Ján. 15, 12.) — Ami a testvéri szeretetet illeti, legyetek egymás iránt gyengédek. (Róm. 12, 10. — Ne tartozzatok senkinek se semmivel, csak azzal, hogy egymást szeres-

sétek, mert aki embertársát szereti, betöltötte a törvényt. Mert azt, hogy ne paráználkodjál, ne ölj, ne lopj, hamis tanúságot ne szólj, ne kívánd meg a másét, és ami még egyéb parancsolat van, azt újra egybefoglalja ez az egy ige: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. (Róm. 13, 8. 9.) — Törekedjetek a szeretetre. (Kor. I 14, 1.) — Minden, amit tesztek, szeretetben történjék. (Kor. I 16, 14.) — Az egész törvény egy szóban teljesedik: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. (Gal. 5, 14.) — Szívleljétek el egymást szeretettel, igyekezzetek megtartani az egyetértést a béke kötelékével . . . járjunk az igazság útján szeretetben. (Ef. 4, 2. 3. 15.) — Éljetek szeretetben, amikép Krisztus is szeretett minket s odaadta magát érettünk áldozatul, jóillatú áldozatul az Istennek. (Ef. 5, 2.) — Szenvedjétek el egymást és bocsássatok meg egymásnak . . . Mindezekfölött pedig szeretetetek legyen, mert ez a tökéletességnek köteléke. (Kol. 3, 13. 14.) — A testvéri szeretetről nem szükséges írnom nektek, mert magatok tanultátok az Istentől, hogy egymást szeressétek. (Tessz. I 4, 9.) — Légy . . . példaképe a híveknek beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben, tisztaságban. (Tim. I 4, 12.) — Te, ó Isten embere, fuss e dolgoktól: igazságra, jámborságra, hitre, szeretetre, béketűrésre, szelídségre törekedjél. (Tim. I 6, 11. V. ö. Tim. II 2, 22.) — A testvéri szeretet maradjon meg bennetek. (Zsid. 13, 1.) — Ha . . . teljesítitek a királyi törvényt az Írások szerint: Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat, — jól cselekesztek. (Jak. 2, 8.) — Megtisztítván a ti lelketeket a szeretet engedelmességében, a testvériség szeretetében, figyelmesebben szeressétek egymást egyszerű szívből. (Pét. I 1, 22.) — A testvériséget szeressétek. (Pét. I 2, 17.) — Mindenekelőtt pedig kölcsönös szeretettel legyetek egymás iránt szüntelenül, mert a szeretet befödi a bűnök sokaságát. (Pét. I 4, 8.) — Mindaz, aki nem igaz s aki nem szereti testvérét, nem Istentől van. Mert ez az izenet, melyet kezdettől fogva hallottatok, hogy szeressétek egymást. (Ján. I 3, 10. 11.) — Aki nem szeret, halálban marad. (Ján. I 3, 14.) — Ez az ő parancsa, hogy higgyünk az ő Fiának, Jézus Krisztusnak nevében és szeressük egymást, amint parancsot adott nekünk. (Ján. I 3, 23.) — Szeretteim! szeressük egymást, mert a szeretet Istentől van. És mindaz, aki szeret, Istentől született és ismeri az Istent. Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mert az Isten szeretet. Abban nyilvánult meg az Isten szeretete mi irántunk, hogy az ő egyszülött Fiát küldötte Isten a világra, hogy őáltala éljünk. Ebben áll a szeretet; nem mintha mi szerettük volna az Istent, hanem mivel ő előbb szeretett minket és elküldötte az ő Fiát engesztelésül a mi bűneinkért. Szeretteim! ha Isten így szeretett minket, nekünk is kell egymást szeretnünk . . . Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik és az ő szeretete tökéletes bennünk. (Ján. I 4, 7—12.) — Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. Mert aki nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti? És az a parancsunk van Istentől, hogy aki szereti az Istent, szeresse testvérét is. (Ján. I 4, 20. 21.)

2. Milyen legyen a felebaráti szeretet? A szeretet legyen tettetés nélkül. (Róm. 12, 9.)

3. Miben áll az igazi felebaráti szeretet? Amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, vigyázz, hogy te se cselekedd azt másnak

sohasem. (Tób. 4, 16.) — Ne mondd: Miként velem cselekedett, én is úgy teszek vele, megfizetek tettei szerint kinek-kinek! (Péld. 24, 29.) — Ne tartsd eszedben társad semmiféle jogsértését, és ne kövess el semilyen erőszakot! (Sir. 10, 6.) — Ha szóbeszédet hallottál társadról, haljon az meg veled. (Sir. 19, 10.) — Magadról tudd meg, mi jár társadnak! (Sir. 31, 18.) — Mit látod meg a szálkát atyádfia szemében, magad szemében pedig a gerendát nem veszed észre? . . . Mindazt tehát, amit akartok, hogy nektek cselekedjenek az emberek, ti is cselekedjétek nekik. Mert ebben áll a törvény és a próféták. (Máté 7, 3. 12.) — Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mintha valaki életét adja barátaiért. (Ján. 15, 13.) — A szeretet nem cselekszik rosszat a felebarátnak. A törvénynek teljesítése tehát a szeretet. (Róm. 13, 10.) — Mindegyitek törekedjék felebarátjának kedvét, javát és épülését keresni. (Róm. 15, 2.) — Hordozzátok egymásnak terhét, s így teljesíteni fogjátok Krisztus törvényét. (Gal. 6, 2.) — Szívleljétek el egymást szeretettel. (Ef. 4, 2.) — Abban ismertük meg az Isten szeretetét, hogy ő életét adta miérettünk; tehát nekünk is kell életünket adnunk testvéreinkért. Aki bírja e világ javait és szűkölködni látja testvérét és elzárja előle szívét: hogyan marad meg abban az Isten szeretete? Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal. (Ján. I 3, 16—18.) — Abból ismerjük meg, hogy szeretjük az Isten szülötteit, ha az Istent szeretjük és az ő parancsait teljesítjük. (Ján. I 5, 2.)

4. A szeretet dicsérete: A szeretet . . . minden hibát beföd. (Péld. 10, 12.) — Az ismeret felfuvalkodottá tesz, a szeretet pedig épít. (Kor. I 8, 1.) — Szóljak bár az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretetem nincsen, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom. És legyen bár prófétáló tehetségem, és ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt, és legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok. És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására, és adjam bár át testemet, úgy hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem! A szeretet türelmes, nyájas; a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal; mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet soha meg nem szűnik . . . Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három, de ezek között legnagyobb a szeretet. (Kor. I 13, 1—13.)

ELLENSÉGSZERETET. 1. Szeresd ellenségedet! Hallottátok, hogy mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért, hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki napját fölkelti jókra és gonoszokra, s esőt ad az igazaknak és hamisaknak. Mert ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmatok leszen? Nem azt cselekszik-e a vámosok is? (Máté 5, 43—46.) — Szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek . . . Mert ha azokat sze-

retitek, akik titeket szeretnek, micsoda jutalmat érdemeltek? Hisz a bűnösök is szeretik azokat, kik őket szeretik . . . Szeressétek tehát ellenségeiteket; jót tegyetek és kölcsönözzetek, semmit vissza nem várván; és nagy leszen a ti jutalmatok és a Magasságbelinek fiai lesztek; mert ő kegyes a hálátlanokhoz és gonoszokhoz. (Lk. 6, 27. 32. 35.)

2. Az ellenségszeretet gyakorlása: Ha ellenséged eltévedt marhájára vagy szamarára bukkansz, hajtsd vissza hozzá. Ha látod, hogy gyűlölőd szamara a terhe alatt leroskadt, ne menj el mellette, hanem segítsd fel vele. (Móz. II 23, 4. 5.) — Örültem-e annak romlásán, ki gyűlölt engem és ujjongtam-e, ha baleset érte? (Jób 31, 29.) — Ha ellenséged éhezik, adj neki enni, ha szomjazik, adj neki vizet inni; így parazsat gyüjtesz a fejére, és az Úr megfizeti neked. (Péld. 25, 21. 22.) — Ne ujjongj ellenséged halálán, hisz tudod, hogy mindannyian meghalunk, és nem akarjuk, hogy rajtunk örüljenek! (Sir. 8, 8.) — Ha ellenséged éhezik, adj neki enni, ha szomjazik, adj neki italt. (Róm. 12, 20.)

BARÁTSÁG. 1. A jó barát: A barát állandóan tanúsít szeretetet, és szükség idején testvérnek bizonyul! (Péld. 17, 17.) — A hűséges barát erős menedék, ki ilyenre akad, kincset talál! Az igaz barátnak nincsen mása, hűsége értékét nem lehet mérni arannyal, ezüsttel! A hűséges barát élet és halhatatlanság írja; azok találják meg, kik félik az Urat. (Sir. 6, 14—16.) — Boldog, ki igaz barátot talál; ki hallgató fülnek hirdeti az igazságot. (Sir. 25, 12.) — A jó barát szembeszáll az ellenféllel és pajzsot ragad az ellenséggel szemben. (Sir. 37, 5.)

2. Becsüld meg a jó barátot! Ne tervezz gonoszat barátod ellen, holott az benned megbízik! (Péld. 3, 29.) — Ne hagyd el barátodat és atyád barátját. (Péld. 27, 10.) — Ne légy jóbarátból társad ellensége, mert rossz hírnevet és szégyent arat a gonosz, és minden irígy és kétszínű bűnös. (Sir. 6, 1.) — Ne hagyd el régi barátodat, mert az új nem ér fel vele. Új barát — új bor; mikor ó lett belőle, akkor igyad gyönyörűséggel! (Sir. 9, 14. 15.) — Ki követ hajít madárra, elriasztja azt; úgy, ki gyalázza barátját, felbontja a barátságot. Ha kardot rántottál is barátodra, ne essél kétségbe, mert még van út visszafelé! Barátod ellen, ha sajnálni való szóra nyitottad szádat, ne félj, mert még ki lehet azt egyenlíteni, kivéve a szidalmat, a gyalázkodást, a dölyföt, a titok elárulását és az álnok csapást, mert mindezek után távozik a barát! Szerezd meg barátod hűségét, mikor még szegény, hogy majd javainak is örvendhess. Tarts ki mellette híven szorongatása idején, hogy örökségében is részed legyen . . . Nem szégyenlem menteni barátomat, nem rejtőzöm el színe elől, és tűröm, ha baj ér általa engem. (Sir. 22, 25—31.) — Szeresd barátodat, és légy hű hozzá, de ha elárultad titkait, ne szaladj utána! Mert miként az ember, ki elherdálta örökségét, te is elvesztetted társad barátságát; mintahogy eleresztik a madarat a kézből, te is elengedted barátodat, és nem kapod vissza többé. Ne járj utána, mert messze távozott, elmenekült, mint a gazella a hálóból; mert sebet kapott a lelke, és nem tudod többé bekötözni. (Sir. 27, 18—23.) — Ne feledkezzél meg barátodról lelkedben, és ne felejtsd el őt gazdagságodban! (Sir. 37, 6.)

3. A rossz barát: Van, ki jó barát a maga idejében, de nem áll helyt a szorongatás napján. Van barát, ki ellenséggé válik, olyan barát, ki piacra visz gyülölséget, viszályt és szitkot. Van barát, ki asztaltárs, de nem áll helyt a szükség napján. A barát, ki bejáratos, egyenlőnek tartja magát veled, és adja az urat házadnépével szemben; amelyik azonban szerény előtted és színedet kerüli, azzal egyetértő jóviszonyban lehetsz . . . Légy résen barátaiddal szemben. (Sir. 6, 8—13.) — Nem ismerni fel a barátot szerencsében, de nem marad az ellenség elrejtve a balsorsban! Mikor az ember jól van, szomorkodnak ellenségei, de mikor bajban van, akkor látszik meg, ki a jóbarát! (Sir. 12, 8. 9.) — Minden barát mondja: Én is jóbarát vagyok! De van barát, ki csak névszerint barát! Nemde, halálos szomorúság, ha ellenség lesz abból, ki bajtárs volt és barát! Miért teremtettek téged, rút arcátlanság? Azért-e, hogy elborítsd a föld színét gonoszsággal és álnoksággal? Együtt vigad az ilyen barát társával a jólétben, de szükség idején ellenség lesz belőle. (Sir. 37, 1—4.)

4. Ne köss barátságot bárkivel! Ne barátkozzál olyannal, ki indulatos, és ne járj heveskedő férfivel, hogy el ne tanuld utait, és kelepcét ne állíts lelkednek. (Péld. 22, 24. 25.) — Sok emberrel élj egyetértésben, de bizalmasod ezerből csak egy legyen! Ha barátot szerzesz, próba árán szerezd, és ne bízzál meg benne túlhamar. (Sir. 6, 6. 7.) — Ki fél Istentől, jól barátkozik is, mert amilyen ő maga, olyan a barátja is. (Sir. 6, 17.) — Minden élőlény a hozzá hasonlóhoz szegődik, az ember is a maga fajtájával társuljon. Ha megfér valaha bárány a farkassal, akkor az igaz is a bűnössel. Hogyan barátkozzék a hiéna a kutyával? És mi köze a gazdagnak a szegényhez? (Sir. 13, 20.)

5. Ne közösködj mindenkivel! Szegődjél a tapasztalt öregek csoportjához és kövesd szívesen bölcseségüket, hogy meghallj minden előadást Istenről, és el ne szalaszd a jeles mondásokat. Ha okos embert látsz, keresd fel korán, és lábad koptassa ajtaja küszöbét! (Sir. 6, 35. 36.) — A bölcsekkel és okosakkal tárgyalj! (Sir. 9, 21.) — Ki szurokhoz ér, bemocskolja vele magát; ki dölyfössel társul, kevélységet ölt magára. Ki magánál gazdagabbal társul, terhet vesz magára; ezért ne szegődjél társul náladnál vagyonosabbhoz. (Sir. 13, 1. 2.) — Az okosak között . . . állandóan időzzél. (Sir. 27, 13.) — Megírtam nektek levelemben: Ne érintkezzetek paráznákkal . . . Márpedig én azt írtam nektek, hogy ne érintkezzetek azzal, aki testvérnek neveztetik és parázna, vagy fösvény, vagy bálványimádó, vagy átkozódó, vagy részeges, vagy rabló; az ilyennel még csak ne is étkezzetek együtt. (Kor. I 5, 9. 11.) — Ne húzzatok egy igát a hitetlenekkel! Mert mi része van az igazságosságnak a gonoszsággal? Vagy mi társulása a világosságnak a sötétséggel? (Kor. II 6, 14.) — Urunk, Jézus Krisztus nevében pedig meghagyjuk nektek, testvérek, hogy húzódjatok vissza minden olyan testvértől, aki rendetlenül és nem a szerint a hagyomány szerint él, amelyet tőlünk kapott. (Tessz. II 3, 6.) — Ha valaki nem engedelmeskedik levelében megírt szavunknak, azt jegyezzétek meg és kerüljétek a társaságát, hadd szégyelje magát. De azért ne tartsátok ellenségnek, hanem úgy feddjétek meg, mint testvért. (Tessz. II 3, 14. 15.)

BÉKESSÉG. 1. Az igazi béke az Úrtól származik: Adjon az Úr hatalmat népének, és népét az Úr békességgel áldja meg. (Zsolt. 28, 11.) — Isten békéje legyen a földön. (Sir. 38, 8.) — Uram, te majd békességet adsz nekünk. (Iz. 26, 12.) — Jöjjön el a béke, hadd pihenjen nyugvóhelyén az, aki a maga egyenes útján jár! (Iz. 57, 2.) — Megteremtem az ajkak gyümölcsét: békességet, békességet annak, aki távol van, és annak, aki közel van, — úgymond az Úr — és meggyógyítom őt. (Iz. 57, 19.) — Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek; nem miként a világ adja, adom én nektek. (Ján. 14, 27.) — Ezeket szólottam nektek, hogy énbennem békességtek legyen. E világon szorongatástok vagyon; de bízzatok, én legyőztem a világot. (Ján. 16, 33.) — Kegyelem és békesség nektek az Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. (Róm. 1, 7.)

2. A béke a jók jutalma, a gonoszok osztályrésze békétlenség: A szelídek pedig öröklik a földet, és élvezik a teljes békességet. (Zsolt. 36, 11.) — Nagy a békéje azoknak, kik törvényedet szeretik, semmi sem vet tőrt nekik. (Zsolt. 118, 165.) — A benne bízók megértik az igazságot, s a hívek kitartanak mellette szeretetben, mert választottjai kegyelemben és békességben részesülnek. (Bölcs. 3, 9.) — Dicsőség, tisztesség és béke mindenkinek, ki jót cselekszik. (Róm. 2, 10.) — Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a jóakaratú embereknek. (Lk. 2, 14.) — Bűneim miatt nincs nyugalma csontjaimnak. (Zsolt. 37, 4.) — Nincs békéjük az istenteleneknek, úgymond az Úr Isten. (Iz. 57, 21.) — (A pogányok és zsidók) a békesség útját nem ismerik. (Róm. 3, 17.)

3. Éljetek mindenkivel békében! Keresd a békét és járj utána. (Zsolt. 33, 15.) — Legyen só bennetek, és legyen békesség köztetek. (Márk 9, 49.) — Amennyiben rajtatok áll, lehetőleg éljetek békében minden emberrel. (Róm. 12, 18.) — Törekedjünk arra, ami békességre és egymás épülésére szolgál. (Róm. 14, 19.) — Testvérek, örvendjetek, legyetek tökéletesek, buzdítsátok egymást, értsetek egyet, éljetek békességben, és a békesség és szeretet Istene veletek leszen. (Kor. II 13, 11.) — Krisztus békéje, melyre hivatottak vagytok egy testben, diadalmaskodjék a szívetekben. (Kol. 3, 15.) — A békesség Ura adjon nektek örök békességet mindenhol. (Tessz. II 3, 16.) — Igazságra, hitre, reményre, szeretetre és békességre törekedjél azokkal, akik tiszta szívvel hívják segítségül az Urat. (Tim. II 2, 22.) — Törekedjetek békességre mindenkivel szemben. (Zsid. 12, 14.) — Aki az életet akarja szeretni és jó napokat látni . . . forduljon el a gonosztól és cselekedjék jót; keresse a békét és kövesse azt. (Pét. I 3, 10. 11.) — Szeretteim . . . azon legyetek, hogy szeplőtelenül és feddhetetlenül találjon titeket (az Úr) békességben. (Pét. II 3, 14.)

4. Különfélék: Az igazság s a béke csókot vált. (Zsolt. 84, 11.) — Fondorlat van azok szívében, kik gonoszt forralnak, de öröm éri azokat, kik békességet javasolnak. (Péld. 12, 20.) — Milyen szép a hegyeken annak a lába, aki kihirdeti és kikiáltja a békét! Hirdeti a jót, kikiáltja a szabadulást, és azt mondja Sionnak: Királlyá lett a te Istened! (Iz. 52, 7.) — Boldogok a békességesek, mert ők Isten fiainak fognak hivatni. (Máté 5, 9.) — Ha valamely házba bementek, először is azt mondjátok: Békesség e háznak! És ha ott bé-

kesség fia vagyon, rája száll a ti békességtek; ha pedig nem, visszaszáll reátok. (Lk. 10, 5. 6.) — A lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, nyájasság, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság. (Gal. 5, 22.) — Az Istennek az a békéje, amely meghalad minden értelmet, megőrzi szíveteket és elméteket Krisztus Jézusban. (Filipp. 4, 7.)

EGYETÉRTÉS. Ime mily jó és mily gyönyörűséges, ha együtt laknak a testvérek! (Zsolt. 132, 1.) — Jobb . . ., ha ketten vannak együtt, mintha egy van egyedül, mert társaságukból hasznuk van. Ha egyikük elesik, a másik felsegíti. De jaj a magánosnak, mert ha elesik, nincs, ki felemelje! Meg azután: ha ketten hálnak együtt, egymást melengetik; de hogyan melegedjék, ki egymagában van? És ha eggyel el is lehet bánni, ketten azonban ellenállnak neki; a hármas kötél pedig el nem szakad egyhamar. (Préd. 4, 9—12.) Sok emberrel élj egyetértésben, de bizalmasod ezerből csak egy legyen! (Sir. 6, 6.) — Három dologban talál gyönyörűséget a lelkem, melyek kedvesek Isten és emberek előtt; ezek: a testvérek egyetértése, a jóbarátok szeretete, s a férfi és nő, ha megértik egymást. (Sir. 25, 1. 2.) — Igyekezzetek megtartani az egyetértést a béke kötelékével. (Ef. 4, 3.)

2. A FELEBARÁTI SZERETET GYAKORLÁSA:

IRGALMASSÁG. Ha testvéred elszegényedik és vagyonilag meginog s felsegíted, mint jövevényt vagy idegent s így eléldegél melletted, ne végy tőle kamatot, vagy többet, mint adtál: féld Istenedet, hogy megélhessen melletted testvéred. (Móz. III 25, 35. 36.) — És ha egy férfiú igaz leszen, jog és igazság szerint jár . . . nem nyom el senkit sem, visszaadja a zálogot az adósnak, semmit sem vesz el erőszakkal, kenyerét odaadja az éhezőnek és ruhájával betakarja a mezítelent, . . . az ilyen ember igaz, bizton életben marad, úgymond az Úr Isten. (Ezek. 18, 5. 7. 9.) — Irgalmasságot és igazságot tenni kedvesebb az Úr előtt az áldozatnál . . . Ki követi az igazságot és irgalmasságot, életet talál, igazságot és hírnevet . . . Az irgalmas lelkű áldásban részesül, mert adott kenyeréből a szegénynek. (Péld. 21, 3. 21; 22, 9.) — Tartsd meg az irgalmat és az igazságot. (Oz. 12, 6.) — Boldogok az irgalmasok, mert majd őnekik is irgalmaznak. (Máté 5, 7.) — Aki kér tőled, adj neki. (Máté 5, 42.) — Gyógyítsatok betegeket . . . poklosokat tisztítsatok meg . . . ingyen adjátok. (Máté 10, 8.) — Legyetek tehát irgalmasok, mint a ti Atyátok is irgalmas. (Lk. 6, 36.) — Nekünk, mint erőseknek, kötelességünk azonban, hogy elviseljük az erőtleneknek gyengeségeit és ne keressük a magunk kedvét. (Róm. 15, 1.) — Vegyétek tehát magatokra, mint az Istennek szent és kedves választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelídséget és a béketűrést. (Kol. 3, 12.) — Kérünk továbbá titeket, testvérek, feddjétek meg a nyughatatlanokat, bátorítsátok a félénkszívűeket, gyámolítsátok a gyengéket, legyetek türelmesek mindenki iránt. (Tessz. I 5, 14.) — Figyeljünk egymásra, hogy szeretetre és jócselekedetekre buzduljunk. (Zsid. 10, 24.) — Irgalom nélkül való ítélet vár arra, aki nem cselekedett irgalmasságot; az irgalmasság azonban felülhaladja az ítéletet. (Jak. 2, 13.)

KÖNYÖRÜLETESSÉG. A könyörületes ember magával is jót tesz, a kegyetlen pedig rokonait is eltaszítja. (Péld. 11, 17.) — Könyörület és hűség eltörli a vétket. (Péld. 15, 27.) — Ki megkönyörül a szegényen, az Úrnak ad kölcsön, s Ő megfizet neki tettéért. (Péld. 19, 17.) — Nem kellett volna-e tehát neked is könyörülnöd szolgatársadon, mint ahogy én is könyörültem rajtad? ... Igy fog cselekedni mennyei Atyám is veletek, ha meg nem bocsáttok, kiki az ő atyjafiának, szívetekből. (Példabeszéd a gonosz szolgáról.) (Máté 18, 33. 35.) — Örvendjetek az örvendezőkkel és sírjatok a sírókkal. (Róm. 12, 15.) — Legyetek . . . egymás iránt jóságosak, könyörületesek, bocsássatok meg egymásnak, amint az Isten is megbocsátott nektek Krisztusban. (Ef. 4, 32.)

RÉSZVÉT. Örvendjetek az örvendezőkkel és sírjatok a sírókkal. (Róm. 12, 15.)

ALAMIZSNA. 1. Adj alamizsnát! Mikor földed terményeit aratod, ne arasd le egészen a föld színéig és ne szedd össze az elmaradt kalászokat; szőllődben se szedd össze az elmaradt gerezdeket s a lehullott szemeket: hadd szedjék össze a szegények és a jövevények. (Móz. III 19, 9. 10; 23, 22.) — Ha szegénységre jut valaki testvéreid közül . . . akkor ne keményítsd meg szívedet s ne zárd be kezedet, hanem nyisd meg a szegény előtt és add néki kölcsön azt, amire őt rászorulni látod. (Móz. V 15, 7. 8.) — Nem fognak hiányozni a szegények lakásod földén: azért parancsolom néked, hogy nyisd meg kezedet szűkölködő és szegény testvéred előtt, ki veled lakozik azon a földön. (Móz. V 15, 11.) — Vagyonodból adj alamizsnát. és semmiféle szegénytől ne fordítsd el arcodat; így aztán majd eléred, hogy az Úr sem fogja elfordítani tőled arcát. (Tób. 4, 7.) — Kenyeredet az éhezőkkel és a szűkölködőkkel együtt egyed, ruháddal pedig fedd be a mezíteleneket. (Tób. 4, 17.) — Ne tartsd vissza a jótevéstől azt, akitől telik, és magad is tégy jót, ha teheted. Ne mondd barátodnak: Menj és jöjj vissza, majd holnap adok! Holott tüstént adhatnál. (Péld. 3, 27. 28.) — Meg ne vond, fiam, a szegénytől az alamizsnát, és el ne fordítsd szemedet a szűkölködőtől! Ne vesd meg az éhezőt, és ne keserítsd a szegényt ínségében; ne szomorítsd a szűkölködő szívét, és ne vond meg az adományt attól, aki sínylődik; ne utasítsd el a nyomorult kérését, és ne fordítsd el orcádat a nélkülözőtől! Ne fordítsd el szemedet a szegénytől haragodban, és ne adj okot arra, hogy a könyörgők hátad mögött megátkozzanak. (Sir. 4, 1—5.) — Hallgasd meg a szegényt kelletlenség nélkül; add meg, amivel tartozol és viszonozd nyájasan köszöntését. (Sir. 4, 8.) — Ne restelld az imát és az alamizsnálkodást. (Sir. 7, 10.) — Tégy jót barátoddal még halálod előtt, erődhöz képest nyujtsd ki kezedet és adj a szegényeknek! Ne vond meg magadtól a jó napot, s egy cseppet se mulassz el a kapott jóból! Nemde másnak kell átengedned fáradságod gyümölcsét, és sorsvetésre hagyod, mit szereztél! Adj és fogadj el, és tedd igazzá lelkedet! (Sir. 14, 13—16.) — Törd meg az éhezőnek kenyeredet, s a szűkölködőket és a bujdosókat vidd be házadba; ha mezítelent látsz, takard be, és ne vesd meg önnön testedet! (Iz. 58, 7.) — Váltsd meg alamizsnával bűneidet és a szegények iránt való irgalommal gonoszságaidat; akkor talán Ő megbocsátja vét-

keidet. (Dán. 4, 24.) — Adjátok el, amitek van, és adjátok oda alamizsna gyanánt; készítsetek magatoknak meg nem avuló erszényeket, kifogyhatatlan kincset mennyekben, hol a tolvaj hozzá nem fér és a moly meg nem rontja. (Lk. 12, 33.) — Mikor lakomát adsz, hívd meg a koldusokat, bénákat, sántákat és vakokat. És boldog leszel, mivel nem tudják viszonozni neked; de majd visszafizettetik az neked az igazak föltámadásakor. (Lk. 14, 13. 14.) — A jótékonyságról pedig és az adakozásról ne feledkezzetek meg; mert ily áldozatok tetszenek az Istennek. (Zsid. 13, 16.)

2. Mennyi alamizsnát adjunk? Ha bőven lesz, bőven adj; ha szűken lesz, arra törekedjél, hogy a keveset is szívesen nyujtsd. (Tób. 4, 9.) — És aki csak egy pohár hideg vizet ad is inni egynek a legkisebbek közül, mint tanítványnak, bizony mondom nektek, nem veszti el jutalmát. (Máté 10, 42.) — (Keresztelő Jánost) kérdezé . . . a sereg, mondván: Mit cselekedjünk? Felelvén pedig, mondá nekik: Akinek két köntöse van, ossza meg azzal, akinek nincsen; és akinek élelmiszerei vannak, hasonlóképen tegyen. (Lk. 3, 11.) — Az özvegyasszony két fillérjéről. (Lk. 21, 2—4.) — Mert ha az akarat készséges, a szerint kedves az, amije van; nem a szerint, amije nincs. Nem úgy, hogy másoknak könnyebbségük legyen, nektek pedig nyomorúságtok, hanem egyenlőség szerint. (Kor. II 8, 12. 13.) — Ha pedig egy testvér, vagy nővér ruhátalan és szükséget szenved a mindennapi élelemben, valaki pedig azt mondja nekik: menjetek békében, melegedjetek meg és lakjatok jól, de nem adjátok meg nekik, amikre a testnek szüksége van, mit fog ez használni? (Jak. 2, 15. 16.)

3. Hogyan adjuk az alamizsnát? El ne fordítsd szemedet szegény testvéredtől, nem akarva kölcsönadni neki, . . . hanem csak adj neki s ne ravaszkodjál semmit sem szükségének enyhítése körül, hogy megáldjon téged az Úr, a te Istened minden időben s mindenben, amire kezedet veted. (Móz. V 15, 9. 10.) — Ne toldd meg a jótettet szemrehányással és ne fűzz bántó, rossz szót semilyen adományodhoz. Nemde a harmat enyhíti a hőséget? Igy a szép szó jobb még az ajándéknál is. Nem ér-e többet a szép szó a jó adománynál? De a jótékony ember mindegyikkel szolgál. (Sir. 18, 15—17.) — Mikor tehát alamizsnát adsz, ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógákban és az utcákon, hogy dícsérjék őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. Te pedig mikor alamizsnát adsz, ne tudja balkezed, mit cselekszik jobbkezed, hogy alamizsnád titokban legyen; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked. (Máté 6, 2. 3.) — Mindenben megmutattam nektek, hogy ekként munkálkodva kell segíteni a gyengéken és megemlékezni az Úr Jézus szavairól, mert ő mondotta: Nagyobb boldogság adni, mint kapni. (Csel. 20, 35.) — Aki adakozik, tegye egyszerűségben. (Róm. 12, 8.) — Készítsétek el előre a megígért adományt, hogy az úgy legyen készen, mint áldás, nem mint fösvénység. (Kor. II 9, 5.) — Kiki amint eltökélte szívében, nem kedvetlenséggel vagy kényszerűségből; mert Isten a jókedvű adakozót szereti. (Kor. II 9, 7.)

4. Az alamizsna hatása: Az alamizsna megszabadít minden bűntől és a haláltól, és nem engedi, hogy a lélek sötétség honába

kerüljön. Nagy bizodalmul szolgál az alamizsna a fölséges Isten előtt mindenki számára, aki azt gyakorolja. (Tób. 4, 11. 12.) — Jobb dolog a bőjttel kapcsolatos ima meg az alamizsna, mint az aranykincsek gyüjtése, mert az alamizsna megment a haláltól, megtisztít a bűntől és vigalmasságot meg örök életet szerez. (Tób. 12, 8. 9.) — Boldog, ki a szűkölködőnek s a szegénynek gondját viseli! A nyomorúság napján megmenti őt az Úr! Az Úr tartsa meg őt és éltesse, tegye boldoggá a földön és ne adja át ellenségei dühének. (Zsolt. 40, 2. 3.) — Ki megkönyörül a szegényen, az Úrnak ad kölcsön, s Ő megfizet neki tettéért. (Péld. 19, 17.) — Aki ad a szegénynek, nem lát szükséget; aki megveti a könyörgőt, ínségbe jut. (Péld. 28, 27.) — A víz eloltja a lobogó tüzet, az alamizsna pedig ellenáll a bűnnek, mert Isten alátekint arra, ki irgalmasságot cselekszik, gondja lesz reá a jövőben, hogy botlása idején támaszt találjon. (Sir. 3, 33. 34.) — Zárd az adományt a szegény szívébe, és az majd közbenjár érted minden bajban. A vitéz pajzsánál és lándzsájánál is jobban megvéd az téged ellenségeddel szemben. (Sir. 29, 15—17.) — Ha odaadod kenyeredet az éhezőnek, és jóllaktatod a lesujtott lelket: akkor felragyog a sötétben világosságod, és sötétséged déli verőfényre változik, és az Úr nyugalmat ad neked mindenkoron, fényességgel tölti be lelkedet és megszabadítja csontjaidat. (Iz. 58, 10. 11.) — Jöjjetek Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok engem, mezítelen és felruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem, fogságban voltam és eljöttetek hozzám . . . Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek. (Máté 25, 34—36. 40.) — Adjatok és adatni fog nektek, jó és tömött, megrázott és kiáradó mértéket adnak majd a ti öletekbe; mert amily mértékkel mértek, olyannal fognak visszamérni nektek. (Lk. 6, 38.) — (Az Úr angyala Kornéliushoz): Imádságaid és alamizsnáid felszállottak az Isten színe elé emlékeztetőül. (Csel. 10, 4.) — Hatalmas . . . az Isten, hogy minden kegyelmét bőven árassza rátok, hogy mindenben, mindíg teljes elégségben lévén, bőven teljék minden jótéteményre, amint írva vagyon: Bőven adott a szegényeknek; igazságossága megmarad örökkön-örökké. (Kor. II 9, 8. 9.)

5. Az alamizsna megtagadása: Ki szűkölködő társát megveti, vétkezik; de boldog, ki a szegényen megkönyörül. (Péld. 14, 21.) — Ki elnyomja a szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét; de tiszteletben tartja őt, ki megszánja a szűkölködőt. (Péld. 14, 31.) — Ki bedugja fülét a szegény kiáltására, maga is kiált majd, és nem lesz, ki meghallgassa. (Péld. 21, 13.) — Ha jót tész, nézd meg, kivel teszed, akkor sok köszönet lesz jótetteidben. Tégy jót az igazzal, és méltó viszonzásban lesz részed, ha nem őtőle, akkor bizonnyal az Úrtól . . . Adj az irgalmasnak, de ne karold föl a bűnöst. Ő majd bosszút áll a gonoszokon és a bűnösökön, s elteszi őket a megtorlás napjára. Adj a jónak, de ne fogadd be a bűnöst, tégy jót az alázatossal, de ne adj az istentelennek; ne engedd, hogy kenyeret adjanak neki, hogy ne legyen ezáltal erő-

sebb náladnál, különben kétszeres rossz ér téged mindama jó fejében, mit vele tettél; mert a Magasságbeli is gyűlöli a bűnösöket és bosszút áll az istenteleneken. (Sir. 12, 1. 2. 4—7.) — Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek készíttetett és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt, idegen voltam és nem fogadtatok be engem, mezítelen voltam és nem ruháztatok engem, beteg és fogságban voltam és nem látogattatok meg engem . . . Bizony mondom nektek, hogy amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtétek. (Máté 25, 41—43. 45.) — Aki bírja e világ javait és szűkölködni látja testvérét és elzárja előle szívét: hogyan marad meg abban az Isten szeretete? Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal. (Ján. I 3, 17. 18.)

VENDÉGSZERETET. Amint . . . (Ábrahám) felemelte szemét, eléje tűnék három férfiú, ki ott álldogált közelében. Mikor meglátta őket, elébük szalada sátra ajtajából . . . és mondá: Uram, ha kegyelmet találtam szemed előtt, ne haladj el szolgád mellett, hanem hadd hozzak egy kis vizet és mossátok meg lábatokat s pihenjetek le a fa alatt. Teszek majd elétek egy falat kenyeret, hogy felüdítsétek magatokat, aztán tovább mehettek, hiszen azért kerültetek szolgátok felé. Azok mondák: Tégy, ahogy szóltál. (Móz. I 18, 2—5.) — A két angyal este érkezék Szodomába, mikor Lót éppen a város kapujában üldögélt. Amint meglátta őket, felkele és eléjük méne s földig hajtá arcát előttük és mondá: Könyörgök, uraim, forduljatok be szolgátok házába s háljatok meg ottan: mossátok meg lábatokat, reggel aztán menjetek utatokra . . . igen unszolá őket, hogy térjenek be hozzá. Mikor aztán bementek házába, lakomát készíte s kovásztalan kenyeret süte és evének. (Móz. I 19, 1—3.) — Jer be, az Úrnak áldottja; miért álldogálsz idekünn? Elkészítettem a házat s a tevéknek a helyet. Azzal bevezeté a szállásra és leszedé a szerszámot a tevékről és ada almot meg szénát, valamint vizet, hogy ő meg emberei, kik vele jöttek, megmoshassák lábukat. Aztán ennivalót tőnek eléje. (Eleázár Lábánnál. Móz. I 24, 31—33.) — Józsue, Nun fia, elküldé titokban két kémet Setimből és mondá nekik: Menjetek és vegyétek szemügyre a földet és Jerichó városát. Azok el is menének és betérének egy parázna nőszemély házába, kit Ráhábnak hívtak és megpihenének nála. (Józs. 2, 1.) — De a várost és mindazt, ami benne vagyon, az Úrnak kell szentelni, egyedül Ráháb, a parázna nőszemély maradjon életben mindazokkal együtt, akik vele a házban tartózkodnak, amiért elrejtette a követeket, akiket küldöttünk . . . Erre az ifjak bemenének és kihozák Ráhábot, szüleit, fivéreit, minden holmiját és rokonságát és elhelyezék Izrael táborán kívül . . . Csak Ráhábot, a parázna nőszemélyt s atyja házát s mindazt, amije volt, hagyá életben Józsue, — Izrael közt laktak is mind a jelen napig — amiért az elrejtette azokat a követeket, akiket Jerichó kikémlelésére küldött. (Józs. 6, 17. 23. 25.) — Most az Úr házához megyünk, de senki sem akar befogadni minket hajlékába. Pedig van szalmánk s szamaraink élelmére való szénánk, valamint kenyerünk és borunk a magam, a szolgálód s a velem levő legény

számára: semmire sincs szükségünk, csak szállásra. Felelé néki az öreg: Béke veled, én mindent adok, amire szükséged vagyon, csak kérlek, ne maradj az utcán. Bevivé tehát a házába, enni ada a szamaraknak, őket pedig, miután megmosták lábukat, megvendégelé. (Efraimból való levita és felesége története. Bír. 19, 18—21.) — Nyomorúságos élet házról-házra járni; ahol az ember megszáll, nem cselekedhetik szabadon, és nem nyithatja ki száját . . . E mellett még efféle sértéseket hallhat: . . . „Eredj máshová, tisztes barátaim miatt; vendégül jött testvérem, szükségem van házamra!" Nehezére esik az ilyen a jóízlésű embernek: hogy felhányják nemzetségét, és szidják, mint valami uzsorást! (Sir. 29, 31. 32. 34.) — Gyakoroljátok a vendégszeretetet. (Róm. 12, 13.) — Ne feledkezzetek meg a vendégszeretetről, mert ezáltal egyesek tudtukon kívül angyalokat fogadtak be szállásra. (Zsid. 13, 2.)

LÁTOGATÁS. Ritkán tedd lábadat társad házába, hogy jól ne lakjék veled és meg ne únjon. (Péld. 25, 17.) — Ne menj testvéred házába nyomorúságod napján. (Péld. 27, 10.)

PÉLDAADÁS. 1. Igyekezzetek mások előtt jópéldával elöl járni: Készséges szívvel és bátorsággal halok tisztes halált a magasztos és szent törvényekért, hogy nemes példát adjak az ifjaknak. (Eleázár vértanúsága. Makk. II 6, 28.) — Mindegyitek törekedjék felebarátjának kedvét, javát és épülését keresni. (Róm. 15, 2.) — Nem tudjátok-e, hogy egy kevés kovász az egész tésztát erjedésbe hozza? (Kor. I 5, 6; Gal. 5, 9.) — Mivel lelki adományokra törekedtek, azon legyetek, hogy az egyház épülésére gazdagodjatok. (Kor. I 14, 12.) — Midőn egybegyűltök, és kinek-kinek van zsoltára, van tanítása, van kinyilatkoztatása, van nyelve, van értelmezése, minden történjék épülésre. (Kor. I 14, 26.) Kövessétek a példámat, testvérek, és figyelmezzetek azokra, akik a szerint élnek, amint példát adtunk nektek. (Filipp. 3, 17.) — Légy . . . példaképe a híveknek beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben, tisztaságban. (Tim. I 4, 12.) — Mindenben te magad légy a jócselekedet példaképe: a tanításban, a feddhetetlenségben, a komolyságban; szavad legyen egészséges, elgáncsolhatatlan, hogy az ellenfél megszégyenüljön, mint hogy semmi rosszat sem tud mondani rólunk. (Tit. 2, 7. 8.)

2. Mindnyájunk legfőbb példaképe: Jézus. Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjetek. (Ján. 13, 15.) — Kövessétek tehát, mint kedvelt gyermekek, az Isten példáját. (Ef. 5, 1.) — Azért mi is, kiket a tanúknak ily nagy felhője vesz körül, letéve minden terhet és a minket környező bűnt, kitartással fussuk meg az előttünk levő küzdőteret, feltekintvén a hitnek szerzőjére és bevégzőjére, Jézusra, aki az előtte lévő öröm helyett keresztet szenvedett, nem törődvén a gyalázattal; és Isten trónjának jobbján ül. (Zsid. 12, 1. 2.) — Krisztus is szenvedett érettünk, példát hagyván nektek, hogy az ő nyomdokait kövessétek. (Pét. I 2, 21.)

BOTRÁNY ELKERÜLÉSE. 1. Kerüld el a botrányt! Ha jobb szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt és vesd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem egész tested a gehennára vettessék. És ha jobb kezed megbotránkoztat téged, vágd le azt és vesd el magadtól; mert

jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem egész tested a gehennára jusson. (Máté 5, 29—30.) — Ha pedig kezed vagy lábad megbotránkoztat téged, vágd le azt és vesd el magadtól; jobb neked az életre bemenned bénán vagy sántán, mint két kézzel vagy két lábbal az örök tűzre vettetni. És ha szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt és vesd el magadtól; jobb neked egy szemmel az életre bemenned, mint két szemmel a gehenna tüzére vettetni. (Máté 18, 8. 9. V. ö. Márk 9, 42—46.) — Aki pedig megbotránkoztat egyet a kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének nyakára és a tengerbe vetnék. (Márk 9, 41.) — Ne ítéljük el többé egymást; hanem inkább arra határozzátok el magatokat, hogy ne okozzatok a testvérnek megütközést vagy megbotránkozást. (Róm. 14, 13.) — Jobb, ha nem eszel húst s nem iszol bort, sem egyebet nem tész, ami miatt testvéred megütközik, megbotránkozik vagy meginog. (Róm. 14, 21.) — Vétkezve testvéreitek ellen és megsértve az ő gyenge lelkiismeretüket, Krisztus ellen vétkeztek. Ezért ha étel botránkoztatja meg testvéremet, nem eszem húst sohasem, hogy testvéremet meg ne botránkoztassam. (Kor. I 8, 12. 13.) — Aki szereti testvérét, az a világosságban marad és botránkozás nincsen benne. (Ján. I 2, 10.)

2. Jaj a botránkoztatónak! Ki igazakat kárhozatos útra vezet, maga esik a vermébe és javait jámborok birtokolják. (Péld. 28, 10.) — Az Emberfia elküldi angyalait, és összeszedik országából mind a botrányokat és azokat, kik gonoszságot cselekesznek, és tüzes kemencébe vetik őket; ott leszen sírás és fogak csikorgatása. (Máté 13, 41.) — Aki pedig megbotránkoztat egyet a kicsinyek közül, kik énbennem hisznek, jobb volna annak, hogyha malomkövet kötnének a nyakára és a tenger mélységébe merítenék. Jaj a világnak a botrányok miatt! Mert szükséges ugyan, hogy botrányok legyenek, mindazáltal jaj annak az embernek, ki által a botrány történik. (Máté 18, 6. 7.) — Lehetetlen, hogy botrányok ne essenek; de jaj annak, aki által megesnek. Jobb annak, ha malomkövet kötnek nyakára, és a tengerbe lökik, mintsem hogy megbotránkoztasson egyet a kicsinyek közül. (Lk. 17, 1. 2.)

TESTVÉRI FEDDÉS: Jobb a bölcsnek feddését hallani, mint a hízelgő balgák tőrébe esni. (Préd. 7, 6.) — Súlyosan lakol, ki letér az élet útjáról; ki a dorgálást gyűlöli, az meghal. (Péld. 15, 10.) — Többet használ a korholás az okosnál, mint száz ütleg a balgánál. (Péld. 17, 10.) — Ha arcátlant megvered, tanul belőle az együgyű; ha pedig az okost megfedded, okulást merít. (Péld. 19, 25.) — Leplezetlen korholás többet ér eltitkolt szeretetnél. Többet érnek sebek baráttól, mint álnok csókok ellenségtől. (Péld. 27, 5. 6.) — Ki megfeddi az embert, később inkább talál nála szeretetet, mint aki hízelgő nyelvvel megcsalja. (Péld. 28, 23.) — A férfira, ki a dorgálót nyakaskodva megveti, hirtelen eljő a romlás, melyből nincsen számára felépülés. (Péld. 29, 1.) — Ki véteknek örül, becsmérlésben részesül, s aki útálja a feddést, megrövidíti életét . . . Kérdezd meg előbb a barátot, hátha nem is tud róla, és azt mondja: Nem tettem! Ha pedig megtette, intsd, hogy ne tegye többé! Kérdezd meg a társat, hátha nem is mondotta? Ha pedig mondotta, intsd, hogy ne mondja többé! Kérdezd meg a barátot, mert sok-

szor akad rágalom . . . Ki az, ki nem vétett még nyelvével? Kérdezd meg előbb a társat, mielőtt ráförmednél, és adj helyet a Magasságbeli törvényének! Minden bölcseség istenfélelem, és Isten félelme vagyon benne, és minden bölcseség egyben a törvény teljesítése. (Sir. 19, 5. 13—15. 17. 18.) — A neheztelésnél mennyivel jobb kérdőre vonni, akkor a beismerőt megkímélik a károsodástól . . . Be jó, ha a megfeddet megbánást mutat! Igy elkerülöd a szándékos bűnt. (Sir. 20, 1. 4.) — Ki gyűlöli a feddést, a bűnös nyomán jár, de aki féli az Istent, magába száll. (Sir. 21, 7.) — Ha pedig vétkezik ellened atyádfia, menj és intsd meg őt négyszem között! Ha hallgat rád, akkor megnyerted atyádfiát. Ha pedig nem hallgat, végy magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanú szája állítson minden dolgot. Hogyha azokra sem hallgat, mond meg az Egyháznak; ha pedig az Egyházra sem hallgat, legyen neked, mint a pogány és a vámos. (Máté 18, 15—17.) — Ha vétkezik ellened atyádfia, dorgáld meg őt; és ha megbánja, bocsáss meg neki. (Lk. 17, 3.) — Testvérek, ha az ember valamely bűnbe ragadtatik is, ti, kik lelkiek vagytok, az ilyent oktassátok a szelídség szellemében; de ügyelj magadra, hogy te is kísértésbe ne juss. (Gal. 6, 1.) — Az öregembert ne korhold, hanem intsd, mint atyádat; a fiatalabbakat, mint testvéreidet, az öregasszonyokat, mint anyádat, a fiatalabbakat, mint nővéreidet, teljes tisztasággal. (Tim. I 5, 1.) — Az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, béketűrőnek lennie, azokat, kik ellenszegülnek az igazságnak, szelídséggel feddnie, hátha egyszer töredelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére. (Tim. II 2, 24. 25.)

TANÁCS. 1. Hallgasd meg a jó tanácsot! Tanácsot mindig bölcs embertől kérj! (Tób. 4, 19.) — Hallgass jó tanácsra és fogadj el intést, hogy végtére bölcs légy! (Péld. 19, 20.) — Halljad, fiam, és fogadd be az okos útmutatást, és ne vesd meg tanácsomat! (Sir. 6, 24.) — Ne tanácskozzál idegen előtt, mert nem tudod, mi származik belőle! (Sir. 8, 21.) — Ne kérj tanácsot irígyedtől, és titkold el szándékodat azoktól, kik féltékenyek reád. Minden tanácsadó útbaigazít, de van olyan, ki saját javára ad tanácsot. Légy óvatos a tanácsadóval szemben! Tudd meg előbb, mire van szüksége, mert ő is magáról gondoskodik, hogy karót ne dugjon a földbe, és ne mondja neked: „Jó úton vagy" s azután szembeálljon, hogy lássa, mi lesz veled. (Sir. 37, 7—11.) — Lelkiismereted jó tanácsára is ügyelj, mert semmi sem ér neked többet ennél! A jámbor embert lelkiismerete néha különben tájékoztatja, mint hét őr, ki magas helyén ülve kémlel. Mindezek mellett a Magasságbelihez fordulj könyörgéssel, hogy igazságban vezérelje utadat. Helyes megfontolás előzze meg minden dolgodat, és szilárd elhatározás minden tettedet! (Sir. 37, 17—20.)

2. A jó tanács haszna: Jólét van ott, hol bőven akad tanácsadó. (Péld. 11, 14.) — Tanácskozás nélkül a tervek meghiúsulnak, de ahol sok a tanácsadó, valóra válnak. (Péld. 15, 22.) — Tanácstól erősödnek a tervek. (Péld. 20, 18.) — Nincsen bölcseség, nincsen okosság, nincsen tanács az Úr ellen. (Péld. 21, 30.) — Ott terem siker, hol bőven akad tanács. (Péld. 24, 6.) — Olaj- és tömjénillat gyönyörűség a szívnek, a barát jó

tanácsa pedig édesség a léleknek. (Péld. 27, 9.)

TÜRELEM. 1. Legyetek türelmesek! Ne induljon föl szíved a bűnösök miatt, hanem az Úr félelmében légy szüntelen. (Péld. 23, 17.) — Viseld el, ha Isten késni látszik; ragaszkodjál Istenhez és tűrj, hogy végül is gyarapodjék életed! (Sir. 2, 3.) — Fogadd el mindazt, mi reád ki van szabva, tűrd el, szenvedve bár, és viseld békével megaláztatásodat, mert az aranyat és ezüstöt tűzben teszik próbára, a kedves embereket pedig a megaláztatás kemencéjében. (Sir. 2, 4. 5.) — Kik félik az Urat, megtartják parancsait, és békével tűrnek, míg rájuk nem tekint. (Sir. 2, 21.) — Tettel és szóval, készséges türelemmel tiszteld atyádat. (Sir. 3, 9.) — Legyetek örvendezők a reménységben, béketűrők a nyomorúságban, állhatatosak az imádságban. (Róm. 12, 12.) — Éljetek . . . teljes alázatosságban, szelídségben és türelemben. Szívleljétek el egymást szeretettel. (Ef. 4, 2.) — Vegyétek tehát magatokra, mint az Istennek szent és kedves választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelídséget és a béketűrést. (Kol. 3, 12.) — Kérünk továbbá titeket, testvérek . . . legyetek türelmesek mindenki iránt. (Tessz. I 5, 14.) — Az Úr igazgassa szíveteket az Isten szeretetére és Krisztus béketűrésére. (Tessz. II 3, 5.) — Igazságra, jámborságra, hitre, szeretetre, béketűrésre, szelídségre törekedjél! (Tim. I 6, 11.) — Legyetek tehát béketűrők, testvéreim, az Úr eljöveteléig. Ime, a földmívelő várja a föld drága terményét, türelmesen várakozván, míg a korai és a késői esőt megkapja. Legyetek tehát ti is türelmesek és erősítsétek meg szíveteket, mert az Úr eljövetele közel van. (Jak. 5, 7. 8.)

2. A türelem gyümölcsei: Azok azonban, akik a megpróbáltatásokat nem fogadták az Úr félelmével és türelmetlenségükben szidalmazó zúgolódásra fakadtak az Úr ellen, a pusztító martaléka lettek és kígyók által vesztek el. Ne bosszankodjunk tehát azok miatt, amiket elszenvedünk, gondoljuk meg inkább és higgyük el, hogy bűneinkhez képest az Úrnak ezek az ostorcsapásai csak igen csekély büntetések, amelyek minket, mint szolgákat, csak javulásra ösztönöznek, és hogy nem megsemmisítésünkre jöttek reánk. (Judit 8, 24—27.) — A türelmetlen balgaságot művel. (Péld. 14, 17.) — Ki türtőzteti magát, annak nagy a belátása. Ki pedig hirtelen, mutatja nagy balgaságát. (Péld. 14, 29.) — Többet ér a türelmes a hősnél, s aki uralkodik önmagán, különb annál, ki városokat hódít. (Péld. 16, 32.) — Az ember okosságát türelmén lehet megismerni, és becsületére válik, ha hibát el tud nézni. (Péld. 19, 11.) — Türelemmel csitítani lehet a fejedelmet, a puha nyelv csontot is megtör. (Péld. 25, 15.) — Jobb a dolog vége az elejénél; jobb a türelmes a kevélynél. (Préd. 7, 9.) — A békén tűrő szenved egyideig, azután pedig vígságban lesz része. (Sir. 1, 29.) — Jaj azoknak, kik elvesztették türelmüket, kik elhagyták az egyenes utakat, és gonosz utakra tértek. (Sir. 2, 16.) — Dicsekszünk még a szorongatásokban is, tudván, hogy a szorongatás türelmet eredményez, a türelem kipróbáltságot, a kipróbáltság meg reményt, a reménység pedig nem engedi, hogy megszégyenüljünk. (Róm. 5, 3—5.) — Béketűrésre van szükségtek, hogy Isten akaratát megcselekedvén, elnyerjétek az ígéretet. (Zsid.

36.) — A béketűrés pedig tökéletességre viszi a cselekedetet, hogy tökéletesek legyetek és feddhetetlenek, minden fogyatkozás nélkül. (Jak. 1, 4.) — Az kegyelem, ha valaki Isten iránt való lelkiismeretességből tűri a viszontagságokat, igazságtalanul szenvedvén. (Pét. I 2, 19.)

3. A türelem példái: Tóbiás. Bár gyermekkorától fogva mindig félte az Istent, és megtartotta parancsait, nem fakadt ki az Isten ellen, mikor a vakság csapása sujtotta, hanem tántoríthatatlanul megmaradt az istenfélelemben, és élte minden napján hálálkodott az Úrnak. (Tób. 2, 13. 14.) — Jób. (Az egész Jób könyve.)

VIGASZTALÁS. 1. Vigasztaljátok meg egymást! Ne hagyd a sírókat vigasz nélkül, és tarts a gyászolókkal. (Sir. 7, 38.) — Vágyódom utána, hogy lássalak titeket . . . hogy köztetek lévén, közösen megvigasztalódjunk egymás hite: a tietek és az enyém által. (Róm. 1, 11. 12.) — Vigasztaljátok tehát egymást ezekkel az igékkel (t. i. a föltámadás igéivel). (Tessz. I 4, 17.) — Vigasztaljátok tehát egymást és legyetek egymás épülésére, miképen meg is teszitek. (Tessz. I 5, 11.)

2. Isten maga a legfőbb vigasztaló: Vessződ és pásztorbotod megvigasztal engem. (Zsolt. 22, 4.) — Én vigasztallak meg titeket. Ki vagy te, hogy félj halandó embertől, ember fiától, ki elszárad, mint a fű? (Iz. 51, 12.) — Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak. (Máté 5, 5. V. ö. Lk. 6, 21.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene, ki megvigasztal minket minden szorongatásunkban, hogy mi is megvigasztalhassuk azokat, kik bárminemű szorongatásban vannak, azzal a vigasztalással, mellyel minket is megvigasztal az Isten. Mert amint bőven van részünk Krisztus szenvedéseiben, úgy bőven van részünk Krisztus által a vigasztalásban is. (Kor. II 1, 3—5.) — Várjuk csak alázatosan az ő vigasztalását. (Judit 8, 20.)

3. VÉTKEK A FELEBARÁTI SZERETET ELLEN:

BOSSZÚSÁG. A balga bosszúságát menten kimutatja, az okos pedig a sértést elleplezi. (Péld. 12, 16.) — Nehéz a kő, súlyos a homok, de mindegyiknél terhesebb a bosszúság a balga miatt. (Péld. 27, 3.) — Ne légy hirtelen a bosszúságra, mert a bosszúság a balgák keblében lakozik. (Préd. 7, 10.)

INDULATOSKODÁS. Az indulatos ember civódást szít, a szelíd ellenben a viszályt lecsendesíti. (Péld. 15, 18.) — Parázshoz szén és tűzhöz fa kell, a viszály szításához pedig izgága ember. (Péld. 26, 21.) — Indulatos férfi viszályt támaszt, s a heveskedő bővelkedik bűnökben. (Péld. 29, 22.)

VERSENGÉS. Mert midőn köztetek féltékenység és versengés vagyon, nem vagytok-e testiek és nem jártok-e emberi módon? (Kor. I 3, 3.) — Ha keserű irígység van bennetek és visszavonás szívetekben: ne dicsekedjetek és ne hazudjatok az igazság ellen. Mert ez nem felülről jövő bölcseség, hanem földi, érzéki, ördögi. Mert ahol irígység és versengés van, ott állhatatlanság van és minden rossz cselekedet. Az a bölcseség pedig, mely felülről származik, először is szemérmes, azután békeszerető, szerény, engedékeny, a jókkal megegyező, telve irgalommal és jó gyümölcsökkel, nem

ítélkező, tettetés nélkül való. (Jak. 3, 14—17.)

VITATKOZÁS. Ne szállj perbe hatalmas emberrel, hogy kezébe ne essél! . . . Ne vitázzál szájaskodóval és ne rakj fát a tüzére! (Sir. 8, 1. 4.) — Ne szállj vitába indulatos emberrel, és ne menj hirtelen emberrel a pusztába, mert semmibe sem veszi a vérontást, és megöl, mikor nincsen segítség! (Sir. 8, 19.) — Ne folytass szóharcot: nem jó az semmire, csak a hallgatók romlására . . . Az oktalan és zabolátlan szőrszálhasogatásokat kerüld, tudva, hogy veszekedéseket szülnek. Márpedig az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, béketűrőnek lennie, azokat, kik ellene szegülnek az igazságnak, szelídséggel feddenie. (Tim. II 2, 14. 23—25.)

VISZÁLYKODÁS. Hat dolgot gyűlöl az Úr és hetet útál a lelke . . . és azt, ki viszályt hint testvérek közé. (Péld. 6, 16. 19.) — Ki viszályt keres, az kedveli a perpatvart. (Péld. 17, 19.) — Becsületére válik a férfiúnak, ha felhagy a viszállyal; bezzeg beleártja magát a veszekedésbe mindaz, aki balga. (Péld. 20, 3.) — Űzd el az orcátlant, és távozik vele a viszály, megszűnik a perpatvar s a szidalom. (Péld. 22, 10.) — Mint aki kutyát fülön fog, olyan az izgága, ki más pörébe ártja magát. (Péld. 26, 17.) — Nyomás az indulatra viszályt okoz. (Péld. 30, 33.) — A dölyfösök viszálya vérontással jár, és kellemetlen hallgatni átkozódásukat. (Sir. 27, 16.) — Tartózkodjál a viszálytól, akkor kevesebb lesz a bűn; mert a hirtelen haragú ember viszályt szít, s a bűnös ember barátokat veszít össze, és viszályt hint békében élők közé. Amilyen az erdő fája, olyan a tüze is; amilyen az ember hatalma, olyan a haragja is, és vagyona szerint növekszik indulata. Parázs veszekedés tüzet gyujt, és hirtelen viszály vérontásra vezet, az árulkodó nyelv pedig halált okoz. Ha fúvod a szikrát, lángragyúl, ha pedig ráköpsz, elalszik; mind a kettő szádból jő elő. (Sir. 28, 10—14.) — Honnan a háborúságok és civakodások köztetek? Nem innen-e? a ti kívánságaitokból, melyek tagjaitokban háborognak? Kívántok és nincs semmitek; öldököltök és versengtek és nem nyerhettek el semmit; civakodtok és tusakodtok és nincs semmitek, azért, mert nem kértek. (Jak. 4, 1. 2.)

ELLENSÉGESKEDÉS. Ajkáról ismerhető fel az ellenség, amikor belsejében fondorlatot sző; ha szavát édesre fordítja, ne higgy neki, mert hét aljasság van szívében! (Péld. 26, 24. 25.) — Tartsd magadat távol ellenségeidtől, és légy résen barátaiddal szemben! (Sir. 6, 13.) — Nem ismerni fel a barátot szerencsében, de nem marad az ellenség elrejtve a balsorsban! Mikor az ember jól van, szomorkodnak ellenségei, de mikor bajban van, akkor látszik meg, ki a jóbarát! Ne bízzál ellenségedben sohasem, mert, mint a réz, úgy rozsdásodik gonoszsága. Mégha görnyedne is alázkodva, akkor is vigyázz és őrizkedjél tőle! Ne engedd, hogy melléd álljon és ne ültesd jobbodra, hogy helyedre ne tolakodjék és székedre ne törjön, te pedig későn értsd meg szavamat és gyötrődjél beszédemen! (Sir. 12, 8—12.) — Ajkával édes hozzád az ellenség, de szívében fondorkodik, hogy verembe döntsön; könnyet ont szeméből az ellenség, de ha alkalmat talál, nem győz jóllakni vérrel! Ha balsors

ér, ott találod elsőnek; könnyet ont szeméből az ellenség, adja a segítőt, és belédöf sarkodba. Csóválja fejét, összecsapja kezét, mindenfélét suttog s elfintorítja arcát. (Sir. 12, 15—19.) — Amiről tudsz, ne beszéld ki se barátnak, se ellenségnek, és ha tudsz valami vétekről, ne födözd fel azt! Mert az meghallgat ugyan, de őrizkedik tőled, a bűnt védelmébe fogadja, téged pedig meggyűlöl, s ilyen marad irányodban mindenkor. (Sir. 19, 8. 9.)

HARAG. 1. Ne tarts haragot! Állj el a haragtól és hagyd a boszszúságot! (Zsolt. 36, 8.) — Gondolj Isten félelmére, és ne tarts haragot társaddal. (Sir. 28, 8.) — Mindaz, aki atyjafiára haragszik, méltó az ítéletre. (Máté 5, 22.) — Ha haragusztok is, ne vétkezzetek: a nap ne nyugodjék le haragotok fölött. (Ef. 4, 26.) — Minden keserűség és harag, dühösködés, szóváltás és szitkozódás minden gonoszsággal együtt legyen távol tőletek. (Ef. 4, 31.) — Vessétek el magatoktól mindezeket: a haragot, az indulatosságot, a rosszakaratot, a káromlást és szátok rút beszédjeit. (Kol. 3, 8.) — Legyen minden ember . . . késedelmes a haragra. Mert a férfiú haragja nem cselekszi Isten igazságát. (Jak. 1, 19. 20.)

2. Különfélék: Ne vétkezzetek, bármint haragusztok. (Zsolt. 4, 5.) — Szelíd felelet megtöri a haragot, sértő szó pedig szítja az indulatot. (Péld. 15, 1.) — Nem született együtt a dölyf az emberekkel, sem a harag az asszonyok szülötteivel. (Sir. 10, 22.) — Harag és düh, utálatos mindegyikök; csak a bűnös ember ragaszkodik hozzájuk. (Sir. 27, 33.) — Ember emberre haragot tart, és Istennél keres gyógyulást!? A hozzá hasonló embernek nem kegyelmez, és mégis önnön bűneiért imádkozik!? Haragot tart, holott csak ember, és bocsánatot kér Istennél!? Ki könyörög majd bűneiért? (Sir. 28, 3—5.) — Amilyen az erdő fája, olyan a tüze is; amilyen az ember hatalma, olyan a haragja is, és vagyona szerint növekszik indulata. (Sir. 28, 12.)

GYŰLÖLET. 1. Ne gyűlölködj! Ne gyűlöld testvéredet szívedben, hanem fedd meg nyiltan, hogy ne legyen bűnöd miatta. (Móz. III 19, 17.) — Gondolj a végső dolgokra: és szűnj meg gyűlölködni, a rothadásra és halálra: és tarts ki parancsai mellett! (Sir. 28, 6.)

2. Sokan vannak a gyűlölködők: Nézd, mily sokan vannak ellenségeim, mily áldáz gyűlölettel gyűlölnek engem! (Zsolt. 24, 19.) — Sokan vannak, kik igazságtalanul gyűlölnek. (Zsolt. 37, 20.) — Többen vannak, mint a hajszál fejemen, kik ok nélkül gyűlölnek engem. (Zsolt. 68, 5.)

3. A ják gyűlöletesek a gonoszok előtt: Gyűlöletesek lesztek mindenki előtt az én nevemért; aki pedig állhatatos marad mindvégig, az üdvözül. (Máté 10, 22; Márk 13, 13; Lk. 21, 17.)

4. Különfélék: A gyűlölség civódást szít, a szeretet pedig minden hibát beföd. (Péld. 10, 12.) — Jobb főzelékre hivatni szeretettel, mint hizlalt tulokra gyűlölettel. (Péld. 15, 17.) — Gyűlöletét ravaszul rejtegeti, de gazsága elárulja magát a gyülekezetben. Aki másnak vermet ás, maga esik bele, s aki másra követ hengerít, arra gurul az vissza. (Péld. 26, 26. 27.) — Többet érnek sebek baráttól, mint álnok csókok ellenségtől. (Péld. 27, 6.) — (Nem) tudja az ember, vajjon szeretetet érdemel-e vagy gyűlöletet. (Préd. 9, 1.) — Aki azt mondja, hogy világosságban van és testvérét gyűlöli, az még most is a sötétségben vagyon . . . Aki . . . gyűlöli testvérét, az a sötétségben

van és a sötétségben jár s nem tudja, hová megy, mert a sötétség megvakította szemét. (Ján. I 2, 9. 11.) — Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos. És ti tudjátok, hogy egy gyilkosnak sincs magában maradó örök élete. (Ján. I 3, 15.) — Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. (Ján. I 4, 20.)

BOSSZÚÁLLÁS. 1. Ne állj bosszút! Ne állj bosszút s ne emlékezzél meg polgártársaid igaztalanságáról. (Móz. III 19, 18.) — Fussatok a kard éle elől, mert a kard a jogtalanság megtorlója, és tudjátok meg, hogy van ítélet! (Jób 19, 29.) — Ne mondd: Visszafizetem a gazságot! Az Úrban bízzál, ő majd megsegít. (Péld. 20, 22.) — Ki bosszút akar állni, az Úr áll bosszút rajta, és ugyancsak megtartja bűneit. (Sir. 28, 1.) — Tedd vissza helyébe kardodat; mert mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el. (Máté 26, 52.) — Ne fizessetek senkinek rosszal a rosszért . . . Ne tegyetek magatoknak igazságot, kedveseim, hanem adjatok helyet az isteni haragnak, mert meg van írva: Enyém a bosszúállás, én majd megfizetek — úgymond az Úr. Hanem ha ellenséged éhezik, adj neki enni, ha szomjazik, adj neki italt. Mert ha ezt míveled, eleven parazsat gyüjtesz a fejére. (Róm. 12, 17. 19.)

2. Istené a bosszúállás: Nemzetek, dícsérjétek népét, mert ő megtorolja szolgáinak vérét, bosszút áll ellenségeiken. (Móz. V 32, 43.) — Enyém a bosszúállás s megfizetek én annakidején, amikor meginog a lábuk. (Móz. V 32, 35.) — Uram, bosszúállás Istene, bosszúállás Istene, jelenj meg! (Zsolt. 93, 1.) — Felveszi fegyverzetül haragos indulatát és felfegyverzi a teremtést az ellenség megtorlására. (Bölcs. 5, 18.) — Tűz és jégeső, éhség és döghalál, mindezek bosszúállásra teremttettek. (Sir. 39, 35.) — Bosszút akarok én állani, meg nem állhat ember előttem. (Iz. 47, 3.) — Hát az Isten nem szolgáltat-e igazságot választottainak, kik éjjel-nappal hozzá kiáltanak, és késedelmes lesz-e irántuk? Mondom nektek, hogy hamarosan igazságot tesz nekik. (Lk. 18, 7—8.) — Ismerjük azt, aki így szólt: Enyém a bosszú, és én megfizetek! (Zsid. 10, 30.)

3. Aki másnak vermet ás, maga esik bele, aki másra követ hengerít, arra gurul az vissza. (Péld. 26, 27.) — Ki vermet ás, beleesik abba, ki sövényt bont, megmarja a kígyó! Ki követ fejt, megsérül attól, ki fát vág megsebesül miatta. (Préd. 10, 8—9.) — Annak fejére esik a kő, ki a magasba dobja, s az álnokul ejtett seb az álnoknak okoz sebet. Ki vermet ás, beleesik abba, ki követ tesz társa elé, beléje botlik, s aki másnak tőrt vet, elvész benne. Ki gonosz tervet kovácsol, rája gördül az vissza, s azt sem tudja, honnét jő az reá! (Sir. 27, 28—30.)

MEGTORLÁS. 1. A régi törvény: Aki embervért ont, annak ontsák ki a vérét: mert az Isten képére alkottam az embert. (Móz. I 9, 6.) — Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért, égetést égetésért, sebet sebért, sérülést sérülésért. (Móz. II 21, 24. 25.) — Aki sebet ejt valamely polgártársán: ahogy ő cselekedett, úgy cselekedjenek vele: törésért törést, szemért szemet, fogért fogat adjon; amilyen sebet ejtett, olyat kelljen elviselnie néki. (Móz. III 24, 19. 20.) — Ne könyörülj meg rajta, hanem követelj életet az életért, szemet a szemért, fogat a fogért, kezet a kézért, lábat a lábért. (Móz. V 19, 21.)

2. Az új törvény: Hallottátok, hogy mondatott: Szemet szemért és fogat fogért. Én pedig mondom nektek, ne álljatok ellen a gonosznak; hanem, aki megüti jobb orcádat, fordítsd oda neki a másikat is; és annak, ki pörölni akar veled és köntösödet elvenni, engedd át a palástot is. (Máté 5, 38—40; Lk. 6, 29.) — Jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek. (Máté 5, 44.) — Tedd vissza helyébe kardodat; mert mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el. (Máté 26, 52.) — Amely mértékkel mértek, azzal fognak visszamérni nektek. (Márk 4, 24.) — Egyáltalában már az is hiba nálatok, hogy peres ügyeitek vannak egymással. Miért nem viselitek el inkább az igazságtalanságot? Miért nem tűritek el inkább a károsodást? Sőt ti műveltek igazságtalanságot és okoztok kárt, és ezt testvéreknek! Vagy nem tudjátok-e, hogy az igazságtalanok nem fogják bírni Isten országát? (Kor. I 6, 7. 9.) — Vigyázzatok, hogy senki ne fizessen rosszért rosszal. (Tessz. I 5, 15.) — Aki fogságba hurcol, fogságba megyen; aki karddal öl, annak karddal kell megöletnie. Itt van a szentek béketűrése és hite. (Jel. 13, 10.)

TESTI SÉRTÉS. Ha férfiak civakodnak s az egyik megüti a másikat kővel vagy ököllel, de az nem hal meg, hanem csak ágynak esik: ha felkel s botján künn járkál, maradjon büntetlen, aki megütötte, csak munkaveszteségét s az orvosi költségeket térítse meg. Aki rabszolgáját vagy rabszolganőjét úgy megbotozza, hogy a keze alatt meghal: bűnhődjék érte; ha azonban még egy-két napig él, ne bűnhődjék, mert az ő pénze az. Ha férfiak összevesznek s egyikük megüt egy viselős asszonyt s az idétlent szül ugyan, maga azonban életben marad: akkora kártérítésre köteles az illető, amekkorát az asszony férje követel s a bírák megítélnek; ha azonban az asszony belehal, akkor adjon életet az életért. (Móz. II 21, 18—23.) — Ha valaki megüti rabszolgájának vagy rabszolganőjének szemét, úgyhogy őt félszeművé teszi: bocsássa szabadon kiütött szeméért. Ha rabszolgájának vagy rabszolganőjének fogát üti ki: szintén bocsássa szabadon. Ha a marha férfit vagy asszonyt öklel meg szarvával s az illető meghal, kövezzék agyon a marhát s húsát meg ne egyék, — de a marha gazdája büntetlen maradjon. Ha azonban a marha tegnap is, tegnapelőtt is öklelős volt s a gazdáját figyelmeztették s az mégsem zárta be, s a marha férfit vagy asszonyt ölt meg: kövezzék meg a marhát s öljék meg a gazdáját is; ha azonban pénzváltságot vetnek ki reá, adjon életéért annyit, amennyit megszabnak. Ha a marha fiút vagy leányt öklel meg szarvával: ugyanilyen megítélés alá essék. Ha rabszolgát vagy rabszolganőt öklel agyon, harminc siklus ezüstöt kell adni a gazdájuknak, a marhát pedig meg kell kövezni. (Móz. II 21, 26—32.) — Aki barmot üt agyon, adjon másikat helyette, aki embert üt agyon, lakoljon. (Móz. III 24, 21.)

GYILKOSSÁG. 1. Ne ölj! (Móz. II 20, 13; V 5, 17; V. ö. Máté 19, 18.) — Ne törj felebarátod vérére, — én vagyok az Úr! (Móz. III 19, 16.)

2. A gyilkosság földi büntetése: Káin azt mondá Ábelnek, az öccsének: Menjünk ki — és mikor künn voltak a mezőn, Káin rátámada öccsére, Ábelre és megölé. Mondá ekkor az Úr Káinnak: Hol van Ábel, az öcséd? Az felelé: Nem tudom. Talán bizony őrzője vagyok én az öcsémnek? Mondá erre néki

az Úr: Mit műveltél? Öcséd vérének szava hozzám kiált a földről. Nos tehát légy átkozott e földön, mely megnyitotta száját s befogadta öcséd vérét kezedből. Ha műveled, ne adja meg néked gyümölcsét. Kóbor bujdosó légy a földön. (Móz. I 4, 8—12.) — A ti éltetek vérét... számonkérem minden állattól és az embertől: számonkérem az ember lelkét az embertől, a testvérétől. Aki embervért ont, annak ontsák ki a vérét: mert az Isten képére alkottam az embert. (Móz. I 9, 5. 6.) — Aki valakit szándékosan agyonver, az halállal lakoljon . . . Ha azonban valaki szántszándékkal és orozva öli meg felebarátját, oltáromtól is szakítsd el, hogy meghaljon. (Móz. II 21, 12. 14; Móz. III 24, 17; Móz. IV 35, 16—21.) — Ha éjtszaka kapják rajta a tolvajt a ház betörésén vagy aláásásán s az olyan sebet kap, hogy meghal: aki megölte, nem felelős a véréért; ha azonban napkelte után tette, gyilkosságot követett el s haljon meg ő maga is. (Móz. II 22, 2. 3.) — Aki agyonüt valakit, halállal lakoljon. (Móz. III 24, 17; 24, 21.) — Ha valaki vasszerszámmal üt meg valakit, úgy, hogy a megütött meghal, akkor az illető gyilkosságban vétkes és haljon meg maga is; ha kővel hajít meg valakit, úgy, hogy a meghajított meghal, akkor ugyanígy bűnhődjék; ha faszerszámmal ütnek meg valakit, úgy, hogy meghal, akkor bosszút kell érte állni annak a vérével, aki megütötte: a meggyilkoltnak a rokona ölje meg a gyilkost, mihelyt rátalál, ölje meg. Ha valaki gyűlölségből taszít meg valakit, vagy lesből hajít meg valamivel, vagy ellenségeskedésből üt meg a kezével, úgy, hogy az meghal, akkor az, aki megütötte, gyilkosságban vétkes: a meggyilkoltnak a rokona, mihelyt rátalál, ölje meg. Ha azonban véletlenségből, gyűlölség és ellenségeskedés nélkül követ el valaki ilyesmit s ezt a nép hallatára, amikor az emberölés tettese és a vérrokon között levő ügyet megtárgyalják, igazolják, akkor az illetőt, minthogy ártatlan, meg kell menteni a bosszúállónak a kezétől. (Móz. IV 35, 16—24.) — Váltságot ne fogadjatok el attól, aki vétkes a vérben: legott haljon meg ő maga is. (Móz. IV 35, 31.) — Ha . . . valaki gyűlöli testvérét és leselkedik életére s rátámad és halálra sujtja s aztán menekül az előbb mondott városok egyikébe: akkor küldjenek érte városának vénei s ragadtassák ki a menedékhelyről s adják azon ember hozzátartozójának a kezébe, akinek a vérét kiontotta s haljon meg; ne könyörülj meg rajta: távolítsd el az ártatlan vér vádját Izraelről, hogy jó dolgod legyen. (Móz. V 19, 11—13.) — Átkozott, ki titkon agyonüti felebarátját! (Móz. V 27, 24.) — Ezen a helyen, ahol felnyalták a kutyák Nábot vérét, fel fogják nyalni a te véredet is. (Kir. III 21, 19.) — Kutyák eszik meg Jezabelt Jezrahel mezején. Akije a városban hal meg Áchábnak, azt a kutyák eszik meg, akije a mezőn hal meg, azt az ég madarai eszik meg. (Kir. III 21, 23. 24.) — Jaj a vérontó városnak, az üstnek, amely rozsdás lett, és rozsdája nem megy le róla! Darabról-darabra szedd ki, a nélkül, hogy sorsot vetnél reá. (Ezek. 24, 6.) — Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: Ne ölj; aki pedig öl, méltó az ítéletre. (Máté 5, 21.) — Tedd vissza helyébe kardodat; mert mindazok, akik fegyvert fognak, fegyver által vesznek el. (Máté 26, 52.) — Aki karddal öl, annak karddal kell megöletnie. (Jel. 13, 10.)

3. A gyilkosság túlvilági büntetése: Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos. És ti tudjátok, hogy

egy gyilkosnak sincs magában maradó örök élete. (Ján. I 3, 15.) — A gyilkosoknak . . . osztályrésze a tűzzel és kénkővel égő tóban leszen. (Jel. 21, 8.)

4. A gyilkos jellemzése: Reggeli szürkületben kel a gyilkos, megöli a szegényt és a nyomorgót, éjjel pedig elmegy tolvajnak. (Jób 24, 14.)

5. A gyilkosságok forrásai: A szívből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok . . . (Máté 15, 19; Márk 7, 21.) — Nyilvánvalók a test cselekedetei, melyek . . . irígykedések, gyilkosságok . . . (Gal. 5, 19. 21.) — Káin, ki gonosztól volt és megölte testvérét. És miért ölte meg őt? Mivel az ő cselekedetei gonoszak voltak, testvéreié pedig igazak. (Ján. I 3, 12.)

4. A FELEBARÁTI SZERETET HELYREÁLLITÁSA

KIBÉKÜLÉS. Ha ajándékodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és eredj előbb megbékülni atyádfiával, és akkor menj és ajánld fel ajándékodat. Légy békülékeny ellenfeled iránt idejében, míg az úton vagy vele; nehogy ellenfeled átadjon téged a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak, és tömlöcbe vessenek. (Máté 5, 23—25; Lk. 12, 58. 59.)

VI. ÉS IX. PARANCS: NE PARÁZNÁLKODJÁL!

TISZTASÁG. 1. Légy tisztalelkű! Légy tökéletesen és fogyatkozás nélkül az Úrral, a te Isteneddel. (Móz. V 18, 13.) — Tisztuljunk meg a test és lélek minden szennyétől, és hajtsuk végre megszentelődésünket az Isten félelmében. (Kor. II 7, 1.) — Senki meg ne vessen téged ifjúságod miatt, de légy is példaképe a híveknek beszédben, viselkedésben, szeretetben, hitben, tisztaságban. (Tim. I 4, 12.) — Magadat őrizd meg tisztán. (Tim. I 5, 22.)

2. A tisztaság kedves Isten és az emberek előtt: Azért tett erőssé téged az Úr keze, mert szereted a tisztaságot, és férjed után más férfiút nem ismertél. Áldott is leszel ezért mindörökké! (Judit 15, 11.) — Ha valóban tiszta vagy és igaz, éretted csakhamar felserken, és helyreállítja hajlékodat igazságod szerint, elannyira, hogyha előbbi dolgaid csekélyek voltak, majd annál inkább gyarapszanak az utóbbiak. (Jób 8, 6. 7.) — Ismeri az Úr az ártatlanok napjait, s örökségük örökre megmarad. (Zsolt. 36, 18.) — Ki mehet fel az Úr hegyére? Ki állhat meg az ő szent helyén? Az, akinek keze ártatlan, kinek szíve tiszta, ki magát hiúságra nem adja, s nem tesz hamis esküt társának. (Zsolt. 23, 3. 4.) — Azt kedveli az Úr, ki tisztaszívű. (Péld. 22, 11.) — Be szép a tiszta nemzedék dicsőségében, mert halhatatlan az emlékezete, mivel ismeretes Isten és ember előtt. Ha jelen van, utánozzák, ha távozott, visszakívánják, és koszorúval a fején győztesen vonul fel az örökkévalóságban, miután elnyerte a szeplőtelen viadalok jutalmát. (Bölcs. 4, 1. 2.) — Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent. (Máté 5, 8.)

3. Könyörgés tisztaságért: Ime, gonoszságban fogantattam, és bűnökben fogant engem az én anyám . . . Hints meg engem izsóppal, hogy tiszta legyek, moss meg engem, hogy a hónál fehérebb legyek . . . Tiszta szívet teremts belém, Isten, s újítsd meg az igaz lelket bensőmben. (Zsolt. 50, 7. 9. 12.) — Én ugyan szép termetű ifjú voltam, és jó lélek jutott ré-

szemül, vagy inkább: mivel jó voltam, makulátlan testbe jöttem; de mivel láttam, hogy nem juthatok egyébként a birtokába, mint csak, ha az Isten megadja, — és már az is bölcseség volt: tudni, hogy az kinek az adománya, — azért az Úr elé járultam, kértem őt, és szívem mélyéből mondottam: . . . Add meg nekem a veled együtt trónoló bölcseséget, és ne zárj ki engem gyermekeid közül! (Bölcs. 8, 19—21; 9, 4.)

4. Közmondások: A romlott férfi útja tekervényes, a tisztának eljárása pedig egyenes. (Péld. 21, 8.) —A tisztáknak minden tiszta: a beszennyezetteknek s a hitetleneknek semmi sem tiszta, mert beszennyezett az elméjük is, a lelkiismeretük is. (Tit. 1, 15.)

TESTI VÁGYAK. 1. Tartózkodjatok a testi vágyaktól! Ne kívánd meg felebarátod házát, ne kívánd meg feleségét, se rabszolgáját, se rabszolgálóját, se marháját, se szamarát: semmijét se, ami az övé. (Móz. II 20, 17.) — Ne kívánd meg felebarátod feleségét, se házát, se mezejét, se rabszolgáját, se rabszolgálóleányát, se marháját, se szamarát, semmit se, ami az övé. (Móz. V 5, 21.) — Ne kövesd szíved vágyait erőd érzetében. (Sir. 5, 2.) — Ne indulj vágyaid után, és tartsd vissza magadat kívánságodtól; ha engedsz lelked vágyainak, kárörömére leszel ellenségeidnek. (Sir. 18, 30. 31.) — Távoztasd tőlem a test kívánságát, ne vegyen erőt rajtam a fajtalan vágy, és ne engedj át a szemérmetlen és dőre léleknek! (Sir. 23, 6.) — Ne gondozzátok testeteket a vágyakozásokra. (Róm. 13, 14.) — Lélek szerint járjatok, és nem fogjátok véghezvinni a test kívánságait. (Gal. 5, 16.) — Mi is mindnyájan ezek közé (pogányok) tartoztunk egykor, mikor követtük testünk vágyait s teljesítettük a testnek és az érzékeknek kívánságait. (Ef. 2, 3.) — Korábbi éltetek után immár vessétek le a régi embert, ki romlásba jut a csalárd kívánságok miatt. (Ef. 4, 22.) — Az ifjúkor vágyait kerüld. (Tim. II 2, 22.) — Megjelent ugyanis Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embernek, s arra oktat minket, hogy tagadjuk meg az istentelenséget s a világi vágyakat, s éljünk józanul, igazan és jámborul e világon. (Tit. 2, 11. 12.) — Valamikor mi magunk is oktalanok, hűtelenek, tévelygők voltunk, különféle vágyaknak s gyönyöröknek szolgáltunk. (Tit. 3, 3.) — Szeretteim, kérlek titeket, mint jövevényeket és zarándokokat, tartózkodjatok a testi kívánságoktól, melyek a lélek ellen harcolnak. (Pét. I 2, 11.)

2. Különfélék: Mit mondjunk tehát? Azt, hogy a törvény bűn? Isten ments! De a bűnt nem ismertem, hanem csakis a törvény által; mert a kívánságokat sem ismertem volna, ha a törvény nem mondaná: Ne kívánjad. Ámde a bűn, alkalmat nyerve a parancsolat által, felkeltett bennem minden kívánságot, mert a bűn törvény nélkül holt. (Róm. 7, 7. 8.) — Hogy a kinyilatkoztatások nagysága kevéllyé ne tegyen, tövis adatott testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön. (Kor. II 12, 7.) — Mindenki a saját kívánságától félrevezetve és elcsábíttatva kísértetik meg. Azután a kívánság, mihelyt fogant, bűnt szül, a bűn pedig, ha végbe vitetik, halált okoz. (Jakab 1, 14. 15.) — Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atyának szeretete; mert minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világtól van. És e világ elmúlik és az ő kíván-

sága. Aki pedig Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké. (Ján. I 2, 15. 17.)

ÖNFERTŐZÉS. Mondá . . . Júda Onánnak, a fiának: Eredj be bátyád feleségéhez és vedd el, hogy ivadékot támassz a bátyádnak. Ő azonban, mivel tudta, hogy nem az ő számára születik a gyermek, ha bement bátyja feleségéhez, a földre ontotta a magot, hogy ne szülessék gyermek a bátyja nevére. Elveszíté őt ezért az Úr, mivelhogy undok dolgot cselekedett. (Móz. I 38, 8—10.) — Ha olyan ember leszen közöttetek, ki éjtszakai álom miatt tisztátalanná válik, az menjen ki a táboron kívülre s ne térjen vissza, míg este felé vízben meg nem fürdött; napnyugta után azonban visszatérhet a táborba. (Móz. V 23, 10. 11.)

CSÁBITÁS. Ha valaki elcsábít egy el nem jegyzett szűzet s hál vele: adja meg érte a jegyajándékot s vegye feleségül. Ha a szűznek atyja nem akarja odaadni, akkor is adja meg érte azt a pénzt, amit a szűzek jegyajándékul kapni szoktak. (Móz. II 22, 16. 17.) — Ha valamely férfi oly szűz leánnyal találkozik, akinek nincsen jegyese s megragadja a leányt s hál vele s az ügy a törvény elé kerül: akkor adjon az, aki vele hált, a leány atyjának ötven siklus ezüstöt, a leányt pedig vegye feleségül, minthogy megalázta s el ne bocsáthassa teljes életében. (Móz. V 22, 28. 29.)

PARÁZNÁLKODÁS. 1. Ne paráználkodjáll Ne akadjon parázna nőszemély Izrael leányai között, se parázna férfiszemély Izrael fiai között. (Móz. V 23, 17.) — Őrizkedjél, fiam, minden paráznaságtól, és sohase vetemedjél arra, hogy feleségeden kívül máshoz közelíts és így vétkezzél. (Tób. 4, 13.) — Ne vessügyet a csalfa nőre. Mert az idegen nő ajka méztől csepeg, és ínye olajnál is símább, végül azonban keserű, mint az üröm, éles, mint a kétélű kard. (Példd. 5, 2—4.) — A feslett nő mély verem, s az idegen asszony szűk kút; lesben áll az úton, mint a rabló és megöli azokat, kiket vigyázatlanoknak lát. (Példd. 23, 27. 28.) — Ne költsd vagyonodat nőkre. (Példd. 31, 3.) — Ne vesd szemedet csapodár nőre, hogy tőrébe ne essél! Ne barátkozzál táncosnővel és ne hallgasd, hogy el ne veszítsen művészetével! Ne vesd szemedet szűzre, hogy szépsége botlásodra ne legyen! Ne add oda magadat romlott nőknek semmiáron, hogy el ne veszítsd magadat és örök részedet! Ne tekingess körül a város utcáin, és ne bolyongj terein! Takaros asszonytól fordítsd el arcodat, és ne nézz szépséget, mely nem illet téged! . . . Idegen asszony mellé sohase telepedjél, és ne heverj mellette könyökölve; ne kötekedjél vele bor mellett, hogy feléje ne hajoljon szíved, és ne zuhanj véresen a verembe! (Sir. 9, 3—8. 12. 13.) — Ne nézd az asszony szépségét, és ne kívánd meg az asszonyt szépsége miatt! (Sir. 25, 28.) — Resteld a paráznaságot atyád és anyád előtt, . . . szemed jártatását más férfiú feleségén, a leskelődést szolgálója után és ágyának megközelítését. (Sir. 41, 21. 27.) — Ne nézd senkinek szépségét, és ne időzzél asszonyok között, mert a ruhából jő elő a moly, s az asszonyból a férfiú rosszasága. (Sir. 42, 12. 13.) — A test . . . nem a paráznaságért van, hanem az Úrért, és az Úr a testért . . . Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja? Elszakítsam-e tehát Krisztus tagját és parázna nő tagjává tegyem? Isten

ments! Nem tudjátok-e, aki paráznа nővel egyesül, egy testté lesz vele? Mert — úgymond — ketten egy testté lesznek. Aki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek ővele. Fussatok a paráznaságtól! Minden bűn, amelyet az ember elkövet, a testen kívül vagyon; aki azonban paráználkodik, az a saját teste ellen vétkezik. Vagy nem tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentléleknek temploma, ki bennetek vagyon, kit az Istentől vettetek és nem vagytok a magatokéi? Mert nagy volt a ti váltságotok! Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben. (Kor. I 6, 13—20.) — Paráznaság és semmiféle tisztátalanság, vagy kapzsiság szóba se jöjjön köztetek, amikép az a szentekhez illik . . . Senki se csaljon meg benneteket hívságos beszédekkel, ilyenek miatt sujtja az Isten haragja a hitetlenség fiait. Ne legyetek tehát bűneik részesei. (Ef. 5, 3. 6. 7.) — Sanyargassátok tehát tagjaitokat, melyek földiek, irtsátok ki a paráznaságot, a tisztátalanságot, a bujaságot, a gonosz kívánságot, és a kapzsiságot, amely nem más, mint bálványimádás. Miattuk jő az Isten haragja a hitetlenség fiaira. (Kol. 3, 5. 6.) — Az Isten akarata tudniillik ez: a ti megszentelődéstek, hogy megtartóztassátok magatokat a paráznaságtól; mindenitek tudja tartani a maga feleségét szentségben és tisztességben, nem a vágyódás szenvedélyében úgy, mint a pogányok, akik nem ismerik az Istent . . . mert az Isten nem tisztátalanságra hívott meg minket, hanem szentségre. (Tessz. I 4, 3—5. 7.) — Azért elvetvén minden tisztátalanságot és sokféle gonoszságot, fogadjátok szelídséggel a belétek ojtott igét, mely meg tudja menteni lelketeket. (Jakab 1, 21.)

2. A paráznа élet következménye: Feleségei elfordíták (Salamon) szívét, az Úrtól. Mikor ugyanis már vén volt, feleségei arra csábították szívét, hogy más isteneket kövessen s így szíve nem volt teljesen az Úrral, az ő Istenével, mint Dávidnak, atyjának a Szíve. (Kir. III 11, 3. 4.) — A férfi . . . ki . . . céda nőket tart, elherdálja a vagyont. (Péld. 29, 3.) — Sokan mentek már tönkre asszony szépsége miatt, mert, mint a láng, úgy gyúl ki ettől a kívánság. Minden nőt, ki parázna személy, eltaposnak, mint a sarat az úton! Sokan vesztek el, kik idegen asszony szépségét bámulták, mert mint a láng, úgy éget a beszéde. (Sir. 9, 9—11.) — Bor és nők tévútra viszik a bölcseket, és meghurcolják az okosakat. Ki buja nőkkel tart, elzüllik, rothadás és féreg veszi birtokába, nagy, elrettentő példa leszen, s elvétetik lelke az élők közül. (Sir. 19, 2. 3.) — Minden falat édes a parázna embernek; el nem fárad és mindvégig bűnözik. (Sir. 23, 24.) — Paráznaság, bor és részegség, elveszik az észt. (Oz. 4, 11.) — Értsétek és jegyezzétek meg magatoknak, hogy paráznának, vagy tisztátalannak, kapzsinak, azaz a bálvány szolgájának nincs öröksége Krisztus és az Isten országában. (Ef. 5, 5.) — A paráznákat és a házasságtörőket megítéli az Isten. (Zsid. 13, 4.) — Megmutatá nékem a szent várost, Jeruzsálemet, mely a mennyből szállott alá Istentől . . . Nem lép be oda semmi megfertőzött vagy undokságot és hazugságot cselekvő. (Jel. 21, 10. 27.) — A gyáváknak pedig és hitetleneknek és elátkozottaknak és gyilkosoknak és paráznáknak és varázslóknak és bálványimádóknak és minden hazugnak osztályrésze a tűzzel és kénkővel égő tóban leszen; ez a második halál. (Jel. 21, 8.) — Ki a kutyákkal és

a varázslókkal és a paráznákkal és a gyilkosokkal és a bálványimádókkal és mindenkivel, aki hazugságot szeret és cselekszik! (Jel. 22. 15.)

VÉRFERTŐZÉS. Kicsaptál, miként a víz! Nem lesz elsőbbséged, mert atyád fekhelyére léptél s ágyát beszennyezted. (Rúben bűne. Móz. I 49, 4.) — Senki se közelítsen vérszerinti rokonához, hogy felfedje szemérmét. (Móz. III 18, 6.) — Atyád szemérmét, azaz anyád szemérmét fel ne fedd: anyád ő, fel ne fedd szemérmét. Atyád feleségének szemérmét fel ne fedd: atyád szemérme az. Atyádtól, vagy anyádtól való nővérednek, akár a házban született, akár azon kívül, szemérmét fel ne fedd. Fiad leányának vagy leányod leányának szemérmét fel ne fedd: a te szemérmed az. Atyád felesége leányának, kit ő atyádnak szült s ki neked nővéred, szemérmét fel ne fedd. Atyád nővérének szemérmét fel ne fedd: atyád teste az; anyád nővérének szemérmét fel ne fedd: anyád teste az. Atyád fivérének szemérmét fel ne fedd: ne közelíts tehát feleségéhez: nagynénéd ő neked. Menyed szemérmét fel ne fedd: fiad felesége ő, fel ne fedd szemérmét. Fivéred feleségének szemérmét fel ne fedd: fivéred szemérme az. Feleségednek és a leányának szemérmét fel ne fedd, fiának leányát, vagy leányának leányát el ne vedd, hogy szemérmét felfedjed: az ő teste az és vérfertőzés az ilyen közösülés. Feleséged nővérét társfeleségül el ne vedd mellé és szemérmét fel ne fedd az ő életében. (Móz. III 18, 7—18.) — Mindaz, aki elkövet valamit ez undokságok közül, vesszen el népéből. (Móz. III 18, 29.) — Ha valaki a mostohaanyjával hál és így felfedi atyja szemérmét: halállal lakoljon mind a kettő, vérük legyen rajtuk. Ha valaki a menyével hál: haljon meg mind a kettő; iszonyú bűnt követtek el, vérük legyen rajtuk . . . stb. (Móz. III 20, 11—21.) — Átkozott, ki atyja feleségével hál s így felfedi atyja ágya takaróját! Mondja rá az egész nép: Ámen! . . . Átkozott, ki nővérével, atyja vagy anyja leányával hál! Mondja rá az egész nép: Ámen! Átkozott, ki anyósával hál! Mondja rá az egész nép: Ámen! (Móz. V 27, 20—23.) — Ámnon és Támár története. (Kir. II 13, 10—15.) — Ábsálom beméne atyja mellékfeleségeihez egész Izrael láttára. (Kir. II 16, 22.) — Általában hallatszik, hogy paráznaság van köztetek, éspedig olyan paráznaság, amilyen még a pogányok közt sincsen, hogy valaki a saját atyjának feleségével éljen. És ti fel vagytok fuvalkodva, a helyett, hogy inkább szomorkodnátok, kivetvén magatok közül azt, aki ezt a dolgot cselekedte. Én ugyan test szerint távol, de lélek szerint jelen lévén, már ítéletet mondtam mint jelenlevő a fölött, ki így cselekedett: A mi Urunk Jézus Krisztus nevében, egybegyűlvén ti és az én lelkem, a mi Urunk Jézus hatalmával, adassék át az ilyen a sátánnak a test veszedelmére, hogy a lélek üdvözüljön a mi Urunk Jézus Krisztus napján. (Kor. I 5, 1—5.)

SZODOMIZMUS. Férfiúval ne hálj asszonnyal való hálás módjára: undokság az! (Móz. III 18, 22.) — Ha valaki férfiúval hál asszonnyal való hálás módjára: förtelmességet követett el mind a kettő, halállal lakoljanak, vérük legyen rajtuk. (Móz. III 20, 13.) — (A szodomiták) gonoszságuk bizonysága gyanánt ott van a füstölgő sivár vidék, az idétlen gyümölcsöt termő fák, s a hitetlen lélek emlékéül álló sóoszlop. (Bölcs. 10, 7.)

— Az Isten átadta őket (t. i. gonoszságukért) meggyalázó szenvedélyeiknek. Asszonyaik ugyanis elcserélték a természet szerint való szokást azzal, amely a természet ellen van. Hasonlóképen a férfiak is, elhagyván a természet szerint való élést az asszonnyal, egymás iránt gerjedtek vágyra, férfiak férfiakon ocsmányságot műveltek és elvették megtévedésüknek megfelelő bérét. S valamint ők nem voltak azon, hogy ragaszkodjanak az Isten ismeretéhez, úgy az Isten is ráhagyta őket romlott értelmükre, hadd cselekedjék azt, ami nem való . . . nem ismerték el, hogy akik ilyeneket cselekszenek, méltók a halálra és nemcsak, akik tesznek ilyeneket, hanem azok is, akik a cselekvőkkel egyet értenek. (Róm. 1, 26—28. 32.)

SZERELEM. Tégy engem, mint a pecsétgyűrűt, szívedre, mint a pecsétgyűrűt, karodra; mert erős a szerelem, mint a halál, . . . tengernyi víz sem tudja eloltani a szerelmet, folyamok sem tudják elsodorni; ha valaki a háza egész vagyonát adja a szerelemért, vajjon lenézik-e érte? (Ének. É. 8, 6. 7.) — Áldott legyen a forrásod, és vigadj ifjúkorod feleségével! A szerelmetes szarvasüsző, a bájos zerge — részegítsen meg téged a keble minden időben, és szerelmében gyönyörködjél szüntelen! (Péld. 5, 18. 19.)

IZRAEL PARÁZNASÁGA. Vedd a malmot, őrölj lisztet; emeld fel fátyolodat, emeld fel uszályodat, fedd fel combodat, gázolj át folyókon! Legyen nyilvánvaló szégyened, és láthatóvá gyalázatod! Bosszút akarok én állni, meg nem állhat ember előttem. (Iz. 47, 2. 3.) — Már régtől fogva összetörted igámat, széttépted bilincseimet, és így szóltál: Nem szolgálok! Mert minden magaslaton és minden lombos fa alatt lefeküdtél, te parázna leány! . . . Ha nátronnal mosod is magadat, és sok szappanfüvet használsz is el, mégis tisztátalan vagy előttem gonoszságod miatt — úgymond az Úristen. Hogyan mondhatod: Nem vagyok tisztátalan, nem jártam a Báálok után? Nézd csak utaidat a Völgyben, vedd fontolóra, mit műveltél! A könnyűlábú tevekanca szertekalandozik utain, ösztönös vágytól liheg a pusztához szokott vadszamár. Senki le nem csillapítja, bárki keresi is, nem fárad hiába: reá talál üzekedése idején. Tartsd vissza lábadat a meztelenségtől, torkodat a szomjúságtól! De te így szóltál: Mindhiába! Nem teszem meg! Megszerettem az idegeneket, és ő utánuk járok. (Jer. 2, 20. 22—25.) — Mivel tisztítsam meg szívedet, úgymond az Úristen, amikor mindazokat a dolgokat cselekedted, amelyeket a parázna és szemérmetlen nő művel, amikor minden utcasarkon felépítetted magas helyedet, és minden téren felállítottad magaslatodat? És még olyan sem voltál, mint a parázna nő, ki ellenkezésével feljebb veri a bért . . . Ezért, te parázna nő, halljad az Úr igéjét! Igy szól az Úristen: Mivel eltékozoltad pénzedet és paráználkodásaidban felfedted szemérmedet szeretőid és útálatos bálványaid előtt fiaid vére folytán, kiket nekik adtál, íme én összegyüjtöm valamennyi szeretődet, kikkel paráználkodtál, mindazokat, akiket szerettél, és mindazokat, akiket gyűlöltél, és mindenfelől összegyüjtöm őket ellened, és meztelenné teszem előttük szégyenedet, hogy lássák minden rútságodat. És megítéllek a házasságtörő asszonyokra és a vérontókra váró ítélet szerint, s a haragnak és a féltékenységnek

vérébe keverlek. Kezükbe adlak, és ők lerombolják magas helyeidet, lerontják magaslataidat, meztelenre vetkőztetnek, elviszik ékszereidet, és meztelenül hagynak, telve szégyennel . . . Akkor majd megszűnik haragom ellened és féltékenységem eltávozik tőled; megnyugszom és nem haragszom többé! (Ezek. 16, 30. 31. 35—39. 42.)

VII. ÉS X. PARANCS: NE LOPJ! FELEBARÁTODNAK SE HÁZÁT, SE MEZEJÉT, SE MÁSFÉLE JÓSZÁGÁT NE KIVÁNJAD!

1. A GAZDAGSÁG, SZEGÉNYSÉG ELŐNYEI, HÁTRÁNYAI

GAZDAGSÁG. 1. Ne törd magadat gazdagság után! A sietve harácsolt vagyon elillan, a kézzel, apránkint gyüjtött pedig gyarapszik. (Péld. 13, 11.) — Ki igaztalan haszonra törekszik, tönkre teszi házát. (Péld. 15, 27.) — A férfi, ki siet meggazdagodni és másokra irígykedik, nem tudja, hogy reá jő a szegénység. (Péld. 28, 22.) — Ne törd magadat gazdagság után és mérsékeld élelmességedet! (Péld. 23, 4.) — A becsületes embert bőséges áldás kíséri; ki azonban siet meggazdagodni, nem marad büntetlen. (Péld. 28, 20.) — Ne törd magadat igaztalan gazdagság után, mert mit sem ér az a kísértés és megtorlás napján. (Sir. 5, 10.) — Fiam! Ne szaporítsd dolgaidat, mert ha ekként gazdagszol, nem maradsz vétek nélkül. (Sir. 11, 10.) — Sokan vétkeztek nélkülözés miatt, s aki meg akar gazdagodni, elfordítja szemét. (Sir. 27, 1.) — Jaj nektek, kik házat házhoz raktok, szántóföldet szántóföldhöz ragasztotok, míg csak hely vagyon! (Iz. 5, 8.) — Akik gazdagok akarnak lenni, kísértésbe esnek, az ördög kelepcéjébe, sok haszontalan és káros kívánságba, melyek pusztulásba s romlásba döntik az embert. Minden bajnak gyökere ugyanis a kapzsiság: ahhoz szegődve, jónéhányan eltévelyedtek a hittől, és sok gyötrelembe verték magukat. (Tim. I 6, 9. 10.)

2. A gazdagság sok gonddal jár: Ahol nagy a vagyon, sokan vannak, akik fogyasztják, és mi egyéb haszna van birtokosának, mint hogy a gazdagságot szemével nézheti. (Préd. 5, 10.) — Édes az álom a munkásnak, akár keveset egyék, akár sokat; a gazdagot ellenben bősége nem engedi nyugodtan aludni. (Préd. 5, 11.) — Hozzá még az, hogy élete minden napján sötétben költi el étkét, sok gondban, nyomorúságban és bánatban. (Préd. 5, 16.) — Van más baj is, melyet a nap alatt észleltem, és amely az embert gyakran nyomja: az olyan ember, kinek Isten gazdagságot, kincset, megbecsülést adott, úgy hogy semmi sem hiányzik neki mindabból, mit kíván, de Isten nem engedi, hogy élvezze, hanem idegen emészti meg azt; ez hiúság és gonosz nyavalya! Lehet valakinek akár száz gyermeke, és megérhet mégoly sok esztendőt, és lehetnek élete napjai mégoly számosak, ha ő maga nem élvezi a javait és tisztes temetése sincsen, akkor azt mondom róla: Az elvetélt magzat boldogabb nála! Mert az hiába jött a világra, a sötétségbe megy, nevét a feledés eltörli, a napot nem látta és nem ismerte a különbséget a jó és rossz között. Mégha kétezer esztendeig élt volna is, de a jót

nem élvezte: nemde egy helyre sietnek mindnyájan! (Préd. 6, 1—6.)

3. A gazdagság sokak lelki romlására van: Sokakat rontott meg arany és ezüst, hozzáfér az még királyok szívéhez is, és elhajlítja azt az igazságtól. (Sir. 8, 3.) — A magvetőről szóló példabeszédben: „Ami pedig a tövisek közé vetődött, az, aki az igét hallja, de a világi gondok és a gazdagság csalárdsága elfojtják az igét, és gyümölcstelen marad." (Máté 13, 22; Márk 4, 19; Lk. 8, 14.) — Bizony mondom nektek, hogy nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába. És mégegyszer mondom nektek: Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába. (Máté 19, 23. 24; Márk 10, 23. 24; Lk. 18, 24. 25.) — Már pedig mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, önmagát pedig elveszti vagy magában kárt vall. (Lk. 9, 25.)

4. A gazdagság hamar veszendő: Hordjon bár össze (a gonosz) annyi ezüstöt, mint a homok, szerezzen bár annyi ruhát, mint az agyag, megszerzi ugyan, de az igaz ölti magára, az ezüstön pedig az ártatlan osztozik. Házát csak pók módjára építi, csak olyan az, mint a csősz kunyhója. A gazdag, ha aludni tér, nem visz magával semmit sem, ha kinyitja szemét, semmit sem talál; mint az ár, úgy tör reá a szegénység, elragadja éjjel a fergeteg. Felkapja őt a perzselő szél és elviszi, s mint a forgószél elfújja helyéről. (Jób 27, 16—21.) — Gazdagok nyomorba juthatnak s éhezhetnek, de akik az Urat keresik, semmi jót sem nélkülöznek. (Zsolt. 33, 11.) — Ha a gazdagságban bővelkedtek, ne kössétek hozzá szíveteket. (Zsolt. 61, 11.) — Ki gazdagságában bízik, elbukik; az igazak pedig virulnak, mint a friss lomb. (Péld. 11, 28.) — Van még egy keserves nyavalya, melyet a nap alatt láttam: a gazdagság, melyet birtokosa a saját vesztére tartogat. Az ilyennek vagyona ugyanis nagy csapás folytán tönkre megy, és ha fia született, az végső ínségre jut. (Préd. 5, 12. 13.) — Gondolj a nélkülözésre a bőség idején, s a szegénység nyomorára a gazdagság napján! Reggeltől estig változik az időjárás, gyorsan történik mindez Isten szeme előtt. (Sir. 18, 25. 26.) — A gazdag ne gazdagságával dicsekedjék. (Jer. 9, 23.) — E világ gazdagainak hagyd meg, hogy ne legyenek fennhéjázók, ne bizakodjanak a bizonytalan gazdagságban, hanem az élő Istenben, ki bőségesen megad nekünk mindent, amivel élünk. (Tim. I 6, 17.) — Az alázatos testvér . . . dicsekedjék az ő felmagasztaltatásában, a gazdag pedig az ő megaláztatásában, mivel el fog tűnni, mint a fű virága. (Jak. 1, 9. 10.)

5. Gazdagságát senki sem viheti el a másvilágra: Mezítlen jöttem ki anyám méhéből és mezítlen térek oda vissza. (Jób 1, 21.) — Bizony mint az árnyék, elmúlik az ember, de hiába is fáradozik; halmozza a kincset és nem tudja, kinek gyüjti. (Zsolt. 38, 7.) — Ne félj, ha valaki meggazdagszik, ha háza dicsősége megnövekszik; mert ha meghal, semmit sem visz magával, és dicsősége nem száll le utána. (Zsolt. 48, 17. 18.) — Semmit sem használ a gazdagság a harag napján, a becsületesség azonban megóv a haláltól. (Péld. 11, 4.) — Amint mezítelenül jött ki anyja méhéből, úgy megy el innét, és semmit sem visz magával abból, mit fáradsággal szerzett. Már az is keserves nyavalya, hogy amint jött, úgy kell el is mennie. Mit használ tehát neki, hogy szelet hajszolt? (Préd. 5, 14. 15.) — Mi használ

láttuk a dölyfnek? És mit nyertünk a gazdagsággal való kérkedéssel? Mindez elvonult, mint az árnyék, mint a szálló mende-monda. (A gonoszok beszéde az ítéletkor.) (Bölcs. 5, 8. 9.) — Ne bizakodjál igaztalan vagyonban, és ne mondjad: Jut nekem elég a megélhetésre! Mert mit sem ér az a megtorlás és kísértés idején. (Sir. 5, 1.) — Van, ki takarékosság útján gazdagszik, és ez a jutalmának osztályrésze; s amikor azt mondja: „Nyugalmat találtam magamnak, most pedig magam fogyasztom javaimat!" nem tudja, hogy az idő múlik, s a halál közeleg, másoknak hagy mindent és meghal. (Sir. 11, 18—20.) — Ki szívesen gyüjt igaztalan vagyont, másnak gyüjti azt; vagyonában idegen duskál majd. (Sir. 14, 4.) — Egy gazdag embernek földje bőséges termést hoza. És így gondolkodik vala magában, mondván: . . . Én lelkem! van sok javad, sok esztendőre eltéve; nyugodjál, egyél, igyál, élvezd az életet. Az Isten pedig mondá neki: Esztelen! az éjjel számon kérik tőled lelkedet, amiket tehát szereztél, kié lesznek? Igy jár, aki kincset gyüjt magának, és nem gazdag az Istenben. (Lk. 12, 16—21.) — Nem hoztunk semmit sem magunkkal a világra, s kétségtelen, hogy el sem vihetünk semmit. (Tim. I 6, 7.)

6. A bűnnélküli gazdagság: Jó a gazdagság annak, kinek nem nyomja bűn a lelkiismeretét. (Sir. 13, 30.) — Boldog a gazdag, ki hiba nélkül vagyon, és nem tévedt meg az arany miatt és nem bizakodott sem pénzben, sem kincsben! Ki az, hogy magasztalhassuk, mert csodát tett életében! Megállta ebben a próbát és feddhetetlen maradt, legyen a dícsérete örök! Mert vétheteti volna, de nem vétett, gonoszt tehetett volna, de nem tett! Biztonságban vannak ezért javai az Úrnál, s a szentek egész gyülekezete hirdeti alamizsnáit. (Sir. 31, 8—11.)

7. Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat! Mondá neki (az ifjúnak) Jézus: Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid vagyon, és oszd el a szegényeknek, és kincsed leszen mennyekben, és jer, kövess engem. (Máté 19, 21; Márk 10, 21; Lk. 18, 22.) — Adjátok el, amitek van, és adjátok oda alamizsna gyanánt; készítsetek magatoknak meg nem avuló erszényeket, kifogyhatatlan kincset mennyekben, hol a tolvaj hozzá nem fér, és a moly meg nem rontja. (Lk. 12, 33.) — Mindaz közületek, ki le nem mond mindenről, amije van, nem lehet az én tanítványom. (Lk. 14, 33.)

8. Jaj nektek, fényűző gazdagok! Igy szól az Úr: Mivel felfuvalkodtak Sion leányai, és magasra emelt nyakkal járnak, szemükkel integetve sétálnak, lábukkal csörögve járkálnak és negédes léptekkel sétálnak, azért majd kopasszá teszi az Úr Sion leányainak fejetetejét, és hajukat felfedi az Úr. Azon a napon majd elveszi az Úr a saruk ékességét és a holdacskákat, a nyakláncokat, a nyakékeket, a karpereceket, a fejdíszeket, a hajválasztókat, lábkarikákat, az öveket, az illatszertartókat, a fülbevalókat, a gyűrűket, a homlokon függő drágaköveket, a díszes ruhákat, a palástokat, a vászonruhákat, a hajtűket, a tükröket, a gyolcsokat, a szalagokat és a nyári ruhákat. És leszen a kellemes illat helyett büdösség, s az öv helyett kötél, a fodorított haj helyett kopaszság, és a mellkötő helyett szőrruha. (Iz. 3, 16—24.) — Nosza, ti gazdag asszonyok, keljetek föl, halljátok szavamat! Elbizakodott nők, figyeljetek beszédemre! Napok és esztendő mulva remegtek majd, ti elbizakodot-

tak! Mert vége leszen a szüretnek, és gyümölcsszedés sem jő többé! Reszkessetek, ti gazdag asszonyok! Remegjetek ti elbizakodottak! Vetkőzzetek le mezítelenre, övezzétek fel derekatokat. (Iz. 32, 9. 11.) — Jaj nektek, gazdagok, a Sionon, és nektek elbizakodottak, Szamaria hegyén, ti előkelők, a nép főemberei, kik pompával vonultok be Izrael házába! . . . Ti távolnak gondoljátok a veszedelem napját, és a gonoszság trónusához közeledtek! Elefántcsontágyakban lustálkodtok, és henyéltek kereveteiteken; lakmároztok a nyáj bárányaiból, és a csorda borjúiból. Énekeltek hárfaszó mellett, — azt hiszik, hogy olyan hangszereik vannak, mint Dávidnak; — serlegekből isszátok a bort. A legfínomabb kenettel kenitek meg magatokat, és semmit sem törődtök József romlásával. Nos ezért majd ők mennek a száműzöttek élén a számüzetésbe, és végetér a henyélők tobzódása. (Ám. 6, 1—7.) — Jaj nektek, gazdagok! mert megkaptátok vigasztalástokat. Jaj nektek, kik most telve vagytok! mert éhezni fogtok. (Lk. 6, 24. 25.) — Példabeszéd a dúsgazdag emberről és a szegény Lázárról. (Lk. 16, 19—25.) — Most már gazdagok! sírjatok jajveszékelve a nyomorúságokon, melyek reátok következnek! Gazdagságtok megrothadt, ruháitokat megemésztette a moly, aranyotok és ezüstötök megrozsdásodott és rozsdája bizonyság lesz ellenetek és megemészti testeteket, mint a tűz. Haragot gyüjtöttetek magatoknak az utolsó napokra. Ime a munkásoknak bére, kik mezőiteket learatták, melyet ti megdézsmáltatok, felkiált és az ő kiáltásuk elhatott a seregek Urának fülébe. Lakmároztatok a földön és bujaságban hizlaltátok szíveteket a megölés napjára. Elítéltétek és megöltétek az igazat és nem állott ellent nektek. (Jak. 5, 1—6.)

SZEGÉNYSÉG. 1. Szegények mindig lesznek: A szegények mindenkor veletek vannak, de én nem mindíg vagyok nálatok. (Máté 26, 11; Márk 14, 7; Ján. 12, 8.)

2. A szegényeket meg ne vessétek! Ki szűkölködő társát megveti, vétkezik, de boldog, ki a szegényen megkönyörül! (Péld. 14, 21.) — Ki lenézi a szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét. (Péld. 17, 5.) — Ne fordítsd el szemedet a szegénytől haragodban, és ne adj okot arra, hogy a könyörgők hátad mögött megátkozzanak. (Sir. 4, 5.) — Hallgasd meg a szegényt kelletlenség nélkül. (Sir. 4, 8.) — Ne nézd le az igaz embert, mert szegény, és ne dicsérd a bűnös férfiút, mert gazdag! (Sir. 10, 26.) — Vajjon nem egy atyánk van-e valamennyiünknek? Vajjon nem egy Isten teremtett-e minket? Miért veti meg tehát egyikünk a másikát, megsértve atyáink szövetségét? (Mal. 2, 10.) — Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet a kicsinyek közül; mert mondom nektek, hogy azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, ki mennyekben vagyon. (Máté 18, 10.) — Ezt beszéld, erre buzdíts s ekképen feddj, teljes határozottsággal. Senki meg ne vessen téged! (Tit. 2, 15.) — Testvéreim, ne bírjátok a mi dicsőséges Urunknak, Jézus Krisztusnak hitét személyválogatásban. Mert ha belép a ti gyülekezetetekbe valamely férfiú aranygyűrűvel, fényes öltözetben, belép pedig egy szegény is piszkos ruhában s ti arra figyeltek, aki drága ruhába van öltözve s azt mondjátok neki: Te ülj ide kényelmesen; a szegénynek pedig azt mondjátok: Te állj meg ott, vagy ülj lábam zsámolya alá; nemde ítéltek magatokban és gonosz gondolkodású bírákká lettetek? Hall-

játok, szeretett testvéreim, nemde az e világon szegényeket választotta ki Isten, hogy gazdagok legyenek a hitben és örökösei amaz országnak, melyet Isten az őt szeretőknek ígért? Ti pedig tiszteletlenséggel illettétek a szegényt. Nemde a gazdagok nyomnak el titeket erőszakkal s hurcolnak titeket a törvény elé? Nemde ők káromolják ama jó nevet, amelyről el vagytok nevezve? Ha azonban teljesítitek a királyi törvényt az Írások szerint: Szeresd felebarátodat, mint tennenmagadat — jól cselekesztek. Ha ellenben személyt válogattok, bűnt követtek el, elítéltetvén a törvénytől, mint annak megszegői. (Jak. 2, 1—9.)

3. A szegényeket el ne nyomjátok! Ki elnyomja a szegényt, gyalázattal illeti annak teremtőjét, de tiszteletben tartja őt, ki megszánja a szűkölködőt. (Péld. 14, 31.) — Ki szegényt sanyargat, hogy gyarapítsa vagyonát, ád majd magánál gazdagabbnak és szükségbe jut . . . Meg ne rövidítsd a szegényt, azért, mert szegény, s el ne taposd a szűkölködőt a kapuban, mert pörét az Úr vállalja és elveszti azokat, kik vesztére törnek. (Péld. 22, 16. 22. 23.) — A gonosz férfi, ki szegényeket elnyom, pusztító zápor, mely éhséget hoz. (Péld. 28, 3.) — Nemzedék, melynek foga megannyi kard és álla csupa kés, hogy felfalja a nyomorgókat a földről, s a szegényeket az emberek közül. (Péld. 30, 14.) — Ha látod, hogy elnyomják a szegényeket, és tiporják a törvényt, és felforgatják a jogot a tartományban, ne csodálkozzál rajta, hiszen az egyik nagy ember fölött van egy másik nagy ember, és fölöttünk vannak mások, kik még nagyobbak. Legfölül pedig a király parancsol az egész alatta levő országnak. (Préd. 5, 7. 8.) — Karold fel a szegényt a parancs kedvéért és szorultságában ne engedd el üresen! (Sir. 29, 12.) — Özvegyet és árvát, idegent és szegényt el ne nyomjatok, és senki se szőjön szívében gonosz terveket testvére ellen. (Zak. 7, 10.)

4. Isten maga a szegények védője: Mivel nyomorognak a szűkölködők, sóhajtanak a szegények, úgymond az Úr: Én immár felkelek, biztonságba helyezem, bizalomra gerjesztem őket. (Zsolt. 11, 6.) — Ő megszabadítja a hatalmastól a szegényt, s a szűkölködőt, akin senki sem segít. Megkönyörül a szegényen és az ínségesen, és megszabadítja a szűkölködőket. Uzsorától és erőszaktól megmenti őket, mert becsesnek tekinti nevüket. (Zsolt. 71, 12—14.) — Hajtsd hozzám, Uram, füledet, hallgass meg, hisz nyomorult és szegény vagyok. (Zsolt. 85, 1.) — Kisegítette az ínségből a szegényeket, és juhnyájakhoz tette hasonlóvá nemzetségeiket. (Zsolt. 106, 41.) — Ki olyan, mint az Úr, a mi Istenünk, ki a magasságban lakozik, de letekint az alázatosakra az égen és a földön, és felemeli a nyomorultat a porból, felsegíti a szegényt a sárból, hogy helyet adjon neki a fejedelmek között, népének fejedelmei között. (Zsolt. 112, 5—6—7—8.) — Tudom, hogy az Úr fölkarolja a szűkölködők ügyét s a szegények jogát. (Zsolt. 139, 13.) — Mindegyiket az én kezem alkotta, és úgy jött létre mindegyik — úgymond az Úr. Kire tekintek tehát? Arra, aki szegény, aki megtört lelkű s aki beszédeimet féli. (Iz. 66, 2.)

5. Boldogok a szegények! Ne aggódjál, fiam! Szegényes életet élünk ugyan, de sok jóval fogunk rendelkezni, ha féljük az Istent, tartózkodunk minden bűntől és jót cselekszünk. (Tób. 4, 23.) — Reménye nyílik a szegénynek, a gazság pedig befogja száját. (Jób

5, 16.) — Boldogok ti szegények! mert tiétek az Isten országa. Boldogok, akik most éheztek! mert ki fogtok elégíttetni. Boldogok, akik most sírtok! mert nevetni fogtok. (Lk. 6, 20. 21; Máté 5, 3.)

6. A nagy szegénység a lélek romlására lehet! Erős város a vagyon a gazdagnak, a szűkölködés pedig romlás a szegénynek. (Péld. 10, 15.) — Sokan vétkeztek nélkülözés miatt. (Sir. 27, 1.)

7. Engedd élni a szegényt is! Mikor földed terményeit aratod, ne arasd le egészen a föld színéig és ne szedd össze az elmaradt kalászokat; szőllődben se szedd össze az elmaradt gerezdeket s a lehullott szemeket: hadd szedjék össze a szegények és a jövevények, — én, az Úr, vagyok a ti Istenetek. (Móz. III 19, 9. 10; 23, 22.) — Ha vetésedet aratod földeden s ott felejtesz egy kévét, ne térj vissza, hogy elhozzad, hanem hagyd, hogy a jövevény, az árva s az özvegy vigye el, hogy megáldjon téged az Úr, a te Istened kezed minden munkájában. Ha olajfád termését szeded, ne térj vissza összeszedni, ami a fán elmaradt, hanem hagyd a jövevénynek, az árvának s az özvegynek. Ha szőllőd szüreteled, ne szedd össze az elmaradt fürtöket, hanem hadd, hogy azok a jövevények, az árva s az özvegy szükségleteire szolgáljanak. Emlékezzél meg arról, hogy te is rabszolga voltál Egyiptomban: azért parancsolom néked, hogy ezt cselekedjed. (Móz. V 24, 19—22.) — Boóz esete Rúthtal szemben. (Rúth 2, 15. 16.)

GAZDAGOK-SZEGÉNYEK. 1. A gazdagok elnyomják a szegényeket! A gazdag uralkodik a szegényen. (Péld. 22, 7.) — Hogyan barátkozzék a hiéna a kutyával? És mi köze a gazdagnak a szegényhez? Az oroszlán prédája a vadszamár a pusztában, így a gazdagnak a legelője a szegény. Amint a dölyfösnek útálat az alázatosság, úgy a gazdagnak is gyűlöletes a szegény. (Sir. 13, 22—24.) — Nemde a gazdagok nyomnak el titeket erőszakkal s hurcolnak titeket a törvény elé? Nemde ők káromolják ama jó nevet, amelyről el vagytok nevezve? (Jak. 2, 6. 7.)

2. Gazdagok-szegények jellemzése: A szegény esdekelve beszél, a gazdag pedig keményen válaszol. (Péld. 18, 23.) — A szűkölködő ember irgalmas, és többet ér a szegény, mint a hazug férfiú. (Péld. 19, 22.) — Bölcsnek tartja magát a gazdag, de az okos szegény átlát rajta. (Péld. 28, 11.) — A gazdag erőszakos és mégis dühöng, a szegény pedig sérelme mellett is hallgat; ha ajándékkal jössz, akkor szívesen lát, de ha semmid sincsen, otthagy. Ha van valamid, élvezi társaságodat; de ha kifosztott, nem bánkódik miattad. Ha rád szorul, megcsal, és mosolyogva biztat; szépeket mond és kérdi: mire van szükséged? Megszégyenít vendégségeivel, de közben kifoszt kétszer is, háromszor is, végül pedig kinevet, ha pedig később meglát, elmegy melletted, és fejét rázza fölötted. (Sir. 13, 4—8.) — Három fajtát gyűlöl a lelkem, és nehezen szívlelem életüket: a gőgös szegényt, a hazug gazdagot, s a balga, oktalan öreget. (Sir. 25, 3. 4.) — Fárad a gazdag a vagyon gyüjtésében, de pihenéskor saját javaiból töltekezik; küszködik a szegény élelme folytán, s a végén nyomorúságra jut. (Sir. 31, 3. 4.)

3. Gazdagok-szegények a világ szemében: A szegény még barátjának sem kell, a gazdagot ellenben sokan kedvelik. (Péld. 14, 20.) — A gazdagság sok új barátot szerez, a szegényt pedig a régiek

is elhagyják. (Péld. 19, 4.) — Az előkelőnek sokan udvarolnak, s a bőkezűnek számos a barátja. A szegény embertől húzódozik a rokonsága, mennyivel inkább távolodnak tőle barátai! (Péld. 19, 6. 7.) — A szegényt ügyessége s istenfélelme miatt tisztelik, mást pedig vagyonáért becsülnek. (Sir. 10, 33.) — Ha a gazdag meginog, barátai támogatják, de ha a szegény elesik, ismerősei is eltaszítják. A megcsalt gazdagnak sok védője támad; ha kevélyen beszél is, igazat adnak neki. Ha szegényt csalnak meg, tetejében meg is vádolják; beszéljen bár okosan, nem adnak helyt neki. Ha a gazdag beszél, mindnyájan hallgatnak, és beszédét a felhőkig magasztalják, ha a szegény beszél, azt kérdik: Ki ez? És ha megbotlik, földhöz vágják. (Sir. 13, 25—29.) — Bajos a szegény ember minden napja, de a derűs kedély olyan, mint a folytonos lakoma. (Péld. 15, 15.)

2. A GAZDAGSÁGGAL EGYÜTTJÁRÓ ERÉNYEK ÉS BŰNÖK

MEGELÉGEDÉS. Többet ér a kevés az igaznak, mint a nagy gazdagság a gonosznak. (Zsolt. 36, 16.) — Többet ér a kevés az Úr félelmében, mint a dús kincs nyugtalanság közepette. (Péld. 15, 16.) — A kevés többet ér becsületességgel, mint dús jövedelem igazságtalansággal. (Péld. 16, 8.) — Többet ér egy száraz falat békességben, mint egy ház tele áldozati hússal, perpatvar mellett. (Péld. 17, 1.) — Jobb a szegény, kinek útja feddhetetlen, mint a romlottajkú és esztelen gazdag. (Péld. 19, 1.) — Jobb a szegény, kinek útja feddhetetlen, mint aki görbe utakon jár, legyen bár gazdag. (Péld. 28, 6.) — Ne adj nekem se nyomort, se gazdagságot! Csak annyit adj ennem, amennyi elegendő, hogy jóllakván meg ne tagadjalak, hogy ne mondjam: Ki az az Úr? Vagy szükségtől hajtva ne lopjak, és meg ne gyalázzam Istenem nevét! (Péld. 30, 8. 9.) — Érd be kevéssel sok helyett, akkor nem kell a kóborlás vádját viselned! (Sir. 29, 30.) — Nem hoztunk semmit sem magunkkal a világra, s kétségtelen, hogy el sem vihetünk semmit. Ha tehát van eledelünk s ruházatunk, elégedjünk meg velük. Mert akik gazdagok akarnak lenni, kísértésbe esnek, az ördög kelepcéjébe, sok haszontalan és káros kívánságba, melyek pusztulásba s romlásba döntik az embert. (Tim. I 6, 7—9.)

FÖSVÉNYSÉG. Aki gyűlöli a fösvénységet, sokáig uralkodik. (Péld. 28, 16.) — Semmi sem gonoszabb a fukarnál! Mit kevélykedik a por és hamu? (Sir. 10, 9.) — Asszonyaikat idegeneknek adom, földjeiket új birtokosoknak; mert fösvények mindnyájan, aprajuk-nagyjuk, csalárdságot művelnek mindnyájan, próféták és papok. (Jer. 8, 10.) — Láttam az Urat, amint az oltár fölött állott és mondotta: Üss az ajtó sarkára, hadd rendüljenek meg a szemöldökfák, hiszen fösvénység van minden helyen; aki pedig ezután is megmarad közülük, azt karddal ölöm meg. Nem futhatnak el, kik futásnak erednek, és nem menekülhetnek meg, akik menekülnek. (Ám. 9, 1.) — Azt írtam nektek, hogy ne érintkezzetek azzal, aki testvérnek neveztetik és parázna vagy fösvény vagy bálványimádó vagy átkozódó vagy részeges vagy rabló; az ilyennel még csak ne is étkezzetek együtt. (Kor. I 5, 11.) — Sem tolvajok, sem fösvé-

nyek, sem iszákosak, sem átkozódók, sem rablók nem fogják bírni Isten országát! (Kor. I 6, 10.) — Legyen viselkedéstek fösvénység nélkül való, elégedjetek meg azzal, amitek van. (Zsid. 13, 5.)

IRIGYSÉG. Mária és Áron Mózes ellen beszélének az ő etiops felesége miatt és mondák: Hát csak Mózes által szólott az Úr? Nemde, hozzánk is éppen úgy szólott! . . . Mária úgy fehérlék a poklosságtól, mint a hó . . . Kizárák tehát Máriát hét napra a táborból. (Móz. IV 12, 1. 2. 10. 15.) — Ne irígykedjél az elvetemültekre, ne féltékenykedjél a gonosztevőkre; mert mint a fű, mihamar elszáradnak, s mint a zöldelő növény, csakhamar lehullanak . . . Ne irígykedjél arra, kinek szerencsés az útja, se arra az emberre, kinek cselekvése álnok . . . Ne irígykedjél, hogy bűnbe ne essél. (Zsolt. 36, 1. 2. 7. 8.) — Az én lábam . . . majdnem megingott, lépésem majdnem megtántorodott, mert elfogott a gonoszokkal szemben az irígység, amikor láttam a bűnösök jólétét. (Zsolt. 72, 2. 3.) — Ne irígykedjél az erőszakos emberre, és ne kövesd útjait, mert az Úr útál minden elvetemültet, de az igazakat barátságára méltatja. (Péld. 3, 31. 32.) — Ne étkezzél irígy emberrel, és ne kívánd pompás falatjait . . . Mondja ugyan: Egyél csak! Igyál csak! De nem mondja neked szívből: A lenyelt falatot még kihányod, és szép szavaidat hiába vesztegeted. (Péld. 23, 6—8.) — Ne induljon fel szíved a bűnösök miatt, hanem az Úr félelmében légy szüntelen; hisz van reményed a jövendőben, és bizakodásod meg nem hiúsul! (Péld. 23, 17. 18.) — Gonosz embereket ne nézz irígy szemmel, és ne kívánkozzál közéjük, mert szívük erőszakot tervez, és ajkuk csalárdságot beszél . . . Ne örülj ellenséged bukásán és ne ujjongjon szíved az ő botlása fölött. (Péld. 24, 1. 2. 17.) — A férfi, ki siet meggazdagodni, és másokra irígykedik, nem tudja, hogy reá jő a szegénység. (Péld. 28, 22.) — Nem járok a sápadt irígységgel, mert ennek nincs a bölcseséghez köze. (Bölcs. 6, 25.) — Mire jó az arany az irígy embernek? (Sir. 14, 3.) — Nincs rosszabb annál, ki magához is irígy; galádsága bérét magával hordozza! Ha jót cselekszik is, nem teszi tudva, akarva, és végül mégis csak elárulja galádságát. Gonosz az, kinek irígy a szeme, ki elfordítja arcát és megveti saját lelkét. (Sir. 14, 6—8.) — Irígység és harag életet rövidít. (Sir. 30, 26.) — Irígykedések, gyilkosságok, részegeskedések, tobzódások és ilyesmik; ezekről előre mondom nektek, mint előbb is mondottam, hogy akik ily dolgokat cselekszenek, nem nyerik el Isten országát. (Gal. 5, 21.) — Levetvén tehát minden gonoszságot és minden álnokságot és képmutatást, irígységet és minden rágalmazást, mint most született kisdedek hamisítatlan szellemi tej után vágyódjatok, hogy azáltal növekedjetek az üdvösségre. (Pét. I 2, 1. 2.)

KAPZSISÁG. Hajtsd szívemet bizonyságaidra és ne a kapzsiságra. (Zsolt. 118, 36.) — Ne emeld szemedet oly javakra, melyek a tieid nem lehetnek, mert azok szárnyra kapnak, mint a sas, és az ég felé repülnek. (Péld. 23, 5.) — Az igazságos király talpraállítja az országot, a kapzsi férfiú azonban tönkre teszi. (Péld. 29, 4.) — Aki pénzre éhes, nem telik be pénzzel, s aki szereti a gazdagságot, nem veszi annak hasznát. (Préd. 5, 9.) — A kapzsi szeme nem tud betelni igaztalan jósággal, nem lakik jól, míg csak el nem emészti

sorvadozó lelkét. (Sir. 14, 9.) — Jaj nektek, kik házat-házhoz raktok, szántóföldet-szántóföldhöz ragasztotok, míg csak hely vagyon! Talán bizony ti magatok laktok-e csak az országban? (Iz. 5, 8.) — Gonosz kapzsisága miatt gerjedtem én haragra és vertem meg őt. (Iz. 57, 17.) — Jaj annak, ki gonosz kapzsisággal gyüjt javakat házának, hogy a magasban legyen fészke, és azt hiszi, hogy megmenekül a veszedelemtől. (Habak. 2, 9.) — Ne gyüjtsetek magatoknak kincseket a földön, hol rozsda és moly megemészti, és hol tolvajok kiássák és ellopják. (Máté 6, 19; Lk. 12, 33.) — Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? (Márk 8, 36.) — Vigyázzatok és őrizkedjetek minden kapzsiságtól, mert nem a vagyonban való bővelkedéstől függ az ember élete. (Lk. 12, 15.) — Paráznaság és semmiféle tisztátalanság, vagy kapzsiság szóba se jöjjön köztetek, amikép az a szentekhez illik . . . Mert értsétek és jegyezzétek meg magatoknak, hogy paráznának vagy tisztátalannak, kapzsinak, azaz a bálvány szolgájának nincs öröksége Krisztus és az Isten országában. (Ef. 5, 3. 5.) — Sanyargassátok tehát tagjaitokat, melyek földiek, irtsátok ki a paráznaságot, a tisztátalanságot, a bujaságot, a gonosz kívánságot és a kapzsiságot, amely nem más, mint bálványimádás. (Kol. 3, 5.) — Akik gazdagok akarnak lenni, kísértésbe esnek, az ördög kelepcéjébe, sok haszontalan és káros kívánságba, melyek pusztulásba és romlásba döntik az embert. Minden bajnak gyökere ugyanis a kapzsiság: ahhoz szegődve, jónéhányan eltévelyedtek a hittől, és sok gyötrelembe verték magukat. (Tim. I 6, 9. 10.)

3. MÁSOK VAGYONI MEGKÁROSITÁSA ÉS KÁRTÉRITÉS

CSALÁS. 1. Ne csalj! Ne csalja meg egyitek a másikát. (Móz. III 19, 11.) — Ha valakit azon kapnak, hogy elcsal valakit a testvérei, Izrael fiai közül s eladja s felveszi árát: meg kell ölni; távolítsd el a gonoszságot magad körül. (Móz. V 24, 7.) — Ki vért ont, és ki megcsalja a bérest, testvérszámba mennek. (Sir. 34, 27.) — Tudod a parancsokat: Ne törj házasságot; ne ölj; ne orozz; hamis tanuságot ne szólj; ne csalj; tiszteljed atyádat és anyádat. (Márk 10, 19.) — Senki se károsítsa meg, se meg ne csalja bármi ügyletben testvérét, mert az Úr bosszút áll mindezért, amikép régebben megmondottuk nektek és bebizonyítottuk. (Tessz. I 4, 6.)

2. Ne csalj hamis mértékkel Ne kövessetek el jogtalanságot az ítéletben, a hosszmértékben, a súlymértékben s az ürmértékben: igaz mérleg, igaz súly, igaz véka, igaz mezely legyen köztetek. (Móz. III 19, 35. 36.) — Ne legyen zacskódban kétféle súlymérték, egy nagyobb meg egy kisebb, s ne legyen házadban kétféle ürmérték: egy nagyobb meg egy kisebb; teljes és igaz súlymértéked legyen s teljes és igaz ürmértéked legyen, hogy sok ideig élj azon a földön, melyet neked az Úr, a te Istened adni fog, mert a te Urad útálja azt, ki ilyesmit cselekszik s gyűlöl minden csalárdságot. (Móz. V 25, 13—16.) — Útálja az Úr a hamis mérleget, de kedvét leli a csorbítatlan súlyban. (Péld. 11, 1.) — Súly és mérleg az Úr törvénye szerint vagyon, a tarsoly minden köve az ő műve. (Péld. 16, 11.) — — Kétféle súly és kétféle mérték, mind a kettő útálatos az Isten előtt. (Péld. 20, 10.) — Útálja az Úr a

kétféle súlyt; a hamis mérleg nem jó! (Péld. 20, 23.) — Igaz mértéket, igaz éfát és igaz bátot használjatok! (Ezek. 45, 10.)

3. Ne csalj a mesgye elmozdításával! Átkozott, ki odább tolja felebarátja határköveit! (Móz. V 27, 17.) — El ne mozdítsd a régi határt, melyet őseid megvontak! (Péld. 22, 28.) — El ne mozdítsd a kiskorúak határkövét és be ne hatolj az árvák földjére, mert erős a gyámoluk, s ő magára vállalja pörüket ellened! (Péld. 23, 10. 11.)

LOPÁS. Ne lopj! (Móz. II 20, 15; III 19, 11; V 5, 19.) — Aki embert lop és eladja, vagy rábizonyul a vétek, halállal lakoljon. (Móz. II 21, 16.) — Ne lopjatok, ne tagadjatok le semmit és ne csalja meg egyitek a másikát. (Móz. III 19, 11.) — Vannak, kik elosztják a magukét és gazdagabbak lesznek, mások elragadják a másét és folyton nélkülöznek. (Péld. 11, 24.) — Ki atyját, anyját kifosztja s mondja: Ez nem bűn! — ártalmas ember cimborája. (Péld. 28, 24.) — Ki tolvajjal osztozik, ellensége önmagának: hallja az átkot és mégsem tesz jelentést! (Péld. 29, 24.) — A szívből erednek a . . . lopások. (Máté 15, 19; Márk 7, 21.) — — Ne ejtsétek tévedésbe önmagatokat: sem paráznák, sem bálványimádók, sem házasságtörők, sem elpuhultak, sem férfiakkal paráználkodó férfiak, sem tolvajok . . . nem fogják bírni Isten országát. (Kor. I 6, 9. 10.) — Aki lopott, többé ne lopjon, hanem inkább dolgozzék, önkezével tisztességgel szerezzen javakat, hogy legyen, miből adjon a szűkölködőnek. (Ef. 4, 28.) — Senki pedig közületek ne szenvedjen mint gyilkos, vagy tolvaj, vagy átkozódó, vagy máséra áhítozó. (Pét. I 4, 15.)

KÁRTÉRITÉS. Ha valaki marhát vagy aprójószágot lop s levágja vagy eladja: akkor öt barmot adjon egy marháért s négy aprójószágot egy juhért. Ha éjtszaka kapják rajta a tolvajt a ház betörésén vagy aláásásán s az olyan sebet kap, hogy meghal: aki megölte, nem felelős véréért; ha azonban napkelte után tette, gyilkosságot követett el s haljon meg ő maga is. Ha a tolvajnak nincs miből megtéríteni a lopást, el kell adni őt magát. Ha, amit ellopott, elevenen találják meg nála, akár marha, akár szamár, akár juh: kétszeresét térítse meg. Ha valaki kárt tesz a mezőben vagy a szőllőben, azáltal, hogy barmát a máséra ereszti legelni: mezejének és szőllőjének javával fizessen a kár becslése szerint. Ha tűz támad s tövist ér s megemészti az asztagokat vagy az álló gabonát a mezőn: térítse meg a kárt, aki a tüzet gyujtotta. Ha valaki pénzt vagy holmit bíz felebarátjára megőrzés végett s azt attól, aki vállalta, ellopják: ha a tolvaj megkerül, kétannyit térítsen meg; ha a tolvaj titokban marad, állítsák a ház gazdáját az istenek elé és esküdjék meg, hogy nem nyujtotta ki kezét felebarátja holmijára. Csalárdság elkövetése ügyében, akár marháról, akár szamárról, akár juhról, akár ruháról, akár bármiféle kártételről van szó: az istenek elé kell vinni mindkét ember ügyét s akit azok elítélnek, az térítsen meg kétannyit felebarátjának. Ha valaki szamarat, marhát, juhot vagy bármiféle barmot bíz felebarátjára megőrzés végett s az elhull vagy megsérül vagy az ellenség elfogja, de senki sem látta: eskü bizonyítsa kettejük között, hogy nem nyujtotta ki kezét felebarátja jószágára, s a tulajdonos fogadja el az esküt, amazt pedig ne kötelezzék kártérítésre. Ha azonban ellopták: térítse meg a kárt a tulajdonosnak.

Ha vad tépte szét: vigye el hozzá a széttépett állatot s ne térítse meg. Ha valaki kölcsön kér valami effélét a felebarátjától s az megsérül vagy elhull: ha a tulajdonos nem volt jelen, akkor az illetőt kötelezzék a kártérítésre; ha azonban a tulajdonos jelen volt, nem kell megtérítenie, főkép, ha munkabére fejében kapta bérbe. (Móz. II 22, 1—15.) — Ha valaki bűnt követ el, azáltal, hogy semmibe sem véve az Urat, letagadja felebarátjának nála elhelyezett, az ő hűségére bízott holmiját, vagy valamit erőszakkal kicsikar vagy hamisságot követ el, vagy elvesztett jószágot talál és azt eltagadja s a tetejébe hamisan meg is esküszik, vagy pedig más olyasvalamit követ el, amivel az emberek vétkezni szoktak, — ha rájön, hogy vétkezett, térítse meg mindazt, amit csalárdsággal szerezni akart, a maga egészében s ráadásul tegye hozzá az ötödét és adja oda a tulajdonosnak, akinek a kárt okozta. (Móz. III 6, 2—5.) — Vigyázzatok! Ha tán lopott jószág, adjátok vissza gazdájának; nem szabad nekünk lopott jószágot ennünk, hozzá sem szabad nyúlnunk. (Tób. 2, 21.) — Nem nagy bűnt követ el a tolvaj, ha azért lop, hogy csillapítsa éhségét, mégis, ha rajta érik, hétannyit fizet, oda kell adnia háza minden holmiját. (Péld. 6, 30. 31.)

4. A FÖLDI JAVAK SZERZÉSÉNEK MEGENGEDETT MÓDJA A

MUNKA. 1. Isten rendelkezései a munkára vonatkozólag: Vette tehát az Úr Isten az embert s a Gyönyörűség paradicsomába helyezte, hogy művelje és őrizze meg. (Móz. I 2, 15.) — Ádámnak pedig mondá (Isten): Mivel hallgattál feleséged szavára s ettél a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél, — átkozott legyen a föld munkád alatt: fáradalmak árán egyél abból életed valamennyi napja alatt. Tövist és bogáncsot hajtson az néked s a föld növényzetét egyed. Arcod verejtékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe, amelyből vétettél, — mert por vagy s vissza kell térned a porba! (Móz. I 3, 17—19.)

2. Buzdítások a szorgalmas munkára: Ne resteld a fáradságos dolgot, a föld megmunkálását, hisz azt a Magasságbeli rendelte! (Sir. 7, 16.) — Ne fontoskodjál, mikor dolgodat végzed, és ne nagyzolj nélkülözés közepette! Többet ér, ki dolgozik és bővelkedik mindenben, mint a nagyzoló, kinek kenyere sincsen. (Sir. 10, 29. 30.) — Aki lopott, többé ne lopjon, hanem inkább dolgozzék, önkezével tisztességgel szerezzen javakat. (Ef. 4, 28.) — Emlékeztek . . . testvérek, munkánkra és fáradozásunkra; éjjel-nappal dolgoztunk és úgy hirdettük nálatok az Isten evangéliumát, hogy ne legyünk közületek senkinek sem terhére. (Tessz. I 2, 9.) — Igyekezzetek békében élni, dolgaitokat végezni, önkezetekkel dolgozni, amint megparancsoltuk nektek, hogy viselkedjetek tisztességesen a kívül levők iránt és senkire rá ne szoruljatok. (Tessz. I 4, 11.) — Nem ettük ingyen senki kenyerét, hanem megdolgoztunk érte, fáradsággal, éjjel-nappal munkálkodva, hogy ne legyünk terhére egyiteknek sem. Nem mintha nem lett volna jogunk rá, hanem hogy magunkat követendő példakép gyanánt állítsuk oda nektek. Amikor ugyanis még nálatok voltunk, meghagytuk nektek, hogy aki nem akar dolgozni, ne is egyék. Hallottuk azonban, hogy némelyek nyugtalanul élnek köztetek, semmit sem dolgoznak és hiábavalóságokkal

töltik idejüket. Az ilyeneknek meghagyjuk s könyörgünk nekik az Úr Jézus Krisztus nevében, hogy csendesen munkálkodva, saját kenyerüket egyék. (Tessz. II 3, 8—12.)

3. A szorgalmas munka eredménye: Ki megműveli földjét, jóllakhatik kenyérrel; ki hiú dolgok után szalad, az ostoba nagyon! Ki borozgatva éldeleg, szégyent hagy erődjeiben. (Péld. 12, 11.) — Minden fáradságnak megvan az eredménye, de üres szóbeszéd csak ínségre visz. (Péld. 14, 23.) — Végezd munkádat a mezőn, és lásd el szorgosan a szántóföldet, hogy aztán megépíthesd házadat. (Péld. 24, 27.) — Ki megműveli földjét, jóllakhatik kenyérrel; ki semmis dolgok után szalad, betelik szegénységgel. (Péld. 28, 19.) — Édes az álom a munkásnak, akár keveset egyék, akár sokat. (Préd. 5, 11.) — Van gonosz, ki fárad, siet és töri magát, de annál kevésbbé bővelkedik. (Sir. 11, 11.) — Ki megműveli földjét, magas asztagot rak terméséből, és ki igazságot teszen, felmagasztaltatik. (Sir. 20, 30.) — Végezzétek el dolgotokat még idő előtt, akkor megadja jutalmatokat idejében! (Sir. 51, 38.)

4. A túlzott munka haszontalansága: Mi haszna az embernek minden vesződségéből, mellyel bajlódik a nap alatt? (Préd. 1, 3.) — Megútáltam minden igyekvésemet, mellyel a nap alatt oly nagyon fáradoztam, mert oly utódom lesz, kiről azt sem tudom, vajjon bölcs lesz-e, vagy balga? És mégis ő rendelkezik majd a fáradságommal, mellyel vesződtem és szorgoskodtam. Nemde az is csak hiúság! Ezért abbahagytam, és a szívem lemondott arról, hogy a nap alatt tovább fáradozzék; hisz megesik, hogy valaki bölcseséggel, okosan és sikerrel végzi munkáját, azután keresetét átengedi olyannak, ki mitsem fáradott. Ez is hiúság, sőt nagy baj! Mert mi haszna van az embernek minden fáradságából és a szíve gondjából, mellyel emészti magát a nap alatt? (Préd. 2, 18—22.) — Eltűnődve egy másik hiúságot találtam a nap alatt: van olyan, ki egyedül áll, és nincs vele más; sem fia, sem testvére nincsen, és mégis fárad szüntelen, és szeme nem tud jóllakni a gazdagsággal. És nem jut eszébe, hogy mondja: Kiért is fáradok és vonom meg magamtól azt, ami jó? Ez is hiúság és hálátlan gyötrődés! (Préd. 4, 7. 8.) — Akinek kevés a dolga, az tehet szert bölcseségre! Hogyan is telhetik el bölcseséggel, ki az ekét fogja? (Sir. 38, 25.)

MUNKABÉR. Napszámosod bére ne maradjon reggelig tenálad. (Móz. III 19, 13.) — Ne tartsd vissza a szűkölködő és szegény napszámos bérét, se a testvéredét, se a jövevényét, ki veled lakik földeden s kapuidon belül vagyon. Hanem még aznap, napszállat előtt fizesd ki neki munkadíját, hiszen szegény s abból tartja fenn életét, hogy ne kiáltson az Úrhoz miattad s ő bűnül ne tulajdonítsa ezt néked. (Móz. V 24, 14. 15.) — Ha valaki valami szolgálatot tett neked, azonnal add meg bérét, munkásod bére semmiképen se maradjon nálad. (Tób. 4, 15.) — Ki megvonja a verítékkel érdemelt kenyeret, olyan az, mint aki megöli társát. Ki vért ont, és ki megcsalja a bérest: testvérszámba mennek. (Sir. 34, 26. 27.) — Jaj annak . . . ki embertársával ingyen dolgoztat, és bérét nem adja meg neki. (Jer. 22, 13.) — Akkor majd ítéletre megyek hozzátok, és gyors tanú leszek . . . azok ellen, kik jogtalanul bánnak a napszámos bérével . . . (Malak. 3, 5.) — Méltó a munkás az ő élelmére. (Máté 10, 10.) — Azt mondja az Írás: Ne kösd be a nyomtató ökör száját (V. ö. Móz.

V 25, 4.), továbbá: méltó a munkás a maga bérére. (Tim. I 5, 18.) — Ime a munkásoknak bére, kik mezőiteket learatták, melyet ti megdézsmáltatok, felkiált és az ő kiáltásuk elhatott a seregek Urának fülébe. (Jak. 5, 4.)

5. A MUNKÁVAL KAPCSOLATOS VÉTKEK

LUSTASÁG. 1. Ne légy lusta! Ne légy fürge a nyelveddel, és mihaszna, hanyag a dolgod végzésében! (Sir. 4, 34.) — Ne resteld a fáradságos dolgot, a föld megmunkálását, hisz azt a Magasságbeli rendelte! (Sir. 7, 16.)

2. A lusta jellemzése: Ami az ecet a fognak, a füst a szemnek, az a lusta azoknak, kik megbízzák valamivel. (Péld. 10, 26.) — Akar is, nem is a lusta, de meghízik a dolgos. (Péld. 13, 4.) — A lusta ösvénye olyan, mint a töviskerítés, a szorgosok útja pedig egyenletes. (Péld. 15, 19.) — A lustát leveri a félelem, s a puhák lelke éhezik. Ki lágy és tunya a dolga végzésében, édestestvére a tékozlónak. (Péld. 18, 8. 9.) — A lusta a tálba mártja kezét, de már a szájához nem emeli. (Péld. 19, 24.) — A lustát megölik a kívánságok, mert keze mitsem akar dolgozni. (Péld. 21, 25.) — Úgymond a lusta: Oroszlán van ott künn! Még megölnek az utca közepén! (Péld. 22, 13.) — Ahogy az ajtó a sarkán, úgy fordul a lusta az ágyán. (Péld. 26, 14.) — Ha a lusta a kezét a tálba mártja, még azt is sokallja, hogy a szájához emelje. (Péld. 26, 15. 16.) — Sáros kővel dobálják meg a lustát, és gyalázatosságáról beszél mindenki. Marhaganéjjal dobálják meg a lustát, s aki hozzáér, rázza kezét. (Sir. 22, 1. 2.) — Ha . . . lusta rabszolgával (beszélsz) sok munkáról: ne hallgass semmiféle tanácsukra! (Sir. 37, 14.)

3. A lustaság következménye: Eredj a hangyához, te lusta! Nézd az útjait és okulj! Sem főnöke, sem tiszttartója, sem ura nincsen, mégis megszerzi táplálékát nyáron, egybegyüjti élelmét aratáskor. Meddig heversz még lusta! Mikor kelsz fel álmodból? Alszol egy kevéssé, szenderegsz egy kissé, összeteszed egy kissé kezedet, hogy aludjál, és beállít hozzád az ínség, mint a csavargó, s a nélkülözés, mint a fegyveres férfiú! De ha serény vagy, akkor aratásod bő, mint a forrás, s az ínség messze elkerül. (Péld. 6, 6—11.) — Lassú kéz szegénnyé tesz, a szorgosok keze azonban gazdagságot szerez . . . Okos az az ember, ki aratáskor gyüjt, de szégyent hoz, ki nyáron alszik. (Péld. 10, 4. 5.) — A szorgalmas kéz uralomra kerül, a lusta pedig robotmunkára jut. (Péld. 12, 24.) — A szorgalmas igyekezete mindíg gyarapodásra vezet, de mindaz, aki lusta, folyton szegénységben leszen. (Péld. 21, 5.)

RESTSÉG. Elmentem a rest ember szántója mellett, s az oktalan férfiú szőllője alatt, és íme, az egészet ellepte a csalán, a színét felverte a tövis, és leomlott a kőkerítése! Mikor ezt láttam, észbe vettem, okultam a példáján! Mondám: „Alszol egy kissé, szenderegsz egy kevéssé, összeteszed egy kissé a kezedet, és megpihensz! És beállít hozzád az ínség, mint a csavargó, s a nélkülözés, mint a fegyveres férfiú." (Péld. 24, 30—34.) — Restség miatt meghajolnak a gerendák, és tétlen kezek mellett csepeg a háztető. (Préd. 10, 18.) — Ha vallástalan emberrel szent dologról beszélsz, igaztalannal igazságról . . . rest munkással bármi munkáról . . . ne hallgass semmiféle tanácsukra! (Sir. 37, 12—14.) — Legyetek egymás iránt gyengédek, a tisztelet dolgában egymást meg-

előzők. Az igyekezetben nem restek, lélekben buzgók. (Róm. 12, 10. 11.) — Ne legyetek restek, hanem követői azoknak, kik hit és béketűrés által örökösei az ígéreteknek. (Zsid. 6, 12.) — Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra és késedelmes a haragra. (Jak. 1, 19.)

TÉTLENKEDÉS. Ki megműveli földjét, jóllakhatik kenyérrel, ki hiú dolgok után szalad, az ostoba nagyon! (Péld. 12, 11.) — Ki semmis dolgok után szalad, betelik szegénységgel. (Péld. 28, 19.) — Ime ez volt a gonoszsága Szodoma nővérednek: a kevélység, a kenyér bősége és a gazdagság, az ő és leányainak tétlensége; kezüket nem nyujtották ki a szűkölködőnek és a szegénynek. (Ezek. 16, 49.) — Van, kit szegénysége visszatart a bűntől, de nyugalmában ösztönzést kap arra. (Sir. 20, 23.) — A semmittevés sok gazságra tanít. (Sir. 33, 29.) — (Némely fiatal özvegyasszony t. i.) kerülik a munkát, megtanulnak házról-házra járogatni, éspedig nemcsak munkát kerülve, hanem pletykálkodva, kotnyeleskedve, olyanokat beszélve, amiket nem kellene. (Tim. I 5, 13.)

TUNYASÁG. A tunyaság mély álomba merít, s a henye lélek koplalni kénytelen. (Péld. 19, 15.) — A tunya a hideg miatt elhagyja a szántást; ezért nyáron koldul, de nem adnak neki! (Péld. 20, 4.)

6. EGYES VAGYONT ILLETŐ JOGI ÜGYLETEK

ADÁS-VEVÉS. Silány! Silány! mondja minden vevő; s amikor elmegy, nagyra van vele. (Péld. 20, 14.) — Szilárdan áll a karó kövek közé ékelve, így szorul bűn az eladás és vevés közé. (Sir. 27, 2.) — Ha . . . kereskedővel üzletről, vevővel eladásról (t. i. beszélsz), . . . ne hallgass semmiféle tanácsukra. (Sir. 37, 12. 14.)

ADÓ. Szabad-e adót fizetni a császárnak (kérdezték Jézust a zsidók) vagy ne fizessünk? Ki tudván az ő képmutatásukat, mondá nekik . . .: Adjátok meg . . . a császárnak, ami a császáré, és ami Istené, az Istennek. (Márk 12, 14—17; Lk. 20, 22; V. ö. Lk. 23, 2.) — Adjátok meg . . . mindenkinek, amivel tartoztok; akinek adóval, annak az adót, akinek illetékkel, annak az illetéket, akinek félelemmel, annak a félelmet, akinek tisztelettel, annak a tiszteletet. (Róm. 13, 7.)

KAMAT. Ha pénzt adsz kölcsön az én népemből való szegénynek, ki közötted lakik, ne szorongasd, mint az uzsorás s ne vess ki reá kamatot. (Móz. II 22, 25.) — Ha testvéred elszegényedik és vagyonilag meginog s felsegíted mint jövevényt vagy idegent s így éldegél melletted, ne végy tőle kamatot vagy többet, mint adtál: féld Istenedet, hogy megélhessen melletted testvéred. Pénzedet ne kamatra add néki s gabonádért ráadást ne követelj tőle. (Móz. III 25, 35—37.) — Testvérednek kamat nélkül add kölcsön azt, amire szüksége vagyon. (Móz. V 23, 20.) — Ki vagyonát kamattal és ráadással gyarapítja, olyannak gyüjti, ki szegényhez bőkezű. (Péld. 28, 8.)

KEZESSÉG. Fiam, ha társadért jótálltál, ha kezedet adtad idegenért, ha önnön szájad szava téged tőrbe ejtett, és meg vagy fogva saját beszédeiddel, ahogy mondom, úgy tégy, fiam, hogy kilábolj. — Hiszen társad kezére kerültél: —

Eredj! sietve nógasd a társadat! Ne engedj alvást szemednek, és szendergést szempilláidnak! Vond ki magad, mint a gazella a hurokból, s a madár a madarász tőréből. (Péld. 6, 1—5.) — Ne vállalj kezességet erődön felül; ha mégis jótálltál, gondolj reá, hogy meg is kell fizetned! (Sir. 8, 16.) — A jó ember kezességet vállal társáért; csak az hagyja őt magára, ki elvesztette szégyenérzetét. El ne felejtsd a kezes jótettét, hisz önmagát adta éretted. A bűnös és tisztátalan fut a kezes elől. A bűnös a kezes vagyonát magáénak tekinti, s a hálátlan cserbenhagyja megmentőjét. Kezességet vállal az ember társáért, és cserben marad, ha emez elveszíti szégyenérzetét. Sok tehetős embert tett már tönkre gonosz kezesség, és hányta-vetette őket, mint a tenger hullámait. Gazdag férfiakat tett már hontalanná, úgyhogy idegen népek között bujdostak. (Sir. 29, 19—55.)

KÖLCSÖN. 1. Adj kölcsönt! Ha szegénységre jut valaki a testvéreid közül, kik valamely városod kapuin belül laknak, azon a földön, amelyet néked az Úr, a te Istened adni fog, akkor ne keményítsd meg szívedet s ne zárd be kezedet, hanem nyisd meg a szegény előtt és add néki kölcsön azt, amire őt rászorulni látod. Vigyázz, hogy valahogy istentelen gondolat ne támadjon benned s azt ne mondd szívedben: közeledik a hetedik esztendő, az elengedés esztendeje — s el ne fordítsd szemedet szegény testvéredtől, nem akarva kölcsön adni néki, amit kíván, — hogy az Úrhoz ne kiáltson ellened s bűnöd ne legyen, hanem csak adj neki s ne ravaszkodjál semmit sem szükségének enyhítése körül, hogy megáldjon tégedet az Úr, a te Istened minden időben s mindenben, amire kezedet veted. (Móz. V 15, 7—10.) — Aki kér tőled, adj neki, és attól, ki kölcsön akar venni tőled, el ne fordulj. (Máté 5, 42.) — Ha azoknak adtok kölcsön, kiktől reménylitek, hogy visszakapjátok, micsoda jutalmat érdemeltek? hiszen a bűnösök is kölcsönöznek a bűnösöknek, hogy ugyanannyit kapjanak vissza . . . jót tegyetek és kölcsönözzetek, semmit vissza nem várván; és nagy lészen a ti jutalmatok, és a Magasságbelinek fiai lesztek; mert ő kegyes a hálátlanokhoz és gonoszokhoz. (Lk. 6, 34. 35.)

2. Visszaélés a kölcsönnel: Aki kölcsönt vesz fel, szolgája a hitelezőnek. (Péld. 22, 7.) — Ne adj kölcsönt náladnál hatalmasabbnak; ha pedig adtál, vedd olybá, mintha elvesztetted volna! (Sir. 8, 15.) — Van olyan, ki ma ad kölcsönt, és holnap már visszakéri. (Sir. 20, 16.) — Adj kölcsön társadnak, amikor rászorul, de fizesd is viszsza idejében társadnak. Tartsd meg szavadat és légy megbízható iránta, és bármikor megkapod, amire szükséged van. Sokan talált jószágnak tekintik a kölcsönt, és kellemetlenséget szereznek segítőiknek. Míg meg nem kapják, kezet csókolnak annak, aki adja, és alázatos szóval tesznek ígéretet; amikor pedig vissza kell fizetni, halasztást kér az ilyen, kedvetlenül beszél, panaszkodik, és az időt okolja. Ha megadhatná is, vonakodik; alig adja meg az összeg felét, és talált jószágnak gondolja. Ha pedig nem, akkor megfosztotta társát pénzétől, és ellenségévé teszi, holott az rá sem szolgált. Szitokkal és átokkal fizet neki; tisztelet és jótett helyett gyalázattal illeti. Sokan tagadják meg a kölcsönt, nem rosszaságból, hanem attól való félelmükben, hogy ok nélkül kárt vallanak. Mindazon-

által légy nagylelkű a nyomorúságos iránt, és ne zaklasd az alamizsnáért! Karold fel a szegényt a parancs kedvéért, és szorultságában ne engedd el üresen! Hagyd elveszni pénzedet testvéredért, barátodért, és ne rejtsd kő alá, hogy ott vesszen. Helyezd el kincsedet a Magasságbeli parancsai szerint, akkor az neked aranynál is többet ér. (Sir. 29, 2—4.)

VIII. PARANCS: HAMIS TANÚSÁGOT NE SZÓLJ FELEBARÁTOD ELLEN!

1. IGAZMONDÁS-HAZUDOZÁS

IGAZMONDÁS. Uram, ki lakozhatik sátradban, ki tartózkodhatik szent hegyeden? Ki igazat gondol szívében, nyelvével nem követ el álnokságot. (Zsolt. 14, 1. 3.) — Szájam igazságot beszél, és ajkam a gonoszt útálja. (Péld. 8, 7.) — Ne átallj igazat mondani életed kedvéért! (Sir. 4, 24.) — Igazat mondjatok egymásnak, hűséggel és békével szolgáltassatok igazságot kapuitokban. (Zak. 8, 16.) — Mester! tudjuk, hogy igazmondó vagy, és az Isten útját igazságban tanítod. (Máté 22, 16.)

TITOKTARTÁS. Aki pletykával házal, kibeszéli a titkot, aki pedig megbízható, elrejti, mit barátja reá bízott. (Péld. 11, 13.) — Ki pletykával házal, elárulja a titkot, ezért ne barátkozzál oktalan fecsegővel! (Péld. 20, 19.) — Intézd el peredet társaddal, és más titkát el ne áruld, hogy meghallván, gyalázattal ne illessen, és meg ne szűnjön ócsárolni téged; jóindulat és barátság megment, ehhez tartsd magadat, hogy ne legyen ócsárlásban részed. (Péld. 25, 9. 10.) — Ne adj királyoknak . . . ne adj királyoknak bort, mert nincsen titoktartás, hol részegség uralkodik. (Péld. 31, 4.) — Ki elárulja barátja titkait, elveszti bizalmát, és nem talál többé szíve szerint való barátot. (Sir. 27, 17.) — De ha elárultad titkait, ne szaladj utána! (Sir. 27, 19.) — Aki elárulta barátja titkait, ama boldogtalan léleknek nincs többé reménye! (Sir. 27, 24.) — Semmi sincs elleplezve, mi le ne lepleztetnék, sem elrejtve, amit meg ne tudnának. Azért amiket sötétben mondtatok, fényes nappal fognak hallatszani, és amit fülbe súgtatok a kamrákban, a háztetőkről fogják hirdetni. (Lk. 12, 2. 3.)

HAZUGSÁG. 1. Óvakodjál a hazugságtól! (Móz. II 23, 7.) — Ne tagadjatok le semmit. (Móz. III 19, 11.) — Rászorul-e Isten a ti hazugságtokra, hogy érette csalárdul beszéljetek? (Jób 13, 7.) — Vesd el magadtól a száj hamisságát, s az ajkak alattomosságát tartsd távol magadtól. (Péld. 4, 24.) — Ne keresd javadat önmagad kárára, és ne kövess el hazugságot lelked vesztére! (Sir. 4, 26.) — Ne mondj ellent igaz beszédnek sehogy sem, és szégyeld magad oktalan hazugságod miatt! (Sir. 4, 30.) — Ne kívánj hazudni sohasem, mert nem jó azt megszokni. (Sir. 7, 14.) — Ne hazudjatok egymásnak, vetkőzzetek ki a régi emberből és a cselekedeteiből. (Kol. 3, 9.) — Szakítsatok a hazugsággal, és mindenki igazat mondjon felebarátjának, hisz egymásnak testrészei vagyunk. (Ef. 4, 25.) — Ne hazudjatok az igazság ellen. (Jakab 3, 14.)

2. A hazugság büntetése: Kik hazugságot beszélnek, te mind elveszted őket. (Zsolt. 5, 7.) — Ki hazugságra támaszkodik, szelet legeltet, és repülő madarat kerget. (Péld. 10, 4.) — Útálja az Úr a hamis ajkakat, de kedvét leli azok-

ban, kik híven cselekszenek. (Péld. 12, 22.) — Kinek-kinek a szája gyümölcsével telik meg a gyomra, s attól lakik jól, ami ajakán terem. A nyelv által jöhet halál is, élet is; ki mit szeret, annak gyümölcsét eszi majd. (Péld. 18, 20. 21.) — Édes az embernek a csalárdság kenyere, de azután szája betelik kaviccsal. (Péld. 20, 17.) — Ki csalárd nyelvvel gyüjt kincset, hiú és esztelen, és beleakad a halál tőreibe. (Péld. 21, 6.) — A hazug száj megöli a lelket. (Bölcs. 1, 11.) — Boldog a férfi, ki nem vétett szája igéjével, kit nem bánt gond bűn miatt! (Sir. 14, 1.) — Csúnya szégyenfolt az emberen a hazugság, mégis folyton kísért a neveletlenek szájában! A tolvaj is különb annál, ki folyton hazudik, de mindkettőnek romlás az örökrésze. A hazug embereknek becstelen az erkölcsük, és szégyenüket állandóan magukkal hordozzák. (Sir. 20, 26—28.) — Ime én a próféták ellen fordulok, kik hazug álmokat álmodnak, úgymond az Úr, kik elbeszélik őket, és így hazugságukkal és dicsekvéseikkel félrevezetik népemet. (Jer. 23, 32.) — Bizonyos Ananiás nevű férfiú a feleségével, Szafirával együtt eladta földet, de a felesége tudtával csalárdul megtarta a föld árából, s egy részt hozva el s tett az apostolok lábához. Péter azonban azt mondá: Ananiás, miért ejté a sátán kísértésbe a szívedet, hogy hazudjál a Szentléleknek és csalárdul visszatarts a föld árából? ... Nem embereknek hazudtál, hanem az Istennek. Amint Ananiás ezeket a szavakat hallotta, összeesék és meghala ... Mintegy három órai időköz mulva belépe annak felesége, nem tudva, hogy mi történt. Péter mondá neki: Mondd nekem asszony, csakugyan annyiért adtátok el a földet? Az meg felelé: Bizony, annyiért. Erre Péter azt mondá neki: Mirevaló volt megegyeznetek abban, hogy megkísértitek az Úr Lelkét? Ime, akik eltemették férjedet, az ajtónál állanak, s téged is kivisznek. Nyomban összeesék az ő lábainál és meghala. (Csel. 5, 1—9.) — Minden hazugnak osztályrésze a tűzzel és kénkővel égő tóban leszen; ez a második halál. (Jel. 21, 8.)

3. A hazugság atyja: Ti az ördög-atyától vagytok, és atyátok kívánságait akarjátok cselekedni. Az gyilkos volt kezdet óta, és az igazságban meg nem állott; mert nincs őbenne igazság. Mikor hazugságot szól, tulajdonából beszél; minthogy hazug ő és a hazugság atyja. (Ján. 8, 44.)

4. Különfélék: Amíg lélekzet vagyon bennem, s az Isten lehellete van orromban, ajkam nem beszél gonoszat, és nyelvem nem kohol hamisságot. (Jób 27, 3. 4.) — A hazug ajkak gyűlölséget takarnak. (Péld. 10, 18.) — Az igaz gyűlöli a hazug beszédet. (Péld. 13, 5.) — Gonosz ajakra gonosz ember ád, és csalárd nyelvre hamis ember hallgat. (Péld. 17, 4.) — Két dolgot kérek tőled, ne tagadd meg tőlem, mielőtt meghalok: Tarts távol tőlem hamisságot, hazugságot! (Péld. 30, 7. 8.) — Mi lehet tiszta a tisztátalanból? És mi lehet igaz a hazugságból? (Sir. 34, 4.) — Semmi hazugság nem származik az igazságból. (Ján. I 2, 21.)

KÉPMUTATÁS. A képmutató reménye meghiúsul. (Jób 8, 13.) — A képmutatók és álnokok ... kihívják Isten haragját. (Jób 36, 13.) — Ne légy kétszínű az emberek előtt, és ne kövess el botlást ajkaddal! (Sir. 1, 37.) — Megremegtek Sionban a bűnösök, félelem fogta el a képmutatókat: Ki lakhatik közületek együtt az emésztő tűzzel? Ki lakhatik közületek az

örök forrósággal? (Iz. 33, 14.) — Mikor . . . alamizsnát adsz, ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógákban és az utcákon, hogy dícsérjék őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. (Máté 6, 2.) — Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! kik bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt; mert ti nem mentek be, és a befelé menőket sem hagyjátok bejutni. Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert megeszitek az özvegyek házait, hosszú imádságokat mondván; ezért súlyosabb ítélet alá estek. Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert körüljárjátok a tengert és szárazföldet, hogy egy pogányt zsidóvá tegyetek, és midőn azzá lett, a gehenna fiává teszitek, kétszerte inkább magatoknál. Jaj nektek, vak vezetők! kik mondjátok: ha valaki a templomra esküszik, az semmi; de aki a templom aranyára esküszik, tartozik . . . Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! kik tizedet adtok a mentából és kaporból és köményből, de elhagyjátok, ami fontosabb a törvényben, az ítéletet, az irgalmasságot és a hűséget. Ezeket cselekedni kellett, és amazokat el nem hagyni. Vak vezetők! kik megszűrítek a szúnyogot, a tevét pedig elnyelitek. Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert megtisztítjátok a pohár és tál külsejét, belül pedig tele vagytok ragadománnyal és szennyel . . . Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! mert hasonlók vagytok a fehérre meszelt sírokhoz, melyek kívülről ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig tele vannak holtak csontjaival és minden undoksággal. Igy ti is kívülről ugyan igazaknak látszotok az emberek előtt, de belül tele vagytok képmutatással és gonoszsággal. Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! kik a próféták sírjait építitek, és ékesítitek az igazak emlékeit, és mondjátok: Ha atyáink napjaiban éltünk volna, nem lettünk volna bűntársaik a próféták vérében. Tehát magatokról tesztek tanúságot, hogy fiai vagytok a próféták gyilkosainak. Töltsétek be ti is atyáitok mértékét. Kígyók, viperák fajzati! hogy kerülitek el a gehenna ítéletét? (Máté 23, 13—16. 23—28. 33; V. ö. Lk. 11, 39—52.) — Óvakodjatok a farizeusok kovászától, amely képmutatás. (Lk. 12, 1.) — A kettős lelkű ember állhatatlan minden utain. (Jak. 1, 8.)

KÉTNYELVŰSÉG. Jaj a megosztott szívűnek, a bűnös ajaknak, a gonosz kéznek, a földön két úton járó bűnösnek! (Sir. 2, 14.) — Ne szórj minden szélnek, és ne járj minden úton, mert minden bűnöst a kétféle nyelvről lehet megismerni. (Sir. 5, 11.) — A tolvajra szégyen jő és bűnhödés, a kétnyelvűre csúfos megbélyegzés. (Sir. 5, 17.) — Átkozott a besúgó s a kétnyelvű, mert sok békében élőt háborgat. (Sir. 28, 15.)

2. A JÓ HIRNÉV ÉS ANNAK VÉDELME

HIRNÉV. Jobb a jó név az illatos olajnál. (Préd. 7, 2.) — Gondod legyen jó hírnévre, mert az inkább megmarad neked, mint ezer drága nagy kincs. (Sir. 41, 15.) — Néhány napig tart a kellemes élet, a jó név pedig örökre megmarad! (Sir. 41, 16.)

DICSÉRET. Más dícsérjen téged, ne önnön szád, idegen valaki és ne saját ajkad! (Péld. 27, 2.) — Ki társát már kora reggel nagy hangon áldja, hasonlít az átkozóhoz. (Péld. 27, 14.) — Az ezüstöt a té-

gely, az aranyat a kemence teszi próbára, a férfit pedig a száj, mely dícséri. (Péld. 27, 21.) — Rossz óra elfeledtet nagy élvezetet, s az ember végekor lesznek cselekedetei nyilvánvalókká. Halála előtt akárkit se dícsérj, mert a végén lehet az embert megismerni. (Sir. 11, 29—30.) — Senkit se dícsérj, mielőtt nem beszélt, mert ez az ember próbája. (Sir. 27, 8.)

HIZELGÉS. Jobb a bölcsnek feddését hallani, mint a hízelgő balgák tőrébe esni. (Préd. 7, 6.) — A férfi, ki hízelgő, tettetett beszéddel szól barátjának, hálót vet lába elé. (Péld. 29, 5.)

MEGSZÓLÁS. Aki pletykával házal, kibeszéli a titkot. (Péld. 11, 13.) — Gonosz ajakra gonosz ember ád, és csalárd nyelvre hamis ember hallgat. (Péld. 17, 4.) — Ne engedd, hogy szád bűnbe vigyen téged és ne mondd Isten küldöttje előtt: Nem gondoltam meg! Hogy Isten beszéded miatt haragra ne gerjedjen és meg ne hiúsítsa kezed minden munkáját. (Préd. 5, 5.) — A nyelveskedő ember réme a városnak, és a nagyzolót gyűlölik beszédéért. (Sir. 9, 25.) — Aki azonban gyűlöli a pletykálkodást, eloltja a gonoszságot. (Sir. 19, 5.) — Ne add tovább a gonosz és kíméletlen beszédet, akkor senki sem becsmérel téged. Amiről tudsz, ne beszéld ki se barátnak, se ellenségnek, és ha tudsz valami vétekről, ne födözd fel azt! Mert az meghallgat ugyan, de őrizkedik tőled, a bűnt védelmébe fogadja, téged pedig meggyűlöl, s ilyen marad irányodban mindenkor. Ha szóbeszédet hallottál társadról, haljon az meg veled; hidd el: nem pukkadsz meg miatta. Egyetlen szótól rájön a balgára a vajúdás, mint a fájdalom az asszonyra, mikor magzatát szüli. Mint a nyíl a comb húsában, olyan a szóbeszéd a balga szívében. Kérdezd meg előbb a barátot, hátha nem is tud róla, és azt mondja: Nem tettem! Ha pedig megtette, intsd, hogy ne tegye többé! Kérdezd meg a társat, hátha nem is mondotta? Ha pedig mondotta, intsd, hogy ne mondja többé! Kérdezd meg a barátot, mert sokszor akad rágalom, és ne adj minden szóbeszédre! Van olyan, aki megtéved nyelvével, bár rosszakarat nélkül. Ki az, ki nem vétett még nyelvével? Kérdezd meg előbb a társat, mielőtt ráförmednél. (Sir, 19, 7—17.) — A bűnös ember barátokat veszít összse, és viszályt hint békében élők közé. (Sir. 28, 11.)

RÁGALMAZÁS. Az isteneket ne rágalmazd s néped fejedelmét ne átkozd. (Móz. II 22, 28.) — Ne légy rágalmazó, se besúgó a nép között. (Móz. III 19, 16.) — Amíg lélekzet vagyon bennem, s az Isten lehellete van orromban, ajkam nem beszél gonoszat, és nyelvem nem kohol hamisságot. (Jób 27, 3. 4.) A rágalmazó pedig útálat az embereknek. (Péld. 24, 9.) — Az északi szél előzi az esőt, és a bosszús arc a rágalmazó nyelvet. (Péld. 25, 23.) — Mintha titokban marna meg kígyó, — semmivel sem különb az, ki titkon rágalmaz. (Préd. 10, 11.) — Senki sem maradhat rejtve, ki igaztalant beszél; nem kerüli el őt a büntető igazság. (Bölcs. 1, 8.) — Óvjátok nyelveteket a rágalomtól, mert titkos beszéd sem hangzik el büntetlenül, s a hazug száj megöli a lelket. (Bölcs. 1, 11.) — Három dologtól fél szívem, a negyedik színétől pedig rettegek: A város pletykájától, a nép zendülésétől, a hazug rágalomtól: mindezek halálnál is rosszabbak. (Sir. 26, 5. 7.) — Ne rágalmazzátok egymást, testvéreim! Aki rágalmazza testvérét vagy

aki megítéli testvérét, a törvényt rágalmazza és a törvényt ítéli meg. Ha pedig a törvényt ítéled meg, nem vagy a törvény teljesítője, hanem bírája. (Jak. 4, 11.) — Aki az életet akarja szeretni és jó napokat látni, fékezze nyelvét a rossztól és ajkai ne szóljanak álnokságot. (Pét. I 3, 10.

BESÚGÁS. A hamis ember civódást szít, s a besúgó fejedelmeket idegenít el egymástól. (Péld. 16, 28.) — A besúgó beszéde olyan, mint a csemege, s a gyomor belsejébe hatol. (Péld. 18, 8.) — Ha kifogy a fa, a tűz elalszik: ha nincsen besúgó, a perpatvar is megszűnik. (Péld. 26, 20.) — Ne mondják rólad, hogy besúgó vagy; ne essél nyelved tőrébe, hogy szégyent ne vallj! Mert a tolvajra szégyen jő és bűnhődés, a kétnyelvűre csúfos megbélyegzés, a besúgóra pedig útálat, gyűlölet és gyalázat! (Sir. 5, 16. 17.) — Önmagát mocskolja a besúgó, és gyűlöltté lesz mindenki előtt; meggyűlölik azt is, ki vele tart, a hallgatag és okos pedig tiszteletet arat. (Sir. 21, 31.) — Átkozott a besúgó s a kétnyelvű, mert sok békében élőt háborgat. (Sir. 28, 15.)

GÚNYOLÓDÁS. Csúffá teszi azokat (Isten), kik gúnyolódnak, de az alázatosakat kegyben részesíti. (Péld. 3, 34.) — Ne gúnyolj senkit sem lelke keserűségében, mert van, ki megaláz és felemel: a gondviselő Isten! (Sir. 7, 12.) — Halljátok tehát az Úr szavát, ti gúnyolódók, kik uralkodtok népemen, Jeruzsálemben! Mivel azt mondjátok: . . . mert a hazugságot tettük reménységünkké, és a hazugság oltalmaz minket. (Iz. 28, 14. 15.) — Jégeső forgatja föl a hazugság menedékét, és vizek árasztják el mentsvárát . . . Ha eljő a suhogó ostor, összetör titeket. (Iz. 28, 17. 18.) — Azért tehát ne gúnyolódjatok, hogy bilincseitek még szorosabbak ne legyenek . . . Vegyétek fületekbe és halljátok meg szavamat, figyeljetek és hallgassatok beszédemre. (Iz. 28, 22. 23.) — Ne vezessétek félre magatokat: Istent nem lehet gúnyolni! (Gal. 6, 7.) — Az utolsó napokban csalárdságban járó gúnyolódók fognak jönni, kik saját kívánságaik szerint élnek. (Pét. II 3, 3.)

SZERETETLEN ÍTÉLKEZÉS. Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek. Mert amilyen ítélettel ítéltek, olyannal fognak megítélni, és amilyen mértékkel mértek, olyannal fognak visszaméri nektek. Mit látod meg a szálkát atyádfia szemében, magad szemében pedig a gerendát nem veszed észre? Avagy hogyan mondhatod atyádfiának: hadd vegyem ki szemedből a szálkát, mikor íme gerenda van a te szemedben? Képmutató! Vesd ki előbb a gerendát tenszemedből, és azután lásd, hogy kivedd a szálkát atyádfia szeméből. (Máté 7, 1—5; V. ö. Márk 4, 24; Lk. 6, 37—41.) — Nincs tehát mentség számodra, bárki légy, te ember, aki ítélkezel; mert azáltal, amivel mást elítélsz, önmagadat ítéled el, mivel te, aki ítélkezel, hasonlókat cselekszel. Márpedig tudjuk, hogy az Isten ítélete igazság szerint éri azokat, akik ilyeneket tesznek. (Róm. 2, 1. 2.) — Ki vagy te, hogy kárhoztasd a más szolgáját? Urának áll, vagy esik; bizonyára áll, mert az Istennek van hatalma, hogy fenntartsa. Egyik ember különbséget tesz nap és nap között, más meg egyformán ítél minden napról: mindegyik legyen határozott a maga meggyőződésében. (Róm. 14, 4. 5.) — Te pedig miért ítéled meg testvéredet? Te meg miért veted meg testvéredet? Hiszen mindnyájan odaállunk majd Krisz-

tus ítélőszéke elé! (Róm. 14, 10.) — Boldog, aki nem kárhoztatja magát abban, amire magát elhatározza. (Róm. 14, 22.) — Nekem azonban legkisebb gondom, hogy ti mondjatok felőlem ítéletet, vagy emberi nap, sőt magam sem ítélem meg magamat. Semmiben sem érzem ugyan magamat bűnösnek, de azért még nem vagyok igazolva; aki pedig megítél engem, az Úr az. (Kor. I 4, 3. 4.) — Miért ítélje meg az én szabadságomat másnak a lelkiismerete? (Kor. I 10, 29.) — Testvéreim! ne bírjátok a mi dicsőséges Urunknak, Jézus Krisztusnak hitét személyválogatásban. Mert ha belép a ti gyülekezetetekbe valamely férfiú aranygyűrűvel, fényes öltözetben, belép pedig egy szegény is piszkos ruhában, s ti arra figyeltek, aki drága ruhában van öltözve s azt mondjátok neki: Te ülj ide kényelmesen; a szegénynek pedig azt mondjátok: Te állj meg ott vagy ülj lábam zsámolya alá; nemde ítéltek magatokban és gonosz gondolkozású bírákká lettetek? (Jak. 2, 1—4.) — Te pedig ki vagy, hogy felebarátodat megítéled? (Jak. 4, 12.) — Ha atyának hívjátok azt, aki személyválogatás nélkül ítél kinek-kinek cselekedete szerint, járjatok félelemmel zarándokságtok idején. (Pét. I 1, 17.)

3. BIRÁSKODÁS-TÖRVÉNYKEZÉS

BIRÁK. 1. A zsidó nép bírákat kap: Szemelj ki . . . az egész népből derék, istenfélő, megbízható férfiakat, kik gyűlölik a haszonlesést, s tedd őket ezredesekké, századosokká, ötvenedesekké és tizedesekké és ők szolgáltassanak igazságot a népnek minden időben; ha azonban valami fontosabb dolog akad, terjesszék te eléd s ők csak az apróbb dolgokban ítélkezzenek . . . Választa (tehát Mózes) derék férfiakat egész Izraelből és megtevé őket a nép fejedelmeivé: ezredesekké, századosokká, ötvenedesekké meg tizedesekké. Ezek szolgáltattak igazságot a népnek minden időben; ha azonban valami fontosabb akadt, ő eléje terjesztették és ők csak a könnyebb dolgokban ítélkeztek. (Móz. II 18, 21—26; V. ö. V 16, 18.)

2. A hívők ne menjenek pogány bírákhoz: Hogyan merészel valaki közületek, ha peres ügye van valaki ellen, a hitetleneknél keresni igazságot, és nem a szenteknél? Vagy nem tudjátok-e, hogy a szentek ezt a világot fogják megítélni? És ha ti fogjátok megítélni a világot, méltatlanok vagytok-e arra, hogy a legkisebb dolgokról ítélkezzetek? Nem tudjátok-e, hogy angyalok fölött fogunk ítélkezni? Mennyivel inkább világi dolgok fölött! Azért ha világi dolgokban pereskedtek, azokat rendeljétek bírákul, akik a legalávalóbbak az Egyházban. Azért mondom ezt, hogy szégyeljétek magatokat. Enyire nincs köztetek egy bölcs ember sem, aki ítéletet tudna mondani testvére dolgában? Hanem testvér testvérével pereskedik, éspedig hitetlenek előtt! (Kor. I 6, 1—6.)

3. A bírák ne fogadjanak el ajándékokat: Ajándékot el ne fogadj, mert az megvakítja az okosak szemét és elferdíti az igazak szavát. (Móz. II 23, 8.) — Ne légy személyválogató s ne fogadj el ajándékot, mert az ajándék megvakítja a bölcsek szemét s elferdíti az igazak szavát. (Móz. V 16, 19.) — Ajándék és adomány vakká teszi a bírák szemét, és mint zabla a szájban, elhárítja feddésüket. (Sir. 20, 31.) — Jaj nektek, kik hősök vagytok a borivásban, és vitézek a részegítő ital keverésé-

ben, kik ajándékért fölmentitek a gonoszt, és attól, akinek igaza van, elveszitek igazát! Ezért, mint ahogy a tarlót felfalja a tűz nyelve, és elégeti a láng forrósága, úgy az ő gyökerük is olyan lesz, mint a hamu, virágjuk elszáll, mint a por. (Iz. 5, 22—24.)

4. A bírák igazságosak legyenek az ítéletben: Szegényen se könyörülj a perben. (Móz. II 23, 3.) — Ne csavard el a szegény ember igazát. (Móz. II 23, 6.) — Ne kövess el jogtalanságot és ne ítélj igazságtalanul. Ne nézd a szegény személyét s ne légy tekintettel a hatalmas arcára: igazság szerint ítélj felebarátodnak! (Móz. III 19, 15.) — Ne kövessetek el jogtalanságot az ítéletben, a hosszmértékben, súlymértékben s az ürmértékben. (Móz. III 19, 35.) — Egyenlő ítélet legyen nálatok, akár jövevény, akár bennszülött vétkezik, mert én, az Úr, vagyok a ti Istenetek. (Móz. III 24, 22.) — Hallgassátok meg őket s ami igazságos, azt ítéljétek, akár bennszülött az illető, akár idegen. (Móz. V 1, 16.) — Semmi különbség se legyen a személyek között: a kicsinyt éppúgy hallgassátok meg, mint a nagyot, senkinek a személyére se tekintsetek, mert az Isten ügye az ítélet. (Móz. V 1, 17.) — Ne ferditsd el a jövevény és az árva igazát s ne vedd zálogba az özvegy ruháját. (Móz. V 24, 17.) — Ha per támad az emberek között s a bírákhoz fordulnak, akkor annak, akit igaznak találnak, adjanak igazat, akit pedig vétkesnek, azt ítéljék vétkesnek. (Móz. V 25, 1.) — Ha a vétkest verésre találják méltónak, akkor saját jelenlétükben húzassák le és veressék meg; a vétek nagyságához igazodjék az ütések száma. (Móz. V 25, 2.) — Átkozott, ki elcsavarja a jövevény, az árva és az özvegy igazát. (Móz. V 27, 19.) — A bölcs Salamon ítélete a pártoskodó asszonyok gyermekperében. (Kir. III 3, 23—27.) — Vigyázzatok, mit csináltok, mert nem embernek, hanem az Úrnak nevében gyakoroljátok az igazságszolgáltatást, s mindazért, amit ítéltek, felelősek lesztek! Az Úr félelme legyen veletek s gondosan tegyetek mindent: az Úrnál, a mi Istenünknél ugyanis nincs sem hamisság, sem személyválogatás, sem ajándékra való vágyakozás. (Krón. II 19, 6. 7.) — Isten, add át ítéletedet a királynak, igazságodat a király fiának, hogy igazságosan ítélje népedet, és méltányosan szegényeidet. (Zsolt. 71, 2.) — Áll az Isten az istenek gyülekezetében, s ítélkezik az isteneken: Meddig ítéltek még hamisan, és meddig vagytok tekintettel a gonoszok személyére? Szolgáltassatok a szűkölködőnek s az árvának igazságot, juttassátok a nyomorultat és a szegényt jogához! Szabadítsátok meg a szegényt és a szűkölködőt, mentsétek ki a gonoszok kezéből! De ők sem nem tudnak, sem nem értenek, sötétben járnak, meginognak ezért a föld alapjai mind. Én azt mondottam: Ti istenek vagytok, és fiai a Fölségesnek mindnyájan; de meghaltok, mint más ember, elhullotok, mint akármely főember. Kelj fel, Isten! Itéld meg a földet, mert a te örökséged minden nemzet. (Zsolt. 81, 1—8.) — Irgalmasságot és igazságot tenni kedvesebb az Úr előtt az áldozatnál. (Péld. 21, 3.) — Nem jó az ítéletben személyre tekinteni! (Péld. 24, 23.) — Nem cselekszik jól, ki ítéletben személyre tekint; az ilyen egy falat kenyérért is vét az igazság ellen. (Péld. 28, 21.) — Nyisd ki szádat a néma érdekében, minden jövő-menő ember ügyében; nyisd ki szádat igaz ítéletre, és szolgáltass igazságot a szegénynek

s a nyomorgónak! (Péld. 31, 8. 9.) — Láttam . . . a nap alatt: hogy az ítélet helyén gonoszság és az igazság helyén igaztalanság vagyon. (Préd. 3, 16.) — Ne kívánj elöljáró lenni, ha nincsen erőd letörni a jogtalanságot, hogy meg ne ijedj a hatalmas színétől, és csorbát ne ejts feddhetetlenségeden. (Sir. 7, 6.) — Ne perelj bíróval, mert úgy ítélkezik, amint jónak látja. (Sir. 8, 17.) — Gyűlöljétek a rosszat, szeressétek a jót, állítsátok helyre az igazságot a kapuban; talán megkönyörül az Úr, a seregek Istene József maradványain. (Ám. 5, 15.) — Ne ítéljetek látszat után, hanem igaz ítélettel ítéljetek. (Ján. 7, 24.)

TANÚK. (TANÚSKODÁS.) 1. Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen! (Móz. II 20, 16.) — Hazug vádat ne vállalj s ne nyujtsd kezedet arra, hogy a gonosz ember érdekében hamis tanúságot mondasz. Ne kövesd a tömeget gonoszság elkövetésében és ne csatlakozzál a perben a többség vallomásához, eltérve az igazságtól. (Móz. II 23, 1. 2.) — Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot. (Móz. V 5, 20.) — Ne adj át elleneim akaratának, mert hamis tanúk támadnak ellenem, és hazudik a gonoszság önmagával szemben. (Zsolt. 26, 12.) — Aki azt mondja, amit tud, az igazat vall, aki pedig hazudik, csalárd tanú. (Péld. 12, 17.) — Igaz ajkak helytállanak örökké, de aki hirtelen tanú, hazug nyelvet kohol. (Péld. 12, 19.) — Igazságszerető tanú nem hazudik, a hamis tanú azonban ontja a hazugságot... A megbízható tanú életet ment, a csalárd pedig hazugságot kohol. (Péld. 14, 5. 25.) — A hamis tanú nem marad büntetlen, s aki hazugságot kohol, meg nem menekszik . . . A hamis tanú nem marad büntetlen, s aki hazugságot kohol, elvész . . . A hamis tanú kineveti a törvényt, s a gonoszok szája falja a gazságot. (Péld. 19, 5. 9. 28.) — A hamis tanú elvész, a fültanú vallomása sikert ér el. (Péld. 21, 28.) — Ne illesd társadat alaptalan váddal, és senkit se hitegess ajkaddal! (Péld. 24, 28.) — Dárda, kard és élezett nyíl: ilyen az az ember, ki társa ellen hamisan tanúskodik. (Péld. 25, 18.) — Jézus pedig mondá: Ne ölj, ne törj házasságot, ne orozz, hamis tanúságot ne szólj! (Máté 19, 18; Márk 10, 19; Lk. 18, 20.)

2. Egy tanú bizonysága nem elégséges a perben: A gyilkost csak tanúk alapján szabad megbüntetni: egy ember tanúvallomása alapján senkit sem szabad elítélni. (Móz. IV 35, 30.) — Két vagy három tanú szavára szabad azonban csak megölni a kivégzendőt: senkit sem szabad megölni, ha csak egy ember mond ellene tanúbizonyságot. (Móz. V 17, 6.) — Egy tanú bizonysága ne bírjon érvénnyel senkivel szemben sem, semmiféle bűn vagy vétek ügyében sem; két vagy három tanú szájának kell állítania minden dolgot. (Móz. V 19, 15.)

3. Különfélék: Tégy bizonyságot azok mellett, kik teremtményeid között az elsők, és teljesítsd a jövendöléseket, amelyeket a régi próféták mondottak nevedben. (Sir. 36, 17.) — Ahol pedig be nem fogadnak és nem hallgatnak meg titeket, kimenvén onnét, rázzátok le a port lábaitokról, bizonyságul ellenük. (Márk 6, 11.) — Jézus szava a főpap szolgájához: Ha rosszul szólottam, tégy bizonyságot a rosszról, ha pedig jól, miért ütsz engem? (Ján. 18, 23.)

II. RÉSZ:

JÉZUS KRISZTUS — EGYHÁZ — SZENTSÉGEK

I. FEJEZET: JÉZUS KRISZTUS

1. A JÉZUS KRISZTUSBAN VALÓ HIT

1. Hiszek a Jézus Krisztusban: Kicsoda hazug, ha nem az, aki tagadja, hogy Jézus a Krisztus? Ez az antikrisztus, aki tagadja az Atyát és a Fiút. Mindaz, aki tagadja a Fiút, nem bírja az Atyát sem; aki vallja a Fiút, bírja az Atyát is. (Ján. I 2, 22. 23.) — Ez az ő parancsa, hogy higgyünk az ő Fiának, Jézus Krisztusnak nevében. (Ján. I 3, 23.) — Erről ismerhető meg az Isten Lelke: Minden lélek, amely vallja, hogy Jézus Krisztus testben eljött, Istentől van. És minden lélek, mely nem vallja Jézust, nem Istentől van és ez az antikrisztus, kiről hallottátok, hogy eljön és már most a világon van. (Ján. I 4, 2. 3.) — Mindaz, aki hiszi, hogy Jézus a Krisztus, Istentől született. És mindaz, aki szereti azt, aki nemzett, szereti azt is, aki tőle született. (Ján. I 5, 1.) — Ki az, aki meggyőzi a világot, mint aki hiszi, hogy Jézus az Isten fia? (Ján. I 5, 5.) — Aki hisz az Isten Fiában, az önmagában bírja Isten bizonyságát. Aki nem hisz a Fiúnak, hazugnak tartja őt, mert nem hisz abban a bizonyságban, melyet Isten tett az ő Fiáról. (Ján. I 5, 10.)

2. A Jézus Krisztusban való hit a megigazulás forrása: Hitt Ábrahám az Úrnak s ez igazságul tudaték be néki. (Móz. I 15, 6; V. ö. Róm. 4, 3; Gal. 3, 6.) — (Jézus) midőn látta azok (az inaszakadtat cipelők) hitét, mondá: Ember! megbocsáttatnak neked a te bűneid. (Lk. 5, 20.) — Mindazoknak . . . kik befogadták, hatalmat ada, hogy Isten gyermekeivé legyenek, azoknak, kik hisznek az ő nevében. (Ján. 1, 12.) — Mindenki megnyeri a bűnök bocsánatát, . . . aki csak hisz benne. (Csel. 10, 43.) — Az Isten igazsága . . . a Jézus Krisztusban való hit által jő mindazokba és mindazokra, kik hisznek benne. (Róm. 3, 22.) — Mivel tehát megnyertük a megigazulást a hitből, hadd legyen békességünk az Istennel a mi Urunk, Jézus Krisztus által, aki által megnyílt nekünk az út a hit által a kegyelemhez, amelyben állunk. (Róm. 5, 1. 2.) — A szív hite megigazulásra, s a szájjal való megvallás üdvösségre szolgál. (Róm. 10, 10.) — Tudjuk, hogy az ember nem a törvény cselekedeteiből igazul meg, hanem Jézus Krisztus hite által, mi is Krisztus Jézusban hiszünk, hogy megigazuljunk Krisztus hite által és nem a törvény cselekedetei által, mert a törvény cselekedeteiből egy ember sem igazul meg. (Gal. 2, 16.) — Ábrahám hitt Istennek, és ez igazságul tudatott be neki. Értsétek meg tehát, hogy akik a hitből vannak, azok a fiai Ábrahámnak. Mivel pedig az Irás előre látta, hogy Isten a hit által ad megigazulást a pogányoknak, előre hirdette Ábrahámnak, hogy: Tebenned fog megáldatni minden nemzet. Igy tehát, akik hitből vannak, azok áldatnak meg a hívő Ábrahámmal . . . Hogy pedig a törvény által senki sem igazul meg Isten előtt, nyilvánvaló, mert: Hitből él az igaz . . . De az Irás mindent a bűn alá foglalt, hogy az ígéret Jézus Krisztus hite által adassék a hívőknek. Mielőtt pedig elérkezett a hit, a törvény alatt őriztettünk, egybezárva azon hitre, mely kijelentendő volt. Ennélfogva

a törvény nekünk nevelőnk volt Krisztusra, hogy a hit által igazuljunk meg. De miután elérkezett a hit, már nem vagyunk a nevelő alatt. Mert mindnyájan Isten fiai vagytok a hit által, mely Krisztus Jézusban vagyon. (Gal. 3, 6—9. 11. 22—26.) — Krisztus Jézusban sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak a hit, mely szeretet által munkálkodik. (Gal. 5, 6.) — Az én igazam pedig a hit által élni fog; ha azonban visszahúzódik, nem tetszik az én lelkemnek. (Zsid. 10, 38; V. ö. Hab. 2, 4.) — Hit nélkül pedig lehetetlen Istennek tetszeni; mert az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy ő van, és az őt keresőknek megjutalmazója. (Zsid. 11, 6.)

3. Aki hisz Jézus Krisztusban, üdvözül: Aki hisz Istenben, figyel a parancsokra, s aki bízik benne, meg nem fogyatkozik. (Sir. 32, 28.) — Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözül: aki pedig nem hiszen, elkárhozik. (Márk 16, 16.) — Amint Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, úgy kell fölemeltetnie az Emberfiának, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen . . . Aki őbenne hiszen, meg nem ítéltetik; aki pedig nem hiszen, már megítéltetett, mert nem hitt az Isten egyszülött Fia nevében . . . Aki a Fiúban hiszen, annak örök élete vagyon; aki pedig nem hiszen a Fiúnak, nem fog életet látni, hanem Isten haragja marad rajta. (Ján. 3, 14—16. 18. 36.) — Bizony mondom nektek, hogy aki az én igéimet hallgatja, és hisz annak, ki engem küldött, örök életet nyer és nem megy ítéletre, hanem átment a halálból az életre. (Ján. 5, 24.) — Atyámnak akarata, ki engem küldött, hogy mindenkinek, aki a Fiút látja és hisz őbenne, örök élete legyen. (Ján. 6, 40.) — Bizony, bizony mondom nektek: Aki hisz énbennem, örök élete vagyon. (Ján. 6, 47.) — Simon Péter: Uram! kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak. (Ján. 6, 69.) — Aki hisz énbennem, mint az Irás mondja: élővíz folyói fakadnak majd belőle. (Ján. 7, 38.) — Én vagyok a világ világossága; aki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága. (Ján. 8, 12.) — Én vagyok a föltámadás és az élet; aki énbennem hiszen, még ha meg is halt, élni fog; és mindaz, aki él és énbennem hiszen, nem hal meg soha mindörökké. (Ján. 11, 25. 26.) — Boldogok, akik nem láttak és hittek. (Ján. 20, 29.) — Ezek . . . megírattak, hogy higgyétek, hogy Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és hogy hívén, életetek legyen az ő nevében. (Ján. 20, 31.) — Higgy az Úr Jézusban és üdvözülni fogsz te és házad népe. (Csel. 16, 31.) — Mindaz, aki hisz őbenne, meg nem szégyenül. (Róm. 10, 11.) — Mi . . . nem vagyunk a visszahúzódás fiai a végromlásra, hanem a hitéi az élet elnyerésére. (Zsid. 10, 39.) — Akit (Jézust) bár nem láttatok, szerettek; kiben, bár most sem látjátok, hisztek; hívén pedig örvendezni fogtok kimondhatatlan és megdicsőült örömmel, elérvén hitetek célját, lelketek üdvösségét. (Pét. I 1, 8. 9.) — Aki bírja a Fiút, annak van élete; aki nem bírja a Fiút, annak nincs élete. (Ján. I 5, 12.) — Örök életetek van, kik hisztek az Isten Fiának nevében. (Ján. I 5, 13.)

4. A Jézus Krisztusban való hit ereje: A tanítványok (az ördögtől megszállott meggyógyításának sikertelen kísérlete után) titkon Jézushoz járulván, mondák: Miért nem tud-

tuk mi azt kiűzni? Mondá nekik Jézus: A ti kicsiny hitetek miatt. (Máté 17, 18. 19.) — Mert bizony mondom nektek, ha annyi hitetek leend, mint a mustármag, és azt mondjátok e hegynek, menj innét oda, elmegyen, és semmi sem lesz nektek lehetetlen. (Máté 17, 19; Lk. 17, 6.) — Látván (az elszáradt fügefát) a tanítványok, csodálkozának mondván: Hogy elszáradt egyszerre! Felelvén pedig Jézus, mondá nekik: Bizony mondom nektek, hogyha hitetek leend és nem kételkedtek, nemcsak a fügefával tehetitek ezt, de ha e hegynek mondjátok is: Kelj föl és merülj a tengerbe, megleszen. És mindazt, amit imádságban hittel kértek, megnyeritek. (Máté 21, 20. 21. 22; V. ö. Márk 9, 22; 11, 23.) — Azokat pedig, akik hisznek, ezen jelek fogják kísérni: Az én nevemben ördögöket űznek ki, új nyelveken szólnak, kígyókat vesznek fel, és ha valami halálosat isznak, nem árt nekik, a betegekre kezeiket teszik, és meggyógyulnak. (Márk 16, 17. 18.) — Ha annyi hitetek leend, mint egy mustármag, és e szederfának mondjátok: Tövestül szakadj ki és ültettessél át a tengerbe, engedelmeskedni fog nektek. (Lk. 17, 6.) — Bizony, bizony mondom nektek, aki énbennem hiszen, amely tetteket én cselekszem, ő is cselekedni fogja azokat; sőt nagyobbakat is fog tenni azoknál. (Ján. 14, 12.) — Az ő neve adott erőt a nevében való hit által ennek, akit ti láttok és ismertek, s a tőle származó hit adta meg ennek ezt az ép egészséget mindnyájatok szeme láttára. (Csel. 3, 16.) — Minden, ami Istentől született, meggyőzi a világot; és ez a győzelem, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk. Ki az, aki meggyőzi a világot, mint aki hiszi, hogy Jézus az Isten Fia? (Ján. I 5, 4. 5.)

5. Jézus gyógyításai alkalmával előfeltételül hitet követel: Mondá Jézus a századosnak: Menj, és amint hittél, úgy legyen neked. (Máté 8, 13.) — A vérfolyásos asszonynak: Bízzál, leányom! a hited meggyógyított téged. (Máté 9, 22; Márk 5, 34; Lk. 8, 48.) — A két vaknak: Hiszitek-e, hogy ezt meg tudom cselekedni veletek? Felelének neki: Igenis, Uram! ... Hitetek szerint legyen nektek. (Máté 9, 28.) — A kánaáni asszonynak: Oh, asszony! nagy a te hited; legyen neked, amint kívánod. (Máté 15, 28.) — Mária Magdolnának: A te hited megszabadított téged; menj el békével. (Lk. 7, 50.) — A tíz bélpoklos közül az egynek: Kelj föl, menj el; mert hited meggyógyított téged. (Lk. 17, 19.) — A jerichói vaknak: A te hited megszabadított téged. (Lk. 18, 42; Márk 10, 52.)

2. KICSODA JÉZUS KRISZTUS?

ISTEN. 1. Egy az Atyával: Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige. (Ján. 1, 1.) — Én és az Atya egy vagyunk. (Ján. 10, 30.) — Az Atya énbennem vagyon, és én az Atyában. (Ján. 10, 38.) — Aki engem lát, azt látja, aki engem küldött. (Ján. 12, 45.) — Sem engem nem ismertek, sem Atyámat; ha engem ismernétek, bizonyára Atyámat is ismernétek. (Ján. 8, 19.) — Ha engem megismertetek volna, Atyámat is ismernétek; de mostantól fogva ismeritek őt és láttátok őt. Mondá neki Fülöp: Uram! mutasd meg nekünk az Atyát és elég nekünk. Mondá neki Jézus: Annyi idő óta vagyok veletek, és nem ismertél meg engem! Fülöp! aki engem látott, látta az Atyát is ... Higgyetek nekem, hogy én az Atyában vagyok és az Atya énbennem. (Ján. 14, 7—9. 11.) — Azon a na-

pon majd megtudjátok, hogy én Atyámban vagyok. (Ján. 14, 20.) — Én nem vagyok egyedül, mert az Atya énvelem vagyon. (Ján. 16, 32.) — Jézus az Atya „dicsőségének fénye és lényének képmása". (Zsid. 1, 3.)

2. Az Atyától jött ki: Én az Istentől származtam és jöttem; hisz nem jöttem én magamtól, hanem ő küldött engem. (Ján. 8, 42.) — Kijöttem az Atyától és a világra jöttem; ismét elhagyom e világot, és az Atyához megyek. (Ján. 16, 28.) — Mert az igéket, melyeket nekem adtál, átadtam nekik, és ők elfogadták, és az igazságot megismerték, hogy tőled jöttem ki, és elhitték, hogy te küldöttél engem. (Ján. 17, 8.)

3. Az Atyával közös a cselekvése: Az én Atyám mindezideig munkálkodik, én is munkálkodom. (Ján. 5, 17.) — Bizony, bizony mondom nektek, nem tehet a Fiú magától semmit, hanem csak amit lát, hogy az Atya cselekszik; mert, amiket az cselekszik, azokat cselekszi hasonlóképen a Fiú is. (Ján. 5, 19.) — Valamint az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti, úgy a Fiú is, akiket akar, életre kelt. (Ján. 5, 21.) — Az igéket, melyeket én mondok nektek, nem magamtól mondom; az Atya pedig énbennem lakván, ő maga cselekszi a tetteket is. (Ján. 14, 10.)

4. Az Atyával közösen birtokol: Mert ők tieid, és az enyémek mind tieid, és a tieid enyémek. (Ján. 17, 9.)

ISTEN FIA. 1. Az Atya bizonysága: Atyja leszek néki s ő fiam leszen nekem. (Kir. II 7, 14.) — Fiam vagy te, a mai napon nemzettelek én téged. (Zsolt. 2, 7.) — A méhből a hajnalcsillag előtt nemzettelek én téged. (Zsolt. 109, 3.) — Ime szózat hangzék az égből, mondván: Ez az én szeretett fiam, kiben nekem kedvem telt. (Máté 3, 17; 17, 5; Márk 1, 11; Lk. 3, 22; 9, 35; Pét. II 1, 17.) — És felhő keletkezék, mely beárnyékozá őket; és szózat jöve a felhőből, mondván: Ez az én igen kedves Fiam, őt hallgassátok! (Márk 9, 6.) — Ha az emberek bizonyságát elfogadjuk, az Isten bizonysága nagyobb, mert ez az Istennek bizonysága, amely nagyobb, hogy bizonyságot tett az ő Fiáról. Aki hisz az Isten Fiában, az önmagában bírja Isten bizonyságát. Aki nem hisz a Fiúnak, hazugnak tartja őt, mert nem hisz abban a bizonyságban, melyet Isten tett az ő Fiáról. És ez a bizonyság, hogy Isten örök életet adott nekünk. És ez az élet az ő Fiában van. (Ján. I 5, 9—11.)

2. Jézus bizonysága önmaga felől: Azzal kérkedik, hogy Isten ismerete nála vagyon, és Isten gyermekének mondja magát. (Bölcs. 2, 13.) — A főpap mondá neki: Megesketlek téged az élő Istenre, hogy valld meg nekünk, te vagy-e a Krisztus, az Isten Fia? Felelé neki Jézus: Te mondád. (Máté 26, 63. 64; Márk 14, 61. 62; Lk. 22, 70.) — Úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. (Ján. 3, 16.) — A ti törvényetekben is meg vagyon írva, hogy két ember bizonyságtétele igaz. Én vagyok, aki bizonyságot teszek magamról és bizonyságot tesz rólam, aki engem küldött, az Atya. (Ján. 8, 17. 18.) — Felelék neki (Pilátusnak) a zsidók: Nekünk törvényünk van, és a törvény szerint meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát. (Ján. 19, 7.) — Atyám! eljött az óra, dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen téged. (Ján. 17, 1.)

3. Az apostolok bizonysága Jézus felől: Akik pedig a hajócskában

valának, odamentek és imádták őt, mondván: Valóban Isten Fia vagy! (Máté 14, 33.) — Simon Péter: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. (Máté 16, 16; Márk 8, 29; Lk. 9, 20.) — Fülöp találkozék Natánaellel, és mondá neki: Akiről Mózes írt a törvényben és a próféták, megtaláltuk Jézust, József fiát Názáretből . . . Felelé neki Natánael és mondá: Rabbi! te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya. (Ján. 1, 45. 49.) — Mi hittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten Fia. (Ján. 6, 70.) — Az Isten, elküldvén a bűn miatt saját Fiát a bűn testéhez hasonló testben, elkárhoztatta a bűnt a testben. (Róm. 8, 3.) — Sok rendben és sokféle módon szólván hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, legutóbb ezekben a napokban Fia által szólott hozzánk, kit mindenek örökösévé rendelt, ki által a világot is teremtette, ki mivel az ő dicsőségének fénye és lényegének képmása, és mindent fenntart hatalmának igéjével, miután a bűnöktől megtisztulást szerzett, a Fölség jobbján ül a magasságban, annyival kiválóbb lévén az angyaloknál, amennyivel különb nevet örökölt azoknál. Mert melyik angyalnak mondotta valaha: Fiam vagy te, én ma nemzettelek téged? És ismét: „Én Atyja leszek neki, és ő nekem fiam leszen"? És midőn ismét bevezeti elsőszülöttét a földkerekségére, így szól: És imádják őt Istennek összes angyalai. És az angyalokat illetőleg ugyan így szól: Aki angyalait szelekké teszi, és szolgáit tűzlánggá. Fiához pedig: A te trónod, ó Isten, örökkön örökkévaló; igazság jogara a te országod jogara. Szeretted az igazságosságot és gyűlölted a gonoszságot, azért kent föl téged az Isten, a te Istened, a vidámság olajával társaid fölött . . . Kinek mondotta pedig angyalai közül valaha: Ulj az én jobbomra, míg ellenségeidet lábad zsámolyává teszem? (Zsid. 1, 1—9. 13.) — (Jézus) noha Isten Fia volt, engedelmességet tanult azokból, amiket szenvedett. (Zsid. 5, 8.) — Bárki vallja, hogy Jézus az Isten Fia, abban Isten marad és ő az Istenben. (Ján. I 4, 15.) — Tudjuk, hogy az Isten Fia eljött és értelmet adott nekünk, hogy megismerjük az igaz Istent, és az ő igaz Fiában legyünk. (Ján. I 5, 20.)

4. Különböző tanúságtételek: Mikor pedig Jézust messziről meglátta (az ördöngős), odafuta és leborula előtte, és nagy szóval kiáltva, mondá: Mi közöm veled, Jézus, a magasságbeli Istennek Fia! (Márk 5, 6. 7.) — Látván pedig a százados, ki vele szemben áll vala, hogy így kiáltva adá ki lelkét, mondá: Valóban, ez az ember Isten Fia volt. (Márk 15, 39.) — Ime méhedben fogansz, és fiat fogsz szülni, és nevét Jézusnak hívod. Nagy lészen ő, és a Magasságbeli Fiának fog hivatni. (Lk. 1, 31. 32.) — Az Ige testté lőn . . . és látók az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét. (Ján. 1, 14.) — Én láttam (a Lelket reá szállani) és tanúságot tettem, hogy ez az Isten Fia. (Ján. 1, 34.) — Mindaz, aki él és énbennem hiszen, nem hal meg soha mindörökké. Hiszed-e ezt? (Kérdi Jézus Mártát.) Felelé neki: Igen, Uram! Én hittem, hogy te vagy a Krisztus, az Isten Fia, ki e világra jön. (Ján. 11, 26. 27.) — Nekem nagyobb bizonyságom van Jánosnál: mert hát a cselekedetek, melyeket Atyám bízott rám, hogy elvégezzek, maguk azok a művek, melyeket én viszek végbe, tanúskodnak felőlem, hogy az Atya küldött engem. (Ján. 5, 36.)

VALÓSÁGOS EMBER. Az Ige testté lőn, és miköztünk lakozék; és látók az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét, ki tele volt malaszttal és igazsággal. (Ján. 1, 14.) — Midőn elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldé Fiát, ki asszonyból lett, ki a törvény alattvalója lett, hogy azokat, kik a törvény alatt voltak, megváltsa, hogy a fogadott fiúságot visszanyerjük. (Gal. 4, 4.) — (Jézus) testet tekintve Dávid nemzetségéből született, de megtétetett az Isten hatalomban lévő Fiának . . . (Róm. 1, 3.) — Nem úgy áll a dolog a kegyelemajándékkal, mint a bűnbeeséssel. Ha ugyanis a sok ember meghalt az egynek bűnbeesése következtében, az Isten kegyelme és az egy embernek, Jézus Krisztusnak a kegyelmében nyert ajándék még sokkal bőségesebben kiáradt a sokra. (Róm. 5, 15.) — Amint ember által van a halál, úgy ember által is van a halottak feltámadása; és amint Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban is mindnyájan életre fognak kelni. (Kor. I 15, 21.) — Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban is megvolt, aki midőn az Isten alakjában volt, nem tartotta az Istennel való egyenlőségét oly dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodjék, hanem kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember. (Filipp. 2, 5.) — Egy az Isten s egy a közvetítő is az Isten és az emberek között: az ember Krisztus Jézus, ki mindenkiért adta oda magát váltságul, bizonyságul annakidején. (Tim. I 2, 5.) — Mert illő volt ahhoz, akiért van minden és aki által van minden, ki sok fiat akart a dicsőségbe vezetni, hogy üdvösségük szerzőjét szenvedés által vezesse a tökéletességbe. Mert aki megszentel és akik megszenteltetnek, egytől vannak mindnyájan. Ezokból nem szégyenli őket testvéreinek mondani, így szólván: Hirdetni fogom nevedet testvéreim előtt; a gyülekezetnek közepette dícsérni foglak téged. És ismét: Bízni fognak ő benne. És ismét: Ime én és gyermekeim, akiket nekem adott az Isten. (Zsid. 2, 10.) — Mert nem olyan főpapunk van, aki nem tudna részvéttel lenni gyöngeségeink iránt, hanem olyan, aki mindenben hasonlóképen kísértést szenvedett, a bűnt kivéve. (Zsid. 4, 15.) Minden lélek, amely vallja, hogy Jézus Krisztus testben eljött, Istentől van. És minden lélek, mely nem vallja Jézust, nem Istentől van és ez az antikrisztus, kiről hallottátok, hogy eljön és már most a világon van. (Ján. I 4, 2.)

ÚT-IGAZSÁG. A malaszt és igazság Jézus Krisztus által lett. (Ján. 1, 17.) — Én vagyok az út, az igazság és az élet. (Ján. 14, 6.) — Én arra születtem, és azért jöttem e világra, hogy bizonyságot tegyek az igazságról. Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra. (Ján. 18, 37.) — Szabad akaratból nemzett minket az igazság igéjével, hogy mintegy zsengéje legyünk az ő teremtésének. (Jakab 1, 18.) — Ha tudjátok, hogy ő igaz, tudjátok azt is, hogy mindaz, aki igazságot cselekszik, őtőle született. (Ján. I 2, 29.)

ÉLET. 1. Őbenne élet volt és az élet volt az emberek világossága. (Ján. 1, 4.) — Miként az Atyának élete vagyon önmagában, azonképen adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában. (Ján. 5, 26.) — Én vagyok a föltámadás és az élet; aki énbennem hiszen, még ha meg is halt, élni fog. (Ján. 11, 25.) — Én vagyok az út, az

igazság és az élet. (Ján. 14, 6.) — Az élet megjelent és mi láttuk és bizonyságot teszünk róla és hirdetjük nektek az örök életet, mely az Atyánál volt és megjelent nekünk. (Ján. I 1, 2.)

2. Jézus mások számára is az örök élet adója: Aki . . . abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé nem szomjazik mindörökké, hanem a víz, amelyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne. (Ján. 4, 13. 14.) — Vizsgáljátok az Irásokat, mert azt vélitek, hogy azokban vagyon örök élet számotokra, és azok tesznek bizonyságot rólam; de ti nem akartok hozzám jönni, hogy éltetek legyen. (Ján. 5, 39. 40.) — Én örök életet adok nekik, és nem vesznek el mindörökké, és senki sem ragadja el őket kezemből. (Ján. 10, 28.) — Tudom, hogy az ő parancsolatja örök élet. Azért, amiket én szólok, úgy beszéltem, amint az Atya mondotta nekem. (Ján. 12, 50.) — Hatalommal ruháztad fel őt minden test fölött, hogy mindenkinek, akit neki adtál, egykor örök életet adjon. Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és akit küldöttél, Jézus Krisztust. (Ján. 17, 2. 3.) — Most azonban, miután felszabadultatok a bűn alól és Istennek szolgái lettetek: megvan a gyümölcsötök a megszentelődésre, aminek a vége az örök élet. Mert a bűn zsoldja a halál; az Istennek a kegyelme azonban az örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. (Róm. 6, 22. 23.) — Kegyelme révén megigazulva, reménybeli örököseivé legyünk az örök életnek. (Tit. 3, 7.) — Új szövetségnek a közvetítője ő, hogy halálát az első szövetség alatt történt törvényszegések váltságáért közbevetvén, a hivatottak az örökkétartó örökségnek ígéretét elnyerjék. (Zsid. 9, 15.) — Ez az ígéret, melyet ő ígért nekünk, az örök élet. (Ján. I 2, 25.) — Ez a bizonyság, hogy Isten örök életet adott nekünk. És ez az élet az ő Fiában van. (Ján. I 5, 11.) — Tartsátok meg magatokat az Isten szeretetében, várván a mi Urunk Jézus Krisztusnak irgalmasságát az örök életre. (Júd. 21.) — Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég. Én a szomjazónak az élet vizének forrásából adok ingyen. Aki győzelmes lesz, az övé leszen mindez, és én neki Istene leszek, és ő nekem fiam leszen. (Jel. 21, 6. 7.) — Aki szomjazik, jöjjön; és aki akarja, vegye az élet vizét ingyen. (Jel. 22, 17.)

VILÁGOSSÁG. A nép, amely sötétben járt, nagy fényességet lát; Azok számára, kik a halál árnyékának országában laknak, világosság támad. (Iz. 9, 2; V. ö. Máté 4, 16.) — Én az Úr, hívtalak meg téged igazságban, fogtam meg kezedet és őriztelek meg, és tettelek a nép szövetségévé, a nemzetek világosságává. (Iz. 42, 6.) — Kevés az, hogy szolgám légy nekem Jákob törzseinek helyreállításában és Izrael maradékának visszatérítésében: Ime a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem légy a föld széléig. (Iz. 49, 6.) — Kelj fel, ragyogj fel Jeruzsálem, mert eljött a te világosságod, s az Úr dicsősége felragyogott fölötted. (Iz. 60, 1.) — Nem a nap szolgál majd neked továbbra is nappali világossággal, és nem a hold fénye világít majd neked, hanem az Úr lesz neked örök világosságod, és Istened a dicsőséged. (Iz. 60, 19.) — Most bocsátod el, Uram, szolgádat a te igéd szerint békességben, mert látták szemeim a te megváltásodat, melyet készítettél minden népek színe előtt, világosságul a pogányok megvilágítására. (Lk.

2, 29—32.) — Őbenne élet volt és az élet volt az emberek világossága. És a világosság a sötétségben világít, de a sötétség azt föl nem fogta . . . Az igazi világosság volt, mely megvilágosít minden világra jövő embert. A világban vala, és a világ őáltala lett, és a világ őt meg nem ismeré. (Ján. 1, 4. 5. 9. 10.) — A világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot; mivel cselekedeteik gonoszak valának. (Ján. 3, 19.) — Én vagyok a világ világossága; aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága. (Ján. 8, 12.) — Nekem annak a műveit kell cselekednem, ki engem küldött, míg nappal vagyon; eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik. (Ján. 9, 4.) — Míg e világban vagyok, e világ világossága vagyok. (Ján. 9, 5.) — Már csak kevés ideig vagyon nálatok a világosság; járjatok, míg tiétek a világosság, hogy sötétség ne lepjen meg benneteket; mert aki sötétben jár, nem tudja, hová megyen. (Ján. 12, 35.) — Míg veletek van a világosság, higgyetek a világosságban, hogy világosság fiai legyetek. (Ján. 12, 36.) — Én világosságul jöttem e világra, hogy aki énbennem hisz, sötétségben ne maradjon. (Ján. 12, 46.) — A pogányok világosságává tettelek meg téged, hogy szolgáld az üdvösséget a földnek végső határáig. (Csel. 13, 47; V. ö. Iz. 49, 6.) — A sötétség elmúlt és az igaz világosság már világít. (Ján. I 2, 8.)

SZEGLETKŐ. A kő, melyet az építők elvetettek, szegletkővé lett. (Zsolt. 117, 22.) — Igy szól az Úr Isten: Ime én egy követ teszek Sion alapjába, kipróbált követ, szegletkövet, értékeset, alapjába beépítve, — aki hisz, meg nem futamodik. (Iz. 28, 16.) — Ime a kő, melyet Jézus elé helyeztem: Egy kövön hét szem van; íme én faragom ki faragványát, úgymond a seregek Ura, és egyetlen egy napon eltörlöm én e föld gonoszságát. (Zak. 3, 9.) — Mondá . . . Jézus: Sohasem olvastátok-e az Irásokban: A kő, melyet megvetettek az építők, szegletkővé lőn? Az Úr tette azzá, és csodálatos az a mi szemeink előtt. (Máté 21, 42; Márk 12, 10; Lk. 20, 17.) — Mindaz, aki erre a kőre esik, összezúzódik, akire pedig ráesik, szétmorzsolja azt. (Lk. 20, 18.) — Ez az a kő, melyet ti mint építők elvetettetek, mely szegletfő lett, és nincsen üdvösség senki másban. Mert más név nem is adatott az embereknek az ég alatt, amelyben üdvözülnünk kellene. (Csel. 4, 11. 12.) — Amint meg van írva: Ime, Sionban leteszem a botlás követ és a botrány sziklját, és senki sem szégyenül meg, aki hiszen benne. (Róm. 9, 33.) — Azért áll az Irásban: Ime, kiválasztott, értékes főszeglet követ teszek le Sionban; és aki abban hisz, nem fog megszégyenülni. Nektek tehát hívőknek ez tisztesség; a nem hívőknek pedig ez a kő, melyet az építők elvetettek, szeglet fejévé lett és botlásköve és botránysziklája azoknak, kik megütköznek az igén és nem hisznek benne, amire pedig rendeltettek. (Pét. I 2, 6—8.)

JÓ PÁSZTOR. 1. Jézus jó pásztor: Az Úr az én pásztorom, semmi sem hiányzik énnekem. Legelőhelyen megpihentet, üdítő víz mellé vezet, és felüdíti lelkemet. Helyes ösvényekre vezérel önnön nevének kedvéért. Járjak bár a halál árnyékában, nem félek semmi bajtól sem, mert te velem vagy. Vessződ és pásztorbotod

megvigasztal engem. (Zsolt. 22, 1—4.) — Mint a pásztor, legelteti nyáját; karjával összegyüjti a bárányokat, s ölébe emeli, az anyajuhokat ő maga viszi. (Iz. 40, 11.) — Ott bolyongtak juhaim minden hegyen és minden magas dombon; a föld egész színén elszéledtek juhaim, és nem volt senki sem, ki velük törődött volna, nem volt, mondom, ki velük törődött volna. (Ezek. 34, 6.) — Igy szól az Úr Isten: Ime, én magam keresem fel juhaimat és viselem gondjukat . . . Én magam legeltetem juhaimat, és én pihentetem meg őket, úgymond az Úr Isten! . . . És egyetlen pásztort állítok föléjük, szolgámat, Dávidot, hogy legeltesse őket; ő legelteti majd őket és ő lesz a pásztoruk. (Ezek. 34, 11. 15. 23.) — Dávid, az én szolgám lesz a király felettük, és egyetlen pásztora lesz valamennyiüknek; törvényeim útján járnak majd, és parancsaimat megtartják és megcselekszik. (Ezek. 37, 24.) — Én vagyok a jó pásztor. (Ján. 10, 11. 14.) — A békesség Istene pedig, aki a halálból kivezette a juhok nagy Pásztorát az örök szövetség vérében, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, tegyen tökéletessé titeket minden jóban. (Zsid. 13, 20.) — Úgy voltatok, mint a tévelygő juhok, de most megtértetek a ti lelketek pásztorához és püspökéhez. (Pét. I 2, 25.) — Ha majd megjelenik a pásztorok fejedelme, elnyeritek e dicsőség hervadhatatlan koronáját. (Pét. I 5, 4.)

2. A jó pásztor tulajdonságai: Aki nem az ajtón megyen be a juhok aklába, hanem másunnan mászik be, az tolvaj és rabló. Aki pedig az ajtón megy be, pásztora a juhoknak. Ennek az ajtónálló ajtót nyit, és a juhok az ő szavára hallgatnak, és nevükön szólítja a maga juhait, és vezeti azokat. Midőn juhait kiereszti, előttük megyen, és a juhok őt követik, mert ismerik szavát. Idegen után pedig nem mennek, hanem futnak tőle, mert nem ismerik az idegenek szavát . . . Bizony, bizony mondom nektek, hogy én vagyok a juhok ajtaja. Mindnyájan, akik csak előttem jöttek, tolvajok és rablók, de nem hallgattak rájuk a juhok. Én vagyok az ajtó. Aki én rajtam keresztül megyen be, üdvözül; és bejár és kijár, és legelőt talál. A tolvaj csak azért jön, hogy lopjon és öljön és pusztítson; én azért jöttem, hogy életük legyen, és minél több legyen. Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért. A béres pedig, és aki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, látván a farkast jönni, elhagyja a juhokat, és elfut; és a farkas elragadozza és elszéleszti azokat. A béres elfut, mert béres, és nem törődik a juhokkal. Én vagyok a jó pásztor és ismerem enyéimet, és ismernek engem enyéim; . . . és életemet adom a juhokért. Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók; azokat is ide kell terelnem, és hallgatni fogják az én szómat, és egy akol lészen és egy pásztor. (Ján. 10, 1—15.)

PAP. 1. Jézus pap: Megesküdött az Úr és nem bánja meg: Pap vagy te mindörökké Melkizedek rendje szerint. (Zsolt. 109, 4; V. ö. Zsid. 7, 21.) — Ime egy férfiú, Sarjadék a neve . . . Ő építi fel a templomot az Úrnak, és dicsőségre tesz szert, és ül és uralkodik majd trónusán és mint pap ül majd trónusán, és békés egyetértés lesz kettejük között. (Zak. 6, 12. 13.) — Minden főpap, emberek közül választatván, emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyeikre, hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson be a bűnökért; ki részvéttel tud lenni a tudatlanok és tévelygők iránt,

mert ő maga is körül van véve gyöngeséggel, és ezért, valamint a népért, úgy önmagáért is áldozatot kell bemutatnia a bűnökért. És nem is veszi senki magának ezt a tisztséget, hanem akit Isten hív, mint Áront. Igy Krisztus sem önmagát dicsőítette meg, hogy főpappá legyen, hanem az, aki mondotta neki: Fiam vagy te, én ma nemzettelek téged. Amint más helyen is mondja: Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint. Ki testének napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatván Annak, aki őt megszabadíthatta a haláltól, meghallgattatott az ő hódolatáért, és noha Isten Fia volt, engedelmességet tanult azokból, amiket szenvedett; és a befejezéshez jutván, örök üdvösség oka lett mindazoknak, kik neki engedelmeskednek, Istentől főpapnak neveztetvén Melkizedek rendje szerint. (Zsid. 5, 1—10.) — Melkizedek, Sálem királya, a fölséges Istennek papja, ki elébe ment Ábrahámnak, midőn a királyok legyőzéséből visszatért, és megáldotta őt, akinek Ábrahám tizedet is adott mindenből; ki először ugyan Igazságosság királyának magyaráztatik, azután pedig Sálem királyának, azaz: Békesség királyának; ki atya nélkül, anya nélkül, nemzetségtábla nélkül való; mivel sem napjainak kezdete, sem életének vége nincs, hasonlóvá tétetett Isten Fiához, és pap marad mindörökké. (Zsid. 7, 1—3.)

2. Jézus papságának kiválósága: Örökre is üdvözítheti azokat, akik általa Istenhez közelednek, mert mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon. Mert illő volt, hogy ilyen főpapunk legyen, szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönített, és fölségesebb az egeknél, akinek nincs arra szüksége naponkint, hogy miként a papok, előbb a saját vétkeikért mutassanak be áldozatot, azután a népéiért; mert ezt egyszer megcselekedte, önmagát föláldozván. (Zsid. 7, 25—27.) — Fődolog pedig azokban, amikről szó van: Olyan főpapunk van, aki a Fölség trónjának jobbján ül az egekben, a szentélynek szolgája és az igaz sátoré, melyet az Úr épített, és nem ember. (Zsid. 8, 1—2.) — Minden pap naponkint szolgálatban áll, és gyakran mutatja be ugyanazokat az áldozatokat, amelyek sohasem törölhetik el a bűnöket; ez pedig egy áldozatot mutatván be a bűnökért, örökké trónol Istennek jobbján, várván immár, míg ellenségei lába zsámolyává tétetnek. Mert egy áldozattal mindörökre tökéletesekké tette azokat, kik meg akarnak szentelődni. (Zsid. 10, 11—14.)

3. Mivel tehát olyan nagy főpapunk van, aki áthatolt az egeken, Jézus, az Isten Fia, tartsunk ki a hitvallás mellett. (Zsid. 4, 14.)

KÖZVETITŐ-KÖZBENJÁRÓ. Senki sem jut az Atyához másképp, mint énáltalam. (Ján. 14, 6.) — Krisztus Jézus, aki meghalt, mi több, fel is támadt, az Isten jobbján van s közben is jár érettünk. (Róm. 8, 34.) — (Jézus) örökre is üdvözítheti azokat, akik általa Istenhez közelednek, mert mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon. (Zsid. 7, 25.) — Egy az Isten s egy a közvetítő is az Isten és az emberek között: az ember Krisztus Jézus. (Tim. I 2, 5.)

TANITÓ. Sion fiai, ti is ujjongjatok, és örvendezzetek az Úrban, a ti Istenetekben, mert megadja nektek az igazság tanítóját. (Jóel 2, 23.) — Kezdett Jézus tanítani és mondani: Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyek országa. (Máté 4, 17.) — Ti pedig

ne hivassátok magatokat rabbinak; mert egy a ti tanítótok, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. (Máté 23, 8.) — És ő tanít vala zsinagógáikban, dicsőíttetvén mindenektől. És Názáretbe méne, hol növekedett vala, és szokása szerint beméne szombatnapon a zsinagógába, és fölálla olvasni. És odaadák neki Izaiás próféta könyvét. És fölnyitván a könyvet, azon helyre találá, hol írva volt: Az Úr Lelke énrajtam, azért kent föl engem; elküldött engem örömhírt vinni a szegényeknek, meggyógyítani a töredelmes szívűeket, szabadulást hirdetni a foglyoknak, és látást a vakoknak, szabadon bocsátani a megtörteket, hirdetni az Úr kedves esztendejét és a visszafizetés napját. És összehajtván a könyvet, visszaadá a szolgának, és leüle. És mindenek szeme rajta függnek vala a zsinagógában. Ő pedig kezdé mondani nekik, hogy ma teljesedett be ez az Irás füleitek hallatára. És mindnyájan bizonyságot tőnek mellette, és csodálkozának a kedves igéken, melyek az ő szájából jönnek vala. (Lk. 4, 15—22.)

KIRÁLY. 1. Az ószövetségi jövendölésekben már mint király szerepel: Csillag támad Jákobból és királyi pálca kél fel Izraelből s megveri Moab fejedelmeit s mind elpusztítja Setnek gyermekeit. (Móz. IV 24, 17.) — Félni fognak az Úrtól ellenségei, mennydörögni fog felettük az egekben, meg fogja ítélni az Úr a föld határait, s hatalmat ad királyának s felemeli felkentjének szarvát. (Kir. I 2, 10.) — Mikor ugyanis letelnek napjaid s aludni térsz atyáidhoz, felemelem utánad ivadékodat, ki ágyékodból származik s megszilárdítom királyságát. (Kir. II 7, 12.) — Ő fog házat építeni nevemnek s én megszilárdítom királysága trónját mindörökre. (Kir. II 7, 13. 16; V. ö. Kir. III 5, 5; 8, 19; Zsolt. 88, 38; Zsid. 1, 5.) — Sionnak, az ő szent hegyének királyává engem tett meg, és hirdetem rendeletét . . . Kérd tőlem, és neked adom a nemzeteket örökségedül . . . kormányozd őket vasvesszővel, cserépedényként törjed össze őket. (Zsolt. 2, 6. 8. 9.) — Táruljatok fel, hatalmas kapuk, táruljatok fel, örök kapuk, hadd vonuljon be a dicsőség királya! Ki az a dicsőség királya? A seregek Ura, ő a dicsőség királya. (Zsolt. 23, 9—10.) — Kösd fel derekadra kardodat, te hős. Kelj útra ékességedben és szépségedben, haladj szerencsével és diadalmaskodjál a hűségért, a szelídségért és az igazságért, s vezessen téged csodálatosan jobbkezed. Éles nyilaid népeket terítsenek le eléd, s hatoljanak a király elleneinek szívébe. Királyi széked, Isten, örökké áll, kormánypálcád az igazság pálcája. Szereted az igazságot, gyűlölöd a gonoszságot, azért kent föl téged az Isten, a te Istened az öröm olajával, társaid felett. (Zsolt. 44, 4—8.) — Az Úrnál van a mi oltalmunk, s Izrael Szentjénél a mi királyunk . . . Vele lesz hűségem és kegyelmem, és felemelkedik a szarva nevemben. Rávetem kezét a tengerre, és jobbját a folyóvizekre. Így szól majd hozzám: Atyám vagy te, én Istenem és szabadításom kőszirtje. (Zsolt. 88, 19. 25—27.) — Én elsőszülöttemmé teszem őt, legfelségesebbé a föld királyai között. Örökre megőrzöm iránta irgalmamat, és szövetségem mindíg vele marad. Örökkévalóvá teszem ivadékát, s fenntartom trónját, míg az ég áll. (Zsolt. 88, 28—30.) — Szólt az Úr az én Uramnak: Ülj le jobbom felől, míg én ellenségeidet lábad zsámolyává teszem . . . Uralkodjál ellenségeid között! Tiéd lesz az uralom hatalmadnak napján a szentek fé-

nyességében; a méhből a hajnalcsillag előtt nemzettelek én téged. (Zsolt. 109, 1—3.) — Gyermek születik ugyanis nekünk, és Fiú adatik nekünk, s a fejedelemség az ő vállára kerül, és leszen az ő neve: Csodálatos, Tanácsadó, Isten, Hős, az örökkévalóság Atyja, a béke Fejedelme. (Iz. 9, 6.) — Azon a napon Jessze gyökere leszen a népek zászlaja; ő utána kérdezősködnek majd a nemzetek, és dicsőséges lészen nyugvóhelye. (Iz. 11, 10; V. ö. Csel. 13, 23; Róm. 15, 12.) — Ime napok jönnek, úgymond az Úr, és igazságos sarjat támasztok Dávidnak; királyként uralkodik majd bölcsen, és jogot meg igazságot tesz a földön. (Jer. 23, 5; 33, 14; V. ö. Ezek. 34, 24; Dán. 9, 24.) — És leszen azon a napon, úgymond a seregek Ura: Letöröm nyakadról az ő igáját, és bilincseit szétzúzom; és idegenek nem uralkodnak többé rajta, hanem az Úrnak, az ő Istenüknek szolgálnak, és királyuknak, Dávidnak, kit neki támasztok. (Jer. 30, 8. 9.) — Egy néppé teszem őket az országban, Izrael hegyein, és egy király uralkodik majd mindnyájuk fölött; és nem leszen többé két nemzet, sem nem oszlanak többé két országra... Dávid, az én szolgám lesz a király felettük, és egyetlen pásztora lesz valamennyiüknek; törvényeim útján járnak majd, és parancsaimat megtartják és megcselekszik. (Ezek. 37, 22. 24; Iz. 40, 11; Jer. 23, 5; Dán. 9, 24.) — Azt láttam az éjtszakai látomásban, hogy íme, az ég felhőiben valaki jött, aki olyan volt, mint az Emberfia, s amikor az ősöregig eljutott, az ő színe elé vitték, és ő hatalmat, méltóságot és országot adott neki, hogy minden nép, törzs és nyelv neki szolgáljon, és hatalma örök hatalom legyen, amely meg nem szűnik, és országa olyan, amely el nem pusztul. (Dán. 7, 13. 14.) — Azon a napon felállítom Dávidnak leomlott hajlékát, és kijavítom falainak repedéseit, és mindazt, amije rombadőlt, megújítom és ismét fölépítem, mint hajdan volt. (Ám. 9, 11.) — Felette örvendezzél, Sion leánya; ujjongj, Jeruzsálem leánya: Ime bevonul hozzád királyod, igaz ő és megszabadít; szegény ő és szamáron ül, szamárkanca fiatal vemhén. (Zak. 9, 9; V. ö. Máté 21, 4. 5; Márk 11, 1 sk.; Lk. 19, 29 sk.; Ján. 12, 14. 15.)

2. Újszövetségi tanúk is Jézus királyi méltóságát hirdetik: a) a születését előre hirdető angyal: Nagy lészen ő, és a Magasságbeli Fiának fog hivatni; és neki adja az Úr Isten Dávidnak, az ő atyjának királyi székét, és országolni fog Jákob házában mindörökké, és királyságának nem leszen vége. (Lk. 1, 32—33.) — **b) A napkeleti bölcsek:** Hol vagyon, aki született, a zsidók királya? mert láttuk csillagát napkeleten, és eljöttünk imádni őt. (Máté 2, 2.) — **c) Az apostolok:** Felelé neki Natánael, és mondá: Rabbi! Te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya. (Ján. 1, 49.) — Az Isten fejedelemmé és üdvözítővé emelte őt jobbjával, hogy bűnbánatot és bűnbocsánatot adjon Izraelnek. (Csel. 5, 31.) — Benne nyertétek teljességteket, benne, ki minden fejedelemségnek és hatalmasságnak feje. (Kol. 2, 10.) — (Jézus Krisztus) hűséges tanú, elsőszülötte a halottaknak és fejedelme a föld királyainak. (Jel. 1, 5.) — Ő az uraknak Ura és a királyoknak Királya. (Jel. 17, 14.) — Szájából két élű kard jöve ki, hogy azzal verje meg a nemzeteket; és ő fogja azokat kormányozni vasvesszővel, és ő tapossa a mindenható Isten bosszuló haragjának borsajtóját. És ruhájára és ágyékára írva vagyon: Királyok Királya és uralkodók Ura! (Jel. 19,

15—16.) — **d) Gúnyolói:** Levetkőztetvén őt bíborszínű köpönyeget adának rája és koszorút fonván tövisből, fejére tevék azt, és nádat jobbkezébe; és térdet hajtván előtte, kicsúfolták őt, mondván: Üdvözlégy zsidók királya. (Máté 27, 28. 29.) — Feje fölé tették vétkének feliratát: Ez Jézus, a zsidók királya. (Máté 27, 37; Márk 15, 26; Lk. 23, 38; Ján. 19, 19.) — Akarjátok-e, hogy elbocsássam nektek a zsidók királyát? (Márk 15, 9.) — Mit akartok tehát, hogy a zsidók királyával tegyek? (Márk 15, 12.) — Ha te vagy a zsidók királya, szabadítsd meg magadat. (Lk. 23, 37.) — Mondá (Pilátus) a zsidóknak: Ime a ti királytok. (Ján. 19, 14.) — Ne írjad: a zsidók királya; hanem hogy maga mondotta: A zsidók királya vagyok. (Ján. 19, 21.) — **e) Önmaga:** Ismét beméne tehát Pilátus a törvényházba, és előszólítván Jézust, kérdé őt: Te vagy-e a zsidók királya? Felelé Jézus: Magadtól mondod-e ezt, vagy mások beszélték neked énfelőlem? Mondá Pilátus: Hát zsidó vagyok-e én? Saját nemzeted és a főpapok adtak téged kezembe; mit míveltél? Felelé Jézus: Az én országom nem e világból való. Ha e világból volna az én országom, harcra kelnének szolgáim, hogy kezébe ne adassam a zsidóknak. Valójában az én országom nem innét való. Mondá erre neki Pilátus: Tehát király vagy te? Felelé Jézus: te mondod, hogy én király vagyok. (Ján. 18, 33—37.) — Én, Jézus, küldtem el angyalomat, hogy nektek tanúbizonyságot tegyen ezekről az egyházakban. Én vagyok Dávid gyökere és ivadéka, a fényes hajnali csillag! (Jel. 22, 16.)

MEGVÁLTÓ. Előkép: Izsák. Mondá az Úr Ábrahámnak: „Vedd egyszülött fiadat, kit szeretsz, Izsákot s menj el a Gondoskodás földére s áldozd fel ott egészen elégő áldozatul az egyik hegyen, amelyet majd mutatok neked. (Móz. I 22, 2.) — Megváltóként jön Sion számára (t. i. az Úr), azok számára, akik megtérnek a gonoszságból Jákobban, úgymond az Úr. (Iz. 59, 20; V. ö. Róm. 11, 26.) — Nagy volt a ti vételáratok! Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben. (Kor. I 6, 20.) — Vételáron vétettetek meg, ne legyetek emberek szolgái. (Kor. I 7, 23.) — Valamennyiért meghalt Krisztus, hogy azok is, akik élnek, már ne önmaguknak éljenek, hanem annak, ki értük meghalt és feltámadt. (Kor. II 5, 15.) — Szeretett engem és önmagát adta értem. (Gal. 2, 20.) — Krisztus megváltott minket a törvény átkától, átokká lévén érettünk, mert írva van: Átkozott mindaz, aki fán függ. (Gal. 3, 13.) — Ő a mi békességünk, aki a kettőt (a pogányságot és a kiválasztott népet) eggyé tette és a közbeeső válaszfalat: az ellenségeskedést, lebontotta a saját testében. (Ef. 2, 14.) — Benne van a megváltásunk a vére által, és a bűnök bocsánata. (Kol. 1, 14.) — Mindenkiért adta oda magát váltságul, bizonyságul annakidején. (Tim. I 2, 6.) — Ki megmentett s szent hívással meghívott minket. (Tim. II 1, 9.) — Ki önmagát adta értünk, hogy megváltson minket minden gonoszságtól, s jócselekedetekre igyekvő, tulajdon népévé tisztítson. (Tit. 2, 14.) — Krisztus azonban, mint a jövendő javak főpapja jelenvén meg . . . a saját vére által ment be egyszersmindenkorra a szentélybe örök váltságot szerezve . . . És ezért új szövetségnek a közvetítője ő, hogy halálát az első szövetség alatt történt törvényszegések váltságáért közbevetvén, a hivatottak az örökkétartó örökségnek ígéretét elnyer-

jék. (Zsid. 9, 11. 12. 15.) — Nem romlandó aranyon vagy ezüstön történt a megváltástok az atyáitoktól rátok hagyományozott hiú életmódotokból, hanem a szeplőtelen és érintetlen báránynak, Krisztusnak drága vérén. (Pét. I 1, 18. 19.) — Krisztus is meghalt egyszer a mi bűneinkért, az igaz a bűnösökért. (Pét. 3, 18.) — Fiacskáim, ezeket azért írom nektek, hogy ne vétkezzetek. De ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, Jézus Krisztus, az igaz: és ő engesztelés a mi bűneinkért, éspedig nemcsak a mieinkért, hanem az egész világéiért is. (Ján. I 2, 1.) — Szeretett minket és megmosott bennünket bűneinktől a saját vére által. (Jel. 1, 5.) — Megölettél, és megváltottál minket Istennek önvéreddel, minden törzsből és nyelvből és népből és nemzetből. (Jel. 5, 9.)

MESSIÁS. Mondá neki az asszony (szamaritán): Tudom, hogy eljön a Messiás (ki Krisztusnak mondatik); mikor tehát eljövend, majd kijelent nekünk mindent. Mondá neki Jézus: Én vagyok az, ki veled beszélek. (Ján. 4, 25. 26.)

SZABADITÓ. Előkép: a rézkígyó. Az Úr így szóla (Mózeshez): Csinálj egy rézkígyót és tedd ki jelül: amelyik megmart feltekint reá, az életben marad. (Móz. IV 21, 8.) — Én az Úr, hívtalak meg téged igazságban, fogtam meg kezedet és őriztelek meg, és tettelek a nép szövetségévé, a nemzetek világosságává, hogy megnyisd a vakok szemét, és kihozd börtönéből a foglyot, a tömlöcből a sötétségben ülőket. (Iz. 42, 6—9.) A kegyelem idején meghallgatlak téged, és a szabadulás napján segítségedre leszek; megőrizlek s a népnek szövetségévé teszlek, hogy helyreállítsd az országot, és birtokodba vedd az elpusztított örökséget; hogy azt mondd a foglyoknak: Eredjetek, és azoknak, kik sötétségben vannak: Mutassátok magatokat! (Iz. 49, 8. 9.) — Az Úr lelke van rajtam, mert felkent engem az Úr, elküldött engem, hogy örömhírt vigyek a szelídeknek, meggyógyítsam a megtört szívűeket, szabadulást hirdessek a foglyoknak, megnyitást a bezártaknak, hogy hirdessem az Úr megengesztelődésének esztendejét . . . megvigasztaljak minden gyászolót. (Iz. 61, 1. 2.) — Ime az Úr tudtul adta a föld határáig: Mondjátok meg Sion leányának: Ime szabadítód eljő! Ime jutalma vele vagyon, és szerzeménye ő előtte. (Iz. 62, 11; V. ö. Zak. 9, 9; Máté 24, 5.) — Ivadékot hozok elő Jákobból, és Júdából, hogy birtokába vegye hegyeimet; választottaim öröklik azt, és szolgáim laknak majd ott. (Iz. 65, 9.) — És leszen: Mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, megszabadul. Mert a Sion hegyén és Jeruzsálemben szabadulás leszen, — amint megmondotta az Úr — és a megszabadultak között lesznek azok, akiket majd meghív az Úr. (Jóel 2, 32.) — Ha pedig valaki az én igéimet hallja és meg nem tartja, én nem ítélem meg azt; mert nem jöttem, hogy e világot megítéljem, hanem hogy megmentsem a világot. (Ján. 12, 47.)

ÜDVÖZITŐ. Nem azért küldötte Isten az ő Fiát e világra, hogy ítélje e világot, hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa. (Ján. 3, 17.) — Aki énrajtam keresztül megyen be, üdvözül; és bejár és kijár, és legelőt talál. (Ján. 10, 9.) — Mindaz, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. (Csel. 2, 21.) — Nincsen üdvösség senki másban. Mert más név nem is adatott az embereknek az ég alatt, amely-

ben üdvözülnünk kellene. (Csel. 4, 12.) — Mit kell cselekednem, hogy üdvösséget nyerjek? . . . Higgy az Úr Jézusban és üdvözülni fogsz te és házad népe. (Csel. 16, 30. 31.) — Hogyha száddal vallod, hogy Jézus az Úr, és szívedben hiszed, hogy az Isten feltámasztotta őt halottaiból, üdvözülsz. A szív hite megigazulásra, s a szájjal való megvallás üdvösségre szolgál . . . Mert mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. (Róm. 10, 9. 10. 13.) — Akarja, hogy minden ember üdvözüljön s az igazság ismeretére eljusson. (Tim. I 2, 4.) — Örök üdvösség oka lett mindazoknak, kik neki engedelmeskednek. (Zsid. 5, 9.)

3. JÉZUS KRISZTUS TULAJDONSÁGAI

MINDENHATÓ. 1. Jézus mindenható: Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. (Máté 28, 18.) — Az Emberfia ura a szombatnak is. (Lk. 6, 5.) — Mindeneket átadott nekem az én Atyám. (Lk. 10, 22.) — Mindenek ő általa lettek, és nála nélkül semmi sem lett, ami lett. (Ján. 1, 3.) — Az Atya szereti a Fiút, és mindent az ő kezébe adott. (Ján. 3, 35.) — Amiket az (Atya) cselekszik, azokat cselekszi hasonlóképen a Fiú is . . . valamint az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti, úgy a Fiú is, akiket akar, életre kelt. (Ján. 5, 19. 21.) — Nem is ítél az Atya senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta. (Ján. 5, 22.) — És hatalmat adott neki, hogy ítéletet tartson, mivel ő az Emberfia. (Ján. 5, 27.) — Nekünk . . . egy Istenünk van, az Atya, akitől van minden . . . és egy Urunk van, Jézus Krisztus, aki által van minden, és aki által vagyunk mi. (Kor. I 8, 6.) — (Jézusban) teremtetett minden az égben és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, a trónusok, az uralmak, a fejedelemségek és a hatalmasságok egyaránt: minden ő általa és ő érette teremtetett. (Kol. 1, 16.) — (Jézus az Atya) dicsőségének fénye és lényegének képmása, és mindent fenntart hatalmának igéjével. (Zsid. 1, 3.)

2. Hatalmának jelei a végbevitt csodák: Simon napának meggyógyítása. (Máté 8, 14. 15; Márk I 29—31; Lk. 4, 38. 39.) — A bélpoklos meggyógyítása. (Máté 8, 1—4; Márk I 40—45; Lk. 5, 12—16.) — Az inaszakadt meggyógyítása. (Máté 9, 1—28; Márk 2, 1—12; Lk. 5, 17—26.) — A száradt kezű ember meggyógyítása. (Máté 12, 9—14; Márk 3, 1—6; Lk. 6, 6—11.) — A kafarnaumi százados szolgájának meggyógyítása. (Máté 8, 5—13; Lk. 7, 1—10.) — A háborgó tenger lecsendesítése. (Máté 8, 23—27; Márk 4, 35—40; Lk. 8, 22—25.) — Az ördögöknek a sertésekbe űzése. (Máté 8, 28—34; Márk 5, 1—20; Lk. 8, 28—39.) — Jairus leányának feltámasztása és a vérfolyásos asszony meggyógyítása. (Máté 9, 18—26; Márk 5, 21—34; Lk. 8, 40—56.) — A kafarnaumi két vak meggyógyítása. (Máté 9, 27—31.) — A néma ördöngős meggyógyítása. (Máté 9, 32—34.) — Az első kenyérszaporítás. (Máté 14, 15—21; Márk 6, 32—44; Lk. 9, 10—17; Ján. 6, 1—13.) — Jézus a tengeren jár. (Máté 14, 22—33; Márk 6, 47—53; Ján. 6, 16—21.) — A kánaáni asszony leányának a meggyógyítása. (Máté 15, 21—28; Márk 7, 24—30.) — A siketnéma ördöngős meggyógyítása. (Máté 15, 29—31; 7, 31—37.) — A második kenyérszaporítás. (Máté 15, 32—39; Márk 8, 1—9.) — Urunk színeváltozása. (Máté 17, 1—13; Márk 9, 2—12; Lk. 9, 28—36.) A holdkóros fiú meggyógyítása. (Máté 17, 14—20;

Márk 9, 14—28; Lk. 9, 37—44.) — Péter az adópénzt a hal szájából veszi elő. (Máté 17, 24—26.) — Ördögűzések. (Máté 12, 22—45; Márk 3, 22—30; Lk. 11, 14—26.) — A vak meggyógyítása Jerikó után. (Máté 20, 29—34; Márk 10, 46—52.) — Megátkozott fügefa elszárad. (Máté 21, 18—22; Márk 11, 20—21.) — Háromórás sötétség Jézus halálakor. (Máté 27, 45; Márk 15, 33; Lk. 23, 45.) — A templom kárpitja megszakad. (Máté 27, 51; Márk 15, 38; Lk. 23, 45.) — Földrengés. (Máté 27, 51.) — A halottak föltámadása. (Máté 27, 52—53.) — A tisztátalan lélek kiűzése Kafarnaumban. (Márk 1, 21—28; Lk. 4, 31—37.) — A betszaidai vak meggyógyítása. (Márk 8, 22—26.) — A csodálatos halfogás. (Lk. 5, 4—11.) — A naimi ifjú föltámasztása. (Lk. 7, 11—17.) — A 18 év óta beteg asszony meggyógyítása. (Lk. 13, 10—17.) — A vízkóros ember meggyógyítása. (Lk. 14, 1—6.) — A tíz bélpoklos meggyógyítása. (Lk. 17, 11—19.) — A vak meggyógyítása Jerikó előtt. (Lk. 18, 35—43.) — Malkus fülének meggyógyítása. (Lk. 22, 49—51.) — A kánai menyegző. (Ján. 2, 1—11.) — A királyi ember fiának meggyógyítása. (Ján. 4, 46—54.) — A 38 év óta beteg embernek a meggyógyítása a Betszaida-tónál. (Ján. 5, 2—15.) — A vakon született ember meggyógyítása. (Ján. 9, 1—34.) — Lázár feltámasztása. (Ján. 11, 17—44.) — Az égből jövő hang. (Ján. 12, 28—31.) — A poroszlók földre esése Jézus elfogatásánál. (Ján. 18, 6.) — A csodálatos halfogás. (Ján. 21, 5—6.)

3. Hatalmát mutatják azok a csodák, amelyek az ő nevének erejével történtek: Akik hisznek (Jézusban), ezen jelek fogják kísérni: Az én nevemben ördögöket űznek ki, új nyelveken szólnak, kígyókat vesznek fel, és ha valami halálosat isznak, nem árt nekik, a betegekre kezeiket teszik, és meggyógyulnak. (Márk 16, 17. 18.) — Péter a sántán született emberhez: „Ezüstöm, aranyam nincs: de amim van, néked adom: a Názáreti Jézus nevében kelj fel és járj. Azzal megfogá jobbkezét s felsegíté, mire azonnal erő szállott annak lábába" stb. (Csel. 3, 6—8.)

MINDENTUDÓ. a) Jézus ismeri az Atyát: Senki sem ismeri a Fiút **más**, mint az Atya, az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú, és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni. (Máté 11, 27.) — **b) Ismeri az embereket, gondolataikat:** Natánaelhez így szól: „Ime, az igaz izraelita, kiben nincs álnokság." (Ján. 1, 47.) — A szamaritán asszonyhoz: „Öt urad volt, és akid most van, nem urad." (Ján. 4, 18.) — Ismeri ellenségei gondolatait (Márk 2, 8; 3, 2; 12, 15.), valamint tanítványaiét. (Márk 8, 17; 9, 32.) — Ismerte Simon farizeus gondolatát, midőn a bűnös asszony megkente lábait. (Lk. 7, 40.) — Elejétől fogva tudta Jézus, ki fogja őt elárulni. (Ján. 6, 65.) — Jézus előremondja Péter tagadását (Márk 14, 30; Lk. 22, 34.), későbbi sorsát, vértanúságát (Ján. 21, 18.), megjövendöli Jeruzsálem, a templom, és a zsidó nép sorsát (Lk. 21, 20.), valamint Egyháza jövendő életét is. — **c) A próféta így jövendöl róla:** Rajta leszen majd az Úr lelke: a bölcseség és az értelem lelke, a tanács és az erősség lelke, a tudás és a jámborság lelke. (Iz. 11, 2.) — **d) Az apostolok pedig így beszélnek róla:** Tudjuk, hogy mindent tudsz, és nincs szükséged, hogy valaki kérdezzen téged. (Ján. 16, 30.) — (Benne) a bölcseségnek és a tudománynak minden kincse rejlik. (Kol. 2, 3.)

ÖRÖK. Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige. (Ján. 1, 1.) — Aki utánam jövendő, megelőzött engem, mert előbb volt nálamnál. (Ján. 1, 15.) — Ő az, aki utánam jövendő, aki megelőzött engem, kinek nem vagyok méltó saruszíját megoldani. (Ján. 1, 27.) — Bizony, bizony mondom nektek, mielőtt Ábrahám lett, én vagyok. (Ján. 8, 58.) — És most te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, mely enyém volt nálad, mielőtt a világ lett. (Ján. 17, 5.) — Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég, úgymond az Úr, az Isten, aki van és aki volt és aki eljövendő, a Mindenható. (Jel. 1, 8.) — Midőn megláttam őt, lábához esém, mint egy halott; és jobbját reám tevé, mondván: Ne félj! Én vagyok az első és az utolsó, és az élő, bár halott voltam; de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és az alvilág kulcsai. (Jel. 1, 17. 18; V. ö. 22, 13.) — Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég. Én a szomjazónak az élet vizének forrásából adok ingyen. (Jel. 21, 6.)

BŰNNÉLKÜLI. Ki vádolhat engem közületek bűnről? (Ján. 8, 46.) — Immár nem sokat fogok beszélni veletek; mert jön e világ fejedelme; de énbennem semmije sincsen. (Ján. 14, 30.) — Pilátus vallomása Jézusról: „Én ártatlan vagyok ennek az igaznak vérétől." (Máté 27, 24.) — „Semmi vétket sem találok ebben az emberben." (Lk. 23, 4; Ján. 18, 38.) — Bár nem találtak benne semmi okot sem a halálra, azt kívánták Pilátustól, hogy megöljék őt. (Csel. 13, 28.) — (Jézus) bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott. (Pét. I 2, 22.)

BŰNÖSÖK BARÁTJA. Ime, a falánk és borissza ember, a vámosok és bűnösök barátja. (Máté 11, 19.) — Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek; mert nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket. (Márk 2, 17; Lk. 5, 31. 32.) — Igaz beszéd ez s teljes hitelre méltó: azért jött el Krisztus Jézus e világra, hogy üdvözítse a bűnösöket. (Tim. I 1, 15.)

ALÁZATOS. Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű; és nyugalmat találtok lelketeknek. (Máté 11, 29.) — Ki nagyobb, az-e, aki asztalnál ül, vagy aki felszolgál? nemde, aki asztalnál ül? Mégis én úgy vagyok köztetek, mint aki szolgál. (Lk. 22, 27.) — Fölkele a vacsorától, letevé felső ruháit, és vevén egy kendőt, maga elé köté; azután vizet önte a mosdótálba, és mosni kezdé a tanítványok lábait, és megtörlé a kendővel, mellyel körül volt övezve. (Ján. 13, 4. 5.) — Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban is megvolt, aki midőn az Isten alakjában volt, nem tartotta az Istennel való egyenlőségét oly dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodjék, hanem kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló lett és külsejét tekintve úgy jelent meg, mint ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, éspedig a halálig a keresztfán. Ezért az Isten is igen felmagasztalta őt és oly nevet adott neki, amely minden más név fölött van. (Filipp. 2, 5—9.)

ENGEDELMES. Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött, hogy elvégezzem az ő művét. (Ján. 4, 34.) — Nekem annak műveit kell cselekednem, ki engem küldött, míg nappal vagyon; eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkálkodhatik.

(Ján. 9, 4.) — Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, éspedig a halálig a keresztfán. (Filipp. 2, 8.) — Noha Isten Fia volt, engedelmességet tanult azokból, amiket szenvedett; és a befejezéshez jutván, örök üdvösség oka lett mindazoknak, kik neki engedelmeskednek. (Zsid. 5, 8. 9.)

SZERETŐ. 1. Jézus szeretete: Szerette övéit, kik e világban valának, mindvégig szerette őket. (Ján. 13, 1.) — Amint engem szeretett az Atya, én is szerettelek titeket . . . Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket. (Ján. 15, 9. 12.) — Éljetek szeretetben, amiként Krisztus is szeretett minket s odaadta magát értünk áldozatul, jóillatú áldozatul az Istennek. (Ef. 5, 2.)

2. Jézus iránti szeretet: Maga az Atya szeret titeket, mivelhogy ti szerettetek engem. (Ján. 16, 27.) — Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem. Aki pedig engem szeret, Atyám is szeretni fogja azt. (Ján. 14, 21.) — Ki szakít el minket Krisztus szeretetétől? Nyomorúság vagy szorongatás? éhség, mezítelenség, veszedelem vagy üldözés vagy kard? . . . Biztos vagyok ugyanis abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövendők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon. (Róm. 8, 35. 38. 39.)

ÁLTALÁNOS JELLEMZÉS. Vessző kél majd Jessze törzsökéből és virág nő ki gyökeréből . . . Nem a szerint ítél majd, amit a szem lát, nem a szerint ítélkezik, amit a fül hall, hanem igazságosan ítél majd a szegények fölött, és méltányosan ítélkezik a föld szelídeinek; megveri a földet szája vesszejével, és ajkának lehelletével megöli a gonoszt. (Iz. 11, 1. 3. 4.) — Ime az én szolgám, akit támogatok, az én választottam, kiben kedvemet találom. Reá adtam lelkemet, igazságot visz majd ő a nemzeteknek. Nem kiált ő majd és nem lesz személyválogató, szava nem hallatszik az utcán; a megtört nádszálat össze nem zúzza, s a füstölgő mécsbelet ki nem oltja; hűségesen visz igazságot. El nem lankad és kedvét nem veszíti, míg igazságot fel nem állít a földön, tanítására várnak a szigetek. (Iz. 42, 1—4; V. ö. Máté 12, 18—20.) — Ékesebb vagy az emberek fiainál, kedvesség ömlik el ajkadon, azért áldott meg téged örökre az Isten. (Zsolt. 44, 3.) — (Jézus) bűnt nem tett, sem álnokság az ő szájában nem találtatott, ki midőn szidalmaztatott, nem szidalmazott, midőn szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem átadta magát az őt igazságtalanul elítélőknek; ki a mi bűneinket maga elviselte testében a fán, hogy a bűnöknek meghalván az igazságnak éljünk. (Pét. I 2, 22. 23.)

4. JÉZUS ÉLETE

MESSIÁSI JÖVENDÖLÉSEK. Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, ivadékod és ivadéka közé: Az széttiporja fejedet, te pedig a sarka után leselkedel. (Móz. I 3, 15.) — Mondá pedig az Úr Ábrahámnak: . . . nagy nemzetté teszlek és megáldalak, s naggyá teszem neved és áldott lészesz . . . benned nyer áldást a föld minden nemzetsége. (Móz. I 12, 2. 3.) — Ivadékodban nyer áldást a föld minden nemzete, mivel engedelmeskedtél szavamnak. (Móz. I 22, 18; 26, 4.) — Prófétát támaszt néked az Úr, a te Istened a te

saját nemzetségedből s a te testvéreid közül, úgy, mint engem: arra hallgass. (Móz. V 18, 15.) — Prófétát támasztok majd nekik a testvéreik közül, hozzád hasonlót s annak a szájába teszem szavaimat, hogy elmondja nékik mindazt, amit parancsolok nékik. (Móz. V 18, 18; V. ö. Ján. 1, 45; Csel. 3, 22.)

AZ ÚR ELJÖVETELE. 1. Igéretek: Ime eljövök! A könyv élén az van írva felőlem, hogy akaratodat teljesítsem. Ezt akarom, én Istenem, törvényed itt van szívemben. (Zsolt. 39, 8. 9.) — Megrendítem az összes nemzeteket, és eljő, aki után minden nemzet vágyakozik. És dicsőséggel töltöm be ezt a házat, úgymond a seregek Ura. (Agg. 2, 8.) — Ime én elküldöm angyalomat, hogy elkészítse az utat színem előtt, és csakhamar eljő templomához az Úr, akit ti kerestek, s a szövetség angyala, akit ti óhajtotok. Ime eljő, úgymond, a seregek Ura. (Mal. 3, 1.) — Ujjongj és örvendj, Sion leánya, mert íme én majd eljövök és benned lakom, úgymond az Úr. (Zak. 2, 10.) — Azt mondja, aki tanúbizonyságot tesz mindezekről: Valóban, csakhamar eljövök. Amen! Jöjj el, Uram Jézus! (Jel. 22, 20.)

2. Emberi válasz: a) vágyakozás: Harmatozzatok, egek, onnan felülről, és csepegjék a felhők az igazat; nyíljék meg a föld és teremje a szabadítót, és legyen egyszersmind igazságosság. (Iz. 45, 8.) — Vajha szétszakítanád az egeket és leszállnál. (Iz. 64, 1.) — **b) Örvendezés:** Örvendjenek az egek, ujjongjon a föld, zúgjon a tenger s ami azt betölti; vigadjon a mező s mind, ami rajta vagyon, ujjongjon az erdő minden fája is akkoron az Úr előtt, hogy eljő, eljő megítélni a földet. (Zsolt. 95, 11—13. Lásd 97., 101. zsoltárok.) — **c) Életmegjobbítás:** Itt az óra, hogy felkeljünk az álomból. Most ugyanis az üdvösség közelebb van hozzánk, mint mikor hívők lettünk. Az éjtszaka előre haladt, a nappal pedig elközelgett. Vessük el tehát a sötétség cselekedeteit és öltsük magunkra a világosság fegyvereit. (Róm. 13, 11—12.) — Megjelent . . . Üdvözítő Istenünk kegyelme . . . s arra oktat minket, hogy . . . éljünk józanul, igazán és jámborul e világon, várva a boldog reménységet, s a nagy Isten és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsőségének eljövetelét. (Tit. 2, 12. 13.)

3. Eljövetelének ideje: El nem vétetik a fejedelmi pálca Júdától, sem a vezér az ő ágyékától, míg el nem jő az Elküldendő, az, akire a népek várakoznak. (Móz. I 49, 10.) — Hetven hét van kiszabva népedre és szent városodra, míg megszűnik a törvényszegés és véget ér a bűn, eltörültetik a gonoszság és örök igazság támad, beteljesedik a látomás és a jövendölés, és felkenetik a Szentek Szentje. Tudd meg tehát és értsd meg: Ama parancs kiadásától, hogy ismét felépüljön Jeruzsálem, a felkent fejedelemig hét hét és hatvankét hét leszen és viszontagságos időkben ismét felépülnek az utcák és a falak. A hatvankét hét mulva megölik a felkentet, és nem leszen az ő népe, mely őt megtagadja. S a várost és a szentélyt elpusztítja egy nép az eljövendő vezérrel, s a vége rombolás, s a háború vége után jő az elhatározott pusztulás. (Dán. 9, 24—26.)

4. Eljövetelének helye: De te, Efrata Betlehemje kicsiny vagy ugyan Júda ezrei között; mégis belőled származik majd nekem Izraelnek jövendő uralkodója, aki kezdettől fogva, az örökkévalóság napjaitól fogva származott. (Mik. 5, 2.)

5. Miért jött el? Hogy világítson azoknak, kik sötétségben és a halál árnyékában ülnek, hogy lábainkat a békesség útjára igazítsa. (Lk. 1, 79.) — Nem jött lelkeket elveszteni, hanem megmenteni. (Lk. 9, 56.) — Azért jött, hogy keresse és üdvözítse, ami elveszett vala. (Lk. 19, 10.) — Tüzet jöttem bocsátani a földre, és mit akarok mást, mint hogy már felgyulladjon? (Lk. 12, 49.) — Nem azért küldötte Isten az ő Fiát e világra, hogy ítélje e világot, hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa. (Ján. 3, 17.) — Ítéletre jöttem e világra, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakok legyenek. (Ján. 9, 39.) — Én azért jöttem, hogy életük legyen, és minél több legyen. (Ján. 10, 10.) — Nem jöttem, hogy e világot megítéljem, hanem hogy megmentsem a világot. (Ján. 12, 47.) — Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyságot tegyek az igazságról. (Ján. 18, 37.) — Az Isten elsősorban nektek támasztotta s küldötte el Fiát, hogy megáldjon titeket s így kiki megtérjen a gonoszságából. (Csel. 3, 26.) — Eljött, hogy békét hirdessen nektek, kik távollevők voltatok, s békét a közellévőknek. (Ef. 2, 17.)

TESTI SZÁRMAZÁSA. Ime a szűz méhében fogan és fiat szül; neve Emmánuel lesz, vajat és mézet fog enni, hogy meg tudja vetni a rosszat és a jót tudja választani. (Iz. 7, 14. 15.) — Az Úr új dolgot teremt a földön: nő férfiút vesz körül. (Jer. 31, 22.) — Mondá (Máriának) az angyal: Ne félj Mária! mert kedvet találtál az Istennél. Ime méhedben fogansz és fiat fogsz szülni és nevét Jézusnak hívod. Nagy lészen ő, és a Magasságbeli Fiának fog hivatni; és néki adja az Úr Isten Dávidnak, az ő atyjának királyi székét, és országolni fog Jákob házában mindörökké, és királyságának nem leszen vége. Mondá pedig Mária az angyalnak: Miképen leszen ez, mikor férfit nem ismerek? És felelvén az angyal, mondá neki: A Szentlélek száll tereád, és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged; azért a Szent is, mi tőled születik, Isten Fiának fog hivatni . . . Mária pedig mondá: Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint. És eltávozék tőle az angyal. (Lk. 1, 30—35. 38.)

ÉDESANYJA: MÁRIA. 1. Mária Jézus anyja: Fiat fogsz szülni, kit Jézusnak fogsz nevezni. (Máté 1, 21; Lk. 1, 31.) — Az Úr angyala megjelenék álmában Józsefnek, mondván: Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját, és fuss Egyiptomba! (Máté 2, 13.) — Mialatt még (Jézus) szólott a sereghez, íme az ő anyja és atyjafiai kinn állnak vala, beszélni akarván vele. Mondá tehát neki valaki: Ime anyád és atyádfiai kinn állanak, keresvén téged. (Máté 12, 46. 47.) — Nemde ez az ács fia? nemde anyja Máriának neveztetik? (Máté 13, 55; Márk 6, 3.) — (Szent Erzsébet:) hogyan jutok én ahhoz, hogy az én Uramnak anyja jön hozzám? (Lk. 1, 43.) — Az ő atyja és anyja csodálkozának azokon, amiket felőle mondtak. (Lk. 2, 33.) — És mondá neki az ő anyja: Gyermekem! miért cselekedtél így velünk? Ime atyád és én bánkódva kerestünk téged. (Lk. 2, 48.) — Harmadnapon menyegző lőn a galileai Kánában; és ott vala Jézus anyja. (Ján. 2, 1.) — Jézus . . . látván anyját és az ott álló tanítványt, kit szeret vala, mondá anyjának: Asszony! íme a te fiad. (Ján. 19, 26.)

2. Mária Isten anyja: A Szentlélek száll tereád, és a Magasság-

belinek ereje megárnyékoz téged; azért a Szent is, mi tőled születik, Isten Fiának fog hivatni. (Lk. 1, 35.) — Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse! (Lk. 1, 42.) — Fölemelvén szavát egy asszony a seregből, mondá neki: Boldog a méh, mely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál. (Lk. 11, 27.) — Midőn elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldé Fiát, ki asszonyból lett, ki a törvény alattvalója lett . . . stb. (Gal. 4, 4.)

3. Mária kegyelmek anyja: Aki engem megtalál, életet talál, és üdvöt merít az Úrtól. (Péld. 8, 35.) — Magasra nőttem, mint a cédrus a Libanonon, mint a ciprusfa Sion hegyén. Felnőttem, miként a pálma Kádesben, mint a rózsaliget Jerichóban, mint a díszes olajfa a síkságon; magasra nőttem, mint a platán a víz mellett, a tereken. Illatozom, mint a fahéj, és a fűszeres balzsam; mint a válogatott mirha, kellemes illatot árasztok. (Sir. 24, 17—20.) — Anyja vagyok én a szép szeretetnek, a félelemnek, beismerésnek és a szent reménynek. (Sir. 24, 24.) — Járuljunk azért bizalommal a kegyelem trónja elé, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmas időben való segítségre. (Zsid. 4, 16.)

4. Mária minden hívő anyja: Szeretem azokat, kik szeretnek engem, kik virradatkor keresnek, meg is találnak. (Péld. 8, 17.) — Ime, hívsz majd oly nemzetet, melyet nem ismertél, és nemzetek, melyek nem is ismertek téged, hozzád sietnek, az Úrért, a te Istenedért, Izrael Szentjeért, ki megdicsőített téged. (Iz. 55, 5.) — Ime, mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék. (Lk. 1, 48.) — Jézus . . . látván anyját és az ott álló tanítványt, kit szeret vala, mondá anyjának: Asszony! íme a te fiad. Azután mondá a tanítványnak: Ime a te anyád! És azon órától fogva magához vevé őt a tanítvány. (Ján. 19, 26. 27.)

5. Mária szeplőtelen fogantatása: Előkép: Gedeon gyapjúja. Mondá . . . Gedeon az Úrnak: Ha csakugyan meg akarod szabadítani kezem által Izraelt, amint mondottad: leteszem a gyapjúfürtöt a szérűre s hacsak magán a gyapjún leszen harmat, de a föld teljesen száraz marad, tudni fogom, hogy megszabadítod kezem által Izraelt, amint mondottad. Úgy is lőn. Mikor ugyanis reggelre kelve kifacsará a gyapjút, egy csészét tölte meg a harmattal. Mondá erre az Istennek: Ne gerjedjen fel haragod ellenem, ha még egy próbát teszek s jelet keresek a gyapjún. Kérlek, maradjon maga a gyapjú száraz, az egész föld pedig legyen harmattól nedves. Úgy is cselekvék az Isten azon az éjtszakán, ahogy ő kívánta: Maga a gyapjú száraz marada, az egész föld pedig harmatos lőn. (Bír. 6, 36—40.) — Ékesebb vagy az emberek fiainál, kedvesség ömlik el ajkadon, azért áldott meg téged örökre az Isten. (Zsolt. 44, 3.) — Amilyen a liliom a tövisek között, olyan a barátnőm a leányok között! (Énekek é. 2, 2.) — Egészen szép vagy barátnőm, és makula nincsen benned! (Énekek é. 4, 7.) — Ki az, ki előjön, mint a hajnal pírja, szép, mint a hold, tiszta, mint a nap, félelmes, mint a rendben álló tábor. (Énekek é. 6, 9.) — Bemenvén hozzája az angyal, mondá: Üdvözlégy, malasztal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között. (Lk. 1, 28.)

6. Mária örök szűzessége: Előkép az égő csipkebokor. Megjelenék (Mózesnek) az Úr, tűz lángjában egy csipkebokor közepéből. Látá ugyanis, hogy a csipkebokor

lángol, de nem ég el. (Móz. II 3, 2.) — Elzárt kert vagy mátkám, húgom, elzárt kert, lepecsételt forrás. Hajtásaid gyönyörű liget; benne gránátalma s mindenféle gyümölcs. (Énekek é. 4, 12.) — Az Úr maga ad majd nektek jelt: Ime, a szűz méhében fogan és fiút szül. (Iz. 7, 14.) — Az Úr így szólt hozzám: Ez a kapu zárva legyen; ne nyissák ki és senki se menjen rajta be, mert az Úr, Izrael Istene vonult be rajta; ezért zárva legyen. (Ezek. 44, 2.) — Mikor el volt jegyezve az ő anyja, Mária Józsefnek, mielőtt egybekeltek volna, úgy találtaték, hogy méhében fogant a Szentlélektől . . . József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát; mert ami őbenne fogantatott, a Szentlélektől vagyon . . . és nem ismerte meg őt, míg elsőszülött fiát nem szülé. (Máté 1, 18. 20. 25.) — Ime, méhedben fogansz és fiat fogsz szülni és nevét Jézusnak hívod . . . Mondá pedig Mária az angyalnak: Miképen leszen ez, mikor férfit nem ismerek? És felelvén az angyal, mondá neki: A Szentlélek száll teréad . . . stb. (Lk. 1, 31. 34. 35.)

GYERMEKKORA. Jézus pedig növekedék bölcseségben és korban és kedvességben Istennél és embereknél. (Lk. 2, 52.)

SZENVEDÉSE. 1. Jövendölések Jézus szenvedéséről: Szőllőtőhöz köti a vemhét, s venyigéhez, ó fiam, a szamarát. Borban mossa ruháját, és szőllő vérében palástját. Szeme szebb a bornál s foga fehérebb a tejnél. (Móz. I 49, 11. 12.) — Istenem, Istenem, tekints reám, miért hagytál el engem? stb. (21. zsolt. az egész.) — Ki hitte volna azt, amit hallottunk, s az Úr karja ki előtt nyilvánult meg? Úgy nőtt fel előtte, mint a fiatal hajtás, és mint a gyökér a szomjas földből; nem volt sem szépsége, sem ékessége, hogy megnézzük rajta, és külseje sem volt kívánatos. Megvetett volt, a legutolsó az emberek között, a fájdalmak embere, a betegség ismerője; arca mintegy elrejtett és megvetett volt, azért nem is becsültük őt. (Iz. 53, 1—3.) — A hatvankét hét mulva megölik a felkentet, és nem leszen az ő népe, mely őt megtagadja. (Dán. 9, 26.) — És ők majd reám tekintenek, akit átdöftek, és siratják majd őt oly sírással, mint az egyszülöttet, és keseregnek felette, mint ahogy keseregni szoktak az elsőszülött halálakor. (Zak. 12, 10.) — Attól fogva kezdé Jézus tanítványainak jelezni, hogy neki Jeruzsálembe kell mennie, és sokat szenvednie a vénektől és írástudóktól és papi fejedelmektől, és megöletni, és harmadnapon föltámadni. (Máté 16, 21; Márk 8, 31; Lk. 9, 22.) — Mikor pedig Galileában tartózkodtak, mondá nekik Jézus: Az Emberfiának az emberek kezeibe kell adatni; és megölik őt, de harmadnapra föltámad. (Máté 17, 21. 22; Márk 9, 29—31; Lk. 9, 44.) — Ime, felmegyünk Jeruzsálembe, és az Emberfiát a papi fejedelmek és írástudók kezeibe fogják adni, és halálra ítélik; és átadják őt a pogányoknak, hogy kicsúfolják, megostorozzák és felfeszítsék, és harmadnapon feltámad. (Máté 20, 18. 19; Márk 10, 32—34; Lk. 18, 31—34.) — Előbb sokat kell neki szenvednie (az Emberfiának), és megvettetni e nemzedéktől. (Lk. 17, 25.) — Amint Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, úgy kell fölemeltetnie az Emberfiának, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. (Ján. 3, 14. 15.) — Mondá (a zsidóknak) Jézus: Majd mikor fölemelitek az Emberfiát, akkor megtudjátok, hogy én vagyok. (Ján. 8, 28.) — Én pedig,

ha fölemeltetem a földről, mindeneket magamhoz vonok. Ezt pedig mondá, jelezvén, hogy milyen halállal fog meghalni. (Ján. 12, 32. 33.)

2. Jézus bűneink miatt szenvedett: Valóban a mi betegségeinket ő hordozta, s a mi fájdalmainkat ő viselte; és mi őt szinte bélpoklosnak tekintettük, az Istentől megvertnek és megalázottnak. Pedig ő a mi gonoszságainkért sebesíttetett meg, a mi bűneinkért töretett össze; a mi békességünkért van rajta a fenyíték, s az ő kék foltjai által gyógyultunk meg. Mi mindnyájan mint a juhok tévelyegtünk, kiki a saját útjára tért; s az Úr őreá helyezte mindnyájunk gonoszságát . . . Kiragadtatott a szorongatásból és az ítéletből. Ki sorolja föl az ő nemzetségét? Mert kivágatott az élők földéről, népem bűnei miatt vertem meg őt. És gonoszok közt adtak neki sírt, és gazdag mellé jutott halálában; mert nem cselekedett gonoszságot, sem álnokság nem volt szájában, és az Úr akarta őt összetörni a betegséggel. Ha életét bűnért való áldozatul adta, hosszú életű ivadékot lát majd, s az Úr akarata az ő keze által teljesül. Azért, mert lelke szenvedett, lát majd és jóllakik. Tudásával az én igaz szolgám sokakat megigazulttá tesz és gonoszságaikat ő hordozza. Ezért igen sokakat adok neki osztályrészül . . ., mivelhogy halálra adta életét s a gonoszok közé számíttatott, és sokaknak a bűnét hordozta, és ő a törvényszegőkért imádkozott. (Iz. 53, 4—12.) — Ime tanúul adtam őt a népeknek, vezérül és parancsolóul a nemzeteknek. (Iz. 55, 4.) — Krisztus . . . akkor, amidőn még erőtelenek voltunk, a meghatározott időben, meghalt a gonoszokért. (Róm. 5, 6.) — Halála egyszer s mindenkiért való halál volt a bűnnek. (Róm. 6, 10.) — Krisztus meghalt a mi bűneinkért, az Írások szerint. (Kor. I 15, 3.) — Valamennyiért meghalt Krisztus, hogy azok is, akik élnek, már ne önmaguknak éljenek, hanem annak, ki értük meghalt és feltámadt. (Kor. II 5, 15.) — Az Isten nem haragra, hanem arra rendelt, hogy elnyerjük az üdvösséget a mi Urunk, Jézus Krisztus által, aki meghalt értünk, hogy akár ébren vagyunk, akár aluszunk, együtt éljünk vele. (Tessz. I 5, 9. 10.) — A mi bűneinket maga elviselte testében a fán, hogy a bűnöknek meghalván, az igazságnak éljünk; akinek sebe által meggyógyultatok. (Pét. I 2, 24.) — Tudjátok, hogy ő azért jelent meg, hogy elvegye bűneinket, és őbenne nincsen bűn. (Ján. I 3, 5.)

3. Önként szenvedett: Feláldoztatott, mert ő maga akarta, és nem nyitotta meg száját; viszik, mint a juhot leölésre, és mint nyírója előtt a bárány, elnémul, és meg nem nyitja száját. (Iz. 53, 7.) — Én életemet adom, hogy ismét fölvegyem azt. Senki sem veszi el azt tőlem, hanem én adom oda magamtól; hatalmam vagyon odaadni azt, és hatalmam vagyon újra felvenni azt. (Ján. 10, 17—18.) — Tedd hüvelyébe kardodat. A poharat, melyet nekem Atyám adott, ne igyam-e meg? (Ján. 18, 11.) — Engedelmes lett a halálig, éspedig a halálig a keresztfán. (Filipp. 2, 8.)

4. Jézus szenvedésének története: Kivonulás az Olajfák hegyére. (Máté 26, 30; Márk 14, 26; Lk. 22, 39; Ján. 18, 1.) — A Getszemáni-kerti ima és haláltusa. (Máté 26, 36—46; Márk 14, 32—42; Lk. 22, 39—46.) — Elfogatás. (Máté 26, 47—56; Márk 14, 43—52; Lk. 22, 47—53; Ján. 18, 2—12.) — Annás előtt. (Ján. 18, 13.) — Péter első tagadása. (Máté 26, 69. 70; Márk 14, 66—68; Lk. 22, 55—57; Ján. 18, 24.) — Kaifás előtt. Mél-

tó a halálra. (Máté 26, 57—66; Márk 14, 53—64; Lk. 22, 54; Ján. 18, 14—23.) — Péter második és harmadik tagadása. (Máté 26, 71—75; Márk 14, 69—72; Lk. 22, 58—62; Ján. 18, 25—27.) — Kigúnyolás. (Máté 26, 67—68; Márk 14, 65; Lk. 22, 63—65.) — A Sanhedrin előtt, halálos ítélet. (Máté 27, 1; Márk 15, 1; Lk. 22, 66—71.) — Pilátusnál. (Máté 27, 2; Márk 15, 1; Lk. 23, 1; Ján. 18, 28—32.) — Júdás kétségbeesése. (Máté 27, 3—10; Csel. 1, 18.) — Második vád Pilátus előtt. (Máté 27, 11—14; Márk 15, 2—5; Lk. 23, 2—5; Ján. 18, 32—38.) — Jézus Heródes előtt. (Lk. 23, 6—12.) — Ismét Pilátusnál. Barabbás. (Máté 27, 15—24; Márk 15, 6—14; Lk. 23, 13—32; Ján. 18, 39. 40.) — Megostorozás és tövissel koronázás. (Máté 27, 26—31; Márk 15, 15—20; Ján. 19, 1—3.) — Ecce homo! Utolsó vád. (Ján. 19, 4—15.) — Halálos ítélet Pilátusnál. (Máté 27, 24—26; Lk. 23, 23—25; Ján. 19, 16.) — A keresztút. Cirenei Simon. (Máté 27, 31—33; Márk 15, 20—22; Lk. 23, 26—32; Ján. 19, 17.) — Keresztrefeszítés és sorsvetés. (Máté 27, 34—38; Márk 15, 23—28; Lk. 23, 33. 34. 38; Ján. 19, 18. 23. 24.) — Kigúnyolás. Jobb lator megtérése. (Máté 27, 39. 44; Márk 15, 29—32; Lk. 23, 35—43.) — Jézus utolsó szavai. Halála. (Máté 27, 45—51; Márk 15, 33—37; Lk. 23, 44—49; Ján. 19, 25—30.) — A lándzsadöfés. (Ján. 19, 31—37.) — Temetés. (Máté 27, 57—61; Márk 15, 42—46; Lk. 23, 50—56; Ján. 19, 38—42.) — Sírőrség. (Máté 27, 62—66.)

FÖLTÁMADÁSA. 1. Megjövendölték: Nem hagyod az alvilágban lelkemet, s nem engeded, hogy romlást lásson szented. Megmutatod az élet útját nekem, színed előtt örömmel töltesz el engem, és jobbodon mindvégig gyönyörűségem leszen. (Zsolt. 15, 10. 11.) — Ime sikert arat az én szolgám, fenséges és dicső, és felette magasztos leszen. (Iz. 52, 13.) — Valamint Jónás a cethal gyomrában volt három nap és három éjjel, úgy leszen az Emberfia a föld szívében három nap és három éjjel. (Máté 12, 40.) — Valamint Jónás jelül szolgált a niniveieknek, úgy leszen az Emberfia is e nemzedéknek. (Lk. 11, 30.) — Bontsátok el e templomot, és harmadnapra fölállítom azt . . . Ő pedig ezt a maga testének templomáról mondotta. (Ján. 2, 19. 21.)

2. A föltámadás ténye. Tanúskodnak róla: a) Jézus jelenései. Megjelent húsvét reggelén a jámbor asszonyoknak (Máté 28, 9 sk.), Mária Magdolnának (Márk 16, 9; Ján. 20, 11—18.); később Péternek (Lk. 24, 34; Kor. I 15, 5.), estefelé az emmauszi tanítványoknak (Lk. 24, 13—35; Márk 16, 12.), este Tamás kivételével az összes apostoloknak Jeruzsálemben (Lk. 24, 36—43; Ján. 20, 19—23; Márk 16, 14; Kor. I 15, 5.), nyolc nappal később ismét megjelent az apostoloknak, amikor Tamás is velük van, Jeruzsálemben (Ján. 20, 24—31.), később a Tiberiás tavánál (Ján. 21, 19 sk.), egy hegyen Galileában az apostoloknak (Máté 28, 16.), s valószínűen ekkor az 500 testvérnek is (Kor. I 15, 6.), Jakabnak (Kor. I 15, 7.) s utoljára az apostoloknak a mennybemenetel napján. (Lk. 24, 44—53; Márk 16, 15—20; Csel. 1, 4—11.) — **b) Tanúskodnak az angyalok:** Nincs itt, mert föltámadott, amint megmondotta. Jertek és lássátok a helyet, ahová tették az Urat. (Máté 28, 6; Márk 16, 6; Lk. 24, 5. 6; Ján. 20, 9.) — **c) Tanúskodnak az apostolok:** Isten . . . föltámasztá őt, megoldván az alvilágnak fájdalmait, aminthogy lehetetlen is

volt, hogy abban fogva tartassék. (Csel. 2, 24.) — Az élet szerzőjét... megöltétek, de az Isten feltámasztotta halottaiból. (Csel. 3, 15.) — Az apostolok pedig nagy erővel tesznek vala tanúságot Urunknak, Jézus Krisztusnak feltámadásáról. (Csel. 4, 33.) — A mi atyáinknak Istene feltámasztotta Jézust, kit ti a fára függesztve megöltetek. (Csel. 5, 30.) — Az Isten harmadnapon föltámasztá, s megadá, hogy megjelenjék nem ugyan az egész népnek, hanem az Isten által előre kijelölt tanúknak, minekünk, akik ettünk és ittunk övele, minekutána halottaiból feltámadott. (Csel. 10, 40. 41.) — Az Isten feltámasztotta őt halottaiból harmadnapra. (Csel. 13, 30.) — (Jézus) aki odaadatott bűneinkért és feltámadott megigazulásunkért. (Róm. 4, 25.) — Ki az, aki kárhoztasson? Krisztus Jézus, aki meghalt, mi több, fel is támadt, az Isten jobbján van s közben is jár érettünk? (Róm. 8, 34.) — Krisztus ugyanis azért halt meg és támadt fel, hogy holtaknak is, élőknek is az uruk legyen. (Róm. 14, 9.) — Mert mindenekelőtt azt közöltem veletek, amit én is vettem: hogy Krisztus meghalt a mi bűneinkért, az Írások szerint, és hogy eltemettetett, és hogy feltámadott harmadnapon az Írások szerint, és hogy megjelent Kéfásnak, és azután a tizenegynek, azután megjelent több mint ötszáz testvérnek egyszerre, akik közül a legtöbben még élnek, egyesek pedig elszenderültek; azután megjelent Jakabnak, majd valamennyi apostolnak; mindnyájuk után pedig, mint idétlennek, megjelent nekem is. (Kor. I 15, 3—8.) — Valamennyiért meghalt Krisztus, hogy azok is, akik élnek, már ne önmaguknak éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és föltámadt. (Kor. II 5, 15.) — Gondolj az Úr Jézus Krisztusra, Dávid sarjára, ki feltámadott a halálból, mint ahogy hirdeti az én evangéliumom. (Tim. II 2, 8.)

MENNYBEMENETELE. 1. Utalások a mennybemenetelre: Majd látjátok az Emberfiát fölmenni oda, hol azelőtt volt. (Ján. 6, 63.) — Még kevés ideig vagyok veletek, és ahhoz megyek, aki engem küldött. Keresni fogtok majd engem, de nem találtok; és ahol én vagyok, ti nem jöhettek oda. (Ján. 7, 33.) — Még egy kis idő, és már nem láttok engem; és megint egy kis idő, és megláttok engem; mert az Atyához megyek. (Ján. 16, 16.) — Én már nem vagyok e világban, ők meg a világban vannak, én pedig tehozzád megyek. (Ján. 17, 11.)

2. A mennybemenetel ténye: Az Úr Jézus tehát, miután szólott nekik, fölvétetett a mennybe, és ül az Istennek jobbja felől. (Márk 16, 19.) — És lőn, hogy áldás közben eltávozék tőlük, és mennybe viteték. (Lk. 24, 51.) — Senki sem ment föl mennybe, hanem csak az, ki mennyből szállott alá, az Emberfia, ki mennyben vagyon. (Ján. 3, 13.) — Miután ezeket mondotta, szemük láttára felemelkedék és felhő vevé fel őt szemük elől. (Csel. 1, 9.) — Ábrahámnak Istene és Izsáknak Istene, Jákobnak Istene és a mi atyáinknak Istene megdicsőítette fiát, Jézust, kit ti kiszolgáltattatok ugyan s megtagadtatok Pilátus színe előtt, noha ez úgy ítélkezett, hogy szabadon bocsátja őt. (Csel. 3, 13.) — (Üdvözítő hatalmát Isten) megmutatott Krisztusban, mikor föltámasztotta halottaiból és jobbjára helyezte a mennyekben. (Ef. 1, 20.) — Azért mondja az Írás: Felment a magasba és fogva vitte a zsákmányt; ajándékokat adott az embereknek. (Ef. 4, 8; V. ö. Zsolt. 67, 19.) — (Jézus) aki az Isten jobbján van, miután — elnyelvén a halált, hogy

az örök életnek örökösei legyünk — felment a mennybe, uralma alá vetvén az angyalokat és hatalmasságokat és erőket. (Pét. I 3, 22.)

TRÓNJA AZ ATYA JOBBJÁN. Szólt az Úr az én Uramnak: ülj le jobbom felől, míg én ellenségeidet lábad zsámolyává teszem. (Zsolt. 109, 1.) — Egykor látni fogjátok az Emberfiát az Isten hatalmának jobbján ülni, és eljönni az ég felhőiben. (Máté 26, 64; Márk 14, 62.) — Ámde mostantól fogva az Emberfia az Isten hatalmának jobbján fog ülni. (Lk. 22, 69.) — Örökké trónol Istennek jobbján, várván immár, míg ellenségei lába zsámolyává tétetnek. (Zsid. 10, 12. 13.)

MÁSODIK ELJÖVETELE. Az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival, és akkor majd megfizet mindenkinek cselekedetei szerint. (Máté 16, 27.) — Akkor majd feltűnik az Emberfiának jele az égen; és jajveszékelni fognak a föld minden népei, és meglátják az Emberfiát, amint jön az ég felhőiben, nagy hatalommal és fönséggel. (Máté 24, 30.) — Egykor látni fogjátok az Emberfiát az Isten hatalmának jobbján ülni és eljönni az ég felhőiben. (Máté 26, 64; Márk 14, 62.) — Miként a cikkázó villám fénylik az ég egyik végétől a másikig, úgy lészen az Emberfia is az ő napján. (Lk. 17, 24 sk.) — Meglátják majd az Emberfiát, amint jön a felhőkben nagy hatalommal és dicsőséggel. (Lk. 21, 27.) — Ha már elmentem és helyet készítettem nektek, ismét eljövök és magamhoz veszlek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek. (Ján. 14, 3.) — Galileai férfiak, mit álltok és néztek az égre? Ez a Jézus, ki fölvétetett mellőletek az égbe, úgy jő majd el, mintahogy felmenni láttátok őt az égbe. (Csel. 1, 11.) — Ime a felhőkön jő, és látni fogja őt minden szem, és akik őt átalverték; és mellüket verik majd miatta a földnek összes néptörzsei. (Jel. 1, 7.)

ÍTÉLKEZÉSE ELEVENEK ÉS HOLTAK FELETT. Nem . . . ítél az Atya senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta. (Ján. 5, 22.) — Meg is parancsolá nekünk, hogy hirdessük a népnek, és bizonyítsuk, hogy ő az, akit az Isten az élők és a holtak bírájává tett. (Csel. 10, 42.) — Ő meghatározott egy napot, amelyen ítélkezni fog a világon igazságban egy férfi által, akit arra rendelt és igazolt mindenki előtt, mikor feltámasztotta halottaiból. (Csel. 17, 31.) — Mindazok . . . akik a törvény nélkül vannak s vétkeztek, elvesznek a törvény nélkül is; mindazok pedig, kik a törvény alatt vétkeztek, elítéltetnek a törvény által, . . . majd azon a napon, mikor az Isten ítélkezni fog Jézus Krisztus által az emberek rejtett dolgairól az én evangéliumom szerint. (Róm. 2, 12. 16.) — Kérvekérlek az Isten előtt s Jézus Krisztus előtt, ki ítélni fog eleveneket és holtakat, az ő eljövetelére és az ő országára. (Tim. II 4, 1.)

5. JÉZUS ÉLETÉVEL KAPCSOLATOS DOLGOK

NEVE. 1. Jézus neve: (Mária) fiat fog szülni, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert ő szabadítja meg népét bűneitől. (Máté 1, 21; V. ö. Lk. 1, 31.) — Ime a szűz méhében fogan és fiat szül, és Emmánuelnek fogják hívni, amit így értelmeznek: Velünk az Isten. (Máté 1, 23; V. ö. Iz. 7, 14.) — Ezért az Isten is igen felmagasztalta őt és oly nevet adott neki, mely min-

den más név fölött van: hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon: az égieké, a földieké és az alvilágiaké, s minden nyelv vallja az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr. (Filipp. 2, 9—11.) És látám a megnyílt eget, és íme egy fehér ló; és aki azon ült, Hűségesnek és Igaznak hivaték . . . És vértől ázott ruhába volt öltözve, és neve Isten Igéjének hivatik. (Jel. 19, 11. 13.)

2. Jézus nevének ereje: Az ő neve adott erőt a nevében való hit által ennek (a sántának), akit ti láttok és ismertek. (Csel. 3, 16.) — Vegyétek tudomásul mindnyájan, ti és Izrael egész népe, hogy a mi Urunknak, a Názáreti Jézus Krisztusnak neve által, kit ti keresztre feszítettetek, kit Isten feltámasztott halottaiból, ő általa áll ez itt előttetek egészségesen. (Csel. 4, 10.) — Nincsen üdvösség senki másban. Mert más név nem is adatott az embereknek az ég alatt, amelyben üdvözülnünk kellene. (Csel. 4, 12.) — Róla tanúságot tesznek a próféták mind, hogy mindenki megnyeri a bűnök bocsánatát az ő neve által, aki csak hisz benne. (Csel. 10, 43.) — Mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül. (Róm. 10, 13.)

3. Gyakorlati buzdítások: Bármit cselekesztek szóval vagy tettel, mindent tegyetek az Úr Jézus Krisztus nevében, és adjatok hálát az Istennek, az Atyának ő általa. (Kol. 3, 17.) — Ez az ő parancsa, hogy higgyünk az ő Fiának, Jézus Krisztusnak nevében. (Ján. I 3, 23.)

SZAVA. Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak. (Máté 24, 35.) — (A jó pásztornak) az ajtónálló ajtót nyit, és a juhok az ő szavára hallgatnak, és nevükön szólítja a maga juhait, és vezeti azokat. Midőn juhait kiereszti, előttük megyen, és a juhok őt követik, mert ismerik szavát. (Ján. 10, 3. 4.) — Az én juhaim szavamat hallgatják; és én ismerem őket, és követnek engem; és én örök életet adok nekik, és nem vesznek el mindörökké, és senki sem ragadja el őket kezemből. (Ján. 10, 27. 28.) — Mindaz, aki az igazságból való, hallgat az én szómra. (Ján. 18, 37.) — Ime az ajtónál állok és kopogok; ha valaki meghallja szavamat és megnyitja nekem az ajtót, bemegyek hozzá és vele étkezem és ő énvelem. (Jel. 3, 20.)

TANÍTÁSA. 1. Az én tanításom nem enyém, hanem azé, aki engem küldött. (Ján. 7, 16.) — Én nem beszéltem magamtól, hanem ki engem küldött, az Atya, ő adott nekem parancsot, hogy mit mondjak és mit beszéljek. (Ján. 12, 49.) — Megismertettem nevedet az emberekkel, kiket e világból nekem adtál. (Ján. 17, 6.)

2. Hasonlatok Jézus tanításában: A szűk és a széles út. (Máté 7, 13. 14; Lk. 13, 24.) — A föld saváról. (Máté 5, 13; Márk 9, 49; Lk. 14, 34. 35.) — A világ világosságáról. (Máté 5, 14—16; Lk. 8, 16—17.) — A vékára tett gyertya. (Máté 5, 15; Márk 4, 21; Lk. 8, 16.) — A szemről, mint a test világáról. (Máté 6, 22. 23; Lk. 11, 34—36.) — A két úrról. (Máté 6, 24; Lk. 16, 13.) — A szálkáról és a gerendáról. (Máté 7, 1—5; Lk. 6, 41. 42.) — Ne adjátok a szent dolgokat az ebeknek. (Máté 7, 6.) — A bárányőrbe öltözött farkasról. (Máté 7, 15. 16.) — A fa gyümölcseiről ismerhető föl. (Máté 7, 17—20; Lk. 6, 43. 44.) — A sziklára épített házról. (Máté 7, 24—27; Lk. 6, 47—49.) — A jegyesről. (Máté 9, 15; Márk 2, 19. 20; Lk. 5, 34. 35.) — Az új foltról a régi ruhán. (Máté 9, 16; Márk

2, 21; Lk. 5, 36.) — A borról és a tömlőről. (Máté 9, 17; Márk 2, 22; Lk. 5, 37. 38.) — A furulyázó gyermekekről. (Máté 11, 16—19; Lk. 7, 31—35.) — A verembe esett juhról. (Máté 12, 11. 12.) — Az önmagában meghasonlott országról. (Máté 12, 25—26; Márk 3, 23—27; Lk. 11, 17—23.) — A fa gyümölcseiről ismerhető meg. (Máté 12, 33. 34.) — A jó és rossz emberről. (Máté 12, 35; Lk. 6, 45.) — Az ördögtől megszabadult emberről. (Máté 12, 43—45; Lk. 11, 24—26.) — A mustármagról. (Máté 13, 31. 32; Márk 4, 30—32; Lk. 13, 18. 19.) — A kovászról. (Máté 13, 33; Lk. 13, 20. 21.) — Az elrejtett kincsről. (Máté 13, 44.) — A megtalált gyöngyről. (Máté 13, 45. 46.) — A tengerbe vetett hálóról. (Máté 13, 47—50.) — Az önmagától termést hozó földről. (Márk 4, 26—29.) — Az ó- és újborról. (Lk. 5, 39.) — A két adósról. (Lk. 7, 41—44.) — A vékára tett gyertyáról. (Lk. 11, 33.) — A fúvó szélről. (Ján. 3, 8.) — A rézkígyóról. (Ján. 3, 14.) — Az élő vízről. (Ján. 4, 15. 16.) — Az aratásról. (Ján. 4, 35—38.)

3. Példabeszédek Jézus tanításában: A magvetőről. (Máté 13, 1—9; Márk 4, 1—9; Lk. 8, 4—8.) — A jó magról és a konkolyról. (Máté 13, 24—30.) — Az elveszett juhról. (Máté 18, 11—14; Lk. 15, 3—7.) — Az adós szolgáról. (Máté 18, 23—35.) — A szőllőmunkásokról. (Máté 20, 1—16.) — A két szőllőbe küldött fiúról. (Máté 21, 28—32.) — A hűtlen vincellérekről. (Máté 21, 33—46; Márk 12, 1—12; Lk. 20, 9—17.) A királyi lakomára meghívottakról. (Máté 22, 1—14.) — A fügefáról. (Máté 24, 32—35; Márk 13, 28—31; Lk. 21, 29—33.) — Az éber szolgáról. (Máté 24, 42—44; Márk 13, 33—37; Lk. 12, 35—40.) — A hű és okos, a hűtlen és ostoba szolgáról. (Máté 24, 45—50; Lk. 12, 41—48.) — A tíz szűzről. (Máté 25, 1—13.) — A talentumok felhasználásáról. (Máté 25, 14—30.) — Az irgalmas szamaritánusról. (Lk. 10, 29. 37.) — A bajbajutott jóbarátról. (Lk. 11, 5—8.) — Az ostoba gazdagról. (Lk. 12, 16—21.) — A terméketlen fügefáról. (Lk. 13, 1—9.) — A szűk kapuról. (Lk. 13, 22—30.) — A helyek válogatásáról a lakoma asztalánál. (Lk. 14, 7—11.) — A lakomára meghívottakról. (Lk. 14, 15—24.) — A tornyot építő emberről. (Lk. 14, 28—33.) — Az elvesztett garasról. (Lk. 15, 8—10.) — A tékozló fiúról. (Lk. 15, 11—32.) — A hamis sáfárról. (Lk. 16, 1—8.) — A dúsgazdag emberről és a szegény Lázárról. (Lk. 16, 19—31.) — A gonosz bíróról. (Lk. 18, 1—8.) — A farizeusról és a vámosról. (Lk. 18, 9—14.) — A minák felhasználásáról. (Lk. 19, 12—25.) — A jó pásztorról. (Ján. 10, 1—18.) — A szőllőtőről és a szőllővesszőről. (Ján. 15, 1—8.)

EVANGÉLIUMA. Eredj fel magas hegyre, te, ki Sionnak jó hírt viszel; emeld fel hatalmasan hangodat, ki Jeruzsálemnek jó hírt viszel; emeld fel szavadat, ne félj! Mondd Júda városainak: Ime a ti Istenetek! Ime az Úr Isten hatalommal jő, és karja uralkodásra kész; íme, vele jő jutalma, és előtte zsákmánya. (Iz. 40, 9. 10.) — Ime a hegyeken van a jó hírt hozónak lába, azé, aki békét hirdet. Uld meg, Júda, ünnepeidet és váltsd be fogadalmaidat, mert nem halad át többé rajtad Beliál; mindenestül elveszett! (Náh. 1, 15.) — Minden nemzeteknél kell, hogy hirdettessék az evangélium. (Márk 13, 10.) — Nem szégyenlem ugyanis az evangéliumot, mert az Istennek ereje az mindenkinek az üdvösségére, aki hisz, elsősorban a zsidónak és a görögnek. (Róm. 1,

16.) — Mily gyönyörűségesek azok lábai, kik hirdetik a békét, hirdetik a jókat. De nem mindnyájan fogadták engedelmességgel az evangéliumot. Azért mondja Izaiás: Uram, ki hitt annak, amit tőlünk hallott? (Róm. 10, 15. 16.) — Ha a mi evangéliumunk mégis el van takarva, azok előtt van eltakarva, akik elvesznek; akikben a világ istene megvakította a hitetlen értelmet, hogy ne ragyogjon számukra az evangélium fénye Krisztus dicsőségéről, ki az Isten képmása. (Kor. II 4, 3. 4.) — Csodálom, hogy attól, aki titeket Krisztus malasztjára hívott, ily hamar más evangéliumra tértek, holott nincsen más; hanem csak vannak egyesek, kik titeket zavarba ejtenek és el akarják ferdíteni Krisztus evangéliumát. De még ha mi, vagy egy angyal az égből hirdetne is nektek más evangéliumot, mint azt, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen! Amint azelőtt mondottuk, most megismétlem: Ha valaki más evangéliumot hirdet nektek, mint azt, amit átvettetek, átkozott legyen! . . . Ugyanis tudtotokra adom, testvérek, hogy az evangélium, melyet én hirdettem, nem ember szerint való; mert én sem embertől nyertem vagy tanultam azt, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából. (Gal. 1, 6—9. 11—12.) — Csak éljetek is méltón Krisztus evangéliumához. (Filipp. 1, 27.) — Ha ugyanis megmaradtok megalapozva a hitben, állhatatosan s rendíthetetlenül az evangélium reménységében, melyet hallottatok, mely hirdettetett minden teremtménynek az ég alatt, s melynek én, Pál, szolgája lettem. (Kol. 1, 23.) — Mert mi az evangéliumot nálatok nem egyedül beszéddel hirdettük, hanem erővel és Szentlélekkel is és nagy teljességgel. (Tessz. I 1, 5.) — Szenvedj velem az evangéliumért az Isten erejének segítségével. (Tim. II 1, 8.)

BÉKÉJE. Ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre; nem jöttem békét hozni, hanem kardot. (Máté 10, 34; Lk. 12, 51.) — Békességet hagyok nektek, az én békességemet adom nektek; nem miként a világ adja, adom én nektek. (Ján. 14, 27.) — Eljött, hogy békét hirdessen nektek, kik távollevők voltatok, s békét a közellevőknek. (Ef. 2, 17.)

KERESZTJE. 1. Krisztus keresztje. Sokan élnek úgy, — sokszor mondtam nektek s most is sírva mondom — mint Krisztus keresztjének ellenségei. Ezeknek végük pusztulás, Istenük a hasuk, s dicsekvésük az, ami a szégyenük. Ők földi dolgokat hajhásznak. (Filipp. 3, 18. 19.) — Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak keresztjében, ki által a világ megfeszíttetett nekem, és én a világnak. (Gal. 6, 14.) — A kereszt igéje azoknak, akik elvesznek, ugyan oktalanság, de azoknak, akik üdvözülnek, vagyis nekünk, Istennek ereje. (Kor. I 1, 18.)

2. Az élet keresztje: Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem. (Máté 16, 24; Márk 8, 34; Lk. 9, 23.) — Aki föl nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó énhozzám. (Máté 10, 38; Lk. 14, 27.)

TANÍTVÁNYAI. 1. Nem nagyobb a tanítvány mesterénél: Nem különb a tanítvány mesterénél, sem a szolga uránál. Elég a tanítványnak, ha olyan lesz, mint mestere, és a szolgának, ha olyan, mint ura. (Máté 10, 24. 25.) — Nem föllebbvaló a tanítvány mesterénél; tökéletes lesz pedig mindenki, ha olyan, mint a mestere. (Lk. 6, 40.)

— Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem az apostol nem nagyobb annál, aki őt küldte. (Ján. 13, 16.)

2. Kik lehetnek Jézus tanítványai? Ha valaki hozzám jön, és nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még önnön lelkét is, nem lehet az én tanítványom. És aki nem hordozza keresztjét és nem jön utánam, nem lehet nekem tanítványom. (Lk. 14, 26. 27.) — Mindaz közületek, ki le nem mond mindenről, amije van, nem lehet nekem tanítványom. (Lk. 14, 33.) — Mondá azért Jézus ama zsidóknak, kik neki hittek: Ha ti megmaradtok az én igéimben, valóban tanítványaim vagytok. (Ján. 8, 31.) — Arról fogja mindenki megismerni, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz. (Ján. 13, 35.)

HIVEI. 1. A hívek egysége Krisztusban: Szent Atyám! tartsd meg őket a te nevedben, kiket nekem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi. (Ján. 17, 11.) — Mindnyájan egyek legyenek, amint te Atyám énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk, és így elhiggye a világ, hogy te küldöttél engem. Én pedig a dicsőséget, melyet nekem adtál, közöltem velük, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk, én őbennük, te meg énbennem, hogy tökéletesen eggyé legyenek, és megismerje a világ, hogy te küldöttél engem és szeretted őket, miként engem is szerettél. (Ján. 17, 21. 23.) — A hívők sokaságának pedig szíve-lelke egy volt s egyikük sem mond vala semmit sem a magáénak a birtokából, hanem mindenük közös vala. (Csel. 4, 32.) — Amint . . . egy testben sok testrészünk van, nincs azonban minden testrésznek ugyanaz a rendeltetése, akképen sokan vagyunk egy test Krisztusban; egyenkint azonban egymásnak tagjai. (Róm. 12, 4. 5.) — Amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan egy lélekkel egy testté kereszteltettünk. (Kor. I 12, 12.) — Nincs többé zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő; mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban. (Gal. 3, 28.) — Most már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe, az apostolok és a próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Krisztus Jézus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény az Úr szent templomává növekszik. Ti is egybeépültök benne az Istennek lakóhelyévé a Lélekben. (Ef. 2, 19—22.) — Egy test és egy lélek, amikép hivatástok egy reménységre szól. (Ef. 4, 4.) — Mígnem mindnyájan eljutunk a hitnek s az Isten Fia megismerésének egységére. (Ef. 4, 13.)

2. A hívek egyesülése Krisztussal: Aki nincs velem, ellenem vagyon, és aki nem gyüjt velem, szétszór. (Lk. 11, 23.) — Én vagyok az igazi szőllőtő, és Atyám a szőllőműves. Minden szőllővesszőt, mely énrajtam gyümölcsöt nem hoz, lemetsz, és minden gyümölcstermőt megtisztogat, hogy többet teremjen . . . Maradjatok énbennem és én tibennetek. Miként a szőllővessző nem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőllőtőn: úgy ti sem, ha énbennem nem maradtok. Én vagyok a szőllőtő, ti a szőllővesszők. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz; mert nálam nélkül semmit sem tehettek. Ha valaki énbennem nem marad, kivetik azt, mint a szőllővesszőt, és elszárad;

és összeszedik és tűzre vetik, és elég. (Ján. 15, 1. 2. 4—6.) —Atyám! Akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, melyet nekem adtál, mert szerettél engem a világ alkotása előtt. (Ján. 17, 24.) — Ki szakít el minket Krisztus szeretetétől? . . . Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövendők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, mely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon. (Róm. 8, 35—39.) — Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem. (Gal. 2, 20.)

II. FEJEZET: EGYHÁZ

JÉZUS ÉS AZ EGYHÁZ. *Jézus hirdeti a mennyek országa elközeledtét:* Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyek országa. (Máté 4, 17; 10, 7; Lk. 10, 9.) — *Meg is érkezett már. Amikor a Belzebubbal való szövetkezéssel vádolják, mondja:* Ha . . . én az Isten Lelke által űzöm ki az ördögöket, akkor elérkezett hozzátok az Isten országa. (Máté 12, 28; Lk. 11, 20.) — *Vannak hallgatói között, kik már meg fogják látni az Isten országa kifejlődését:* Vannak az itt állók között némelyek, kik nem ízlelnek halált, mígnem meglátják az Isten országát. (Lk. 9, 27.) — *A jelen nemzedék már be is léphet ebbe az országba:* Hogyha nem fogja fölülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába. (Máté 5, 20; 7, 21; 18, 3.) — *Fölszólít az Isten országa keresésére:* Keressétek . . . először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadatnak nektek. (Máté 6, 33; Lk. 12, 31.) — *A meghívást ebbe az országba példázza:* a szőllőműves házigazdáról és a fiának menyegzőt szerző királyi emberről szóló példabeszédekkel. (Máté 20, 1. stb.; 22, 1. stb.) — *Ez az Isten országa különböző a zsinagógától.* Ezt tanítja: a gyilkos szőllőművesekről, a királyi menyegzőről, valamint a mustármagról szóló példabeszédekben. (Máté 21, 33 sk.; 22, 1 sk.; 13, 31 sk.) — *A zsidókat az a veszély fenyegeti, hogy ez az Isten országa elvétetik tőlük:* Elvétetik tőletek az Isten országa, és olyan népnek adatik, mely meghozza annak gyümölcsét. (Máté 21, 43.) — *Korholja a farizeusokat:* Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! Kik bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt, mert ti nem mentek be, és a befelé menőket sem hagyjátok bemenni. (Máté 23, 13.) — *Állítja, hogy ez az ország LELKI ORSZÁG:* Nem jön el az Isten országa szembetűnő módon. (Lk. 17, 20.) — Az én országom nem e világból való. Ha e világból volna az én országom, harcra kelnének szolgáim, hogy kezébe ne adassam a zsidóknak. Valójában az én országom nem innét való. (Ján. 18, 36.) — *De azért külsőleg is LÁTHATÓ ORSZÁG.* Ezt igazolja azokkal a hasonlatokkal, amelyekben az egyházat a jó maggal bevetett szántóföldhöz, a szántóföldben elrejtett kincshez, tengerbe vetett hálóhoz, akolhoz hasonlítja. (Máté 13, 24; 13, 44; 13, 47; Ján. 10, 16.) — *Megjelöli egyházának látható fundamentumát:* Te Péter vagy, és erre a kősziklára fogom

építeni egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. (Máté 16, 18.) — *Kiválasztja apostolait, jövendő egyházának látható elöljáróit. Élükre sz. Pétert állítja:* Neked adom a mennyek országa kulcsait. És amit megkötendesz a földön, meg lészen kötve a mennyekben is, és amit föloldandasz a földön, fel lészen oldva a mennyekben is. (Máté 16, 19.) — Ne félj, ezentúl már embereket fogsz. (Lk. 5, 10.) — Simon, Simon! Ime a sátán kikért titeket magának, hogy megrostáljon, mint a búzát; de én könyörögtem érted, hogy meg ne fogyatkozzék hited, és te egykoron megtérvén, megerősítsd testvéreidet. (Lk. 22, 31. 32.) — Mondá Jézus Simon Péternek: Simon, János fia! jobban szeretsz-e engem ezeknél? Felelé neki: Igen, Uram! te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat. Ismét mondá neki: Simon, János fia! szeretsz-e engem? Felelé neki: Igen, Uram! te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat. Harmadszor mondá neki: Simon, János fia! Szeretsz-e engem? Elszomorodék Péter, hogy harmadszor kérdé őt: Szeretsz-e engem? és felelé neki: Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én juhaimat. (Ján. 21, 15—17.) — *Szent Péter gyakorolta is ezen elsőségét:* (A jeruzsálemi zsinaton) nagy vitatkozás támadt, fölkele Péter és szóla hozzájuk . . . Erre az egész sokaság elhallgatott. (Csel. 15, 7. 12.) — *Az apostolokat is felruházza az Úr tanítói hatalommal:* Elmenvén tehát, tanítsatok minden népet . . . tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. (Máté 28, 19; Márk 16, 15.) — *Hatalmat ad nekik a lelkiismeretek fölött:* Ha . . . (valaki) az egyházra sem hallgat, legyen neked mint a pogány és a vámos. Bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve a mennyben is, és amiket föloldoztok a földön, fel lesznek oldozva mennyben is. (Máté 18, 17. 18.)

SZENT PÁL ÉS AZ EGYHÁZ. *Szent Pál önálló vallási társaságot lát az Egyházban:* Más alapot senki sem vethet azon kívül, mely vettetett, mely Krisztus Jézus. (Kor. I 3, 11.) — *Jézus az egyház feje, mely neki teste:* Mindent a lába alá vetett, s megtette őt mindenek fölött az egyház fejévé, mely neki teste és annak a teljessége, aki mindeneket mindenben betölt. (Ef. 1, 22.) — A férfi éppúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az egyháznak . . . Amint az egyház Krisztusnak alá van rendelve, úgy az asszonyok is mindenben férjük alá. (Ef. 5, 23. 24.) — Ő a testnek, az egyháznak a feje, ő a kezdet, elsőszülött a halottak közül, hogy az övé legyen az elsőség mindenben. (Kol. 1, 18.) — Krisztus a fej, „amely az egész testről gondoskodik az egybekötések és az ízületek segítségével és azt összetartja, hogy gyarapodjék az Isten akarata szerint való növekedésben". (Kol. 2, 19.) — *A hívek tagjai ennek a testnek:* Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja? (Kor. I 6, 15; Ef. 5, 30; Róm. 12, 4.) — *Lelke ennek az organizmusnak a Szentlélek:* Mi mindnyájan egy Lélekkel egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk. (Kor. I 12, 13.) — Itt már nincs pogány, nincs zsidó, nincs körülmetélkedés és körülmetéletlenség, nincs barbár és szkíta, nincs szolga és szabad; hanem minden és mindenben Krisztus. (Kol. 3, 11.) — *Az egyház Szent Pál szerint*

is lelki ország: Az Isten országa . . . nem étel, és nem ital, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben. (Róm. 14, 17.) — Nem beszédből áll az Isten országa, hanem erőből. (Kor. I 4, 20.) — Az egyház „az igazság oszlopa és szilárd alapja". (Tim. I 3, 15.) — *De azért Szent Pál szerint is az egyház látható társaság:* Az egyház Krisztus „teste". (Ef. 1, 23; 4, 4; Kol. 1, 18.) — Örömest szenvedek értetek s kiegészítem testemben azt, ami hija van Krisztus szenvedéseinek, az ő teste, az egyház javára. (Kol. 1, 24.) — *Az egyház szerinte is egy:* Részekre van-e osztva Krisztus? (Kor. I 1, 13.) — Az egyház „az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Krisztus Jézus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény az Úr szent templomává növekszik". (Ef. 2, 20—21.)

AZ EGYHÁZ EGY ÉS EGYSÉGES. Nemde a Sionról mondják majd: Ez is, az is ott született; mert alapjait maga a Felséges vetette meg. Bejegyzi majd az Úr, amikor összeírja a népeket s a fejedelmeket: Ezek itt születtek. Örvendeznek is majd mindazok, kiknek tebenned van lakásuk. (Zsolt. 86, 5—7.) — Az utolsó időkben az Úr házának hegye szilárdan áll majd a hegyek tetején, és magasabb lesz a halmoknál; hozzátódulnak mind a nemzetek . . . mert a Sionról jő a tanítás, és Jeruzsálemből az Úr igéje. (Iz. 2, 2. 3; Mik. 4, 1—3.) — Felemeli a zászlót a nemzetek ellen, és összegyüjti Izrael menekültjeit, és Júda szétszórtjait összedi a föld négy széléről. És megszűnik a féltékenység Efraim ellen, és elvesznek Júda ellenségei; Efraim nem lesz többé féltékeny Júdára, és Júda nem harcol többé Efraim ellen. (Iz. 11, 12. 13.) — Kelj fel, ragyogj fel Jeruzsálem, mert eljött a te világosságod, s az Úr dicsősége felragyogott fölötted. Mert íme sötétség borítja a földet és homály a népeket, de fölötted felragyog az Úr, és dicsősége megnyilvánul rajtad. (Iz. 60, 1. 2.) — Egyetlen pásztort állítok föléjük, szolgámat, Dávidot, hogy legeltesse őket; ő legelteti majd őket és ő lesz a pásztoruk. (Ezek. 34, 23.) — Egy néppé teszem őket az országban, Izrael hegyein, és egy király uralkodik majd mindnyájuk fölött; és nem leszen többé két nemzet, sem nem oszlanak többé két országra. (Ezek. 37, 22; V. ö. Ján. 10, 16.) — Júda fiai meg Izrael fiai egybesereglenek és egy fejedelmet állítanak maguk fölé, és feljönnek az országból, mert nagy lesz a napja Jezráhelnek! (Oz. 1, 11.) — És ő majd odaáll, és legeltet az Úr erejével, az Úrnak, az ő Istenének fenséges nevében, és ők biztonságban lakoznak, mert ő akkor nagy lesz a föld széléig. (Mik. 5, 4.) — Az Úr lesz az egész föld királya: ama napon az Úr lesz az egyetlen, és az ő neve lesz az egyetlen. (Zak. 14, 9.) — Ugyanehhez a témához lásd az előző két pontot: Jézus és az Egyház, és Szent Pál és az Egyház.

AZ EGYHÁZ SZENT. És leszen, hogy mindazt, aki Sionban megmarad, és Jeruzsálemben életben marad: szentnek hívják majd, mindazt, aki az élők jegyzékében van Jeruzsálemben. És az Úr majd kimossa Sion leányainak szennyét, és Jeruzsálem vérbűnét kimossa belőle az ítélet lelkével és a tűz lelkével. (Iz. 4, 3. 4.) — Öltsd fel díszes ruhádat, Jeruzsálem, a Szentnek városa, mert nem megyen át többé rajtad körülmetéletlen és tisztátalan! (Iz. 52, 1.) — Kelj fel, ragyogj fel, Jeruzsálem, mert eljött a te világosságod, s az Úr dicsősége felragyogott fölötted. Mert

íme sötétség borítja a földet és homály a népeket, de fölötted felragyog az Úr és dicsősége megnyilvánul rajtad. (Iz. 60, 1. 2.) — Örvendve örvendek az Úrban, és lelkem ujjong az én Istenemben, mert felöltöztetett az üdv ruházatába, s az igazság köntösével vett körül, mint a vőlegényt, ki koszorúval ékesíti magát, és mint a menyasszonyt, ki ékszereivel díszíti fel magát. (Iz. 61, 10.) — Néped majd csupa igazból áll. (Iz. 60, 21.) — Szent népnek hívják majd őket, az Úr megváltottjainak. (Iz. 62, 12.) — Olyanokká teszem bíráidat, mint azelőtt voltak, és tanácsadóidat, mint hajdanában; azután majd „Igazság városá"-nak hívnak, hűséges városnak. (Iz. 1, 26.) — És teremt az Úr a Sion hegyének egész helye fölé . . . nappalra felhőt, és éjjelre füstöt és lobogó tűzhöz hasonló fényességet, mert minden dicsőség felett ott lesz az ő oltalma. (Iz. 4, 5.) — Az egész völgy . . . az egész halál-vidék Kedron patakjáig és keletfelé egészen a Lovak kapujának szegletéig az Úrnak szent helye leszen; nem pusztul el és nem rontják le soha többé. (Jer. 31, 40.) — Azokban a napokban megszabadul majd Júda, és Jeruzsálem biztonságban lakik; és ezzel a névvel illetik majd: „Az Úr, a mi igazunk!" (Jer. 33, 16.) — Vedd körül magadat az Isten igazságának palástjával, és tedd fejedre az Örökkévaló dicsőségének koronáját. (Bár. 5, 2.) — Isten ezt a nevet adja neked mindörökre: „Igazság békéje" és „Jámborság dicsősége". (Bár. 5, 4.) — Ez a törvénye a háznak, mely a hegy tetején áll: Egész területe köröskörül szentséges. (Ezek. 43, 12.) — A Sion hegyére szabadulás jő, és szent leszen az. (Abd. 1, 17.) — Én, az Úr vagyok a ti Istenetek, ki szent hegyemen, a Sionon lakom; és Jeruzsálem szent leszen, és idegenek nem vonulnak át többé rajta. (Jóel 3, 17.) — Azon a napon még a lovak zabláin is ez leszen: „Szent az Úr számára" . . . és nem lesznek többé kalmárok a seregek Urának házában ama napon. (Zak. 14, 20. 21.) — Most már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe, az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Krisztus Jézus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény az Úr szent templomává növekszik. (Ef. 2, 19. 20. 21.) — Krisztus szerette az egyházat, és önmagát adta érette a végett, hogy megszentelje és megtisztítsa a víz fürdőjében az élet igéjével, s dicsővé tegye magának az egyházat, hogy sem folt, sem ránc, sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen szent és szeplőtelen. (Ef. 5, 25—27.)

EGYEDÜL ÜDVÖZÍTŐ. Előkép: Noé bárkája. — Ragyogó fénnyel fogsz tündökölni, és hódolnak majd néked a földnek végei mind. Hozzád jönnek a népek a távolból, ajándékkal kezükben imádják az Urat tebenned és földedet szentnek hirdetik ők, mert benned szólítják majd a nagy nevet. Átkozottak lesznek, kik megvetnek és kárhozottak mindnyájan, kik káromolnak, de áldottak lesznek, kik felépítenek téged. (Tób. 13, 13—16.) — Siont választotta ki az Úr, azt választotta lakásául. Ez lesz a nyugvóhelyem mindörökre, itt lesz a lakásom, mert ezt szeretem . . . Dávidnak itt szarvat növelek, Fölkentemnek szövétneket készítek. Ellenségeit szégyenbe öltöztetem, de rajta kivirágzik szentségem. (Zsolt. 131, 13. 14. 17. 18.) — Teremt az Úr a Sion hegyének egész helye fölé . . . nappalra felhőt, és éjjelre füstöt és lobogó

tűzhöz hasonló fényességet, mert minden dicsőség felett ott lesz az ő oltalma. (Iz. 4, 5.) — Szabadítást adok a Sionon. (Iz. 46, 13.) — Megváltóként jő Sion számára, azok számára, kik megtérnek a gonoszságból Jákobban. (Iz. 59, 20.) — Ezekiel látomásában a templomból fakadó folyamról mondja: „Amerre ez a folyó ér, minden élő és mozgó lény élni fog. Ahová eljut a víz, igen sok lesz a hal; ahová elér a folyó, egészséges lesz és élni fog minden lény." (Ezek. 47, 9.) — Eljegyezlek magamnak örökre, eljegyezlek magamnak annak rendje és módja szerint jósággal és szeretettel, eljegyezlek magamnak hűséggel, és te majd megtudod, hogy én vagyok az Úr. És leszen azon a napon: Javára leszek, — úgymond az Úr, — javára leszek az egeknek, és azok javára lesznek a földnek . . . S én bevetem őt magamnak az országba, és irgalmazok annak, aki „Nincs irgalom!" volt. És azt mondom „Nem az én népem"-nek: Népem vagy te, — s ő azt mondja: Istenem vagy te! (Oz. 2, 19—24.) — A Sion hegyére szabadulás jő. (Abd. 17.) — És leszen: mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, megszabadul. Mert a Sion hegyén és Jeruzsálemben szabadulás leszen. (Jóel 2, 32.) — Az angyal, aki bennem beszélt, így szólt hozzám: Kiáltsd és mondd: Így szól a seregek Ura: Féltékeny szeretettel szeretem Jeruzsálemet és a Siont. (Zak. 1, 14.) — Így szól a seregek Ura: Visszatérek én Sionhoz, és Jeruzsálemben akarok én lakozni. (Zak. 8, 3.) — Aki pedig nem jő fel a föld nemzetségei közül Jeruzsálembe, hogy imádja a Királyt, a seregek Urát, arra nem hull majd eső. És ha Egyiptom nemzetsége nem zarándokol fel és nem jő el, akkor reájuk sem hull majd eső, hanem az a csapás éri őket, amellyel az Úr sujtja majd az összes nemzeteket, melyek nem jönnek fel, hogy megüljék a sátoros ünnepet. (Zak. 14, 17. 18.)

ÁLTALÁNOS. Isten szava Ábrahámhoz: „Benned nyer áldást a föld minden nemzetsége." (Móz. I 12, 3; 28, 14.) — Olyanná teszem ivadékodat, mint amilyen a föld pora: ha van ember, ki meg tudja számlálni a föld porszemeit, ivadékodat is meg tudja majd számlálni. (Móz. I 13, 16.) — Nézz fel az égre és számláld meg a csillagokat, ha tudod. És mondá néki: Ép így lesz az ivadékod. (Móz. I 15, 5; 22, 17.) — Én szövetséget létesítek közöttem és közötted s felette megsokasítlak . . . az a szövetségem véled, hogy sok nemzetnek atyja léssz . . . felette megszaporítalak és nemzetekké teszlek s királyok származnak majd tőled. (Móz. I 17, 2. 4. 6.) — Kérd tőlem, és neked adom a nemzeteket örökségedül, s a föld határait osztályrészedül. (Zsolt. 2, 8.) — Uralkodjék tengertől tengerig, a folyamtól a földkerekség széléig. Boruljanak le előtte az etiopsok, és nyalják ellenségei a port. (Zsolt. 71, 8.) — Tarsis királyai és a szigetek adományokat hordjanak, Arábia és Szába királyai ajándékokat hozzanak; hódoljon előtte a föld minden királya, s legyen minden nemzet a szolgája. (Zsolt. 71, 10.) — Kihoztad Egyiptomból e szőllőtőt, nemzeteket űztél el, hogy elültethesd őt, utat egyengettél neki, elültetted gyökereit, s ellepte a földet. Árnyéka elborította a hegyeket, vesszei az Isten cédrusfáit. Kiterjesztette indáit a tengerig, hajtásait a folyamig. (Zsolt. 79, 9—12.) — Azon a napon Jessze gyökere leszen a népek zászlaja; ő utána kérdezősködnek majd a nemzetek. (Iz. 11, 10.) — Kevés az, hogy szolgám

légy nekem Jákob törzseinek helyreállításában és Izrael maradékának visszatérítésében: Ime a nemzetek világosságává tettelek, hogy üdvösségem légy a föld széléig. (Iz. 49, 6.) — Figyeljetek reám, . . . mert tanítás indul ki tőlem, és igazságom a népek megvilágosításán pihen meg. (Iz. 51, 4.) — A jövevény majd hozzájuk csatlakozik, és Jákob házához társul. És népek ragadják meg őket, és elviszik őket lakóhelyükre, és tulajdonaivá teszi őket Izrael háza az Úr földén. (Iz. 14, 1. 2.) — Tedd szélessé sátrad helyét, és feszítsd ki hajlékaid kárpitjait, ne kíméld; hosszabbítsd meg köteleidet, és szegeidet verd be erősen. Mert kiterjedsz majd jobb- és balfelé, és ivadékod nemzeteket örököl és elhagyott városokat benépesít. (Iz. 54, 2. 3.) — Mindenkit, ki vigyáz, hogy a szombatot meg ne szentségtelenítse, és megtartja szövetségemet: Elvezetem szent hegyemre és megörvendeztetem imádságom házában . . . Házam ugyanis imádság háza lesz minden nép számára. (Iz. 56, 6. 7. — Az egész Iz. 60. fejezet.) — Elküldök közülük olyanokat, kik megszabadultak, a nemzetekhez: . . . azokhoz, kik nem hallottak rólam és nem látták dicsőségemet. És hirdetik majd dicsőségemet a nemzeteknek. (Iz. 66, 19.) — Abban az időben Jeruzsálemet az Úr trónjának hívják majd, és egybegyűlnek hozzá Jeruzsálembe az Úr nevében a nemzetek mind, és nem járnak többé elvetemült szívük gonoszsága után. (Jer. 3, 17.) — Én pedig . . . veszek majd egy ágat a magas cédrusfa tetejéről és elültetem . . . Izrael magas hegyén ültetem el, és ez kisarjadzik majd és gyümölcsöt terem, és nagy cédrussá leszen; alatta laknak majd a madarak mind, és fészket rak valamennyi szárnyas az ő lombjainak árnyékában. (Ezek. 17, 22.) — A kő pedig, amely összetörte a szobrot, nagy heggyé lett, és betöltötte az egész földet. (Dán 2, 35.) — Azon a napon, melyen felépülnek falaid, azon a napon messze lesz a határ. (Mik. 7, 11.) — Leszen azonban az idők végén, hogy az Úr házának hegye szilárdan áll a hegyek tetején, fenn a magasban a halmok felett, és odatódulnak a népek, és odasiet sok nemzet. (Mik. 4, 1. 2.) — Mihez hasonló az Isten országa, mihez hasonlítsam azt? Hasonló a mustármaghoz, melyet vévén az ember, elvete kertjében, és felnövekedék és fává nő, úgyhogy az égi madarak fészkelének ágai közt. És ismét mondá: Mihez hasonlítsam az Isten országát? Hasonló a kovászhoz, melyet vévén az asszony, belevegyíte három véka lisztbe, mígnem az egész megkele. (Lk. 13, 18. 20.) — Jönni fognak napkeletről és napnyugatról és északról és délről, és letelepednek az Isten országában. (Lk. 13, 29.) — (Jézus) által kaptunk kegyelmet és apostoli tisztséget az összes nemzetekre nézve, hogy engedelmeskedjenek hit által az ő nevének. (Róm. 1, 5.)

ÖRÖK. Öröklik a földet az igazak, s örökkön-örökké rajta lakoznak. (Zsolt. 36, 29.) — Amint hallottuk, magunk is láttuk, hogy a seregek Urának városát, a mi Istenünknek városát örökre alapította az Isten! (Zsolt. 47, 9.) — Az ő jelei mily nagyok, és csodái mily hatalmasok. Országa örökkévaló ország, és hatalma nemzedékről-nemzedékre fennmarad. (Dán. 3, 100.) — Az ő országa örökkévaló ország lesz és majd neki szolgál és engedelmeskedik minden király. (Dán. 7, 27.)

MEGRENDITHETETLEN. Benne

van az Isten: meg nem inoghat, megsegíti őt az Isten, mielőtt megvirrad. (Zsolt. 45, 6.) — Gyűljetek csak egybe, ti népek, vereséget szenvedtek! . . . Készüljetek csak fel, vereséget szenvedtek! Övezzétek csak fel magatokat, vereséget szenvedtek! Szőjetek csak tervet, meghiúsul; beszéljetek csak, meg nem valósul, mert velünk az Isten! (Iz. 8, 9 sk.) — Siont az Úr alapította, és benne biztonságban vannak népének szegényei! (Iz. 14, 32.) — Erős városunk nekünk a Sion, védelmül kőfal és bástya van benne. (Iz. 26, 1.) — Tekintsd Siont, ünnepeink városát, szemed nézze Jeruzsálemet, e biztos lakóhelyet, e sátrat, mely máshová át nem vihető, melynek cövekjeit nem szedik föl sohasem, és egyetlen köteléke sem szakad el. (Iz. 33, 20.) — Egy fegyver sem arat sikert, mely ellened készült. (Iz. 54, 17.) — Ezeknek a birodalmaknak az idejében az ég Istene egy más birodalmat támaszt, mely soha meg nem szűnik; annak uralma más népre soha át nem száll; ez összetöri és tönkre teszi mindama birodalmakat, maga azonban fönnmarad örökké! (Dán. 2, 44.) — Fal nem övezi majd Jeruzsálem lakóit, oly sok lesz benne az ember és az állat, és én — úgymond az Úr — tüzes fal leszek számára köröskörül és dicsőségére leszek benne. (Zak. 2, 4. 5.) — A pokol kapui nem vesznek erőt rajta. (Máté 16, 18.) — Ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig. (Máté 28, 20.) — Hagyjátok magukra ezeket az embereket és engedjétek el őket: mert ha ez a terv vagy mű emberektől vagyon, felbomlik; ha azonban az Istentől van, nem ronthatjátok le. (Csel. 5, 38. 39.) — Mert nem járultatok érinthető hegyhez és lángoló tűzhöz és forgó szélhez és sötétséghez és förgeteghez, stb. . . . hanem Sion hegyéhez járultatok, és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez, és a sok ezernyi angyalok seregéhez, és az elsőszülöttek egyházához, kik össze vannak írva a mennyben, és mindenek Bírájához, az Istenhez, és a tökéletes igazak lelkeihez, és újszövetség közvetítőjéhez, Jézushoz, és a meghintés véréhez, mely jobban szól, mint Ábelé. Vigyázzatok, ne vonakodjatok meghallgatni a beszélőt! Mert ha azok nem menekültek meg, akik vonakodtak meghallgatni a földön szólót, sokkal kevésbbé mi, ha elfordulunk attól, aki a mennyekből szól hozzánk! Kinek szava megrendítette a földet; most pedig ígéretet tesz, mondván: Még egyszer, és én megrendítem nemcsak a földet, hanem az eget is. Hogy pedig azt mondja: Még egyszer, — jelenti a változékony dolgoknak, mint teremtményeknek átalakulását, hogy megmaradjon az, ami rendíthetetlen. Mivel tehát rendíthetetlen országot nyertünk, tartsuk meg a kegyelmet, hogy általa Istennek tetsző módon szolgáljunk, félelemmel és tisztelettel: mert a mi Istenünk emésztő tűz. (Zsid. 12, 18. 22—29.)

AZ EGYHÁZ SORSA. Előkép: Izrael elnyomatása Egyiptomban. (Móz. II 1. fej.) — Az Egyház üldöztetése s győzelme van előre jelezve a Jelenések könyve két tanújában: akik ellen „a mélységből fölszálló vadállat háborút indít . . . legyőzi őket és megöli őket . . . De három és fél nap mulva Istentől az élet lelke méne beléjük. És lábukra állának, és nagy félelem szálla azokra, akik őket látták . . . És abban az órában nagy földrengés lőn, és a város tizedrésze összeomla és a földrengésben névszerint hétezer ember veszté életét: és a többiek megrettenének és dicsőíték az ég Iste-

nét". (Jel. 11, 7. 11. 13.) — Ugyanezt a gondolatot fejezi ki az apokaliptikus nő üldöztetése a sárkány által: „A sárkány látta, hogy levettetett a földre, üldözé az asszonyt, aki fiúgyermeket szült vala" stb. (Jel. 12, 13—17.) — Az üldözők pedig: a politikai hatalmak és a hamis próféták. Ezeket jelzik a tengerből és a szárazföldről fölszálló két vadállat. (Jel. 13, 1—18.) — A végső győzelmet jelzik: a fehér lovon ülő lovas, aki „diadalmasan kivonula, hogy győzzön". (Jel. 6, 2.) — És a szintén fehér lovon sok koronával megjelenő lény, „aki Isten Igéjének hivatik". Szájából kétélű kard jöve ki, hogy azzal verje meg a nemzeteket. (Jel. 19, 11—16.) — Szent János az ég diadalénekét hallja már az Egyház győzelme fölött: „Alleluja! Üdv és dicsőség és hatalom a mi Istenünknek, mert igazak és igazságosak az ő ítéletei, aki ítéletet mondott a nagy parázna asszony fölött . . . és számonkérte szolgáinak vérét . . . Alleluja! Mert uralkodik az Úr, a mi Istenünk, a Mindenható." (Jel. 19, 1—6.) — Tovább lásd: Egyház megrendíthetetlen c. alatt.

DICSŐSÉGES EGYHÁZ. És én, János, látám a szent várost, az új Jeruzsálemet, Istentől leszállni az égből, mint férjének felékesített menyasszonyt. És nagy szózatot hallék a trón felől, amely mondá: Ime Istennek hajléka az emberekkel, és velük fog lakni és ők az ő népe lesznek, és maga az Isten önekik „Isten velük" leszen. És az Isten majd letöröl szemeikből minden könnyet, és halál nem leszen többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem leszen többé, mert az elsők elmúltak. És így szóla, aki a trónon ült: Ime, megújítok mindeneket! . . . És mondá nekem: Beteljesedett! Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég. Én a szomjazónak az élet vizének forrásából adok ingyen. Aki győzelmes lesz, az övé leszen mindez és én neki Istene leszek, és ő nekem fiam leszen . . . Jöjj és megmutatom neked a menyasszonyt, a Bárány jegyesét. És lélekben elvive engem egy nagy és magas hegyre, és megmutatá nekem a szent várost, Jeruzsálemet, mely a mennyből szállott alá Istentől . . . És templomot nem láték abban, mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány . . . és a nemzetek annak világosságában járnak . . . És kapui nem záratnak be egész nap, mert nem lészen ott éjtszaka. (Jel. 21, 2—7. 9. 10. 22. 24. 25.)

III. FEJEZET: SZENTSÉGEK

1. KERESZTSÉG

ELŐKÉPEK. 1. A körülmetélés: Ez a szövetségem közöttem és közöttetek, meg utódaid között, melyet meg kell tartanotok: metélkedjék körül közöttetek mindenki, ki férfi nemen vagyon, metéljétek körül fitymátok húsát, hogy ez legyen a jele a szövetségnek közöttem és köztetek. Nyolcnapos csecsemő korában metéltessék körül közöttetek mindenki, ki férfi nemen vagyon, nemzedékről-nemzedékre: a rabszolga is metéltessék körül akkor is, ha nálatok született, akkor is, ha vásárolt és nem a ti törzsetekből való, s legyen szövetségem testeken örök szövetségül. Az a férfiszemély, kinek fitymája

húsát körül nem metélik, az a lélek irtassék ki népéből, mert megtörte szövetségemet. (Móz. I 17, 10—14.) — Metéljétek tehát körül szívetek fitymáját s ne keményítsétek meg többé nyakatokat. (Móz. V 10, 16.) — Metéljétek körül magatokat az Úrnak, és távolítsátok el szívetek fitymáját Júda férfiai és Jeruzsálem lakói, hogy elő ne törjön haragom, mint a tűz, és fel ne lángoljon, mert nem lesz, ki eloltsa gondolataitok gonoszsága miatt! (Jer. 4, 4.) — Ha . . . a körülmetéletlen megtartja a törvény igazságait, a körülmetéletlensége nemde körülmetéltségnek számít? . . . Mert nem az a zsidó, aki külsőképen az, és nem az a körülmetéltség, ami külsőleg a testen látható, hanem az a zsidó, aki bensejében az, és ez a szívnek a körülmetéltsége a lélek szerint és nem a betű szerint; az, aki nem az emberektől nyer dícséretet, hanem az Istentől. (Róm. 2, 26—29.) — Vagy az Isten csak a zsidóké volna s nem a pogányoké is? Bizony a pogányoké is, mert hisz ugyanaz az egy Isten az, aki megigazulttá teszi a körülmetéltet a hitből és a körülmetéletlent a hit által. (Róm. 3, 29. 30.) — Benne (Krisztusban) körül is metélkedtetek nem kézzel végzett körülmetélkedéssel, hanem a testiség testéből való kivetkőzéssel, Krisztusnak körülmetélésével. (Kol. 2, 11.)

2. Átvonulás a Vörös-tengeren: Izrael fiai bemenének a kiszáradt tenger közepébe, miközben a víz olyan volt jobbjuk és baljuk felől, mint a kőfal. Ekkor az egyiptomiak űzőbe vevék őket s bemenének utánuk: a fáraó minden lovassága, harci szekere s lovasa be a tenger közepébe. Mikor aztán eljött a hajnali őrállás ideje, íme rátekint az Úr a tűz- és felhőoszlopból az egyiptomiak táborára és megbontá hadseregüket. (Móz. II 14, 22—24.) — Nem akarom pedig, hogy figyelmen kívül hagyjátok, testvérek, hogy atyáink mindnyájan a felhő alatt voltak, és mindnyájan átvonultak a tengeren, és mindnyájan megkeresztteltettek Mózesben, a felhőben és a tengerben. (Kor. I 10, 1. 2.)

A KERESZTSÉG PARANCSA. Elmenvén tehát, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében. (Máté 28, 19; Márk 16, 15. 16.)

A KERESZTSÉG SZÜKSÉGES AZ ÜDVÖSSÉGRE. Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözül; aki pedig nem hiszen, elkárhozik. (Márk 16, 15. 16.) — Bizony, bizony mondom neked, hacsak valaki újonnan nem születik, nem láthatja meg az Isten országát. (Ján. 3, 3.) — Bizony, bizony mondom neked, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába. (Ján. 3, 5.) — Ne csodálkozzál, hogy azt mondtam neked; szükséges újra születnetek. A szél, ahol akarja, ott fú; és hallod zúgását, de nem tudod, honnét jön, vagy hová megyen; így van mindaz, ki a Lélektől született. (Ján. 3, 7. 8.)

A KERESZTSÉG ELŐFELTÉTELE: HIT. Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözül; aki pedig nem hiszen, elkárhozik. (Márk 16, 16.) — (Kandaké udvari tisztje): Ime a víz, mi gátol abban, hogy meg ne keresztelkedjem. Fülöp erre azt mondá: Ha hiszesz teljes szívedből, szabad. Az felelvén, mondá: Hiszem, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia. S megállítá a kocsit s mindketten lemenének a vízbe, Fülöp és az udvari tiszt, és

megkeresztelé őt. (Csel. 8, 36—38.) — Járuljunk oda igaz szívvel a hit teljességében, meghintve szívünket és megtisztítva a rossz lelkiismerettől, és lemosva testünket tiszta vízzel. (Zsid. 10, 22.)

A KERESZTSÉG HATÁSAI. Tiszta vizet hintek reátok, és megtisztultok minden szennyetektől . . . és új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek; elveszem testetekből a kőszívet és hússzívet adok nektek. (Ezek. 36, 25. 26.) — Tartsatok bűnbánatot és mindenitek keresztelkedjék meg Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára: és megkapjátok a Szentlélek ajándékát. (Csel. 2, 38.) — Nem tudjátok, hogy mind, akik megkeresztelkedtünk Jézus Krisztusba, az ő halálába keresztelkedtünk meg. Eltemettettünk tehát vele együtt a halálba a keresztség által, hogy amint az Atya dicsősége föltámasztotta Krisztust a halottaiból, éppúgy mi is éljünk új életet. (Róm. 6, 3. 4.) — Tudjuk azt, hogy a mi régi emberünk azért feszíttetett meg vele együtt (t. i. a keresztségben), hogy a bűn teste lerontassék, s ne szolgáljunk többé a bűnnek. Mert aki meghalt, az felszabadult a bűn alól. Ha tehát meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy Krisztussal együtt élni is fogunk . . . Úgy tekintsétek magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek az Istennek Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. (Róm. 6, 6—8. 11.) — Ne uralkodjék tehát a bűn halandó testetekben, hogy engedelmeskedjetek kívánságainak, de ne is adjátok oda tagjaitokat a bűnnek a gonoszság fegyvereiként, hanem mint akik a halálból életre keltetek, adjátok magatokat az Istennek, szintúgy tagjaitokat az igazság fegyvereiként az Istennek. (Róm. 6, 12. 13.) — Megszabadultatok a bűntől és az igazság szolgái lettetek. (Róm. 6, 18.) — Felszabadultunk a törvény alól, hogy szolgáljunk új lélekben és nem az elavult betű szerint. (Róm. 7, 6.) — Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át értelmeteknek megújításával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a jó, a kedves és a tökéletes. (Róm. 12, 2.) — Ugyanis mi mindnyájan egy Lélekkel egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk. (Kor. I 12, 13.) — Mindaz, aki Krisztusban van, új teremtmény; a régiek elmúltak, íme minden újjá lett. (Kor. II 5, 17.) — Mindnyájan, kik Krisztusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra. (Gal. 3, 27.) — Amikkor vele együtt eltemetkeztetek a keresztségben s vele együtt fel is támadtatok, annak az Istennek erejébe vetett hit által, aki őt feltámasztotta halottaiból. (Kol. 2, 12.) — Megmentett minket, nem az igazságnak azon cselekedeteiért, melyeket véghezvittünk, hanem az ő irgalmassága folytán, éspedig a Szentlélek eszközölte újjászületés és megújítás fürdője által. (Tit. 3, 5.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjászült minket élő reménységre Jézus Krisztusnak halottaiból való feltámadása által. (Pét. I 1, 3.) — Hasonló módon ment meg titeket is most a keresztség, nem a test szennyeinek lemosása, hanem a jó lelkiismeretnek megkérdezése Isten előtt Jézus Krisztus feltámadása által. (Pét. I 3, 21.)

EGY AZ ÚR, egy a hit, egy a keresztség. (Ef. 4, 5.)

2. BÉRMÁLÁS (Szentlélek)

A SZENTLÉLEK ISTEN. Az Úr Lelke ugyanis betölti a föld kerekségét s ami egybefogja a mindenséget, az tud is minden szóról. (Bölcs. 1, 7.) — Miután hallottátok az igazság igéjét (üdvösségteknek az evangéliumát), és hittetek is neki, ti is megkaptátok őbenne az ígéret Szentlelkének pecsétjét, aki foglaló örökségünkre, hogy az Isten a szerzeményét magához váltsa dicsőségének magasztalása végett. (Ef. 1, 13—14.) — Ő az Isten által szívünkbe adott „zálog". (Kor. II 1, 22.) — Ananiás, miért ejté a sátán kísértésbe a szívedet, hogy hazudjál a Szentléleknek és csalárdul visszatarts a föld árából? Nem embereknek hazudtál, hanem az Istennek. (Csel. 5, 3. 4.) — Hárman vannak, kik bizonyságot tesznek a mennyben: az Atya, az Ige és a Szentlélek! és ez a három egy. (Ján. I 5, 7.)

IGÉRETEK A SZENTLÉLEK KIÁRASZTÁSÁRA. Vizet öntök én a szomjas földre, és folyóvizeket a szárazra; kiöntöm lelkemet ivadékodra, és áldásomat sarjadékodra. (Iz. 44, 3.) — Aztán pedig kiöntöm lelkemet minden emberre, és prófétálni fognak fiaitok és leányaitok; álmokat álmodnak véneitek, és látomásokat látnak ifjaitok. Sőt szolgáimra és szolgálóimra is kiöntöm ama napokban lelkemet. (Jóel 2, 28. 29.) — Az én lelkem közöttetek leszen. Ne féljetek. (Agg. 2, 6.) — Én vízzel kereszteltelek titeket, ő pedig Szentlélekkel fog benneteket megkeresztelni. (Márk 1, 8.) — És én elküldöm Atyám ígéretét rátok; ti pedig maradjatok a városban, mígnem fölruháztattok erővel a magasságból. (Lk. 24, 49.) — Aki hisz énbennem, mint az Irás mondja: élővíz folyói fakadnak majd őbelőle. Ezt pedig a Lélekről mondotta, melyet veendők valának az őbenne hívők; mert még nem adatott vala a Szentlélek, mivelhogy Jézus még nem dicsőült meg. (Ján. 7, 38. 39.) — És én kérni fogom az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké, az igazság Lelkét, kit a világ meg nem kaphat, mert nem látja és nem ismeri őt. Ti pedig megismeritek őt; mert nálatok marad és bennetek lészen. (Ján. 14, 16. 17.) — Jobb nektek, hogy én elmenjek; mert ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jövend tihozzátok; ha pedig elmegyek, el fogom őt küldeni hozzátok. (Ján. 16, 7.) — Mikor együtt étkezett velük, meghagyá nekik, hogy ne távozzanak el Jeruzsálemből, hanem várják be az Atya ígéretét, melyet (úgymond) hallottatok az én számból arról, hogy János vízzel keresztelt, ti azonban Szentlélekkel fogtok megkeresztelteti ezen kevés nap mulva. (Csel. 1, 4. 5.) — Veszitek majd a reátok lejövő Szentléleknek az erejét és tanúim lesztek Jeruzsálemben és egész Judeában, Szamariában és a föld határáig. (Csel. 1, 8.)

A SZENTLÉLEK ELJÖVETELE. Midőn elérkezett a pünkösd napja, mindannyian együtt valának ugyanazon a helyen, és hirtelenül zaj támada az égből, olyan, mint heves szélvész zúgása s betölté az egész házat, ahol ültek. Majd pedig szétoszló nyelvek jelenének meg nekik, olyanok, mint tűz s leereszkedék mindegyikükre. Ekkor mindnyájan betelének Szentlélekkel s beszélni kezdtek különféle nyelveken, amikép a Szentlélek adta nekik, hogy szóljanak. (Csel. 2, 1—4.) — Miután így imádkoztak, megrenge a hely, ahol egybegyűlve voltak: és mindnyájan betelének

Szentlélekkel s bízvást hirdették az Isten igéjét. (Csel. 4, 31.) — Mikor pedig az apostolok, kik Jeruzsálemben voltak, meghallották, hogy Szamaria befogadta az Isten igéjét, elküldék hozzájuk Pétert és Jánost, kik odajövén imádkoztak értük, hogy elnyerjék a Szentlelket. Ekkor rájuk tevék kezüket s azok elnyerék a Szentlelket. (Csel. 8, 14—17.) — Még miközben Péter e szavakat mondotta, a Szentlélek leszálla mindazokra, kik az igét hallgatták. A körülmetélésből való hívek, kik Péterrel jöttek oda, elcsodálkoznak vala, hogy a Szentlélek malasztja kiöntetett a pogányokra is. (Csel. 10, 44. 45.) — Pál bejárván a felső tartományokat, Efezusba jött és néhány tanítványára talált. Ezeket mondá: Vajjon vettétek-e a Szentlelket minekutána hívők lettetek? Azok azonban felelék neki: De még azt sem hallottuk, van-e Szentlélek. (Csel. 19, 1.) — És amidőn Pál rájuk tette kezeit, a Szentlélek leszálla reájuk és szólnak vala nyelveken és prófétálnak vala. (Csel. 19, 6.)

A SZENTLÉLEK MUNKÁLKODÁSA. 1. Teremt, megújít: A föld azonban puszta és üres volt és sötétség volt a mélység színén; de az Isten Lelke ott lebegett a vizek felett. (Móz. I 1, 2.) — Néked szolgálnak összes teremtményeid, mert mondottad és lettek, Lelkedet küldted, és létrejöttek, és nincs, ki szavadnak ellenszegüljön. (Judit 16, 17; Zsolt. 103, 30.) — Ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát: mert ami őbenne fogantatott, a Szentlélektől vagyon. (Máté 1, 20.) — Ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába. (Ján. 3, 5.) — Ti azonban nem testi, hanem lelki emberek vagytok, ha ugyanis az Isten Lelke lakik bennetek; akiben meg nincs meg Krisztus Lelke, az nem az övé. Ha azonban Krisztus bennetek van, a test holt ugyan a bűn miatt, de a Lélek él a megigazulás által. S ha annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust halottaiból: ő, ki föltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból, életre kelti halandó testeteket a bennetek lakó Lelke által. (Róm. 8, 9—11.) — Mikor azonban Üdvözítő Istenünk jósága s emberszeretete megjelent, megmentett minket, nem az igazságnak azon cselekedeteiért, melyeket véghezvittünk, hanem az ő irgalmassága folytán, éspedig a Szentlélek eszközölte újjászületés és megújítás fürdője által, kit bőségesen kiárasztott reánk Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk által. (Tit. 3, 4—6.)

2. Tanít, fölvilágosít: Mikor pedig a zsinagógák és elöljárók és hatóságok elé hurcolnak benneteket, ne aggódjatok azon, hogyan és mivel védekezzetek vagy mit mondjatok; mert a Szentlélek megtanít benneteket azon órában, mit kell mondanotok. (Lk. 12, 11. 12.) — A Vigasztaló pedig, a Szentlélek, kit az Atya az én nevemben küld, az majd megtanít titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondottam nektek. (Ján. 14, 26.) — Mikor pedig eljövend a Vigasztaló, kit én küldök nektek az Atyától, az igazság Lelkét, ki az Atyától származik, ő majd bizonyságot tesz én felőlem; és ti is bizonyságot tesztek, mert kezdettől velem vagytok. (Ján. 15, 26.) — Ki mikor eljön, meggyőzi a világot a bűnről, az igazságról és az ítéletről: tudniillik a bűnről, mert nem hisznek énbennem; meg az igazságról, hogy az Atyához megyek . . . az ítéletről pedig, hogy e világ fejedelme már megítéltetett. (Ján. 16, 8—11.) — Mikor pedig eljövend ő, az igazságnak Lelke, ő majd eligazít titeket

minden igazságban; mert nem fog magától szólani, hanem amiket hall, azokat fogja mondani, és a jövendőket hirdeti nektek. (Ján. 16, 13.) — Most íme, lélekben megkötve elmegyek Jeruzsálembe s nem tudom, mik következnek ott reám, csak annyit, hogy a Szentlélek minden városban értésemre adja, hogy bilincsek és szorongatások várnak rám Jeruzsálemben. (Csel. 20, 22. 23.) — Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik, nekünk azonban kijelentette Isten az ő Lelke által; mert a Lélek mindent kikutat, még az Istennek mélységeit is. Mert ki tudja az emberek közül az ember dolgait, ha nem az ember lelke, mely őbenne van? Éppúgy az Isten dolgait sem ismeri senki, csak Istennek Lelke. Mi azonban nem ennek a világnak a lelkét vettük, hanem azt a Lelket, mely Istentől vagyon, hogy megismerjük, amit Isten nekünk ajándékozott. Ezt hirdetjük is, nem az emberi bölcseség tudós igéivel, hanem a Lélek tanítása szerint, lelkiekhez lelkieket mérve. Érzéki ember azonban nem fogja fel, ami az Isten Lelkéé; mert oktalanság az előtte, és nem tudja megérteni, mert lélek szerint kell megítélni. A lelki ember pedig mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg. (Kor. I 2, 9—15.) — Sohasem emberi akaratból származott jövendölés, hanem a Szentlélektől sugalmazva szóltak az Isten szent emberei. (Pét. II 1, 21.)

3. Megerősít a jóban: Lelkemet adom majd belétek, és gondoskodom róla, hogy parancsaim szerint járjatok, és törvényeimet megtartsátok és megcselekedjétek. (Ezek. 36, 27.) — Hasonlóképen a Lélek is segítségére van erőtelenségünknek, mert nem tudjuk, miképp kell kérnünk, amit kérünk; de maga a Lélek jár közbe értünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. Aki azonban vizsgálja a szíveket, tudja, hogy mik a Lélek kívánságai: Hogy tudniillik közbenjár a szentekért az Isten akarata szerint. (Róm. 8, 26. 27.) — Senki sem mondhatja: Úr Jézus! hanem csak a Szentlélek által. (Kor. I 12, 3.)

4. Vigasztal: Az egyháznak ekkor egész Judeában, Galileában és Szamariában békéje vala és gyarapodott az Úr félelmében járva s a Szentlélek vigasztalásával eltelve. (Csel. 9, 31.)

5. Működése titokzatos: A szél, ahol akarja, ott fú; és hallod zúgását, de nem tudod, honnét jön, vagy hová megyen. (Ján. 3, 8.)

A SZENTLÉLEK GYÜMÖLCSEI.

Imádkoztam és eljött hozzám a bölcseség lelke . . . Benne ugyanis lélek vagyon; értelmes és szent, egyetlen, sokféle és finom, ékesen szóló, gyors és szeplőtelen, biztos, kellemetes, jót kedvelő és éles, akadályt nem ismerő, jótékony, emberbarát, kegyes, állhatatos, szilárd, bátorságos, mindenható, mindent látó és minden szellemen áthatol, az értelmeseken, tisztákon, legfinomabbakon. (Bölcs. 7, 7. 22 sk.) — Az Isten szeretete kiáradt szívünkben a Szentlélek által. (Róm. 5, 5.) — Akiket az Isten Lelke vezérel, mindazok az Istennek a fiai. Nem vettétek ugyanis a szolgaság lelkét, hogy ismét csak féljetek, hanem vettétek a gyermekkéfogadás lelkét, amelyben azt kiáltjuk: Abba (Atyánk)! Maga a Lélek tesz lelkünkkel együtt bizonyságot, hogy az Istennek a fiai vagyunk. Ha pedig fiai, akkor örökösök is: Istennek az örökösei, Krisztusnak pedig társörökösei, ha tudniillik vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. (Róm. 8, 14—17.) — Nem

tudjátok-e, hogy tagjaitok a Szentléleknek temploma, ki bennetek vagyon. (Kor. I 6, 19.) — A Lélek kinyilatkoztatása . . . mindenkinek hasznára adatik. Egyiknek ugyan bölcseség beszéde adatik a Lélek által, a másiknak meg tudomány beszéde ugyanazon Lélek szerint; ennek hit ugyanabban a Lélekben; annak gyógyítások adománya ugyanazon egy Lélek által; ennek csodatevő hatalom, annak prófétálás, ennek a szellemek megítélése, annak nyelvek nemei, amannak beszédek értelmezése. Mindezeket pedig egy és ugyanaz a Lélek műveli, kinek-kinek úgy adván részt, ahogy akarja. (Kor. I 12, 7—11.) — Mi mindnyájan egy Lélekkel egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk. (Kor. I 12, 13.) — Mivel pedig fiak vagytok, az Isten elküldé Fiának Lelkét szívetekbe, ki azt kiáltja: Abba! Atya! Azért már többé nem szolga, hanem fiú; ha pedig fiú, örökös is az Isten által. (Gal. 4, 6. 7.) — A lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, nyájasság, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság. (Gal. 5, 22.) — Hiszen nem a félénkség lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erőét, a szeretetét s a józanságét. (Tim. II 1, 7.)

NE BÁNTSÁTOK MEG A SZENTLELKET! Mondom nektek: Minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek, de a Lélek elleni káromlás meg nem bocsáttatik. És ha valaki az Emberfia ellen szól valamit, megbocsáttatik neki; de aki a Szentlélek ellen szól, annak meg nem bocsáttatik sem ezen a világon, sem a jövendőben. (Máté 12, 31. 32.) — Ti mindenkor ellenálltok a Szentléleknek, amiként atyáitok, úgy ti is. (Csel. 7, 51.) — Ne bántsátok meg az Isten Szentlelkét, akivel meg lettetek pecsételve a megváltás napjára. (Ef. 4, 30.) — A Lelket ki ne oltsátok. (Tessz. I 5, 19.)

3. OLTÁRISZENTSÉG

AZ OLTÁRISZENTSÉG MEGIGÉRÉSE. Jóllakásig esznek majd a szegények, kik keresik az Urat, dícsérik majd Őt, szívük feléled örökkön-örökre . . . Eszik és leborul előtte a földnek minden gazdag embere; leborulnak előtte mindazok, akik a porba leszállnak. (Zsolt. 21, 27. 30.) — Szánom a sereget, mert már harmadnapja tartanak velem és nincs mit enniök; és nem akarom őket étlen elbocsátani, hogy el ne lankadjanak az úton. (Máté 15, 32.) — Kerestetek engem . . . mivel ettetek a kenyerekből és jóllaktatok. Fáradozzatok, de ne olyan eledelért, mely veszendő, hanem azért, mely megmarad az örök életre, melyet majd az Emberfia ád nektek . . . Atyáink mannát ettek a pusztában; amint írva vagyon: Égi kenyeret adott nekik enni. Mondá erre nekik Jézus: Bizony, bizony mondom nektek: Nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igazi mennyei kenyeret. Mert Isten kenyere az, mely mennyből szállott le, és életet ad a világnak. Mondák azért neki: Uram! mindenkor add nekünk ezt a kenyeret. Mondá tehát nekik Jézus: Én vagyok az élet kenyere; aki énhozzám jön, nem fog éhezni, és aki énbennem hiszen, sohasem szomjúhozik. (Ján. 6, 26. 27. 31—35. Lásd még 6, 48—52. 54—59.)

AZ OLTÁRISZENTSÉG ALAPITÁSA. Midőn pedig vacsoráltak, vevé

Jézus a kenyeret, megáldá, megszegé és tanítványainak adá, mondván: Vegyétek és egyétek, ez az én testem. És vévén a kelyhet, hálát ada és nekik adá, mondván: Igyatok ebből mindnyájan; mert ez az én vérem, az újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. (Máté 26, 26—28.) — És vévén a kenyeret, hálát adván, megszegé és nekik adá, mondván: Ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, miután vacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én vérem által, mely értetek kiontatik. (Lk. 22, 19. 20.) — Történt, midőn asztalhoz ült velük, vevén a kenyeret, megáldá és megszegé, és nekik nyujtá. Azoknak pedig megnyílának szemeik és megismerék őt; de ő eltűnt szemeik elől. (Lk. 24, 30. 31.) — Én az Úrtól vettem, amit közöltem is veletek, hogy az Úr Jézus azon az éjtszakán, amelyen elárultatott, vevé a kenyeret és hálát adván megtöré és mondá: Vegyétek és egyétek, ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, miután megvacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok az én emlékezetemre. Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek, és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jő. (Kor. I 11, 23—26.)

AZ OLTÁRISZENTSÉG JÉZUS JELENLÉTE. Nincs is más ilyen nagy nemzet, melyhez istenei olyan közel lennének, mint amilyen közel mihozzánk van a mi Istenünk. (Móz. V 4, 7.) — Ne félj tőlük (ellenségeidtől), mert közötted van az Úr, a te Istened, a nagy és félelmetes Isten. (Móz. V 7, 21.) — Teremt az Úr a Sion hegyének egész helye fölé . . . nappalra felhőt, és éjjelre füstöt és lobogó tűzhöz hasonló fényességet, mert minden dicsőség felett ott lesz az ő oltalma. És mint a sátor, árnyékot nyujt nappal a forróság ellen, és védelmet meg rejtekhelyet a fergeteg és az eső ellen. (Iz. 4, 5. 6.) — Ama napokban, úgymond az Úr, nem mondják többé: Az Úr szövetségének ládája! Senkinek sem fog az eszébe jutni, sem meg nem emlékeznek róla; nem keresik, de nem is készítik el többé. Abban az időben Jeruzsálemet az Úr trónjának hívják majd. (Jer. 3, 16. 17.) — Békeszövetségre lépek velük, örök szövetség lészen ez velük . . ., és szentélyemet köztük állítom föl mindörökre. És hajlékom közöttük leszen, és én az ő Istenükké leszek, ők pedig az én népemmé lesznek. (Ezek. 37, 26.) — Az Úr, a te Istened, közötted vagyon, erős ő és megszabadít. (Szof. 3, 17.) — Nem hagylak árván benneteket, hozzátok jövök. (Ján. 14, 18.)

AZ OLTÁRISZENTSÉG ÁLDOZAT. (SZENTMISE.) Előképek: 1. Melkizedek áldozata: Melkizedek, Sálem királya pedig kenyeret és bort hoza eléje, mert a fölséges Isten papja volt, és megáldá őt és mondá: Áldja meg Ábrámot a fölséges Isten, ki az eget és a földet teremtette. (Móz. I 14, 18. 19.) — 2. Izsák föláldozása. (Móz. I 22. fejezet.) — 3. A húsvéti bárány. (Móz. II 12, 3—43.) — 4. A kitételi kenyerek: Tedd . . . az asztalra a kiteendő kenyereket: ezek mindenkoron színem előtt legyenek. (Móz. II 25, 30.) — 5. Nem lelem én kedvemet bennetek, úgymond a seregek Ura — és a ti kezetekből nem fogadok el én eledeláldozatot. Hiszen napkelettől napnyu-

gatig nagy az én nevem a nemzetek között, és minden helyen tiszta eledeláldozatot áldoznak és mutatnak be nevemnek. Bizony, nagy az én nevem a nemzetek között, — úgymond a seregek Ura. (Mal. 1, 10. 11.)

AZ OLTÁRISZENTSÉG A LÉLEK TÁPLÁLÉKA. 1. Előképek: a) Manna: Reggel . . . harmat szállott a tábor köré s miután elborította a föld színét, apró, mozsárban tört dologhoz hasonló valami lett látható a pusztán, olyan, mint a földre hullott dér. Mikor Izrael fiai meglátták, mondák egymásnak: Man-hu? ami annyit tesz, mint: Mi ez? Nem tudták ugyanis, hogy micsoda. Mondá nekik Mózes: Ez az a kenyér, amelyet az Úr néktek eledelül adott . . . Nevezé pedig azt Izrael háza mannának; olyan volt, mint a koriandrom magva, fehér s olyan ízű, mint a mézeskalács. (Móz. II 16, 13—15. 31.) — Mikor éheztek, ételt adtál nekik az égből, mikor pedig szomjúhoztak, vizet fakasztottál számukra a sziklából . . . nem tagadtad meg szájuktól mannádat sem és szomjúságukban vizet juttattál nekik. Negyven esztendeig tápláltad őket a pusztában; semminek sem voltak a híjával. (Ezd. II 9, 15. 20. 21.) — Megnyitotta (az Úr) a mennynek ajtait, és mannát hullatott nekik eledelül, és mennyei kenyeret adott nekik. Angyalok kenyerét ette az ember, eledelt küldött nekik bőséggel. (Zsolt. 77, 23—25.) — Az elepedőket kielégítette, az éhezőket jókkal betöltötte. (Zsolt. 106, 9.) — Emléket állított csodáinak, irgalmas és kegyes az Úr: Eledelt adott azoknak, akik őt félik. (Zsolt. 110, 4. 5.) — Népedet angyalok eledelével tápláltad, és fáradság nélkül készült kenyeret adtál nekik az égből, melyben minden gyönyörűség megvolt és minden íz édessége. (Bölcs. 16, 20.) — Mindnyájan ugyanazt a szellemi eledelt ették, és mindnyájan ugyanazt a szellemi italt itták (ittak pedig az őket követő szellemi sziklából; a szikla pedig Krisztus vala). (Kor. I 10, 3—4.) — **b) Illés kenyere:** Ime az Úr angyala megérinté (Illést) és mondá néki: Kelj fel s egyél! Odatekinte s íme egy hamuba sült lepény és egy edény víz volt a fejénél; evék tehát és ivék s ismét elaluvék. Ekkor másodszor is eljöve az Úr angyala s megérinté és mondá neki: Kelj fel, egyél, mert nagy út vár reád. Ő felkele, evék és ivék s ennek az ételnek az erejével negyven nap és negyven éjjel méne egészen az Isten hegyéig: a Hórebig. (Kir. III 19, 5—8.)

2. Az Oltáriszentség táplálék: Asztalt terítesz számomra azok előtt, kik szorongatnak engem. (Zsolt. 22, 5.) — Mily nagy az ő jósága, mily nagy az ő szépsége! Hiszen a gabona választott ifjakat s a bor szűzeket nevel! (Zak. 9, 17.) — Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannát ettek a pusztában és meghaltak. Ez a mennyből leszálló kenyér, hogy aki abból eszik, meg ne haljon. Én vagyok az élő kenyér, mely mennyből szállott alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él; és a kenyér, melyet majd én adok, az én testem a világ életéért . . . Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő vérét, nem leszen élet tibennetek. Aki eszi az én testemet, és issza az én véremet, annak örök élete vagyon; és én föltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem bizonnyal étel, és az én vérem bizonnyal ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, énbennem marad és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya, és én élek az

Atya által, úgy, aki eszik engem, az is él én általam. Ez az a kenyér, mely az égből szállott alá. Nem úgy, mint atyáitok a mannát ették, és meghaltak; aki e kenyeret eszi, örökké élni fog. (Ján. 6, 48—59.) — Ők (az első keresztények) állhatatosan kitartottak . . . a kenyértörésnek közösségében. (Csel. 2, 42.) — Az áldás kelyhe, melyet megáldunk, nemde Krisztus vérében való részesülés-e? És a kenyér, melyet megtörünk, nemde az Úr testében való részesülés-e? Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan, mindnyájan, kik egy kenyérben részesülünk. (Kor. I 10, 16. 17.)

3. Meghívás az eucharisztikus lakomára: Példabeszéd a királyi emberről, ki menyegzőt készíte fiának. (Máté 22, 2—14; Lk. 14, 16—24.)

4. Méltatlan áldozás: Beméne pedig a király, hogy megnézze a letelepülteket; és láta ott egy embert, ki nem volt menyegzői ruhába öltözve. És mondá neki: Barátom! hogy jöttél ide be menyegzői ruha nélkül? Amaz pedig elnémula. Akkor mondá a király a szolgáknak: Megkötözve kezeit és lábait, vessétek őt a külső sötétségre; ott lészen sírás és fogak csikorgatása. Mert sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak. (Máté 22, 11—14.) Aki tehát méltatlanul eszi ezt a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Tehát vizsgálja meg magát az ember, és úgy egyék ebből a kenyérből és igyék ebből a kehelyből; mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét. Ezért van köztetek sok beteg és erőtlen, és alusznak sokan. Ha ellenben önmagunkat megítélnők, bizonyára nem ítéltetnénk meg. Midőn pedig megítéltetünk, az Úr fenyít meg minket, hogy ne kárhozzunk el ezzel a világgal. (Kor. I 11. 27—32.)

4. BŰNBÁNAT SZENTSÉGE

LELKIISMERET. 1. A jó lelkiismeret: Ragaszkodom igazamhoz, nem tágítok tőle; nem is vádolt engem a szívem teljes életemben! (Jób 27, 6.) — Bajos a szegény ember minden napja, de a derűs kedély olyan, mint a folytonos lakoma. (Példa. 15, 15.) — Ez a mi dicsőségünk: lelkiismeretünk azon bizonysága, hogy szívünk egyszerűségében és istenes őszinteséggel, nem testi bölcseségben, hanem Isten kegyelmével jártunk ezen a világon, kiváltképen pedig nálatok. (Kor. II 1, 12.) — A parancsolat végcélja pedig, a tiszta szívből, jó lelkiismeretből s a tettetés nélküli hitből származó szeretet. (Tim. I 1, 5.) — Imádkozzatok értünk, mert bízunk abban, hogy jó lelkiismeretünk van, mert mindenben jól akarunk eljárni. (Zsid. 13, 18.) — Mert az kegyelem, ha valaki Isten iránt való lelkiismeretességből tűri a viszontagságokat. (Pét. I 2, 19.) — Mert ha vádol minket szívünk, Isten nagyobb a szívünknél és tud mindent. Szeretteim! Ha szívünk nem vádol minket, bizalmunk van Istenhez. (Ján. I 3, 20. 21.)

2. A rossz lelkiismeret: Isten szava Ádámhoz a bűnbeesés után: „Hol vagy (Ádám)?" Az mondá: „Hallottam szavadat a paradicsomban s megijedtem." (Móz. I 3, 9—10.) — Haragod miatt nincs ép hely testemen, bűneim miatt nincs nyugalma csontjaimnak. Mert gonoszságaim elborítják fejemet, és súlyos teherként nehezednek reám . . . szomorkodva járok-kelek naphosszat. (Zsolt. 37, 4. 5. 7.) — Mivel ugyanis a gonoszság gyáva, bizonyságot tesz elítéltetéséről és kegyetlen

dolgokat vár mindig a zaklatott lelkiismeret. (Bölcs. 17, 10.) — Júdás lelkiismeretfurdalása. (Máté 27, 3—5.) — Gyötrelem és szorongatás minden emberi léleknek, ki gonoszat cselekszik . . . viszont dicsőség, tisztesség és béke mindenkinek, ki jót cselekszik. (Róm. 2, 9—10.) — A hitetleneknek semmi sem tiszta, mert beszennyezett az elméjük is, a lelkiismeretük is. (Tit. 1, 15.)

3. Vigyázzunk lelkiismeretünk nyugalmára! Ki vigyáz szájára, megóvja lelkét; ki meggondolatlan beszédében, bajba jut. (Péld. 13, 3.) — Ki vigyáz szájára s nyelvére, megóvja lelkét a sanyarúságtól. (Péld. 21, 23.) — Minden tettednél gondosan vigyázz magadra! (Sir. 32, 27.) — De lelkiismereted jó tanácsára is ügyelj, mert semmi sem ér neked többet ennél! A jámbor embert lelkiismerete néha különben tájékoztatja, mint hét őr, ki magas helyén ülve kémlel. (Sir. 37, 17. 18.) — Vegyétek magatokra az én igámat és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű; és nyugodalmat találtok lelketeknek. (Máté 11, 29.) — Magam is törekszem, hogy feddhetetlen lelkiismeretem legyen mindenkor az Isten és az emberek előtt. (Csel. 24, 16.) — Szükséges e szerint, hogy alárendeljétek magatokat, nemcsak a büntető harag, hanem a lelkiismeret miatt is. (Róm. 13, 5.) — Ezt a parancsolatot kötöm a lelkedre, fiam Timóteus, utalva a rólad szóló egykori jövendölésekre, hogy azokban bízva harcold a jó harcot, megtartva a hitet s a jó lelkiismeretet, melyet egyesek elvetettek, s így hajótörést szenvedtek a hitben. (Tim. I 1, 18. 19.) — Mivel nagy papunk van Isten háza fölött, járuljunk oda igaz szívvel a hit teljességében, meghintve szívünket és megtisztítva a rossz lelkiismerettől. (Zsid. 10, 21. 22.)

KISÉRTÉS. 1. Az ősszülők megkísértetése: A kígyó ravaszabb volt, mint a föld minden állata, melyet az Úr Isten alkotott. Ez azt mondá az asszonynak: Miért parancsolta meg néktek az Isten, hogy a paradicsom egyik fájáról se egyetek? Felelé néki az asszony: A paradicsomban levő fák gyümölcséből eszünk! Hogy azonban a paradicsom közepén levő fa gyümölcséből ne együnk, meg hogy ahhoz ne nyúljunk, azt megparancsolta nekünk az Isten, hogy meg ne találjunk halni. Mondá erre a kígyó az asszonynak: Dehogy is haltok meg! Csak tudja az Isten, hogy azon a napon, amelyen arról esztek, megnyílik szemetek s olyanokká lesztek, mint az Isten: tudtok jót és gonoszat. Látá tehát az asszony, hogy a fa evésre jó, szemre szép és tekintetre gyönyörű és vőn a gyümölcséből és evék s ada férjének s az szintén evék. (Móz. I 3, 1—6.) — **Egyiptomi József megkísértetése:** Egy idő mulva szemet vete Józsefre az asszonya (Putifár felesége) és mondá neki: Hálj velem! De ő semmiképen sem álla rá e gonosz cselekedetre, hanem mondá néki: Ime, gazdám mindent reám bízott s azt sem tudja, mije van házában; nincs is semmi sem, mi nem az én hatalmamban lenne, vagy mit nekem át nem adott volna, rajtad kívül, ki a felesége vagy. Hogy tehetnék tehát ilyen gonoszságot s hogyan vétkezhetném az Istenem ellen! Ilyenféle szavakkal alkalmatlankodott naponkint az asszony az ifjúnak és utasította az vissza a fajtalankodást. Történék azonban egy napon, hogy József bement a házba, hogy valami dolgát elintézze, mikor éppen senki sem volt odabenn.

Ekkor az asszony megragadá ruhájának szélét s mondá: Hálj velem! Ő azonban ott hagyá palástját az asszony kezében és elfuta és kiméne. (Móz. I 39, 7—12.) — **Jézus megkísértetése a pusztában:** Hozzá járulván a kísértő, mondá neki: Ha Isten fia vagy, mondd, hogy e kövek kenyerekké váljanak. Ki felelvén mondá: Irva vagyon: Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik. Akkor magával vivé őt az ördög a szent városba és a templom ormára állítá, és mondá neki: Ha Isten fia vagy, vesd le magadat; mert meg van írva, hogy angyalainak parancsolt felőled, és kezeikben hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat. Mondá neki Jézus: Megint írva vagyon: Ne kísértsd a te Uradat, Istenedet. Majd ismét egy igen magas hegyre vivé őt az ördög, és megmutatá neki a világ minden országait és azok dicsőségét és mondá neki: Mindezeket neked adom, ha leborulván imádasz engem. Akkor mondá neki Jézus: Távozzál, sátán! Mert írva vagyon: A te Uradat, Istenedet imádjad és csak neki szolgálj. (Máté 4, 3—10; Lk. 4, 1—13.)

2. Isten nem hagy el a kísértésben: Szorongatásodban segítségül hívtál, s én megszabadítottalak, a fergeteg rejtekéből meghallgattalak, a Perelés vizénél próbára tettelek. (Zsolt. 80, 8.) — Aki féli az Urat, azt nem éri baj; megóvja őt Isten a kísértésben és kiragadja a bajból. (Sir. 33, 1.) — Emberi kísértésnél egyéb ne érjen titeket, de hűséges az Isten, és nem fogja megengedni, hogy erőtökön felül szenvedjetek kísértést, hanem a kísértéssel együtt a kimenekülést is megadja, hogy elviselhessétek. (Kor. I 10, 13.) — Az Úr meg tudja szabadítani a kísértésből a jámborokat, a gonoszokat pedig az ítélet napjára kínzásra megtartani. (Pét. II 2, 9.)

3. A kísértés okai: Mivel kedvére voltál az Istennek, megpróbáltatásnak kellett érnie téged. (Tób. 12, 13.) — Hogy a kinyilatkoztatások nagysága kevéllyé ne tegyen, tövis adatott testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön. (Kor. II 12, 7.) — Senki se mondja, mikor kísértetik, hogy Istentől kísértetik; mert Isten nem kísérthető rosszra, maga pedig senkit sem kísért. Hanem mindenki a saját kívánságától félrevezetve és elcsábítatva kísértetik meg. (Jak. I 13, 14.)

4. A kísértés célja: Ne féljetek! Azért jött az Isten, hogy próbára tegyen titeket s félelme legyen bennetek, hogy ne vétkezzetek. (Móz. II 20, 20.) — Próbára tesz titeket az Úr, a ti Istenetek, hogy kiderüljön, szeretitek-e őt teljes szívetekből és teljes lelketekből, vagy sem? (Móz. V 13, 3.) — Kísértést szenvedtek atyáink is, hogy próbára tétessenek, vajjon igazán tisztelik-e Istenüket. Hadd emlékezzenek meg róla, miképen tétetett próbára atyánk, Ábrahám, és lett Isten barátja sok nyomorúság elszenvedése árán. (Judit 8, 21—22.) — Tégy próbára, Uram, és vizsgálj meg engem. Próbáld meg tűzzel vesémet és szívemet. (Zsolt. 25, 2.) — Mint ahogy tűzzel próbálják ki az ezüstöt, és a kemencében az aranyat, úgy vizsgálja az Úr a szíveket. (Péld. 17, 3.) — A férfi, ki sokat tapasztalt, sokat tud is. (Sir. 34, 9.)

5. Viselkedés a kísértésben: Alázd meg szívedet és légy állhatatos, hajtsd füledet a bölcs igék befogadására; ne légy elhamarkodott a kísértés napján! Viseld el, ha Isten késni látszik; ragaszkodjál Istenhez és tűrj, hogy végül is gyarapodjék életed! . . . Mert az aranyat és ezüstöt tűzben teszik próbára, a kedves embereket pe-

dig a megaláztatás kemencéjében. (Sir. 2, 2. 3. 5.) — Ébren legyetek és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek. (Máté 26, 41; Márk 14, 38; Lk. 22, 46.) — Csupa örömnek tartsátok, testvéreim, ha különféle kísértésekbe estek, tudván, hogy a ti hitetek megpróbáltatása béketűrést szerez. A béketűrés pedig tökéletességre viszi a cselekedetet, hogy tökéletesek legyetek és feddhetetlenek, minden fogyatkozás nélkül . . . Boldog a férfiú, aki a kísértést kiállja, mert hűnek találtatván, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten az őt szeretőknek megígért. (Jak. 1, 2—4. 12.) — Kik Isten erejében a hit által megőriztettek az üdvösségre, mely készen áll, hogy az utolsó időben kinyilváníttassék. Ennek örvendeni fogtok, ha most szomorkodnotok kell is egy kissé különféle kísértésekben, hogy a ti hitetek próbája a romlandó aranynál (mely tűz által próbáltatik meg) sokkal értékesebbnek találtassék dícséretetekre, dicsőségtekre és tisztességtekre Jézus Krisztusnak megjelenésekor. (Pét. I 1, 5—7.) — Szerelmesim, ne ütközzetek meg az égető szorongatáson, mely a ti kipróbálástokra van rajtatok, mintha valami új dolog történnék veletek; hanem örüljetek, ha Krisztus szenvedéseiben résztvehettek, hogy az ő dicsőségének kinyilatkoztatásában is vigadva örvendezzetek. (Pét. I 4, 12. 13.)

BŰN. 1. Az első bűn: Ősszüleink bűne. (Móz. I 3, 1—24.)

2. A bűn és törvény: Bűn . . . volt a világon e törvényadás előtt, de a bűn nem számítódik be, amikor nincs törvény. (Róm. 5, 13.) — Mit mondjunk tehát? Azt, hogy a törvény bűn? Isten ments! De a bűnt nem ismertem, hanem csakis a törvény által; mert a kívánságot sem ismertem volna, ha a törvény nem mondaná: Ne kívánjad. Ámde a bűn, alkalmat nyerve a parancsolat által, felkeltett bennem minden kívánságot, mert a bűn törvény nélkül holt. (Róm. 7, 7. 8.) — A halál fulánkja a bűn, a bűn ereje pedig a törvény. (Kor. I 15, 56.) — Mindaz, aki bűnt cselekszik, törvényszegést is követ el, mert a bűn törvényszegés. (Ján. I 3, 4.)

3. Honnan a bűn? Én csakis azt találtam, hogy Isten az embert igaznak alkotta, de az beleártotta magát mindenféle mesterkedésbe. (Préd. 7, 30.) — A bűn egy ember által jött be e világba, és a bűn által a halál. (Róm. 5, 12.) — Aki . . . tudna jót tenni és nem tesz, az vétkezik. (Jak. 4, 17.) — Aki bűnt cselekszik, az ördögtől van, mert az ördög kezdettől fogva vétkezik. Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög műveit lerontsa. Mindaz, aki Istentől született, bűnt nem cselekszik, mert az ő magva van benne, és nem vétkezhetik, mert Istentől született. (Ján. I 3, 8. 9.)

4. Halálos és bocsánatos bűn: Aki tudja, hogy felebarátja vétkezik, de nem halálos bűnnel, könyörögjön és az élet megadatik a nem halálos vétkezőnek. Van halált okozó bűn; nem erről mondom, hogy valaki könyörögjön érte. Minden igazságtalanság bűn és van halált okozó bűn. Tudjuk, hogy mindaz, aki Istentől született, nem vétkezik, hanem az Istentől való születés megőrzi őt és a gonosz nem érinti őt. (Ján. I 5, 16—18.)

5. Óvás a bűntől: Életed minden napján pedig eszedben legyen az Isten; vigyázz, hogy soha bűnbe bele ne egyezzél, és ne hagyd figyelmen kívül az Úrnak, a mi Istenünknek törvényeit. (Tób. 4, 6.) — A bölcs és értelmes szív tartózkodik a bűntől. (Sir. 3, 32.) — Ne mond-

jad: Vétkeztem és mi bántódás ért engem? Mert a Magasságbeli hosszantűrő megtorló! Ha bocsánatot nyertél is bűnödért, ne légy félelem nélkül, és ne halmozz vétket vétekre. Ne mondjad: Nagy az Úr irgalma, és megbocsátja bűneim sokaságát, mert könnyen hajlik irgalomra és haragra egyaránt, s a bűnösökre haragja várakozik. (Sir. 5, 4. 7.) — Minden dolgodnál gondolj a végedre, akkor sohasem vétkezel többé! (Sir. 7, 40.) — Fuss a bűntől, mint a kígyó színétől, mert ha közel mégy hozzá, hatalmába kerít. Foga mint az oroszlán foga, megöli az emberek lelkét. (Sir. 21, 2—3.) — Jobb nekem a ti kezetekbe esnem a nélkül, hogy valamit elkövetnék, mint vétkeznem az Úr színe előtt. (Dán. 13, 23.) — Tudjuk azt, hogy a mi régi emberünk azért feszíttetett meg vele együtt, hogy a bűn teste lerontassék s ne szolgáljunk többé a bűnnek. Mert aki meghalt, az felszabadult a bűn alól . . . Ekként ti is úgy tekintsétek magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek az Istennek Krisztus Jézusban a mi Urunkban. Ne uralkodjék tehát a bűn halandó testetekben, hogy engedelmeskedjetek kívánságainak, de ne is adjátok oda tagjaitokat a bűnnek a gonoszság fegyvereiként, hanem mint akik a halálból életre keltetek, adjátok magatokat az Istennek, szintúgy tagjaitokat az igazság fegyvereiként az Istennek. (Róm. 6, 6. 7. 11—13.) — Mert a bűn nem fog uralkodni rajtatok, nem vagytok ugyanis már a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt. Tehát mi következik ebből? Vétkezzünk, mert nem a törvény, hanem a kegyelem alatt vagyunk? Isten ments! Nem tudjátok, hogy akinek odaadjátok magatokat szolgák gyanánt engedelmességre, annak . . . a szolgái vagytok: vagy a bűnéi a halálra, vagy az engedelmességéi a megigazulásra? Hála legyen azonban az Istennek, hogy bár szolgái voltatok a bűnnek, szívből engedelmesek lettetek a tanítás azon alakjának, melynek az Isten átadott titeket, megszabadultatok a bűntől és az igazság szolgái lettetek. Emberi módon fejezem ki magam testetek gyarlósága miatt. Amint ugyanis átadtátok tagjaitokat a tisztátalanság és a gonoszság szolgálatába a gonoszságra, úgy adjátok most az igazság szolgálatába a megszentelődés végett. Mert amíg a bűn szolgái voltatok, szabadok voltatok ugyan az igazsággal szemben. De micsoda gyümölcsét kaptátok akkor? Most szégyenkeztek miattuk, mert halál a végük. Most azonban, miután fölszabadultatok a bűn alól s Istennek szolgái lettetek: megvan a gyümölcsötök a megszentelődésre, aminek a vége az örök élet. Mert a bűn zsoldja a halál; az Istennek a kegyelme azonban az örök élet Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. (Róm. 6, 14—23.)

BŰNÖSÖK. 1. Mindannyian bűnösök vagyunk: Nincs ember, ki ne vétkeznék. (Kir. III 8, 46; Krón. II 6, 36.) — Mi is az ember, hogy hiba nélkül legyen, s az asszony szülötte, hogy igaznak lássék? Ime, szentjei között sincsen változhatatlan, még az egek sem tiszták az ő szemében, annál kevésbbé az undok, a romlott ember, ki issza az igaztalanságot, mint a vizet. (Jób 15, 14—16.) — Lehet-e embernek igaza Istennel szemben, és lehet-e tiszta az asszony szülötte? Ime még a hold sem fényes, s a csillagok sem tiszták szeme előtt: mennyivel kevésbbé az ember, ki rothadás, s az ember fia, ki féreg! (Jób 25, 4—6.) — Ime, gonoszságban

fogantattam, és bűnökben fogant engem az én anyám. (Zsolt. 50, 7.) — Elfordultak mindannyian, megromlottak valamennyien, nincs, aki jót cselekednék, nincs egyetlen egy sem! Nemde mind értelmetlenek, kik gonoszat tesznek, s eszik népemet, mint a falat kenyeret? . . . Szégyenbe jutottak, mert az Isten elvetette őket. (Zsolt. 52, 4—6.) — Ki mondhatja: Tiszta az én szívem, tiszta vagyok a bűntől!? (Péld. 20, 9.) — Nincs a földön igaz ember, ki jót tenne és ne vétkeznék. (Préd. 7, 21.) — De ki egyben vét is, számos jónak megrontója. (Préd. 9, 18.) — Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ. (Ján. 8, 7.) — Mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgája a bűnnek. (Ján. 8, 34.) — Mindnyájan vétkeztek és nélkülözik az Isten dicsőségét. (Róm. 3, 23.) — Sokban vétünk mindnyájan. (Jak. 3, 2.) — Ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, mi magunk csaljuk meg magunkat és nincsen bennünk igazság . . . Ha azt mondjuk, hogy nem vétkeztünk, hazuggá tesszük őt és az ő igéje nincs mibennünk. (Ján. I 1, 8. 10.)

2. A teremtett világ is érzi a bűn súlyát: Hiszen a teremtett világ alávettetett a hiábavalóságnak, nem önként, hanem attól, aki alája vetette a reménység nyujtásával, mert a teremtett világ is felszabadul majd a romlottság szolgaságából az Isten fiai dicsőségének szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy minden teremtmény együttesen sóhajtozik és vajúdik mind idáig. (Róm. 8, 20—22.)

3. A bűnösök jellemzése: Az Urat a bűnös ingerli, nagy haragjában nem keresi . . . szája csupa átok, keserűség, álnokság, nyelve alatt fájdalom és gonoszság . . . szeme kémleli a szegényt, mint barlangjában az oroszlán, leskelődik rejtekén. Leskelődik, hogy a szegényt megragadja, hogy a szegényt megragadja s magával hurcolja. Mert így szól szívében: Megfeledkezett rólunk az Isten! Elfordította arcát és nem látja többé őket. (Zsolt. 10, 4. 7. 9. 11.) — Nem hívják segítségül az Urat, de legott megremegnek és félnek, ahol félni nem kell. (Zsolt. 13, 5.) — Les a bűnös az igazra, reá fogát vicsorítja; ám az Úr őt kineveti, mert látja, hogy eljő az ő napja. (Zsolt. 36, 12. 13.) — Leselkedik a bűnös az igazra és halálra keresi. (Zsolt. 36, 32.) — A bűnöshöz azonban így szól az Isten: Miért beszélsz te parancsolataimról, s miért veszed szájadra szövetségemet? Hiszen te gyűlölöd a fegyelmet, és hátad mögé veted beszédeimet. Ha tolvajt látsz, vele szaladsz, házasságtörőkkel közösséget tartasz. Szájad gonoszságot áraszt, és nyelved csalárdságot sző. Leülsz és testvéred ellen beszélsz, és gáncsot vetsz anyád fia elé. Igy cselekedtél, s mivel én hallgattam, gonoszul azt hitted, hogy olyan vagyok, mint te; pedig megfeddelek, s fellépek ellened. (Zsolt. 49, 16—21.) — A bűnösök tőrt vetnek nekem, de rendeleteidtől el nem tévelyedtem . . . Hitszegőnek tartom a föld minden bűnösét, azért szeretem bizonyságaidat . . . A bűnösöktől távol van a segítség, mert törvényeidet ők nem keresték. (Zsolt. 118, 110. 119. 155.) — Hátamon ácsoltak a bűnösök, sokáig űzték gonoszságukat. (Zsolt. 128, 3.) — A bűnösök . . . utálják a bölcseséget . . . A bűnös . . . utálja Isten tiszteletét. (Sir. 1, 26. 32.) — A bűnös ember bűnre bűnt halmoz. (Sir. 3, 29.)

4. A bűnösökkel ne közösködj! Szolgáld fel kenyeredet és boro-

dat az igaz temetése alkalmával, de a bűnösökkel ne egyél és ne igyál belőle. (Tób. 4, 18.) — Boldog ember, ki el nem indul a gonoszok tanácsán, meg nem áll a bűnösök útján, és le nem ül a pestis székére. (Zsolt. 1, 1.) — Féket teszek szájamra, míg a bűnös szemben áll velem. (Zsolt. 38, 2.) — Inkább akarok utolsó lenni Istenem házában, mint lakni a gonoszok sátraiban. (Zsolt. 83, 11.) — Ám feddjen meg irgalomból az igaz és korholjon meg engem, de a bűnösnek olaja ne kenje meg fejem. (Zsolt. 140, 5.) — Fiam, ha bűnösök csábítanak, ne engedj nekik . . . Fiam, ne menj velük egy úton, tartóztasd lábadat ösvényüktől, mert lábuk gonoszra siet és vérontásra rohan! . . . Ők is csak saját vérük ellen leselkednek, önmaguknak vetnek tőrt. (Péld. 1, 10. 15. 18.) — Gonosz embereket ne nézz irígy szemmel, és ne kívánkozzál közéjük. (Péld. 24, 1.) — Ne tarts a bűnösök cselekedeteivel. (Sir. 11, 22.) — Ha megfér valaha bárány a farkassal, akkor az igaz is a bűnössel. (Sir. 13, 21.)

5. Isten, ments meg a bűnösök kezétől! Ne sodorj el engem a bűnösökkel, s ne veszíts el a gonosztevőkkel. (Zsolt. 27, 3.) — Óvj meg, Uram, a bűnös kezétől, és ments meg engem a gonosz emberektől, kik lépteimnek gáncsot vetnek. (Zsolt. 139, 5.) — Istenem, szabadíts meg a bűnös kezéből. (Zsolt. 70, 4.)

6. A bűnösök sorsa: Aki pedig bűnt és csalárdságot követ el, önmagának ellensége. (Tób. 12, 10.) — A bűnösök kardot rántanak, megfeszítik íjukat, hogy a szegényt és a szűkölködőt elejtsék, hogy az igaz szívűeket megöljék. De saját szívükbe hatol a kardjuk, s összetörik íjuk. (Zsolt. 36, 14. 15.) — Elfogott a gonoszokkal szemben az irígység, amikor láttam a bűnösök jólétét. Hisz nekik halálukig nincsenek kínjaik, és nem tartósak csapásaik. Az emberi sors nyomorúságát ők nem viselik, az embereket sujtó csapások nem érik őket. Ezért kevélység a nyakláncuk, gonoszságuk és istentelenségük a köntösük. Érzéketlen szívükből kitör gonoszságuk, szívük gondolatai után indulnak. Álnokságot terveznek és beszélnek, fennhéjázva erőszakot hirdetnek. Felnyitják szájukat az ég ellen, és jártatják nyelvüket a földieken . . . Bizony, tőrt vetsz nekik, letaszítod őket, midőn fölemelkednek. Mint pusztulnak, vesznek el egy szempillantás alatt! Tönkre mennek gonoszságuk miatt! Mint ahogy elenyészik az álom, ha felébred az ember, úgy tünteted el, Uram, városodból képüket. (Zsolt. 72, 3—9. 18—20.) — Az erény magasra emeli a nemzetet, a bűn pedig szegényekké teszi a népeket. (Péld. 14, 34.) — Kiki azzal bűnhődik, ami által vétkezik. (Bölcs. 11, 17.) — A bűn . . . ha végbevitetik, halált okoz. (Jak. 1, 15.)

BŰNBÁNAT. Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa. (Máté 3, 2; 4, 17.) — Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsét. (Máté 3, 8.) — A fejsze már a fák gyökerére tétetett. Azért minden fát, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágnak és tűzre vetnek. (Máté 3, 10; Márk 1, 15; Lk. 3, 8. 9.) — A ninivei emberek föltámadnak az ítéletkor ezzel a nemzedékkel, és kárhoztatni fogják azt; mert ők bűnbánatot tartottak Jónás prédikációjára; pedig íme nagyobb van itt Jónásnál. (Máté 12, 41.) — Ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan hasonlóképen elvesztek. (Lk. 13, 3; 13, 5.) — Tartsatok bűnbánatot és mindeni-

tek keresztelkedjék meg Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. (Csel. 2, 38.) — Tartsatok hát bűnbánatot és térjetek meg, hogy eltöröltessenek bűneitek. (Csel. 3, 19.) — Isten . . . most . . . hirdeti, hogy mindnyájan bűnbánatot tartsanak mindenütt, mert ő meghatározott egy napot, amelyen ítélkezni fog a világon igazságban egy férfi által, akit arra rendelt. (Csel. 17, 30. 31.) — Avagy megveted jóságának, türelmének és hosszútűrésének gazdagságát s nem veszed észre, hogy az Isten kegyessége a bűnbánatra vezérel? Pedig konokságod és töredelmetlen szíved által haragot halmozasz magadra, a haragnak és az Isten igazságos ítélete megnyilvánulásának a napjára. (Róm. 2, 4. 5.) — Mit mondjunk tehát? Megmaradjunk-e a bűnben, hogy a kegyelem annál bőségesebb legyen? Semmiesetre sem. Mert, akik meghaltunk a bűnnek, mikép éljünk továbbra is benne? (Róm. 6, 1. 2.) — Itt az óra, hogy felkeljünk az álomból. Most ugyanis az üdvösség közelebb van hozzánk. (Róm. 13, 11.) — Ma, ha meghalljátok az ő szavát, ne keményítsétek meg szíveteket, . . . hanem buzdítsátok egymást naponkint, míg azt mondják: Ma; hogy senkit közületek meg ne keményítsen a bűnnek csalárdsága. (Zsid. 3, 7. 8. 13.) — Tisztítsátok meg kezeteket, bűnösök! (Jak. 4, 8.) — Emlékezzél meg tehát, honnan estél ki, és tarts bűnbánatot, és tedd az előbbi cselekedeteket. (Jel. 2, 5.) — Tarts tehát bűnbánatot te is. (Jel. 2, 16.) — Buzdulj tehát föl és tarts bűnbánatot. (Jel. 3, 19.)

BŰNBOCSÁNAT. 1. Isten megbocsátja a bűnöket: Ha . . . szíved bánatában megindulsz, . . . s gyermekeiddel együtt teljes szívedből és teljes lelkedből visszatérsz hozzá és engedelmeskedel parancsolatainak úgy, ahogy ma parancsolom néked: akkor az Úr, a te Istened visszahoz téged fogságodból, megkönyörül rajtad . . . s összeszed és bevisz arra a földre, melyet atyáid bírtak. Körülmetéli az Úr, a te Istened szívedet s ivadékod szívét, hogy szeresd az Urat, a te Istenedet, teljes szívedből s teljes lelkedből, hogy élhess. (Móz. V 30, 1. 3. 5. 6.) — Népem, mely nevemet viseli, megtér s könyörög hozzám s keresi arcomat s felhagy felette gonosz eljárásával, én is meghallgatom az égből s megbocsátom bűneit s meggyógyítom földét. (Krón. II 7, 14.) — Áldott a te neved, atyáink Istene, ki ha megharagszol is, irgalmasságot gyakorolsz, és a sanyarúság idején megbocsátod a bűnöket azoknak, akik kérlelnek téged. (Tób. 3, 13.) — Gonoszságaink reánk nehezednek, de te megbocsátod vétkeinket. (Zsolt. 64, 4.) — Ő irgalmasan megbocsátotta bűneiket, és nem pusztította el őket; gyakran elfordította haragját, nem öntötte ki egész bosszúságát. (Zsolt. 77, 38.) — Áldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd el semilyen jótéteményét. Megbocsátja ő minden gonoszságodat, meggyógyítja minden betegségedet. (Zsolt. 102, 2. 3.) — Tenálad bocsánat vagyon. (Zsolt. 129, 4.) — Kegyes és irgalmas az Isten, megbocsátja a bűnöket a szorongatás napján. (Sir. 2, 13.) — Ha az a nemzet azonban megbánja gonoszságát, mely miatt ellene szólottam, én is megbánom ama rosszat, melyet vele cselekedni akartam. (Jer. 18, 8.) — Senki sem tanítja akkor többé társát, senki a testvérét, mondván: Ismerd meg az Urat! Mert mindnyájan ismerni fognak engem, a legkisebbtől a legnagyobbig, úgymond az Úr, minthogy megbocsátom go-

noszságukat és bűnükre nem gondolok többé. (Jer. 31, 34.) — Megtisztítom őket minden gonoszságuktól, mellyel vétkeztek ellenem, és megbocsátom minden gonoszságukat, melyet ellenem elkövettek azzal, hogy megvetettek engem. (Jer. 33, 8.) — A tied, Urunk, Istenünk az irgalom és a megbocsátás. (Dán. 9, 9.) — Ha azonban a gonosz bűnbánatot tart minden elkövetett vétke fölött, megtartja minden parancsomat, és jog és igazság szerint jár: bizton életben marad és nem hal meg. (Ezek. 18, 21.) — Ha azonban így szólok a gonoszhoz: Halállal halsz meg! — és ő bűnbánatot tart vétke fölött, és jog és igazság szerint jár, a zálogot visszatéríti amaz istentelen, a rablott jószágot visszaadja, az élet parancsai szerint jár, és nem cselekszik semmi igazságtalan dolgot sem, bizton élni fog és nem hal meg. Egyetlen elkövetett vétkét sem fogom neki betudni; jog és igazság szerint járt, ezért bizton élni fog. (Ezek. 33, 14—16.) — Melyik isten hasonló hozzád, ki megbocsátod a gonoszságot, és elengeded örökrészed maradékainak bűnét? . . . Ismét irgalmaz Ő majd nekünk; leveszi rólunk gonoszságainkat, s a tenger mélyére veti minden bűnünket. (Mik. 7, 18. 19.) — Bízzál, fiam! megbocsáttatnak neked bűneid. (Máté 9, 2.) — Nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket. (Máté 9, 13; Márk 2, 17.) — Ki bocsáthatja meg a bűnöket más, mint egyedül az Isten? (Márk 2, 7.) — Mondom nektek, hogy oly nagy öröm lészen mennyben egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon, kiknek nincs szükségük bűnbánatra. (Lk. 15, 7.) — Hirdetni kell az ő nevében a megtérést és a bűnök bocsánatát minden nemzetek között, kezdve Jeruzsálemtől. (Lk. 24, 47.) — Isten, aki gazdag az irgalmasságban, igen nagy szeretetéből, mellyel szeretett minket, noha bűneink miatt holtak voltunk is, Krisztussal együtt életre keltett, . . . vele együtt életre keltett és Krisztus Jézussal együtt az égiek közé helyezett el. (Ef. 2, 4—6.) — Ha megvalljuk bűneinket: ő hű és igazságos, hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minket minden gonoszságtól. (Ján. I 1, 9.)

2. Bocsásd meg a mi vétkeinket! Uram, emlékezzél meg rólam, ne állj bosszút bűneim miatt és ne gondolj vétkeimre meg szüleim vétkeire! (Tób. 3, 3.) — Tennevedért, Uram, bocsásd meg bűnömet, mert sok az! (Zsolt. 24, 11.) — Moss engem tisztára vétkemtől, tisztíts meg engem bűnömtől. (Zsolt. 50, 4.) — Segíts rajtunk, szabadító Istenünk, és neved dicsőségéért ments meg, Uram, minket, bocsásd meg nevedért bűneinket. (Zsolt. 78, 9.) — Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétetteknek. (Máté 6, 12; Lk. 11, 4.) — Isten, légy irgalmas nekem bűnösnek. (Lk. 18, 13.)

3. Csak a Szentlélek elleni bűn nem bocsáttatik meg: Ha valaki az Emberfia ellen szól valamit, megbocsáttatik neki; de aki a Szentlélek ellen szól, annak meg nem bocsáttatik sem ezen a világon, sem a jövendőben. (Máté 12, 32; Márk 3, 28. 29; Lk. 12, 10.)

A BŰNBOCSÁNAT FÖLTÉTELEI.

1. Bánat. a) Az igazi bánat példái: Dávid. (Kir. II 12, 1—31; V. ö. Zsolt. 50.) — Manassze. (Krón. II 33, 12. 13.) — Bűnbánó Magdolna. (Lk. 7. fej.) — Tékozló fiú. (Lk. 15. fej.) — Vámos. (Lk. 18. fej.) — Zakeus. (Lk. 19. fej.) — A jobb lator. (Lk. 23, 40—42.)

b) A hamis bánat példái: Káin. (Móz. I 4, 13.) — Saul. (Kir. I 19,

24—28. 30.) — Antiochus Epiphanes. (Makk. II 9, 12. 13.) — Júdás. (Máté 27, 3—5.) — Simon Magus. (Csel. 8, 20—24.) — Ézsau. (Móz. I 27, 30—40.) — Tovább lásd előző „Bűnbánat" c. alatt.

2. Töredelmesség. Közel van az Úr a megtört szívűekhez, és megmenti az alázatos lelkűeket. (Zsolt. 33, 19.) — A töredelmes lélek áldozat az Istennek, a töredelmes, alázatos szívet, Isten, nem veted meg! (Zsolt. 50, 19.) — Meggyógyítja a megtört szívűeket, bekötözi sebeiket. (Zsolt. 146, 3.) — Átgondolom előtted összes éveimet lelkem keservében. (Iz. 38, 15.) — Kire tekintek . . .? Arra, aki szegény, aki megtört lelkű s aki beszédeimet féli. (Iz. 66, 2.) — Hiszen nem az alvilágban lévő halottak, kiknek testéből elvetted a lelket, adnak tiszteletet és igazat az Úrnak, hanem az a lélek, mely bánkódik a nyomorúság súlya alatt, és meggörnyedve és megtörve jár, továbbá a bágyadt szem és az éhező lélek adnak tiszteletet és igazat az Úrnak. (Bar. 2, 17. 18.)

3. Megbocsátás az ellenünk vétőknek: Bocsáss meg társadnak, ha vét ellened, akkor te is, mikor könyörögsz, elnyered bűneid bocsánatát. (Sir. 28, 2.) — Ha pedig meg nem bocsáttotok az embereknek, Atyátok sem fogja megbocsátani nektek a ti bűneiteket. (Máté 6, 15.) — Megharagudván ura (a gonosz szolgának), átadá őt a poroszlóknak, míg csak meg nem fizeti minden adósságát. Igy fog cselekedni mennyei Atyám is veletek, ha meg nem bocsáttok, kiki az ő atyjafiának, szívetekből. (Máté 18, 34. 35.)

4. Gyónás. Bűnbevallás. a) Valld be bűneidet: Ha pedig néhányan ezek ellenére is megmaradnak közűletek, azok sorvadozni fognak gonoszságaik miatt ellenségeik földén és meggyötrődnek atyáik és önmaguk bűneiért, míg meg nem vallják maguk és atyáik gonoszságait, amelyekkel megszegték az irántam köteles hűséget és ellenemre jártak. (Móz. III 26, 39. 40.) — Szólj Izrael fiaihoz: Ha valaki akár férfi, akár nő, elkövet valami vétket, melyet az emberek el szoktak követni s így hűtlenül megszegi az Úr parancsát és vétkessé válik: vallja meg vétkét. (Móz. IV 5, 6. 7.) — Mondák . . . Izrael fiai az Úrnak: vétkeztünk, bánjál velünk tetszésed szerint, csak most szabadíts meg minket. (Bir. 10, 15.) — Mondá . . . Dávid Nátánnak: Vétkeztem az Úr ellen! Mondá erre Nátán Dávidnak: Az Úr meg is bocsátotta bűnödet: nem lakolsz halállal. (Kir. II 12, 13.) — Igy szóla Dávid az Úrhoz, amint meglátta a nép öldöklő angyalát: Én vagyok az, aki vétkeztem és aki gonoszul cselekedtem: ők, a juhok, mit követtek el? Kérlek, forduljon tehát kezed én ellenem s az én atyámnak háza ellen! (Kir. II 24, 17.) — Négyszer keltek fel és álltak elő és olvastak fel e napon az Úrnak, az ő Istenüknek törvénykönyvéből és ugyancsak négyszer tettek bűnvallomást és alázkodtak meg az Úr, az ő Istenük előtt. (Ezd. II 9, 3.) — Megvallottam előtted bűnömet, gonoszságomat el nem rejtettem. Elhatároztam: Megvallom magam ellen hűtlenségemet az Úrnak, és te vétkem gonoszságát megbocsátottad. (Zsolt. 31, 5.) — Vétkeztünk, miként atyáink, igaztalanul tettünk, gonoszat cselekedtünk. (Zsolt. 105, 6.) — Nem boldogul, ki bűneit palástolja; de irgalmat nyer, ki megvallja s elhagyja azokat. (Péld. 28, 13.) — Ne resteld bevallani vétkeidet, és senkinek se hódolj be bűnös cselekedetre! (Sir. 4, 31.) — Vétkeztünk, istentelenül cselekedtünk, gonoszul viselkedtünk, Urunk, Istenünk, minden paran-

csolatoddal szemben. (Bar. 2, 12.) — Vétkeztünk az Úr, a mi Istenünk előtt, nem hittünk neki és nem bíztunk benne. (Bar. 1, 17.) — Vétkeztünk, gonoszságot követtünk el, istentelenül cselekedtünk, eltávoztunk és elfordultunk parancsaidtól és végzéseidtől. (Dán. 9, 5.) — És megkeresztelkedének nála a Jordánban, megvallván bűneiket. (Máté 3, 6.) — Ha megvalljuk bűneinket: ő hű és igazságos, hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minket minden gonoszságtól. (Ján. I 1, 9.) — Valljátok meg tehát egymásnak bűneiteket. (Jak. 5, 16.)

b) Mutasd meg magadat a papnak: Ime egy bélpoklos jövén hozzá, imádá őt, mondván: Uram! ha akarod, megtisztíthatsz engem. És kinyujtván kezét Jézus, illeté őt, szólván: Akarom, tisztulj meg. És azonnal megtisztula poklossága. És mondá neki Jézus: Nézd, ezt senkinek se mondd; hanem eredj, mutasd meg magadat a papnak, és áldozd föl az ajándékot, melyet Mózes rendelt, bizonyságul nekik. (Máté 8, 2—4; Márk 1, 40—45; Lk. 5, 12—14.) — Mikor pedig beméne egy faluba, tíz poklos férfi jöve elébe, kik távolról megállának, és fölemelék szavukat, mondván: Jézus, mester! könyörülj rajtunk! Kiket midőn meglátott, mondá: Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak. És lőn, hogy amint mentek, megtisztulának. (Lk. 17, 12—14.)

5. Elégtétel. Előállván pedig Zakeus, mondá az Úrnak: Uram! íme vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakit valamiben megcsaltam, négyannyit adok helyette. (Lk. 19, 8.)

6. Egyéb föltételek: Ha visszatérsz a Mindenhatóhoz, ha megalázod magadat s eltávolítod a bűnt a sátradból. (Jób 22, 23.) — Könyörület és hűség eltörli a vétket. (Péld. 15, 27.) — Az Úr félelme kiűzi a bűnt. (Sir. 1, 27.) — Megbocsáttatott az ő sok bűne, mert nagyon szeretett; akinek pedig kevés bocsáttatik meg, kevéssé szeret. (Lk. 7, 47.) — Vérontás nélkül nincs bűnbocsánat. (Zsid. 9, 22.)

BŰNBOCSÁTÓ HATALOM. Neked adom a mennyek országa kulcsait. És amit megkötendesz a földön, meg lészen kötve a mennyekben is, és amit föloldandasz a földön, fel lészen oldva mennyekben is. (Máté 16, 19.) — Bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve a mennyben is, és amiket föloldoztok a földön, fel lesznek oldozva mennyben is. (Máté 18, 18.) — Ezeket mondván, rájuk lehelt és mondá nekik: Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva. (Ján. 20, 22. 23.)

MEGTÉRÉS. 1. Térjetek meg! Térjetek vissza felette gonosz utaitokról s tartsátok meg parancsolataimat. (Kir. IV 17, 13.) — Térjetek meg tehát ti bűnösök, tegyétek azt, ami igaz az Isten előtt, bízva, hogy irgalmat gyakorol veletek! (Tób. 13, 8.) — Ti dőrék! Meddig kedvelitek a dőreséget, s a bolondok meddig kívánják, mi nekik ártalmas, s a balgák meddig gyűlölik a belátást? Térjetek meg feddésemre! (Péld. 1, 22—23.) — Térj az Úrhoz és hagyd el bűneidet. (Sir. 17, 21.) — Térj az Úrhoz, és hagyj fel a törvénysértéseddel és gyűlöld mindenekfölött az útálatosságot! (Sir. 17, 23.) — Az Úrnak tetsző adomány: otthagyni a gonoszságot, és engesztelés a bűnökért: tartózkodni a jogsértéstől. (Sir. 35, 5.) — Mosakodjatok meg, tisztítsátok meg magatokat! Távolítsátok el szemem elől go-

noszgondolataitokat! Hagyjatok fel azzal, hogy rosszat cselekesztek, tanuljatok jót tenni! Keressétek az igazságot, siessetek segítségére az elnyomottaknak; szolgáltassatok igazságot az árvának, védelmezzétek az özvegyet! És jöjjetek, szálljatok velem perbe — úgymond az Úr. — Ha bűneitek olyanok is, mint a skárlát, fehérek lesznek, mint a hó; és ha olyan vörösek is, mint a bíbor, fehérek lesznek, mint a gyapjú. (Iz. 1, 16—18.) — Térjetek hozzám és megszabadultok, a földnek határai mind, mert én vagyok az Isten, és nincs más. (Iz. 45, 22.) — Hagyja el útját az istentelen, gondolatait a gonosz férfiú, és térjen vissza az Úrhoz, ki megkönyörül rajta, és Istenünkhöz, mert kész ő a megbocsátásra. (Iz. 55, 7.) — Ha vissza akarsz térni, Izrael, — úgymond az Úr, — térj csak vissza hozzám; ha eltávolítod színem elől botrányaidat, nem bolyongsz majd szerteszét. (Jer. 4, 1.) — Mosd meg szívedet a gonoszságtól, Jeruzsálem, hogy megszabadulj. Meddig maradnak még benned gonosz gondolatok? (Jer. 4, 14.) — Ime én bajt gondoltam ki ellenetek, tervet szőttem ellenetek! Térjen azért meg mindenki a maga gonosz útjáról és tegyétek egyenessé utaitokat és törekvéseiteket! (Jer. 18, 11.) — Térjetek meg, kiki az ő rossz útjáról és igen gonosz szándékaitoktól! (Jer. 25, 5.) — Térjen meg mindegyitek az ő gonosz útjáról, javuljatok meg törekvéseitekben. (Jer. 35, 15.) — Vajjon a gonoszok halálát akarom-e, úgymond az Úr Isten, és nem azt-e, hogy megtérjen utairól és éljen? (Ezek. 18, 23.) — Térjetek meg és tartsatok bűnbánatot minden gonoszságtok fölött, és nem leszen romlástokra a gonoszság; vessétek el magatoktól minden törvényszegésteket, melyet elkövettetek, és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket! Miért is halnátok meg, Izrael háza? Mert nem akarom én a halandó halálát, úgymond az Úr Isten; térjetek meg, hogy éljetek! (Ezek. 18, 30—32.) — Mondjad nekik: Életemre mondom, én, az Úr Isten, nem akarom én az istentelennek halálát, hanem azt, hogy az istentelen megtérjen útjáról és éljen. Térjetek meg, térjetek meg igen gonosz utaitokról! Akkor miért halnátok meg, Izrael háza? (Ezek. 33, 11.) — Váltsd meg alamizsnával bűneidet és a szegények iránt való irgalommal gonoszságaidat; akkor talán ő megbocsátja vétkeidet. (Dán. 4, 24.) — Térj meg, Izrael, az Úrhoz, a te Istenedhez. Hisz bűnöd miatt buktál el. (Oz. 14, 2.) — Vigyétek magatokkal e szavakat, és térjetek az Úrhoz és mondjátok neki: Végy el minden gonoszságot, fogadd el a jót, és mi majd ajkunk áldozatát adjuk neked. (Oz. 14, 3.) — Nos tehát, úgymond az Úr, térjetek hozzám teljes szívetekből, bőjttel, sírással és jajgatással. Szaggassátok meg szíveteket, nem pedig ruhátokat, és térjetek meg az Úrhoz, a ti Istenetekhez, mert jóságos ő és irgalmas, türelmes és nagyirgalmú, és szánakozik bajotok felett. (Jóel 2, 12. 13.) — Térjetek meg rossz utaitokról és igen gonosz szándékaitoktól. (Zak. 1, 4.) — Öltsön szőrruhát ember és állat és kiáltson nagy szóval az Úrhoz, és térjen meg kiki gonosz útjáról és az istentelenségből, mely kezéhez tapad. (Jón. 3, 8.) — Térjetek vissza hozzám, akkor én is visszatérek hozzátok, úgymond a seregek Ura. (Mal. 3, 7.)

2. Amíg alkalmas időnk van, addig térjünk meg: Ne légy megrögzött az istentelenek tévedésében! Halálod előtt mondj dícséretet, mert a halott számára a dícséret semmivé foszlik. (Sir. 17, 26.) — Még

életedben zengj dícséretet; míg élsz és virulsz, dicsőítsd és magasztald Istent, és dicsekedjél irgalmasságával! (Sir. 17, 27.) — Az Úrhoz imádkozott a gonosz (Antiochus Epiphanes). De az már nem könyörült meg rajta. (Makk. II 9, 13.) — A gyilkos és istenkáromló, rettenetes csapástól sujtva, — mint ahogyan ő is elbánt másokkal, — szánalmas halállal fejezte be életét idegenben, a hegyek között. (Makk. II 9, 28.)

3. A megtért bűnös szava: Vizsgáljuk meg utainkat, fontoljuk meg őket, és térjünk vissza az Úrhoz. Emeljük fel szívünket és kezünket az Úrhoz az égben. (Jer. Gyászé. 3, 40. 41.) — Téríts minket magadhoz, Uram, és mi megtérünk, tedd ismét olyanokká napjainkat, mint hajdanában voltak. (Jer. Gyászé. 5, 21.) — Fölkelek és atyámhoz megyek, és mondom neki: Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened; már nem vagyok méltó fiadnak hivatni, csak béreseid közé fogadj be engem. És fölkerekedvén, atyjához méne. Mikor még messze volt, meglátá őt atyja, megesett rajta a szíve, és hozzá futván, nyakába borula és összecsókolá őt. És mondá neki fia: Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened; már nem vagyok méltó, hogy fiadnak hivassam! Atyja pedig mondá szolgáinak: Hamar vegyétek elő a legdrágább köntöst és adjátok rá, húzzatok gyűrűt kezére és sarut lábaira; ... mert ez az én fiam megholt vala és föltámadt, elveszett vala és megtaláltatott. És elkezdének vigadozni. (Lk. 15, 18—22. 24.)

4. Bánásmód a megtérővel: Ne nézd le a bűnéből megtérő embert, fel ne hányd neki! Fontold meg, hogy mindnyájan büntetést érdemlünk. (Sir. 8, 6.) — Örvendjetek velem, mert megtaláltam az én juhomat, mely elveszett vala. Mondom nektek, hogy oly nagy öröm lészen mennyben egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon, kiknek nincs szükségük bűnbánatra. (Lk. 15, 6. 7.)

5. Aki felebarátját megtéríti: Testvéreim! ha valaki közületek eltéved az igazságtól és valaki megtéríti őt, tudja meg, hogy aki a bűnöst visszatéríti téves útjáról, megmenti annak lelkét a haláltól és betakarja bűneinek sokaságát. (Jak. 5, 19. 20.)

MEGÚJULÁS. Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át értelmeteknek megújításával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a jó, a kedves és a tökéletes. (Róm. 12, 2.) — Korábbi éltetek után immár vessétek le a régi embert, ki romlásba jut a csalárd kívánságok miatt; hogy újuljatok meg lelkileg bensőtökben, és hogy valóban magatokra öltsétek az új embert, aki az Isten képére teremtetett igaznak és szentnek. Azért szakítsatok a hazugsággal, és mindenki igazat mondjon felebarátjának, hisz egymásnak testrészei vagyunk. (Ef. 4, 22—25.) — Vetkőzzetek ki a régi emberből és cselekedeteiből, s öltözzetek fel abba az újba, aki megújult a teremtője képmásának megfelelő ismeretre ... Vegyétek tehát magatokra, mint az Istennek szent és kedves választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelídséget és a béketűrést. (Kol. 3, 9. 10. 12.) — Krisztus Jézusban sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak az új teremtmény. (Gal. 6, 15.)

ÚJJÁSZÜLETÉS. Levetvén tehát minden gonoszságot és minden álnokságot és képmutatást, irígységet és minden rágalmazást, mint most született kisdedek hamisítatlan szellemi tej után vágyódjatok, hogy azáltal növekedjetek az üd-

vösségre. (Pét. I 2, 1.) — Szeressétek egymást egyszerű szívből, újjászületvén nem romlandó, hanem romolhatatlan magból az élő és örökké megmaradó Istennek igéje által. (Pét. I 1, 22—23.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjászült minket elő reménységre Jézus Krisztusnak halottaiból való feltámadása által. (Pét. I 1, 3.)

VISSZAESÉS A BŰNBE. Már levetettem köntösömet, hogy öltsem fel újra? Már megmostam lábamat, hogy szennyezzem be ismét? (Ének. é. 5, 3.) — Amint a kutya visszatér arra, amit kihányt, úgy a balga is megismétli bolondságát. (Péld. 26, 11.) — Ha bocsánatot nyertél is bűnödért, ne légy félelem nélkül, és ne halmozz vétket vétekre. (Sir. 5, 5.) — A bűnt megismételni ne kívánd, mert egyért sem maradsz büntetlenül. (Sir. 7, 8.) — Vétkeztél, fiam? Ne tedd még egyszer, és előbbi bűneid miatt is imádkozzál, hogy megbocsáttassanak neked. Fuss a bűntől, mint a kígyó színétől, mert ha közel mégy hozzá, hatalmába kerít. (Sir. 21, 1. 2.) — Foga, mint az oroszlán foga, megöli az ember lelkét. Minden törvényszegés mint a kétélű pallos: csapására nincsen orvosság. (Sir. 21, 3. 4.) — Ki tetem illetése után megfürdik, és újból érinti, mi haszna mosakodásának? Igy van az az ember, ki bőjtöl bűneiért, és újból elköveti őket; mi haszna sanyargatásának? Ki hallgatja meg imáját? (Sir. 34, 30. 31.) — Ha azok, akik a mi Urunknak és üdvözítő Jézus Krisztusunknak megismerése által megmenekülnek a világ förtelmeitől, azokba újból belekeveredve legyőzetnek, utóbbi állapotuk rosszabbá lett az előbbinél. (Pét. II 2, 20.)

MEGÁTALKODOTTSÁG. 1. Isten szava a megátalkodottakhoz: Mivelhogy szóltam és vonakodtatok, mert kinyujtottam kezemet és nem volt, ki odanézzen, és semmibe sem vettétek minden tanácsomat, és nem törődtetek feddésemmel: Én is nevetek majd romlástokon, gúnyolódom ha reátok jő, amitől féltek, ha hirtelen baj szakad reátok, és romlástok ott terem, mint a fergeteg, és eljő reátok, a szükség és a szorongás! Akkor hívnak majd engem, de nem hallom, keresnek hajnalban, de meg nem lelnek. Mivelhogy gyűlölték a tudást, és nem vették be az Úr félelmét, s nem hajtottak tanácsomra, és megvetették minden intelmemet: Bizony enni fognak útjuk gyümölcséből, és jóllaknak saját terveiktől. (Péld. 1, 24—31.) — Elküldtem hozzátok minden szolgámat, a prófétákat is, szünet nélkül küldtem őket és mondottam: Térjen meg mindegyiktek az ő gonosz útjáról, javuljatok meg törekvéseitekben, ne járjatok más istenek után és ne tiszteljétek őket, akkor lakosai maradtok annak az országnak, melyet nektek és atyáitoknak adtam. Ti azonban nem hajtottátok fületeket szavaimra és nem hallgattatok reám . . . Ezért . . . Ime én Júdára és Jeruzsálem összes lakóira reázúdítom mindazt a nyomorúságot, melyet kimondtam ellenük. (Jer. 35, 15. 17.)

2. A buzdító szava: Ne késsél megtérni az Úrhoz, és ne halaszd azt napról-napra, mert hirtelen eljő haragja, s a bosszú idején elragad téged. (Sir. 5, 8. 9.) — Ne légy megrögzött az istentelenek tévedésében! Halálod előtt mondj dícséretet, mert a halott számára a dícséret semmivé foszlik. (Sir. 17, 26.) — Ha meg nem tértek, kard-

ját megvillogtatja, íját megvonja és készen tartja. Halálos fegyvereit ráhelyezi, nyilait tüzesekké teszi. (Zsolt. 7, 13. 14.)

BŰNHŐDÉS. 1. Isten megbünteti a megátalkodott bűnöst: Ha azután is ellenemre jártok és nem hallgattok reám, akkor hétszeresen sujtlak titeket bűneitekért. (Móz. III 26, 21.) — Isten . . . nem segíti a bűnösöket. (Jób 36, 5. 6.) — Haragod miatt nincs ép hely testemen, bűneim miatt nincs nyugalma csontjaimnak. (Zsolt. 37, 4.) — Miként elolvad a tűzön a viasz, az Isten előtt a bűnösök úgy vesznek el. (Zsolt. 67, 3.) — A bűnösök szarvát mind letöröm. (Zsolt. 74, 11.) — Nem hagyja az Úr, hogy a gonoszság jogara uralkodjék az igazak osztályrészén. (Zsolt. 124, 3.) — Igazságos az Úr: nyakukat szegte a bűnösöknek. (Zsolt. 128, 4.) — Elpusztítja a bűnösök utait. (Zsolt. 145, 9.) — Porig alázza a bűnösöket. (Zsolt. 146, 6.) — Az Úr mindent önmagáért alkotott, a bűnöst is a balsors napjára. (Péld. 16, 4.) — A Magasságbeli is gyűlöli a bűnösöket . . . bosszút áll a gonoszokon és a bűnösökön, s elteszi őket a megtorlás napjára. (Sir. 12, 3. 4.) — Aki elpártol az igazságtól a bűnhöz, azt Isten pallosra tartogatja! (Sir. 26, 27.) — Szorongást bocsátok akkor majd az emberekre, és járásuk olyan lesz, mint a vakoké, mert vétkeztek az Úr ellen. (Szof. 1, 17.) — Tudjuk, hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja. (Ján. 9, 31.)

2. Aki vétkezik, az bűnhődik: Méltán szenvedjük ezeket, mert vétkeztünk az öcsénk ellen: láttuk lelke szorongását, amikor rimánkodott nékünk, de nem hallgattuk meg. (Móz. I 42, 21.) — Azokban a napokban nem mondják többé: „Az atyák ették a savanyú szőllőt, és a fiaik foga vásott el", — hanem kiki a saját gonoszsága miatt hal meg; csak annak vásik el a foga, aki eszi a savanyú szőllőt. (Jer. 31, 29. 30.) — Mi dolog az, hogy közmondás lett közöttetek Izrael földén az a mondás, mely így szól: „Az atyák ették meg a savanyú szőllőt, és a fiúk foga vásik el tőle?" . . . amely lélek vétkezett, az hal meg. (Ezek. 18, 2. 4.) — Aki vétkezik, az hal meg. A fiú nem viseli atyja gonoszságát. (Ezek. 18, 20.)

3. A bűn magában hordja már büntetését: Sok csapás éri a bűnöst. (Zsolt. 31, 10.) — Rettentő haláluk lesz a bűnösöknek. (Zsolt. 33, 22.) — Kevés idő mulva a bűnös már nem leszen, ha helyén keresed, meg nem találod. (Zsolt. 36, 10.) — A bűnösök . . . elvesznek. (Zsolt. 36, 20.) — A bűnösök kívánsága meghiúsul. (Zsolt. 111, 10.) — A bűnöst vétkei megragadják, és bűneinek kötelei fogva tartják; meg kell halnia fegyelem híján, tőrbe jut, mert nagyon is balga. (Péld. 5, 22. 23.) — Mint az elvonuló fergeteg, tűnik el a bűnös. (Péld. 10, 25.) — Ha az igaz is megkapja a földön a magáét, mennyivel inkább a gonosz és a bűnös! (Péld. 11, 31.) — Senki sem erősbödik bűn által. (Péld. 12, 3.) — A bűnösöket balsors üldözi. (Péld. 13, 21.) — Az erény magasra emeli a nemzetet, a bűn pedig szegényekké teszi a népeket. (Péld. 14, 34.) — Kiki azzal bűnhödik, ami által vétkezik. (Bölcs. 11, 17.) — Jaj a megosztott szívűnek, a bűnös ajaknak, a gonosz kéznek, a földön két úton járó bűnösnek. (Sir. 2, 14.) — Aki vétkezik önmaga ellen, megbánja, s aki gyönyörködik a gonoszságban, becsmérlésben részesül. (Sir. 19, 6.) — A bűnösök társasága kóccsomó, és végezetük tűzláng! A bűnösök útja kővel van egyengetve, de a

végén alvilág van, sötétség és bűnhödés. (Sir. 21, 10. 11.) — A bűnössel együtt a bűnre is összetörés vár. (Sir. 27, 3.) — Útálatos fajzattá lesz a gonoszok nemzetsége, s akik az istentelenek házába járatosak! A bűnösök gyermekeinek öröksége elenyészik, és magzatukat gyalázat kíséri. (Sir. 41, 8. 9.) — A bűnöst százesztendős korában éri el az átok. (Iz. 65, 20.) — Hűtlensége miatt, melyet elkövetett, és bűne miatt, mellyel vétkezett, ezek miatt meg fog halni. (Ezek. 18, 24.) — Ne féljetek tehát a bűnös ember szavától, az ő dicsősége ugyanis sár és féreg. Ma még magasztalják, holnap már nincsen. Ő maga porába tér vissza, terve pedig semmivé leszen. (Makk. I 2, 62. 63.) — Bizony, bizony mondom nektek, hogy mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgája a bűnnek; a szolga pedig nem marad a házban mindörökre; de a fiú ott marad mindörökké. (Ján. 8, 34—35.) — Ha az igaz is alig üdvözül, az istentelen és a bűnös hová lesznek? (Pét. I 4, 18.)

5. UTOLSÓ KENET

Lásd: Betegség cím alatt a III. részben.

6. EGYHÁZI REND

PAPSÁG. 1. A papság isteni intézmény: Állítsd . . . magad elé Izrael fiai közül Áront, a bátyádat fiaival együtt, hogy papjaimmá legyenek . . . Fiait is léptesd előre s öltöztesd fel a gyolcsköntösökbe s övezd át őket az övvel — tudniillik Áront és fiait — s tedd reájuk a süvegeket és papjaimmá lesznek örök jogon. (Móz. II 28, 1; 29, 8. 9.) — Cserébe Izrael fiainak összes elsőszülötteiért elvettem a levitákat, s odaadtam őket a népből ajándékba Áronnak és fiainak, hogy szolgáljanak nekem Izrael helyett a szövetség sátrában és könyörögjenek az izraelitákért, hogy csapás ne legyen a népen, ha a szentélyhez közelíteni merészel. (Móz. IV 8, 18. 19.) — Mindaz, ami elsőként megnyitja valamelyik olyan testnek a méhét, amelyet be szoktak mutatni az Úrnak, akár ember, akár barom, a tiéd legyen: úgy azonban, hogy az ember elsőszülöttéért váltságpénzt kell venned s minden olyan állatot, amely tisztátalan, meg kell váltanod. (Móz. IV 18, 15.) — Mondá (Jézus) nekik (Simonnak és Andrásnak): Jöjjetek utánam és emberhalászokká teszlek benneteket. (Máté 4, 19; Márk 1, 17.) — Összehíván tizenkét tanítványát, hatalmat ada nekik a tisztátalan lélek fölött, hogy kiűzzék azokat és meggyógyítsanak minden betegséget és minden nyavalyát. (Máté 10, 1.) — Másnap előhívá tanítványait és kiválaszta közülük tizenkettőt, kiket elneveze apostoloknak. (Lk. 6, 13.) — Az aratni való ugyan sok, de a munkás kevés. Kérjétek ezért az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásához. (Lk. 10, 2.) — Én aratni küldöttelek titeket, amit nem ti munkáltatok; mások fáradoztak és ti azok munkájába álltatok be. (Ján. 4, 38.) — Már nem mondalak benneteket szolgáknak, mert a szolga nem tudja, mit mível az ura, hanem barátaimnak mondottalak titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, s én rendeltelek, hogy elmenvén, gyümölcsöt teremjetek és a ti gyümölcsötök megmaradjon. (Ján. 15, 15. 16.) — Amint engem küldött az Atya, én is úgy kül-

delek titeket. Ezeket mondván, rájuk lehelt, és mondá nekik: Vegyétek a Szentlelket stb. (Ján. 20, 21. 22.) — Ezeket (a hét diákonust) az apostolok elé állíták és imádság közben rájuk tevék kezüket. (Csel. 6, 6.) — Erre bőjtöt tartottak, imádkoztak, rájuk tették kezüket s azután útra bocsátották őket. (Csel. 13, 3.) — Királysággá és papokká tett minket Istennek és Atyjának. (Jel. 1, 6.)

2. A papok Jézus személyének képviselői: Aki titeket befogad, engem fogad be; és aki engem befogad, azt fogadja be, ki engem küldött. (Máté 10, 40.) — Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg; aki pedig engem megvet, azt veti meg, ki engem küldött. (Lk. 10, 16.) — Aki befogadja azt, akit én küldök, engem fogad be; aki pedig engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. (Ján. 13, 20.) — Vajjon micsoda . . . Apolló? vagy micsoda Pál? Szolgái annak, akinek hittetek, éspedig úgy, amint azt az Úr kinek-kinek megadta. (Kor. I 3, 4. 5.) — Istennek vagyunk munkatársai. (Kor. I 3, 9.) — Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit, és Isten titkainak sáfárait. Itt már megkívántatik a sáfároktól, hogy kiki hűségesnek találtassék. (Kor. I 4, 1. 2.) — Mi Krisztus jó illata vagyunk az Istenért azok közt is, akik üdvözülnek, és azok közt is, akik elvesznek; ezeknek ugyan a halál illata halálra, azoknak pedig az élet illata életre. (Kor. II 2, 15. 16.) — Tehát Krisztus követségében járunk, mintha Isten buzdítana általunk. (Kor. II 5, 20.)

A PAPOK KÖTELESSÉGEI. 1. Áldozatot bemutatni: Azok a levita papok pedig, Szádok fiai, akik végezték szentélyem szolgálatát, miközben Izrael fiai eltévelyegtek tőlem, ők járuljanak elém, hogy nekem szolgáljanak; ők álljanak színem előtt, hogy nekem hájat és vért mutassanak be, úgymond az Úr Isten. Ők lépjenek be szentélyembe és ők járuljanak asztalomhoz, hogy nekem szolgáljanak és elvégezzék szolgálatomat. (Ezek. 44, 15. 16.) — Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. (Lk. 22, 19; V. ö. Kor. I 11, 24.) — Én pedig szívesen áldozok, sőt magam is áldozattá leszek a ti lelketekért. (Kor. II 12, 15.) — Minden főpap, emberek közül választatván, emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyeikre, hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson be a bűnökért. (Zsid. 5, 1.) — Minden pap naponkint szolgálatban áll és gyakran mutatja be ugyanazokat az áldozatokat. (Zsid. 10, 11.)

2. Mint pásztoroknak, a nyájra vigyázni: Szívem szerint való pásztorokat adok majd nektek, kik tudással és bölcseséggel legeltetnek titeket. (Jer. 3, 15.) — Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra, melybe a Szentlélek titeket püspököknek helyezett, hogy kormányozzátok az Istennek egyházát, melyet tulajdon vérén szerzett. Tudom, hogy elmenetelem után ragadozó farkasok jönnek közétek és nem kímélik a nyájat. Sőt köztetek is támadnak férfiak, kik fonák dolgokat beszélnek, hogy maguk után vonják a tanítványokat. Őrködjetek azért. (Csel. 20, 28—34.) — Mindenkinek mindene lettem, hogy mindenkit üdvözítsek. (Kor. I 9, 22.) — Nem uralkodunk hiteteken, hanem örömötök segítői vagyunk. (Kor. II 1, 23.) — Azért hagytalak Kréta szigetén, hogy ami hátramaradt, elintézd, s városról-városra preszbitereket rendelj, amint meghagytam néked. (Tit. 1,

5.) — A preszbitereket, kik köztetek vannak, kérem mint elöljárótársuk és Krisztus szenvedésének tanúja és az ő dicsőségének is részese, mely a jövőben ki fog nyilváníttatni: legeltessétek Isten nyáját, mely rátok bízatott, gondját viselvén nem kényszerűségből, hanem szabad akaratból Isten szerint; sem nem rút nyerészkedésből, hanem buzgóságból; sem nem mint uralkodók a választottak fölött, hanem szívből, mint a nyájnak példaképei. S ha majd megjelenik a pásztorok fejedelme, elnyeritek a dicsőség hervadhatatlan koronáját. (Pét. I 5, 1—4.)

3. Kötelesek az igét hirdetni, tanítani: Emberfia, őrállójául rendeltelek Izrael házának; ha hallod a szót az én számból, hirdesd azt nekik az én nevemben. Ha azt mondom a gonosznak: „Halállal halsz meg!" — és te nem hirdeted neki, és nem beszélsz, hogy megtérjen gonosz útjáról és éljen, maga a gonosz a saját gonoszsága miatt hal ugyan meg, de vérét a te kezeden keresem. Ha te azonban hirdeted a gonosznak, de ő nem tér meg gonoszságából és gonosz útjáról, ő maga ugyan meghal istentelensége miatt, te azonban megmentetted lelkedet. De ha az igaz is eltér igazságosságától és istentelenséget cselekszik, akkor akadályt rakok eléje és ő meghal; azért mert nem figyelmeztetted őt, meghal bűne miatt és nem lesz emlékezete igazságosságának, melyet cselekedett, vérét azonban a te kezeden keresem. Ha azonban te figyelmeztetted az igazat, hogy ne vétkezzék az igaz, és ő nem vétkezik, valóban élni fog, mert figyelmeztetted őt, s így megmentetted lelkedet. (Ezek. 3, 17—21.) — Oktassák népemet arra, mi a különbség szent és fertőzött között, és mutassák meg nekik a különbséget tiszta és tisztátalan között. Ha vetélkedés támad, álljanak elő, és az én jogom szerint tegyenek igazságot; az én utasításaimat és szabályaimat kövessék minden ünnepemen, és szenteljék meg szombatjaimat. (Ezek. 44, 23. 24.) — A pap ajka tudást őriz, és tanítást keresnek szájából, mert ő a seregek Urának követe. (Mal. 2, 7.) — Elmenvén tehát tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében. Tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. (Máté 28, 19. 20.) — Nem azért küldött engem Krisztus, hogy keresztteljek, hanem hogy az evangéliumot hirdessem; nem a szó bölcseségével, hogy meg ne hiúsuljon Krisztus keresztje. (Kor. I 1, 17.) — Elküldöttük Timóteust, a testvérünket, az Isten szolgáját Krisztus evangéliumában, hogy hiteteknek szolgáljon s megerősítsen és buzdítson titeket. (Tessz. I 3, 2.) — Van . . . sok engedetlenkedő, üres fecsegést folytató, ámító ember: főkép a körülmetéltek közül. Ezeket le kell inteni, mert egész házakat feldúlnak, rút haszon kedvéért olyasmiket tanítva, miket nem kellene . . . Éppen azért fedd őket keményen, hogy egészségesek legyenek a hitben, ne hallgassanak zsidó mesékre, s olyan emberek parancsolataira, kik hátat fordítottak az igazságnak. (Tit. 1, 10. 11. 13. 14.) — Te azt beszéld, ami az egészséges tanításnak megfelel. (Tit. 2, 1.)

A PAPI MUNKA JUTALMA. Bizony mondom nektek, hogy ti, akik engem követettek, az újjászületéskor, midőn az Emberfia az ő fölségének trónján fog ülni, ti is tizenkét széken fogtok ülni, ítélvén Izrael tizenkét nemzetsége felett. (Máté 19, 28.) — Mindegyikük pedig a saját jutalmát nyeri majd el munkája szerint. (Kor. I 3, 8.)

A PAPSÁGHOZ SZÜKSÉGES ELŐFELTÉTELEK. 1. Testileg: Férfiatlan ember, kinek heréjét szétzúzták vagy kivágták, vagy akinek a szeméremtestét levágták, ne jusson be az Úr gyülekezetébe. Mámzer, vagyis parázna személytől született ember ne jusson be az Úr gyülekezetébe a tized ízig. (Móz. V 23, 1. 2.) — Szólj Áronhoz: Ha valakinek utódaid közül, bármely nemzedékben, testi hibája leszen: ne mutasson be kenyeret Istenének; ne járuljon az ő szolgálatához, aki vak, aki sánta, aki tömpe, vagy nagy, vagy görbeorrú, aki töröttlábú vagy kezű, aki púpos, aki fájósszemű, akinek a szemén hályog, a testén állandó var avagy sömör van, vagy aki megszakadt. Senki, akinek testi hibája leszen Áron pap ivadékai közül, elő ne álljon, hogy tűzáldozatot mutasson be az Úrnak, kenyeret az Istenének. (Móz. III 21, 17—21.)

2. Erkölcsileg: Mondá . . . az Úr Áronnak: Bort vagy más részegítő italt ne igyatok, se te, se a fiaid, ha a bizonyság sátorába mentek, hogy meg ne haljatok: örök parancs legyen ez nemzedékeitek számára. (Móz. III 10, 8. 9.) — Szentek legyenek Istenüknek, meg ne szentségtelenítsék nevét, mert az Úr tűzáldozatait, Istenük kenyerét áldozzák s azért szenteknek kell lenniök . . . Szentek legyenek tehát, mert szent vagyok én is, az Úr, ki szentséget kívánok tőlük. (Móz. III 21, 6. 8.) — Tartsák meg e parancsolataimat, hogy bűnbe ne essenek és meg ne haljanak a szent helyen, ha azt megszentségtelenítik. Én, az Úr, szentséget kívánok tőlük. (Móz. III 22, 9.) — Ne szentségtelenítsétek meg szent nevemet, hogy szentnek bizonyuljak Izrael fiai között . . . (Móz. III 22, 32.) — Papjaid, Uram, Isten, öltözzenek segítségedbe s szentjeid örvendezzenek javaidnak. (Krón. II 6, 41.) — Papjaid öltözzenek igazságba, szentjeid pedig ujjongjanak. (Zsolt. 131, 9.) — Egy pap se igyék bort, amikor be akar lépni a belső udvarba. (Ezek. 44, 21.) — Ti vagytok a föld sója. Hogyha a só ízét veszti, mivel fogják megsózni? Semmire sem való többé, mint hogy kivessék és eltapodják az emberek. Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen fekvő város. Gyertyát sem azért gyujtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, hogy világítson mindazoknak, kik a házban vannak. Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon. (Máté 5, 13—16.) — Igaz beszéd ez: aki püspökséget kíván, derék dolgot kíván. Éppen azért a püspöknek feddhetetlennek, egy feleségű férfiúnak, józannak, megfontoltnak, tisztesnek, szemérmesnek, vendégszeretőnek, tanításra alkalmasnak kell lennie, nem iszákosnak, nem verekedőnek, hanem szelídnek, nem viszálykodónak, nem kapzsinak, hanem olyannak, ki házát jól vezeti, fiait engedelmességben s mindenképen tisztességben tartja. (Tim. I 3, 1—4.) — Ne hanyagold el a benned levő kegyelmet, mely a jövendölés következtében a preszbiterium kézföltétele mellett adatott néked. (Tim. I 4, 14.) — Szítsd fel magadban az Isten kegyelmét, mely kezem rádtétele folytán benned vagyon. (Tim. II 1, 6.) — Az Úr szolgájának nem veszekednie kell, hanem mindenki iránt nyájasnak, tanításra alkalmasnak, béketűrőnek lennie, azokat, kik ellenszegülnek az igazságnak, szelídséggel feddenie, hátha egyszer töredelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére. (Tim. II 2, 24. 25.) — Ne legyen újonnan meg-

keresztelt ember, nehogy felfuvalkodjék s az az ítélet érje, mint az ördögöt. (Tim. I 3, 6.) — Azért hagytalak Kréta szigetén, hogy ami hátramaradt, elintézd, s városról-városra preszbitereket rendelj, . . . olyat, ki feddhetetlen, egy feleségű férfiú, kinek hívő, nem ledérség hírében álló, avagy engedetlen fiai vannak. (Tit. 1, 5. 6.) — A püspöknek ugyanis, mint Isten sáfárának, feddhetetlennek kell lennie, nem kevélynek, nem haragosnak, nem iszákosnak, nem verekedőnek, nem rút haszonra vágyakozónak, hanem vendégszeretőnek, jóakaratúnak, józannak, igaznak, szentnek, önmegtartóztatónak, olyannak, ki kitart a tanításnak megfelelő, megbízható beszéd mellett, hogy az egészséges tanítás alapján képes legyen inteni, s azokat, kik ellentmondanak, megcáfolni. (Tit. 1, 7—9.)

A HIVEK KÖTELESSÉGEI PAPJAIKKAL SZEMBEN. 1. Tisztelet: Vigyázz, el ne hagyd a levitát sohasem, míg azon a földön lakol. (Móz. V 12, 19.) — Felkentjeimet ne bántsátok, prófétáimnak ne ártsatok. (Krón. I 16, 22.) — Felkentjeimhez ne nyúljatok, prófétáimat ne bántsátok! (Zsolt. 104, 15.) — Teljes lelkedből féld az Urat, és tartsad tiszteletben papjait! (Sir. 7, 31.) — Minden erődből szeresd Alkotódat, és ne hagyd cserben szolgáit! Tiszteld Istent teljes lelkedből, és becsüld meg a papokat. (Sir. 7, 32. 33.) — Én pedig igen szívesen áldozok, sőt magam is áldozattá leszek a ti lelketekért, bár minél jobban szeretlek titeket, annál kevésbbé szerettek engem. (Kor. II 12, 15.) — Kérünk . . . titeket, testvérek, hogy becsüljétek meg azokat, kik fáradoznak közöttetek s elöljáróitok az Úrban, és intenek titeket. Viseltessetek irántuk különösen nagy szeretettel a munkájukért. Legyetek velük békességben. (Tessz. I 5, 12. 13.) — Emlékezzetek meg elüljáróitokról, kik nektek az Isten igéjét hirdették; kiknek élete végét szemlélvén, kövessétek hitüket. (Zsid. 13, 7.)

2. Engedelmesség szavuknak, ítéletüknek: Ha nehéznek s kétségesnek látod az ítélkezést vér és vér között, per és per között, poklosság és poklosság között, s azt látod, hogy eltérőek a bírák szavai kapuidban, akkor kelj fel és menj fel arra a helyre, amelyet majd az Úr, a te Istened kiválaszt s menj el a levita-nemzetségből való papokhoz, meg ahhoz a bíróhoz, ki abban az időben leszen, s kérdezd meg őket s ők majd közlik veled a helyes ítéletet. De aztán tedd meg mindazt, amit azok mondanak, akik annak a helynek gondviselői, amelyet az Úr kiválaszt, meg amire tanítanak téged az ő törvénye szerint s kövesd ítéletüket s ne térj el attól se jobbra, se balra. (Móz. V 17, 8—11.) — Aki pedig felfuvalkodik s nem akar engedelmeskedni a pap parancsának, ki abban az időben szolgál az Úrnak, a te Istenednek meg a bíró végzésének, az az ember halállal lakoljon: távolítsd el a gonoszságot Izraelből. (Móz. V 17, 12.) — Engedelmeskedjetek elüljáróitoknak, és hódoljatok nekik, mert ők őrködnek, mint akik számot fognak adni lelketekért, hogy ezt örömmel tegyék és ne sóhajtva, mert ez nem szolgálna javatokra. (Zsid. 13, 17.)

3. Gondoskodás anyagi ellátásukról: Ami az eledeláldozatból megmarad, az Ároné és fiaié legyen: Szentséges rész az az Úr tűzáldozataiból. (Móz. III 2, 3.) — A papi nemzetségnek csupán minden férfitagja ehetik ebből a húsból: szent helyen, mert szentséges az. (Móz. III 7, 6.) — Egyétek meg (az eledeláldozat maradékát) szent

helyen: neked s fiaidnak jár az az Úr tűzáldozataiból, amint parancsolta nékem. (Móz. III 10, 13.) — Minden adomány, amelyet Izrael fiai hoznak, a papot illesse s mindaz, amit valaki a szent helyre visz s a pap kezébe ád, azé legyen. (Móz. IV 5, 9. 10.) — A papoknak, a levitáknak, mindazoknak, kik ebből a törzsből valók, ne legyen osztályrészük s örökségük, mint a többi izraelitáknak, hanem az Úr tűzáldozataiból és ajándékaiból éljenek; semmi mást ne kapjanak testvéreik birtokából, mert maga az Úr az ő örökségük, amint megmondotta nekik. (Móz. V 18, 1. 2.) — A vétekért való áldozatból származó pénzt azonban, meg a bűnért való áldozatokból származó pénzt, nem szolgáltatták be az Úr templomába, mert a papoké volt. (Kir. IV 12, 16.) — Azt is meghagyá (Ezekiás), hogy a Jeruzsálemben lakó nép adja meg a papoknak s a levitáknak járandóságukat, hogy az Úr törvényének szolgálhassanak. Mikor ez a sokaság füléhez jutott, Izrael fiai bőségesen megadák a zsengét a gabonából, a borból, az olajból s a mézből, s beszolgáltatták a tizedet mindabból, amit a föld terem. (Krón. II 31, 4. 5.) — Örökrészük pedig ne legyen, — én vagyok az ő örökrészük; — és birtokot ne adjatok nekik Izraelben, mert én vagyok az ő birtokuk. A vágóáldozatot, a bűnért való áldozatot és a vétekért való áldozatot ők egyék meg, és Izraelnek minden fogadalmi ajándéka az övék legyen. És minden elsőszülöttnek zsengéje, és minden italáldozat mindabból, amit bemutatnak, a papoké legyen; és ételeitek zsengéit is a papnak adjátok, hogy áldást hozzon házadra. (Ezek. 44, 28—30.) — Minden erődből szeresd Alkotódat, és ne hagyd cserben szolgáit! ... Add meg nekik a részt, amint az neked elő van írva, a zsengéből és az engesztelő áldozatokból, s a vétségtől tisztítsd meg magadat csekély adománnyal. (Sir. 7, 32. 34.)

ÁLTALÁNOS PAPSÁG. Ti is, mint élő kövek, épüljetek fel rajta lelki házzá, szent papsággá, lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által. (Pét. I 2, 5.) — Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok, hogy hirdessétek annak erényeit, aki sötétségből hívott titeket az ő csodálatos világosságára. (Pét. I 2, 9.)

ROSSZ PAPOK. Emlékezzél meg Uram Istenem, azokról, akik beszennyezik a papi tisztet, a papi és levita kötelezettséget. (Ezd. II 13, 29.) — Nos tehát ez a parancs hozzátok, papok: Ha nem akartok hallani és nem akarjátok megszívlelni, hogy megadjátok nevemnek a dicsőséget, úgymond a seregek Ura, akkor ínséget bocsátok reátok, és átokká változtatom áldástokat, — bizony, átokká változtatom, mert nem szívleltétek ezt meg! (Mal. 2, 1. 2.) — Vakok ők és vakok vezetői. Ha pedig a vak vakot vezet, mindketten verembe esnek. (Máté 15, 14.) — Mózes székébe az írástudók és farizeusok ültek. Mindazt tehát, amit mondanak nektek, tartsátok meg és tegyétek; de tetteik szerint ne cselekedjetek; mert mondják és nem teszik. Ugyanis nehéz és elviselhetetlen terheket kötözgetnek és raknak az emberek vállaira, de maguk egy ujjukkal sem akarnak azokon lendíteni. (Máté 23, 2—4.) — Vajjon a vak vezethet-e vakot? Nemde mindketten verembe esnek? (Lk. 6, 39.)

HŰTLEN PÁSZTOROK. Jaj a pásztoroknak, kik elvesztik és elszélesztik legelőmnek nyáját! — úgymond az Úr. Azért így szól az Úr, Izrael Istene, a pásztorokhoz, kik népemet legeltetik: Ti elszélesztettétek nyájamat, szétűztétek és nem gondoztátok. Ime én számonkérem tőletek szándékaitok gonoszságát, úgymond az Úr. (Jer. 23, 1. 2.) — Emberfia, jövendölj Izrael pásztorairól; jövendölj, és ezt mond a pásztoroknak: Igy szól az Úr Isten: Jaj Izrael pásztorainak, kik önmagukat legeltették! Vajjon a pásztoroknak nem a nyájat kell-e legeltetniök? A tejet megettétek, a gyapjúval ruházkodtatok és a hízottat leöltétek, de nyájamat nem legeltettétek. A gyengét nem erősítettétek és a beteget nem gyógyítottátok; a sebesültet nem kötözgettétek be, az eltévedtet nem hoztátok vissza és az elveszettet nem kerestétek; hanem keménységgel és erőszakkal uralkodtatok rajtuk. Juhaim pedig elszéledtek, mert nem volt pásztoruk; prédájává lettek a mező minden vadjának és elszéledtek. Ott bolyongtak juhaim minden hegyen és minden magas dombon; a föld egész színén elszéledtek juhaim, és nem volt senki sem, ki velük törődött volna, nem volt, mondom, ki velük törődött volna. Ezért, pásztorok, halljátok az Úr igéjét! Életemre mondom, én, az Úr Isten: Mivelhogy nyájaim prédává lettek és juhaim a mező minden vadjának eledelévé, mert nem volt pásztoruk (pásztoraim ugyanis nem törődtek nyájammal), hanem a pásztorok önmagukat legeltették, de nyájaimat nem legeltették, azért, pásztorok, halljátok az Úr igéjét! . . . Igy szól az Úr Isten: Ime én magam fordulok a pásztorok ellen; kezükből követelem nyájamat és végzek velük, hogy ne legeltessék tovább a nyájat, és a pásztorok ne legeltessék többé önmagukat. Kiszabadítom nyájamat szájukból, és az nem lesz többé eledelük. (Ezek. 34, 2—8. 10.)

HAMIS PRÓFÉTÁK. A prófétát, aki elkapatja magát s olyat mer szólani nevemben, amit én nem parancsoltam néki, hogy mondjon, vagy más istenek nevében szól, azt meg kell ölni. (Móz. V 18, 20.) — Óvakodjatok a hamis prófétáktól, kik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok; gyümölcseikről ismeritek meg őket. Vajjon szednek-e a tövisbokorról szőllőt, vagy a bojtorjánról fügét? Igy minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, sem a rossz fa jó gyümölcsöt nem teremhet . . . Azért tehát gyümölcseikről ismeritek meg őket. (Máté 7, 15—18. 20.) — Voltak azonban hamis próféták is a nép között, amint közöttetek is lesznek hazug tanítók, kik veszedelmes tévtanokat hoznak be és azt, ki őket megváltotta, az Urat megtagadják, gyors romlást zúdítva magukra. És sokan fogják követni azoknak kicsapongásait, akik miatt az igazság útja becsméreltetni fog. És fösvénységből költött szavakkal nyerészkedni fognak rajtatok, kikre nézve az ítélet már régóta nem marad el és az ő pusztulásuk nem alszik . . . Az Úr meg tudja szabadítani a kísértésből a jámborokat, a gonoszokat pedig az ítélet napjára kínzásra megtartani. Leginkább pedig azokat, kik a tisztátalanság kívánságában a test után járnak s a felsőbbséget megvetik, vakmerők, öntetszők, kik nem félnek istenkáromló tévtanokat behozni . . . Ezek azonban, mint a természet szerint megfogásra és leölésre való oktalan állatok, azo-

kat káromolván, amiket nem értenek, saját romlottságukban fognak elveszni, elvévén a gonoszság jutalmát, kik gyönyörűségnek tartják a naponkénti vigadozást, gyönyörben szétfolyó piszok- és szennyfoltok, kik lakomáikon veletek kéjelegnek; szemük telve házasságtöréssel és szüntelen vétekkel. Elcsábítják az állhatatlan lelkeket, szívük kapzsiságra van begyakorolva, az átoknak fiai, kik elhagyván az igaz utat, eltévedtek, követvén Bosor fiának, Bálaámnak útját, aki a gonoszság jutalmát szerette, de meg is fenyíttetett az ő balgaságáért: a teherhordó néma állat emberi hangon megszólalva, ellenezte a próféta esztelenségét. Ezek víz nélküli források és forgószéltől hányatott fellegek, kiknek a sötétség homálya tartatik fönn. Mert kevélyen hiábavalóságokat beszélve, buja testi kívánságokra csábítják azokat, akik alig menekültek meg a tévelyben járóktól; szabadságot ígérvén nekik, holott ők maguk a romlottságnak szolgái, mert aki valakitől legyőzetik, annak szolgái is. (Pét. II 2, 1—3. 9—10. 12—19.) — Szeretteim! ne higgyetek minden léleknek, hanem vizsgáljátok meg a lelkeket, vajjon Istentől vannak-e, mert sok hamis próféta ment szét a világba. (Ján. I 4, 1.)

ANTIKRISZTUSOK. Akkor ha valaki mondja nektek: Ime itt a Krisztus vagy amott, ne higgyétek. Mert támadnak hamis krisztusok és hamis próféták; és nagy jeleket és csodákat tesznek, hogy tévedésbe ejtsék, ha lehet, még a választottakat is. Ime eleve megmondottam nektek. Ha tehát mondják nektek: Ime a pusztában vagyon, ki ne menjetek; íme a rejtekhelyeken, ne higgyétek. Mert valamint a villámlás napkeleten támad, és látszik napnyugatig, úgy lészen az Emberfiának eljövetele is. (Máté 24, 23—26.) — Vigyázzatok, hogy valaki el ne ámítson titeket. Mert sokan fognak jönni az én nevemben, mondván: Én vagyok a Krisztus; és sokakat megtévesztenek. (Máté 24, 4; Márk 13. fej.; Lk. 17. és 21. fejezetek.) — Senki se ámítson el titeket bármiképen, mert előbb jönnie kell az elszakadásnak, és meg kell jelennie a bűn emberének, a kárhozat fiának, aki ellenszegül és föléje emeli magát mindannak, amit Istennek, avagy isteni tiszteletre méltónak mondunk, úgyannyira, hogy az Isten templomába ül és úgy mutatja magát, mintha az Isten volna. Nem emlékeztek rá, hogy mikor még nálatok voltam, ezt megmondottam nektek? És most tudjátok, mi tartóztatja, míg meg nem jelenik majd a maga idejében. A gonoszság titka ugyanis már munkálkodik, csakhogy annak, aki most még tartóztatja, az útból el kell távolíttatnia. És akkor majd megjelenik az a gonosz, akit az Úr Jézus elpusztít majd szájának lehelletével és megsemmisít eljövetelének fényességével. Annak az eljövetelét a sátán hatalmából mindenféle hamis erőtétel, jel és csoda kíséri, valamint mindenféle csábítás a gonoszságra azok vesztére, akik elkárhoznak, mert nem fogadták be az igazság szeretetét, hogy üdvözüljenek. Ezért bocsátja rájuk az Isten a megtévesztés erejét, hogy higgyenek a hazugságnak és elítéltessenek mindnyájan, akik nem hittek az igazságnak, hanem beleegyeztek a gonoszságba. (Tessz. II 2, 3—11.) — Fiacskáim! itt az utolsó óra. És amint hallottátok, hogy antikrisztus jön, már most is sok antikrisztus támadt, amiből tudjuk, hogy itt az utolsó óra. Közülünk jöttek elé, de nem voltak közülünk valók; mert ha közülünk valók

lettek volna, bizonyára velünk maradtak volna . . . Ez az antikrisztus, aki tagadja az Atyát és a Fiút. (Ján. I 2, 18—19. 22.) — Minden lélek, mely nem vallja Jézust, nem Istentől van és ez az antikrisztus, kiről hallottátok, hogy eljön és már most a világon van. (Ján. I 4, 3.) — Mert sok csaló ment szét a világba, akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben eljött: az ilyen csaló és antikrisztus. (Ján. II 1, 7.)

7. HÁZASSÁG

HÁZASSÁG. 1. Nagy titok: Mondá . . . Ádám: Ez most csont az én csontomból s hús az én húsomból: ezt a férfi feleségének nevezzék, mert a férfiúból véteték. Ez okból hagyja el az ember az atyját s az anyját s ragaszkodik feleségéhez, s lesznek ketten egy testté. (Móz. I 2, 23. 24.) — Nem olvastátok-e, hogy aki az embert kezdetben teremtette, férfivá és asszonnyá alkotta őket? és mondá: Annakokáért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté leszen. Ennélfogva már nem ketten vannak, hanem egy test. Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza. (Máté 19, 4—6; Márk 10, 6—8.) — Ezért az ember elhagyja atyját és anyját s ragaszkodik a feleségéhez, és ketten lesznek egy test. Nagy titok ez; mondom én, Krisztusra és az egyházra értem. (Ef. 5, 31. 32.)

2. A házasság megengedett: Szolgála . . . Jákob Ráchelért hét esztendeig s az csak néhány napnak tűnt neki nagy szeretetében. (Móz. I 29, 20.) — Elméne pedig-len egy Lévi házából való férfiú s feleséget vőn a maga nemzetségéből. (Móz. II 2, 1.) — (Ráguel) megfogta leánya jobbját, belehelyezte Tóbiás jobbjába és így szólt: Legyen veletek Ábrahám Istene, Izsák Istene meg Jákob Istene, ő kössön össze benneteket és teljesítse áldását rajtatok. (Tób. 7, 15.) — Te tudod, Uram, hogy férfiút sohasem kívántam, és minden vágyakozástól tisztán őriztem meg lelkemet; pajzán enyelgők közé sohasem vegyültem, olyanokkal sem társalogtam, kik könnyelműen élik le életüket. Irántad való félelemből és nem élvezetvágyból egyeztem bele, hogy férjet kapjak. (Tób. 3, 16—18.) — Harmadnapon menyegző lőn a galileai Kánaánban; és ott vala Jézus anyja. Meg volt pedig híva Jézus is tanítványaival együtt a menyegzőre. (Ján. 2, 1. 2.) — Add férjhez leányodat, akkor nagy dolgot műveltél, de értelmes férfihoz adjad! (Sir. 7, 27.) — Ha feleséget veszel, nem vétkeztél; és ha a szűz férjhez megy, nem vétkezett. (Kor. I 7, 28.)

A HÁZASSÁG CÉLJA. 1. Gyermekáldás: Meg . . . teremté az Isten az embert: a maga képére, az Isten képére teremtette, férfiúnak és asszonynak teremtette. És megáldá őket az Isten és mondá: szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet. (Móz. I 1, 27. 28.) — Ádám aztán megismeré feleségét, Évát s az fogana s szülé Káint, mondván: Embert nyertem az Istentől! (Móz. I 4, 1.) — Ráfael angyal mondá neki (Tóbiásnak): Hallgass ide, s én megmutatom neked, kik azok, akiken a gonoszléleknek hatalma van. Azokon van ugyanis a gonoszléleknek hatalma, akik úgy lépnek házasságra, hogy kizárják magukból és lelkükből az Istent, és úgy adják át magukat a gyönyörnek, mint a ló meg az öszvér, melyeknek eszük nincsen . . . Kelj egybe a szűzzel az Úr félelmében, de inkább a gyermekek utáni vágy,

mint az élvezetvágy vezessen, hogy mint Ábrahám ivadéka, részese légy fiaidban az áldásnak. (Tób. 6, 16. 17. 22.) — Mondá pedig Tóbiás: Uram, atyáim Istene, áldjon téged az ég, a föld, a tenger, a források, a folyók és minden teremtményed, mely bennük van. Te alkottad Ádámot a föld sarából, és melléje adtad segítőtársul Évát. Nos tehát, te tudod, Uram, hogy nem élvezetvágyból teszem nővéremet feleségemmé, hanem tisztán csak az utódok után való vágyból, hogy áldassék bennük neved örökkön-örökké. (Tób. 8, 7—9.)

2. Az érzékiség orvoslása. A paráznaság miatt azonban minden férfiúnak legyen meg a maga felesége, és minden asszonynak legyen meg a maga férje. A férj adja meg a feleségének amivel tartozik, hasonlóképen pedig a feleség is férjének. Az asszonynak nincs hatalma teste fölött, hanem a férfiúnak; hasonlóképen pedig a férfiúnak sincs hatalma teste fölött, hanem az asszonynak. Ne tartózkodjatok egymástól, legfeljebb közös akaratból egy időre, hogy az imádságnak éljetek; azután ismét keljetek össze, hogy a sátán meg ne kísértsen titeket azáltal, hogy magatokat meg nem tartóztatjátok. Ezt pedig engedményképen mondom, nem parancsképen. Mert azt szeretném, hogy mindnyájan olyanok legyetek, mint én magam, de kinek-kinek saját ajándéka van Istentől, éspedig az egyiknek így, a másiknak meg amúgy. A nőtlenek és az özvegyeknek pedig ezt mondom: Jó nekik, ha úgy maradnak, mint én is. De ha meg nem tartóztatják magukat, lépjenek házasságra; mert jobb dolog megházasodni, mint égni. (Kor. I 7, 2—9.)

3. Kölcsönös segítség: Mondá . . . az Úr Isten: nem jó, hogy az ember egyedül vagyon: alkossunk hozzá illő segítőt is. (Móz. I 2, 18.)

HÁZASTÁRSAK EGYMÁSKÖZTI VISZONYA. 1. A férfi feje az asszonynak: Akarom pedig, hogy tudjátok, hogy minden férfiúnak feje Krisztus, az asszonynak feje pedig a férfiú, Krisztusnak feje pedig az Isten . . . minden asszony pedig, ki födetlen fővel imádkozik vagy prófétál, elékteleníti a fejét; mert az ugyanaz, mintha megnyíratott volna . . . A férfiúnak ugyan nem kell befödnie fejét, mert ő az Istennek képmása és dicsősége, az asszony azonban a férfiúnak dicsősége. Mert nem a férfiú van az asszonyból, hanem az asszony a férfiúból; és nem a férfiú teremtetett az asszonyért, hanem az asszony a férfiúért. Ezért az asszonynak viselnie kell a fején az alárendeltséget, az angyalok miatt. Mindazonáltal az Úrban sem férfiú nincs asszony nélkül, sem asszony férfiú nélkül. Mert valamint az asszony a férfiúból, úgy a férfiú is az asszony által, minden pedig Istentől vagyon. (Kor. I 11, 3. 5. 7—12.)

2. A férfiak szeressék feleségüket! Ti férjek szeressétek feleségteket, amikép Krisztus is szerette az egyházat, és önmagát adta érette a végett, hogy megszentelje és megtisztítsa a vízfürdőjében az élet igéjével, s dicsővé tegye magának az egyházat, hogy sem folt, sem ránc, sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen szent és szeplőtelen. Szintúgy a férfiak is úgy szeressék feleségüket, mint önnön testüket. Aki szereti a feleségét, önmagát szereti. Hiszen soha senki sem gyűlöli a testét; sőt ellenkezőleg, táplálja és ápolja, akárcsak Krisztus az egyházat, mert mi az ő testének tagjai vagyunk, húsából és csontjaiból valók . . . Tehát mindegyitek szeresse a feleségét, mint önmagát, az asszony

meg félje az urát. (Efez. 5, 25—30. 33.) — Férfiak! szeressétek feleségteket s ne legyetek keményen irántuk. (Kol. 3, 19.) — Ti is férfiak, belátással lakjatok együtt velük, megbecsülvén őket, mint a gyengébb asszonyi nemet és mint örököstársaitokat a kegyelemből való életben, hogy imádságaitok ne akadályoztassanak meg. (Pét. I 3, 7.)

3. Az asszonyok engedelmeskedjenek férjüknek: Megfogták leányukat a szülők (Sára szülei), megcsókolták és útnak eresztették, intvén őt: tisztelje ipát és napát, szeresse férjét, igazgassa a cselédséget, viselje gondját a háznak, és feddhetetlenül élje életét. (Tób. 10, 12.) — Az asszonyok . . . legyenek engedelmesek, amint a törvény is mondja. Ha pedig tanulni akarnak valamit, kérdezzék meg otthon férjüket; mert nem illik asszonynak beszélni az egyházban. (Kor. I 14, 34. 35.) — Az asszonyok engedelmeskedjenek férjüknek, akárcsak az Úrnak, mert a férfi éppúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az egyháznak. Ő megváltója ugyan a testének, de amint az egyház Krisztusnak alá van rendelve, úgy az asszonyok is mindenben férjük alá. (Efez. 5, 22—24.) — Asszonyok! engedelmeskedjetek férjeteknek, amiképen illik az Úrban. (Kol. 3, 18.) — Megkívánom, hogy az asszonyok tisztességes öltözetben, szemérmetességgel s józansággal ékesítsék magukat, nem fodorított hajjal, arannyal, gyönggyel, meg drága ruhával, hanem, ami istenfélelmet fogadó asszonyhoz illik: jócselekedetekkel. Az asszony csendben okuljon, teljes alázatossággal. Nem engedem, hogy az asszony tanítson, s a férfi fölé kerekedjék: maradjon csak csendben. Mert Ádám alkottatott először, Éva azután, s Ádám nem szedetett rá, az asszony azonban rászedetett és engedetlenségbe esett. Gyermekek szülése által fog üdvözülni, ha megmarad a hitben, a szeretetben, a szentségben s a józanságban. (Tim. I 2, 9—15.) — Hasonlóképen az asszonyok is engedelmesek legyenek férjüknek, hogy ha némelyek nem hisznek is az igének, az asszonyok magaviselete által ige nélkül megnyeressenek, látván istenfélő, tiszta életüket. Akiknek ne a külső hajdísz vagy aranynak viselete vagy fényes ruha legyen az ékességök, hanem az elrejtett szívbeli ember zavartalan nyugalomban és a szerény lelkület, mely becses az Isten szemében. Így ékesítették fel magukat ugyanis hajdan a szent és Istenben bízó asszonyok is, engedelmeskedvén saját férjüknek. Miként Sára engedelmeskedett Ábrahámnak, urának nevezvén őt, kinek ti leányai vagytok, ha jót cselekesztek és semmi viszontagságtól nem féltek. (Pét. I 3, 1—6.)

HÁZASSÁGTÖRÉS. 1. Ki követ el házasságtörést? Mondom nektek, hogy mindaz, aki elbocsátja feleségét, más mint paráznaság miatt, okot ad neki a házasságtörésre, és aki elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör. (Máté 5, 32; 19, 9; Márk 10, 11; Lk. 16, 18.) — Ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megyen, házasságot tör. (Márk 10, 12.) — Házasságtörőnek mondják, ha más férfié lesz, amíg a férj él. (Róm. 7, 3.)

2. Ne törj házasságot! Ne kívánd meg felebarátod . . . feleségét! (Móz. II 20, 17.) — Felebarátod feleségével ne hálj és a magvegyítése által magadat vele tisztátalanná ne tedd. (Móz. III 18, 20.) Őrizkedjél, fiam, minden paráznaságtól, és sohase vetemedjél arra, hogy feleségeden kívül máshoz közelíts és így vétkezzél. (Tób. 4, 13; V. ö. Tessz. I 4, 3.) — Ne vess

ügyet a csalfa nőre, mert az idegen nő ajka méztől csepeg, és ínye olajnál is símább, végül azonban keserű, mint az üröm, éles, mint a kétélű kard; lába halálra siet, és léptei az alvilág felé tartanak; nem járnak az élet ösvényén, lépései változók és megvizsgálhatatlanok. (Péld. 5, 2—6.) — Távol tartsd tőle utadat, ne is közelíts háza ajtajához, hogy életedet másoknak ne kelljen odaadnod és éveidet könyörtelen valakinek; hogy idegenek ne töltekezzenek vagyonoddal, és keresményed más házába ne jusson, hogy végezetül ne sopánkodjál, mikor lefogyott a húsod és a tested — és ne mondjad: Miért is útáltam a fegyelmet, és miért nem engedett szívem az intelmeknek? Miért nem hallgattam tanítóim szavára, és miért nem hajtottam fülemet azokra, kik oktattak! Kevés hija, hogy végső bajba nem jutottam a község és a gyülekezet közepette! A saját vermedből idd a vizet, és a magad kútjából a nedüt! Vajjon a szabadba ömöljenek-e forrásaid, és az utcába patakjaid? Legyenek azok egyedül a tieid, és ne osztozzanak veled idegenek. Áldott legyen a forrásod, és vigadj ifjúkorod feleségével! A szerelmetes szarvasüsző, a bájos zerge — részegítsen meg téged a keble minden időben, és szerelmében gyönyörködjél szüntelen! Miért engednéd, fiam, hogy idegen asszony elcsábítson, és minek melegednél más nő kebelén? Hisz a férfiú útjai az Úr szeme előtt vannak, és ő minden ösvényét szemmel kíséri! (Péld. 5, 8—21.) — Tartsd meg, fiam, atyád parancsait, és el ne hagyd anyád tanítását! Kösd őket szívedre mindenkor, fűzd őket nyakad köré! Hadd járjanak veled jöttödbenmentedben, őrködjenek fölötted, mikor alszol, és velük csevegj, mikor felébredsz! Mert a parancs szövétnek, a tanítás világosság, s a fegyelem feddése az életre vezető út, hogy megóvjanak a rossz asszonytól, az idegen nő hízelkedő nyelvétől! Meg ne kíváná szépségét szívedben, és meg ne ejtsenek az ő kacsintásai! Mert a céda személy díja alig ér egy kenyeret, a férjes asszony azonban drága lélekre vadász. Vehet-e ember tüzet az ölébe úgy, hogy ruhái meg ne égjenek? Járhat-e valaki izzó parázson úgy, hogy talpát meg ne perzselje? Igy jár, ki betér társa asszonyához; aki őt érinti, nem marad büntetlen! Nem nagy bűnt követ el a tolvaj, ha azért lop, hogy csillapítsa éhségét, mégis, ha rajta érik, hétannyit fizet, oda kell adnia háza minden holmiját; de az ember, ki házasságot tör, balgaságában vesztébe rohan; csúfságot és szégyent von magára, és gyalázatát le nem mossa semmi sem; mert a férfiú féltékenysége és haragja nem ismer kíméletet a bosszú napján, nem enged senki könyörgésének és váltságul nem fogad el semekkora ajándékot sem. (Péld. 6, 20—35.) — Mondd a bölcseségnek: Nővérem vagy! S az okosságot barátnődnek szólítsd, hogy megóvjon téged másnak asszonyától, az idegen nőtől, ki beszédeivel hízeleg. (Péld. 7, 4. 5.) — Tudod a parancsokat: Ne törj házasságot! (Márk 10, 19.) — Tisztességes legyen a házasság mindenben, és szeplőtelen a házaságy; mert a paráznákat és a házasságtörőket megítéli az Isten. (Zsid. 13, 4.)

3. A házasságtörés nagy bűn: Elhivatá Abimelek Ábrahámot is és mondá neki: Mit tettél velünk! Mit vétettünk ellened, hogy ily nagy bűnt hoztál reám s országomra? Olyat tettél velünk, amit nem lett volna szabad tenned! (Móz. I 20, 9.) — Mondá (továbbá)

Abimelek: Miért szedtél rá minket? Hálhatott volna valaki a nép közül feleségeddel s nagy bűnt hoztál volna reánk! Parancsola tehát az egész népnek mondván: Ki az ember feleségét illeti, halállal lakol. (Móz. I 26, 10.) — Egy idő mulva szemet vete Józsefre az asszony és mondá neki: Hálj velem! De ő semmikép sem álla rá e gonosz cselekedetre, hanem mondá neki: . . . hogy tehetnék ilyen gonoszságot s hogyan vétkezhetném az Istenem ellen? (Móz. I 39, 7—9.) — Vajjon bomlott-e szívem asszony után? És leselkedtem-e barátom ajtajánál? Akkor feleségem más cédája legyen, és mások hajoljanak föléje! Mert ez gyalázat lett volna, és igen nagy gonoszság, tűz, mely pusztít az enyészetig, és kiirt minden termést. (Jób 31, 9—12.)

4. A házasságtörő férfiú jellemzése: A házasságtörő szeme az alkonyatot lesi, és mondja: „Nem lát senki szeme, s az elleplezi az arcot." Betörnek a sötétben a házakba, melyeket nappal megjelöltek maguknak és nem akarnak napvilágról tudni. Ha hirtelen föltűnik a hajnal, halál árnyékának vélik, a sötétben pedig úgy járnak, mintha nappal lenne. (Jób 24, 15—17.) — Mindaz, ki otthagyja saját ágyát, kockára veti életét és mondja: Ki lát engem? Sötétség vesz körül és falak takarnak; senki sem néz engem! Kitől féljek? Nem gondol a Magasságbeli bűneimmel. És nem tudja, hogy az ő szeme mindent meglát. Az ilyen emberi félelem előzi magától Isten félelmét, mert csakis az emberek szemétől tart. Nem gondol azzal, hogy az Úr szeme a napnál is sokkal fényesebb, kémleli az ember minden útját és a tenger mélységét, és látja az emberek szívének legtitkosabb rejtekét. (Sir. 23, 25—28.)

5. A házasságtörő nő jellemzése: Kinéztem házam ablakán a rács mögül, és látok fiatalokat; észreveszek egy balga legénykét, ott megy az utca sarkán, s az asszony házának tájékára ballag, szürkületben, estefelé, éjnek idején, sötétben. És íme, elébe lép az asszony, rossz személy mezében, készen a lelkek megejtésére, csacsogó és állhatatlan, nyugodni nem tudó. Lábai nem tűrik az otthonülést, hol az utcán, hol a piacon, hol a szegleteknél leskelődik. Majd megragadja, megcsókolja az ifjút, és szemtelen arccal hízeleg, úgymond: Áldozatokat fogadtam egészségemért, és ma váltottam be fogadalmamat; ezért jöttem ki eléd, hogy keressem arcodat, és íme megleltelek! Hevederrel kötöttem át ágyamat, bevontam tarka egyiptomi takaróval; meghintettem fekvőhelyemet mirrával, áloéval, illatos fahéjjal. Jer! Élvezzük a keblek mámorát, gyönyörködjünk szerelmes ölelésben hajnalig, mert férjem nincsen itthon, messze útra elment! Magával vitte pénzes erszényét, nem jön haza, majd csak holdtölte napján. Bevonja őt soksok beszédével, megejti őt hízelkedő ajkával. Megy utána íziben, mint a vágóra vitt marha, mint az ugrándozó bárány, és nem érti a bolond, hogy bilincsekbe vonják, míg csak be nem hatol a nyíl a májába; mint a madár, úgy siet a hálóba, és nem tudja, hogy életével játszik. Nos tehát, fiam, hallgass reám, és ügyelj szájam igéire! Szíved ne térjen útjaira, és ne tévedj ösvényeire, mert már sokakat megsebesített, és igen erőseket is megölt! Háza az alvilág országútja, mely a halál kamráihoz vezet. (Példa. 7, 6—27.) — Dőreség asszony lármás, csupa csábítás és egyebet sem tud. Leül háza kapujába, székre, a város magas helyén, hogy hívja az arramenőket,

kik útjukon járnak: „Aki együgyű, jöjjön hozzám!" s a dőréknek izeni: „Lopott víz édesebb, s a titkon élvezett kenyér ízletesebb!" És nem tudják, hogy ott megholtak árnyai vannak, hogy vendégei az alvilág mélyén laknak! (Péld. 9, 13—18.) — A feslett nő mély verem, s az idegen asszony szűk kút; lesben áll az úton, mint a rabló, és megöli azokat, kiket vigyázatlanoknak lát. (Péld. 23, 27. 28.) — Úgy találtam, hogy még a halálnál is keserűbb az asszony, aki olyan, mint a vadász tőre; háló a szíve, karjai bilincsek; ki Isten előtt kedves, megmenekszik tőle, a bűnös azonban beléje akad. (Préd. 7, 27.) — Az asszony paráznasága a szeme járásán meg a szempilláin látszik. (Sir. 26, 12.)

6. Bánásmód a házasságtörő asszonnyal: Ne engedj vizednek kiutat, még csekélyet sem, és ne engedj rossz asszonynak szabadságot kimenőre! Ha nem jár kezedre, szégyenbe hoz ellenségeid előtt. Vágd el őt testedtől, hogy vissza ne éljen veled minduntalan. (Sir. 25, 34—36.)

A HÁZASSÁGTÖRÉS BÜNTETÉSE. Ha valaki paráználkodik másnak a feleségével és házasságtörést követ el felebarátja feleségével: halállal lakoljon a házasságtörő férfi is, a házasságtörő asszony is! (Móz. III 20, 10.) — Ha valaki másnak a feleségével hál, haljon meg mind a kettő, vagyis a házasságtörő férfiú, meg a házasságtörő asszony: távolítsd el a gonoszságot Izraelből. (Móz. V 22, 22.) — Ne távozzék tehát a kard sohasem házadtól, mivel semmibe se vettél engem s elvetted a heteus Uriás feleségét, hogy a te feleséged legyen. (Kir. II 12, 10.) — Az ember, ki házasságot tör, balgaságában vesztébe rohan. Csúfságot és szégyent von magára, és gyalázatát le nem mossa semmi sem; mert a férfiú féltékenysége és haragja nem ismer kíméletet a bosszú napján. Nem enged senki könyörgésének és váltságul nem fogad el semekkora ajándékot sem. (Péld. 6, 32—35.) — A házasságtörők gyermekei . . . nem boldogulnak, s a törvénytelen ágynak ivadéka elpusztul. Ha hosszú is az életük, nincsen becsületük, és öregkoruk végül tisztesség nélkül leszen. Ha pedig előbb meghalnak, nincsen reményük, sem vigaszuk a törvénylátás napján, mert igaztalan nemzedéknek gonosz a vége. (Bölcs. 3, 16—19.) — A város utcáin bűnhődik majd az ilyen, s megkergetik mint a csikót, s elfogják, ahol nem is gondolja. És megszégyenül mindenki előtt, mert nem gondolt az Úr félelmével. Igy jár minden asszony is, ki elhagyja férjét, és házasságtörésből állít örököst, először azért, mert engedetlen volt a Fölséges törvénye iránt, másodszor, mert férje ellen vétett, harmadszor, mert házasságot törve bujálkodott, és más férfiútól szerzett magának gyermekeket. A gyülekezet elé vezetik az ilyent, és gyermekei megszenvednek érte. Nem hajtanak gyökeret gyermekei, és ágai nem teremnek gyümölcsöt, átkul hagyja emlékét, és nem lehet eltörölni gyalázatát. A hátrahagyottak pedig belátják, hogy nincsen jobb az Isten félelménél, és semmi sem édesebb, mint ügyelni az Úr parancsaira. (Sir. 23, 30—37.) Buja, fékevesztett ménekké lettetek, mindegyik a társa feleségére vihog. Vajjon ezekért ne büntessem-e meg őket? — úgymond az Úr — és ilyen nemzeten ne álljak-e bosszút? (Jer. 5, 8. 9.) — Özönnel van az átok és hazugság, gyilkosság, lopás és házasságtörés, és vérontás vérontást ér. Ezért ölt majd gyászt az or-

ság és veszíti el erejét minden lakója a mező vadjaival, az ég madaraival, sőt még a tenger halai is elemésztetnek. (Óz. 4, 2. 3.) — Ne ejtsétek tévedésbe önmagatokat: sem paráznák, . . . sem házasságtörők . . . nem fogják bírni Isten országát. (Kor. I 6, 9.) — Tisztességes legyen a házasság mindenben, és szeplőtelen a házaságy, mert a paráznákat és házasságtörőket megítéli az Isten. (Zsid. 13, 4.) — Házasságtörők! nem tudjátok-e, hogy a világgal való barátság ellensége az Istennek? (Jak. 4, 4.)

FÉLTÉKENYSÉG. Erős a szerelem, mint a halál, könyörtelen a féltés, mint az alvilág; szikrája izzó, tüzes szikra! (Ének. é. 8, 6.) — Ne légy féltékeny szíved asszonyára, hogy rosszat tanulva hitványul ne bánjék veled! (Sir. 9, 1.) — Szívbeli fájdalom és gyász a féltékeny asszony! (Sir. 26, 8.) — A féltékeny asszonyban ostor a nyelv, amely közlékeny mindenkivel szemben. (Sir. 26, 9.)

ELVÁLÁS. Ha valaki feleséget veszen s azt a magáévá teszi, de az valami rút dolog miatt nem talál kedvet a szeme előtt, akkor írjon válólevelet, adja a kezébe s bocsássa el házából. Ha azonban az elmegy és más férfiúhoz megy feleségül s az is meggyűlöli s válólevelet ad neki s elbocsátja házából, vagy pedig, ha az meghal: akkor előbbi férje nem veheti vissza feleségül, mert tisztátalanná lett s útálatossá vált az Úr előtt. (Móz. V 24, 1—4.) — Ki jó feleséget űz el, előzi magától a szerencsét, de aki a házasságtörőt megtartja, balga az és istentelen. (Péld. 18, 22.) — Ne hagyd el az okos és jó asszonyt, kit elnyertél Isten félelmében, mert tisztességének bája aranynál is többet ér. (Sir. 7, 21.) — Ha kedvedre való feleséged vagyon, ne taszítsd el magadtól, de ne bízd magad eltaszított asszonyra. (Sir. 7, 28.) — Azt szokták mondani: Ha a férj elbocsátja feleségét s az elválik tőle és más férfiúhoz megy feleségül, vajjon visszatérhet-e még hozzá? Vajjon nem lesz-e tisztátalan és megfertőzött az az asszony? (Jer. 3, 1.) — Mondatott, hogy aki elbocsátja feleségét, adjon neki válaslevelet. Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki elbocsátja feleségét más, mint paráznaság miatt, okot ad neki a házasságtörésre, és aki elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör. (Máté 5, 31. 32.) — Hozzá járulának pedig a farizeusok, kísértvén őt és mondván: Szabad-e az embernek feleségét elbocsátani akármi okból? Ő meg felelvén, mondá nekik: Nem olvastátok-e, hogy aki az embert kezdetben teremtette, férfivá és asszonnyá alkotta őket? és mondá: Annakokáért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté leszen. Ennélfogva már nem ketten vannak, hanem egy test. Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza. Mondá neki: Miért parancsolta hát Mózes válaslevél adása mellett az elbocsátást? Felelé nekik: Mert Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek, hogy elbocsássátok feleségeiteket, de kezdettől fogva nem úgy volt. Mondom pedig nektek, hogy aki elbocsátja feleségét, hacsak nem paráznaság miatt, és mást veszen, házasságot tör, és aki elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör. (Máté 19, 3—9; Márk 10, 3—12; Lk. 16, 18.) — Azoknak pedig, kik házasságban élnek, nem én parancsolom, hanem az Úr, hogy a feleség férjétől el ne váljék; ha pedig elválik, maradjon házasság nélkül,

vagy béküljön meg férjével. A férfi se bocsássa el feleségét. A többieknek viszont én mondom, nem az Úr: Ha valamely testvérnek hitetlen felesége van, és az kész vele lakni, ne bocsássa el; és ha valamely hívő asszonynak hitetlen férje van, és ez kész vele lakni, ne hagyja el férjét; mert a hitetlen férj meg van szentelve a hívő asszony által, és a hitetlen asszony meg van szentelve a hívő férj által. (Kor. I 7, 10—14.) — Feleséghez vagy-e kötve? Ne keress elválást. Feleség nélkül vagy-e? Ne keress feleséget. (Kor. I 7, 27.)

NŐTLENSÉG. (Szűzesség). Nem mindenki fogja fel ezt az igét, hanem akiknek megadatott. Mert vannak férfiatlanok, kik anyjuk méhéből úgy születtek; és vannak férfiatlanok, kiket az emberek tettek azzá; és vannak férfiatlanok, kik magukat teszik férfiatlanná a mennyek országáért. Aki fel tudja fogni, fogja fel. (Máté 19, 11. 12.) — Jó az embernek asszonyt nem illetni. (Kor. 1, 7. 1.) — Azt szeretném, hogy mindnyájan olyanok legyetek, mint én magam, de kinek-kinek saját ajándéka van Istentől, éspedig az egyiknek így, a másiknak meg amúgy. (Kor. I 7, 7.) — A szűzekre nézve pedig nincs parancsolatom az Úrtól; tanácsot azonban adok, mint aki irgalmasságot nyertem az Úrtól, hogy hű legyek. Azt tartom tehát, hogy ez jó a közel álló szükség miatt, hogy jó az embernek úgy lennie. Feleséghez vagy-e kötve? Ne keress elválást. Feleség nélkül vagy-e? Ne keress feleséget. (Kor. I 7, 25—27.) — Az idő rövid; most már az van hátra, hogy azok is, akiknek feleségük van, olyanok legyenek, mintha nem volna. (Kor. I 7, 29.) — Én pedig azt akarnám, hogy gond nélkül legyetek. Akinek nincs felesége, arra gondol, ami az Úré, hogyan tessék az Istennek. Akinek pedig felesége van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék feleségének, és meg van osztva. Mind a férjetlen asszony, mind a szűz arra gondol, ami az Úré, hogy testben és lélekben szent legyen; aki azonban férjnél van, arra gondol, ami a világé, hogyan tessék férjének. Ezt pedig hasznotokra mondom, nem hogy tőrt vessek nektek, hanem a végett, ami tisztességes, és ami módot nyujt arra, hogy akadálytalanul könyörögjetek az Úrhoz. Ha pedig valaki azt hiszi, hogy szégyenkezni kell szűz leánya miatt, hogy eljárt felette az idő, és úgy kell történnie, tegye meg, amit akar, nem vétkezik, ha férjhez megy. De aki erősen elhatározta szívében és nem kényszeríti őt a szükség, hanem hatalma lévén saját akarata fölött, azt tette fel szívében, hogy megőrzi szűz leányát, jól teszi. Tehát aki házasságra adja szűz leányát, az is jól teszi; de aki nem adja házasságra, jobban cselekszik. Az asszony kötve van a törvényhez, míg férje él; ha férje meghal, szabaddá lesz; menjen férjhez, akihez akar, de csak az Úrban. Véleményem szerint azonban boldogabb lesz, ha úgy marad; pedig hiszem, hogy bennem is az Isten Lelke vagyon. (Kor. I 7, 32—40.)

A DERÉK ASSZONY. A derék asszony a férje koronája, a becstelen pedig szú a csontjában. (Péld. 12, 4.) — A bölcs nő felépíti házát, a balga pedig a felépültet is lebontja kezével. (Péld. 14, 1.) — Ki jó feleséget talál, szerencsét talál, s az Úrtól kegyben részesül. (Péld. 18, 22.) — Az okos asszony . . . valóban az Úrtól van. (Péld. 19, 14.) — Derék asszonyt ki talál? Becse a korállokét messze

meghaladja! Férjének szíve bátran reá hagyatkozik, és nem lesz nyereség híján. Jóval fizet neki és nem rosszal, élete minden napján; előszedi a gyapjút és a kendert és ügyes kézzel végzi a munkát; úgy, mint a kereskedő hajója, messziről szerzi be élelmét; még tart az éjjel, és máris felkel, eleséget ád háza népének, s élelmet szolgálóinak. Szántóföldön jár az esze, és azt meg is szerzi; szőllőt ültet kézimunkája árán. Derekát jól felövezi és erős karral lát dolgához. Érzi, látja, hogy szépen keres, mécsese éjjel el nem alszik. Kezébe veszi a rokkát és ujjai megfogják az orsót. Megnyitja tenyerét a szegényeknek, és kinyitja kezét a szűkölködő felé. Nem félti házát a hó hidegétől, mert egész házanépének kettős a ruhája. Takarót készít magának; bisszusból, bíborból van a ruhája. Urának nagy a becsülete a kapuknál, ha ülésen van az ország véneivel. Gyolcsot készít és eladja, és övet ad át a kananeusnak. Erő és ékesség a ruhája, ezért nevetve néz a jövő nap elé. Bölcseségre nyitja száját, és nyelvén jóságos tanítás vagyon. Szemmeltartja házanépe útjait, és nem eszi a tunyaság kenyerét. Kiállnak fiai és boldognak hirdetik, a férje is magasztalja: „Sok nő gyüjtött már vagyont, de te túltettél valamennyin!" A kedvesség csal, a szépség mulandó, de az istenfélő asszony dícséretet érdemel! Adjatok neki keze gyümölcséből, és tettei dícsérjék őt a kapuknál. (Péld. 31, 10—31.) — Boldog, ki okos asszonnyal él; ki nem botlik nyelvével; ki nem szolgál hozzája méltatlanoknak. (Sir. 25, 11.) — A jó asszonynak boldog az ura, éveinek száma kétszeres leszen. A derék asszony jól tartja urát, s ez békében tölti be éveit. Jó feleség jó osztályrész, mely istenfélő férjnek jut jótettekért. (Sir. 26, 1—3.) — A szorgos asszony kedvessége elbájolja férjét és meghízlalja csontjait. Isten ajándéka az ő fegyelmezettsége, az asszony okossága és hallgatagsága, és nincs a jól nevelt léleknek méltó ára! Mindennél bájosabb a szent és szemérmes asszony, és nincsen semmi méltó ellenértéke a mértékletes léleknek! Ami a felkelő nap Isten magas egén a világnak, az a jó asszony bája házának ékességére. Tündöklő lámpás a szent lámpástartón: Ilyen a szép arc jónövésű termeten. Aranyoszlopok ezüst talapzaton: Ilyenek a formás lábak a szép termetű asszony sarkain. Örök alapzat kemény sziklán: Ilyenek Isten parancsai a jámbor nő szívében. (Sir. 26, 16—24.) — Ki jó asszonyt vesz el, a legkiválóbb birtokhoz jut: Magához hasonló segítsége, támasztó oszlopa leszen! Hol kerítés nincsen, kifosztják a birtokot, s ahol nincs asszony, a férfiú szűkölködve fohászkodik. (Sir. 36, 26. 27.) — A fiak és város alapítása fenntartják a nevet, de mindezeknél többet ér a kifogástalan asszony. (Sir. 40, 19.)

A HÁZSÁRTOS, HARAGVÓ, GONOSZ ASSZONY. A házsártos asszony . . . olyan, mint a folyton csepegő háztető. (Péld. 19, 13.) — Jobb lakni kietlen földön, mint házsártos, mogorva asszonnyal. (Péld. 21, 19.) — A csepegő tető esős napon és a házsártos asszony hasonlók egymáshoz; ki magánál tartja, szelet tartogat, és jobbja majd olaj után kiált. (Péld. 27, 15. 16.) — A legfájóbb seb a szív bánata, s a legnagyobb gonoszság az asszony gonoszsága. Inkább bárminő sebet, csak szívbeli sebet ne! Bármi gonoszságot, csak asszonynak gonoszságát ne! (Sir. 25, 17—19.) — Nincs harag, mely felül-

múlná az asszony haragját. Kellemesebb együtt tanyázni oroszlánnal, sárkánnyal, mint együttlakni rosszlelkű asszonnyal. Eltorzítja a gonoszság az asszony arcát, elsötétíti ábrázatát, mintha medve lenne; úgy fest, mint a gyászzsák! Barátai körében ülve, fohászkodik ura, és hallván róla, csendesen felsóhajt. Eltörpül minden gonoszság az asszony gonoszsága mellett; hadd érje a bűnösök sorsa! Homokos lejtő az öreg ember lábának: Ilyen a nyelves asszony a szelíd urának! (Sir. 25, 23—27.) — Az asszony haragja tisztelet-lenség, egyben nagy gyalázat; az asszony, ha övé az elsőség, ellenkezik férjével. Levert kedély, szomorú arc és sebzett szív a rossz asszony. Ernyedt kéz, roskadó térd az asszony, ki nem boldogítja férjét. (Sir. 25, 29—32.) — A rossz feleség, mint a lötyögő járom az ökrön; ki hozzá ér, mintha skorpiót fogna! Nagy bosszúság a részeges asszony; szégyenét, csúfságát nem lehet eltakarni. (Sir. 26, 10. 11.) — Hitvány asszony mellett helyénvaló a pecsét, és ahol sok a kéz, tarts mindent zár alatt. (Sir. 42, 6. 7.)

III. RÉSZ:

ANGYALOK — ÖRDÖGÖK — VILÁG — EMBEREK

I. FEJEZET: ANGYALOK

1. Léteznek: Jákob „álmában... azt látá, hogy egy létra áll a földön, teteje az eget éri s az Isten angyalai fel és alá járnak rajta." (Móz. I 28, 12.) — Szeráfok lebegtek felette (az Úr trónja fölött); mindegyiküknek hat-hat szárnya volt; kettővel befödték arcukat, kettővel befödték lábukat, és kettővel lebegtek. (Iz. 6, 2.) — Én... Ráfael angyal vagyok, egy a hét közül, akik az Úr előtt állunk. (Tób. 12, 15.) — Magasztallak az angyalok színe előtt. (Zsolt. 137, 1.) — Jézus Pétèrhez: „Tedd vissza helyébe kardodat, . . . vagy azt hiszed, hogy nem kérhetném Atyámat és rögtön adna nekem többet tizenkét ezred angyalnál?" (Máté 26, 52. 53.) — Bizony, bizony mondom nektek, látni fogjátok az eget megnyílni, és az Isten angyalait föl- és leszállani az Emberfia fölött. (Ján. 1, 51.) — A zsidó tanács megoszlott sz. Pállal szemben: „A szadduceusok ugyanis azt mondják, hogy nincs feltámadás, sem angyal, sem lélek; a farizeusok pedig mind a kettőt vallják. S lett nagy lárma. Egyesek ugyanis a farizeusok közül felállottak és hadakozva kijelentették: Semmi rosszat sem találunk ebben az emberben, hátha lélek, vagy angyal szólt hozzá." (Csel. 23, 8. 9.)

2. Istent imádják: Imádjátok őt, angyalai mind! (Zsolt. 96, 7.) — Áldjátok az Urat, angyalai mind, ti erős hősök, kik teljesítitek szavát, mihelyt meghalljátok parancsának hangját. (Zsolt. 102, 20.) — Áldjátok az Urat, az Úr angyalai, dicsérjétek és felette magasztaljátok őt mindörökké. (Dán. 3, 58.) — Tüzes és sebes folyó jött ki színe előtt; ezernyi ezren szolgáltak neki, és tízezerszer százezren hódoltak neki. (Dán. 7, 10.) — És láték és hallám sok angyal szavát a trón körül, s az élőlényekét és a vénekét, és számuk ezernyi ezer vala, kik nagy szóval mondták: Méltó a Bárány, aki megöletett, hogy övé legyen a hatalom és istenség és bölcseség és erő és tisztelet és dicsőség és áldás! (Jel. 5, 11. 12.) — És az angyalok mindnyájan a trón és a vének és a négy élőlény körül állának, és a trón előtt arcraborulának és imádák Istent, mondván: Amen. Az áldás és a dicsőség és a bölcseség és a hálaadás, a tisztelet és a hatalom és az erősség a mi Istenünké örökkön-örökké. Amen. (Jel. 7, 11. 12.)

3. Szolgálatuk Jézus körül: Megjelenék (Zakariásnak) . . . az Úr angyala, állván a tömjénoltár jobb oldalán. Ennek láttára Zakariás megzavarodék, és félelem szállá meg őt. Mondá pedig neki az angyal: Ne félj Zakariás! mert meghallgattatást nyert könyörgésed . . . stb. (Luk. 1, 11 sk.) — Bemenvén (Máriához) . . . az angyal, mondá: Üdvözlégy, malasztal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között stb. (Lk. 1, 28.) — Az Úr angyala megjelenék (Józsefnek) . . . álmában, mondván: József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát; mert ami őbenne fogantatott, a Szentlélektől vagyon. (Máté 1, 20.) — Jézus születésekor „ott termett az Úr angyala (a pásztorok mellett) . . ., és az Isten fényessége körülragyogá őket, és megfélemlének nagy félelemmel. És mondá nekik

az angyal: Ne féljetek; mert íme nagy örömet hirdetek nektek . . . ma született nektek az Udvözítő" stb. (Lk. 2, 9. 10.) — Azonnal mennyei sereg sokasága vette körül az angyalt, mely dícséré az Istent, mondván: Dicsőség a magasságban Istennek . . . stb. (Lk. 2, 13.) — Egyiptomi futás előtt Józsefnek: „Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját, és fuss Egyiptomba és maradj ott, amíg majd mondom neked, mert Heródes keresni fogja a gyermeket, hogy elveszítse." (Máté 2, 13.) — Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját, és menj Izrael földére, mert meghaltak, kik a gyermek életére törtek. (Máté 2, 20.) — Az ördögtől való megkísértetés után „íme angyalok jövének (Jézushoz) és szolgálának neki". (Máté 4, 11; Márk 1, 13; Lk. 4, 10.) — Megjelenék pedig neki (Jézusnak a haláltusa alkalmával) egy angyal mennyből, megerősítvén őt. (Lk. 22, 43.) — Jézus föltámadásakor „íme nagy földindulás lőn, mert az Úr angyala leszálla az égből, és odamenvén elhengeríté a követ, és ráült. Tekintete olyan volt, mint a villám, és ruhája, mint a hó. Az őrök pedig a tőle való félelmükben megremegének és olyanok lettek, mint a holtak. Megszólalván pedig az angyal, mondá az asszonyoknak: Ti ne féljetek! hiszen tudom, hogy Jézust keresitek, kit megfeszítettek; nincs itt, mert feltámadott, mint megmondotta. Jertek és lássátok a helyet, ahová tették az Urat. És hamar elmenvén, mondjátok meg tanítványainak, hogy föltámadott; és íme előttetek megyen Galileába, ott majd meglátjátok őt". (Máté 28, 2—7.) — Jézus mennybemenetelekor „Ime két férfiú álla meg mellettük (az apostolok mellett) fehér ruhában s ezek mondák: Galileai férfiak, mit álltok és néztek az égre? Ez a Jézus . . . úgy jő majd el, mint ahogy felmenni láttátok őt az égbe. (Csel. 1, 10. 11.) — Az Emberfia elküldi angyalait (a világ végén), és összeszedik országából mind a botrányokat és azokat, kik gonoszságot cselekszenek és tüzes kemencébe vetik őket. (Máté 13, 41.) — Majd kimennek az angyalok, és az igazak közül kiválasztják a gonoszokat, és a tüzes kemencébe vetik őket. (Máté 13, 49. 50.) — Az Emberfia el fog jönni Atyja dicsőségében az ő angyalaival, és akkor majd megfizet mindenkinek cselekedetei szerint. (Máté 16, 27; 25, 31.) — Elküldi angyalait nagy harsonaszóval, és egybegyüjtik az ő választottait a négy szél felől, az egek egyik végétől másik határáig. (Máté 24, 31; Márk 13, 27.) — Mindenkit, aki vallomást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is megvallja azt az Isten angyalai előtt. Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadtatik az Isten angyalai előtt. (Lk. 12, 8. 9; 9, 26; Márk 8, 38.) — Az Istennél épp az az igazság, hogy szorongatással fizessen azoknak, kik titeket szorongatnak, . . . amikor majd az Úr Jézus megjelenik az égből hatalmának angyalaival tűz lángjában s bosszút áll azokon, akik nem ismerik az Istent s nem engedelmeskednek Urunk, Jézus Krisztus evangéliumának. (Tessz. II 1, 6—8.)

4. Szolgálatuk az emberek körül: Ágár és Izmael történetében: Szólítá az Isten angyala Ágárt a mennyből, mondván: Mit művelsz, Ágár? stb. (Móz. I 21, 17 sk.) — Az Úr, akinek színe előtt járok, elküldi majd angyalát véled s jóra vezérli utadat. (Móz. I 24, 40.) — Felkele erre az Isten angyala, ki Izrael tábora előtt vonult és mögéjük méne s vele együtt elvonula

a felhőoszlop is elülről és a hátuk mögé álla. (Móz. II 14, 19.) — Ime én elküldöm angyalomat, hogy előtted menjen s őrizzen az úton s bevigyen arra a helyre, amelyet neked szántam. Féld őt s hallgass a szavára s ne véld, hogy megvetheted, mert nem nézi el, ha vétkezel s az én nevem van Benne. Ha hallgatsz a szavára s megteszed mindazt, amit mondok, akkor ellensége leszek ellenségeidnek és szorongatni fogom szorongatóidat. (Móz. II 23, 20—22.) — Te csak menj s vezesd azt a népet, ahová mondtam néked: Angyalom majd előtted megyen. (Móz. II 32, 34.) — Kiáltottunk az Úrhoz s hogy ő meghallgatott minket s angyalt küldött, aki kihozott minket Egyiptomból. (Móz. IV 20, 16.) — (Illés próféta a pusztában) lefeküvék és elaluvék a borókafenyő árnyékában. Ekkor íme az Úr angyala megérinti és azt mondá néki: Kelj fel s egyél! (Kir. III 19, 5.) — (Amikor Szennácheríb Jeruzsálemet ostromolta) éjjel az történék, hogy eljött az Úr angyala s megölt az asszírok táborában száznyolcvanötezer embert. (Kir. IV 19, 35.) — Tóbiás története. (Tób. könyve az egész.) — Magának az Úrnak az életére mondom pedig, hogy megőrzött engem az ő angyala, mikor innen elmentem, ott tartózkodtam, meg ide visszatértem és nem engedte az Úr, hogy bemocskolják szolgálóleányát. (Judit 13, 20.) — Az Úr angyala táboroz azok körül, kik őt félik. És szabadulást hoz nekik. (Zsolt. 33, 8.) — Angyalainak parancsolt felőled, hogy minden utadon őrizzenek; kezükön hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat. (Zsolt. 90, 11. 12.) — Az én angyalom ugyanis veletek lesz, én pedig számonkérem lelketeket. (Bar. 6, 6.) — Az én Istenem elküldötte angyalát és bezárta az oroszlánok száját, és ezek nem ártottak nekem. (Dán. 6, 22.) — A perzsák országának fejedelme azonban huszonegy napon át ellenem állt, de íme Mihály, a legfőbb fejedelmek egyike, segítségemre jött, és én őt hagytam ott a perzsák királyánál . . . De tudtodra adom azt, ami fel van jegyezve az igazság könyvében; — és mindezekkel szemben nincs más segítőm, mint Mihály, a ti fejedelmetek. (Dán. 10, 13. 21.) — Az Úr angyala megragadta őt (Habakuk prófétát) üstökénél és elvitte hajánál fogva és letette szellemének erejével Babilonban a verem fölé. És kiáltott Habakuk, mondván: Dániel, az Isten szolgája! vedd az ebédet, melyet az Isten neked küld! . . . Aztán felkelt Dániel és evett, az Úr angyala pedig azonnal visszavitte Habakukot lakóhelyére. (Dán. 14, 35. 36. 38.) — Ime én elküldöm angyalomat, hogy elkészítse az utat színem előtt. (Mal. 3, 1.) — Uram! Te Ezekiásnak, Júda királyának idejében angyalodat küldted el és megöltél Szennácheríb táborában száznyolcvanötezer embert. Küldd most is elénk, egek Ura, jó angyalodat! Hadd ijedjenek és rettenjenek meg hatalmas karodtól. (Makk. II 15, 22.) — Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet e kicsinyek közül; mert mondom nektek, hogy azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, ki mennyekben vagyon. (Máté 18, 10.) — Történt pedig, hogy meghala a koldus, és az angyalok Ábrahám kebelébe vivék. (Lk. 16, 22.) — Az Úr angyala időnkint leszálla a (Betszaida) tóba és felkavará a vizet; s aki a víz felkavarása után először ment bele a tóba, meggyógyult, akármiféle betegségben sínlődött. (Ján. 5, 4.) — Amikor az apostolok bebörtönöztettek, „Az Úr angyala . . . éjjel megnyitá a bör-

tön ajtaját s kivezetvén őket, mondá: Menjetek, álljatok oda és hirdessétek a népnek a templomban ezen életnek minden igéjét." (Csel. 5, 19.) — Ime az Úr angyala melléje állott, s fény ragyogott fel a hajlékban. És Péter oldalát megütvén, felkelté őt s mondá: Kelj fel gyorsan. Erre a láncok lehullottak kezéről. Az angyal pedig mondá neki: Övezd fel magadat és vedd fel saruidat. Ő megtevé, az meg mondá neki: Vedd magadra ruházatodat és kövess engem. És követé őt, kifelé menvén, s nem tudja vala, hogy valóság, ami az angyal által történik, mert azt vélé, hogy jelenést lát. (Csel. 12, 7—9.) — Péter pedig magához térve mondá: Most igazán tudom, hogy az Úr elküldötte angyalát és kimentett engem Heródesnek a kezéből és mindabból, amire a zsidó nép számított. (Csel. 12, 11.) — A hajótörés alkalmával sz. Pál: „Ez éjjel . . . az Isten angyala állott mellém, akié én vagyok és akinek szolgálok, s azt mondá: Ne félj, Pál! A császár elé kell állnod; íme az Isten neked ajándékozta mindazokat, akik veled hajóznak. (Csel. 27, 23.) — Nemde ők mindnyájan szolgáló lelkek, szolgálatra küldve azokért, kik hivatottak az üdvösséget örökölni? (Zsid. 1, 14.) — És mondá nekem: Ezek az igék nagyon hitelesek és igazak, és az Úr, a próféták szellemeinek Istene, küldötte el angyalát, hogy megmutassa szolgáinak mindazt, aminek csakhamar meg kell történnie. (Jel. 22, 6.) — Angyalokról említés történik még a következő helyeken: Kir. II 14, 17; 19, 27; Zsolt. 8, 6; Máté 11, 10; 22, 30; 24, 36; Márk 12, 25; 13, 32; Lk. 15, 10; 16, 22; 20, 36; Csel. 6, 15; 7, 30. 35. 38. 53; Róm. 8, 38; Kor. I 4, 9; 11, 10; 13, 1; Kor. II 11, 14; Gal. 1, 8; 3, 19; 4, 14; Kol. 2, 18; Tessz. II 1, 7; Tim. I 3, 16; 5, 21; Zsid. 1. és 2. fej., 12, 21; 13, 2; Szent Péternél: I 1, 12; 3, 22; II 2, 11; Jud. 9. és a Jelenések könyvében lépten-nyomon.

II. FEJEZET: ÖRDÖGÖK

1. Eredetük: Hogyan hullottál le az égből, te ragyogó hajnali csillag? Hogyan buktál a földre, te, ki megsebesítettél nemzeteket? Te azt gondoltad magadban: Az égbe megyek fel én, az Isten csillagai fölé állítom trónomat, megtelepszem a találkozás hegyén, a távol északon. Felszállok a magas felhők fölé, hasonló leszek a Fölségeshez. És az alvilágba szállsz alá, a verem fenekére! (Iz. 14, 12—15.) — Hiszen Isten a vétkező angyaloknak sem kegyelmezett, hanem a pokol bilincseibe verve a mélységbe taszította gyötörtetésre, hogy ott fogva tartassanak az ítéletre. (Pét. II 2, 4.) — Nagy harc lőn az égben: Mihály és angyalai harcolának a sárkánnyal, s a sárkány harcola és az ő angyalai: de nem diadalmaskodának, sem helyük nem találtaték többé az égben. És levetteték az a nagy sárkány, az őskígyó, aki ördögnek és sátánnak neveztetik, ki elcsábítja az egész világot; és a földre vetteték, és angyalai vele együtt letaszíttatának. (Jel. 12, 7—9.)

2. Az ördögök kísértő lelkek: Ámde a kígyó ravaszabb volt, mint a föld minden állata, melyet az Úr Isten alkotott. Ez azt mondá az asszonynak: miért parancsolta

meg nektek az Isten, hogy a paradicsom egyik fájáról se egyetek? (Móz. I 3, 1.) — Felkele . . . a sátán Izrael ellen s arra ingerli Dávidot, hogy számlálja meg Izraelt. (Krón. I 21, 1; 27, 24; Kir. II 24, 1.) — Akkor Jézust a pusztába vivé a Lélek, hogy megkísértse az ördög. És miután negyven nap és negyven éjjel bőjtölt, azután megéhezék. És hozzá járulván a kísértő, mondá neki: Ha Isten fia vagy, mondd, hogy e kövek kenyerekké váljanak. Ki felelvén, mondá: Irva vagyon: nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik. Akkor magával vivé őt az ördög a szent városba és a templom ormára állítá, és mondá neki: Ha Isten fia vagy, vesd le magadat; mert meg van írva, hogy angyalainak parancsolt felőled, és kezeikben hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat. Mondá neki Jézus: Megint írva vagyon: ne kísértsd a te Uradat Istenedet. Majd ismét egy igen magas hegyre vivé őt az ördög, és megmutatá neki a világ minden országát és azok dicsőségét, és mondá neki: Mindezeket neked adom, ha leborulva imádasz engem. Akkor mondá neki Jézus: Távozzál sátán! mert írva vagyon: A te Uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj. Akkor elhagyá őt az ördög, és íme angyalok jövének és szolgálának neki. (Máté 4, 1—11; Márk 1, 13 sk.; Lk. 4, 1—13.) — Beleméne pedig a sátán Júdásba, ki iskariotinak neveztetik, s egyik vala a tizenkettő közül. (Lk. 22, 3.) — Ananiás, miért ejté a sátán kísértésbe a szívedet, hogy hazudjál a Szentléleknek? (Csel. 5, 3.)

3. Ártalmas lelkek: Vannak szellemek, melyeket (Isten) megtorlásra teremtett és ezek dühöngésükkel súlyosbítják kínjaikat (a gonoszokét); a vég idején adják ki erejüket, és lecsillapítják Alkotójuk haragját. (Sir. 39, 33. 34.) — Reájuk bocsátotta bosszúja haragját, bosszúját, haragját, szorongatását, gonosz angyalok csapását. (Zsolt. 77, 49.) — Majd megmutatta nekem az Úr Jézust, a főpapot, amint az Úr angyala előtt állott; jobbján pedig a sátán állott, hogy vádat emeljen ellene. (Zak. 3, 1.) — Mikor valaki hallja az ország igéjét és meg nem érti, eljön a gonosz, és elragadja, amit szívébe vetettek. (Máté 13, 19; Márk 4, 14—20; Lk. 8, 11—15.) — Mondá az Úr: Simon, Simon! íme a sátán kikért titeket magának, hogy megrostáljon, mint a búzát. (Lk. 22, 31.) — Hogy a kinyilatkoztatások nagysága kevéllyé ne tegyen, tövis adatott testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön. E miatt háromszor kértem az Urat, hogy távozzék az tőlem. (Kor. II 12, 7. 8.) — El akartunk ugyanis menni hozzátok, kiváltképen én, Pál, egyszer is, másszor is, de a sátán megakadályozott. (Tessz. I 2, 18.) — Azokat, kik ellene szegülnek az igazságnak, szelídséggel (kell) feddenie (az Úr szolgájának), hátha egyszer töredelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére s magukhoz térnek az ördög kelepcéjéből, ki őket fogva tartja a maga kedvére. (Tim. II 2, 25. 26.) — Józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlán körüljár, keresvén, akit elnyeljen. (Pét. I 5, 8.) — Ime, az ördög némelyeket közületek börtönre fog vetni, hogy próbára tétessetek, és szorongatástok leszen tíz napig. (Jel. 2, 10.) — Midőn majd eltelik az ezer esztendő, megoldoztatik börtönéből a sátán, és kijő és elcsábítja a föld négy szegletén lakó nemzeteket. (Jel. 20, 7.)

4. Hazug lelkek: (Az ördög) azt

mondta: „Kimegyek s hazug lélek leszek valamennyi prófétája szájában. (Kir. III 22, 22.) — Az ördög „gyilkos volt kezdet óta, és az igazságban meg nem állott; mert nincs őbenne igazság. Mikor hazugságot szól, tulajdonából beszél; minthogy hazug ő és a hazugság atyja". (Ján. 8, 44.) — Maga a sátán is a világosság angyalának tetteti magát. (Kor. II 11, 14.)

5. E világ fejedelme: Most van ítélet e világ fölött; most fog kivettetni e világ fejedelme. (Ján. 12, 31.) — Immár nem sokat fogok beszélni veletek; mert jön e világ fejedelme; de énbennem semmije sincsen. (Ján. 14, 30.) — E világ fejedelme már megítéltetett. (Ján. 16, 11.) — Kik meghaltatok vétkeitek és bűneitek miatt, amelyekben éltetek egykor e világ szokása szerint, amikor a levegőben levő hatalom fejedelmének, annak a léleknek hódoltatok, amely most a hitetlenség fiain uralkodik. (Ef. 2, 1. 2.) — Mert nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és a hatalmasságok ellen, ennek a sötétségnek világkormányzói ellen, a gonoszságnak égi magasságokban levő szellemei ellen. (Ef. 6, 12.)

6. Istennek van hatalma feletük: Egy napon pedig, amikor eljöttek az Isten fiai, hogy az Úrnál jelentkezzenek, a sátán is közöttük volt. Mondá neki az Úr: Honnét jössz? Az felelé és mondá: szerte bolyongtam a földön és bejártam azt . . . Mondá . . . az Úr a sátánnak: Nos, a kezedbe adom (Jób) mindenét, amije van; őreá azonban ne nyujtsd ki kezedet! (Jób 1, 6. 7. 12.) — Ráfael angyal megragadta a gonoszlelket, és Felső-Egyiptom pusztájában megbilincselte. (Tób. 8, 3.) — Csendet parancsol neked, sátán, bizony csendet parancsol neked az Úr, aki kiválasztotta Jeruzsálemet. (Zak. 3, 2.) — Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögöknek készíttetett és az ő angyalainak. (Máté 25, 41.) — A békesség Istene tiporja össze hamarosan lábatok alatt a sátánt. (Róm. 16, 20.) — Az angyalokat pedig, kik nem őrizték meg méltóságukat, hanem elhagyták lakóhelyüket, a nagy napnak ítéletére örök bilincseken sötétségben tartja. (Júd. 6.) — Levetteték az a nagy sárkány, az őskígyó, ki ördögnek és sátánnak neveztetik, ki elcsábítja az egész világot; és a földre vetteték, és angyalai vele együtt letaszíttatának. És nagy szózat hallék az égben, mely így szólt: Most lőn az üdvösség és az erő és a mi Istenünknek királysága és az ő Krisztusának hatalma, mert levettetett a mi testvéreinknek vádlója, aki vádat emelt ellenük Istenünk színe előtt éjjel-nappal. (Jel. 12, 9. 10.) — És látám, hogy egy angyal száll le az égből, akinél a mélység kulcsa volt, és kezében nagy lánc. És megragadá a sárkányt, az őskígyót, aki az ördög és a sátán, és megkötözé őt ezer esztendőre; és leveté őt a mélységbe és bezárá . . . És midőn majd eltelik az ezer esztendő, megoldoztatik börtönéből a sátán, és kijő és elcsábítja a föld négy szegletén lakó nemzeteket, . . . és feljövének széles e földre, és körülvevék a szentek táborát és a szeretett várost. És tűz szálla le Istentől az égből és megemészté őket; és az ördög, aki őket elcsábította, a tüzes és kénköves tóba vetteték. (Jel. 20, 1—3. 7. 8. 9.)

7. Jézus megtörte hatalmukat: Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, ivadékod és ivadéka közé: Az széttiporja fejedet, te pedig a sarka után leselkedel. (Móz. I 3, 15.) — Ezt a győzelmet jelképezte: Dávid győzelme

Góliát fölött. (Kir. I 17. fej.) — Azon a napon az Úr majd meglátogatja kemény, nagy és erős kardjával a Leviátánt, a gyors kígyót, a Leviátánt, a tekergő kígyót, a tengeri sárkányt pedig megöli. (Iz. 27, 1.) — Mondá nekik (Jézus): Láttam a sátánt, mint villámot az égből leesni. (Lk. 10, 18.) — Aki bűnt cselekszik, az ördögtől van, mert az ördög kezdettől fogva vétkezik. Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög műveit lerontsa. (Ján. I 3, 8.) — Kiragadott minket a sötétség hatalmából s áthelyezett szeretett Fiának az országába. (Kol. 1, 13.) — Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket és diadalmaskodott rajtuk őbenne. (Kol. 2, 15.) — Mivel tehát a gyermekek részesei a testnek és vérnek, ő maga is hasonlóan részese lett azoknak, hogy a halál által megrontsa azt, akinek a halál fölött uralma volt, tudniillik az ördögöt. (Zsid. 2, 14.)

8. Álljatok ellen az ördögnek! Ne adjatok helyet az ördögnek. (Ef. 4, 27.) — Öltsétek fel az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az ördög cselvetései ellen. Mert nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és a hatalmasságok ellen, ennek a sötétségnek világkormányzói ellen, a gonoszságnak égi magasságokban levő szellemei ellen. (Ef. 6, 11. 12.) — Az ördögnek pedig álljatok ellen és futni fog tőletek. (Jak. 4, 7.)

9. Ördögtől megszállottak: Mikor a tengeren túlra ment (Jézus) a gerazenusok földére, két ördöngős került eléje, . . . az ördögök . . . kérék őt, mondván: Ha kiűzöl innét bennünket, küldj a sertésnyájba. (Máté 8, 28. 31; Márk 5, 12; Lk. 8, 26—27.) — Ott vala zsinagógájukban (Kafarnaumban) egy ember, tisztátalan lélek hatalmában, és fölkiálta, mondván: Mi közünk hozzád, názáreti Jézus! Elveszteni jöttél-e minket? tudom, ki vagy, az Istennek szentje. (Márk 1, 23. 24.) — Felelvén egy a seregből, mondá: Mester! hozzád hoztam fiamat, kiben néma lélek vagyon . . . Jézus pedig mondá neki: Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek. Azonnal felkiáltván a gyermek atyja, könnyeket hullatva mondá: Hiszek, Uram! segíts az én hitetlenségemen. Midőn pedig látta Jézus az összefutó sereget, megfenyegeté a tisztátalan lelket, mondván neki: Siket és néma lélek! én parancsolom neked, menj ki belőle, és többé beléje ne menj. Erre az kiáltván és össze-vissza rángatván őt, kiméne belőle . . . Midőn aztán bement a házba, külön megkérdék őt tanítványai: Miért nem bírtuk mi azt kiűzni? És mondá nekik: Ez a fajta sehogy másképen ki nem mehet, mint imádság és böjtölés által. (Márk 9, 16. 22—25. 27. 28.)

III. FEJEZET: VILÁG

1. A látható világ teremtése: Kezdetben teremté az Isten a mennyet és a földet. A föld azonban puszta és üres volt és sötétség volt a mélység színén: de az Isten Lelke ott lebegett a vizek felett. És mondá Isten: Legyen világosság! És lőn világosság . . . stb. (Móz. I 1, 1—3.)

2. Isten minden alkotása jó:

És látá az Isten, hogy mindaz, amit alkotott, felette jó volt. (Móz. I 1, 31.) — Az Isten minden teremtménye jó, és semmi sem elvetendő. (Tim. I 4, 4.)

IV. FEJEZET: EMBER

I. ISTEN MŰVE

1. A férfiú teremtése: Mondá [Isten a hatodik napon]: Alkossunk embert a mi képünkre s hasonlatosságunkra, s uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön, meg minden csúszómászón, mely mozog a földön. Meg is teremté az Isten az embert: a maga képére, az Isten képére teremtette, férfiúnak és asszonynak teremtette. És megáldá őket az Isten, és mondá: Szaporodjatok, sokasodjatok, s töltsétek be a földet s hajtsátok uralmatok alá és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain s minden állaton, mely mozog a földön. (Móz. I 1, 26—28.) — Megalkotta tehát az Úr Isten az embert a föld agyagából, arcára lehelte az élet lehelletét és élőlénnyé lett az ember. (Móz. I 2, 7.)

2. Az asszony teremtése: Mondá továbbá az Úr Isten: Nem jó, hogy az ember egyedül vagyon: alkossunk hozzá illő segítőt is. Megalkotta ugyanis az Úr Isten a földből a föld minden állatát s az ég minden madarát, és odavezette őket Ádámhoz, hogy lássa, minek nevezi el őket . . . Meg is adta Ádám minden baromnak s az ég minden madarának s a föld minden vadjának a maga nevét: de Ádámnak nem akadt magához illő segítője. Ezért az Úr Isten mély álmot bocsáta Ádámra, s mikor az elaludt, kivevé egyik bordáját s hússal tölté ki helyét. Aztán asszonnyá építé az Úr Isten a bordát, melyet Ádámból kivett és odavezeté Ádámhoz. Mondá ekkor Ádám: Ez most csont az én csontomból s hús az én húsomból: ezt a férfi feleségének nevezzék, mert a férfiúból véteték. (Móz. I 2, 18—23.)

3. Isten teremtményei vagyunk: Isten lehellete alkotott, s a Mindenható fuvallata éltet engem . . . (Isten) vissza is vonhatná magához lehelletét, lélekzetét; akkor kimúlna minden élőlény egyaránt, s az ember visszatérne a porba. (Jób 33, 4; 34, 14—15.) — Nos, Uram, te a mi atyánk vagy! Mi vagyunk az agyag, és te vagy a formálónk, kezed művei vagyunk mindnyájan! (Iz. 64, 8.) — Az ő műve, hogy az egytől származó egész emberi nem lakja az egész föld színét. (Csel. 17, 26.) — Lásd bővebben: Isten teremtő c. alatt.

4. Az ember önmagában hiábavalóság, por: Mi az ember, hogy figyelemre méltatod, és mi az emberfia, hogy meglátogatod? (Zsolt. 8, 5.) — Bizony csak hiábavalóság minden élő ember! (Zsolt. 38, 6.) — Az ember, övezze bár tisztelet, okosságot nem tanúsít; olyan, mint az oktalan állatok, hasonló hozzájuk. (Zsolt. 48, 21.) — Bizony, hiábavalóságok az emberek fiai, csak hamis értékek az emberek szülöttei; ha lemérik őket, csalódást okoznak hiábavalóságukkal, valahányan vannak. (Zsolt. 61, 10.) — Ő ismeri alkotásunkat, és tudja, hogy porból valók vagyunk. (Zsolt. 102, 14.) — Uram, mi az ember, hogy figyelembe veszed, s az em-

berfia, hogy gondját viseled? (Zsolt. 143, 3.) — Az emberek pedig mindannyian csak por és hamu! (Sir. 17, 31.) — Mi az ember és mi a haszna, mi jó és mi rossz őbenne? (Sir. 18, 7.) — Az emberek is mindnyájan agyagból és földből vannak, melyből Ádám teremtetett. (Sir. 33, 10.) — Ime ti semmik vagytok, és cselekvéstek is semmi. (Iz. 41, 24.)

5. Isten halmozta el az embert ajándékaival és tette a teremtmények urává: Atyáim Istene, irgalom Ura, ki szavaddal teremtettél mindeneket, és bölcseségeddel alkottad az embert, hogy uralkodjék a teremtményeken, melyeket alkottál, hogy igazgassa a föld kerekségét szentségben és igazságban, és egyenes lélekkel igazságot tegyen. (Bölcs. 9, 1—3.) — Isten az embert földből teremtette, s a maga képére alkotta, és úgy rendelte, hogy ismét azzá változzék. Felruházta őt a magáéhoz hasonló erővel; meghatározta napjai számát és idejét, s uralmat adott neki minden fölött a földön. Félelmetessé tette őt minden élő előtt, hogy uralkodjék az állatokon és a madarakon. Hozzá hasonló segítőt teremtett belőle, és adott nekik megfontolást és nyelvet, szemet és fület; szívet adott nekik a gondolkodásra és betöltötte őket bölcs okossággal. A szellem tudásával látta el őket; értelemmel töltötte be szívüket, és megmutatta nekik, mi a rossz és mi a jó. Szemét a szívükbe helyezte, hogy megmutassa nekik művei nagyságát, ők pedig magasztalják a szent nevet, és dicsekedjenek csodáival, és beszéljék el művei nagyságát. Ezenfelül tudást adott nekik, s az élet törvényét adta nekik örökrészül. Örök szövetséget lépett velük, kijelentette nekik a jogot és az ő törvényeit. Látta szemük az ő dicső fenségét, és hallgatta fülük az ő fölséges hangját. Mondotta nekik: Óvjátok magatokat minden gonosztól! És parancsokat adott nekik, kinekkinek társára nézve. Útjaik előtte vannak mindenkor, és nincsenek elrejtve szeme elől. (Sir. 17, 1—13.)

II. AZ EMBERI ÉLET ÁLTALÁBAN

EMBERI ÉLET. 1. Rövid: Napjaink olyanok e földön, mint a múló árnyék. (Krón. I 29, 15.) — Katonasor az ember élete a földön, és napjai olyanok, mint a napszámos napjai. (Jób 7, 1.) — Hisz mi csak tegnapiak vagyunk és mit sem tudunk, mert napjaink a földön olyanok, mint az árnyék. (Jób 8, 9.) — Napjaim futárnál is gyorsabbak voltak, elrohantak és nem láttak boldogságot! Repülnek, mint a nádcsónak, mint a sas, mely lecsap étkére. (Jób 9, 25. 26.) — Kevés életnapom nemde hamar véget ér! Engedd, hogy kissé sirassam fájdalmamat, mielőtt elmegyek, hogy vissza ne térjek többé a sötét és a halál árnyékával borított földre, a nyomorúság és sötétség földére, ahol halálárnyék, zűrzavar és örökös iszonyat lakozik! (Jób 10, 20—22.) — Az asszony szülötte, az ember, rövid ideig él és betelik sok nyomorúsággal; mint a virág, kinyílik és elhervad, eltűnik mint az árnyék, és nincsen tartós maradása . . . Rövidek az ember napjai, és hónapjai száma tenálad vagyon; határt szabtál neki, melyet át nem hághat . . . Csak magában fájdítja testét, — míg él — és lelke önmagán kesereg. (Jób 14, 1. 2. 5. 22.) — Im napjaimat felmérhetővé tetted, s létem olyan, mint a semmi, előtted . . . Bizony mint az árnyék, elmúlik az ember, de hiába is fáradozik; halmozza a kincset és nem tudja,

kinek gyüjti. (Zsolt. 38, 6. 7.) — Esztendeink pókhálóhoz hasonlítanak: éveink napjai hetven esztendőt ha érnek. (Zsolt. 89, 9. 10.) — Napjaim mint az árnyék hanyatlanak, magam pedig, mint a széna száradok. (Zsolt. 101, 12.) — Ő ismeri alkotásunkat, és tudja, hogy porból valók vagyunk. Olyan az ember élete, mint a fűé, virítása olyan, mint a mező virágáé; ha átmegy rajta a szél, elenyészik, és többé helyét sem ismerik. (Zsolt. 102, 14—16.) — Enyészem, mint a hanyatló árnyék, olyan vagyok, mint a lerázott sáska. (Zsolt. 108, 23.) — Olyan az ember, mint a lehellet, napjai mint az árnyék elenyésznek. (Zsolt. 143, 4.) — Az ember napjainak száma, ha sokra megy, száz esztendő; mint a csepp a tenger vizéhez mérve, mint a porszem a homokban, oly csekélyek esztendei az örökkévalóság mellett. (Sir. 18, 8.) — Életünk elmúlik, mint a felhő nyoma; eloszlik, mint a köd, melyet a nap sugara elűz, és heve lenyom . . . olyan az életünk, mint az árnyék elvonulása, és végünknek nincsen megismétlése, mert le van pecsételve, és nem tér vissza senki sem. (Bölcs. 2, 3. 5.) — Mindez (t. i. az élet a javaival együtt) elvonult, mint az árnyék, mint a szálló mendemonda, mint a hajó, mely a hullámzó vizet átszeli, melynek, ha elhaladt, nem találni nyomát, sem gerince ösvényét a habokon; vagy miként a légben szálló madár, melynek nem lehet meglelni útja nyomdokát, hanem a lenge levegőn suhogó szárnyakkal csapkodva, erővel hasít utat a légben, és szárnyát lebbentve tovarepül, s utána útjának semmi nyoma sem marad; vagy mint ahogyan a célba lőtt nyíl után, az átszelt levegő rögtön ismét összefolyik, úgy, hogy nem lehet látni pályáját: éppígy mi is, alighogy születtünk, máris elenyésztünk, s az erény semmi nyomát sem tudtuk felmutatni, sőt elemésztett minket gonoszságunk! Igy beszéltek a pokolban azok, kik vétkeztek. (Bölcs. 5, 9—14.) — Szól egy hang: Kiálts! És mondottam: Mit kiáltsak? Minden test olyan, mint a fű, és egész dicsősége olyan, mint a mező virága. Kiszárad a fű, lehull a virág, ha ráfú az Úr szele. (Iz. 40, 6. 7.) — Mi is a ti éltetek? Pára, mely kevés ideig látszik s azután elenyészik. (Jak. 4, 14.)

2. Az emberi élet gond, vesződség: Katonasor az ember élete a földön, és napjai olyanok, mint a napszámos napjai. (Jób 7, 1.) — A megélhetés gondjai lekötik a figyelmet, és mint a súlyos betegség ébrentartják a lelket. (Sir. 31, 2.) — Nagy vesződség jutott minden embernek, és súlyos iga Ádám fiainak! Ama naptól fogva, hogy elhagyják anyjuk méhét, mindaznapig, míg el nem temetik őket mindenek anyjába, gondolatuk és szívük aggodalma, reményük és várakozásuk a bevégzés napjáig, azé, ki trónján ül dicsőségben, és azé is, ki porban, hamuban gubbaszt, azé, ki bíbort és koronát visel, és azé is, ki durva darócba öltözik, nem egyéb, mint harag, féltékenység, gond és habozás, a halál félelme, folytonos viszály és civakodás. Amikor pedig ágyán megpihen, éjjeli álom zavarja gondolatait; alighogy múló pillanatra nyugtot talál, máris rémképekkel küszködik; megzavarodik lelke látomásától, mintha háború napján menekülnie kellene, s amikor megmenekszik, felébred, és csodálkozik, hogy nincs mitől félnie! Minden élő mellett, az embertől az állatig, s a bűnösök mellett hétszeresen is, ott terem még: halál

és vérontás, viszály és pallos, elnyomás és éhínség, szorongatás és csapások. (Sir. 40, 1—9.)

3. Éljünk Istennek: Aki megtalálja életét, elveszti azt; és aki elveszti életét énérettem, megtalálja azt. (Máté 10, 39.) — Aki meg akarja menteni életét, el fogja azt veszteni; aki pedig elveszti életét énérettem, meg fogja azt találni. Pedig mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? (Máté 16, 25. 26; Márk 8, 35; Lk. 9, 24. 25; 17, 33.) — Aki szereti életét, elveszíti azt; és aki életét gyűlöli e világon, örök életre őrzi meg azt. (Ján. 12, 25.) — Hiszen egyikünk sem él önmagának, és senki sem hal meg önmagának; mivel az Úrnak élünk, amíg élünk, és az Úrnak halunk meg, mikor meghalunk. Azért akár élünk, akár halunk, az Úrei vagyunk. Krisztus ugyanis azért halt meg és támadt fel, hogy holtaknak is, élőknek is az Uruk legyen. (Róm. 14, 7—9.) — Én a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek; Krisztussal együtt keresztre szegeztettem; élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem. Amit pedig most testben élek, az Isten Fiában való hitben élem, ki szeretett engem és önmagát adta értem. (Gal. 2, 19. 20.) — Számomra az élet Krisztus, a halál nyereség. (Filipp. 1, 21.)

1. AZ ÉLET JAVAI

EGÉSZSÉG. Még a betegség előtt ápold magadat. (Sir. 18, 20.) — Jobb a szegénynek, ki ép és egészséges, mint a gazdagnak, ki gyenge és nyavalyaverte. Igaz szentség mellett többet ér a lélek egészsége bármennyi aranynál, ezüstnél, és ép test mérhetetlen gazdagságánál. Nincs gazdagság, mely felér az ép test gazdagságával, és nincsen gyönyör, mely túltesz a derűs kedélyen! Jobb a halál a keserves életnél, s az örök nyugodalom a hosszas betegségnél. (Sir. 30, 14—17.) — A mértékletes ember alvása egészséges; reggelig alszik és pompásan érzi magát... Egészség a léleknek és a testnek a mértékletes ital. (Sir. 31, 24. 37.) — Lásd még a: Betegség címet.

ÉTEL. 1. A mindennapi eledel: Az ember életének fő szükségletei: víz és tűz, vas meg só, tej, búzakenyér, méz, a szőllő fürtje, olaj és ruha: mindez a jámborok javára szolgál, de a gonoszok és bűnösök ártalmára válik. (Sir. 39, 31. 32.) — Fődolog az ember életében a víz és a kenyér, a mezítelenséget befödő ruha és a lakás. (Sir. 29, 28.) — A gyomor minden étket bevesz, de van étel, mely jobb a másiknál. (Sir. 36, 20.) — Ne rontsd le az étel miatt az Istennek a művét. Minden tiszta ugyan, de ártalmára lesz annak az embernek, aki botránkozással eszi. (Róm. 14, 20.) — Az eledel a gyomorért van, s a gyomor az eledelekért; Isten pedig ezt is, azokat is megsemmisíti. (Kor. I 6, 13.) — Pedig az étel nem tesz minket kedvessé Isten előtt; mert sem ha eszünk, nem fogunk bővelkedni, sem ha nem eszünk, nem fogunk hiányt szenvedni . . . Ezért ha étel botránkoztatja meg testvéremet, nem eszem húst sohasem, hogy testvéremet meg ne botránkoztassam. (Kor. I 8, 8. 13.)

2. Isten adja: Mindezek tőled várják, hogy megadd nekik idejében eledelüket. (Zsolt. 103, 27.) — Eledelt adott azoknak, akik őt félik. (Zsolt. 110, 5.) — Ki eledelt ad minden testnek, mert irgalma örökkévaló. (Zsolt. 135, 25.) — Mindeneknek szeme benned bízik, Uram, és te idejében megadod ételüket. (Zsolt. 144, 15.) — Ele-

delt ad az éhezőknek. (Zsolt. 145, 7.) — Ő ad enni a barmoknak, a hozzá kiáltó hollófiókáknak. (Zsolt. 146, 9.) — Ki készíti el a hollónak eledelét, mikor fiókái az Istenhez kiáltanak, és étek nélkül röpdösnek? (Jób 38, 41.) — Ezzel szemben népedet angyalok eledelével tápláltad, és fáradság nélkül készült kenyeret adtál nekik az égből, melyben minden gyönyörűség megvolt és minden íz édessége. (Bölcs. 16, 20.)

ITAL. BOR. (Részegség.) 1. Bor: Noé aztán, mint földmívelő ember, elkezdé művelni a földet s szőllőt ültete. És ivék a borból s megrészegüle és kitakarózva feküvék sátrában. (Móz. I 9, 20. 21.) — Ki áldásban részesít, maga is hízik, s aki itat, maga is betelik itallal. (Péld. 11, 25.) — Ki borozgatva éldeleg, szégyent hagy erődjeiben. (Péld. 12, 11.) — Buja dolog a bor, és tombol a részegség, ki ezekben gyönyörködik, bölcs nem leszen. (Péld. 20, 1.) — Ki szereti a mulatozást, szegénységre jut, ki kedveli a bort és a kenetet, nem lesz gazdag. (Péld. 21, 17.) — Ki a veszekedő és ki esik verembe? Kinek vannak sebei ok nélkül? Kinek vörös a szeme? Nemde azoknak, kik bor mellett mulatnak, és szorgalmasak a poharazásban! Ne nézd a bort, hogyan piroslik, miként villog az a serlegben! Könnyen csúszik az lefelé, de végül mar, mint a kígyó, és elfröccsenti mérgét, mint a vipera. A szemed fura dolgokat lát, és szíved bolondokat beszél; úgy vagy, mintha a tenger közepén feküdnél, mint az alvó kormányos, ki elvesztette a kormányt. És mondod: Elvertek ugyan, de nem fájt nekem, ütöttek, de nem éreztem; mikor ébredek föl, hogy a bort ismét fölkeressem? (Péld. 23, 29—35.) — Ne adj királyoknak bort, mert nincsen titoktartás, hol részegség uralkodik, hogy ittasan el ne felejtsék a törvényt, és meg ne másítsák a szegények igazát. A búslakodóknak adjátok a részegítőt s a bort azoknak, kik el vannak keseredve: hadd igyanak és felejtsék nyomorúságukat, hogy ne gondoljanak többé bajukra! (Péld. 31, 4—7.) — A részeges munkás meg nem gazdagszik, s aki megveti a keveset, lassankint tönkre megy. Bor és nők tévútra viszik a bölcseket, és meghurcolják az okosakat. (Sir. 19, 1. 2.) — Nagy bosszúság a részeges asszony; szégyenét, csúfságát nem lehet eltakarni. (Sir. 26, 11.) — Nemde értelmes embernek kevés is elég a borból!? Igy majd nem szenvedsz tőle alvás közben, és nem érzesz fájdalmat . . . Élvezetre van teremtve a bor kezdettől fogva, de nem részegeskedésre! A mértékkel ivott bor a lélek és a szív öröme; egészség a léleknek és a testnek a mértékletes ital. A nagyban fogyasztott bor izgalmat, haragot és sok romlást okoz. A sok borital a lélek keserűsége. Az ittasság indulata, a megfontolatlan ember sértése elveszi az erőt és sebeket ejt. Ne fedd meg társadat borozás közben, és ne nézd le őt jókedvében! Ne mondj neki szitokszót, és ne zaklasd követeléssel! (Sir. 31, 22. 35—42.) — Ám ezek is öntudatlanok a bortól, és részegségükben tántorognak; pap és próféta öntudatlan a részegségtől, a borban elmerültek, részegen tántorognak; inognak látomásaikban, öntudatlanok az ítélet kimondásánál. (Iz. 28, 7.) — Paráznaság, bor és részegség elveszik az észt. (Oz. 4, 11.) — Sem iszákosak, sem átkozódók, sem rablók nem fogják bírni Isten országát! (Kor. I 6, 10.)

2. Óvás a bortól: Ne hősködjél bor dolgában, mert a bor már soka-

kat elvesztett! Próbára teszi a tűz a kemény vasat; az ittasságig ivott bor is elárulja a dölyfösök szívét. A józansággal ivott bor megelégedett élet az embernek; ha mértékkel iszod, józan maradsz. Mit ér az élet annak, ki bor híján vagyon? Mi foszt meg az élettől? A halál! Élvezetre van teremtve a bor kezdettől fogva, de nem részegeskedésre! (Sir. 31, 30—35.) — Jaj nektek, kik kora reggeltől fogva a részegség után futtok, és napestig isztok, és a bortól hevültök! Citera és hárfa, dob, fuvola és bor van lakomáitokon, de az Úr cselekedetére nem néztek, és kezének művével nem gondoltok! . . . Jaj nektek, kik hősök vagytok a borivásban, és vitézek a részegítő ital keverésében. (Iz. 5, 11—12. 22.) — Vigyázzatok hát magatokra, hogy el ne nehezedjenek szíveitek tobzódásban és részegségben. (Lk. 21, 34.) — Mint nappal, járjunk tisztességesen; nem tobzódásban és részegeskedésben, nem bujálkodásban és kicsapongásban, nem civódásban és versengésben. (Róm. 13, 13.) — Én azt írtam nektek, hogy ne érintkezzetek azzal, aki testvérnek neveztetik és parázna, vagy fösvény, vagy bálványimádó, vagy átkozódó, vagy részeges, vagy rabló; az ilyennel még csak ne is étkezzetek együtt. (Kor. I 5, 11.) — Meg ne részegedjetek borral, mert benne fajtalanság vagyon. (Ef. 5, 18.) — Élj egy kis borral gyomrod s gyakori gyengélkedéseid miatt. (Tim. I 5, 23.) — Hasonlóképen buzdítsd az ifjakat, hogy józanok legyenek. (Tit. 2, 6.) — Felövezvén elmétek ágyékát, józanok legyetek s bízzatok tökéletesen a kegyelemben. (Pét. I 1, 13.

LAKOMA. 1. A meghívottak: Igaz férfiak legyenek asztaltársaid. (Sir. 9, 22.) — Kenyeredet az éhezőkkel és szűkölködőkkel együtt egyed, ruháddal pedig fedd be a mezíteleneket. Szolgáld fel kenyeredet és borodat az igaz temetése alkalmával, de a bűnösökkel ne egyél és ne igyál belőle. (Tób. 4, 17. 18.) — Mondá pedig annak is, aki őt meghívta vala: Mikor ebédet vagy vacsorát szerzel, ne hívjad barátaidat és testvéreidet, se rokonaidat és gazdag szomszédaidat, nehogy ők is viszont meghívjanak, és visszaadják neked; hanem mikor lakomát adsz, hívd meg a koldusokat, bénákat, sántákat és vakokat. És boldog leszel, mivel nem tudják viszonozni neked; de majd visszafizettetik az neked az igazak feltámadásakor. Midőn ezeket hallotta egyik az asztaltársak közül, mondá neki: Boldog, aki asztalhoz ülhet az Isten országában. (Lk. 14, 12—15.)

2. Illemszabályok: Ha előkelő asztalnál ülsz, ne tátsd ki nála szájadat elsőnek! Ne mondjad: „Be sok van rajta." Gondold meg, be silány a telhetetlen szem! Van-e silányabb teremtés a szemnél? Ezért borul könnybe mindenféle okból! Ahová ő néz, ne nyúlj oda elsőnek, hogy mohóságtól beszennyezve meg ne szégyenülj. Ne tolakodjál étkezés közben! Magadról tudd meg, mi jár társadnak! Mint józan ember abból egyél, mit eléd raknak, hogy meg ne útáljanak mohóságod miatt. Hagyd abba elébb az illem kedvéért és ne légy telhetetlen, hogy botrányt ne okozz! Ha pedig többekkel ülsz együtt, ne nyujtsd ki kezedet előbb, mint mások és ne akarj inni elsőnek! (Sir. 31, 12—21.) — Mikor lakodalomba hívnak, ne ülj az első helyre; nehogy ha náladnál előkelőbb ember volna meghíva, odajövén az, ki téged és őt meghítta, azt mondja neked: Adj helyet ennek, s akkor szégyenszemre az utolsó helyet kelljen elfoglalnod. Hanem

mikor meghívnak, eredj, telepedjél az utolsó helyre, hogy mikor jövend, ki téged meghívott, azt mondja neked: Barátom! menj följebb. Akkor dicsőséged leszen az egész asztaltársaság előtt. (Lk. 14, 8—10.)

a) Visszaélések étellel és itallal

MULATOZÁS. (Gyönyörhajhászás.) 1. Gyönyörhajhászók jelszava: Űzd el a búbánatot szívedből és tartsd távol a bajt testedtől, hisz az ifjúkor és élvezet csak hiúság. (Préd. 11, 10.) — Mert tévesen vélekedve mondják egymásnak: „Rövid az életünk ideje és szomorú, és nincsen orvosság az ember halála ellen és nincs, kiről tudnánk, hogy visszajött az alvilágból . . . Rajta tehát! éljünk a jelen javakkal, élvezzük a teremtést sietve, míg fiatalok vagyunk! Töltekezzünk pompás borral és mirrhával, ne menjünk el az évszak virága mellett. Koszorúzzuk magunkat rózsákkal, mielőtt elhervadnánk. Ne maradjon rét bujálkodásunktól érintetlen! Egyikünk se vonja ki magát tobzódásunkból; mindenütt hagyjuk vígságunk jeleit, mert ez a mi osztályrészünk, ez a mi sorsunk! . . . Igy gondolják ők (az istentelenek), de tévednek, mert gonoszságuk vakká tette őket. (Bölcs. 2, 1—2. 6—9. 21.)

2. A mulatozók (gyönyörhajhászók) sorsa: Ki szereti a mulatozást, szegénységre jut. (Péld. 21, 17.) — Ne végy részt a nagyivók lakomáin, se azok tobzódásain, kik hússal tömik magukat, mert a nagyotivó és a lakmározó elzüllik, és a naphosszat alvó rongyokba öltözik. (Péld. 23, 20. 21.) — Citera és hárfa, dob, fuvola és bor van lakomáitokon, de az Úr cselekedetére nem néztek és kezének műveivel nem gondoltok! (Iz. 5, 12.) — A tövisek közé esők azok, akik hallgatják, de az igék utóbb az élet gondjai, gazdagsága és gyönyörűségei közt elfojtatnak és gyümölcsöt nem teremnek. (Lk. 8, 14.) — Példabeszéd: A dúsgazdag emberről és a szegény Lázárról. (Lk. 16, 19—32.) — Az emberek önzők lesznek, kapzsik, kérkedők, kevélyek, . . . szeretetlenek, békétlenkedők, rágalmazók, . . . felfuvalkodottak, inkább fogják szeretni a gyönyört, mint az Istent. (Tim. II 3, 2—4.) — Hisz valamikor mi magunk is oktalanok, hűtlenek, tévelygők voltunk, különféle vágyaknak s gyönyöröknek szolgáltunk. (Tit. 3, 3.) — Lakmároztatok a földön és bujaságban hizlalátok szíveteket a megölés napjára. (Jak. 5, 5.) — Ezek azonban, mint a természet szerint megfogásra és leölésre váró oktalan állatok . . . saját romlottságukban fognak elveszni, elvévén a gonoszság jutalmát, kik gyönyörűségnek tartják a naponkénti vigadozást, gyönyörben szétfolyó piszok és szennyfoltok, kik lakomáikon veletek kéjelegnek; szemük telve házasságtöréssel és szüntelen vétkekkel . . . Ezek víznélküli források és forgószéltől hányatott fellegek, kiknek a sötétség homálya tartatik fenn. Mert kevélyen hiábavalóságokat beszélve, buja testi kívánságokra csábítják azokat, akik alig menekültek meg a tévelyben járóktól. (Pét. II 2, 12—14. 17. 18.)

3. Mulatozás, gyönyörhajhászás, hiúság: Mondám magamban: Megyek és átadom magamat a gyönyörnek és élvezem azt, ami kellemetes! De láttam, hogy ez is csak hiúság. A nevetésről megállapítám, hogy esztelenség, a gyönyörnek pedig mondám: Miért bolondulsz hiába? . . . Nagy dolgokat alkottam: palotákat építettem magamnak és szőllőket ültet-

tem. Kerteket és ligeteket rendeztem be és mindenféle gyümölcsfát ültettem azokban . . . Rabszolgákat és rabnőket vásároltam, és sok házbelit tartottam... Ezüstöt és aranyat gyüjtöttem magamnak, királyok és tartományok gazdagságát; énekeseket, énekesnőket és az emberek fiainak gyönyörűségét: serlegeket, boroskancsókat szereztem magamnak. És felülmúltam gazdagsággal minden elődömet Jeruzsálemben, és a bölcseség is megmaradt velem. Amit csak szemem megkívánt, nem tagadtam meg tőle; nem vontam meg szívemtől semmiféle gyönyörűséget és annak élvezetét sem, mit előkészítettem, és azt tartottam osztályrészemül, ha fáradtságom hasznát veszem. Amikor azonban néztem műveimet, valahányat kezem alkotott, és a fáradságot, mellyel oktalanul törtem magamat, láttam, hogy az egész csak hiúság és szélkergetés és nincs maradandó a nap alatt. (Préd. 2, 1. 2. 4. 5. 7—11.)

TORKOSSÁG. Amint egyszer Jákob főzeléket főzött, Ézsau, ki akkor jött meg fáradtan a mezőről, így szóla hozzá: Adj nekem ebből a vöröses főzetből, mert szörnyen fáradt vagyok. — E miatt nevezték el őt Edomnak. — Mondá neki Jákob: Add el érte nékem elsőszülöttségedet. Amaz felelé: Ime meghalok, mit használ nekem az elsőszülöttség! Mondá Jákob: Esküdjél meg tehát nékem! Megesküvék néki Ézsau és eladá az elsőszülöttséget. Miután így kenyeret és lencsefőzeléket kapott, evék és ivék és elméne és csekélységnek tartá, hogy eladta az elsőszülöttséget. (Móz. I 25, 29—34.) — Senki se legyen parázna, vagy a szent dolgok megvetője, mint Ézsau, ki egy ételért eladta elsőszülöttségét. Mert tudjátok, hogy azután is, miután örökölni akarta az áldást, elvettetett, mert nem találta helyét a megbánásnak, bár könnyek közt kereste azt. (Zsid. 12, 16. 17.) — Lásd még: Lakoma cím alatt 2. pontot.

b) Erények az étel és ital használatában

JÓZANSÁG. Ne is aludjunk tehát, mint a többiek, hanem legyünk éberek és józanok . . . Mi azonban, kik a nappalé vagyunk, legyünk józanok és öltsük fel a hit és szeretet páncélját, sisak gyanánt pedig az üdvösség reményét. (Tessz. I 5, 6. 8.) — Te vigyázz, viseld el a szenvedéseket mindenben, végezd az evangelista dolgát, töltsd be szolgálatodat, légy józan. (Tim. II 4, 5.) — Hasonlóképen buzdítsd az ifjakat, hogy józanok legyenek. (Tit. 2, 6.) — Éljünk józanul, igazan és jámborul e világon. (Tit. 2, 12.) — Józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlán körüljár, keresvén, akit elnyeljen. (Pét. I 5, 8.)

MÉRTÉKLETESSÉG. Mint józan ember, abból egyél, amit eléd raknak, hogy meg ne útáljanak mohóságod miatt. Hagyd abba elébb az illem kedvéért, és ne légy telhetetlen, hogy botrányt ne okozz! Ha pedig többel ülsz együtt, ne nyujtsd ki kezedet előbb, mint mások és ne akarj inni elsőnek! Nemde értelmes embernek kevés is elég a borból!? Igy majd nem szenvedsz tőle alvás közben, és nem érzesz fájdalmat. Álmatlanság, epeömlés, csikarás kínozza az oktalan embert. A mértékletes ember alvása egészséges; reggelig alszik és pompásan érzi magát . . . Egészség a léleknek és a testnek a mértékletes ital. (Sir. 31, 19—

24. 37.) — Ne légy mohó semilyen lakomán és ne vesd magad bármely étel után, mert a nagyétkűség betegségre vezet, s a mohóságnak hasmenés a vége. Sokan mentek már tönkre mértékletlenség miatt, de aki tartózkodó, meghosszabbítja életét. (Sir. 37, 32—34.)

ÖNMEGTARTÓZTATÁS. 1. Rendelkezések: *Megtartóztatásra hív föl már az ősszülőknek adott parancs:* „A paradicsom minden fájáról ehetel, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél, mert amely napon arról eszel, halált kell halnod." (Móz. I 2, 16.) — *A Noénak adott parancs:* „Minden, mi mozog és él, eledelül legyen nektek: miként a zöld növényzetet, íme ezeket is mind odaadtam néktek, azzal a kikötéssel, hogy a hús vérével ne egyétek." (Móz. I 9, 3.) — *Az első apostoli zsinat határozata a pogánykeresztények számára:* „Tartózkodjatok a bálványoknak áldozott dolgoktól, a vértől, a fullasztottól." (Csel. 15, 29.) — *Szent Pál tanítása:* „Semmi sem tisztátalan önmagában s csak annak tisztátalan, aki azt véli, hogy van tisztátalan. Mindazonáltal ha testvéred megszomorodik az ételed miatt, akkor már nem a szeretetnek megfelelően jársz el. Ne veszítsd el ételeddel azt, akiért Krisztus meghalt." (Róm. 14, 14. 15.)

2. Az önmegtartóztatás példái: *Tóbiás, amikor mint fogoly családjával együtt Ninive városába került* „bár mindannyian ettek a pogányok eledeleiből, ő vigyázott magára és sohasem szennyezte be magát eledeleikkel". (Tób. 1, 12.) — *Judit Holofernes táborában nem fogadja el a neki fölajánlott ételeket:* „Nem ehetem most abból, amit elém tettél, hogy bűnbe ne essem. Majd abból eszem, amit magammal hoztam." (Judit 12, 2.) — *Dániel is visszautasítja a babiloni király étkeit:* „Elhatározta szívében, hogy nem szennyezi be magát a király ételeivel és azzal a borral, amelyet ő ivott." (Dán. 1, 8.) — *A Makkabeusok idejében* „Izrael népéből sokan eltökélték magukban, hogy tisztátalant nem esznek és inkább meghalnak, mintsem megfertőződjenek tisztátalan eledelekkel, mert nem akarták megszegni az Isten szent törvényét. Ezért legyilkolták őket." (Makk. I 1, 65. 66.) — *A hét makkabeusi testvér így válaszol a kényszerítésre:* „Mi készek vagyunk inkább meghalni, mint áthágni az atyáinknak adott isteni törvényeket." (Makk. II 7, 2.) — Eleázárnak, a legkiválóbb írástudók egyikének, egy élemedett korú és tisztes külsejű férfiúnak erőszakkal kinyitották száját és így akarták sertéshúsevésre kényszeríteni. Ő azonban a dicső halált többre becsülte a gyalázatos életnél, ezért önként ment a vesztőhelyre. (Makk. II 6, 18. 19.)

BŐJT. 1. Buzdítások bőjtölésre: Hirdessetek szent bőjtöt, hívjátok egybe a sokaságot, gyüjtsétek össze Istennek házába a véneket, az ország összes lakóit és kiáltsatok az Úrhoz. (Jóel 1, 14.) — Nos tehát, úgymond az Úr, térjetek hozzám teljes szívetekből, bőjttel, sírással és jajgatással . . . Fújjátok meg a harsonát Sionban, hirdessetek szent bőjtöt, hívjátok egybe a sokaságot, gyüjtsétek össze a népet, szenteljétek meg a gyülekezetet, hívjátok egybe a véneket, gyüjtsétek össze a gyermekeket és a csecsemőket; jöjjön ki kamarájából a vőlegény és nászházából a menyasszony, és sírjanak az előcsarnok és az oltár között a papok, az Úr szolgái és mondják: Könyörülj, Uram, könyö-

rülj népeden; ne engedd, hogy gyalázzák örökrészedet és uralkodjanak rajta a nemzetek! (Jóel 2, 12. 15—17.)

2. A helyes és helytelen bőjtölés: Ime bőjtötök napján is a saját hasznotokat keresitek és valamennyi adóstokat zaklatjátok. Ime veszekedés és perlekedés között azért bőjtöltök, hogy ököllel gonoszul verekedjetek. Ne úgy bőjtöljetek, mint eddig, hogy meghallgatást nyerjen a magasságban kiáltástok. Vajjon az-e a bőjt, amelyben én kedvemet lelem, abból áll-e az a nap, amelyen az ember sanyargatja lelkét, hogy mint a káka, lehajtja fejét és szőrruhát meg hamut terít maga alá? Vajjon ezt nevezed-e bőjtnek, s az Úr előtt kedves napnak? Vajjon nem inkább ez-e a bőjt, melyet én kedvelek: Oldozd meg az istentelenség kötelékeit, oldd meg az iga köteleit, bocsásd szabadon a megtörteket, törj össze minden igát, törd meg az éhezőnek kenyeredet, s a szűkölködőket és bujdosókat vidd be házadba; ha mezítelent látsz, takard be és ne vesd meg önnön testedet! Akkor majd felvirrad, mint a hajnal, világosságod és gyógyulásod gyorsan bekövetkezik; színed előtt halad majd igazságosságod és az Úr dicsősége gyüjt egybe téged. Akkor majd könyörögsz és az Úr meghallgat, kiáltasz és ő így szól: Ime itt vagyok. Ha eltávolitod körödből az igát, és megszűnsz ujjaddal mutogatni és haszontalanságokat beszélni; ha odaadod kenyeredet az éhezőnek, és jóllakatod a lesujtott lelket: Akkor felragyog a sötétben világosságod, és sötétséged déli verőfényre változik, és az Úr nyugalmat ad neked mindenkoron, fényességgel tölti be lelkedet és megszabadítja csontjaidat; olyan leszel, mint az öntözött kert, és mint a vízforrás, melynek el nem fogynak vizei. (Iz. 58, 3—11.) — Mikor pedig bőjtöltök, ne legyetek búsak, mint a képmutatók; mert meghervasztják orcáikat, hogy bőjtölni lássák őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. Te pedig mikor bőjtölsz, kend meg fejedet és orcádat mosd meg, hogy ne lássanak bőjtölni az emberek, hanem a te Atyád, ki rejtekben vagyon; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked. (Máté 6, 16—18.)

3. Példaképek: Jézus a pusztában. (Máté 4, 1 sk.; Márk 1, 12 sk.; Lk. 4, 1—13.) — Mózes a Sinai-hegyen. (Móz. V 9, 9. 18.) — Illés. (Kir. III 19, 8.)

c) Az élet egyéb javai

RUHÁZAT. Az asszony ne öltözzék férfiruhába s a férfi ne használjon asszonyi ruhát: mert útálatos az Isten előtt, aki ilyesmit cselekszik. (Móz. V 22, 5.) — Soha ne dicsekedjél öltözeteddel. (Sir. 11, 4.) — Fődolog az ember életében a víz és a kenyér, a mezítelenséget befödő ruha és a lakás. (Sir. 29, 28.) — Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az eledelnél, és a test az öltözetnél? (Máté 6, 25.) — És a ruházatról mit aggódtok? Nézzétek meg a mezők liliomait, mint növekednek, nem dolgoznak és nem fonnak; pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül. (Máté 6, 28. 29.) — Ne aggódjatok tehát mondván: Mit eszünk vagy mit iszunk vagy mivel ruházkodunk? Mert mindezt a pogányok keresik. Hiszen tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek vagyon. (Máté 6, 31. 32; Lk. 12, 22. 27.) — Ha tehát van eledelünk és ruházatunk,

elégedjünk meg velük. (Tim. I 6, 8.)

ARANY. Sokakat rontott meg arany és ezüst, hozzáfér az még a királyok szívéhez is és elhajlítja azt az igazságtól. (Sir. 8, 3.) — Nem marad bűn nélkül, ki szereti az aranyat . . . Sokan estek el már az arany miatt, és lelték vesztüket csillogása miatt. Botlás tuskója az arany azoknak, kik neki hódolnak, jaj azoknak, kik hajszolják! Minden balga tönkremegy miatta. Boldog a gazdag, ki hiba nélkül vagyon, és nem tévedt meg az arany miatt, és nem bizakodott sem pénzben, sem kincsben! Ki az, hogy magasztalhassuk, mert csodát tett életében! Megállta ebben a próbát és feddhetetlen maradt, legyen a dícsérete örök! Mert véthetett volna, de nem vétett, gonoszt tehetett volna, de nem tett! (Sir. 31, 5—10.) — Ne legyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek övetekben. (Máté 10, 9.)

KINCS. Helyezd el kincsedet a Magasságbeli parancsai szerint, akkor az neked aranynál is többet ér. (Sir. 29, 14.) — Ne gyüjtsetek magatoknak kincseket a földön, hol rozsda és moly megemészti, és hol tolvajok kiássák és ellopják; hanem gyüjtsetek magatoknak kincseket az égben, hol sem rozsda, sem moly meg nem emészti, és ahol tolvajok ki nem ássák és el nem lopják. Mert hol kincsed vagyon, ott leszen a szíved is. (Máté 6, 19—21; Lk. 12, 33. 34.)

PÉNZ. Ki pénzre éhes, nem telik be pénzzel, s aki szereti a gazdagságot, nem veszi annak hasznát. (Préd. 5, 9.) — A bor arra való, hogy az élőket felvidítsa, a pénznek pedig minden engedelmeskedik. (Préd. 10, 19.) Nincsen igaztalanabb a pénz szereteténél, hisz az ilyen még lelkét is áruba bocsátja, és még életében kihányja belső részeit. (Sir. 10, 10.) — Hagyd elveszni pénzedet testvéredért, barátodért, és ne rejtsd kő alá, hogy ott vesszen. (Sir. 29, 13.) — Veszszen a pénzed veled együtt; mivel azt vélted, hogy az Isten ajándékát pénzen lehet megszerezni. (Csel. 8, 20.)

GAZDAGSÁG. Lásd VII. parancsnál.

2. AZ ÉLET BAJAI

BETEGSÉG. 1. Abban az időben Ezekiás király halálosan megbetegedék. Ekkor elméne hozzá Izajás próféta, Ámos fia és mondá neki: Ezt üzeni az Úristen: Intézkedjél házad felől, mert meghalsz s nem maradsz életben . . . Erre Ezekiás arccal a fal felé fordult és imádkozott az Úrhoz, és mondotta: Könyörgök, Uram, emlékezzél meg, kérlek, arról, mint jártam előtted hűséggel és egész szívvel, és hogy azt cselekedtem, ami jó a te szemed előtt. Aztán keserves sírásra fakadt Ezekiás. Erre az Úr így szólt Izaiáshoz: Menj, és mondd Ezekiásnak: Ezt üzeni az Úr, atyádnak, Dávidnak Istene: Meghallgattam könyörgésedet és tekintetbe vettem könnyeidet; íme megtoldom életedet tizenöt esztendővel. (Kir. IV 20, 1; Iz. 38, 2—5.) — Még a betegség előtt ápold magadat, és ítélet előtt vizsgáld meg magadat, akkor engesztelést találsz Isten színe előtt. Betegség előtt alázd meg magadat, és betegség alatt mutass megtérést! (Sir. 18, 20. 21.) — Fiam! Ha beteg vagy, ne hagyd el magadat, hanem imádkozzál az Úrhoz, és meggyógyít téged. (Sir. 38, 9.) — Amikor Mária megkeni Jézus lábait: „Hagyj békét neki, hogy temetésem napjára tartsa meg azt." (Ján. 12, 1—

8; Máté 26, 6—13; Márk 14, 3—9.) — A tanítványok „sok beteget megkenének olajjal és meggyógyítának". (Márk 6, 13.) — Uram, íme akit szeretsz, beteg. (Ján. 11, 3.) — Beteg valaki köztetek? Hívassa el az egyház papjait és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében; és a hitből fakadó imádság megszabadítja a beteget és az Úr megkönnyebbíti őt s ha bűnökben van, megbocsáttatnak neki. (Jak. 5, 14. 15.)

2. Orvos: Hosszabb betegség fárasztja az orvost; rövidke betegség, az orvos félrevág, s a király, ki ma még van, holnap már halott. (Sir. 10, 11—12.) — Becsüld meg az orvost, mert szükség van reá, hisz a Magasságbeli rendelte őt. Istentől van az orvos minden bölcsesége, a királytól pedig ajándékban részesül. Az orvos tudománya felmagasztalja az ő fejét, és dícséretet nyer a főemberek előtt. (Sir. 38, 1—3.) — Orvost is engedj magadhoz, hisz az Úr rendelte őt; el ne távozzék mellőled, mert szükség van fáradozására. Mivel van idő, mikor kezükre kell magad bíznod, hisz ők is könyörögnek az Úrhoz, hogy enyhülést és egészséget adjon az ő működésük által. Ki vétkezik Alkotója színe előtt, orvos kezére kerül. (Sir. 38, 11—15.) — Nem szükséges az orvos az egészségeseknek, hanem a betegeknek. (Máté 9, 12; Lk. 5, 31.) — Orvos! gyógyítsd tenmagadat. (Lk. 4, 23.)

3. Orvosságok: A Magasságbeli teremtette a földből az orvosságokat, és okos ember nem iszonyodik tőlük. Nemde fától lett édes a keserű víz, hogy az ember megismerje az ilyenek erejét. Tudást adott a Magasságbeli az embereknek, hogy csodás erőivel dicsekedhessenek. Velük csillapítja az orvos a fájdalmat, és belőlük készít a gyógyszerész illatos kenetet, s állít elő gyógyító írt, hogy tönkre ne menjenek az Ő alkotásai. (Sir. 38, 4—7.)

MEGPRÓBÁLTATÁS. 1. Isten megpróbálja az embert: Próbára tevé az Isten Ábrahámot. Mondá ugyanis neki: Ábrahám, Ábrahám! Ő azt felelé: Itt vagyok. Mondá neki az Isten: Vedd egyszülött fiadat, kit szeretsz, Izsákot s menj el a Gondoskodás földjére s áldozd fel ott egészen elégő áldozatul az egyik hegyen, amelyet majd mutatok néked . . . Eljutottak arra a helyre, amelyet az Isten mutatott neki; ott oltárt építe, elrendezé rajta a fát s miután megkötözte Izsákot, a fiát, feltevé az oltárra, a farakásra. Azzal kinyujtá kezét s megfogá a kardot, hogy levágja fiát. De íme kiálta az Úr angyala a mennyből, mondván: Ábrahám, Ábrahám. Ő azt felelé: Itt vagyok. Mondá erre neki: Ne nyúljon kezed a gyermekhez s mit se csinálj neki: most már tudom, hogy féled az Istent s kedvemért egyszülött fiadnak sem kedveztél. (Móz. I 22, 1. 2. 9—11.) — Mivel kedvére voltál az Istennek, megpróbáltatásnak kellett érnie téged. (Tób. 12, 13.) — Mondá erre az Úr a sátánnak: Nos, a kezedbe adom mindenét, amije van; őreá azonban ne nyujtsd ki kezedet! (Jób 1, 12.) — Ismeri Ő az utamat; próbára tett engem, mint az aranyat, mely átmegy a tűzön. (Jób 23, 10.) — Szívemet megvizsgáltad, éjjel is kutattad, tűzpróbára tettél, s nem találtál bennem rosszat. (Zsolt. 16, 3.) — Tégy próbára, Uram, és vizsgálj meg engem, próbáld meg tűzzel vesémet és szívemet. (Zsolt. 25, 2.) — Próbára tettél ugyan minket, Isten, megvizsgáltál minket tűzzel, mint megvizsgálják az ezüstöt . . . engedted, hogy

emberek gázoljanak át fejünkön, tűzbe-vízbe kerültünk, de te enyhüléshez juttattál minket. (Zsolt. 65, 10. 12.) — Mint ahogy tűzzel próbálják ki az ezüstöt, és a kemencében az aranyat, úgy vizsgálja az Úr a szíveket. (Péld. 17, 3.) — Fiam, ha Istennek szolgálni kívánsz, . . . készülj el a megpróbáltatásra! (Sir. 2, 1.) — Kísértőleg jár el vele, s előbb próbára teszi őt; félelembe, rettegésbe ejti és megkísérti, fenyítéke sanyarúságával sujtja őt, míg csak ki nem próbálja gondolkodását, és meg nem bízik benne; szilárddá teszi, egyenes úton vezérli s eltölti örömmel, és felfödi előtte titkait; tárházba gyüjti számára a tudást és az erény ismeretét; de ha tévútra tér, elhagyja őt, és ellenségei kezére adja. (Sir. 4, 18—22.) — Nagy vesződség jutott minden embernek, és súlyos iga Ádám fiainak! Ama naptól fogva, hogy elhagyják anyjuk méhét, mindaz napig, míg el nem temetik őket mindenek anyjába. (Sir. 40, 1.) — Igy szól a seregek Ura: Ime én megolvasztom és próbának vetem alá őket, mert mi egyebet tehetnék népem leánya miatt? (Jer. 9, 7.) — Én a harmadik részt tűzbe viszem és kiégetem őket, mint ahogyan kiégetik az ezüstöt, és megtisztítom őket, mint ahogy megtisztítják az aranyat. (Zak. 13, 9.) — Nem az a kipróbált, aki önmagát ajánlja, hanem akit az Isten ajánl. (Kor. II 10, 18.) — Akit az Úr szeret, azt megfenyíti, és megostoroz minden fiút, akit magához fogad. (Zsid. 12, 6.)

2. A megpróbáltatás célja: Azért jött az Isten, hogy próbára tegyen titeket s félelme legyen bennetek, hogy ne vétkezzetek. (Móz. II 20, 20.) — Gondolj csak vissza arra az egész útra, amelyen az Úr, a te Istened negyven esztendőn át vezetett a pusztában, hogy megsanyargasson és próbára tegyen s így nyilvánvalóvá legyen, mi forog szívedben: vajjon megtartod-e parancsolatait, vagy nem? (Móz. V 8, 2.) — Próbára tesz titeket az Úr, a ti Istenetek, hogy kiderüljön, szeretitek-e őt teljes szívetekből és teljes lelketekből, vagy sem. (Móz. V 13, 3.) — Ezt a megpróbáltatást azért engedte reá jönni az Úr, hogy az istenfélő Jób mintájára példát adjon az utódoknak a béketűrésre. (Tób. 2, 12.) — Kísértést szenvedtek atyáink is, hogy próbára tétessenek, vajjon igazán tisztelik-e Istenüket. Hadd emlékezzenek meg róla, miképen tétetett próbára atyánk, Ábrahám, és lett Isten barátja sok nyomorúság elszenvedése árán; hasonlóképen Izsák, Jákob és Mózes, meg mindnyájan, akik kedvesek voltak az Isten előtt, sok sanyargatás ellenére is hűek maradtak. Azok azonban, akik a megpróbáltatásokat nem fogadták az Úr félelmével és türelmetlenségükben szidalmazó zúgolódásra fakadtak az Úr ellen, a pusztító martalékai lettek, és kígyók által vesztek el. (Judit 8, 21—25.) — Kevés fenyítés után nagy javakban van részük, mert Isten próbára tette és magához méltóknak találta őket. Megvizsgálta őket, mint az aranyat a kohóban, s elfogadta őket egészen elégő áldozat gyanánt. (Bölcs. 3, 5. 6.) — Mit tud az, ki nem ment át megpróbáltatáson? A férfi, ki sokat tapasztalt, sokat tud is . . . Ki nem próbált semmit sem, keveset tud . . . Mit tud az, ki nem ment át megpróbáltatáson? (Sir. 34, 9—11.) — Engem pedig ismersz, Uram, Te látod, — hiszen kipróbáltad, — hogy szívem veled van. (Jer. 12, 3.) — Kiválasztatnak és megtisztíttatnak és mintegy tűzpróbára tétetnek sokan. (Dán. 12, 10.)

— És én a harmadik részt tűzbe viszem és kiégetem őket, mint ahogyan kiégetik az ezüstöt, és megtisztítom őket, mint ahogy megtisztítják az aranyat. (Zak. 13, 9.) — A türelem kipróbáltságot, a kipróbáltság meg reményt (eredményez). (Róm. 5, 4.) — A ti hitetek próbája a romlandó aranynál (mely tűz által próbáltatik meg) sokkal értékesebbnek találtassék dícséretetekre, dicsőségtekre és tisztességtekre Jézus Krisztusnak megjelenésekor. (Pét. I 1, 7.) — A ti hitetek megpróbáltatása béketűrést szerez. (Jak. 1, 3.)

3. Isten nem hagy el a megpróbáltatásban: Azt azonban biztosra veszi mindenki, aki téged imád, hogy megkoszorúzod éltét, ha megpróbáltatás érte. (Tób. 3, 21.) — Kevés fenyítés után nagy javakban van részük, mert Isten próbára tette és magához méltóknak találta őket. Megvizsgálta őket, mint az aranyat a kohóban, s elfogadta őket egészen elégő áldozat gyanánt. (Bölcs. 3, 5—6.) — Ha vizeken kelsz át, én veled vagyok, és folyamok nem borítanak el téged; ha tűzben jársz, nem égsz meg, és a láng meg nem perzsel. (Iz. 43, 2.)

4. A megpróbáltatások elviselése: Mezítelen jöttem ki anyám méhéből és mezítelen térek oda vissza; az Úr adta, s az Úr elvette, amint az Úrnak tetszett, úgy lett, legyen áldott az Úr neve! (Jób 1, 21.) — Ha a jót elvesszük Isten kezéből, a rosszat miért ne vennők? (Jób 2, 10.) — Csupa örömnek tartsátok, testvéreim, ha különféle kísértésekbe estek, tudván, hogy a ti hitetek megpróbáltatása béketűrést szerez. (Jak. 1, 2—3.)

5. A megpróbáltatás eszközei: Tegyük őt próbára szidalommal, kínzással, hogy megismerjük szelídségét, és kipróbáljuk állhatatosságát! (Bölcs. 2, 19.) — Az aranyat és ezüstöt tűzben teszik próbára, a kedves embereket pedig a megaláztatás kemencéjében. (Sir. 2, 5.) — A kemence teszi próbára a fazekas edényeit, az igaz embereket pedig a nyomorúság kísértése. (Sir. 27, 6.) — A tűz majd kipróbálja, hogy kinek-kinek milyen a munkája. (Kor. I 3, 13.)

NYOMORÚSÁG. Szorultságomban az Urat segítségül hívtam, Istenemhez kiáltottam, s ő meghallgatta templomából szómat. (Kir. II 22, 7.) — Ha nyomorúság, ítélő kard, pestis, avagy éhínség zúdul reánk, megállunk színed előtt, e ház előtt, mely nevedet viseli s hozzád kiáltunk ínségünkben, s te meghallgatsz és megsegítsz. (Krón. II 20, 9.) — Hadd emlékezzenek meg róla, miképen tétetett próbára atyánk, Ábrahám, és lett Isten barátja sok nyomorúság elszenvedése árán. (Judit 8, 22.) — Forr a bensőm és nem tud megnyugodni, nyomor napjai törtek reám. (Jób 30, 27.) — Eddig szóbeszédből hallottam felőled, most pedig saját szememmel látlak! Korholom tehát önmagamat, bánom bűneimet porban és hamuban! (Jób 42, 5. 6.) — Ne légy távol tőlem, mert közel a nyomorúság, és nincs ki segítséget nyujtana. (Zsolt. 21, 12.) — Kemény dolgokat mutattál népednek, kábító borral itattál minket. (Zsolt. 59, 5.) — Tőrbe is vezettél, hátunkra nyomorúságot tettél. (Zsolt. 65, 11.) — A kemence teszi próbára a fazekas edényeit, az igaz embereket pedig a nyomorúság kísértése. (Sir. 27, 6.) — Nyomorúsággal koronáz meg téged, mint labdát, kivet széles, tágas földre. (Iz. 22, 18.) — Uram, én erőm és erősségem, menedékem a nyomorúság napján! (Jer. 16, 19.) — Ne légy nekem félelmemre én reménységem a nyomorúság napján. (Jer. 17, 17.) — Nyomorú-

ságukban csakhamar hozzám sietnek: Jöjjetek, térjünk vissza az Úrhoz. (Oz. 6, 1.)

ÉHSÉG. Éhséget és ínséget bocsát az Úr reád s átkot minden dolgodra, amelyet művelsz, míg csak el nem tipor s hamarosan el nem veszít felette gonosz cselekedeteid miatt. (Móz. V 28, 20.) — Ki jóllakott, a lépesmézet is lábbal taposса, az éhes pedig a keserűt is édesnek találja. (Péld. 27, 7.) — Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek. (Máté 5, 6; Lk. 6, 21.)

SZENVEDÉS. Boldog az ember, kit Isten megfenyít! Meg ne vesd tehát az Úr feddését! Ő sebet ejt ugyan, de be is kötözi, megver, de keze gyógyít is. (Jób 5, 17—18.) — Mindezt szenvedem, holott kezem mocsoktalan, és tiszta az imádságom Istenhez. (Jób 16, 18.) — Bár az igazakat is sok szenvedés éri, őket az Úr mindegyikből kimenti. (Zsolt. 33, 20.) — Ha az igaz is megkapja földön a magáét, mennyivel inkább a gonosz és a bűnös! (Péld. 11, 31.) — A megélhetés gondjai lekötik a figyelmet, és mint a súlyos betegség, ébrentartják a lelket. (Sir. 31, 2.) — Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. (Máté 5, 10.) — Hát nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak, és úgy menni be az ő dicsőségébe? (Lk. 24, 26.) — Ha tudniillik vele (Krisztussal) együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. Azt tartom ugyanis, hogy amiket most szenvedünk, nem mérhetők össze a jövendő dicsőséggel, amely meg fog nyilvánulni rajtunk. (Róm. 8, 17—18.) — Mert amint bőven van részünk Krisztus szenvedéseiben, úgy bőven van részünk Krisztus által a vigasztalásban is. (Kor. II 1, 5.) — Ez a mi jelenlegi, pillanatnyi és könnyű szenvedésünk ugyanis a mennyei dicsőségnek fölötte nagy örök mértékét szerzi meg nekünk. (Kor. II 4, 17.) — Erre vagytok hivatva, minthogy Krisztus is szenvedett érettünk, példát hagyván nektek, hogy az ő nyomdokait kövessétek. (Pét. I 2, 21.) — De ha valamit szenvedtek is az igazságért, boldogok vagytok. A félelem azoktól ne félemlítsen meg és meg ne háborodjatok. (Pét. I 3, 14.) — Mivel tehát Krisztus testben szenvedett, ti is ugyanazon gondolattal fegyverkezzetek fel, mert aki testben szenved, megszűnik vétkezni. (Pét. I 4, 1.) — Örüljetek, ha Krisztus szenvedéseiben résztvehettek, hogy az ő dicsőségének kinyilatkoztatásában is vigadva örvendezzetek. (Pét. I 4, 13.) — Senki pedig közületek ne szenvedjen mint gyilkos, vagy tolvaj, vagy átkozódó, vagy máséra áhítozó. Ha pedig mint keresztény szenved, ne szégyelje, hanem dicsőítse Istent e névben. (Pét. I 4, 15—16.) — A minden kegyelem Istene pedig, aki az ő örök dicsőségére hívott meg minket Jézus Krisztus által, maga fog minket, miután kissé szenvedtünk, tökéletesíteni, megerősíteni és megszilárdítani. (Pét. I 5, 10.)

SZORONGATÁS. 1. Isten a szabadító a szorongatásból: Tágasságra változtattad szorongatásomat. (Zsolt. 4, 2.) — Te vagy menedékem a szorongatásban, mely körülvesz engem. (Zsolt. 31, 7.) — Minden szorongatásomból kiszabadított. (Zsolt. 33, 5.) — Ime ez a szegény kiáltott s az Úr meghallgatta, minden szorongatásából kiszabadította. (Zsolt. 33, 7.) — Közel van az Úr a megtört szívűekhez, és megmenti az alázatos lelkűeket. (Zsolt. 33, 19.) — Meg-

segíti az Úr az igazakat, oltalmazójuk a szorongatás idején. (Zsolt. 36, 39.) — Minden reggel magasztalom irgalmadat, mivel te oltalmazóm voltál, és menedékem sanyargatásom napján. (Zsolt. 58, 17.) — Kiáltottam az Úrhoz, Uram atyjához, hogy ne hagyjon szorongatásom napján... segítség nélkül... Imám ekkor meghallgattatásra talált; megszabadítottál a romlástól, és megmentettél a szorongatás napjától. (Sir. 51, 14. 15.) — Vára voltál a szegénynek, szorongatásában vára a szűkölködőnek, menedéke a viharban, árnyéka a forróságban. (Iz. 25, 4.) — Jó az Úr és megerősít ő a szorongatás napján. (Nah. 1, 7.) — Szorongatásomból az Úrhoz kiáltottam, és ő meghallgatott engem. (Jón. 2, 3.) — Sőt dicsekszünk még a szorongatásokban is, tudván, hogy a szorongatás türelmet eredményez, a türelem kipróbáltságot, a kipróbáltság meg reményt, a reménység pedig nem engedi, hogy megszégyenüljünk. (Róm. 5, 3.) — Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene, ki megvigasztal minket minden szorongatásunkban. (Kor. II 1, 3. 4.) — Mindenben nyomorúságot szenvedünk, de nem szorongat semmi; bizonytalanságban vagyunk, de nem esünk kétségbe; üldözést szenvedünk, de el nem hagyatunk; földre teríttetünk, de el nem veszünk. (Kor. II 4, 8.)

2. Szabadíts meg Isten a szorongatásból! Gondolj reánk, Uram, és szorongatásunk idején mutasd meg magadat nekünk. (Eszter 14, 12.) — Szívem szorongatásai megsokasodtak, vezess ki ínségemből engem. (Zsolt. 24, 17.) — Könyörülj rajtam Uram, mert szorongatnak engem. (Zsolt. 30, 10.) — Hívj segítségül a szorongatás napján: megmentelek, és te dícsérni fogsz engem. (Zsolt. 49, 15.) — Könyörülj rajtam Isten, mert taposnak rajtam az emberek, egész nap bántanak, gyötörnek. Ellenségeim egész nap taposnak. (Zsolt. 55, 2.) — Segíts ki minket a szorongatásból, mert emberi segítség hiábavaló. (Zsolt. 59, 13.) — Ne fordítsd el szolgádtól arcodat, szorongatás gyötör: hallgass meg csakhamar. (Zsolt. 68, 18.) — Hozzád kiáltok szorongatásom idején, mert te meghallgatsz engem. (Zsolt. 85, 7.) — Uram, nevedért tarts életben engem, vezess ki a szorongatásból hűségedben. (Zsolt. 142, 11.) — Uram, irgalmazz nekünk . . . Légy . . . szorongatás idején a mi segítségünk! (Iz. 33, 2.)

ÜLDÖZÉS. Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudván minden rosszat mondanak rátok énérettem. Örüljetek és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges mennyekben; hiszen így üldözték a prófétákat is, kik előttetek voltak. (Máté 5, 10.) — Boldogok lesztek, mikor gyűlölnek titeket az emberek, és mikor kirekesztenek és szidalmaznak, és kivetik neveteket mint gonoszat az Emberfiáért. (Lk. 6, 22.) — Azok pedig (az apostolok) eltávozának a főtanácsból örvendezve, mivel méltóknak találtattak, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek. (Csel. 5, 41.) — És kövezék Istvánt, ki könyörögvén mondá: Úr Jézus, vedd magadhoz lelkemet. (Csel. 7, 59.) — Áldjátok azokat, akik üldöznek titeket, áldjátok és ne átkozzátok. (Róm. 12, 14.) — Átkoznak minket és mi áldást mondunk; üldözést szenvedünk és mi eltűrjük; gyaláznak minket és mi imádkozunk. (Kor. I 4, 12.) —

Uldözést szenvedünk, de el nem hagyatunk; földre teríttetünk, de el nem veszünk. (Kor. II 4, 9.) — Azért telik kedvem erőtlenségeimben, a gyalázatban, a szükségben, az üldöztetésben, a Krisztusért való szorongatásban; mert midőn erőtlen vagyok, akkor vagyok hatalmas. (Kor. II 12, 10.) — Mi pedig, testvérek, miként Izsák, az ígéret fiai vagyunk. De valamint akkor az, aki test szerint született, üldözte a lélek szerint valót, úgy van most is. De mit mond az Irás? Űzd el a szolgálót és fiát, mert a szolgáló fia nem fog örökölni a szabad asszony fiával. (Gal. 4, 28.) — Mindíg hálaadással tartozunk az Istennek értetek, testvérek, éspedig méltán, mert a hitetek erősen növekedik, és az egymáshoz való szeretet gyarapszik mindnyájatokban, annyira, hogy dicsekszünk is veletek az Isten egyházaiban, béketűréstekkel és hitetekkel, amellyel minden üldözést és viszontagságot elviseltetek. (Tessz. II 1, 3.) — Akik jámborul akarnak élni Krisztus Jézusban, mindnyájan üldözést fognak szenvedni! (Tim. II 3, 12.)

3. AZ EMBER TESTE

TEST. A romlandó test teher a léleknek, s a földi sátor lenyomja a sokat tünődő elmét. (Bölcs. 9, 15.) — Ami a testből született, test az; és ami a lélekből született, lélek az. (Ján. 3, 6.) — A szellem az, ami éltet, a test nem használ semmit. (Ján. 6, 64.) — Amíg . . . a test szerint éltünk, a bűnök szenvedélyei működtek a törvény folytán tagjainkban, úgyhogy a halálnak hoztak gyümölcsöt. (Róm. 7, 5.) — Más törvényt látok tagjaimban, ez küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz, amely tagjaimban van. Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálnak testétől? Az Istennek a kegyelme Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Igy tehát én magam szolgálok az Isten törvényének az értelmem által, de a bűn törvényének a test által. (Róm. 7, 23—25.) — A test emberei . . . a testi dolgokra törekszenek, a lélek emberei a lelkiekre törekszenek. Mert a test törekvése a halál, a lélek törekvése pedig élet és béke, mivelhogy a test törekvése ellenségeskedés az Isten ellen, mert nem veti alá magát Isten törvényének, hiszen nem is képes reá. Márpedig a test emberei nem lehetnek kedvesek az Isten előtt . . . Ha azonban Krisztus bennetek van, a test holt ugyan a bűn miatt, de a lélek él a megigazulás által. S ha annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust halottaiból: Ő, ki feltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból, életre kelti halandó testeteket a bennetek lakó Lelke által. Ennélfogva, testvérek, nem vagyunk a test lekötelezettjei, hogy a test szerint éljünk. Ha ugyanis a test szerint éltek, meghaltok, de ha megölitek a lélekkel a test cselekedeteit, élni fogtok. (Róm. 8, 5—13.) — Nem ezek, kik a testnek gyermekei, gyermekei az Istennek, hanem az ígéretnek a gyermekei, azok mennek ivadék számba. (Róm. 9, 8.) — Kérlek tehát benneteket, testvérek, az Isten irgalmasságára, hogy adjátok testeteket élő, szent és az Istennek tetsző áldozatul, — ez legyen a ti észszerű istentiszteletetek. (Róm. 12, 1.) — Nem tudjátok-e, hogy az Istennek temploma vagytok, és az Isten Lelke lakik bennetek? Azt pedig, aki az Isten templomát megrontja, megrontja az Isten. Mert Isten temploma szent, ti vagytok az. (Kor. I 3, 16—17.) — Test és vér nem örökölheti az Isten országát. (Kor. I

15, 50.) — Noha a testben járunk, nem a test szerint harcolunk, mert a mi harcunk fegyverei nem test szerint valók, hanem erősek az Isten által az erősségek lerontására, és lerontjuk velük a terveket és minden magasságot, mely Isten ismerete ellen fölemelkedik. (Kor. II 10, 3—5.) — Lélek szerint járjatok, és nem fogjátok véghezvinni a test kívánságait. Mert a test a lélek ellen vágyakozik, a lélek pedig a test ellen; ezek ugyanis egymással ellenkeznek, hogy ne azt tegyétek, amit akartok. Ha lélek vezet titeket, nem vagytok törvény alatt. Nyilvánvalók pedig a test cselekedetei, melyek: paráznaság, tisztátalanság, szemérmetlenség, bujaság, bálványozás, bűbájosság, ellenségeskedések, viszálykodások, versengések, harag, veszekedések, visszavonások, szakadások, irígykedések, gyilkosságok, részegeskedések, tobzódások, és ilyesmik; ezekről előre mondom nektek, mint előbb is mondottam, hogy akik ily dolgokat cselekszenek, nem nyerik el Isten országát. A lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, nyájasság, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság. Ilyenek ellen nincsen törvény. Akik pedig Krisztuséi, megfeszítették testüket a vétkekkel és kívánságokkal együtt. Ha lélek szerint élünk, lélek szerint járjunk is. (Gal. 5, 16—25.)

ARC. Tekinte az Úr Ábelre s ajándékaira, de Káinra s ajándékaira nem tekinte. Nagy haragra gerjede erre Káin és beesék az arca. (Móz. I 4, 5.) — Az ember kedélye elváltoztatja arcát: hol vidámra, hol meg szomorúra. (Sir. 13, 31.) — A jó kedély jelét, ragyogó arcot nehezen és bajjal találsz. (Sir. 13, 32.) — Külsejéről lehet az embert megismerni, és arca kifejezéséből ismerni meg az okosat. (Sir. 19, 26.)

FÜL. 1. Hallás. Kerítsd el füledet tövissövénnyel, és ne hallgass a gonosz nyelvre. (Sir. 28, 28.) — A fül, mely az üdvös intelmet befogadja, szívesen időzik a bölcsek körében. (Péld. 15, 31.) — Ki elfordítja fülét, hogy ne hallja a törvényt, annak még az imája is útálatos. (Péld. 28, 9.) — A szem nem tud jóllakni látással, s a fül nem tud betelni hallással. (Préd. 1, 8.) — Minden reggel figyelmessé teszi fülemet, hogy hallgassam őt, mint mesteremet. Megnyitotta az Úr Isten fülemet, én pedig nem ellenéztem, meg nem hátráltam. (Iz. 50, 4. 5.) — A ti szemeitek pedig boldogok, mert látnak, és füleitek, mert hallanak. Mert bizony mondom nektek, hogy sok próféta és igaz kívánta látni, amiket ti láttok, és nem látta, és hallani, amiket ti hallotok, és nem hallotta. (Máté 13, 16. 17.) — Szemeitek lévén, nem láttok? és füleitek lévén, nem hallotok? (Márk 8, 18.) — Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra. (Jak. 1, 19.)

2. Süketség. Ne átkozz süketeket és ne tégy gáncsot vak elé. (Móz. III 19, 14.) — Akkor majd megnyílik a vakok szeme, s a süketek füle nyitva leszen. (Iz. 35, 5.) — Add ki a népet, mely vak, bár van szeme, süket, bár van füle. (Iz. 43, 8.) — (Jézus) mindent jól cselekedett; a siketeknek visszaadta hallásukat, és megszólaltatta a némákat. (Márk 7, 37.) — Elmenvén jelentsétek Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak föltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik. (Lk. 7, 22; Máté 11, 5.)

NYELV. Őrizd meg nyelvedet a gonosztól, s ajkad ne beszéljen csalárdságot. (Zsolt. 33, 14.) — Uram, szabadítsd meg lelkemet a gonosz ajaktól és a csalárd nyelvtől. Mi leszen a részed, mi lesz a jutalmad, te csalárd nyelv? (Zsolt. 119, 2. 3.) — Az igaz nyelve ezüst a javából. (Péld. 10, 20.) — A gonoszok nyelve . . . tönkre megy. (Péld. 10, 31.) — Van, kinek fecsegése olyan, mint a kardszúrás, a bölcsek nyelve pedig, mint az orvosság. (Péld. 12, 18.) — Akinek hamis a nyelve, bajba esik. (Péld. 17, 20.) — A hamis nyelv útálja az igazságot, és a síma száj romlást szerez. (Péld. 26, 28.) — Már sokakat ingatott meg a harmadik nyelv, és űzött egyik néptől a másikhoz. (Sir. 28, 16.) — Derék asszonyokat űzött már ki a harmadik nyelv, és fosztott meg munkájuk gyümölcsétől. (Sir. 28, 19.) — Sokan hullottak el már kard élétől, de nem annyian, mint ahányan nyelv miatt mentek tönkre! Boldog, ki óva vagyon a gonosz nyelvvel szemben, ki nem volt kitéve dühének, ki nem vonszolta annak igáját, és nem hordozta bilincseit; mert igája vasiga, és köteléke ércbilincs! Halála csúfos halál, jobb annál az alvilág! . . . Kik elhagyják Istent, azok esnek hatalmába. S az kigyúl bennük s el sem alszik; rájuk rohan, mint az oroszlán, és marja őket, mint a párduc. Kerítsd el füledet tövissövénnyel, és ne hallgass a gonosz nyelvre; készíts szádra ajtót és reteszt! (Sir. 28, 22—28.) Lásd bővebben: Beszéd c. alatt.

SZÁJ. Szájam nem beszélt emberek dolgáról. (Zsolt. 16, 4.) — Bölcseséget beszél az igaznak szája, és igazságot szól nyelve. (Zsolt. 36, 30.) — Elhatároztam: Vigyázok utaimra, hogy ne vétkezzem nyelvemmel; féket teszek szájamra, míg a bűnös szemben áll velem. (Zsolt. 38, 2.) — Ne vedd el szájamtól az igazság szavát sohasem, hisz felette bízom én ítéleteidben. (Zsolt. 118, 43.) — Tégy Uram lakatot szájamra, reteszt ajkam ajtajára. (Zsolt. 140, 3.) — Az igaz szája élet forrása, a gonoszok szája pedig erőszakot takar. (Péld. 10, 11.) — Az igaznak ajka azt tudja, ami kedves, a gonosz szája pedig azt, ami romlott. (Péld. 10, 32.) — Az igazak áldása által emelkedik a város, de a gonoszok szája lebontja. (Péld. 11, 11.) — Az ajkak bűnéért romlás jő a gonoszra. (Péld. 12, 13.) — Kiki eltelik jóval, szája gyümölcse szerint. (Péld. 12, 14.) — Kiki a szája gyümölcsétől lakik jól. (Péld. 13, 2.) — Ki vigyáz szájára, megóvja lelkét; ki meggondolatlan beszédében, bajba jut. (Péld. 13, 3.) — A bölcsek nyelve ékessé teszi a tudományt, a balgák szája pedig dőreséget bugyogtat. (Péld. 15, 2.) — A balgák szája . . . bolondságon legel. (Péld. 15, 14.) — A balga ajka viszályba keveredik, szája pedig perlekedést szít. (Péld. 18, 6.) — Romlást hoz a balgára a szája, és ajka tőr a lelkének. (Péld. 18, 7.) — Boldog a férfi, ki nem vétett szája igéjével, kit nem bánt gond bűn miatt! (Sir. 14, 1.) — Lesik az okos száját a gyülekezetben, és szavait szívükre veszik. (Sir. 21, 20.) — Szájukon hordozzák a balgák szívüket, az okosak szája pedig szívükben vagyon. (Sir. 21, 29.) — Nem az szennyezi be az embert, ami szájába bemegyen, hanem ami a szájából kijön, az szennyezi be az embert. (Máté 15, 11.)

BESZÉD. 1. Légy megfontolt a beszédben! Tégy Uram lakatot a szájamra, reteszt ajkam ajtajára. (Zsolt. 140, 3.) — Ki vigyáz szájára, megóvja lelkét; ki meggon-

dolatlan beszédében, bajba jut. (Péld. 13, 3.) — Ki visszatartja szavát, az bölcs és értelmes; az az okos férfiú, ki higgadt lelkű. A balgát is okosnak lehet tartani, mikor hallgat, és értelmesnek, ameddig ajkát bezárja. (Péld. 17, 27—28.) — Aki felel a dolog meghallgatása előtt, botornak és restelkedésre méltónak mutatkozik. (Péld. 18, 13.) — Csókot ad az ajakra, ki helytálló beszéddel válaszol. (Péld. 24, 26.) — Láttál-e embert, ki elsieti beszédét? A balgának több a reménye, mint neki. (Péld. 29, 20.) — Ne légy száddal elhamarkodott, és ne siessen szíved, hogy kimondd Isten színe előtt a szót, mert Isten a mennyben vagyon, te pedig a földön; ezért kevésbeszédű légy! (Préd. 5, 1.) — Ne is ügyelj minden szóbeszédre, hogy meg ne halljad, mint átkoz téged a szolgád. (Préd. 7, 22.) — Ne légy fürge a nyelveddel! (Sir. 4, 34.) — Készséggel hallgasd a szót, hogy megértsed, és helyes választ adj bölcseséggel. (Sir. 5, 13.) — Az okos beszédében becsület és tisztesség vagyon, az oktalan nyelve azonban romlására szolgál. (Sir. 5, 15.) — Ne adj választ, mielőtt ki nem hallgattál, és beszéd alatt ne szólj közbe. (Sir. 11, 8.) — Bár lenne őre számnak, és jólzáró pecsétje ajkaimnak, hogy el ne essem miattuk, és vesztemre ne legyen nyelvem! (Sir. 22, 33.) — Senkit se dícsérj, mielőtt nem beszélt, mert ez az ember próbája. (Sir. 27, 8.) — Te elzárod aranyadat, ezüstödet; szavaidnak is készíts mérleget, és szádnak megfelelő zabolát! Vigyázz, hogy el ne essél a nyelv miatt, és le ne roskadj a reád leső ellenségek előtt, és bukásod gyógyíthatatlan, halálos ne legyen! (Sir. 28, 29—30.) — Senki meg ne vessen téged ifjúságod miatt, de légy is példaképe a híveknek beszédben, . . . hitben, tisztaságban. (Tim. I 4, 12.) — Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra. (Jak. 1, 19.) — Ha pedig valaki vallásosnak tartja magát, nem fékezvén nyelvét, hanem megcsalva önszívét, annak hiábavaló a vallásossága. (Jak. 1, 26.) — Ha valaki szavában nem hibáz, az tökéletes férfiú; az féken tudja tartani egész testét is. Ha ugyanis a lovaknak zabolát teszünk a szájukba, hogy nekünk engedelmeskedjenek, egész testüket kormányozzuk. Lám, a hajók is, bár nagyok és erős szelektől hajtatnak, kis kormány által odairányíttatnak, ahová a kormányos akarata hajtja. Igy a nyelv is kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz végbe. Ime, csekély tűz, mily nagy erdőt gyujt fel! A nyelv is tűz, a gonoszságnak egész világa. A nyelv tagjaink közt az, amely beszennyezi egész testünket s a pokoltól lángra lobbantva, egész életünk forgását lángra gyullasztja. Mert az összes vadállatok és madarak, kígyók és egyébfélék természete megszelidíthető és meg is szelidíttetett az emberi természet által; a nyelvet azonban senki sem szelidítheti meg az emberek közül: nyughatatlan rossz az, telve halálos méreggel. Azzal áldjuk az Istent és Atyát, és azzal átkozzuk az embereket, akik Isten hasonlatosságára teremtettek. Ugyanabból a szájból ered áldás és átok. Nem kellene ennek így lennie, testvéreim. Vajjon a forrás ugyanazon nyílásból bocsát-e édes és keserű vizet? Vajjon teremhet-e, testvéreim, a fügefa szőllőt, vagy a szőllő fügét? Igy a sós forrás sem adhat édes vizet. (Jak. 3, 2—12.)

2. Ne beszélj sokat! Sok beszéd nem marad hiba nélkül, az az okos ember, ki féken tartja ajkát. (Péld. 10, 19.) — A sok szóbeszéd-

ben balgaság vagyon. (Préd. 5, 2.) — Önmaga ellen vét a sokbeszédű. (Sir. 20, 8.) — Ne szokjék szád zabolátlan beszédre, mert bűnös szó vagyon benne! (Sir. 23, 17.) — A balgák közt tartsd a szót idejére. (Sir. 27, 13.) — Sokban úgy tégy, mintha nem tudnád; figyelj, hallgass és kérdezz! (Sir. 32, 12.) — Ahol öregek vannak, ne beszélj sokat! (Sir. 32, 13.) — Ne pazarold a szót, mikor nem hallgatják, és ne kérkedjél rosszkor bölcseségeddel! (Sir. 32, 6.) — Figyelj és hallgass, akkor tisztességtudásod miatt tetszésben lesz részed. (Sir. 32, 9.) — Ha fiatal vagy, tenügyedben is alig szólj valamit; még ha kétszer kérdeznek is, csak bólintással adj választ! (Sir. 32, 10. 11.)

3. Szép szóval többre mész! Szelíd felelet megtöri a haragot, sértő szó pedig szítja az indulatokat. (Péld. 15, 1.) — A békülékeny nyelv élet fája, a zabolátlan azonban összezúzza a lelket. (Péld. 15, 4.) — Lépesméz a szép szó: édesség a léleknek és egészség a csontoknak. (Péld. 16, 24.) — Türelemmel csitítani lehet a fejedelmet, a puha nyelv csontot is megtör. (Péld. 25, 15.) — A szép szó sok jóbarátot szerez, és megengeszteli az ellenségeket; nyájas beszéd jó embernél bőven adódik. (Sir. 6, 5.) — Beszédetek legyen mindíg kedves, sóval ízesített, s tudjátok, miképen kell kinek-kinek megfelelnetek. (Kol. 4, 6.)

4. Óvakodj a gonosz beszédektől! Bárki légy, ha élni akarsz, s jó napokat kívánsz látni, őrizd meg nyelvedet a gonosztól, s ajkad ne beszéljen csalárdságot. (Zsolt. 33, 13—14.) — Szájad gonoszságot áraszt, és nyelved csalárdságot szõ. (Zsolt. 49, 19.) — Viperák fajzati! Hogyan szólhattok jókat, mikor gonoszok vagytok? hisz a szív bőségéből szól a száj . . . Minden hiábavaló szóról, melyet szólnak az emberek, számot fognak adni az ítélet napján. Mert szavaidból fognak igaznak ítélni és szavaidból fognak elítélni. (Máté 12, 34. 36. 37.) — Ne engedjétek magatokat félrevezetni! Megrontják a jó erkölcsöket a gonosz beszédek! (Kor. I 15, 33.) — Semmi gonosz beszéd ne kerüljön ki szátokból, csak olyan, mely a hitben való épülésre jó, hogy kegyelmet közöljön a hallgatókkal. (Ef. 4, 29.) — Most azonban ti is vessétek el magatoktól mindezeket: a haragot, az indulatosságot, a rosszakaratot, a káromlást és szátok rút beszédjeit. (Kol. 3, 8.)

SZEM. 1. Látás: Dávid egyik délután felkelt fekvőhelyéről és a királyi palota tetején sétált és a tetőről meglátott egy asszonyt, aki átellenben fürdött. Az asszony igen szép volt... Erre Dávid követeket külde érte s elhozatá s mikor eljött hozzá, hála vele. (Kir. II 11, 2—4.) — Szerződést kötöttem szememmel, hogy szűzre nem tekintek. (Jób 31, 1.) — A szemek fennhéjázása szívbeli felfuvalkodás. (Péld. 21, 4.) — A szemed fura dolgokat lát, és szíved bolondokat beszél. (Péld. 23, 33.) — Alvilág és enyészet nem tud jóllakni sohasem, az ember szeme is telhetetlen. (Péld. 27, 20.) — A szem nem tud jóllakni látással, s a fül nem tud betelni hallással. (Préd. 1, 8.) — Ne vesd szemedet szűzre, hogy szépsége botlásodra ne legyen! . . . Ne tekintgess körül a város utcáin, és ne bolyongj terein! Takaros asszonytól fordítsd el arcodat, és ne nézz szépséget, mely nem illet téged! Sokan mentek már tönkre asszony szépsége miatt, mert mint a láng, úgy gyúl ki ettől a kívánság. (Sir. 9, 5. 7—9.) — Gonosz az, kinek irígy a szeme, ki elfordítja arcát és meg-

veti saját lelkét. A kapzsi szeme nem tud betelni igaztalan jószággal, nem lakik jól, míg csak el nem emészti sorvadozó lelkét. A gonosz szem gonoszra tör, de nem lakik jól étellel, szűkölködik és bánkódik asztalánál. (Sir. 14, 8—10.) — Ne nézd az asszony szépségét. (Sir. 25, 28.) — Gondold meg, be silány a telhetetlen szem! Van-e silányabb teremtés a szemnél? Ezért borul könnybe mindenféle okból! Ahová ő néz, ne nyúlj oda elsőnek. (Sir. 31, 14. 15.) — Tested világa szemed; ha szemed jó, egész tested világos lészen; ha pedig szemed rossz, egész tested sötét lészen. Ha tehát a világosság, mely benned vagyon, sötétség, maga a sötétség mekkora? (Máté 6, 22. 23; Lk. 11, 34. 35.)

2. Vakság: Ne tégy gáncsot vak elé: féld az Urat, a te Istenedet. (Móz. III 19, 14.) — Átkozott, ki tévútra vezeti a vakot az úton! (Móz. V 27, 18.) — Ha pedig a vak vakot vezet, mindketten verembe esnek. (Máté 15, 14; Lk. 6, 39.)

SZÍV. Óvd a szívedet minden gonddal, mert az élet ebből fakad! (Péld. 4, 23.) — Amint a vízben tükröződik a belenéző arca, úgy az emberek szíve is tárva van az okosak előtt. (Péld. 27, 19.) — Az igaztalannak szíve gonoszságot firtat, az igaznak szíve pedig tudást keres. (Péld. 27, 21.) — A bölcsnek szíve jobbra tart, a balga szíve pedig balra. (Préd. 10, 2.) — Ne tárd fel szívedet bárki előtt, hogy barátságot ne színleljen előtted, később pedig meg ne szóljon! (Sir. 8, 22.) — Vidám a szív és jókedvű az étkezésnél, mert étkeit gondosan készítik. (Sir. 30, 27.) — A szív az elhatározás gyökere; négy hajtás sarjadzik belőle: jó és rossz, élet és halál. (Sir. 37, 21.) — A jó ember az ő szívének jó kincséből jót hoz elő, és a gonosz ember gonosz készletéből gonoszat hoz elő, mert a szív bőségéből szól a száj. (Lk. 6, 45.)

4. AZ EMBER LELKE

LÉLEK. 1. A lelket Isten teremtette: Megalkotta tehát az Úristen az embert a föld agyagából, arcára lehelte az élet leheletét és élő lénnyé lett az ember. (Móz. I 2, 7; Kor. I 15, 45.) — Visszatér a por a földbe, honnét vétetett, az éltető lehelet pedig visszatér Istenhez, ki adta. (Préd. 12, 7.) — Ime, minden lélek az enyém; miként az atya lelke, úgy a fiú lelke is az enyém. (Ezek. 18, 4.) — Így szól az Úr, aki az eget kifeszítette, a föld alapjait megvetette és az emberbe lelket alkotott. (Zak. 12, 1.)

2. A lélek halhatatlan: Visszatér a por a földbe, honnét vétetett, az éltető lehelet pedig visszatér Istenhez, aki adta. (Préd. 12, 7.) — Isten ugyanis halhatatlannak teremtette az embert, és saját hasonlósága képére alkotta. (Bölcs. 2, 23.) — Mialatt ezeket magamban fontolgattam és szívemben meghánytam-vetettem: hogy halhatatlanság vagyon a bölcseség társaságában. (Bölcs. 8, 17.) — Tekintetbe vette továbbá azt is (Makkabeus Júdás), hogy azokra, akik jámborul húnytak el, igen nagy jutalom vár. Szent és üdvös gondolat tehát a halottakért imádkozni, hogy a bűnöktől föloldassanak. (Makk. II 12, 45. 46.) — Az emberek büntetésétől jelen pillanatra megszabadulnék ugyan (Eleázár), a Mindenható kezét azonban sem élve, sem halva el nem kerülhetem. Azért elszántan válok meg életemtől, így legalább méltónak mutatom magam az öregkorra. (Makk. II 6, 26. 27.) — Te gonosz! A jelen életben ugyan

elveszítesz minket. A világ Királya azonban a föltámadásban örök életre kelt minket, mivel az ő törvényeiért halunk meg. (Makk. II 7, 9.) — Én vagyok Ábrahám Istene és Izsák Istene és Jákob Istene. Nem a holtak Istene, hanem az élőké. (Máté 22, 32.) — Az Isten nem a holtaké, hanem az élőké, mert mindnyájan élnek őneki. (Lk. 20, 38.) — Számomra az élet Krisztus, a halál nyereség . . . E kettő okoz nekem vívódást: kívánok feloszlani és Krisztussal lenni, ami sokkal jobb, de tiértetek meg szükséges, hogy megmaradjak a testben. (Filipp. 1, 21—24.) — Tudjuk ugyanis, hogy ha ez a mi földi sátorházunk leomlik, van épületünk az Istentől, nem kézzel alkotott, örök házunk az égben. (Kor. II 5, 1.)

3. Az Úr megőrzi az igazak lelkét: Istenem, ne veszítsd el a gonoszokkal lelkemet. (Zsolt. 25, 9.) — Megőrzi az Úr az ő szentjeinek lelkét. (Zsolt. 96, 10.) — Az igazak lelkei azonban Isten kezében vannak, a halál kínja nem éri őket. (Bölcs. 3, 1.) — Az eltikkadt lelket felüdítem, és minden éhezőt jóllakatok. (Jer. 31, 25.) — Az Emberfia nem jött lelkeket elveszteni, hanem megmenteni. (Lk. 9, 56.) — Ennek okáért azok is, kik az Isten akarata szerint szenvednek, ajánlják fel lelküket a hűséges Teremtőnek jócselekedetek által. (Pét. I 4, 19.)

4. Vigyázzatok lelketekre! Gondosan vigyázz tehát magadra és lelkedre. (Móz. V 4, 9. 15.) — Többet ér a lélek egészsége bármennyi aranynál, ezüstnél. (Sir. 30, 15.) — Ne féljetek azoktól, kik megölik a testet, de nem tudják megölni a lelket, hanem inkább attól féljetek, aki mind a lelket, mind a testet elveszítheti a gehennában. (Máté 10, 28.) — Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? vagy mit adhat az ember cserében lelkéért? (Máté 16, 26; Márk 36, 37.) — Ébren legyetek és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek. A lélek ugyan kész, de a test gyönge. (Máté 26, 41; Márk 14, 38.) — Azért elvetvén minden tisztátalanságot és sokféle gonoszságot, fogadjátok szelídséggel a belétek ojtott igét, mely meg tudja menteni lelketeket. (Jak. 1, 21.)

5. AZ EMBER ÉRTELMI VILÁGA

KÍVÁNCSISÁG. Lót felesége . . . ki hátratekintett, sóoszloppá változék. (Móz. I 19, 26.) — Ne akarj túlságosan igaz és kelleténél bölcsebb lenni, hogy balgává ne légy! (Préd. 7, 17.) — Ami nálad magasabb, azt ne keresd, ami erődet meghaladja, ne firtasd! Azzal törődjél mindíg, mit Isten neked meghagyott, és ne légy kíváncsi többi művére. Mert nincs arra szükséged, hogy szemléld azt, ami el van rejtve. Ne törd magadat nagyon a felesleges dolgok után, és ne légy kíváncsi többi művére; mert sok olyant jelentett ki neked, mi meghaladja az ember értelmét. (Sir. 3, 22—25.)

TANULÉKONYSÁG. Adj értelmet, hogy törvényedet vizsgáljam, és teljes szívemből megtartsam. (Zsolt. 118, 34.) — Kezed teremtett és alkotott engem, adj értelmet, hogy megtanuljam parancsaidat. (Zsolt. 118, 73.) — Fiam! ne szűnj meg hallgatni az intésre, és ne légy járatlan a tudás igéiben! (Péld. 19, 27.) — Hajtsd ide füledet és hallgasd a bölcsek mondásait, vedd szívedre tanításomat, mert gyönyörűségedre lesz, ha megőrzöd bensődben, és kiárad majd ajkadra! (Péld. 22, 17—18.) — Nyisd meg

szívedet az intelemnek, és füledet az okos beszédnek! (Péld. 23, 12.) — Figyelmezz, fiam, és légy bölcs, irányítsd szívedet az egyenes útra! (Péld. 23, 19.) — Ha ügyelsz reám, fiam, tanulsz majd, ha ide figyelsz, bölcs lész, ha ide hajtod füledet, tudást szerzesz; ha szívesen hallgatsz, bölcs lész. Szegődjél a tapasztalt öregek csoportjához, és kövesd szívesen bölcseségüket, hogy meghallj minden előadást Istenről, és el ne szalaszd a jeles mondásokat. Ha okos embert látsz, keresd fel korán, és lábad koptassa ajtaja küszöbét! Forgasd elmédben Isten törvényeit, és parancsaira gondolj szüntelen; akkor értelmes szívet ad majd neked, és elnyered a bölcseséget kívánságod szerint. (Sir. 6, 33—37.)

BÖLCSESÉG. 1. A bölcs férfiú: A bölcs férfiú erős, s a tudós férfi izmos és erőteljes. (Péld. 24, 5.) — A bölcsnek szavai olyanok, mint az ösztöke, mint a mélyen bevert szegek, melyeket egy pásztor ád a tanítók tanácsa által. (Préd. 12, 11.) — A bölcsek nagy száma pedig javára van a világnak. (Bölcs. 6, 26.) — A bölcs ember óvatos mindenben, s a bűnök napján őrizkedik a restségtől. (Sir. 18, 27.) — Bölcs ember kevés szóval is kedveltté teszi magát, az ostobák kedveskedése ellenben kárba vész. (Sir. 20, 13.) — Nem gyűlöli a bölcs a parancsokat és az előírásokat, és nem hányódik, mint a hajó a viharban. (Sir. 33, 2.) — A bölcs férfi eltelik áldással, s akik látják őt, dicsérik. (Sir. 37, 27.) — Aki bölcs a nép javára, dicsőséget arat, és hírneve örökké él. (Sir. 37, 29.) — Az összes régiek bölcseségét kutatja a bölcs, és a prófétákkal tölti idejét; megjegyzi magának neves férfiak elbeszéléseit, és behatol a példabeszédek fordulataiba. A bölcs mondások titkait fürkészi, s a példabeszédek talányaival foglalkozik. A főemberek között tesz szolgálatot, és megjelenik a fejedelem előtt. Beutazza idegen népek földjét, hogy jót és rosszat próbáljon az emberek között. Arra adja szívét már hajnalban, hogy keresse az Urat, az ő Alkotóját, és könyörög a Magasságbeli színe előtt. Imára nyitja a száját, és bűneiért könyörög. (Sir. 39, 1—7.) — A bölcs ne bölcseségével dicsekedjék. (Jer. 9, 23.)

2. Keress bölcseséget! Salamon kérése: „Mivel te tettél engem néped királyává, mely oly sok s annyira megszámlálhatatlan, mint a föld pora, adj nekem bölcseséget és értelmet, hogy tudjak ki-bejárni néped előtt. (Krón. II 1, 9. 10.) — Szerezz bölcseséget, szerezz okosságot, meg ne feledkezzél erről, és ne térj el szájam igéitől! El ne hagyd azt, akkor megőriz téged; szeresd azt, akkor megtart téged! . . . Ragadd meg azt, akkor felmagasztal téged, tisztességre juttat, ha magadhoz öleled; bájos fűzért fon fejedre, gyönyörű koronát ajándékoz neked! (Péld. 4, 5. 6. 8. 9.) — Szerezz bölcseséget, mert jobb az aranynál, szerezz okosságot, mert becsesebb az ezüstnél! (Péld. 16, 16.) — Tanulj bölcseséget, fiam, és örvendeztesd meg szívemet, hogy megfelelhess az ócsárlónak. (Péld. 27, 11.) — Ragyogó a bölcseség és hervadhatatlan, és könnyen látják meg azok, kik szeretik; akik keresik, meg is találják. Eléjük megy azoknak, kik vágyódnak utána, s előre megmutatja nekik magát; ki kora hajnalban keresi, nem kell, hogy fáradjon, mert a portáján ülve találja. (Bölcs. 6, 13—15.) — Ha pedig valaki közületek bölcseség nélkül szűkölködik, kérje az Istentől, aki mindeneknek bőven ad és nem hányja

fel; és megadatik neki. (Jak. 1, 5.)

3. A bölcseség Isten félelmében található fel: De hol található a bölcseség, és hol van az értelem lelőhelye? Ember a hozzá vivő utat nem ismeri, és nem lehet azt az élők földén megtalálni. A mélység mondja: „Nincsen bennem!" S a tenger így szól: „Nincsen nálam!" Nem lehet azt megszerezni színarannyal, nem lehet árát leméri ezüstben; nem lehet hasonlítani India festett szöveteihez, sem a szárdonix drágakövéhez, sem a zafírhoz; nem ér fel vele sem arany, sem üveg, nem lehet becserélni aranyholmiért. Ne említsék mellette a korállt meg a kristályt, a bölcseség birtoka többet ér a gyöngynél! Nem ér fel vele Kús topáza, értékesebb a legtisztább festéknél. Honnan jő tehát a bölcseség? És hol van az értelem lelőhelye? El van az rejtve minden élő szeme elől, az ég madarai sem tudják. Az Enyészet és a Halál mondják; „Csak hallomásból tudunk róla!" Isten tudja a hozzá vivő utat és ő ismeri lelőhelyét, mert ő ellát a világ végéig és szemlél mindent az ég alatt. Mikor a szeleknek súlyt adott s a vizeket kimérte mértékkel, mikor az esőnek törvényt szabott s utat a csattogó villámnak: akkor látta s megszámlálta, odaállította s megvizsgálta. Az embernek pedig mondotta: Ime az Úr félelme: ez a bölcseség, s a gonosztól távozni: ez az értelem. (Jób 28, 12—28.) — Az Úr félelme a bölcseség kezdete. (Zsolt. 110, 10.) — A bölcseség kezdete az Úr félelme, s a Szentnek ismerete okosság. (Péld. 9, 10; 15, 33; Sir. 1, 16.) — Minden bölcseség az Úrtól, Istentől vagyon. (Sir. 1, 1.) — Isten mindent megelőző bölcseségét ki tudná megvizsgálni? Mindennél előbb teremtette a bölcseséget, s a bölcs értelem öröktől fogva vagyon. A bölcseség forrása Isten igéje a magasságban, útjai öröktől fogva való parancsok. Kinek födték föl a bölcseség gyökerét, és ki ismerte meg fortélyait? Ki előtt tárult föl, ki előtt nyilvánult meg a bölcseség tanulsága, és ki értette meg a sokféle útját? Egy a fölséges, mindenható Teremtő, a hatalmas király, a szerfölött félelmetes: Isten, ki trónján ül és országol; ő teremtette azt a Szentlélek által, ő az, aki látta, számba vette s megmérte, és kiöntötte minden művére, minden testre az ő adománya szerint, és adta azoknak, kik szeretik őt. (Sir. 1, 3—10.) — A bölcseség teljessége Isten félelme; gyümölcseiből bőség fakad: egész házát megtölti termésével, s a tárházakat kincseivel. A bölcseség koronája az Úr félelme, mely teljes jólétet és üdvös gyümölcsöt terem. Ő látta azt és megszámlálta, mind a kettő az Isten ajándéka. Tudást és okos belátást juttat a bölcseség, és gyarapítja a hozzá ragaszkodó dicsőségét. A bölcseség gyökere az Úr félelme, ágai pedig maga a hosszú élet. (Sir. 1, 20—25.) — Az igazi bölcseség és műveltség az Úr félelme. (Sir. 1, 34.)

4. A bölcseség áldásai: Ha hívod a bölcseséget, és szívedet az okosságra hajtod, ha keresed azt, mint az ezüstöt, és kutatod, mint a rejtett kincset: akkor megérted az Úr félelmét, és megtalálod Isten tudását . . . akkor megérted az igazságot és a törvényt, az egyenességet és minden helyes utat; ha szívedbe száll a bölcseség, s a tudás örömöt nyujt lelkednek, a megfontolás őrködik majd fölötted, s az okosság megóv téged úgy, hogy megment a rossz úttól, a hamisságot beszélő emberektől. (Péld. 2, 3—5. 9—12.) — Boldog az az ember, ki bölcseséget talál, s az a férfiú, ki

belátással bővelkedik, mert megnyerése jobb, mint ezüst szerzése, és gyümölcse többet ér színaranynál; drágább az minden gazdagságnál, és nincs hozzáfogható kívánatos dolog; hosszú élet van a jobbjában, gazdagság és dicsőség a baljában; útjai kellemes utak, és minden ösvénye boldogság; életfa az azoknak, kik megragadják, és boldog, ki beléje kapaszkodik . . . Ki érte virraszt, csakhamar gond nélkül leszen; mert ő maga jár körül felkeresni azokat, kik hozzá méltók; vidáman jelenik meg nekik az utakon, és minden gondolatban találkozik velük. (Péld. 3, 13—18; Bölcs. 6, 16. 17.) — Szeretem azokat, kik szeretnek engem, kik virradatkor keresnek, meg is találnak. Nálam vagyon a gazdaság és pompa, a tisztes vagyon, a becsületesség. Jobb a gyümölcsöm aranynál és drágakőnél, s a jövedelmem többet ér a színezüstnél. Az igazság útjain járok, a jog ösvényei közepén, hogy gazdaggá tegyem azokat, kik szeretnek engem, és megtöltsem kincses házaikat. (Péld. 8, 17—21.) — Boldog az az ember, ki hallgat reám, és ajtómnál virraszt naponta, és őrzi ajtóm félfáját; mert aki engem megtalál, életet talál, és üdvöt merít az Úrtól. (Péld. 8, 34—35.) — Bölcseség által épül föl a ház, és értelem teszi szilárddá. (Péld. 24, 3.) — Amint megoltalmaz a bölcseség, úgy megoltalmaz a pénz is; a tudomány és a bölcseség mégis hasznosabb, mert életet ád a birtokosának. (Préd. 7, 13.) — A bölcseség több erőt ad a bölcsnek, mint a város tíz hatalmassága. (Préd. 7, 20.) — Az ember bölcsesége derűssé teszi arcát, és meglágyítja a vonások keménységét. (Préd. 8, 1.) — Egészségnél, szépségnél jobban szerettem, s eltökéltem, hogy világosságul használom, mivel fénye soha el nem alszik. De vele együtt a többi javak is hozzám jöttek, és mérhetetlen gazdagság volt kezében. Én pedig örvendtem mindnek, mivel a bölcseség volt a vezérük. (Bölcs. 7, 10—12.) — Kifogyhatatlan kincs az az embernek; akik vele éltek, megszerezték Isten barátságát. (Bölcs. 7, 14.) — Minden gyorsnál gyorsabb a bölcseség, tisztaságánál fogva mindenen átjut . . . Bár egymagában van, mindent megtehet; bár magában marad, mindent megújít, és nemzedékről-nemzedékre betér a szentek lelkébe, s őket Isten barátaivá és prófétákká avatja. (Bölcs. 7, 24. 27.) — Ha pedig a gazdagság kívánatos az életben, mi gazdagabb a mindeneket alkotó bölcseségnél? . . . Eltökéltem tehát, hogy őt veszem élettársul, mert tudtam, hogy tanácsot ad nekem a jóra, és vigaszom lesz gondok és bánat közepette. Dicsőségem lesz miatta a népek előtt, holott ifjú vagyok, becsületem lesz az öregeknél. Az ítéletben elmésnek találnak, a hatalmasok elámulnak rajtam, s a fejedelmek orcája megcsodál engem. Ha hallgatok, megvárnak engem, ha szólok, felfigyelnek; ha még tovább beszélek, szájukra teszik kezüket. Ezenfelül általa halhatatlanságban leszen részem, s örök emlékezetet hagyok az utánam valóknak. Népeket kormányzok és nemzetek lesznek alattvalóim; félelmes fejedelmek rettegnek, ha rólam hallanak; a nép között kegyesnek mutatkozom, és hadban vitéznek. Megtérve otthonomba, kipihenem magamat oldalán, mert nincsen keserűség a társaságában; nincsen bosszúság a vele való élésben, hanem csak vígság és öröm. (Bölcs. 8, 5. 9—16.) — Legyen bár valaki még oly tökéletes az emberek fiai között, a tőled eredő bölcseség nélkül számba sem jöhet . . . Küldd el azt

szent egedből, dicsőséged trónusától, hogy velem legyen és velem munkálkodjék, és megtudjam, mi kedves előtted! Mert az mindezeket tudja és érti, ezért józanul vezérel majd tetteimben, és megőriz engem hatalmával. (Bölcs. 9, 6. 10. 11.) — A bölcseség által menekedtek meg, Uram, kik neked kezdettől fogva kedvesek voltak! (Bölcs. 9, 19.) — A bölcseség ugyanis megnyitotta a némák száját, s a gyermekek nyelvét ékesszólóvá tette. (Bölcs. 10, 21.) — A bölcseség életet lehel fiaiba, oltalmába fogadja azokat, kik keresik, s előttük jár az igazság útján. Akik szeretik, életet szeretnek, akik virradatkor keresik, kegyet találnak nála. Akik megragadják, azoknak élet jut osztályrészül; ahová belép, ott áldásban részesít az Isten. Akik szolgálnak neki, a Szentnek szolgálnak, akik szeretik őt, azokat Isten is szereti. Aki hallgat reá, népek fölött ítélkezik, aki figyel reá, biztonságban lakik. Aki bízik benne, el ís nyeri, és ivadéka bizton birtokolja. (Sir. 4, 12—17.) — Mert az élet ékessége vagyon benne, és bilincsei üdvös kötelékek. Díszruhának öltheted magadra, és örömkoronául teheted fejedre. (Sir. 6, 31. 32.) — Boldog az ember, ki a bölcseséggel tölti idejét, és ki annak igaza fölött elmélkedik, és okosan fürkész Isten gondviselése után. (Sir. 14, 22.)

5. A bölcseség nem tér be gonosz lélekbe: Nem tér a bölcseség gonosz szándékú lélekbe, és nem lakik bűnnek adózó testben, hisz a fegyelem szent lelke menekül a hamisságtól, távoltartja magát az esztelen gondolatoktól, és visszariad, ha igazságtalanság közelít. Mert emberbarát lélek ugyan a bölcseség, de nem hagyja büntetlenül a káromló ajkának vétkét, mert Isten az ő veséinek látója, szívének igaz vizsgálója, és nyelvének hallója. (Bölcs. 1, 4—6.) — Mert ki a bölcseséget és fegyelmet megveti, az boldogtalan; reményük hiú, fáradságuk haszontalan és munkájuk hiábavaló; asszonyaik esztelenek, gyermekeik gonoszak, és nemzetségük elátkozott. (Bölcs. 3, 11—13.) — Nem bölcseség a jártasság a rosszban, és nem okosság a bűnösök fortélya. (Sir. 19, 19.)

6. Eldugott bölcseség haszontalan: Ne tartsd vissza a beszédet mentésre alkalmas időben és ne rejtsd el bölcseségedet a maga díszében, mert a beszédről ismerszik meg a bölcseség, s az okosság, a belátás és a tudomány az okosnak szaváról, de bizonysága az erényes cselekedetekben vagyon. (Sir. 4, 28. 29.) — Eldugott bölcseség és elrejtett kincs, mi haszna mindkettőnek? Többet ér, ki palástolja ostobaságát, mint az az ember, ki elrejti bölcseségét. (Sir. 20, 32. 33.)

7. A megszemélyesített bölcseség: Az Úr szerzett engem útjai elején, kezdetben, mielőtt bármit is alkotott; öröktől fogva rendelt engem, ős idők óta, még a föld előtt; nem voltak még tengerek, én már fogantattam, még nem törtek elő a vízben dús források, még nem állottak a hegyek súlyos tömegükben, a halmok előtt születtem; még nem teremtette meg a földet és a folyókat, és a földkerekség sarkait; amikor az eget felállította, már ott voltam, amikor biztos törvénnyel kört vont a mélység színe fölé; amikor a fellegeket odafenn megerősítette, és kimérte a vízforrásokat, amikor a tengert körülvette határával, és törvényt szabott a vizeknek, hogy át ne hágják határaikat, amikor a föld alapjait megvetette: ott voltam mellette, mindent elrendeztem, és gyönyörköd-

tem nap-nap után: színe előtt játszadoztam mindenkor, játszadoztam a földje kerekségén, és gyönyörűséggel voltam az emberek fiai között. (Péld. 8, 22—31.) — A Magasságbeli szájából jöttem én elő, mint elsőszülött valamenynyi teremtmény előtt; én el nem múló fényt gyujtottam az égen, és mint köd borítottam az egész földet. A magasságban van az én lakásom, és trónom felhőoszlopon áll. Bejártam az ég körét egymagam, behatoltam a tenger mélységébe; végigmentem a tenger hullámain, és megálltam a földön mindenhol; minden nép és valamennyi nemzet fölött uralmat gyakoroltam; erőmmel jártam minden között, mi magas és mi alacsony és pihenőt kerestem mindezek között, hogy az Úr örök részében tartózkodjam. Akkor meghagyta nekem a mindenség Teremtője és mondotta, s aki teremtett engem, pihenőt adott sátramnak; és mondotta nekem: Jákobban lakjál, Izraelben legyen örökrészed, és választottaim között verj gyökeret. Kezdetben teremttettem, még a világ előtt, és nem szűnöm meg sohasem. A szent hajlékban tettem színe előtt szolgálatot, majd pedig Sionban kaptam állandó lakást; a szent városban találtam ekkép pihenőt, és Jeruzsálem lett uralmam székhelye. A dicsőséges nép között vertem gyökeret, az én Istenem részében, az ő örökrészében, s a szentek gyülekezetében megtelepedtem. Magasra nőttem, mint a cédrus a Libanonon, mint a ciprusfa Sion hegyén. Felnőttem, miként a pálma Kádesben, mint a rózsaliget Jerichóban, mint a díszes olajfa a síkságon; magasra nőttem, mint a platán a víz mellett, a tereken. Illatozom mint a fahéj és a fűszeres balzsam; mint a válogatott mirrha, kellemes illatot árasztok; mint a storax, a galbán, az ónix és a stakté, mint a magától fakadt tömjén, illattal töltöm be lakóhelyemet, s illatom, mint a színtiszta balzsamé. Kiterjesztem én az ágaimat; mint a terebintus, ágaim pompásak és szépségesek. Jó illatot fakasztok én, mint a szőllőtő, és virágomban pompás dús gyümölcs terem. Anyja vagyok én a szép szeretetnek, a félelemnek, beismerésnek és szent reménynek. Nálam vagyon az út és az igazság minden kegyelme, nálam az élet és az erény minden reménye. Jertek hozzám mind, kik megkívántok engem, és teljetek el gyümölcseimmel, mert lelkem édesebb a méznél, és birtoklásom jobb a lépesméznél! Emlékezetem él minden idők nemzedékeiben. Kik engem esznek, még inkább éheznek, kik engem isznak, még inkább szomjaznak; ki reám hallgat, meg nem szégyenül, kik értem fáradnak, nem esnek bűnbe. Kik fényt derítenek rám, örök életet nyernek. (Sir. 24, 5—31.)

OKOSSÁG. Amint a vízben tükröződik a belenéző arca, úgy az emberek szíve is tárva van az okosak előtt. (Péld. 27, 19.) — Okosságban szűkölködő fejedelem sokakat elnyom erőszakkal. (Péld. 28, 16.) — Oktalanságot beszél a balgák ajka, az okosak pedig mérlegre teszik szavaikat. (Sir. 21, 28.) — Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok. (Máté 10, 16.) — Legyetek tehát okosak és virrasszatok imádságokban. (Pét. 1, 4. 7.)

BALGASÁG. 1. A balga: Nem illik ékes beszéd a balga szájába . . . Mire jó a vagyon a balgának, mikor nem tud rajta bölcseséget vásárolni . . . A maga gyalázatjára látott a balga napvilágot, de atyja nem lelé örömét a bolondban . . . A balga fiú bosszú-

sága atyjának és keserű fájdalma szülőanyjának . . . A balgát is okosnak lehet tartani, mikor hallgat, és értelmesnek, ameddig ajkát bezárja. (Péld. 17, 7. 16. 21. 25. 28.) — A sántának hiába van formás lábszára; épp így nem illik bölcs mondás a balga szájába. (Péld. 26, 7.) — Van, ki akkor bizonyul balgának, miután magasra emelték; ha okos lett volna, kezét a szájára tette volna. (Péld. 30, 32.) — Balga ember magas méltóságba jut, előkelők pedig alacsony sorsban ülnek. (Préd. 10, 6.) — Megvetik a bölcs mondást az ostoba szájában, mert nem mondja idejében. (Sir. 20, 22.) — A balga szíve törött edény: nem tart meg semmiféle bölcseséget. (Sir. 21, 17.) — Hét napig tart a gyász a halottért, a balgáért és istentelenért pedig életünk minden napján! (Sir. 22, 13.)

2. A balgák jellemzése: Valóban öli a balgát a harag, s az együgyűt bosszúság gyilkolja. (Jób 5, 2.) — Az ostoba szája . . . közel van a szégyenvalláshoz. (Péld. 10, 14.) — A balga a maga útját gondolja helyesnek. (Péld. 12, 15.) — A dőre . . . kiteríti balgaságát. (Péld. 13, 16.) — Felhagyni a rosszal: csömör a balgáknak. (Péld. 13, 19.) — A balga szájában a kevélység vesszeje vagyon. (Péld. 14, 3.) — A balga . . . (a rosszon t. i.) túlteszi magát és elbizakodott . . . a balgák koszorúja a bolondságuk. (Péld. 14, 16. 24.) — A balgák szája . . . bolondságon legel. (Péld. 15, 14.) — A balga nem veszi be az okosság igéit, hacsak nem azt mondod, mit elméjében forgat. (Péld. 18, 2.) — Az ember elrontja útját balgaságával, és szíve mégis az Úr ellen dühöng! (Péld. 19, 3.) — Amint a kutya visszatér arra, mit kihányt, úgy a balga is megismétli bolondságát. (Péld. 26, 11.) — A balga pedig egymásba ölti kezét, a saját húsán élődik és így szól: Jobb egy marék nyugalomban, mint két tele marok fáradság és szélkergetés mellett. (Préd. 4, 5.) — A balga, mikor úton van, azért, mert ő esztelen, mindenkit ostobának gondol . . . A balgát pedig ajka romlásba dönti; beszédének eleje dőreség, és szája szavának vége gonosz tévedés. (Préd. 10, 3. 12. 13.) — A nagyzoló s balga pedig nem tartja magát időhöz. (Sir. 20, 7.) — Fennhangon röhög a balga, az okos ember pedig alighogy mosolyog. A balga könnyen teszi be lábát társának házába. (Sir. 21, 23. 25.) — Oktalanságot beszél a balgák ajka . . . szájukon hordozzák a balgák szívüket. (Sir. 21, 28. 29.) — A balga azonban változik, mint a hold. (Sir. 27, 12.) — A balga észjárása, mint a kocsi kereke, és okoskodása, mint a tengely forgása. (Sir. 33, 5.)

3. A balgák sorsa: A bölcseknek tisztesség jut részül, a balgák pedig gyalázatot aratnak. (Péld. 3, 35.) — A balga a bölcsnek lesz szolgája. (Péld. 11, 29.) — Romlást hoz a balgára a szája, és ajka tőr a lelkének. (Péld. 18, 7.) — Az orcátlanok számára vesszők állanak készen, a balgák hátára pedig ütlegek várnak. (Péld. 19, 29.) — A lónak ostor kell, a szamárnak zabola, a balgák hátának pedig vessző. (Péld. 26, 3.)

4. Ne közösködj balgával: Ki balgákkal barátkozik, hasonló lesz hozzájuk. (Péld. 13, 20.) — A saját lábát vágja el és kárvallást szenved, ki balga útján küld üzenetet. (Péld. 26, 6.) — Ki balgát oktat, mintha enyvvel ragasztana cserepet . . . alvóval beszél, ki balgának hirdet bölcseséget; a beszéd végén azt kérdezi: Hogy is volt? . . . Ne beszélj sokat a balgával, és ne járj ostobával!

Óvakodj tőle, hogy terhedre ne legyen, és be ne szennyezd magad bűnével! Kerüld el őt, akkor nyugalmat találsz, és nem bosszankodol ostobasága miatt. Mi nehezebb az ólomnál? És mi egyéb a neve, mint: balga! Könnyebb elviselni homok-, só- és vasterhet, mint oktalan, balga, istentelen embert! (Sir. 22, 7. 9. 14—18.) — A balgák közt tartsd a szót idejére. (Sir. 27, 13.)

BOLONDSÁG. Mintha tövis nőne a részeg kezében, olyan a bölcs mondás a bolondok szájában. (Péld. 26, 9.) — Aki elhallgattatja a bolondot, haragot enyhít. (Péld. 26, 10.)

DŐRESÉG. Ti dőrék! Meddig kedvelitek a dőreséget? (Péld. 1, 22.) — A dőre a bűnözést nézi mulatságnak, az értelmes férfi pedig a bölcseséget. (Péld. 10, 23.) — A dőréket elveszíti szerencséjük. (Péld. 1, 32.) — Dőreség tapad az ifjú szívéhez, a fenyítő pálca azonban leszedi róla. (Péld. 22, 15.) — Ne felelj a dőrének balgasága szerint, hogy ne légy te is hozzá hasonló. Felelj a dőrének balgasága szerint, hogy ne higgye magát bölcsnek. (Péld. 26, 4. 5.)

ESZTELENSÉG, OSTOBASÁG. Az ostoba csúfot űz a bűnből. (Péld. 14, 9.) — Az esztelen jóllakik útjával. (Péld. 14, 14.) — Esztelen ember, ki kezességet vállal és társáért jótáll. (Péld. 17, 18.) — Az okos szeme előtt a bölcseség áll, az ostoba szeme pedig a földkerekség végein jár. (Péld. 17, 24.) — Bár törővel zúzod az ostobát mozsárban, — akár a darát — mégsem hagyja el a balgasága. (Péld. 27, 22.)

OKTALANSÁG. Az igaz házában kívánatos kincs van és olaj, az oktalan ember azonban elpazarolja. (Péld. 21, 20.) — Az okos beszédében becsület és tisztesség vagyon, az oktalan nyelve azonban romlására szolgál. (Sir. 5, 15.) — Kinek fogyatékos a belátása, balgaságot gondol, s az oktalan, tévelygő ember dőreséget állít magában. (Sir. 16, 23.) — Könnyebb elviselni homok-, só- és vasterhet, mint oktalan, balga, istentelen embert! (Sir. 22, 18.) — Hiú és hazug az oktalan ember reménye, és álmok szédítik meg a balgákat. (Sir. 34, 1.)

6. AZ EMBER AKARATA

SZABADAKARAT. Nemde, ha jól cselekszel, jutalmat nyersz, de ha rosszul, legott az ajtóban lesz a bűn! Legyen tehát alattad a kívánsága s uralkodjál rajta. (Móz. I 4, 7.) — Lásd: eléd tettem ma az életet s a jót s másfelől a halált és a rosszat . . . Tanúkul hívom fel ma az eget és a földet, hogy elétek adtam az életet s a halált, az áldást és az átkot: válaszd tehát az életet, hogy élj te is és ivadékod is. (Móz. V 30, 15. 19.) — Ha . . . rossznak látjátok, hogy az Úrnak szolgáljatok: választhattok; válasszatok ma, ami tetszik, kinek akartok inkább szolgálni: azoknak az isteneknek-e, akiknek atyáitok szolgáltak Mezopotámiában, vagy az ámorreusok isteneinek-e? (Józs. 24, 15.) — Megteremtette Isten az embert kezdetben, és őt saját belátására bízta: adta még ezenfelül parancsait és törvényeit . . . Vizet és tüzet helyezett eléd, amelyiket akarod, az után nyujtsd ki kezedet! Élet és halál, jó és rossz vagyon az ember előtt, s azt kapja, mi kedvére van. (Sir. 15, 14. 17. 18.) — Helyes megfontolás előzze meg minden dolgodat, és szilárd elhatározás minden tettedet! (Sir.

37, 20.) — A bűn nem fog uralkodni rajtatok, nem vagytok ugyanis már a törvény alatt, hanem a kegyelem alatt . . . megszabadultatok a bűntől és az igazság szolgái lettetek . . . Most azonban, miután felszabadultatok a bűn alól s Istennek szolgái lettetek: megvan a gyümölcsötök a megszentelődésre, aminek a vége az örök élet. (Róm. 6, 14. 18. 22.) — Az Úr a Lélek; ahol pedig az Úr Lelke, ott a szabadság. (Kor. II 3, 17.) — Ti szabadságra vagytok hivatva, testvérek, csak a szabadságot ne adjátok alkalmul a testnek, hanem a lélek szeretetében szolgáljatok egymásnak. (Gal. 5, 13.)

Az akaratot tökéletesítő erények

ÁLLHATATOSSÁG. 1. Legyetek állhatatosak: Fiam, ha Istennek szolgálni kívánsz, légy állhatatos a jámborságban és az istenfélelemben, és készülj el a megpróbáltatásra! (Sir. 2, 1.) — Alázd meg szívedet és légy állhatatos . . . ne légy elhamarkodott a kísértés napján! (Sir. 2, 2.) — Életed árán is tanúskodjál az igazságért; mindhalálig küzdj az igazságért. (Sir. 4, 33.) — Ne tartsd vissza magadat az állandó imádságtól, és ne resteld mindhalálig keresni az igazulást, mert Isten jutalma örökre megmarad. (Sir. 18, 22.) — Ne legyünk már ingatag gyermekek, és ne vessen minket ide-oda a tanítás bármely szélfúvása emberi megtévesztéssel és tévedésbe ejtő álnoksággal. (Ef. 4, 14.) — Mi is . . . letéve minden terhet és a minket környező bűnt, kitartással fussuk meg az előttünk levő küzdőteret. (Zsid. 12, 1.) — Gondoljatok hát arra, aki a bűnösök részéről maga ellen ily nagy ellentmondást szenvedett el, hogy ne lankadjatok el, és ne csüggedjetek lelketekben. (Zsid. 12, 3.) — Mert még nem álltatok ellen vérig a bűn ellen vívott harcban; és elfeledtétek-e a vigasztalást, mely nektek, mint fiaknak szól, mondván: Fiam, ne vesd meg az Úr fenyítését, és ne csüggedj el, ha megbüntet? (Zsid. 12, 4. 5.) — Ne félj semmit azoktól, amiket szenvedni fogsz. Ime az ördög némelyeket közületek börtönre fog vetni, hogy próbára tétessetek, és szorongatástok leszen tíz napig. Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját. (Jel. 2, 10.) — Amitek van, ahhoz ragaszkodjatok, míg el nem jövök. Aki pedig győzelmes lesz és mindvégig megtartja cselekedeteimet, annak hatalmat adok a nemzetek fölött. (Jel. 2, 25—26.)

2. Az állhatatosság gyümölcsei: Szentek ivadékai vagyunk és azt az életet várjuk, melyet az Isten azoknak juttat, kik sohasem szegik meg iránta való hűségüket. (Tób. 2, 18.) — Tudjátok meg, hogy az Úr meghallgatja könyörgésteket, ha hűen kitartotok az Úr színe előtt a bőjtben és az imádságban. (Judit 4, 12.) — Hadd dícsérjem nevedet szüntelen, és magasztalva emlegessem! Imám ekkor meghallgatásra talált. (Sir. 51, 15.) — Aki pedig állhatatos marad mindvégig, az üdvözül. (Máté 24, 13.) — Amelyik pedig jó földbe esett, azok, kik tiszta és jó szívvel hallván az igét, megtartják azt magukban, és gyümölcsöt hoznak állhatatosságban. (Lk. 8, 15.) — Senki, aki kezét az ekére tévén hátratekint, nem alkalmas az Isten országára. (Lk. 9, 62.) — Állhatatossággal fogjátok megnyerni lelkeiteket. (Lk. 21, 19.) — Lásd tehát az Isten jóvoltát és szigorúságát. Azok iránt, kik elestek, szigorúságát; irántad pedig az Isten jóvoltát, ha megmaradsz a jóságban, máskülönben te is le

fogsz metszetni. (Róm. 11, 22.) — Mivel megőrizted béketűrésem igéjét, én is megőrizlek téged a megpróbáltatás órájától, mely eljő az egész föld kerekségére, hogy próbára tegye a földön lakókat. Ime csakhamar eljövök; tartsd azt, amid van, hogy senki se vegye el koronádat. Aki győzelmes lesz, azt oszloppá teszem az én Istenem templomában, és nem megyen ki többé, és ráírom Istenemnek nevét és Istenem városának nevét, az új Jeruzsálemét, mely leszállt az égből, Istenemtől, és saját új nevemet. (Jel. 3, 10—12.)

3. Az állhatatosság példái: A béketűrő Jób. (Lásd Jób könyvét.) — A kánaáni asszony. (Máté 15, 21—28; Márk 7, 24—30.) — Az apostolok példája a kafarnaumi beszéd alkalmával. (Ján. 6. fej.) — Az apostolok „mindnyájan állhatatosak valának". (Csel. 1, 14.) — Az első keresztények „állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában, a kenyértörésnek közösségében és az imádságban." (Csel. 2, 42; 11, 23; 13, 43; 14, 21.)

ÉBERSÉG, VIRRASZTÁS. Szemed egyenesen nézzen, és szempillád a lábad elé tekintsen! Egyengesd lábad ösvényét, és minden utad legyen céltudatos! (Péld. 4, 25, 26.) — Boldog az az ember, ki hallgat reám, és ajtómnál virraszt naponta, és őrzi ajtóm félfáját. (Péld. 8, 34.) — Ébren legyetek tehát, mert nem tudjátok, mely órában jön el a ti Uratok . . . Ébren legyetek tehát, mert nem tudjátok a napot, sem az órát. (Máté 24, 42; 25, 13; Márk 13, 33—37; Lk. 12, 40.) — Ébren legyetek és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek. A lélek ugyan kész, de a test gyönge. (Máté 26, 41; Márk 14, 38.) — Legyenek felövezve csípőitek, és égő gyertyák kezeitekben; magatok meg hasonlók olyan emberekhez, kik urukat várják . . . Boldogok azok a szolgák, kiket midőn megjön az Úr, ébren talál; bizony mondom nektek, hogy felövezvén magát, asztalhoz ülteti őket, és odaáll szolgálni nekik. (Lk. 12, 35—37.) — Ébren legyetek tehát, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek mindazoktól, amik bekövetkezendők, megmenekülni, és az Emberfia elé állani. (Lk. 21, 36.) — Legyünk éberek és józanok. (Tessz. I 5, 6.) — Legyetek . . . okosak és virraszszatok imádságokban. (Pét. I 4, 7.) — Józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlán körüljár, keresvén, akit elnyeljen; erős hittel álljatok ellen neki. (Pét. I 5, 8. 9.) — Légy éber és erősítsd meg a többieket, kik közel vannak a halálhoz . . . Ha pedig nem leszel éber, mint tolvaj érkezem hozzád, és nem fogod tudni, mely órában érkezem hozzád. (Jel. 3, 2. 3.) — Ime, úgy jövök, mint a tolvaj. Boldog az, aki virraszt és őrzi ruháját, hogy meztelenül ne járjon, és ne lássák az ő szégyenét! (Jel. 16, 15.)

ÖNMEGTAGADÁS. 1. Gyakoroljátok az önmegtagadást! Halljad, fiam, és fogadd be az okos útmutatást, és ne vesd meg tanácsomat! — Illeszd lábadat bilincseibe, és nyakadat igájába; hajtsd alája válladat és hordozzad, ne únd meg gyeplőjét! Egész lélekkel járulj eléje, és minden erődből tarts ki útjain; fürkéssz utána, és megnyilvánul előtted; ha megragadtad, el ne engedd magadtól! Mert végül megnyugvást találsz benne, és gyönyörré válik az számodra. Bilincsei erős menedékké, szilárd alapoddá lesznek, kötelékei pedig díszes ruháddá, mert az élet ékessége vagyon benne, és bilincsei üdvös kötelékek. Díszruhánakölt-

heted magadra, és örömkoronául teheted fejedre. (Sir. 6, 24—32.) — Kérlek tehát benneteket, testvérek az Isten irgalmasságára, hogy adjátok testeteket élő, szent és az Istennek tetsző áldozatul, — ez legyen a ti észszerű istentiszteletetek. És ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át értelmeteknek megújításával, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a jó, a kedves és a tökéletes. (Róm. 12, 1. 2.) — Kérve-kérlek titeket az Úrban, hogy ne éljetek most már úgy, ahogy a pogányok élnek, kik hiúságokon jártatják az eszüket. Sötétség borult az értelmükre, az istenes élettől elidegenedtek . . . Ti azonban nem ezt tanultátok Krisztustól. Hallottátok ugyanis őt, és tőle tanultatok . . ., hogy a korábbi éltetek után immár vessétek le a régi embert, ki romlásba jut a csalárd kívánságok miatt: hogy újuljatok meg lelkileg bensőtökben, és hogy valóban magatokra öltsétek az új embert, aki az Isten képére teremtetett igaznak és szentnek. (Ef. 4, 17—23.) — Ha feltámadtatok Krisztussal, keressétek az odafent valókat, ahol az Isten jobbján ülő Krisztus vagyon. Az odafent való dolgokat keressétek, ne a földieket. (Kol. 3, 1. 2.) — Sanyargassátok tehát tagjaitokat, melyek földiek, irtsátok ki a paráznaságot, a tisztátalanságot, a bujaságot, a gonosz kívánságot és a kapzsiságot, amely nem más, mint bálványimádás. (Kol. 3, 5.) — Lélek szerint járjatok, és nem fogjátok véghezvinni a test kívánságait . . . Akik pedig Krisztuséi, megfeszítették testüket a vétkekkel és a kívánságokkal együtt. (Gal. 5, 16. 24.)

2. Az önmegtagadás eredményei: Aki föl nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó hozzám. Aki megtalálja életét, elveszti azt; és aki elveszti életét énérettem, megtalálja azt. (Máté 10, 38. 39.) — Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét, és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni életét, el fogja azt veszteni; aki pedig elveszti életét énérettem, meg fogja azt találni. (Máté 16, 24. 25; Márk 8, 34. 35; Lk. 9, 23. 24.) — Hacsak a földbe esett gabonaszem el nem hal, egymaga marad; ha pedig elhal, sok termést hoz. Aki szereti életét, elveszíti azt; és aki életét gyűlöli e világon, örök életre őrzi meg azt. (Ján. 12, 24. 25.) — Ha . . . meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy Krisztussal együtt élni is fogunk. (Róm. 6, 8.) — Nem vagyunk a test lekötelezettjei, hogy a test szerint éljünk. Ha ugyanis a test szerint éltek, meghaltok, de ha megölitek a lélekkel a test cselekedeteit, élni fogtok. (Róm. 8, 12. 13.) — Mindaz pedig, aki részt vesz a versenyben, mindentől tartózkodik; azok, hogy hervatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadhatatlant. Én bizony futok nemcsak úgy bizonytalanra; vívok, nemcsak úgy a levegőt verdesve; hanem megsanyargatom testemet és szolgaságba vetem, nehogy míg másokat tanítok, magam valamiképen elvetésre méltó legyek. (Kor. I 9, 25. 27.) — Amit az ember vet, azt fogja aratni is. Mert aki testének vet, a testből arat majd romlást is; aki pedig a léleknek vet, a lélekből arat majd örök életet. (Gal. 6, 8.) — Hiszen meghaltatok, és éltetek el van rejtve Krisztussal az Istenben. Amikor Krisztus, a ti éltetek, megjelenik, akkor majd ti is megjelentek vele együtt a dicsőségben. (Kol. 3, 3.) — Mivel tehát Krisztus testben szenvedett, ti is ugyanazon gondolattal fegyverkezzetek fel, mert aki testben szenved, megszűnik vétkezni, hogy már nem az emberi vágyaknak,

hanem Isten akaratának éljen a testben a még hátralevő időben. (Pét. I 4, 1. 2.)

TÜRELEM. Lásd V. parancsolatnál.

7. AZ EMBER MAGATARTÁSA

ALÁZATOSSÁG. 1. Legyetek alázatosak! Ne told fel magadat a király előtt, és ne állj a nagyok helyére, mert jobb, ha mondják neked: Jer ide feljebb; mint hogy megalázzanak a fejedelem előtt. (Péld. 25, 6. 7.) — Végezd dolgaidat alázatosan, akkor emberi dicsőségnél is jobban szeretnek. Minél nagyobb vagy, annál inkább alázkodjál meg mindenben, akkor kegyet találsz Istennél, mert egyedül Istennek nagy a hatalma, és őt dícsérik az alázatosak. Ami nálad magasabb, azt ne keresd, ami erődet meghaladja, ne firtasd! Azzal törődjél mindíg, mit Isten neked meghagyott és ne légy kíváncsi többi művére! (Sir. 3, 19—22.) — Alázd meg magadat nagyon, mert a bűnös testének fenyítéke tűz és féreg! (Sir. 7, 19.) — Alázd meg magad Isten előtt, és várd meg az ő kezét. Vigyázz, hogy balgaságba esve megalázás ne érjen! Ne légy meghunyászkodó bölcseségedben, hogy megalázkodva balgaságra ne ragadtassál! (Sir. 13, 9—10.) — Törekedjetek az alázatosságra, hátha így rejtekhelyet találtok az Úr haragjának napján! (Szof. 2, 3.) — Jézushoz járulának a tanítványok, mondván: Ugyan ki nagyobb a mennyek országában? És magához híván Jézus egy kisdedet, közéjük állítá és mondá: Bizony mondom nektek, ha meg nem változtok, és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát megalázza magát, mint ez a kisded, az nagyobb a mennyek országában. (Máté 18, 1—4.) — Aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a ti cselédetek, és aki első akar lenni köztetek, az lesz a ti szolgátok. (Máté 20, 26. 27; Márk 10, 43. 44; Lk. 22, 26.) — Egymás között ugyanazon érzéssel legyetek: nem nagyravágyók, hanem együttérzők az alacsonyrendűekkel; ne legyetek bölcsek a magatok szemében. (Róm. 12, 16.) — Aki tehát azt hiszi magáról, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék. (Kor. I 10, 12.) — Ne tegyetek semmit se versengésből, sem hiú dicsőségvágyból, hanem alázatosságból kiki köztetek tekintse a másikat fölöttesének. (Filipp. 2, 3.) — Vegyétek tehát magatokra, mint az Istennek szent és kedves választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelídséget és a béketűrést. (Kol. 3, 12.) — Az alázatos testvér pedig dicsekedjék az ő felmagasztaltatásában, a gazdag pedig az ő megaláztatásában, mivel el fog tűnni, mint a fű virága. (Jak. 1, 9. 10.) — Alázkodjatok meg az Úr színe előtt és felmagasztal titeket. (Jak. 4, 10.) — Mindnyájan pedig alázatosságot tanúsítsatok egymás iránt, mert Isten a kevélyeknek ellenáll, az alázatosaknak pedig kegyelmet ad. Alázzátok meg tehát magatokat az Isten hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket a látogatásnak idején, minden aggodalmatokat őreá bízván, mert neki gondja van rátok. (Pét. I 5, 5—7.)

2. Az Úr kedveli az alázatosakat: Az alázatosak és a szelídek könyörgése volt kedves előtted mindenkoron. (Judit 9, 16.) — Közel van az Úr a megtört szívűekhez, és megmenti az alázatos lelkűeket. (Zsolt. 33, 91.) — A töredelmes lélek áldozat az Istennek, a töredelmes, alázatos szívet, Isten, nem veted meg! (Zsolt. 50, 19.) — Megoltalmazza

az Úr a kicsinyeket, megaláztatásomban megszabadított engem. (Zsolt. 114, 6.) — Felséges az Úr és rátekint az alázatosakra, de messziről megismeri a fölfuvalkodottakat. (Zsolt. 137, 6.) — Diadalra juttatja az alázatosakat. (Zsolt. 149, 4.) — Az alázatosakat kegyben részesíti. (Péld. 3, 34.) — Felforgatta Isten a dölyfös fejedelmek trónját, s a megalázottakat ültette helyükre. (Sir. 10, 17.) — A megalázkodó imádsága áthatol a felhőkön, és meg nem nyugszik, míg oda nem jut, és nem tágít, míg a Magasságbeli rá nem tekint. (Sir. 35, 21.) — Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. (Máté 5, 3.) — Isten a kevélyeknek ellenáll, az alázatosaknak pedig kegyelmet ad. (Jak. 4, 6.)

3. Az alázatosság gyümölcsei: Aki megalázza magát, dicsőségben leszen, s aki lesüti szemét, üdvösséget lel. (Jób 22, 29.) — A dicsőség előtt alázatosság jár. (Péld. 15, 33.) — Többet ér szerényekkel együtt megalázkodni, mint gőgösökkel prédán osztozkodni. (Péld. 16, 19.) — Az embert kevélysége megalázza, az alázatosnak pedig megbecsülés jut. (Péld. 29, 23.) — Aki nagyobb közületek, az lesz a ti szolgátok. Aki pedig magát felmagasztalja, megaláztatik, és aki magát megalázza, felmagasztaltatik. (Máté 23, 11. 12; Lk. 18, 14.)

4. Az alázatosság példái: Jézus. (Lásd II. részben.) — Mária: Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint. (Lk. 1, 38.) — A kafarnaumi százados: Felelvén a százados mondá: Uram! nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj: hanem csak szóval mondjad, és meggyógyul az én szolgám. (Máté 8, 8; Lk. 7, 6. 7.) — A kánaáni asszony: (Jézus) mondá: Nem helyes elvenni a gyermekek kenyerét és az ebeknek vetni. De az asszony mondá: Úgy van, Uram! csakhogy a kis kutyák is esznek a morzsákból, melyek lehullanak uraik asztaláról. (Máté 15, 26—28; Márk 7, 24—30.)

5. Hamis alázatosság: Van olyan, ki rútul megalázkodik, és belseje tele van csellel. Van olyan, ki nagy alázatában mód felett meghunyászkodik, lehajtja fejét és úgy tesz, mintha nem is látná, miről nem akar tudni. Ha erő híján nem tud vétkezni, mihelyt alkalma akad rossz cselekedetre, elköveti a gonoszságot. (Sir. 19, 23. 24. 25.)

6. Isten az, aki megalázza az embert: Az Úr tesz szegénnyé s gazdaggá, megalázottá és felmagasztaltá. (Kir. I 2, 7.) — Jó nekem, hogy megaláztál engem, hogy megtanuljam rendeleteidet. (Zsolt. 118, 71.) — Tudom Uram, hogy ítéleteid igazságosak, és méltán aláztál meg engem. (Zsolt. 118, 75.) — Ne gúnyolj senkit sem lelke keserűségében, mert van, ki megaláz és felemel: a gondviselő Isten. (Sir. 7, 12.)

SZELIDSÉG. 1. Isten és a szelídek: Az alázatosak és a szelídek könyörgése volt kedves előtted mindenkoron. (Judit 9, 16.) — Megtanítja útjaira a szelídeket. (Zsolt. 24, 9.) — Felkarolja az Úr a szelídeket. (Zsolt. 146, 6.) — A szelídek majd ismét örvendeznek az Úrban. (Iz. 29, 19.)

2. A szelídség ereje: Szelíd felelet megtöri a haragot, sértő szó pedig szítja az indulatot. (Péld. 15, 1.) — Nyájas beszéd jó embernél bőven adódik. (Sir. 6, 5.) — Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a földnek. (Máté 5, 4.)

3. Buzdítások szelídségre: Hallgasd meg a szegényt kelletlenség nélkül; add meg, amivel tartozol, és viszonozd nyájasan köszöntését. (Sir. 4, 8.) — Igy tehát kérlek ti-

teket . . . éljetek méltó módon ahhoz a hivatáshoz, melyet nyertetek, teljes alázatosságban, szelídségben és türelemben. Szívleljétek el egymást szeretettel. (Ef. 4, 1. 2.) — Te, ó Isten embere, fuss e dolgoktól: igazságra, jámborságra, hitre, szeretetre, béketűrésre, szelídségre törekedjél. (Tim. I 6, 11.) — Figyelmeztesd őket (a híveket) . . . tanúsítsanak minden ember iránt mindíg szelídséget. (Tit. 3, 1. 2.) — Ki közöttetek a bölcs és képzett? Mutassa meg munkálkodását jó magaviseletéből bölcs szelídségben. (Jak. 3, 13.)

4. A szelídség mintaképe: Jézus. Lásd II. részben, alázatos Jézus cím alatt.

EGYSZERŰSÉG. Tudom Istenem, hogy vizsgálod a szíveket s szereted az egyszerűséget: azért én is szívem egyszerűségében, örvendezve ajánlottam föl mindezeket. (Krón. I 29, 17.) — Gondoljatok az Úrra jó lélekkel, keressétek őt szívetek egyszerűségében, mert azok lelik meg őt, kik nem kísértik, s azoknak nyilvánítja ki magát, kik bíznak benne. (Bölcs. 1, 1. 2.)

SZERÉNYSÉG. Ahol gőg vagyon, ott lesz a gyalázat is, de ahol szerénység van, ott bölcseség is vagyon. (Péld. 11, 2.) — A szerénység jutalma az Úr félelme. (Péld. 22, 4.) — A lélek gyümölcsei pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, nyájasság, jóság, hosszútűrés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás, tisztaság. (Gal. 5, 22. 23.) — Figyelmeztesd őket (a híveket), hogy . . . ne legyenek veszekedők, hanem szerények. (Tit. 3, 1. 2.) — Legyetek mindnyájan egyetértők, együttérzők, a testvériség szeretői, irgalmasok, szerények, alázatosak. (Pét. I 3, 8.)

DICSEKVÉS. Igy szól az Úr: A bölcs ne bölcseségével dicsekedjék, s az erős ne erejével dicsekedjék, s a gazdag ne gazdagságával dicsekedjék, hanem azzal dicsekedjék a dicsekvő, hogy ismer engem, és tudja, hogy én vagyok az Úr, ki irgalmasságot, ítéletet és igazságot teszek a földön; mert ezekben lelem kedvemet. (Jer. 9, 23. 24.) — Aki dicsekszik, az Úrban dicsekedjék. (Kor. I 1, 31.) — Senki se dicsekedjék tehát emberekkel. (Kor. I 3, 21.) — Mert ki mond téged különbnek? Hiszen mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna? (Kor. I 4, 7.) — Aki pedig dicsekszik, az Úrban dicsekedjék; mert nem az a kipróbált, aki önmagát ajánlja, hanem akit az Isten ajánl. (Kor. II 10, 17. 18.) — Ha dicsekedni kell (nem hasznos ugyan), de áttérek a látomásokra és az Úr kinyilatkoztatásaira . . . Az ilyesmivel dicsekszem; önmagammal pedig semmit sem dicsekszem, csak erőtlenségeimmel . . . Örömest dicsekszem tehát erőtlenségeimmel, hogy Krisztus ereje lakozzék bennem. Azért telik kedvem erőtlenségeimben, a gyalázatban, a szükségben, az üldöztetésben, a Krisztusért való szorongatásban; mert midőn erőtlen vagyok, akkor vagyok hatalmas! (Kor. II 12, 1. 5. 9. 10.)

DÖLYFÖSSÉG. Mi hasznát láttuk a dölyfnek? (Bölcs. 5, 8.) — A dölyfösök gyülekezete számára nincsen gyógyulás, mert bűnös sarj vert gyökeret bennük. (Sir. 3, 30.) — Felforgatta Isten a dölyfös fejedelmek trónját, s a megalázottakat ültette helyükre. Elszárította Isten a dölyfös nemzetek gyökerét, s a népek közül a megalázottakat plántálta helyükbe . . . Eltörölte Isten a dölyfösök emlé-

két, de meghagyta az alázatos szívűek emlékezetét. Nem született együtt a dölyf az emberekkel, sem a harag az asszonyok szülötteivel. (Sir. 10, 17. 18. 21. 22.) — Amint a rothadt belek bűzt árasztanak, és mint a fogolymadarat a verembe csalják, és a kőszáli kecskét a tőrbe, éppúgy a dölyfösök szíve is, mint a kém, lesi társa elestét. (Sir. 11, 32.) — Ki szurokhoz ér, bemocskolja vele magát; ki dölyfössel társul, kevélységet ölt magára. (Sir. 13, 1.) — Amint a dölyfösnek útálat az alázatosság, úgy a gazdagnak is gyűlöletes a szegény. (Sir. 13, 24.)

ELBIZAKODÁS. 1. Saját képességekben: Ne légy bölcs önnön szemedben, féld az Istent és kerüld a rosszat: ez egészség testednek és nedű csontjaidnak. (Péld. 3, 7. 8.) — Láttál-e embert, ki bölcsnek tartja magát? A bolondtól többet lehet remélni, mint tőle. (Péld. 26, 12.) — Balga az, ki saját eszére hagyatkozik; az menekszik meg, ki bölcseségben járkel. (Péld. 28, 26.) — Péter . . . megszólalván mondá neki (Jézusnak): Ha mindnyájan megbotránkoznak is tebenned, én meg nem botránkozom . . . Péter meg messziről követé őt a főpap udvaráig; és bemenvén oda, leüle a szolgák közé, hogy lássa a végét. (Máté 26, 33. 58; Márk 14, 29—31; Lk. 22, 33. 34.) — Példabeszéd a farizeusról és a vámosról. (Lk. 18, 9—14.) — Aki tehát azt hiszi magáról, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék. (Kor. I 10, 12.)

2. Elbizakodás a jólétben: Bármennyi évet érjen meg az ember, mindegyikben lelje örömét; de emlékezzék meg a sötét időről és ama sok napról, melyek midőn eljönnek, hiúságnak mutatják az elmultakat. (Préd. 11, 8.) — A jó napon ne feledkezzél meg a rosszakról, és a rossz napon ne feledkezzél meg a jókról. (Sir. 11, 27.) — Gondolj a nélkülözésre a bőség idején, s a szegénység nyomorára a gazdagság napján! Reggeltől estig változik az időjárás, gyorsan történik mindez Isten szeme előtt. (Sir. 18, 25. 26.)

FENNHÉJÁZÁS: A szemek fennhéjázása szívbeli felfuvalkodás. (Péld. 21, 4.) — Ne adj nekem fennhéjázó szemet. (Sir. 23, 5.)

FELFUVALKODÁS. Felséges az Úr és rátekint az alázatosakra, de messziről megismeri a felfuvalkodottakat. (Zsolt. 137, 6.) — Romlás előtt felfuvalkodik az ember szíve, a dicsőség előtt pedig alázatosság jár. (Péld. 18, 12.) — Fel ne fuvalkodjál lelked gondolatában, mint a bika, hogy erőd ostobaság folytán le ne törjék; felfalja leveleidet, tönkreteszi gyümölcsödet, és ott maradsz, mint elszáradt fa a pusztában. (Sir. 6, 2. 3.)

GŐG. Sohase engedd, hogy a gőg jusson uralomra gondolatodban vagy beszédedben, mert abból származik minden romlás. (Tób. 4, 14.) — Ahol gőg vagyon, ott lesz a gyalázat is, de ahol a szerénység van, ott bölcseség is vagyon. (Péld. 11, 2.) — Minden gőgös ember útálat az Úr előtt; kezet adok rá, nem marad büntetlen! (Péld. 16, 5.) — Az ember gőgjének kezdete elpártolás Istentől. (Sir. 10, 14.) — Nem nyertek bocsánatot bűneikért a régi óriások; elvesztek, mert bíztak erejükben. Nem kegyelmezett meg Lót lakótársainak, mert megútálta őket beszédük gőgösségéért. (Sir. 16, 8. 9.)

NAGYRAVÁGYÁS. Ki magasra építi házát, összeomlást keres.

(Péld. 17, 16.) — Ne told fel magadat a király előtt, és ne állj a nagyok helyére. Mert jobb, ha mondják neked: Jer ide feljebb! Mint hogy megalázzanak a fejedelem előtt. (Péld. 25, 6. 7.) — Van, ki akkor bizonyul balgának, miután magasra emelték. (Péld. 30, 32.) — Ne kérj magadnak az Úrtól uralmat, sem a királytól díszes ülést! (Sir. 7, 4.) — Tudjátok, hogy a népek fejedelmei uralkodnak rajtuk, és nagyjaik hatalmat gyakorolnak felettük. Nem úgy leszen ti köztetek; hanem aki közületek nagyobb akar lenni, legyen a ti cselédetek, és aki első akar lenni köztetek, az lesz a ti szolgátok. (Máté 20, 25—27; Márk 9, 34; 10, 42—44.) — Szeretik (a farizeusok) a főhelyeket a lakomákon és az első székeket a zsinagógákban. (Máté 23, 6; Márk 12, 39.) — Mondák (János és Jakab): Tedd meg nekünk, hogy egyikünk jobbodon, másikunk baloldaladon üljünk a te dicsőségedben. (Márk 10, 37.) — Felvivé (Jézust) az ördög egy magas hegyre, és megmutatá neki egy szempillantás alatt a földkerekség minden országait, és mondá neki: Mind e hatalmat és azok dicsőségét neked adom, mert nekem adattak át azok, és akinek akarom, annak adom; ha tehát imádasz engem, mind a tieid lesznek. És felelvén Jézus mondá neki: Irva vagyon: A te Uradat Istenedet imádjad és csak neki szolgálj! (Lk. 4, 5—8; Máté 4, 1—11; Márk 1, 12 sk.) — Jaj nektek, farizeusok! mert szeretitek az első üléseket a zsinagógákban, és a köszöntéseket a piacon. (Lk. 11, 43.) — Példabeszéd a lakodalomról. (Lk. 14, 7—9.) — Őrizkedjetek az írástudoktól, kik örömest járnak díszköntösökben, és szeretik a köszöntéseket a piacokon, és az első üléseket a zsinagógákban, és a főhelyeket a lakomákon. (Lk. 20, 46.)

KEVÉLYSÉG. 1. A kevélyek jellemzése: A balga férfi fölfuvalkodik kevélységében, s azt hiszi, hogy mint a vadszamár csikója szabadnak született! (Jób 11, 12.) — Arcátlannak hívják a fennhéjázó kevélyt, ki indulatában szertelenül dölyfösködik. (Péld. 21, 24.) — Nemzedék, mely szemét magasan hordja, és felhúzza szemöldökét. (Péld. 30, 13.) — Most pedig dicsekedtek a ti kevélységtekben. Minden ilyen dicsekvés rossz. (Jak. 4, 16.)

2. A kevélység példái: *Az ősszülők a bűnbeeséskor:* Csak tudja az Isten, hogy azon a napon, amelyen arról esztek, megnyílik szemetek s olyanok lesztek, mint az Isten: tudtok jót és gonoszt. (Móz. I 3, 5.) — *A bábeli torony építői:* Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje, hogy híressé tegyük nevünket, mielőtt elszéledjünk minden földre. (Móz. I 11, 4.) — *Dávid:* Eredj, számláld meg Izraelt és Júdát . . . Ám a nép megszámlálása után bántotta Dávidot lelkiismerete s azért Dávid azt mondá az Úrnak: Felette vétkeztem e tettel, de kérlek, Uram, bocsásd meg szolgád vétkét, mert igen esztelenül cselekedtem. (Kir. II 24, 1. 10.) — *Ámán:* Mikor ezt meghallotta Ámán, és tapasztalatból is megbizonyosodott róla, hogy Mardókeus nem hajt térdet és nem borul le előtte, nagy haragra lobbant. (Eszt. 3, 5.)

3. A kevélység nem marad büntetlen: Megtöröm makacs gőgötöket. Olyanná teszem az eget felettetek, mint a vas, földeteket pedig, mint az érc . . . Ha pedig még így sem akartok fegyelemre térni, hanem továbbra is ellenemre jártok, akkor én is ellenetekre

járok és hétszeresen sujtalak titeket bűneitekért. (Móz. III 26, 19. 23. 24.) — Aki . . . kevélységből követ el valamit, akár bennszülött, akár idegen (minthogy lázadt az Úr ellen), vesszen el népéből. (Móz. IV 15, 30.) — Őrjöngtél ellenem, s kevélységed felhatott fülembe: nos hát karikát teszek az orrodba és zablát a szájadba, és visszavezetlek arra az útra, amelyen feljöttél. (Kir. IV 19, 28.) — Urunk, mennynek és földnek Istene, nézd az ő gőgjüket, és tekints le a mi alázatosságunkra, légy figyelemmel szentjeid iránt, és mutasd meg, hogy nem hagyod el azokat, akik benned bíznak, de megalázod azokat, akik önmagukban bizakodnak, és saját erejükkel kérkednek. (Judit 6, 15.) — Megalázod a kevélyek szemét. (Zsolt. 17, 28.) — Te sebesítetted meg és győzted le a kevélyt, hatalmas karoddal szétszórtad ellenségeidet. (Zsolt. 88, 11.) — Nem lakhatik házam belsejében, ki kevélyen cselekszik. (Zsolt. 100, 7.) — Felkarolja az Úr a szelídeket, de porig alázza a bűnösöket. (Zsolt. 146, 6.) — A kevélyek között mindíg háborúság vagyon. (Péld. 13, 10.) — Lebontja az Úr a kevélyek házát. (Péld. 15, 25.) — Romlás előtt kevélység jár, és bukás előtt a lélek fennhéjázása. (Péld. 16, 18.) — Az embert kevélysége megalázza. (Péld. 29, 23.) — Isten és emberek előtt gyűlöletes a kevélység. (Sir. 10, 7.) — Minden bűn kezdete . . . a kevélység. (Sir. 10, 15.) — Ezért tette Isten becstelenné a gonoszok gyülekezetét és rontotta meg őket végképen. (Sir. 10, 16.) — A túlgazdag házat tönkreteszi a kevélység. (Sir. 21, 5.) — Mert az ember kevély szeme majd megaláztatik, és meggörnyed a férfias termet. (Iz. 2, 11.) — Bizony, felvirrad a seregek Urának napja minden kevélyre és felfuvalkodottra, és minden nagyravágyóra, hogy megalázza. (Iz. 2, 12.) — Az Úr, a seregek Ura rettentő erővel összetöri az ágakat, és kivágásra kerülnek a sudár növésű fák, és ledőlnek a magasak. (Iz. 10, 33.) — Leszállt az alvilágba kevélységed, elhullott a tetemed; rothadás lett a fekvőhelyed, és a férgek lettek a takaród. Hogyan hullottál le az égből, te ragyogó hajnali csillag? Hogyan buktál a földre, te, ki megsebesítettél nemzeteket? Te azt gondoltad magadban: Az égbe megyek fel én, az Isten csillagai fölé állítom trónomat, megtelepszem a találkozás hegyén, a távol északon . . . és az alvilágba szállsz alá a verem fenekére! (Iz. 14, 11—13. 15.) — Amikor . . . (Nabukodonozor) szíve felfuvalkodott és lelke megátalkodott a kevélységben, letétetett királyi trónjáról, és dicsősége elvétetett. (Dán. 5, 20.) — Ezt mondja az Úr, a seregek Istene: Útálom Jákob kevélységét és gyűlölöm várait, és kiszolgáltatom a várost lakóival együtt. (Ám. 6, 8.) — Aki pedig magát felmagasztalja, megaláztatik, és aki magát megalázza, felmagasztaltatik. (Máté 23, 12; Lk. 14, 11; 18, 14.) — Hatalmas dolgokat művelt karja erejével, szétszórta a szívük terveiben kevélykedőket. Hatalmasokat levetett a trónról és kicsinyeket felemelt. (Lk. 1, 51. 52.) — Hitetlenség következtében törtek le (t. i. a zsidók); te azonban hit által állasz; ne légy tehát fennhéjázó, hanem félj. Mert ha az Isten nem kegyelmezett meg a természetes ágaknak, neked sem fog megkegyelmezni. (Róm. 11, 20. 21.) — Ha valaki magát valaminek tartja, holott semmi, önmagát vezeti félre. (Gal. 6, 3.) — Isten a kevélyeknek ellenáll. (Jak. 4, 6; Pét. I 5, 5.)

4. Istenl óvj meg a kevélység bűnétől! Terjeszd ki irgalmadat ismerőidre, igazságodat az igaz szívűekre, hogy a kevélység lába közelembe ne jusson, s a bűnös keze engem meg ne ingasson. (Zsolt. 35, 11. 12.)

8. AZ EMBER ÉRZELEMVILÁGA

BOLDOGSÁG. 1. Boldogok, kik Istenben hisznek, remélnek, szeretik őt: Boldogok mindannyian, kik szeretnek téged és békédnek örvendeni tudnak. (Tób. 13, 18.) — Boldog az az ember, ki őbenne remél! (Zsolt. 33, 9.) — Boldog az az ember, kinek reménye az Úr neve. (Zsolt. 39, 5.) — Seregek Ura, boldog az az ember, ki tebenned bízik! (Zsolt. 83, 13.) — Boldog . . . kinek az Úrban, az ő Istenében van reménye! (Zsolt. 145, 5.) — Boldog, ki az Úrba veti bizodalmát. (Péld. 16, 20.) — Az ítéletnek Istene az Úr, boldogok mind, kik benne reménykednek! (Iz. 30, 18.) — Boldog, kinek nem aggódik lelke, és kit nem hagyott el reménye. (Sir. 14, 2.) — Boldogok, akik nem láttak és hittek. (Ján. 20, 29.)

2. Boldogok, kik Istenéi: Boldog az a nemzet, melynek Istene az Úr, az a nép, melyet tulajdonául kiválasztott! (Zsolt. 32, 12.) — Boldog az az ember, akit te megsegítesz. (Zsolt. 83, 6.) — Mily boldogok, Uram, kik házadban lakhatnak, téged örökkön-örökké magasztalhatnak! (Zsolt. 83, 5.) — Boldog a nép, melynek az Úr az Istene! (Zsolt. 143, 15.) — Boldog, kinek segítője Jákobnak Istene. (Zsolt. 145, 5.) — Boldogok, kik meglátnak téged, és barátságoddal dicsekednek. (Sir. 48, 11.) — Boldogok azok a szolgák, kiket midőn megjön az Úr, ébren talál; bizony mondom nektek, hogy fölövezvén magát, asztalhoz ülteti őket és odaáll szolgálni nekik. (Lk. 12, 37.) — Boldog, aki asztalhoz ülhet az Isten országában. (Lk. 14, 15.) — Boldogok, akik megmossák ruhájukat a Bárány vérében, hogy hatalmuk legyen az élet fája fölött, és a kapukon át bemenjenek a városba! (Jel. 22, 14.) — Boldogok, akik a Bárány menyegzős lakomájára hivatalosak! (Jel. 19, 9.)

3. Boldogok, kiket az Úr oktat: Boldog az ember, kit Isten megfenyít! (Jób 5, 17.) — Boldog az az ember, ki hallgat reám, és ajtómnál virraszt naponta, és őrzi ajtóm félfáját. (Péld. 8, 34.) — Boldog az ember, akit te oktatsz, Uram, és törvényedre megtanítasz. (Zsolt. 93, 12.) — Boldogok vagyunk, Izrael, mert ami az Istennek tetszik, ismeretes előttünk. (Bar. 4, 4.) — Boldogok, kik az Isten igéjét hallgatják, és megőrzik azt. (Lk. 11, 28.)

4. Boldogok, kik félik az Urat: Boldog az az ember, ki az Urat féli, és parancsaiban nagy tetszését leli! (Zsolt. 111, 1.) — Mind boldog az, aki féli az Urat, s az ő utain jár! (Zsolt. 127, 1.) — Boldog az ember, ki mindíg istenfélő. (Péld. 28, 14.) — Boldog az ember, kinek megadatott Isten félelme! Aki ahhoz ragaszkodik, van-e párja annak? (Sir. 25, 15.) — Boldog annak lelke, ki az Urat féli! (Sir. 34, 17.)

5. Boldogok, kik nem állnak a bűnösök útján: Boldog ember, ki el nem indul a gonoszok tanácsán, meg nem áll a bűnösöknek útján, és le nem ül a pestis székére, hanem az Úr törvényében leli kedvét, s éjjel-nappal eszében forgatja törvényét! (Zsolt. 1, 1.) — Boldogok, kiknek gonoszsága bocsánatot nyert, és kiknek bűne el van takarva. (Zsolt. 31, 1.) — Boldog az, kinek az Úr nem tudja be vét-

két, s akinek lelkében nincsen csalárdság! (Zsolt. 31, 2.) — Boldogok, kik az igazságot követik, és mindenkor az igazat cselekszik! (Zsolt. 105, 3.) — Boldogok, kiknek útja szeplőtelen, kik az Úr törvénye szerint járnak! Boldogok, kik fürkészik bizonyságait, s őt teljes szívvel keresik! (Zsolt. 118, 1.) — Boldog a férfi, ki nem vétett szája igéjével, kit nem bánt gond bűn miatt! (Sir. 14, 1.) — Boldog az ember, ki a bölcsességgel tölti idejét, és ki annak igaza fölött elmélkedik, és okosan fürkész Isten gondviselése után. (Sir. 14, 22.) — Boldogok, akiknek megbocsáttattak gonoszságaik és elfeledtettek bűneik. (Róm. 4, 7.) — Boldog a férfiú, aki a kísértést kiállja, mert hűnek találtatván, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten az őt szeretőknek megígért. (Jak. 1, 12.)

6. A nyolc boldogság: Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa. Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a földnek. Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak. Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek. Boldogok az irgalmasok, mert majd önekik is irgalmaznak. Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meg fogják látni az Istent. Boldogok a békességesek, mert ők Isten fiainak fognak hivatni. Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudván minden rosszat mondanak rátok énérettem. Örüljetek és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges mennyekben. (Máté 5, 3—11; Lk. 6, 20.) — Ha valamit szenvedtek is az igazságért, boldogok vagytok. (Pét. I 3, 14.) — Ha szidalmaznak titeket Krisztus nevéért, boldogok lesztek. (Pét. I 4, 14.)

JÓ KEDÉLY. Nyugodt kedély a testnek is épség, a szenvedély azonban csontszú. (Péld. 14, 30.) — Az ember kedélye elváltoztatja arcát: hol vidámra, hol meg szomorúra. (Sir. 13, 31.) — A jó kedély jelét, ragyogó arcot nehezen és bajjal találsz. (Sir. 13, 32.) — Nincs gazdagság, mely felér az ép test gazdagságával, és nincsen gyönyör, mely túltesz a derűs kedélyen! (Sir. 30, 16.)

ÖRÖM, ÖRVENDEZÉS. Móka közben is fájhat a szív, s az öröm vége búslakodás lehet. (Péld. 14, 13.) — Vidám szív jót tesz a testnek, a nyomott kedély pedig elszárítja a csontokat. (Péld. 17, 22.) — Ott a bölcsek szíve, hol gyász vagyon, a balgák szíve pedig ott, hol öröm lakozik. (Préd. 7, 5.) — A szívbeli öröm: élet az ember számára és ki nem fogyó szent kincs; meghosszabbítja a vidámság az ember életét. (Sir. 30, 23.) — Én azonban örvendezem az Úrban és vigadozom szabadító Istenemben. (Habak. 3, 18.) — Magasztalja az én lelkem az Urat, és örvendez az én szívem megváltó Istenem felett. (Lk. 1, 46. 47.) — Egyébiránt, testvéreim, örvendezzetek az Úrban. (Filipp. 3, 1.) — Örüljetek az Úrban mindíg, újra mondom, örüljetek. (Filipp. 4, 4.) — Mindíg örvendjetek. (Tessz. I 5, 16.)

BÁNAT. Szívbeli bánat leveri az embert. (Péld. 12, 25.) — A jókedv felderíti az arcot, a szív bánata pedig leveri a lelket. (Péld. 15, 13.) — Mint a moly a ruhának, s a féreg a fának, úgy árt a bánat az ember szívének. (Péld. 25, 20.) — A legfájóbb seb a szív bánata. (Sir. 25, 17.) — Ne add át lelkedet a bánatnak és ne gyötörd maga-

dat gonddal! (Sir. 30, 22.) — Ne add át szívedet a búbánatnak, űzd el azt magadtól, és emlékezzél meg a végről! (Sir. 38, 21.)

FÉLELEM. Az emberektől való félelem tőrbe ejt, ki pedig az Úrban bízik, oltalmat lel. (Péld. 29, 25.) — Van olyan, ki tönkremegy restelkedésből, és oktalan ember kedvéért feláldozza magát; tönkreteszi magát, mert mások személyét tekinti. (Sir. 20, 24.) — Ki vagy te, hogy félj halandó embertől, ember fiától, ki elszárad, mint a fű? (Iz. 51, 12.) — Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom azt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon. (Máté 10, 33.) — Aki szégyenel engemet és az én igéimet ebben a parázna, elfajult és bűnös nemzedékben, az Emberfia is majd szégyenleni fogja azt, mikor eljön Atyjának dicsőségében a szent angyalokkal. (Márk 8, 38; Lk. 9, 29.) — Ne féljetek azoktól, kik megölik a testet, és azután semmi egyebet sem tudnak tenni. (Lk. 12, 4.) — Mindenkit, aki vallomást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is megvallja azt az Isten angyalai előtt. Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadtatik az Isten angyalai előtt. (Lk. 12, 8. 9.) — Nem szégyenlem ugyanis az evangéliumot, mert az Istennek az ereje az mindenkinek. (Róm. 1, 16.) — Ne szégyenkezz hát az Úrról való tanúságtétel miatt, sem én miattam, ki Érte bilincseket hordok, hanem szenvedj velem az evangéliumért az Isten erejének segítségével. (Tim. II 1, 8.)

SZOMORÚSÁG, SIRÁS. Miért vagy szomorú lelkem? Miért háborgatsz engem? (Zsolt. 41, 6.) — Miért kell szomorúan járnom-kelnem, míg sanyargat engem ellenségem? (Zsolt. 41, 10.) — Könyörülj lelkeden . . . és tartsd távol magadtól a szomorúságot! Mert már sokat ölt meg a búsulás. Nincs is haszon belőle! (Sir. 30, 24. 25.) — A szomorúság sietteti a halált, elernyeszti az erőt, s a szívbeli fájdalom lehajlítja a nyakat. (Sir. 38, 19.) — Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak. (Máté 5, 5; Lk. 6, 21.) — Jeruzsálem leányai! ne miattam sírjatok, hanem sírjatok magatok és gyermekeitek felett. (Lk. 23, 28.) — Bizony-bizony mondom nektek, hogy ti majd sírtok és jajgattok, a világ pedig örvendeni fog; ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul. Az asszony midőn szül, szomorúságban vagyon, mert eljött az ő órája, mikor pedig megszülte a gyermeket, már nem emlékszik a szorongatásra örömében, hogy ember született a világra. Ti is most ugyan szomorúságban vagytok, de majd ismét meglátlak titeket, és örvendeni fog szívetek. (Ján. 16, 20—22.) — Most örvendek, nem azért, hogy megszomorodtatok, hanem azért, hogy bűnbánatra szomorodtatok meg. Mert Isten szerint szomorodtatok meg, úgy hogy semmiben se szenvedjetek kárt miattunk. Mert az Isten szerint való szomorúság állhatatos megtérést szerez az üdvösségre; a világ szomorúsága azonban halált szerez. (Kor. II 7, 9. 10.) — Szomorkodik valaki közületek? Imádkozzék. Jó hangulatban van? Énekeljen zsoltárokat. (Jak. 5, 13.)

9. AZ EMBER VALLÁS-ERKÖLCSI ÉLETE

HIVŐK. 1. A Krisztusban való hit eredménye a hívek lelkében: Szentek ivadékai vagyunk. (Tób. 2, 18.) — Istennek szántóföldje vagytok, Istennek épülete vagytok.

(Kor. I 3, 9.) — Mi pedig, testvérek, miként Izsák, az ígéret fiai vagyunk. (Gal. 4, 28.) — Most már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és az Isten házanépe, az apostolok és próféták alapjára rakott épület, melynek szegletköve maga Krisztus Jézus. Benne az egész egybeszerkesztett építmény az Úr szent templomává növekszik. Ti is egybeépültök benne az Istennek lakóhelyévé a Lélekben. (Ef. 2, 19—22.) — Ti is, mint élő kövek épüljetek fel rajta lelki házzá, szent papsággá, lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által . . . Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok, hogy hirdessétek annak erényeit, aki sötétségből hívott titeket az ő csodálatos világosságára, kik valaha nem nép, most pedig Isten népe vagytok; kik azelőtt nem nyertetek irgalmat, most pedig irgalmat nyertetek. (Pét. I 2, 5. 9. 10.) — Lássátok, minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk . . . Szeretteim, most Isten fiai vagyunk, és még nem tűnt ki, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt, amint van. (Ján. I 3, 1. 2.) — Királysággá és papokká tett minket Istennek és Atyjának. (Jel. 1, 6.) — Királysággá és papokká tettél bennünket Istenünknek, és uralkodni fogunk a föld felett. (Jel. 5, 10.)

2. Az első hívők (keresztények) élete: Ők állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában, a kenyértörésnek közösségében és az imádságokban . . . A hívők mind összetartottak és mindenük közös volt. Birtokaikat és javaikat eladták s osztogatták az összesekinek, kinek-kinek szükségéhez mérten. Naponkint egy szívvel-lélekkel időztek a templomban, házanként végezték a kenyérszegést, vigadozással és a szív egyszerűségével vették magukhoz az eledelt, dícsérték az Istent és az egész nép szeretetében állottak. (Csel. 2, 42. 44—47.) — A hívők sokaságának pedig szíve-lelke egy volt s egyikük sem mond vala semmit sem a magáénak a birtokából, hanem mindenük közös vala . . . Nem is volt senki sem szűkölködő közöttük, mert mindazok, kiknek földvagy házbirtokuk volt, eladák, s az eladottaknak árát elhozák és az apostoloknak lábához tették. Mindenegyesnek pedig annyit osztottak ki, amennyire kinek-kinek szüksége volt. (Csel. 4, 32. 34. 35.) — Minden a tietek: akár Pál, akár Apolló, akár Kéfás, akár a világ, akár az élet, akár a halál, akár a jelenvalók, akár a jövendők; mert minden a tietek; ti pedig Krisztuséi vagytok, Krisztus meg az Istené. (Kor. I 3, 22. 23.)

VALLÁSOSAK. Ha pedig valaki vallásosnak tartja magát, nem fékezvén nyelvét, hanem megcsalva önszívét, annak hiábavaló a vallásossága. A tiszta és szeplőtelen vallásosság az Isten és Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő szorongatásukban és magát szeplőtelenül megőrizni e világtól. (Jak. 1, 26. 27.)

BUZGÓK. Buzgalommal buzgólkodtam az Úrért, a Seregek Istenéért. (Kir. III 19, 10. 14.) — Emészt a buzgóság házadért. (Zsolt. 68, 10.) — Buzgóságom elsorvaszt engem, mert elfeledik igéidet ellenségeim. (Zsolt. 118, 139.)

JÁMBOROK. Az Úr „bölcseséget adott a jámboroknak". — (Sir. 43, 37.) — Mindenekelőtt arra kér-

lek tehát, tartassanak könyörgések, imádságok, esedezések s hálaadások minden emberért; . . . hogy békés és csendes életet élhessünk, telve jámborsággal s tisztességgel. (Tim. I 2, 1. 2. — A jámborságban gyakorold magadat. Mert a testi gyakorlás kevés dologra hasznos: a jámborság azonban mindenre hasznos, mert bírja a jelen és a jövendő élet ígéretét. (Tim. I 4, 7. 8.) — A jámborság csakugyan nagy jövedelmi forrás, ha megelégedés kíséri. (Tim. I 6, 6.) — Ó Isten embere . . . igazságra, jámborságra, hitre, szeretetre, béketűrésre, szelídségre törekedjél. (Tim. I 6, 11.) — Akik jámborul akarnak élni Krisztus Jézusban, mindnyájan üldözést fognak szenvedni. (Tim. II 3, 12.) — Megjelent ugyanis Üdvözítő Istenünk kegyelme minden embernek, s arra oktat minket, hogy tagadjuk meg az istentelenséget s a világi vágyat, s éljünk józanul, igazán és jámborul e világon. (Tit. 2, 11.) — Minden gondotokat arra fordítsátok, hogy hitetekkel az erényt, az erénnyel pedig a tudományt, a tudománnyal pedig a mértékletességet, a mértékletességgel pedig a béketűrést, a béketűréssel pedig a jámborságot, a jámborsággal pedig a testvéri szeretetet, a testvéri szeretettel pedig a felebaráti szeretetet szolgáljátok. (Pét. II 1, 5.)

IGAZSÁG SZERINT ÉLŐK. Igazságban szolgáljátok az Urat! (Tób. 14, 10.) — Szereted az igazságot, gyűlölöd a gonoszságot, azért kent föl téged az Isten, a te Istened az öröm olajával, társaid felett. (Zsolt. 44, 8.) — Irgalomban és igazságban leli kedvét az Isten. (Zsolt. 83, 12.) — Az igazság útját választottam, ítéleteidről meg nem feledkezem. (Zsolt. 118, 30.) — Az igazság útján élet vagyon, a tévút pedig halálba vezet. (Péld 12, 28.) — Ki követi az igazságot és irgalmasságot, életet talál, igazságot és hírnevet. (Péld. 21, 21.) — Igazságot vásárolj, — és el ne add! — bölcseséget, fegyelmet és okosságot! (Péld. 23, 23.) — Az igazság ugyanis örök és halhatatlan. (Bölcs. 1, 15.) — Életed árán is tusakodjál az igazságért; mindhalálig küzdj az igazságért, akkor Isten harcba száll érted ellenségeiddel! (Sir. 4, 33.) — Ki Istent féli, jót cselekszik, s aki kitart az igazság mellett, elnyeri azt. Az pedig eléje megy, mint tisztes anya, mint szűz menyasszony fogadja őt; táplálja őt az élet és értelem kenyerével, s itatja az üdvös bölcseség vizével; támaszra talál benne, úgyhogy meg nem inog, megtartja őt és meg nem szégyenül, felmagasztalja őt a társai előtt. Megnyitja száját gyülekezet közepette, betölti őt a bölcseség és értelem lelkével, s a dicsőség ruháját adja reá! Elárasztja örömmel és ujjongással, s örök hírnevet juttat neki. Nem nyerik el azt a balga emberek, az okosak azonban megtalálják: nem látják meg azt az ostoba emberek, mert az távol áll gőgtől és csalárdságtól. A hazug férfiak nem gondolnak vele, az igazmondó férfiak azonban nála találhatók, és sikerben van részük Isten látogatásáig. (Sir. 15, 1—8.) — Akik igazságra oktattak sokakat, tündökölnek örökkönörökké, miként a csillagok. (Dán. 12, 3.) — Csak az igazságot és a békét szeressétek! (Zak. 8, 19.) — Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek. (Máté 5, 6.) — Aki pedig az igazságot teszi, a világosságra megy. (Ján. 3, 21.) — Eljön az óra, és már itt vagyon, mikor igazi imádói lélekben és igazságban fogják imádni az Atyát. (Ján. 4, 23.) — Megismeritek az

igazságot és az igazság szabaddá fog tenni titeket. (Ján. 8, 32.) — Úgy álljatok tehát, hogy derekatokat felövezzétek az igazsággal, s rajtatok legyen az igazság vértje. (Ef. 6, 14.) — Az ifjúkor vágyait kerüld: igazságra, hitre, reményre, szeretetre és békességre törekedjél! (Tim. II 2, 22.) — Azokat, kik ellene szegülnek az igazságnak, szelídséggel feddnie, hátha egyszer töredelmet ad nekik az Isten az igazság megismerésére. (Tim. II 2, 25.) — (Vannak) kik mindíg tanulnak, de az igazság ismeretére soha el nem jutnak . . . elfordítják fülüket az igazságtól, de odaadják magukat a meséknek. (Tim. II 3, 7; 4, 4.) — Ha szántszándékkal vétkezünk, miután az igazság ismeretét megnyertük, már nincs többé áldozat a bűnökért, hanem az ítéletnek valami rettenetes várása és a tűz heve, mely megemészti az ellenszegülőket. (Zsid. 10, 26. 27.) — Az igazság gyümölcse pedig békességben vettetik el a békeszeretők által. (Jak. 3, 18.) — Semmi hazugság nem származik az igazságból. (Ján. I 2, 21.) — Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvel, hanem cselekedettel és igazsággal. Erről ismerjük meg, hogy az igazságból vagyunk és az ő színe előtt megnyugtatjuk szívünket. (Ján. I 3, 18. 19.) — Fiacskáim! senki meg ne csaljon titeket. Aki igazságot cselekszik, az igaz, amint ő is igaz. (Ján. I 3, 7.) — Nincs ennél nagyobb örömöm, mint mikor hallom, hogy fiaim igazságban járnak. (Ján. III 4.)

IGAZSÁGOSAK. A kevés többet ér becsületességgel, mint dús jövedelem igazságtalansággal. (Péld. 16, 8.) — A királyok útálják azokat, kik igaztalant cselekszenek, mert igazságosság teszi a trónt szilárddá. (Péld. 16, 12.) — Ki igazságot teszen, felmagasztaltatik; aki pedig kedves a nagyok előtt, megmenekszik az igaztalanságtól. (Sir. 20, 30.) — Ha az igazságosságot nyomon követed, el is éred, és magadra veheted díszes ruha gyanánt, nála vehetsz lakást, s az oltalmába fogad téged örökre, és erős támaszod leszen a számadás napján. (Sir. 27, 9.) — Amint a föld meghozza növényzetét s amint a kert kisarjasztja magvait, úgy sarjasztja ki majd az Úr Isten az igazságosságot. (Iz. 61, 11.) — Mert mi része van az igazságosságnak a gonoszsággal? Vagy mi társulása a világosságnak a sötétséggel? (Kor. II 6, 14.)

IGAZAK. 1. Az igazak áldják az Urat: Ujjongva zengjetek, igazak, az Úrnak; a jámborokhoz illik a dícséret. (Zsolt. 32, 1.) — Áldják majd nevedet az igazak, és színed előtt laknak a jámborok. (Zsolt. 139, 14.)

2. Megsegíti az Úr az igazakat: Öröklik a földet az igazak, s örökkön-örökké rajta lakoznak. Bölcseséget beszél az igaznak szája, és igazságot szól nyelve. Szívében van Istenének törvénye, s nem ingadozik lépése. (Zsolt. 36, 29—31.) — Megsegíti az Úr az igazakat, oltalmazójuk a szorongatás idején. Megsegíti őket az Úr és megszabadítja, megmenti a bűnösöktől és megsegíti őket. (Zsolt. 36, 39. 40.) — Virul majd az igaz, mint a pálma, gyarapszik, mint a Libanon cédrusa; el vannak ők ültetve az Úr házában, virulnak Istenünk házának udvaraiban. Még késő öregségükben is gyümölcsöt hoznak, és jól érzik magukat, hirdetve, hogy igazságos az Úr, a mi Istenünk, és nincs igazságtalanság benne. (Zsolt. 91, 13—16.) — Az igazak nemzedéke áldott leszen. (Zsolt. 111, 2.) — Örökké emlékezetben marad az

igaz, rossz hírtől nem kell félnie. (Zsolt. 111, 7.) — Az Úr áldása nyugszik az igaz fején. (Péld. 10, 6.) — A becsületes embereket megmenti igazvoltuk. (Péld. 11, 6.) — Az igazak . . . virulnak, mint a friss lomb. (Péld. 11, 28.) — Az igazak gyökere . . . meg nem lazul. (Péld. 12, 3.) — Az igaz, ki tökéletességben jár, boldog gyermekeket hagy maga után. (Péld. 20, 7.) — Az igaz házában kívánatos kincs van és olaj. (Péld. 21, 20.) — Az igazak és a bölcsek, meg cselekedeteik Isten kezében vannak. (Préd. 9, 1.) — Az igazak lelkei . . . Isten kezében vannak, a halál kínja nem éri őket. Úgy látszott a balgák szemében, hogy meghaltak, és távozásukat balsorsnak vélték, és végső romlásnak, hogy elmentek tőlük; ők azonban békességben vannak! Ha kínt szenvedtek is az emberek szemében, reményük halhatatlansággal teljes; kevés fenyítés után nagy javakban van részük, mert Isten próbára tette és magához méltóknak találta őket. Megvizsgálta őket, mint az aranyat a kohóban, s elfogadta őket egészen elégő áldozat gyanánt. Látogatásuk idején pedig az igazak felvillannak, és olyanok, mint a szikra, mely a nádasban tovaharapódzik; ítélkeznek nemzeteken és uralkodnak népeken, s az Úr lesz a királyuk örökké. (Bölcs. 3, 1—8.) — Az igaz azonban, haljon meg bár idő előtt, nyugalomban leszen. (Bölcs. 4, 7.) — Akkor az igazak nagy bátorsággal állnak azok ellen, kik sanyargatták őket és hiábavalónak gondolták fáradságukat. (Bölcs. 5, 1.) — Tőrben vesznek el, kik igazak elestén vigadnak; fájdalom emészti el őket, mielőtt meghalnak. (Sir. 27, 32.) — Az igaz . . . hite által életben marad. (Habak. 2, 4.) — Akkor az igazak fényleni fognak, mint a nap, Atyjuk országában. (Máté 13, 43.)

3. Az igazat, ha gonosszá lett, nem menti meg előbbi igazvolta: Ha az igaz is eltér igazságosságától és istentelenséget cselekszik, akkor akadályt rakok eléje és ő meghal; . . . és nem lesz emlékezete igazságosságának, melyet cselekedett. (Ezek. 3, 20.) — Ha pedig az igaz elfordul igazságától és gonoszságot cselekszik mindamaz útálatosságok szerint, melyeket az istentelen el szokott követni, vajjon élni fog-e? Semmi igazsága sem lészen emlékezetben, melyet cselekedett; hűtlensége miatt, melyet elkövetett, és bűne miatt, mellyel vétkezett, ezek miatt meg fog halni. (Ezek. 18, 24.) — Az igaznak igazvolta nem szabadítja meg őt azon a napon, amelyen vétkezik; . . . és az igaz nem maradhat életben az ő igazvolta miatt azon a napon, amelyen vétkezik. (Ezek. 33, 12.) — Ha mondom is az igaznak, hogy bizton élni fog, de igazvoltában elbizakodva gonoszságot cselekszik, igazvolta teljesen feledésbe megyen és ő meghal elkövetett gonoszsága miatt. (Ezek. 33, 13.) — Az én igazam pedig a hit által élni fog; ha azonban visszahúzódik, nem tetszik az én lelkemnek. (Zsid. 10, 38.) — Ha az igaz is alig üdvözül, az istentelen és bűnös hová lesznek? (Pét. I 4, 18.)

4. Az igazak jellemzése: Az igaz a bűnös házát szemmeltartja, hogy a gonoszokat a rossztól visszatartsa. (Péld. 21, 12.) — Az igaz pedig ügyel útjára. (Péld. 21, 29.) — Essék bár hétszer az igaz, mégis felkel, a gonoszok ellenben elbuknak a bajban. (Péld. 24, 16.) — Az igaznak szíve . . . tudást keres. (Péld. 27, 21.) — Síma az igaznak útja, könnyen járható az igaz ösvénye. (Iz. 26, 7.) Az igaz

pedig a hitből él. (Róm. 1, 17.)

5. Különfélék: Az igaz úton járó, istenfélő embert lenézi az, ki gyalázatos úton halad. (Péld. 14, 2.) — Lábbal felkavart forrás, zavaros kútfő: ilyen az az igaz, ki a gonosz előtt meginog. (Péld. 25, 26.) — Nincs a földön igaz ember, ki jót tenne és ne vétkeznék. (Préd. 7, 21.) — Elvész az igaz, és nincsen senki sem, ki ezt szívére venné; s a jámbor emberek tönkremennek, mert senki sem érti meg, hogy a gonoszság miatt vész el az igaz. (Iz. 57, 1.) — Hogyha nem fogja fölülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába. (Máté 5, 20.) — Aki befogad egy prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri; és aki befogad egy igazat, mint igazat, az igaznak jutalmát nyeri. (Máté 10, 41.) — Igazra nem vonatkozik törvény, hanem csak gonoszokra. (Tim. I 1, 9.)

MEGIGAZULÁS. Nem a törvény hallgatói igazak az Isten előtt, hanem a törvény megtartói nyernek megigazulást. (Róm. 2, 13.) — Mi ugyanis azt tartjuk, hogy az ember hit által igazul meg a törvény cselekedetei nélkül. (Róm. 3, 28.) — Akiket pedig eleve elrendelt, azokat meg is hívta; és akiket meghívott, azokat megigazultakká is tette; akiket pedig megigazultakká tett, azokat meg is dicsőítette. (Róm. 8, 30.) — A hitből való megigazulásról és a törvényről lásd: Róm. 4, 2 sk.; Gal. 2, 21; 3, 24; Filipp. 3, 9.) — Tudjuk, hogy az ember nem a törvény cselekedeteiből igazul meg, hanem Jézus Krisztus hite által, . . . mert a törvény cselekedeteiből egy ember sem igazult meg. (Gal. 2, 16.) — Ábrahám, a mi atyánk, nemde a cselekedetekből igazult meg, feláldozván fiát, Izsákot az oltáron? (Jak. 2, 21.) — Zsid. 3. fejezet.

IGAZAK-GONOSZOK. 1. Az igazak, illetve a gonoszok jellemzése: Az igaz szája élet forrása, a gonoszok szája pedig erőszakot takar. (Péld. 10, 11.) — Az igaz keresménye életre szolgál, a gonosz jövödelme pedig bűnre. (Péld. 10, 16.) — Az igaz nyelve ezüst a javából, a gonoszok elméje pedig semmit sem ér. (Péld. 10, 20.) — Bölcseség sarjad az igaz szájából, a gonoszok nyelve pedig tönkremegy. Az igaznak ajka azt tudja, ami kedves, a gonosz szája pedig azt, ami romlott. (Péld. 10, 31. 32.) — Az igazak gondolatai a helyeset célozzák, a gonoszok terve pedig csalásra irányul. A gonoszok szavai vér után leselkednek, az igazak szája azonban megmenti őket. (Péld. 12, 5. 6.) — Az igaz gyűlöli a hazug beszédet, a gonosz pedig csúfságot mível és restelkedést okoz. (Péld. 13, 5. 6.) — Az igaz szíve megfontolja a feleletet, a gonoszok szája pedig ontja a gazságot. (Péld. 15, 28.) — Az igazságtevés öröm az igaznak, de rémület a gonosztevőknek. (Péld. 21, 15.) — A gonosz férfiú szemtelen arccal jár, az igaz pedig ügyel útjára. (Péld. 21, 29.) — A gonosz menekül, ha nem is üldözi senki sem, az igaz pedig bizton érzi magát, mint a bátor oroszlánkölyök. (Péld. 28, 1.) — Az igaz gondol a szegények jogával, a gonosz pedig nem vesz róla tudomást. (Péld. 29, 7.) — Vérszomjas emberek útálják az ártatlant, az igazak pedig keresik a lelkét. (Péld. 29, 10.) — Az igazak útálják a gonosztevőt, a gonoszok pedig attól irtóznak, ki egyenes úton jár. (Péld. 29, 27.) — Az igaz azonban, ha meghalt, elítéli az életben maradt gonoszokat, s a hamar tökéletessé lett ifjúkor a bűnös hosszú életét. Látják

ugyanis a bölcsnek végét, de nem értik, mit rendelt felőle Isten, és miért helyezte őt az Úr biztonságba. Látják őt és lenézik, az Úr azonban kineveti őket. (Bölcs. 4, 16—18.)

2. Isten az igazakat megjutalmazza, a gonoszokat pedig megbünteti: Összetörik a gonosznak karja, de erőt ad az Úr az igaznak. (Zsolt. 36, 17.) — Kölcsönre szorul majd a bűnös és megfizetni nem tudja, de irgalmasságot gyakorolhat s osztogathat az igaz. (Zsolt. 36, 21.) — Nem engedi az Úr az igaz lelkét éhezni, de elveti a gonoszok kívánságát. (Péld. 10, 3.) — Az Úr áldása nyugszik az igaz fején, a gonoszok száját pedig gonoszság borítja. Az igaz emlékezete áldott, a gonoszok neve pedig elrothad. (Péld. 10, 6. 7.) — A gonoszra eljő, amitől retteg, az igazak pedig azt kapják, amire vágynak. Mint az elvonuló fergeteg, tűnik el a bűnös, az igaz pedig szilárdan áll örökre. (Péld. 10, 24. 25.) — Az igazak reménye boldogság, a gonoszok számítása pedig semmivé válik. (Péld. 10, 28.) — Az igaz meg nem inog sohasem, a gonoszoknak pedig nincs a földön maradásuk. (Péld. 10, 30.) — Az igazakat jámborságuk bizton vezérli, de a csalókat hamisságuk tönkreteszi. (Péld. 11, 3.) — A gonosz ember halála véget vet a reménynek, s a vagyonba vetett bizalom szétfoszlik. Az igaz megmenekszik a szorongatásból, s a gonosz jut a helyére. (Péld. 11, 7. 8.) — A gonosznak nincsen mentsége, az igazak ivadéka azonban megmenekszik. (Péld. 11, 21.) — Az igazak csak jót remélhetnek, a gonoszokra pedig harag vár. (Péld. 11, 23.) — Ha az igaz is megkapja a földön a magáét, mennyivel inkább a gonosz és a bűnös. (Péld. 11, 31.) — Döntsd meg a gonoszokat, és nincsenek többé, az igazak háza azonban szilárd marad. (Péld. 12, 7.) — Nem bántja az igazat, bármi is történjék vele, a gonoszok azonban tele vannak bajjal. (Péld. 12, 21.) — Az igazak világossága vígan lobog, a gonoszok mécsese pedig elalszik. (Péld. 13, 9.) — Az igaz ehetik, míg jól nem lakik, a gonoszok gyomra azonban üres marad. (Péld. 13, 25.) — A gonoszok háza elpusztul, az igazak sátra pedig virul. (Péld. 14, 11.) — A gonoszok meghajolnak majd a jók előtt, s az istentelenek az igazak kapuja előtt. (Péld. 14, 19.) — A bűnös elbukik gonoszságában, az igaz pedig még halálában is bizakodik. (Péld. 14, 32.) — Az igaz háza igen nagy erősség, a gonoszok termésében pedig háborúság vagyon. (Péld. 15, 6.) — Útálja az Úr a gonoszok áldozatait, de kedvét leli az igazak imájában. Útálja az Úr a gonosz útját, de szereti azt, ki az igazság útján jár. (Péld. 15, 8. 9.) — Távol tartja magát az Úr a gonoszoktól, de meghallgatja az igazak imáját. (Péld. 15, 29.) — Essék bár hétszer az igaz, mégis felkel, a gonoszok ellenben elbuknak a bajban. (Péld. 24, 16.) — Ha a gonoszok gyarapodnak, a bűn is erőre kap; az igazak azonban meglátják bukásukat. (Péld. 29, 16.)

3. Különfélék: Az igazak jó sorsának megörül a város, s a gonoszok romlásán nagy az ujjongás. (Péld. 11, 10.) — Ha az igazak ujjonganak, nagy a dicsőség, ha pedig a gonoszok jutnak uralomra, az emberek tönkremennek. (Péld. 28, 12.) — Ha a gonoszok felemelkednek, az emberek elrejtőznek; ha pedig azok tönkremennek, az igazak gyarapodnak. (Péld. 28, 28.) — Örvend a nép, ha az igazak gyarapodnak, de sóhajt a nép, ha gonoszok jutnak uralomra. (Péld. 29, 2.)

JÓK. A jó az Úrtól kegyben részesül, de ki saját gondolataiban bizakodik, istentelenül cselekszik. (Péld. 12, 2.) — A jó ember kezességet vállal társáért; csak az hagyja őt magára, ki elvesztette szégyenérzetét. (Sir. 29, 19.) — A jó ember az ő szívének jó kincséből jót hoz elő, és a gonosz ember gonosz készletéből gonoszat hoz elő. (Lk. 6, 45.)

TÖKÉLETESEK. Mikor pedig kilencvenkilenc esztendős lett (Ábrahám), megjelenék neki az Úr és mondá neki: Én vagyok a mindenható Isten: járj előttem s légy tökéletes. (Móz. I 17, 1.) — Légy tökéletesen és fogyatkozás nélkül az Úrral, a te Isteneddel. (Móz. V 18, 13.) — Legyetek tehát tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes. (Máté 5, 48.) — Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid vagyon, és oszd el a szegényeknek, és kincsed leszen mennyekben, és jer kövess engem. (Máté 19, 21; Márk 10, 21; Lk. 18, 22.) — Ő maga megtett némelyeket apostoloknak, némelyeket pedig prófétáknak, másokat meg evangélistáknak, másokat pedig pásztoroknak és tanítóknak, hogy alkalmassá tegye a szenteket a szolgálat munkájára Krisztus testének kiépítése végett, mígnem mindnyájan eljutunk a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, férfiúi tökéletességre, olyan életkorra, melynek mértéke Krisztus teljessége; hogy ne legyünk már ingatag gyermekek, és ne vessen minket ide-oda a tanítás bármely szélfúvása emberi megtévesztéssel és tévedésbe ejtő álnoksággal. (Ef. 4, 11—14.) — Mert noha ezidőszerint tanítóknak kellene lennetek, ismét arra van szükségtek, hogy valaki titeket tanítson Isten beszédeinek első elemeire, és olyanok lettetek, mint akiknek tej szükséges, nem szilárd eledel. Mert mindaz, aki tejet kap, tapasztalatlan az igazság beszédében, mivel csecsemő; a tökéleteseknek pedig a szilárd eledel való, azoknak, kik a szokás által gyakorolták érzékeiket, hogy megkülönböztessék a jót és a rosszat. (Zsid. 5, 12—14.)

VÁLASZTOTTAK. 1. A kiválasztatás ténye: Csak menj, mert kiválasztott edényem ő nekem, hogy hordozza nevemet a pogányok, a királyok és Izrael fiai előtt. (Az Úr szavai Ananiáshoz Szent Pál megtérésekor. Csel. 9, 15.) — Jelenben is vannak meghagyottak a kegyelemből való kiválasztás alapján. (Róm. 11, 5.) — Kiválasztott minket általa a világ megteremtése előtt, hogy szentek és szeplőtelenek legyünk előtte a szeretetben. Eleve arra rendelt minket, hogy fiainak fogadtassunk Jézus Krisztus által, s így teljesedjék akaratának jóságos szándéka. (Ef. 1, 4. 5.) — Nekünk pedig mindenkor hálát kell adnunk az Istennek értetek, testvérek, kik az Istennek szeretettjei vagytok, azért, mert az Isten kiválasztott titeket első zsengéül az üdvösségre a Lélek megszentelése és az igazság hite által. (Tessz. II 2, 12.) — Nagy házban nemcsak arany- meg ezüstedények vannak, hanem fából s agyagból valók is, éspedig amazok tisztességes, emezek tisztességtelen dolgokra. (Tim. II 2, 20.) — Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok, hogy hirdessétek annak erényeit, aki sötétségből hívott titeket az ő csodálatos világosságára, kik valaha nem nép, most pedig Isten népe vagytok; kik azelőtt nem nyertetek irgalmat, most pedig irgalmat nyertetek. (Pét. 1 2, 9. 10.)

2. A kiválasztás Isten akaratá-

tól függ: Könyörülök azon, akin akarok, s kegyelmes vagyok az iránt, aki iránt nekem tetszik. (Móz. II 33, 19.) — Az emberek is mindnyájan agyagból és földből vannak, melyből Ádám teremtetett. Bölcsesége bőségében mégis különbséget tett közöttük az Úr, és különböző utat jelölt ki nekik: egyeseket közülük megáldott és felmagasztalt, némelyeket megszentelt és magához vont, másokat pedig megátkozott és megalázott és kiirtott helyükről. (Sir. 33, 10. 12.) — Amint az agyag a fazekas kezében vagyon, hogy gyúrja és alakítsa, és kénye-kedve szerint bánik vele: úgy van az ember is Alkotója kezében, ki végzése szerint juttat neki. (Sir. 33, 13.) — Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket. (Ján. 15, 16.) — Atyáink mindnyájan a felhő alatt voltak, és mindnyájan átvonultak a tengeren, és mindnyájan megkeresztteltettek Mózesben, a felhőben és a tengerben, és mindnyájan ugyanazt a szellemi eledelt ették, és mindnyájan ugyanazt a szellemi italt itták . . . De legtöbbjükben nem telt kedve az Istennek, hiszen elhullottak a pusztában. (Kor. I 10, 1—5.) — Nem a cselekedetért, hanem a meghívónak akaratából az mondatott neki: a nagyobbik lesz a kisebbiknek a szolgája, miként írva van: Jákobot szerettem, Ézsaut meg gyűlöltem. Mit szólunk ehhez? Nem igazságtalanság-e ez az Isten részéről? Egyáltalán nem. Hiszen megmondta Mózesnek: könyörülök azon, akin könyörülök, és irgalmazok annak, akinek irgalmazok. Tehát nem azon múlik, aki akar, vagy aki törtet, hanem a könyörülő Istenen. Az Irás ugyanis azt mondja a Fáraónak: Azért támasztottalak téged, hogy megmutassam rajtad hatalmamat, s nevem világszerte dicsőíttessék. Könyörül tehát, akin akar, s megátalkodottá teszi, akit akar. Azt mondod majd nekem erre: Miért dorgál mégis akkor? Hiszen ki állhatna ellen az ő akaratának? Ember! Ki vagy, hogy perbe szállj az Istennel? Vajjon kérdi-e a készítmény formálójától: Miért alkottál engem ilyennek? Nincs-e a fazekasnak hatalma az anyag fölött, hogy ugyanazon anyagból némely edényt díszes célra csináljon, mást dísztelenre? Hát ha az Isten meg akarván mutatni haragját s megismertetni hatalmát, nagy béketűréssel megtűrte a haragnak pusztulásra megérett edényeit, s hogy megismertesse dicsőségének kincseit az irgalmasságnak edényein, kiket előre készített a dicsőségre, . . . amilyenek mi vagyunk, kiket meghívott nemcsak a zsidók, hanem a pogányok közül is?! Amint ezt Ozeásnál mondja: Amelyik nem népem nekem, azt népemnek fogom hívni, és a nem kedveltet kedvesnek, és amelyik nem talált irgalmasságot, azt irgalmasságot elértnek. És akkor leszen: Azon a helyen, ahol az mondatott nekik: Ti nem vagytok népem, — ugyanott az élő Isten fiainak hivatnak. Izaiás pedig fennen hirdeti Izraelről: Ha Izrael fiainak száma annyi is, mint a tenger fövénye, csak a maradék üdvözül. (Róm. 9, 12—27.) — Megmentett s szent hívással meghívott minket, nem a mi cselekedeteink alapján, hanem az ő saját elhatározása s azon kegyelme folytán, amely örök idők előtt adatott nekünk Krisztus Jézusban s most nyilvánvalóvá lett a mi Üdvözítőnknek, Jézus Krisztusnak megjelenése által. (Tim. II 1, 9. 10.)

3. A kiválasztottak száma: Csak hétezer embert hagyok meg magamnak Izraelben, azokat, kiknek térde nem hajolt meg Báál előtt s kiknek ajka nem hódolt

kézcsókkal neki. (Kir. III 19, 18.) — A maradék megtér, Jákob maradéka, mondom, az erős Istenhez. Mert ha a te néped, Izrael, annyi lenne is, mint a tenger fövenye, csak a maradék tér meg belőle; el van határozva a pusztulás, és az áraszt majd igazságot. (Iz. 10, 21—23.) — Úgy leszen ez, mint amikor összegyüjtik az aratás maradékát, és kézzel szedik a kalászt; úgy leszen ez, mint amikor kalászt szednek Ráfáim völgyében: ami megmarad belőle, annyi lesz, mint egy-egy szőllőgerezd, és mint két vagy három bogyó az ág tetején az olajszüret után, vagy négy-öt gyümölcs a legfelső részén, úgymond az Úr, Izrael Istene. (Iz. 17, 5. 6.) — Sokan vannak a hivatalosak, kevesen pedig a választottak. (Máté 20, 16.)

4. Boldogok a választottak: Boldog, akit kiválasztasz és magadhoz fogadsz, ki udvaraidban lakhatik! (Zsolt. 64, 5.) — Választottai kegyben és békességben részesülnek. (Bölcs. 3, 9.)

5. Buzdítás a kiválasztatás biztosítására: Kérlek titeket, én, aki fogoly vagyok az Úrban, éljetek méltó módon ahhoz a hivatáshoz, melyet nyertetek. (Ef. 4, 1.) — Ennekokáért annál inkább legyetek rajta, testvérek, hogy jócselekedetek által biztossá tegyétek hivatástokat és kiválasztatástokat, mert ezeket cselekedvén, soha nem fogtok vétkezni. (Pét. II 1, 10.)

GONOSZOK. 1. A gonoszok jellemzése: Elhatározza magában a gonosz, hogy vétkezik, szeme előtt nincs Isten félelme. Színe előtt álnokul cselekszik, hadd lehessen tapasztalni gyűlöletes gonoszságát. Gonoszság és csalárdság szájának beszéde, tudni sem akar arról, hogy a jót cselekedje. Fekvőhelyén eszét gonoszságon töri, minden nem jó útra rálép, s a rosszat nem gyűlöli. (Zsolt. 35, 1—5.) — Aludni sem tudnak, míg gonoszt nem cselekszenek, kerüli őket az álom, míg valakit meg nem ejtenek; mert eszik a gonoszság kenyerét, és isszák az erőszak borát. (Péld. 4, 16.) — A gonosz lelke kártevés után áhít, és társán meg nem könyörül. (Péld. 21, 10.) — Gonosz emberek nem értik a jogot, akik pedig keresik az Urat, mindent felfognak. (Péld. 28, 5.) — Tévesen vélekedve mondják egymásnak: Rövid az életünk ideje és szomorú, és nincsen orvosság az ember halála ellen, és nincs, kiről tudnák, hogy visszajött az alvilágból. Mert semmiből lettünk és majdan úgy leszünk, mintha nem is lettünk volna, mert csak füst az életlehellet orrunkban, s a gondolat csak szikra szívünk lüktetésére. Ha ez elalszik, testünk hamuvá leszen, a lélek pedig elszáll, mint lenge szellő, s életünk elmúlik, mint a felhő nyoma; eloszlik, mint a köd, melyet a nap sugara elűz, és heve lenyom. Idő multán elfelejtik nevünket is, és senki sem gondol többé tetteinkre. Olyan az életünk, mint az árnyék elvonulása, és végünknek nincsen megismétlése, mert le van pecsételve, és nem tér vissza senki sem. Rajta tehát! Éljünk a jelen javakkal, élvezzük a teremtést sietve, míg fiatalok vagyunk! Töltekezzünk pompás borral és mirrhával, ne menjünk el az évszak virága mellett. Koszorúzzuk magunkat rózsákkal, mielőtt elhervadnának; ne maradjon rét bujálkodásunktól érintetlen! Egyikünk se vonja ki magát tobzódásunkból; mindenütt hagyjuk vígságunk jeleit, mert ez a mi osztályrészünk, ez a mi sorsunk! Nyomjuk el a szegény igazat, ne kíméljük az özvegyet és ne tekintsük a koros aggastyán ősz haját! Erőnk legyen az igazság szabálya, mert ami gyenge, az

haszontalan! Leselkedjünk tehát az igazra, mert alkalmatlan nekünk, és ellenkezik tetteinkkel; törvényszegést hány szemünkre és megszól, hogy vétettünk nevelésünk ellen. Azzal kérkedik, hogy Isten ismerete nála vagyon, és Isten gyermekének mondja magát. Nézeteinknek ő a vádlója; még a látása is terhes nekünk, mert élete másokétól különbözik, és ösvényei egészen különösek! Bohóknak néz ő minket és tartózkodik utainktól, mint a szennytől; de boldognak hirdeti az igazak végét, és azzal dicsekszik, hogy Isten az ő atyja. Lássuk tehát, igazak-e beszédei? Próbáljuk meg, mi lesz majd vele, tudjuk meg, minő lesz a vége! Mert, ha Isten gyermeke az igaz, akkor ő meg is óvja, és kiragadja ellenségei kezéből. Tegyük őt próbára szidalommal, kínzással, hogy megismerjük szelídségét és kipróbáljuk állhatatosságát! Itéljük őt gyalázatos halálra, mert — amint mondja — oltalomban részesül! — Igy gondolják ők, de tévednek, mert gonoszságuk vakká tette őket; nem ismerik Isten titkait, nem reménylik a jámborság bérét, és nem tekintik a szeplőtlen lelkek jutalmát. (Bölcs. 2, 1—22.) — A gonosz ember vér után leselkedik. (Sir. 11, 34.) — Ó bűnös nemzet, gonoszsággal terhelt nép, gonosztevők ivadéka, elvetemült fiak! Elhagyták az Urat, káromolják Izrael Szentjét. (Iz. 1, 4.) — A gonoszok azonban olyanok, mint a háborgó tenger, mely nem tud megnyugodni, és melynek hullámai sarat és iszapot vetnek ki. (Iz. 57, 20.) — Minthogy megnövekszik a gonoszság, sokakban kihűl a szeretet. (Máté 24, 12.)

2. A gonoszok ideiglenes jó dolga: Miért maradnak a gonoszok életben? Miért emelkednek fel és gyarapodnak vagyonban? Ivadékuk megmarad előttük, rokonok és unokák serege van szemük előtt; házuk bizton van és békében, és nincs az Isten vesszeje rajtuk; megháq bikájuk és nem hibázik, tehenük megellik s el nem vetél; kieresztik kicsinyeiket, mint a nyájat és vígan ugrándoznak gyermekeik; kezükben dob és citera, sípszó mellett vigadoznak; jólétben töltik napjaikat s egy pillanat alatt szállnak az alvilágba. Pedig azt mondták Istennek: „Hagyj minket békében, nem vagyunk kíváncsiak utaidra! Ki az a Mindenható, hogy szolgáljunk neki, és mi hasznunk, ha hozzá imádkozunk?" Nemde szerencséjüket kezükben tartják, s ő nem törődik a gonoszok tervével! Ugyan hányszor alszik el a gonoszok mécsese, s éri el őket romlásuk, s ontja ki reájuk haragja fájdalmait? Hányszor járnak úgy, mint a szalmaszál a szél előtt, mint a pernye, melyet elkap a szélvész? Isten az atya büntetését fiai számára tartja fenn? Fizessen csak neki! Hadd érezze! Saját szemével lássa romlását, maga igyék a Mindenható haragpoharából! Mert mi gondja van arra, hogy mi lesz utána házával, mikor hónapjai számát már elvágták! (Jób 21, 7—21.) — Hisz dicsekszik lelke kívánságaival a gonosz, és boldognak mondják az istentelent. (Zsolt. 10, 3.) — Meddig fognak, Uram, a bűnösök, meddig fognak még a bűnösök dicsekedni? (Zsolt. 93, 3.) — Hívságos napjaim folyamán ezeket is láttam: Van igaz ember, ki igazvolta mellett is tönkremegy és van bűnös, ki gonoszsága mellett is sokáig él. (Préd. 7, 16.) — Van még egy hiúság, mely a földön előadódik: vannak igazak, kiket bajok érnek, mintha a gonoszok tetteit cselekednék, és vannak gonoszok, kik biztonságban vannak, mintha

az igazak cselekedetei náluk volnának. Megállapítottam, hogy ez is hiúság! (Préd. 8, 14.) — Neked lesz igazad, Uram, ha vitába szállok veled; mégis perbe szállok veled: Miért sikeres a gonoszok útja? Miért van jó dolga minden törvényszegőnek és gonosztevőnek? Elülteted őket és ők gyökeret vernek, felnőnek és gyümölcsöt hoznak, közel vagy a szájukhoz, de távol a szívüktől! Engem pedig ismersz, Uram, te látod, — hiszen kipróbáltad — hogy szívem veled van. Gyüjtsd össze őket az áldozatra, mint a nyájat, és szenteld meg őket a megölés napjára! (Jer. 12, 1—3.)

3. A gonoszok nem maradnak büntetlenül: Éhséget és ínséget bocsát az Úr reád s átkot minden dolgodra, amelyet művelsz, míg csak el nem tipor s hamarosan el nem veszít felette gonosz cselekedeteid miatt, amelyekkel elhagytál engem. (Móz. V 28, 20.) — Inkább úgy láttam kik gonoszságot szántanak és fájdalmat vetnek, azt aratnak is; tönkre teszi őket Isten lehellete, elemészti haragjának vihara. (Jób 4, 8. 9.) — Akik gyűlölnek téged, szégyenbe öltöznek s a gonoszok sátra nem lesz állandó. (Jób 8, 22.) — A gonoszok szemei azonban elepednek, és menedékük elvész tőlük; a reményük pedig olyasvalami, amitől a lélek undorodik. (Jób 11, 20.) — A gonosz egész életében kevélykedik, de zsarnoksága éveinek száma bizonytalan. Félelmes hang cseng mindíg fülében, és békesség idején is folyton ármányt gyanít. Nem mer a sötétből a világosságra jönni, mindenhol kardot sejt. Mikor elmegy kenyeret keresni, tudja, hogy a sötétség napja kezénél vagyon. Aggasztja a szükség és bekeríti a szorongás, úgy mint a királyt, ki csatára készül, mert kinyujtja kezét Isten ellen és dacol a Mindenhatóval; rohamra megy ellene merev nyakkal, domború pajzsok tömött sorával. Kövérség födi arcát és háj lóg le ágyékáról; és letelepedett elpusztult városokban, elhagyott házakban, melyeket rombadőlésre ítéltek. (Jób 15, 20—28.) — Nem marad gazdag és vagyona nem marad állandó, nem ver gyökeret a földben. Nem menekszik meg a sötétségből; hajtásait láng perzseli, s elenyészik szája lehelletétől. Ne higgye hiába, tévedéstől megejtve, hogy valami áron meg lehet őt váltani; mielőtt napjai betelnének, tönkremegy, és keze elszárad. Olyan, mint a szőlőtő, mely lehullatja éretlen bogyóit, mint az olajfa, mely elhányja virágát. (Jób 15, 29—33.) — Nemde kialszik a gonosznak világossága, és nem fénylik a tüzének lángja. Sátrában a fény elsötétül, s elalszik a mécses felette. Erőteljes lépései elernyednek, és fondorlata földre teríti; hálóba akad lábával, verem fonadéka fölött járkál; lábát csapda fogja és hurok szorítja; tőr van elrejtve számára a földön, és kelepce vár reá az ösvényen; mindenünnen rémség ijeszti és fonja be lábát. Erejét éhség fogyasztja és bordáit koplalás emészti. Elsorvasztja bőre szépségét s elemészti tagjait a halál elsőszülötte; kiragadja őt sátrából, melyben bizakodott, és elküldi az iszonyat királyához. Sátrában annak társai laknak, ki nincsen, és ként szórnak lakóhelye fölé. Alul elszáradnak gyökerei, fölül pedig eltapossák termését. Elvész emléke a föld színéről, nem említik nevét az utcákon; a világosságból a sötétbe taszítja, és elüldözi a föld kerekségéről. Nem marad népe közt sem fia, sem sarja, és szállásán nincsenek hátrahagyottak. Ítélete napjától megrémülnek a nyugatiak, és iszonyat

szállja meg a kelet lakóit. (Jób 18, 5—20.) — Tudom azt, hogy régtől fogva, mióta az ember a földre helyeztetett, az istentelenek ujjongása rövid, s a gonosznak öröme csak egy pillanat. (Jób 20, 4. 5.) — Nemde a romlás a bűnös számára vagyon, s a balsors a gonosztevő részére! (Jób 31, 3.) — Boldog ember, ki el nem indul a gonoszok tanácsán, meg nem áll a bűnösöknek útján, és le nem ül a pestis székére. (Zsolt. 1, 1.) — Nem így járnak a gonoszok, nem így, hanem úgy, miként a por, melyet a föld színéről a szél elsodor. Ezért meg nem állanak ítéletkor a gonoszok, sem az igazak gyülekezetében a vétkesek, mert az Úr az igazak útját ismeri; de elvész az istentelenek ösvénye. (Zsolt. 1, 4—6.) — Saját keze művein fennakadt a gonosz. (Zsolt. 9, 17.) — Büntetés vár a gonoszokra, kipusztul az istentelenek magva. (Zsolt. 36, 28.) — Láttam az istentelent felette hatalmasan, mint a Libanon cédrusát, magasan; ... de egy szálig elvesznek a gonoszok, kipusztul az istentelenek ivadéka. (Zsolt. 36, 35. 38.) — A te ellenségeid elvesznek, és szétszóródnak mind, kik gonoszat tesznek. (Zsolt. 91, 10.) — A gonoszok elvesznek a földről. (Péld. 2, 22.) — A gonoszok útja sötétség, nem tudják, hogy mibe botlanak. (Péld. 4, 19.) — A gonoszok évei ... megrövidülnek. (Péld. 10, 27.) — A gonosznak nincsen mentsége. (Péld. 11, 21.) — A gonoszok meghajolnak majd a jók előtt, s az istentelenek az igazak kapuja előtt. (Péld. 14, 19.) — Nem lesz jó sora a gonosznak, és napjai nem hosszabbodnak meg, hanem mint az árnyék, úgy múlnak el azok, kik az Úr színétől nem félnek. (Préd. 8, 13.) — A gonoszok pedig gondolataik szerint bűnhődnek, mivel lenézték az igazat és eltávoztak az Úrtól. (Bölcs. 3, 10.) — Nincsen haszon az istentelenek népes gyermekrajában, s a fattyúhajtás nem bocsátja mélyre gyökerét, és nem tesz szert szilárd alapra. (Bölcs. 4, 3.) — Becstelen hullává lesznek, és gyalázatban lesz részük a holtak közt örökre, mert ő letaszítja az ilyen gőgösöket úgy, hogy meg se mukkannak, és ledönti őket alapjukról; végső pusztulásra jutnak és nyögnek, emlékük pedig elenyészik. Remegve jönnek elő, mikor bűneiket számonkérik, és törvényszegéseik vádlókként lépnek fel ellenük. (Bölcs. 4, 19. 20.) — Jaj nektek, kik a hazugság köteleivel húzzátok a gonoszságot, és mint a szekérkötél a bűnt. (Iz. 5, 18.) — Nincs békéjük az istenteleneknek, úgymond az Úr Isten. (Iz. 57, 21.) — Tengonoszságodból fakad, hogy oly fájdalom érinti szívedet! (Jer. 4, 18.) — Ellenséges csapással sujtottalak, kegyetlen fenyítéssel: mert sok a gonoszságod, súlyosak bűneid. (Jer. 30, 14.) — Kinőtt a gonoszság az istentelenség vesszejévé! Semmi sem marad meg belőlük, sem a népből, sem örömkiáltásukból, és nem leszen semmi nyugalmuk sem. (Ezek. 7, 11.) — Gonoszságaink és vétkeink reánk nehezednek és bennük elsenyvedünk; hogyan maradhatnánk tehát életben? (Ezek. 33, 10.) — Ám ti istentelenséget vetettetek, gonoszságot arattatok: egyétek tehát a hazugság gyümölcsét! (Oz. 10, 13.) — Bizony, íme eljön majd az a nap, lángolva, mint a kemence, és minden kevély és minden gonosztevő olyan lesz, mint a tarló, és az eljövendő nap lángra lobbantja őket, úgymond a seregek Ura, és nem hagy rajtuk sem gyökeret, sem hajtást. Nektek azonban, kik nevemet félitek, felkel az igazság napja, mely gyógyulást hoz szárnyain; kimentek és ugrándoztok, mint a csor-

da fiatal borjai; és összetapossátok a gonoszokat, és ők olyanok lesznek a lábatok talpa alatt, mint a hamu, azon a napon, amelyen majd én cselekvéshez látok, úgymond a seregek Ura. (Malak. 4, 1—3.) — Hiszen az Isten haragja megnyilvánul az égből azoknak az embereknek minden gonoszsága és igazságtalansága fölött, akik lefogva tartják az isteni igazságot igazságtalansággal. (Róm. 1, 18.) — Mivel ámbár megismerték az Istent, nem dicsőítették őt, mint Istent, és nem adtak hálát neki, hanem üresek lettek gondolataikban, és sötétség borult oktalan szívükre. (Róm. 1, 21. 22.) — Gyötrelem és szorongatás minden emberi léleknek, ki gonoszat cselekszik. (Róm. 2, 9.)

4. Fordulj el a gonosztól! Ne műveljetek gonoszat! (Zsolt. 74, 5.) — Ne gyönyörködjél a gonoszok ösvényein, és ne tessék neked a rosszak útja! Fuss tőle és ne járj rajta, kerüld és hagyd el azt. (Péld. 4, 14—15.) — Gonosz embereket ne nézz irígy szemmel, és ne kívánkozzál közéjük, mert szívük erőszakot tervez s ajkuk csalárdságot beszél. (Péld. 24, 1. 2.) — Fiam! Ne vess gonosz magot igaztalan barázdába, akkor nem aratod azt hétszeresen! (Sir. 7, 3.) — Óvjátok magatokat minden gonosztól! (Sir. 17, 11.) — Aki az életet akarja szeretni és jó napokat látni . . . forduljon el a gonosztól és cselekedjék jót! (Pét. I 3, 10. 11.)

5. Isten gyűlöli a gonoszt: Bizony, Istenem, te a gonoszságot nem kedveled, gonosz ember nem maradhat meg melletted, nem állhatnak meg szemed előtt a hamisak. Gyűlölöd valamennyi gonosztevőt. (Zsolt. 5, 5—7.) — Gyűlölöm a gonoszok társaságát. (Zsolt. 25, 5.) — Gyűlölöd azokat, kik üres hiúságok után futnak! (Zsolt. 30, 7.) — Gyűlölöm, kik gonoszat tesznek. (Zsolt. 100, 3.) — Gyűlölök minden hamis utat. (Zsolt. 118, 128.) — A gonoszságot gyűlölöm és megvetem. (Zsolt. 118, 163.) — Senkinek sem hagyta meg, hogy gonoszul cselekedjék, és senkinek sem engedi meg, hogy vétkezzék. (Sir. 15, 21.)

6. Isten, szabadíts meg a gonosztól! Szűnjék meg az istentelen gonoszsága, és vezéreld az igazat jóra, igazságos Isten, te a szívek és vesék vizsgálója! (Zsolt. 7, 10.) — Minden gonoszságomtól ments ki engem. (Zsolt. 38, 9.) — Ments meg a gonosztevőktől, oltalmazz meg a vérengző emberektől. (Zsolt. 58, 3.) — Oltalmazz meg a gonoszok zsinatjától, a gonosztevők sokaságától. (Zsolt. 63, 3.) — Tartsd távol tőlem a gonoszság útját. (Zsolt. 118, 29.) — Nézd meg, a gonoszság útján vagyok-e? és légy az örök úton vezérem. (Zsolt. 138, 24.) — Ments meg engem, Uram, a gonosz embertől, szabadíts meg az erőszakos férfiútól . . . Óvj meg, Uram, a bűnös kezétől, és ments meg engem a gonosz emberektől, kik lépteimnek gáncsot vetnek. (Zsolt. 139, 2. 5.) — Őrizz meg engem a nekem felállított tőrtől, a gonosztevők kelepcéitől. (Zsolt. 140, 9.)

IGAZTALANOK. Igaztalan nemzedéknek gonosz a vége! (Bölcs. 3, 19.) — Fiam! Ne vess gonosz magot igaztalan barázdába, akkor nem aratod azt hétszeresen. (Sir. 7, 3.) — Az igaztalanok vagyona kiapad, mint a vízfolyás, elmúlik, mint a hatalmas égzengés a záporban. (Sir. 40, 13.)

ISTENTELENEK. Sötétségben némulnak el az istentelenek, mert nem a maga ereje teszi erőssé az embert. (Kir. I 2, 9.) — Ha az

istentelen elér a gonoszság fenekéig, fitymál, de nyomában van a szégyen és a gyalázat! (Péld. 18, 3.) — Egyaránt útálat Isten előtt az istentelen és istentelen alkotása, és készítőjével együtt a mű is bűnhödik. (Bölcs. 14, 9. 10.) — Az istentelenekre azonban mindvégig ránehezedett a könyörtelen harag, mert előre tudta, mit tesznek a jövőben. (Bölcs. 19, 1.) — Hét napig tart a gyász a halottért, a balgáért és istentelenért pedig életük minden napján! (Sir. 22, 13.) — Könnyebb elviselni homok-, só- és vasterhet, mint oktalan, balga, istentelen embert! (Sir. 22, 18.) — Jaj nektek, istentelen férfiak, kik elhagytátok az Úrnak, a Magasságbelinek törvényét! Ha születtetek is, átokra születtetek, és ha meghaltok, átokban lesz részetek. Mind, ami földből való, a földbe tér vissza; ekként a gonoszok is átokból romlásba térnek. Csak testüket siratják az emberek, az istentelenek neve azonban elenyészik. (Sir. 41, 11—14.) — A szentségtelen, üres fecsegéseket ellenben kerüld, mert mindinkább istentelenségre vezetnek. (Tim. II 2, 16.)

ROMLOTTAK. A föld azonban megromlék az Isten előtt és tele lőn gonoszsággal. (Móz. I 6, 11.) — Fényes nappal sötétben botlanak, délben úgy tapogatnak, mint éjjel. (Jób 5, 14.) — Romlottak és útálatosak lettek törekvéseikben, nincs, aki jót cselekednék, nincs egyetlenegy sem! (Zsolt. 13, 1.) — Elfordultak mindannyian, megromlottak valamennyien, nincs, aki jót cselekednék, nincs egyetlenegy sem! (Zsolt. 13, 3; 52, 4.) — Hisz átkozott fajzat voltak kezdettől fogva! (Bölcs. 12, 11.) — Nem érik be azzal, hogy megtévedtek Isten ismeretében, hanem a tudatlanság nagy háborúságában élnek, és mindezt a sok rosszat még béke gyanánt magasztalják. (Bölcs. 14, 22.) — Mivel, ámbár megismerték az Istent, nem dicsőítették őt, mint Istent, és nem adtak hálát neki, hanem üresek lettek gondolataikban, és sötétség borult oktalan szívükre. (Róm. 1, 21.) — Mindnyájan letértek s egyaránt haszontalanok lettek, nincs, aki jót cselekedjék, nincs egyetlenegy sem. (Róm. 3, 12.)

ROSSZAK. 1. Az ember hajlik a rosszra: Mikor aztán látta az Isten, hogy nagy az emberek gonoszsága a földön s hogy szíve minden gondolata mindenkor rosszra irányul, megbánná, hogy embert alkotott a földön. (Móz. I 6, 5. 6.) — Hajlik a rosszra az emberi szív érzése s gondolata ifjúságától fogva. (Móz. I 8, 21.) — Magam sem értem, amit cselekszem. Mert nem cselekszem a jót, amelyet akarok, hanem a rosszat, amelyet gyűlölök, azt teszem. (Róm. 7, 15.)

2. Különfélék: Akik szeretik a rosszat, meg is vénülnek a rosszban. (Sir. 11, 16.) — Minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, sem a rossz fa jó gyümölcsöt nem teremhet. Minden fát, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágnak és tűzre vetnek. (Máté 7, 17—19.) — Uram! úgy-e jó magot vetettél földedbe; honnét vagyon tehát benne konkoly? (Máté 13, 27.)

VILÁGFIAK. 1. A világ és a hívők: Ha a világ gyűlöl benneteket, tudjátok meg, hogy engem előbb gyűlölt nálatok. Ha a világból valók volnátok, a világ szeretné azt, ami övé; de mivelhogy nem vagytok e világból valók, hanem én választottalak ki titeket a világból, azért gyűlöl benneteket a világ. (Ján. 15, 18—19.) — Bizony, bizony mondom nektek,

hogy ti majd sírtok és jajgattok, a világ pedig örvendeni fog; ti majd szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömre fordul. (Ján. 16, 20.) — E világon szorongatástok vagyon; de bízzatok, én legyőztem a világot. (Ján. 16, 33.) — Én őérettük könyörgök: nem a világért könyörgök, hanem azokért, kiket nekem adtál; mert ők tieid . . . Én már nem vagyok e világban, ők meg a világban vannak . . . Most pedig hozzád megyek, és ezeket beszélem a világon, hogy az én örömem bennük teljes legyen. Én a te igédet közöltem velük, és a világ gyűlölte őket, mert nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból. Nem kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Nem e világból valók ők, amint hogy én sem vagyok e világból. (Ján. 17, 9. 11. 13—16.) — Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át értelmeteknek megújításával. (Róm. 12, 2.) — Akik élnek ezzel a világgal, mintha nem élnének; mert elmúlik ennek a világnak alakja. (Kor. I 7, 31.) — Aki Istenért harcol, nem bocsátkozik világi dolgokba, hogy annak tessék, akihez szegődött. (Tim. II 2, 4.) — Ne szeressétek a világot, sem azokat, mik e világban vannak. Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atyának szeretete; mert minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világtól van. És e világ elmúlik és az ő kívánsága. Aki pedig Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké. (Ján. I 2, 15—16.) — Ne csodáljátok, testvérek, ha a világ gyűlöl titeket. (Ján. I 3, 13.) — Ti az Istentől vagytok, fiacskáim, és amazt legyőztétek, mert nagyobb az, aki bennetek van, mint aki a világon van. Ők e világból valók, azért e világról beszélnek és a világ hallgat rájuk. Mi az Istentől vagyunk. Aki ismeri az Istent, hallgat reánk; aki nincs az Istentől, nem hallgat reánk; erről ismerjük meg az igazság Lelkét és a tévelygés lelkét. (Ján. I 4, 4—6.) — Minden, ami Istentől született, meggyőzi a világot; és ez a győzelem, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk. Ki az, aki meggyőzi a világot, mint aki hiszi, hogy Jézus az Isten Fia? (Ján. I 5, 4. 5.) — Tudjuk, hogy Istentől vagyunk és az egész világ gonoszságban fetreng. (Ján. I 5, 19.) — Házasságtörők! nem tudjátok-e, hogy a világgal való barátság ellensége az Istennek? Aki tehát e világnak barátja akar lenni, ellenségévé lesz Istennek. (Jak. 4, 4.)

2. Jézus és a világ: A világban vala, és a világ ő általa lett, és a világ őt meg nem ismeré. (Ján. 1, 10.) — Nem azért küldötte Isten az ő Fiát e világra, hogy ítélje e világot, hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa. (Ján. 3, 17.) — Nem gyűlölhet titeket a világ, engem pedig gyűlöl; mert én bizonyságot teszek felőle, hogy cselekedetei gonoszok. (Ján. 7, 7.) — Most van ítélet e világ fölött; most fog kivettetni e világ fejedelme. (Ján. 12, 31.) — Ha pedig valaki az én igéimet hallja, és meg nem tartja, én nem ítélem meg azt; mert nem jöttem, hogy e világot megítéljem, hanem hogy megmentsem a világot. (Ján. 12, 47.) — Immár nem sokat fogok beszélni veletek; mert jön e világ fejedelme; de énbennem semmije sincsen; hanem hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, és amint meghagyta nekem az Atya, úgy cselekszem. (Ján. 14, 30. 31.) — Én igaz Atyám! a világ téged nem ismert meg. (Ján. 17, 25.)

10. AZ EMBER CSELEKEDETEI

JÓCSELEKEDETEK. 1. Tégy jót, kerüld a rosszat! Fordulj el a rossztól és tégy jót. (Zsolt. 33, 15.) — Kerüld a rosszat, jót cselekedjél, hogy megmaradhass örökkön-örökké. (Zsolt. 36, 27.) — Féld az Istent és kerüld a rosszat. (Péld. 3, 7.) Figyeld, fiam, az idők járását és kerüld a rosszat! (Sir. 4, 23.) — Ne tégy rosszat, akkor téged sem ér semmi rossz. (Sir. 7, 1.) — Tanuljatok jót tenni! Keressétek az igazságot, siessetek segítségére az elnyomottnak; szolgáltassatok igazságot az árvának, védelmezzétek az özvegyet! (Iz. 1, 17.) — A jót keressétek, ne a rosszat, és akkor éltek; és veletek lesz az Úr, a seregek Istene, úgy, amint mondottátok. Gyűlöljétek a rosszat, szeressétek a jót, állítsátok helyre az igazságot a kapuban. (Ám. 5, 14. 15.) — A fejsze már a fák gyökerére tétetett. Azért minden fát, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágnak és tűzre vetnek. (Máté 3, 10; 7, 19; Lk. 3, 9.) — Egy valakinek szőllőjében fügefa volt ültetve; és méne, gyümölcsöt keresvén rajta, de nem találá. Mondá tehát a vincellérnek: Ime három esztendeje, hogy járok, gyümölcsöt keresvén e fügefán, és nem találok; vágd ki azt; minek is foglalja el hiába a földet? (Lk. 13, 6. 7.) — Dicsőség, tisztesség és béke mindenkinek, ki jót cselekszik, elsősorban a zsidónak és a görögnek. (Róm. 2, 10.) — Ne hagyd magad legyőzni a rossztól, te győzd le a rosszat jóval. (Róm. 12, 21.) — Bölcsek legyetek a jóra és együgyűek a rosszra. (Róm. 16, 19.) — Jó dolog mindenkor buzgólkodnotok a jóban, és nemcsak akkor, midőn jelen vagyok köztetek. (Gal. 4, 18.) — A jót cselekedni pedig ne lankadjunk el, mert annakidején majd aratunk, ha nem lankadunk el. Tehát míg időnk van, tegyünk jót mindenkivel, főképen pedig hitfeleinkkel. (Gal. 6, 9. 10.) — Vigyázzatok, hogy senki se fizessen rosszért rosszal, hanem mindenkor szolgáljátok egymás és mindenki javát. (Tessz. I 5, 15.) — Mindent vizsgáljatok meg; ami jó, azt tartsátok meg. (Tessz. I 5, 21.) — Ti pedig, testvérek, ne hagyjatok fel a jócselekedetekkel. (Tessz. II 3, 13.) — E világ gazdagainak hagyd meg . . ., hogy le gyenek jótékonyak, a jócselekedetekben gazdagok. (Tim. I 6, 17. 18.) — Akik hisznek az Istenben, igyekezzenek elöl járni a jócselekedetekben. Ez jó és ez hasznos az emberek számára. (Tit. 3, 8.) Kedvesem! Ne kövesd a rosszat, hanem azt, ami jó. Aki jót cselekszik, az Istenből van; aki rosszat cselekszik, nem látta az Istent. (Ján. III 11.) — Aki . . . tudna jót tenni és nem tesz, az vétkezik. (Jak. 4, 17.) — Ez az Isten akarata, hogy jót cselekedvén elnémítsátok az oktalan emberek tudatlanságát. (Pét. I 2, 15.) — Aki az életet akarja szeretni és jó napokat látni . . . forduljon el a gonosztól és cselekedjék jót . . . És ki árthat nektek, ha a jónak buzgó követői lesztek? (Pét. I 3, 10. 11. 13.)

2. A világosság és sötétség cselekedetei: Az éjtszaka előre haladt, a nappal pedig elközelgett. Vessük el tehát a sötétség cselekedeteit és öltsük magunkra a világosság fegyvereit. Mint nappal, járjunk tisztességesen; nem tobzódásban és részegeskedésben, nem bujálkodásban és kicsapongásban, nem civódásban és versengésben, hanem öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust és ne gondozzátok testeteket a vágyakozásokra. (Róm. 13, 12—14.) — Mert az Isten, aki azt mondotta,

hogy a sötétségből világosság ragyogjon, maga támasztott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán. (Kor. II 4, 6.) — Mert valamikor sötétség voltatok ugyan, most azonban világosság vagytok az Úrban. Úgy éljetek, mint a világosság gyermekei: a világosság gyümölcsei pedig csupa jóság, az igazságosság és az igazság. Keressétek azt, ami az Úrnak tetszik. Ne vegyetek részt a sötétség meddő cselekedeteiben, sőt inkább korholjátok azokat. Még kimondani is szégyen ugyan, amiket azok titokban cselekszenek. Mindenre azonban, ami feddésben részesül, világosság derül, s minden, ami megvilágosodik, világossággá válik. Innen a mondás: Kelj fel alvó, támadj fel halottaidból, és Krisztus meg fog világítani. (Ef. 5, 8—14.) — Mindnyájan a világosság fiai és a nappal fiai vagytok. Nem vagyunk az éjtszakáé, sem a sötétségé. Ne is aludjunk tehát, mint a többiek, hanem legyünk éberek és józanok. (Tessz. I 5, 5. 6.) — Az Isten világosság és nincs benne semmi sötétség. Ha azt mondjuk, hogy közösségben vagyunk vele és sötétségben járunk, hazudunk és nem cselekszünk igazságot. Ha azonban világosságban járunk, amint ő is világosságban van, akkor közösségünk van egymással és Jézus Krisztusnak, az ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől. (Ján. I 1, 5—7.) Új parancsot is írok nektek, ami igaz úgy őreá, mint tireátok vonatkozólag, mert a sötétség elmúlt és az igaz világosság már világít. Aki azt mondja, hogy világosságban van és testvérét gyűlöli, az még most is a sötétségben vagyon. Aki szereti testvérét, az a világosságban marad és botránkozás nincsen benne. Aki azonban gyűlöli testvérét, az a sötétségben van és a sötétségben jár s nem tudja, hová megy, mert a sötétség megvakította szemét. (Ján. I 2, 8—11.) — *A gonoszoknak nem kell a világosság:* A világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot; mivel cselekedeteik gonoszak valának. Mert mindaz, aki gonoszat cselekszik, gyűlöli a világosságot, és nem megy a világosságra, hogy meg ne feddessenek az ő cselekedetei; aki pedig az igazságot teszi, a világosságra megy, hogy nyilvánosságra jöjjenek az ő cselekedetei, mert Istenben műveltettek. (Ján. 3, 19—21.) — *Jézus által jutottunk a világosságra* (Jézus szava Saulhoz): Kelj fel és állj lábadra, mert azért jelentem meg neked, hogy megtegyelek azok szolgájává és tanújává, amiket láttál és amik végett meg fogok neked jelenni. Ezért kiragadlak téged a népből és a pogányok közül, akik közé most küldelek, hogy megnyisd szemüket, s hogy a sötétségből a világosságra és a sátán hatalmából az Istenhez térjenek. (Csel. 26, 16—18.) — Kiragadott minket a sötétség hatalmából s áthelyezett Fiának az országába. (Kol. 1, 13.)

3. Ne fitogtassátok jócselekedeteiteket! Vigyázzatok, hogy igazságtokat ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy lássanak titeket, mert akkor nem leszen jutalmatok Atyátoknál, ki mennyekben vagyon. (Máté 6, 1.) — A farizeusok azok, kik „minden cselekedetüket . . . azért teszik, hogy lássák őket az emberek; mert kiszélesítik imaszíjaikat és megnagyobbítják köntösük bojtjait". (Máté 23, 5.)

4. Istenért tegyétek a jót! Akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjetek. (Kor. I 10,

31.) — Bármit cselekesztek szóval vagy tettel, mindent tegyetek az Úr Jézus Krisztus nevében, és adjatok hálát az Istennek, az Atyának ő általa. (Kol. 3, 17.)

IV. RÉSZ:

UTOLSÓ DOLGOK

HALÁL. 1. Mindenkinek meg kell halnia! Mindnyájan meghalunk s olyanok vagyunk, mint a víz, mely befolyik a földbe s vissza nem tér. (Kir. II 14, 14.) — Tudom, hogy átadsz a halálnak, hol hajlék vagyon minden élő részére. (Jób 30, 23.) — Ki az az élő ember, ki a halált meg nem látná, és lelkét az alvilág kezéből megszabadíthatná? (Zsolt. 88, 49.) — A jövőben egyképen borít mindent a feledés. A bölcs meghal éppúgy, mint a balga! (Préd. 2, 16.) — Az ember vége olyan, mint az állatoké, és mindegyikökre egy sors várakozik: amint az meghal, úgy halnak meg azok is. (Préd. 3, 19.) — Minden egy helyre vándorol, valamennyien porból lettek és a porba térnek vissza. (Préd. 3, 20.) — Nincs az ember hatalmában, hogy visszatartsa éltető lehelletét; nincs a halál napján hatalma. (Préd. 8, 8.) — Visszatér a por a földbe, honnét vétetett, az éltető lehellet pedig visszatér Istenhez, ki adta. (Préd. 12, 7.) — Rövid az életünk ideje és szomorú, és nincsen orvosság az ember halála ellen. (Bölcs. 2, 1.) — Rövidke betegség, az orvos félrevág, s a király, ki ma még van, holnap már halott. (Sir. 10, 12.) — Gondolj arra, hogy a halál el nem marad, hiszen ismered az alvilág törvényét, mert a világ törvénye: Minden bizonnyal meg kell halni! (Sir. 14, 12.) — Minden test elfonnyad, mint a fű, mint a fakadó levél a zöldelő fán: az egyik kihajt, a másik lehull; ilyen a húsból és vérből való nemzedék: az egyik bevégzi, a másik születik. (Sir. 14, 18—19.) — Mind, ami földből való, a földbe tér vissza. (Sir. 41, 13.) — Eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkálkodhatik. (Ján. 9, 4.) — Amint a bűn egy ember által jött be a világba, és a bűn által a halál s így a halál átment minden emberre, mert mindenki vétkezett. (Róm. 5, 12.) — El van határozva, hogy az emberek egyszer meghaljanak. (Zsid. 9, 27.)

2. Készülj a halálra! Gondolj Teremtődre ifjúságod napjain, mielőtt elkövetkeznek a nyomorúságos napok. (Préd. 12, 1.) — Minden dolgodnál gondolj a végedre, akkor sohasem vétkezel többé! (Sir. 7, 40.) — Tégy jót barátoddal még halálod előtt, erődhöz képest nyujtsd ki kezedet és adj a szegénynek! (Sir. 14, 13.) — Ne vond meg magadtól a jó napot, s egy cseppet se mulassz el a kapott jóból! Nemde másnak kell átengedned fáradságod gyümölcsét, és sorsvetésre hagyod, mit szereztél! Adj, és fogadj el, és tedd igazzá lelkedet! (Sir. 14, 14—16.) — Halálod előtt cselekedjél igazságot, mert nem lehet ételt lelni az alvilágban. (Sir. 14, 17.) — Gondolj a végső dolgokra: és szűnj meg gyűlölködni. (Sir. 28, 6.)

3. Ne félj a haláltól! Jobb a jó név az illatos olajnál, s a halál napja a születés napjánál; jobb a gyásznak házába menni, mint a lakoma házába térni, mert az minden embert a közös végre figyelmeztet, s az élő ott megszívleli a jövőt. (Préd. 7, 2. 3.) — Jobb a halál a keserves életnél, s az örök nyugodalom a hosszas betegségnél. (Sir. 30, 17.) — Oh, halál! Be keserű rád gondolni annak, ki békében élvezi javait, a gondtalan embernek, kinek útjai szerencsések mindenben, ki még jóízűen tud enni! Oh, halál! Be kedves a végzésed a nyomorgó embernek, az ereje fogytán levőnek, annak, ki elaggott és kinek minden csak terhére vagyon, ki bizalmatlan és reményevesztett! Ne félj a haláltól, kiszabott végzetedtől. Gondolj azokra, kik előtted voltak és utá-

nad következnek; ez minden élőnek osztályrésze az Úrtól! Miért ócsárolod tehát a Magasságbeli végzését? Legyen bár az évekből tíz vagy száz, sőt ezer: Az alvilágban nincs az életkor miatt szemrehányás. (Sir. 41, 1—7.) — Igy hát, Uram, — (így imádkozott Jónás) — kérlek, vedd el az életemet tőlem, mert jobb nekem a halál, mint az élet. (Jón. 4, 3.)

4. Az igazak halála: Bár halnék meg én az igazak halálával s olyan lenne végem, mint amilyen az övék! (Móz. IV 23, 10. — Az Úr színe előtt drága dolog, hogy meghaljanak a jámborok. (Zsolt. 115, 15.) — Az igazak lelkei . . . Isten kezében vannak, a halál kínja nem éri őket. (Bölcs. 3, 1.) — Az igaz azonban haljon meg bár idő előtt, nyugalomban leszen. (Bölcs. 4, 7.) — Azokra, akik jámborul húnytak el, igen nagy jutalom vár. (Makk. II 12, 45.) — Számomra az élet Krisztus, a halál nyereség. (Filipp. 1, 21.)

5. A gonoszok halála: Rettentő haláluk lesz a bűnösöknek. (Zsolt. 33, 22.) — Ha lelkük elszáll, a földbe visszatérnek, terveik még aznap mind megsemmisülnek. (Zsolt. 145, 4.) — A gonosz ember halála véget vet a reménynek, s a vagyonba vetett bizalom szétfoszlik. (Péld. 11, 7.)

6. A halál ideje bizonytalan: Csak egy lépés választ el engem a haláltól. (Kir. I 20, 3.) — Az ember nem tudja végét, hanem mint a halak, melyeket megfog a horog és mint a madarak, melyeket megejt a tőr, úgy kerülnek kelepcébe az emberek a baj idején, mikor az hirtelen reájuk jő. (Préd. 9, 12.)

7. A halál a bűn következménye: Mivel hallgattál feleséged szavára s ettél a fáról, amelyről megparancsoltam, hogy ne egyél . . . arcod verejtékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe, amelyből vétettél, mert por vagy s vissza kell térned a porba. (Móz. I 3, 17. 19.) — Ne maradjon az én lelkem örökké az emberben, mivel test ő. (Móz. I 6, 3.) — Isten nem alkotta a halált és nem leli örömét az élők vesztén. (Bölcs. 1, 13.) — Isten ugyanis halhatatlannak teremtette az embert . . . a halál pedig a sátán irígységéből jött a világba. (Bölcs. 2, 23. 24.) — Aszszonytól jött a bűnnek kezdete és miatta halunk meg mindnyájan. (Sir. 25, 33.)

HALOTTAK. 1. A sírás semmit sem használ a halottnak: Mondák (Dávidnak) szolgái (midőn gyermeke meghalt): Mi dolog ez, amit míveltél? Mikor még élt, bőjtöltél és sírtál a gyermekért, mikor pedig meghalt a gyermek, felkeltél s étkeztél? Ő azt mondá: Mikor még élt, bőjtöltem és sírtam a gyermekért, mert azt mondottam: Ki tudja, hátha nekem ajándékozza őt az Úr s életben marad a gyermek. Most azonban, hogy meghalt, minek bőjtöljek? Visszahívhatom-e még? Sőt, én megyek majd hozzá, de ő nem tér vissza hozzám. (Kir. II 12, 21—23.) — Csak kevéssé sirasd a halottat, hisz nyugovóra tért. (Sir. 22, 11.) — Onts, fiam, könynyeket a halottért, és sirasd, mert nagy veszteség ért téged; takarítsd el testét annak rendje szerint, és ne hanyagold el temetését! Sirasd őt keservesen egy napig, hogy meg ne szóljanak, azután vigasztalódjál meg és ne szomorkodjál; sirasd egy-két napig érdeme szerint a megszólás miatt! Mert a szomorúság sietteti a halált, elernyeszti az erőt, s a szívbéli fájdalom lehajlítja a nyakat. Miután kivitték, vonuljon el a szomorúság is! A nyomorgó élete átok a szívnek. Ne add át szívedet a búbánatnak, űzd el azt magadtól és emlékezzél

meg a végről! El ne feledd, hogy úgy sincs visszatérés, neki már mitsem használsz, magadnak pedig csak ártsz. Elmélkedjél inkább sorsáról, mert tied is olyan leszen: tegnap nekem, máma neked! A halott nyugtával hagyd nyugodni emlékezetét; vigasztalódjál fölötte, mikor lelke már elköltözött. (Sir. 38, 16—24.)

2. A helyes kegyelet: Kedves az ajándék minden élő szemében, de a halottól se tagadd meg a kegyeletet! (Sir. 7, 37.) — (Makkabeusi Júdás) gyüjtést rendezett, és tizenkétezer ezüst drachmát küldött Jeruzsálembe, hogy áldozatot mutassanak be a megholtak bűneiért, mert helyesen és jámborul gondolkodott a feltámadásról. Ha nem remélte volna ugyanis, hogy az elesettek fel fognak támadni, felesleges és hiábavaló dolognak látszott volna imádkozni a halottakért. Tekintetbe vette továbbá azt is, hogy azokra, akik jámborul húnytak el, igen nagy jutalom vár. Szent és üdvös gondolat tehát a halottakért imádkozni, hogy a bűnöktől feloldassanak. (Makk. II 12, 43—46.)

TEMETÉS. Tóbiás naponta bejárta egész nemzetségét, vigasztalta őket és tehetsége szerint kinek-kinek osztogatott javaiból; táplálta az éhezőket, ruhát adott a mezítelenéknek, és gondosan eltemette a megholtakat és legyilkoltakat. (Tób. 1, 19. 20.) — Ha majd magához szólítja az Isten lelkemet, temesd el testemet, légy tisztelettel anyád iránt élte minden napján. (Tób. 4, 3.) — Amikor te könnyek között imádkoztál, és eltemetted a halottakat, sőt még étkezésedet is félbeszakítottad, és napközben ott rejtegetted a holttesteket házadban, éjnek idején pedig eltemetted őket, én az Úr elé vittem imádságodat. (Tób. 12, 12.) — Onts, fiam, könynyeket a halottért, és sirasd, mert nagy veszteség ért téged; takaritsd el testét annak rendje szerint, és ne hanyagold el temetését! (Sir. 38, 16.)

FÖLTÁMADÁS. 1. Van föltámadás: Tudom, hogy Megváltóm él, s a végső napon felkelek a földről; és ismét körülvétetem bőrömmel, és saját testemben látom meg Istenemet, én magam látom meg őt, és önnön szemem nézi őt és nem más! E reményem van eltéve keblemben. (Jób 19, 25. 27.) — Nem hagyod az alvilágban lelkemet, s nem engeded, hogy romlást lásson szented. (Zsolt. 15, 10.) — Hiszem, hogy meglátom az Úr javait az élők földén. (Zsolt. 26, 13.) — Igy szólt az Úr Isten: Ime én megnyitom sírhantjaitokat és kihozlak titeket sírjaitokból, én népem, és bevezetlek titeket Izrael földére. (Ezek. 37, 12.) — Azok közül, kik a föld porában alszanak, sokan felébrednek: némelyek örök életre, mások pedig, hogy örök gyalázatot lássanak. Akkor az értelmesek ragyogni fognak, mint az égboltozat fénye, s akik igazságra oktattak sokat, tündökölnek örökkön-örökké, miként a csillagok. (Dán. 12, 2. 3.) — (Makkabeusi Júdás) gyüjtést rendezett és tizenkétezer ezüst drachmát küldött Jeruzsálembe, hogy áldozatot mutassanak be a megholtak bűneiért, mert helyesen és jámborul gondolkodott a feltámadásról. (Ha nem remélte volna ugyanis, hogy az elesettek fel fognak támadni, felesleges és hiábavaló dolognak látszott volna imádkozni a halottakért.) (Makk. II 12, 43.) — Eljön az óra, és most vagyon, midőn a halottak meghallják az Isten Fia szavát, és akik hallották, élni fognak . . . eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a sírokban van-

nak, meghallják az Isten Fia szavát; és előjönnek, akik jót cselekedtek az élet feltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet feltámadására. (Ján. 5, 25. 28. 29.) — Isten az Urat is feltámasztotta, és minket is fel fog támasztani hatalmával. (Kor. I 6, 14.) Ha . . . Krisztusról az hirdettetik, hogy halottaiból feltámadott, hogyan mondják egyesek közületek, hogy nincsen halottak feltámadása? Mert ha nincsen halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadott fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi tanításunk, hiábavaló a ti hitetek is. Sőt Isten hamis tanúinak is találtatunk, mert bizonyságot tettünk Isten ellen, hogy feltámasztotta Krisztust, kit nem támasztott fel, ha a halottak fel nem támadnak. Mert ha a halottak nem támadtak fel, Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, hiábavaló a ti hitetek; mert akkor még mindíg bűneitekben vagytok, sőt akkor azok is, kik Krisztusban elszenderültek, elvesztek. Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, nyomorultabbak vagyunk minden embernél. Ámde Krisztus feltámadt halottaiból, az elszenderültek zsengéje. Mert amint ember által van a halál, úgy ember által is van a halottak feltámadása; és amint Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban is mindnyájan életre fognak kelni. (Kor. I 15, 12—22.) — Ime titkot mondok nektek: Mindnyájan fel fogunk ugyan támadni, de nem mindnyájan fogunk elváltozni. Hirtelenül, egy szempillantás alatt a végső harsonaszóra; mert megszólal a harsona, és a halottak feltámadnak romolhatatlanságban, és mi elváltozunk. Mert ennek a romlandó testnek romolhatatlanságba kell öltöznie, és ennek a halandó testnek halhatatlanságba kell öltöznie. Midőn pedig ez a halandó test halhatatlanságba öltözött, akkor beteljesedik az ige, mely írva vagyon! Elnyelte a halált a diadal! Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fulánkod? (Kor. I 15, 51—55.) — Amikor Krisztus, a ti életetek megjelenik, akkor majd ti is megjelentek vele együtt a dicsőségben. (Kol. 3, 4.) — Ő újjáalakítja gyarló testünket és hasonlóvá teszi az ő dicsőséges testéhez. (Filipp. 3, 21.) — Nem akarunk titeket, testvérek, tudatlanságban hagyni azokról, akik elaludtak, hogy ne bánkódjatok, mint a többiek, kiknek nincs reménységük. Mert — amiképp hitünk szerint Jézus meghalt és feltámadt: — éppúgy fogja az Isten azokat is elévezetni vele együtt, akik elaludtak Jézusban. Az Úr igéje alapján ezt mondjuk ugyanis nektek, hogy mi, akik élünk és megmaradunk az Úr eljöveteléig, nem előzzük meg azokat, akik elaludtak. Mert maga az Úr parancsszóval, az arkangyal hangja és az Isten harsonájának szava mellett alászáll az égből, és először a Krisztusban megholtak támadnak fel. Azután mi az élők és meghagyottak, velük együtt elragadtatunk felhőkön Krisztus elé a levegőégbe s ekképen mindenkorra az Úrral leszünk. Vigasztaljátok tehát egymást ezekkel az igékkel. (Tessz. I 4, 12—17.) — Még nem tűnt ki, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt, amint van. (Ján. I 3, 2.)

2. Hogyan lesz a feltámadás? Mondhatná valaki: Hogyan támadnak fel a halottak? És milyen testtel jönnek majd elő? Balgatag! Amit vetsz, nem kel életre, hacsak előbb meg nem halt. És akkor, amikor vetsz, nem a leendő testet veted el, hanem a puszta magot,

például búzáét vagy egyébét. Isten pedig testet ád annak, amint akarja, és mindenegyes magnak tulajdon testet. Nem minden test ugyanaz a test, hanem más az embereké és más a barmoké, más a madaraké és más a halaké. És vannak égi testek és földi testek; de más az égiek fényessége és más a földieké. Más a fényessége a napnak, más a fényessége a holdnak és más a fényessége a csillagoknak; egyik csillag is különbözik fényességben a másik csillagtól. Igy van a halottak föltámadása is. Elvettetik romlandóságban, feltámad romolhatatlanságban. Elvettetik nemtelenségben, feltámad dicsőségben. Elvettetik gyöngeségben, feltámad erőben. Elvettetik érzéki test, feltámad szellemi test. Ha van érzéki test, van szellemi test is, amint írva vagyon: Lőn az első ember, Ádám, élő lénnyé; az utolsó Ádám éltető lélekké. De nem az az első, ami szellemi, hanem az, ami érzéki; azután az, ami szellemi. (Kor. I 15, 35—46.)

3. A feltámadtak élete: A feltámadáskor nem házasodnak, sem férjhez nem mennek, hanem olyanok lesznek, mint az Isten angyalai a mennyben. (Máté 22, 30.)

UTOLSÓ ITÉLET. 1. Isten megítéli a népeket: Meg fogja ítélni az Úr a föld határait. (Kir. I 2, 10.) — Megítéli igazsággal a föld kerekségét, kimondja a népek fölött igazságos ítéletét. (Zsolt. 9, 9.) — Jön íme az Isten, a mi Istenünk, és nem hallgat. Tűz lángol fel előtte, hatalmas förgeteg zúg körülötte. Szólítja onnan felülről az eget s a földet, hogy ítélkezzék népe felett. (Zsolt. 49, 3. 4.) — Az Úr . . . eljő megítélni a földet. Megítéli a föld kerekségét igazságosan, a népeket hűsége szerint. (Zsolt. 95, 12. 13.) — Ítéletet tart a nemzetek között, teljessé teszi a romlást, fejeket zúz össze szerteszét a földön. (Zsolt. 109, 6.) — Ő tesz majd ítéletet a nemzetek között, és szolgáltat igazságot számos népnek. (Iz. 2, 4.) — Az Úr feláll az ítéletre; feláll, hogy megítélje a népeket. (Iz. 3, 13. 14.) — Kelj fel, Uram! Ember ne legyen elbizakodott, színed előtt ítéletre kerüljenek a nemzetek. (Zsolt. 9, 20.) — Kelj fel, Isten! Itéld meg a földet, mert a te örökséged minden nemzet. (Zsolt. 81, 8.)

2. Az ítélet ideje: a) közel van: Jajgassatok, mert közel van az Úr napja! (Iz. 13, 6.) — Bizony közel van az Úr napja, és mint pusztulás jő a Hatalmastól! (Jóel 1, 15.) — Fújjátok meg a harsonát Sionban, jajgassatok szent hegyemen, rendüljön meg az ország minden lakója, mert jő az Úr napja, mert közel van! (Jóel 2, 1.) — Közel van az Úr napja. (Szof. 1, 7.) — Még egy kevéssé, az, aki eljövendő, el fog jönni és nem fog késni. (Zsid. 10, 37.) — Ne panaszkodjatok, testvérek, egymás ellen, hogy meg ne ítéltessetek. Ime, a bíró az ajtó előtt áll. (Jak. 5, 9.) — Közel van pedig mindennek a vége. Legyetek tehát okosak és virrasszatok imádságokban. (Pét. I 4, 7.) — Ne pecsételd le ezen könyv jövendölésének igéit, mert az idő közel van. Aki árt, ám ártson tovább is, és aki szennyes, legyen még szennyesebb, de aki igaz, legyen még igazabb és a szent legyen még szentebb. Ime csakhamar eljövök, és jutalmam velem van, hogy megfizessek kinek-kinek az ő cselekedetei szerint. (Jel. 22, 10—12.) — **b) A közelebbi idő mégis bizonytalan:** Azt pedig tudjátok meg, hogy ha tudná a házigazda, mely órában jön a tolvaj, bizonyára ébren volna, és nem engedné házába betörni. Ti is legyetek készen, mert

amely órában nem gondoljátok, eljön az Emberfia. (Lk. 12, 39. 40.) — Vigyázzatok hát magatokra, hogy el ne nehezedjenek szíveitek tobzódásban és részegségben, és az élet gondjai között, és hirtelen meg ne lepjen ama nap. Mert tőr gyanánt fog az lecsapni mindazokra, kik az egész föld színén laknak. Ébren legyetek tehát, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek mindazoktól, amik bekövetkezendők, megmenekülni, és az Emberfia elé állani. (Lk. 21, 34—36.) — (A tanítványok megkérdezték Jézust:) „Uram, vajjon mostanában állítod-e helyre Izrael országát? Ő azonban azt mondá nekik: Nem a ti dolgotok, hogy tudjátok az időket és a pillanatokat, melyeket az Atya önhatalmával megállapított." (Csel. 1, 6. 7.) — Az időről és az óráról azonban, testvérek, szükségtelen írnom nektek. Hiszen magatok igen jól tudjátok, hogy az Úrnak napja úgy jő el, mint éjjel a tolvaj. Éppen amikor azt mondják: Békesség és biztonság, — akkor szakad rájuk hirtelen a veszedelem, mint a fájdalom a viselős asszonyra, és nem menekednek meg. (Tessz. I 5, 1—3.) — Ha pedig nem leszel éber, mint a tolvaj érkezem hozzád, és nem fogod tudni, mely órában érkezem hozzád. (Jel. 3, 3.) — Ime úgy jövök, mint a tolvaj. Boldog az, aki virraszt és őrzi ruháját, hogy meztelenül ne járjon, és ne lássák az ő szégyenét! (Jel. 16, 15.)

3. Az ítélet színhelye: Mert íme azokban a napokban és abban az időben, amikor majd jóra fordítom Júda és Jeruzsálem sorsát, összegyüjtöm az összes nemzeteket és leviszem őket Jósáfát völgyébe, és ott perbe szállok velük népemért és örökségemért, Izraelért: hogy szétszórták a nemzetek között, és szétosztották földemet. (Jóel 3, 1. 2.) — Törjetek elő és jöjjetek el, ti nemzetek mindnyájan köröskörül, és gyüljetek egybe: ott teríti majd le hőseidet az Úr! Keljenek fel, jöjjenek fel a nemzetek Jósáfát völgyébe, mert ott ülök ítéletet köröskörül minden nemzet felett... Népek népek után jelennek meg a Döntés völgyében, mert közel van az Úr napja a Döntés völgyében! (Jóel 3, 11—14.) — Jézust kérdezék tanítványai az ítélet helye felől: „Hol? Uram! Ki mondá nekik: Ahol a test vagyon, oda gyűlnek a sasok is." (Lk. 17, 36. 37.)

4. Az utolsó ítélet előjelei: Ime én elküldöm majd nektek Illés prófétát, mielőtt eljönne az Úrnak nagy és rettenetes napja. (Mal. 4, 5.) — Az egész világon hirdetni fogják az ország ezen evangéliomát, bizonyságul minden népnek; és akkor jön el a vég. (Máté 24, 14.) — Az utolsó napokban veszedelmes idők következnek: az emberek önzők lesznek, kapzsik, kérkedők, kevélyek, káromlók, szüleik iránt engedetlenek, hálátlanok, gonoszak, szeretetlenek, békétlenkedők, rágalmazók, mértéktelenek. (Tim. II 3, 1—3.) — Az utolsó időben gúnyolódók jönnek, kik saját kívánságaik szerint járnak istentelenségben. (Júd. 18.)

5. Az utolsó ítélet kísérő jelenségei: Csodálatos jeleket idézek elő az égen és a földön: vért, tüzet és füstfelhőt; a nap sötétséggé változik, a hold pedig vérré . . . (Jóel 2, 30. 31; Csel. 2, 19—21.) — Akkor az egek nagy robajjal elmúlnak, az elemek a hőségtől elolvadnak, a föld pedig s a rajta levő alkotmányok összeégnek. (Pét. II 3, 10.)

6. Az utolsó ítélet a bosszúállás és harag napja lesz: Ime jő az Úrnak irgalmatlan napja, bosszúval és izzó haraggal telve, hogy pusztasággá tegye a földet, és eltiporja színéről bűnöseit. Bi-

zony, az ég tündöklő csillagai nem árasztják fényüket; elsötétül a felkelő nap, s a hold nem világít fényével. (Iz. 13, 9. 10.) — Jaj! Mert nagy az a nap, és nincs hozzá hasonló! Jákob szorongatásának ideje ez. (Jer. 30, 7.) — Jő a sötétség és a homály napja, a felhő és a vihar napja, mint a hegyekre boruló szürkület . . . (Jóel 2, 2.) — Jaj azoknak, kik óhajtják az Úr napját! Mire lesz nektek az Úr napja? Sötétség az, nem világosság . . . Nemde sötétség az Úr napja, nem pedig világosság, és homály, melyben nincsen fényesség. (Ám. 5, 18. 20.) — Keserves lesz az Úr napjának szava, szorong majd akkor a hős is. Haragnak napja lesz az a nap, szorongatás és szükség napja, veszedelem és nyomorúság napja, sötétség és homály napja, felhő és vihar napja, trombita és harsona napja a megerősített városok ellen és a magas ormok ellen! Szorongást bocsátok akkor majd az emberekre, és járásuk olyan lesz, mint a vakoké, mert vétkeztek az Úr ellen. Vérüket kiöntik, mint a port, és testüket, mint a szemetet. Sem ezüstjük, sem aranyuk nem szabadíthatja meg őket az Úr haragjának napján; bosszújának tüze megemészti az egész földet, bizony hirtelenül véget vet a föld valamennyi lakosának. (Szof. I 14—18.) — Ki tudja elviselni az ő eljövetelének napját, és ki állhat meg a ő láttára? Mert ő olyan, mint az olvasztó tűz, és mint a posztóványolók lúgja. (Mal. 3, 2.) — Bizony, íme eljő majd az a nap lángolva, mint a kemence, és minden kevély és minden gonosztevő olyan lesz, mint a tarló, és az eljövendő nap lángra lobbantja őket, úgymond a seregek Ura, és nem hagy rajtuk sem gyökeret, sem hajtást. (Mal. 4, 1.) — Mert nagy szorongatás lészen akkor, amilyen még nem volt világ kezdetétől mindeddig és nem is lészen. És ha meg nem rövidíttetnének ama napok, egy élő lény sem szabadulna meg; de a választottakért megrövidíttetnek ama napok. (Máté 24, 21—23; Márk 13, 19—20.) — És látám, amint a hatodik pecsétet felnyitotta, és íme nagy földrengés támada, és a nap oly fekete lőn, mint a szőrzsák, és az egész hold olyan lőn, mint a vér; és a csillagok az égről lehullának a földre, amint a fügefa lehullatja éretlen fügéit, midőn nagy szél rázza. És az ég visszahúzódék, mint az összegöngyölt könyv, és minden hegy és sziget kimozdul a helyéből. És a föld királyai és a fejedelmek és a hadvezérek és a gazdagok és az erősek és minden szolga és szabad ember a hegyek barlangjaiba és kősziklái közé rejtőzének, és így szólnak a hegyeknek és a kősziklaknak: Essetek reánk és rejtsetek el minket a trónon ülőnek színe elől és a Bárány haragja elől! Mert elérkezett az ő haragjuknak nagy napja; és ki képes megállani? (Jel. 6, 12—17.) — Azokban a napokban az emberek keresni fogják a halált, de nem találják meg; és vágyódni fognak a halál után, de a halál futni fog előlük. (Jel. 9, 6.)

7. Mindenki megítéltetik: Az igazat is, a bűnöst is megítéli az Isten, mivel mindennek eljő később az ideje. (Préd. 3, 17.) — Mindnyájan odaállunk majd Krisztus ítélőszéke elé . . . mindegyikünk magáról ad majd számot az Istennek. (Róm. 14, 10. 12.) — Mindnyájunknak meg kell jelennünk Krisztus ítélőszéke előtt, hogy kiki elvegye díját, amint jót vagy gonoszat cselekedett testében. (Kor. II 5, 10.)

8. Akkor minden tett kitudódik: Senki sem maradhat rejtve, ki igaztalant beszél; nem kerüli el őt a büntető igazság, mert az istentelennek számot kell adni fondorlataiért, és beszédei híre eljut az Istenhez, hogy gonoszságai elvegyék büntetésüket. (Bölcs. 1, 8. 9.) — Semmi sincs elfedve, ami föl nem fedeződnék, és elrejtve, ami ki nem tudódnék. (Máté 10, 26; Márk 4, 22; Lk. 8, 17; 12, 2.) — Minden hiábavaló szóról, melyet szólnak az emberek, számot fognak adni az ítélet napján. (Máté 12, 36.)

9. Az igazak és gonoszok magatartása az ítéletkor: Akkor az igazak nagy bátorsággal állnak azok ellenébe, kik sanyargatták őket és hiábavalónak gondolták fáradtságukat. Mikor ezt látják, iszonyú félelem háborgatja őket, s elámulnak a nem várt, hirtelen üdvösség miatt. Bánkódva mondják majd egymásnak s elfogódott szívvel sóhajtoznak: „Ezek azok, kiken egykor nevettünk! Kikből csúfot űztünk! Mi ostobák, életüket őrültségnek és végüket dicstelennek véltük. Ime, mint számláltatnak Isten fiai közé, s a szentek között vagyon részük! (Bölcs. 5, 1—5.) — Az ember kevély szeme majd megaláztatik, és meggörnyed a férfias termet; és egyedül az Úr lesz magasztos azon a napon! (Iz. 2, 11.) — Meggörnyed az emberi nagyság, meghajlik a férfias termet, és egyedül az Úr lesz magasztos azon a napon. (Iz. 2, 17.) — Akkor majd meggörnyed az ember, és megaláztatik a férfiú, s a kevélyek lesütik szemüket. (Iz. 5, 15.) — Igy szólnak a hegyekhez: Borítsatok el minket! S a halmokhoz: Omoljatok reánk! (Oz. 10, 8.) — A földön a népek kétségbeesett rettegése (lesz) a tenger zúgása és háborgása miatt, és megdermednek az emberek azok félelmétől és várásától, mik a földkerekségre jövendők . . . Midőn pedig ezek elkezdődnek, egyenesedjetek föl (t. i. az igazak), és emeljétek föl fejeteket, mert közelget a ti válságtok. (Lk. 21, 25. 26. 28.)

10. Az ítélet lefolyása: Trónjára lép a seregek Ura a Sion hegyén, Jeruzsálemben, és megdicsőül véneinek színe előtt. (Iz. 24, 23.) — Eljő az Úr tűzben, szekere olyan lesz, mint a forgószél, hogy kifizesse haragjában bosszúságát és tűz lángjában fenyítését. (Iz. 66, 15.) — Mikor pedig eljövend az Emberfia az ő fölségében, és vele mind az angyalok, akkor ő beül fölségének királyi székébe. És összegyüjtenek eléje minden nemzeteket; és elválasztja őket egymástól, miként a pásztor elválasztja a juhokat a bakoktól. És a juhokat jobbjára állítja, a bakokat pedig bal oldalára. Akkor majd így szól a király azoknak, kik jobbja felől lesznek: Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem és ennem adtatok; szomjúhoztam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok engem, mezítelen és felruháztatok engem, beteg voltam és meglátogattatok engem, fogságban voltam és eljöttetek hozzám. Erre felelik neki az igazak, mondván: Uram! mikor láttunk téged éhezni, és tápláltunk téged? szomjúhozni és italt adtunk neked? mikor láttunk idegenül, hogy befogadtunk volna? vagy meztelenül, hogy felruháztunk volna téged? vagy mikor láttunk téged betegen vagy fogságban, hogy hozzád mentünk volna? És feleletül a király azt mondja nekik: Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek. Akkor így fog szólni azokhoz is, kik bal felől

lesznek: Távozzatok tőlem, átkozottak az örök tűzre, mely az ördögnek készíttetett és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt, idegen voltam és nem fogadtatok be engem, mezítelen és nem ruháztatok engem, beteg és fogságban voltam és nem látogattatok meg engem. Erre azok is felelik neki: Uram! Mikor láttunk téged éhezni vagy szomjúhozni, idegenül vagy mezítelenül, betegen vagy fogságban, és nem szolgáltunk neked? Akkor majd megfelel nekik, mondván: Bizony mondom nektek, amit nem cselekedtetek egynek e legkisebbek közül, nekem sem cselekedtétek. És ezek örök büntetésbe mennek, az igazak pedig örök életbe. (Máté 25, 31—46.) — Láték nagy fehér trónt és a rajta ülőt, akinek tekintetétől menekült a föld és az ég, és helyük nem találtaték. És látám a halottakat, a nagyokat és a kicsinyeket a trón előtt állni; és könyvek nyittatának ki, és más könyv nyittaték ki, mely az élet könyve. És a halottak megítéltetének azok szerint, amik a könyvekbe voltak írva, az ő cselekedeteik szerint. És a tenger visszaadá a halottakat, akik benne voltak; és a halál és az alvilág visszaadák a halottakat, akik náluk voltak, és mindegyik fölött ítélet mondatott az ő cselekedetei szerint. És az alvilág és a halál a tüzes tóba vettetének; ez a második halál. (Jel. 20, 11—14.)

TISZTITÓHELY. *Makkabeusi Júdás áldozatot mutattat be az elesett katonákért.* (Makk. II 12, 43—46. Lásd: Halottak cím alatt, 2. pontban.) — Légy békülékeny ellenfeled iránt idejében, míg az úton vagy vele; nehogy ellenfeled átadjon téged a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak, és tömlöcbe vessenek. Bizony mondom neked, ki nem jössz onnét, míg le nem fizeted az utolsó fillért. (Máté 5, 25. 26; Lk. 12, 58. 59.) — Más alapot senki se vethet azon kívül, mely vettetett, mely Krisztus Jézus. Ha pedig valaki erre az alapra aranyat, ezüstöt, drágakövet, fát, szénát, szalmát épít, kinek-kinek munkája nyilvánvaló lesz; ugyanis az Úr napja megmutatja, mivel az tűzben fog megnyilvánulni, s a tűz majd kipróbálja, hogy kinek-kinek milyen a munkája. Az, akinek munkája, melyet ráépített, megmarad, jutalmat nyer. Az, akinek munkája elég, kárt vall; ő maga ugyan üdvözül, de úgy mint tűz által. (Kor. I 3, 11—15.)

POKOL. Tüzet és férget ad testükbe, hogy égjenek (t. i. a kárhozottak) és kínlódjanak örökké. (Judit 16, 21.) — Becstelen hullává lesznek, és gyalázatban lesz részük a holtak közt örökre. (Bölcs. 4, 19.) — A bűnös testének fenyítéke tűz és féreg. (Sir. 7, 19.) — Férgük meg nem hal és tüzük el nem alszik, és undorító látványul lesznek minden ember számára. (Iz. 66, 24.) — Azok közül, kik a föld porában alszanak, sokan felébrednek: némelyek örök életre, mások pedig, hogy örök gyalázatot lássanak. (Dán. 12, 2.) — Sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról, és letelepednek Ábrahámmal és Izsákkal és Jákobbal a mennyek országában; az ország fiai pedig majd kivettetnek a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása. (Máté 8, 11. 12.) — Az Emberfia elküldi angyalait, és összeszedik országából mind a botrányokat és azokat, kik gonoszságot cselekesznek, és tüzes kemencébe vetik őket; ott leszen sírás és fogak csikorgatása. (Máté 13, 41. 42; 13, 49. 50.) — *A királyi menyegzőről szó-*

ló példabeszédben a király: Megkötözvén kezeit és lábait, vessétek őt a külső sötétségre; ott lészen sírás és fogak csikorgatása. (Máté 22, 13.) — *A tíz talentumról szóló példabeszédben pedig a haszontalan szolgáról:* Vessétek ki a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása. (Máté 25, 30.) — *Az utolsó ítéletkor így fog szólani azokhoz is, kik bal felől lesznek:* Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, mely az ördögnek készíttetett és az ő angyalainak . . . És ezek örök büntetésbe mennek. (Máté 25, 41. 46.) — Ha kezed megbotránkoztat téged, vágd le azt; jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezeddel együtt a gehennába jutnod, a kiolthatatlan tűzre, hol az ő férgük meg nem hal, és tüzük el nem alszik. És ha lábad megbotránkoztat téged, vágd le azt; jobb neked sántán az örök életre bemenned, mintha két lábaddal együtt a gehenna kiolthatatlan tüzére vetnek, hol az ő férgük meg nem hal, és tüzük el nem alszik. Hogyha szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt; jobb neked fél szemmel az Isten országába bemenned, mintha két szemmel a gehenna tüzére vetnek, hol az ő férgük meg nem hal, és tüzük el nem alszik. Mert mindenki tűzzel fog megsózatni, és minden áldozatot sóval fognak megsózni. (Márk 9, 42—48.) — (Krisztusnak) kezében van szórólapátja, és megtisztítja szérűjét, és összegyüjti a búzát csűrébe, a pelyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel. (Lk. 3, 17.) — Mikor már felkelt a családatya, és bezárja az ajtót, és ti kívül állva zörgetni kezdetek az ajtón, mondván: Uram! nyisd ki nekünk; ő majd felelvén mondani fogja nektek: Nem tudom, honnét valók vagytok. Akkor aztán mondogatjátok: Előtted ettünk és ittunk, és a mi utcáinkon tanítottál. Ő pedig azt mondja nektek: Nem ismerlek titeket, honnét valók vagytok; félre tőlem mindnyájan, ti gonosztevők! Ott lészen sírás és fogak csikorgatása, mikor látni fogjátok Ábrahámot, Izsákot és Jákobot és mind a prófétákat az Isten országában, magatokat pedig kitaszítva belőle. (Lk. 13, 25—28.) — Példabeszéd a dúsgazdag emberről és a szegény Lázárról. (Lk. 16, 22—38.) — Majd az Úr Jézus megjelenik az égből, hatalmának angyalaival tűz lángjában s bosszút áll azokon, akik nem ismerik az Istent s nem engedelmeskednek Urunk, Jézus Krisztus evangéliumának. Ezeket a kárhozatban örök büntetéssel sujtja az Úr színe és hatalmának dicsősége, amikor eljő azon a napon, hogy megdicsőíttessék a szenteiben és megcsodáltassék mindazokban, akik hittek. (Tessz. II 1, 7—10.) — Amennyire dicsőítette önmagát és gyönyörűségben volt, annyi gyötrelmet és gyászt adjatok neki . . . Ezért egy napon jönnek reá a csapások, halál, gyász és éhség, és tűz fogja megégetni; mert erős az Isten, aki őt megítéli. (Jel. 18, 7. 8.) — Babilonról szóló ítélet: „Hárfások és zenészek és fuvolások szózata és harsona nem hangzik fel többé benned; és semmiféle művészet mestere sem találtatik többé benned, és malom zörgése nem hallatszik többé benned; és lámpavilág nem fénylik többé benned, és vőlegénynek és menyasszonynak szava nem hangzik fel többé benned." (Jel. 18, 22. 23.) — És tűz szálla le Istentől az égből és megemésztő őket; és az ördög, aki őket elcsábította, a tüzes és kénköves tóba vették, ahol a vadállat és az álpróféta gyötörtetik éjjel-nappal örökkön-örökké. (Jel. 20, 9. 10.) — És az alvilág és a halál a

tüzes tóba vettetének; ez a második halál. És aki nem találtatott beírva az élet könyvébe, a tüzes tóba vetteték. (Jel. 20, 14. 15.) — A gyáváknak pedig és a hitetleneknek és elátkozottaknak és gyilkosoknak és paráznáknak és varázslóknak és bálványimádóknak és minden hazugnak osztályrésze a tűzzel és kénkővel égő tóban leszen; ez a második halál. (Jel. 21, 8.)

MENNYORSZÁG. 1. A mennyország boldogsága: Ne félj, Ábrahám, én vagyok oltalmazód s igen nagy jutalmad. (Móz. I 15, 1.) — Házad dús javaitól megrészegülnek, gyönyörűséged patakjaival itatod őket. (Zsolt. 35, 9.) — Örök vidámság lesz fejük felett; öröm és vidámság lesz részük, és eltűnik a fájdalom s a jajgatás. (Iz. 35, 10.) — Nem éheznek és nem szomjaznak, nem veri őket forróság és nap, mert Aki megkönyörült rajtuk, vezeti őket, és vizek forrásainál megitatja őket. (Iz. 49, 10.) — Örök vidámság leszen fejükön, örömöt és vidámságot érnek, és megfut a fájdalom és sóhaj. (Iz. 51, 11.) — Nem a nap szolgál majd neked továbbra is nappali világossággal, és nem a hold fénye világít majd neked, hanem az Úr lesz neked örök világosságod, és Istened a dicsőséged. A te napod le nem száll többé, s a te holdad meg nem fogyatkozik, mert az Úr lesz neked örök világosságod, és véget érnek gyászod napjai. (Iz. 60, 19. 20.) — Sohasem lehetett hallani, sem fül fel nem fogta, szem nem látta, Isten, rajtad kívül, amit a téged váróknak készítettél! (Iz. 64, 4.) — Örvendeztek és vigadtok majd mindörökké azoknak, amiket majd teremtek; mert íme én Jeruzsálemet vidámsággá teremtem, népét pedig örömmé. (Iz. 65, 18.) — Örüljetek és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges mennyekben. (Máté 5, 12.) — Boldog, aki asztalhoz ülhet az Isten országában. (Lk. 14, 15.) — Ti vagytok, akik kitartottatok velem megpróbáltatásaimban, azért én is rendelem nektek, miként Atyám országot rendelt nekem, hogy egyetek és igyatok asztalomnál az én országomban, és trónokon üljetek, ítélvén Izrael tizenkét nemzetségét. (Lk. 22, 28.) — Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik, nekünk azonban kijelentette Isten az ő Lelke által. (Kor. I 2, 9. 10.) — Ezért vannak Isten trónja előtt, és éjjel-nappal szolgálnak neki templomában; és aki a trónon ül, fölöttük lakozik. Nem éheznek és nem szomjaznak többé, és nem éri őket többé a nap, sem bármiféle forróság, mert a királyi széken trónoló Bárány lesz pásztoruk, és az élet vizeinek forrásaihoz vezeti őket, és Isten letöröl szemükről minden könnyet. (Jel. 7, 15—17.)

2. Bejutás a mennyek országába: Hogyha nem fogja fölülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába. (Máté 5, 20.) — Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen be mennyek országába. (Máté 7, 21.) — Keresztelő János napjaitól fogva pedig mostanig a mennyek országa erőszakot szenved, és az erőszakosok ragadják el azt. (Máté 11, 12.) — Bizony mondom nektek, ha meg nem változtok, és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát megalázza magát, mint ez a kisded, az nagyobb a mennyek or-

országában. (Máté 18, 3. 4.) — Törekedjetek a szűk kapun bemenni, mert mondom nektek, sokan akarnak majd bemenni, de nem tudnak. Mikor már felkelt a családatya, és bezárja az ajtót, és ti kívül állva zörgetni kezdtek az ajtón, mondván: Uram! nyisd ki nekünk; ő majd felelvén mondani fogja nektek: Nem tudom honnét valók vagytok. (Lk. 13, 24. 25.) — A törvény és a próféták Jánosig tartottak; attólfogva az Isten országa hirdettetik, és mindenki erőszakkal törekszik bejutni abba. (Lk. 16, 16.) — Sok viszontagságon át kell bemennünk az Isten országába. (Csel. 14, 21.)

3. Akik nem juthatnak be az Isten országába: Lásd a tíz szűzről, (Máté 25, 1—13.) és a családatyáról (Lk. 13, 24—30.) szóló példabeszédeket. — Vagy nem tudjátok-e, hogy az igazságtalanok nem fogják bírni Isten országát? Ne ejtsétek tévedésbe önmagatokat: sem paráznák, sem bálványimádók, sem házasságtörők, sem elpuhultak, sem férfiakkal paráználkodó férfiak, sem tolvajok, sem fösvények, sem iszákosok, sem átkozódók, sem rablók nem fogják bírni Isten országát! (Kor. I 6, 9. 10.)

4. Új ég és új föld: Mert íme én új egeket és új földet teremtek, s a régieket nem is emlegetik, és nem is jutnak senkinek eszébe. (Iz. 65, 17.) — Mert miként az új egek és az új föld, melyeket majd alkotok, fennmaradnak előttem, úgymond az Úr, úgy marad fönn a ti ivadékotok és a ti nevetek. (Iz. 66, 22.) — Az egek pedig és a föld, melyek most vannak, ugyanazon igével meghagyattak, fenntartva a tűzre az ítéletnek és az istentelen emberek elvesztésének napjára . . . Eljön pedig az Úr napja, mint a tolvaj; akkor az egek nagy robajjal elmúlnak, az elemek a hőségtől elolvadnak, a föld pedig s a rajta levő alkotmányok összeégnek. Ha tehát mindezek el fognak pusztulni, milyeneknek kell lennetek a szent életben és ájtatosságban, kik várjátok és epedve óhajtjátok az Úr napjának eljövetelét, mely által az egek megégve szétfoszlanak és az elemek a tűz hevétől elolvadnak? Mi pedig új egeket és új földet várunk az ő ígérete szerint, melyekben igazság lakozik. Annakokáért, szeretteim, ezeket várván azon legyetek, hogy szeplőtelenül és feddhetetlenül találjon titeket békességben. (Pét. II 3, 7. 10—14.) — És új eget és új földet láték; mert az első ég és az első föld elmúlt, és a tenger nincsen többé. (Jel. 21, 1.)

5. A mennyei Jeruzsálem: És én, János, látám a szent várost, az új Jeruzsálemet Istentől leszállni az égből, mint férjének felékesített menyasszonyt. És nagy szózatot hallék a trón felől, amely mondá: Ime Istennek hajléka az emberekkel; és velük fog lakni, és ők az ő népe lesznek, és maga az Isten önekik „Isten velük" leszen. És az Isten majd letöröl szemükből minden könnyet és halál nem leszen többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem leszen többé, mert az elsők elmúltak. (Jel. 21, 2—4.) — És a városnak nincs szüksége sem a napra, sem a holdra, hogy abban világítsanak, mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány . . . és kapui nem záratnak be egész nap, mert nem leszen ott éjtszaka. (Jel. 21, 23. 25.) — Nem lép be oda semmi megfertőzött vagy undokságot és hazugságot cselekvő, hanem csak azok, akik be vannak írva a Bárány életkönyvébe. (Jel. 21, 27.) — És megmutatá nekem az élet vizének folyóját, mely ragyogó volt, mint a

kristály, és az Istennek s a Báránynak királyi székéből eredt. Utcájának közepén és a folyónak mindkét partján az élet fája vala, mely tizenkét gyümölcsöt terem, mindenegyes hónapban meghozván a maga gyümölcsét; és a fa levelei a nemzetek gyógyulására szolgálnak. És semmi átok sem leszen többé, hanem Istennek és a Báránynak királyi széke leszen abban, és az ő szolgái szolgálnak neki. És látni fogják az ő arcát, és homlokukon lesz az ő neve. És éjtszaka nem leszen többé, és nem szorulnak szövétnek fényére, sem napfényre, mert az Úr, az Isten világosítja meg őket, és uralkodni fognak örökkön-örökké. (Jel. 22, 1—5.)

6. Isten örök nyugalma: Nem ismerik az én utaimat, úgyhogy megesküdtem haragomban: Nem mennek be nyugalmamba! (Zsolt. 94, 11; Zsid. 3, 11.) — Kiknek esküdött . . . meg, hogy nem fognak bemenni az ő nyugalmába, ha nem azoknak, kik hitetlenek voltak? És látjuk, hogy nem mehettek be a hitetlenség miatt. (Zsid. 3, 18. 19.) — Mivel tehát még hátra van az ő nyugalmába való bemenetelnek ígérete, féljünk attól, hogy közületek bárki is későn jöttnek találtassék. Mert nekünk is hírül adatott az úgy, mint azoknak; de nem szolgált javukra a hallott beszéd, mert nem egyesült hittel azokra nézve, amiket hallottak. Mert akkor megyünk be a nyugalomba, ha hiszünk, amint mondotta: Úgyhogy megesküdtem haragomban: Nem fognak bemenni az én nyugalmamba! — tudniillik miután a világ teremtésének művei befejeztettek. Mert egy helyen így szól a hetedik napról: És megnyugovék Isten a hetedik napon minden művétől. És azon a helyen ismét: Nem fognak bemenni az én nyugalmamba! Mivel tehát hátra van, hogy némelyek bemenjenek abba, és amazok, akiknek először hírül adatott, nem mentek be a hitetlenség miatt, ismét meghatároz egy napot: Ma — mondván Dávid által, annyi idő után, mint fentebb mondatott: Ma, ha meghalljátok az ő szavát, ne keményítsétek meg szíveteket. Mert ha Jósue megszerezte volna nekik a nyugalmat, sohasem szólt volna ez után más napról. E szerint a szombati nyugalom Isten népe számára marad fenn. Mert aki bement az ő nyugalmába, maga is megnyugodott az ő műveitől, mint Isten az övéitől. Törekedjünk tehát bemenni abba a nyugalomba, hogy valaki a hitetlenségnek ugyanabba a példájába ne essék. (Zsid. 4, 1—11.)

ÖRÖK ÉLET. Szentek ivadékai vagyunk és azt az életet várjuk, melyet az Isten azoknak juttat, kik sohasem szegik meg iránta való hűségüket. (Tób. 2, 18.) — Mindaz, aki elhagyta házát vagy fivéreit vagy nővéreit vagy atyját vagy anyját vagy feleségét vagy gyermekeit vagy földjeit az én nevemért, százannyit kap, és az örök életet fogja örökölni. (Máté 19, 29.) — (A gonoszok) örök büntetésbe mennek, az igazak pedig örök életbe. (Máté 25, 46.) — Ha ez a mi földi sátorházunk leomlik, van épületünk az Istentől, nem kézzel alkotott, örök házunk az égben. Azért is sóhajtozunk ebben, mert égi hajlékunkat arra felölteni óhajtjuk, hogy azt felöltvén mezítelenéknek ne találtassunk! Mert noha ebben a sátorban vagyunk is, fohászkodunk a teher miatt, mivel nem azt akarjuk, hogy levetkőztessünk, hanem hogy felöltöztessünk, hogy azt, ami halandó, elnyelje az élet. (Kor. II 5, 1—4.) — Lásd még: Jézus „élet" c. alatt a 160. oldalon.

TÁRGYMUTATÓ

A

Adás-vevés 143.
Adó 143.
Ajándék:
  A kegyelem Isten ajándéka 39.
  A bírák ne fogadjanak el ajándékokat 150.
Akaratszabadság 273.
Alamizsna 110.
Alázatosság 277.
Alázatos Jézus 171.
Angyalok 237.
Antikrisztus 223.
Arany 254.
Arc:
  Isten arca 33.
  Emberi arc 261.
Asszony:
  Derék asszony 231.
  Házsártos, haragvó, gonosz aszszony 232.
Atya:
  Isten Atya 10.
  Földi atyák l. Szülők 89.
Áldozat (Istennek) 60.
Áldozás (l. Oltáriszentség) 200.
Állhatatosság 274.
Álomfejtés 72.
Árvák 95.

B

Babona 72.
Balgaság 271.
Barátság 106.
Bánat 284.
Bálványozás 73.
Betegség 254.
Beszéd 262.
Besúgás 149.
Békesség 108.
  Krisztus békéje 183.
Bér (munkabér) 141.
Bérmálás 195.
Bírák (bíráskodás) 150.
Bizalom Isten iránt 55.
Bor 248.
Boldogság 283.
Bolondság 273.
Bosszúálló Isten 27.
Bosszúállás 121.
Bosszúság 118.
Botránkoztatás 114.
Bőjt 252.
Buzgóság 286.
Buzgóság Isten házáért 34.
Bölcseség 267.
Büntető Isten 28.
Bűn 204.
  Isten félelme megóv a bűntől 57.
Bűnnélküli Jézus 171.
Bűnösök 205.
  Nem illik Isten dícsérete a bűnös szájába 63.
  Boldogok, kik nem állnak a bűnösök útján 283.
  A bűnösöktől távol van Isten segítsége 24.
  Jézus a bűnösök barátja 171.
Bűnbocsánat 208.
Bűnbocsánat feltételei 209.
Bűnbocsátó hatalom 211.
Bűnbánat 207.
Bűnhődés 215.

C

Csalás 138.
Csábítás 126.
Cselekedetek (jó cselekedetek) 301.
  Isten megfizet kinek-kinek cselekedetei szerint 26.
Csodák (Jézus csodái) 169.
  Előfeltétel: hit 157.
Csodatevő Isten 17.
Csúfolódás (l. gúnyolódás) 149.

D

Dicséret (mint Isten iránti kötelesség) 61.
Dicséret (emberek dicsérése) 147.
Dicsekvés 279.
Dölyfösség 279.
Dőreség 273.

E

Egészség 247.
Egy Isten 7.
Egyedüli Isten 7.
Egyház 185.
Egyházirend 216.
Egyetértés 109.
Egyszerűség 279.
Elbizakodás 280.
Elmélkedés 64.
Elhagyása Istennek 80.
Előfeltételek a papsághoz 219.
Elválás (házassági) 230.
Ellenségeskedés 119.
Ellenségszeretet 105.
Elégtétel (bűnbocsánat feltétele) 211.
Eljövetele az Úrnak (első) 173.
Második eljövetel 180.
Ember 244.
Emberi élet 245.
Emberi gyarlósággal szemben áll Isten szentsége 17.
Isten akarja, hogy az ember szentté legyen 18.
Ember Isten temploma 35.
Ne bízzatok emberekben 56.
Emberfélelem 285.
Engedelmesség Isten iránt 63.
Engedelmesség a föllebbvalókkal szemben 103.
Jézus engedelmessége 171.
Engedelmesség a szülők iránt (l. Gyermekek c. alatt 2. p.) 92.
Eskű 86.
Esztelenség 273.
Evangélium 182.
Éberség 275.
Éhség 258.
Élet (emberi élet) 245.
Isten maga élet 8.
Jézus élet 160.
Élet keresztje 183.
Étel (eledel) 247.
Isten gondoskodik minden élőlény eledeléről (l. Gondviselés c. alatt) 19.

F

Feddés (testvéri) 115.
Fegyelem 90.
Fejedelem 99.
Felebarát 103.
Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen 152.
Fennhéjázás 280.
Fenyítő Isten 29.
Felfuvalkodás 280.
Féltékeny Isten 29.
Félelem Isten iránt 56.
Boldogok, kik félik az Urat (l. Boldogság c. alatt) 283.
Félelem (emberfélelem) 285.
Féltékenység 230.
Fényűzés (l. Gazdagok c. alatt, 8. pont) 132.
Fiatalok (l. Ifjak c. alatt) 96.
Fogadalom 86.
Fösvénység 136.
Föltámadás, Jézus föltámadása 178.
Általános föltámadás 309.
Fül (hallás, süketség) 261.

G

Gazdagság 130.
Gazdagok 135.
Gondviselő Isten 18.
Gonoszok 294.
A gonoszság útja szemben áll Isten útjaival 36.
A gonoszok reménye 54.
A gonoszok áldozatai útálatosak 61.
A gonoszok halála (Halál c. alatt) 308.
Gög 280.
Gúnyolódás 149.
Gyarlóság (emberi gyarlóság) 244.
Gyengeség (l. Isten mindenható c. a. 4. pont) 17.
Gyermekek 91.
Gyilkosság 122.
Gyónás (l. Bűnbocsánat föltételei c. alatt) 210.
Gyönyörhajhászás 250.
Gyűlölet 120.

H

Halál 307.
Halottak 308.
Áldozat élőkért és holtakért 61.
Halottidézés 72.
Hallás (Fül c. alatt) 261.
Harag 120.
Haragvó Isten 30.
Hazugság 145.
Hála Isten iránt 59.
Hálátlanság 82.
Háza Istennek (Templom) 33.
Házasság 224.
Házasságtörés 226.
Házasságtörés büntetése 229.
Házastársak 225.
Hírnév 147.
Hit Istenben 50.
Hit Jézus Krisztusban 155.
Hitszakadás 83.

Hívők (keresztények) 285.
Jézus hívei 184.
Hízelgés 148.
Hosszantűrő Isten 32.
Hűséges Isten 21.

I

Ifjak 96.
Igazak 288.
Az Úr megőrzi az igazak lelkét 266.
Az igazak halála 308.
Igaz lelkület teszi kedvessé az áldozatot 60.
Igaztalanok 298.
Igazság. Isten igazsága 39.
Igazság szerint élők 287.
Igazságosság. Igazságos Isten 24.
Istené a bosszuállás 27.
Isten az igazakat megjutalmazza, a gonoszokat pedig megbünteti 291.
Igazságos emberek 288.
Igazmondás 145.
Ige. Isten igéje 37.
Jézus igéje, szava 181.
Igéret. Isten megtartja ígéreteit (l. Isten hű c. alatt) 21.
Imádság 64.
Isten háza (templom) 33.
Imádás 70.
Indulatosság 118
Irgalmasság 109.
Irgalmas Isten 30.
Irígység 137.
Isten 7.
Istenkeresés 71.
Istenfélelem 56.
Isten elhagyása 80.
Istentelenség 298.
Ital 248.
Ítélkezés (szeretetlen) 149.
Ítélet. Isten igazságos ítéleteiben 25.
A bírák igazságosan ítélkezzenek 151.
Utolsó ítélet 311.

J

Jámborság 286.
Jézus: Isten 157. — Isten Fia 158. — Valóságos ember 160. — Út, Igazság 160. — Élet 160. — Világosság 161. — Szegletkő 162. — Jó pásztor 163. — Pap 163. — Közvetítő 164. — Közbenjáró 164. — Tanító 164. — Király 165. — Megváltó 167. — Messiás 168. — Szabadító 168. — Üdvözítő 168. — Általános jellemzése 172. — Eljövetele 173. — Testi származása 174. — Édesanyja 174. — Gyermekkora 176. — Szenvedése 176. — Föltámadása 178. — Mennybemenetele 179. — Trónja az Atya jobbján 180. — Második eljövetele 180. — Ítélkezése elevenek és holtak fölött 180.
Jézus legfőbb példakép 114. — A kegyelem Jézus által van 40.
Jó Isten 20.
Jók 292.
Isten a jókat megjutalmazza (l. Isten „jutalmazó" c. alatt) 26.
Isten félelme jóra indít 57.
A jók jutalma békesség 108.
A jók gyülöletesek a gonoszok előtt 120.
Józanság 251.
Jóslás 72.
Jócselekedetek 301.
Jövendölés 72.
Jövevények 94.
Jutalmazó Isten 26.

K

Kamat 143.
Kapzsiság 137.
Káromkodás 85.
Kártérítés 139.
Kedélyesség (jó kedély) 284.
Kegyelem 39.
Keresése Istennek 71.
Kereszt 183.
Keresztség 192.
Keresztények (hívők) 285.
Kezesség 143.
Kevélység 281.
Képmutatás 146.
A képmutatók nem részesülnek jutalomban 27.
Kétnyelvűség 147.
Kétségbeesés 83.
Kibékülés 124.
Kincs 254.
Király 99.
Isten Király 10.
Krisztus Király 165.
Krisztus 155.
Kísértés 202.
Kíváncsiság 266.
Kölcsön 144.
Könyörületesség 110.
Közvetítő Jézus 164.
Kuruzslás 72.

L

Lakoma 249.
Látás (l. Szem c. alatt) 264.
Látogatás 114.

Lelkiismeret 201.
Lélek 265.
  Isten lélek 8.
  Szentlélek 195.
Lopás 139.
Lustaság 142.

M

Magánosság (l. egyetértés) 109.
Mária 174.
Megátalkodottság 214.
Megbocsátás 210.
Megelégedés 136.
Megigazulás 290.
Megismerhető Isten 32.
Megpróbáltatás 255.
Megszólás 148.
Megtérés 211.
Megtartóztatás 252.
Megtorlás 121.
Megújulás 213.
Megváltó 167.
Megvetése a szent dolgoknak 83.
Mennybemenetele Jézusnak 179.
Mennyország 317.
Messiás 168.
Messiási jövendölések 172.
Mértékletesség 251.
Mindenható Isten 15.
Mindenható Jézus 169.
Mindentudó Isten 12.
Mindentudó Jézus 170.
Mindenütt jelenlevő Isten 11.
Mise 199.
Mulatozás 250.
Munka 140.
Munkabér 141.
Munkaszünet 87.
Művei Istennek 35.

N

Nagyravágyás 280.
Nép 97.
Név. Isten neve 84.
  Jézus neve 180.
Nőtlenség (szűzesség) 231.
  Tisztaság 124.
Nyelv 262.
Nyomorúság 257.

O

Okosság 271.
Oktalanság 273.
Ország 99.
Orvos 254.
Orvosságok 254.
Oltáriszentség 198.
Oltalmazó Isten 22.

Ö

Önfertőzés 126.
Önkényeskedés. Isten hatalma nem önkényeskedés 17.
Önmegtagadás 275.
Önmegtartóztatás 252.
Ördögök 240.
Ördöngősök 243.
Öregek 97.
Örökkévaló Isten 11.
  Örökkévaló Jézus 171.
Örök élet 319.
Öröm (örvendezés) 284.
Özvegyek 95.

P

Papság 216.
  Papok kötelességei 217.
  Papi munka jutalma 218.
  Előfeltételek a papsághoz 219.
  Hívek kötelességei a papokkal szemben 220.
  Általános papság 221.
  Rossz papok 221.
  Hűtelen pásztorok 222.
Parancsok 42.
Paráználkodás 126.
  Izrael paráználkodása 129.
Példaadás 114.
Pénz 254.
Pokol 315.
Próféták (hamis próféták) 222.

R

Rágalmazás 148.
Remény Istenben 53.
Restség 142.
Részvét 110.
Részegség 248.
Romlottak 299.
Rosszak 299.
Ruházat 253.

S

Segítő Isten 22.
Sírás 285.
Süketség 261.
Szabadakarat 273.
Szabadító Jézus 168.
Szakadárok (hitszakadás) 83
Szava Istennek 38.
  Jézus szava 181.

Száj 262.
Szegények 133, 135.
Szegénység 133.
Szelídség 278.
Szem. Isten szeme 33.
Ember szeme 264.
Személyválogatás 25.
Szenvedés 258.
Jézus szenvedése 176.
Szent Isten 17.
Szentek 17.
Szent dolgok megvetése 83.
Szentlélek 195.
Szentírás 39.
Szerénység 279.
Szerető Isten 20.
Szeretet Isten iránt 54.
Szeretet. Felebaráti 103.
Ellenségszeretet 105.
Vendégszeretet 113.
Szerető Jézus 172.
Szeretetlen ítélkezés 149.
Szerelem 129.
Szív 265.
Isten ismeri az emberek szívét 13.
Szodomizmus 128.
Szolga 93.
Szolgálat Istennek 72.
Szomorúság 285.
Szorongatás 258.
Szülők 89.
Szűzesség 231.

T

Tanács 116.
Tanítás (Jézusé) 181.
Tanító Jézus 181.
Tanítványok 183.
Tanulékonyság 266.
Tanúk (tanuskodás) 152.
Temetés 309.
Templom 33.
Teremtő Isten 8.
Teremtés (világ teremtése) 243.
Ember teremtése 244.
Teremtmény. Isten színe előtt hallgasson el minden teremtmény 60.
Isten minden alkotása jó 243.
Tervei Istennek 37.
Test 260.
Testi vágyak 125.
Testi sértés 122.
Testvéri feddés 115.
Tétlenkedés 143.
Tisztelet Isten iránt 59.
Tisztaság 124.
Titoktartás 145.
Titokzatos Isten 18.
Tisztítóhely 315.
Torkosság 251.
Tökéletesség 292.
Ha tökéletes akarsz lenni, add el vagyonodat 132.
Tőredelmesség 210.
Törvényei Istennek 42.
Tunyaság 143.
Türelem 117.

U

Utolsó ítélet 311.
Újjászületés 213.
Úr Isten 9.
Útjai Istennek 36.
A gonoszok útja szemben áll Isten útjával 36.
Üdvözítő 168.
Üldözés 259.

V

Vakság. (l. Szem) 264.
Vallásosság 286.
Vágyakozás Isten után 60.
Választottak 292.
Vendégszeretet 113.
Versengés 118.
Vevés 143.
Végítélet 311.
Vérfertőzés 128.
Vigasztalás 118.
Vigasztaló Isten 197.
Világ 243.
Egész világ Istené 9.
A világ teremtéséből Isten hatalma ismerszik meg 16.
Világosság. Isten-világosság 8.
Jézus-világosság 161.
Világfiak 299.
Virrasztás 275.
Visszaesés a bűnbe 214.
Viszálykodás 119.
Vitatkozás 119.

TARTALOMJEGYZÉK

I. RÉSZ.

ISTEN — ISTEN TULAJDONSÁGAI — ISTEN DOLGAI — ISTEN TIZ PARANCSOLATA.

I. FEJEZET.

ISTEN.

1. Hány az Isten?

EGY — — — — — — — — — — — — — — — — 7
EGYEDÜLI — — — — — — — — — — — — — — — 7

2. Mi az Isten?

LÉLEK (ÉLET, EMÉSZTŐ TŰZ, VILÁGOSSÁG) — — — — — — 8
TEREMTŐ. a) Mindent Isten teremtett. b) Miért teremtett? c) Miből teremtett? — — — — — — — — — — — — — 8
Úr. a) Isten Úr. b) Istené az egész világ — — — — — — — 9
KIRÁLY — — — — — — — — — — — — — — — 10
ATYA — — — — — — — — — — — — — — — 10

II. FEJEZET.

ISTEN TULAJDONSÁGAI.

ÖRÖKKÉVALÓ — — — — — — — — — — — — — — 11
MINDENÜTT JELENLÉVŐ. 1. Isten mindenhol van. 2. Nem vonhatja ki magát senki keze alól — — — — — — — — — — — — 11
MINDENTUDÓ. 1. Isten mindent tud. 2. Ismeri önmagát. 3. Ismeri a teremtett dolgokat. 4. Ismeri az emberek ügyét-baját. 5. Ismeri az emberek szívét, gondolatát. 6. Isten mindentudásának nincs határa térbelileg. 7. Isten mindentudásának nincs határa időbelileg. 8. Isten mindentudásának alapja. 9. Isten mindentudásának következménye — — — — — — — — — — — — — 12
MINDENHATÓ. 1. Isten mindent megtehet. 2. Isten hatalmát különösen a teremtésből ismerjük meg. 3. Isten hatalma alól egyetlen teremtmény sem vonhatja ki magát. 4. A gyengéknek is Isten adja az erőt. 5. Isten hatalma nem önkényeskedés — — — — — — 15
CSODATEVŐ — — — — — — — — — — — — — — 17
SZENT. 1. Isten szent. 2. Isten szentségével szemben áll az emberi gyarlóság. 3. Isten akarja, hogy az ember is szentté legyen — — 17
TITOKZATOS — — — — — — — — — — — — — — 18

GONDVISELŐ. 1. Van gondviselés. 2. Isten irányítja az emberek útjait. 3. Isten gondoskodik minden élőlény eledeléről. 4. Hagyatkozz az Úrra és ne aggódjál! — — — — — — — — — — 18
JÓ — — — — — — — — — — — — — — — — — — 20
SZERETŐ — — — — — — — — — — — — — — — 20
HŰ. 1. Isten hű. 2. Megtartja ígéreteit — — — — — — — — 21
SEGITŐ, OLTALMAZÓ. 1. Isten megígérte segítségét és oltalmát. 2. Könyörgés Isten segítő oltalmáért. 3. Bizalom Isten segítségében. 4. Hála Isten segítségéért és oltalmáért. 5. A bűnösöktől távol van a segítség — — — — — — — — — — — — — 22
IGAZSÁGOS. 1. Isten igazságos. 2. Isten igazságos ítéleteiben. 3. Istennél nincs személyválogatás. 4. Isten megfizet kinek-kinek cselekedetei szerint. 5. Könyörgés Isten igazságos közbelépéséért — 24
JUTALMAZÓ. 1. Isten a jókat megjutalmazza. 2. A képmutatók nem részesülnek jutalomban — — — — — — — — — — 26
BOSSZÚÁLLÓ — — — — — — — — — — — — — — 27
BÜNTETŐ — — — — — — — — — — — — — — — 28
FENYITŐ — — — — — — — — — — — — — — — 29
FÉLTÉKENY — — — — — — — — — — — — — — 29
HARAGVÓ — — — — — — — — — — — — — — — 30
IRGALMAS. 1. Nagy az Isten irgalma. 2. Isten irgalmasságának dicsőítése. 3. Könyörgés Isten irgalmáért — — — — — — — — 30
HOSSZANTŰRŐ — — — — — — — — — — — — — — 32
MEGISMERHETŐ — — — — — — — — — — — — — — 32

III. FEJEZET.

ISTEN DOLGAI.

ISTEN ARCA — — — — — — — — — — — — — — — 33
ISTEN SZEME — — — — — — — — — — — — — — — 33
ISTEN HÁZA. (Templom.) 1. A templom Isten háza. 2. A templom imádság háza. 3. Buzgóság Isten házáért. 4. Boldogok, kik Isten házában lakhatnak. 5. Az ember maga Isten temploma — — — — 33
ISTEN MŰVEI. 1. Isten művei nagyok, félelmetesek, csodálatosak, jók. 2. Isten művei kifürkészhetetlenek. 3. Áldjátok az Urat, művei! — 35
ISTEN ÚTJAI. 1. Isten útjai helyesek. 2. Isten, mutasd meg utaidat! 3. Isten útjával szemben áll a gonoszság útja. 4. Az Úr útjain járjunk, ne a gonoszságén. 5. Készítsétek az Úr útját! — — — 36
ISTEN TERVEI — — — — — — — — — — — — — — 37
ISTEN IGÉJE. 1. Mi és milyen Isten igéje? 2. Isten igéje hathatós. 3. Isten igéjének hirdetése. 4. Isten igéjének hallgatása és megtartása. 5. Isten igéjének sorsa az emberi lelkekben — — — — 37
ISTEN SZAVA — — — — — — — — — — — — — — 38
SZENTIRÁS — — — — — — — — — — — — — — — 39
ISTEN IGAZSÁGA — — — — — — — — — — — — — — 39
ISTEN KEGYELME. 1. A kegyelem Isten ajándéka. 2. Isten eljárása a kegyelem ajándékozásában. 3. Isten ingyen adja kegyelmeit. 4. A kegyelem Jézus által van. 5. A kegyelem hatékonysága. 6. Becsüld meg a kegyelmet! 7. Számadás a kegyelemajándékokról 39

ISTEN PARANCSAI, TÖRVÉNYEI. 1. Milyenek? 2. Az Úr szava: Tartsátok meg parancsaimat! 3. Egyéb buzdítások a parancsok teljesítésére. 4. Az elődök példája is buzdítson a parancsok teljesítésére. 5. A parancsok megtartása nem lehetetlen. 6. Isten minden törvénye megtartandó. 7. Az Úr törvényei fölbonthatatlanok. 8. Áldás a parancsok megtartóira. 9. Büntetések a parancsok megszegőire. 10. Isten, mutasd meg parancsolataidat. 11. Ószövetségi törvény, újszövetségi hit. 12. Újszövetségi törvény — — — — — — 42

IV. FEJEZET.

ISTEN TIZ PARANCSOLATA.

I. PARANCS: ÉN VAGYOK A TE URAD ISTENED: URADAT ISTENEDET IMÁDJAD ÉS CSAK NEKI SZOLGÁLJ!

1. Kötelességek az I. paranccsal kapcsolatban.

HIT. 1. Különfélék. 2. Buzdítások hitre. 3. Könyörgés a hit kegyelméért. 4. A hit hősies példái az ószövetségben. 5. A hit cselekedetek nélkül holt. 6. A Jézus Krisztusban való hit — — — — — — 50

REMÉNY. 1. Az Úrban reménykedem. 2. Jó az Úrban remélni. 3. Reményünk tárgyai. 4. A gonoszok reménye — — — — — — 53

SZERETET. 1. Szeresd a te Uradat Istenedet! 2. Az igaz istenszeretet parancsainak megtartásában áll. 3. Az istenszeretet jutalma — 54

BIZALOM. 1. Buzdítások Isten iránti bizalomra. 2. Jó az Úrban bízni. 3. Az Úrban van bizodalmam. 4. Ne bízzatok az emberekben! — 55

FÉLELEM. 1. Féljétek az Urat. 2. Az Úr félelme bölcseség. 3. Az Isten félelme jóra indít. 4. Az Isten félelme megóv a bűntől. 5. Jó félni az Urat — — — — — — — — — — — — — — 56

HÁLA — — — — — — — — — — — — — — — — 59

TISZTELET. 1. Adjatok tiszteletet az Úrnak. 2. Isten színe előtt hallgasson minden teremtmény! — — — — — — — — — — — 59

VÁGYAKOZÁS ISTEN UTÁN — — — — — — — — — — — 60

ÁLDOZAT. 1. Mutass be Istennek áldozatot! 2. Áldozatod hibátlan legyen! 3. Nem az adomány sokasága számít. 4. Az igaz lelkület teszi kedvessé az áldozatot. 5. Áldozat élőkért és holtakért. 6. Útálatosak a gonosz áldozatai — — — — — — — — — — — 60

DICSÉRET. 1. Énekeljünk az Úrnak! 2. Nem illik a dicséret a bűnös szájába — — — — — — — — — — — — — — — 61

ENGEDELMESSÉG — — — — — — — — — — — — — — 63

ELMÉLKEDÉS — — — — — — — — — — — — — — — 64

IMÁDSÁG. 1. Isten meghallgatja az imát. 2. Imádkozzunk Jézus nevében! 3. Imádkozzunk bizalommal! 4. Imádkozzunk alázatosan és Isten akaratára hagyatkozva! 5. Imádkozzunk állhatatosan! 6. Az imádságnál a lelkület számít, nem a szószaporítás. 7. Elő kell készülni az imádságra. 8. A Lélek segítségünkre van az imádságban. 9. Kikért és miért imádkozzunk? 10. Esdeklés imameghallgatásért. 11. Isten csak a gonoszok imáját és a rosszul végzett imát nem hallgatja meg — — — — — — — — — — — 64

IMÁDÁS. 1. Imádás egyedül Istent illeti meg. 2. Istennek és Krisztusnak imádása az égben — — — — — — — — — — — 70

KERESÉSE ISTENNEK — — — — — — — — — — — — — 71
SZOLGÁLAT ISTENNEK — — — — — — — — — — — — 72

2. Vétkek az I. parancsolattal szemben.

BABONA. (Jóslás, jövendölés, álomfejtés, halottidézés) — — — — 72
BÁLVÁNYOZÁS. 1. A bálványok keletkezése. 2. A bálványok haszontalansága. 3. Őrizkedjetek a bálványozástól! 4. A bálványozás esztelensége. 5. A bálványozás büntetése. 6. A bálványok kiirtása 73
ELHAGYÁSA ISTENNEK. 1. Lényege. 2. Isten elhagyásának okai. 3. Isten elhagyásának büntetése. 4. Óvás Isten elhagyásától — — — 80
HÁLÁTLANSÁG — — — — — — — — — — — — — — 82
HITSZAKADÁS. 1. Lesznek a hívők között szakadások. 2. Az elszakadtak mesékre hallgatnak. 3. Kerülni kell a szakadárokat — — 83
KÉTSÉGBEESÉS — — — — — — — — — — — — — — 83
SZENT DOLGOK MEGVETÉSE — — — — — — — — — — 83

II. PARANCS: ISTEN NEVÉT HIÁBA NE VEGYED!

ISTEN NEVE. 1. Mi és milyen az Isten neve? 2. Isten nevének dícsérete. 3. Isten nevét hiába ne vegyed! — — — — — — — — 84
KÁROMKODÁS — — — — — — — — — — — — — — 85
ESKÜ. 1. Istenre esküdjél! 2. Ne esküdjél szükségtelenül! 3. Ne esküdjél hamisan! — — — — — — — — — — — — — — 86
FOGADALOM. 1. Teljesítsd fogadalmaidat! 2. Példák a fogadalomra 86

III. PARANCS: AZ ÚR NAPJÁT MEGSZENTELJED!

ÁLDOZAT BEMUTATÁS — — — — — — — — — — — — — 87
MUNKASZÜNET. 1. Az Úr napján szolgai munkát ne végezzél! 2. A munkaszünet nem minden esetben kötelez — — — — — — 87

IV. PARANCS: ATYÁDAT ÉS ANYÁDAT TISZTELJED!

1. Családi élet.

SZÜLŐK kötelességei gyermekeik iránt: 1. Neveljék vallásosan őket! 2. Ha kell, fenyítsék gyermekeiket! 3. Ne adjanak maguk fölött hatalmat gyermekeiknek! 4. Tartoznak gyermekeik jövőjéről gondoskodni. 5. Isten azonban mindennél előbbrevaló — — — — 89
GYERMEKEK kötelességei szüleik iránt. 1. Tartoznak tisztelni őket. 2. Tartoznak nekik engedelmeskedni. 3. Isten azonban még a szülőknél is előbbrevaló. 4. Csak az istenfélő gyermek válik örömére szüleinek — — — — — — — — — — — — — — 91
SZOLGÁK. 1. Bánásmód a szolgákkal szemben. 2. A szolgák kötelességei uraikkal szemben. 3. Az okos szolga. 4. Istennel szemben valamennyien szolgák vagyunk — — — — — — — — 93
JÖVEVÉNYEK. 1. Bánásmód a jövevényekkel szemben. 2. Isten előtt valamennyien jövevények vagyunk — — — — — — — 94
ÖZVEGYEK-ÁRVÁK. 1. Özvegynek vagy árvának ne ártsatok! 2. Isten az özvegyek és árvák oltalmazója. 3. Isten büntetése nem marad el az özvegyek és árvák sanyargatói számára — — — — — 95
IFJAK. 1. Intelmek az ifjak számára. 2. Közmondások — — — — 96

ÖREGEK. 1. Öregség bölcseség. 2. Hallgasd az öregek bölcseségét! 3. Viselkedés az öregekkel szemben. 4. Milyenek legyenek? 5. Isten az öregkor legfőbb támasza — — — — — — — — 97

2. Társadalmi élet.

NÉP. 1. A népek szétoszlása. 2. A választott nép. 3. Boldog az a nemzet, melynek Istene az Úr. 4. Megromlott nép. 5. Az Úr megítéli és megbünteti az ellene lázongó népeket. 6. Isten, ne veszítsd el népedet! — — — — — — — — — — — — — — 97
ORSZÁG — — — — — — — — — — — — — — — — 99
KIRÁLY-FEJEDELEM. 1. A zsidó nép királyt kér. 2. A király személye szent és sérthetetlen. 3. A jó király áldás, a rossz átok a népre. 4. Isten a királyokat is bünteti, ha nem szándékai szerint uralkodnak. 5. A király haragja a halál hírnöke. 6. A király szíve. 7. Ne bízzál a királyokban. 8. Viselkedés királyokkal, előkelőkkel szemben. 9. Különfélék — — — — — — — — — — — — — 99
ENGEDELMESSÉG — — — — — — — — — — — — — 103

V. PARANCS: NE ÖLJ!

1. Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!

FELEBARÁTI SZERETET. 1. Szeresd felebarátodat! 2. Milyen legyen a felebaráti szeretet? 3. Miben áll az igazi felebaráti szeretet? 4. A szeretet dícsérete — — — — — — — — — — — — — 103
ELLENSÉGSZERETET. 1. Szeresd ellenségedet is! 2. Az ellenségszeretet gyakorlása — — — — — — — — — — — — — 105
BARÁTSÁG. 1. A jó barát. 2. Becsüld meg a jó barátot! 3. A rossz barát. 4. Ne köss barátságot bárkivel! 5. Ne közösködj mindenkivel! 106
BÉKESSÉG. 1. Az igazi béke az Úrtól származik. 2. A béke a jók jutalma, a gonoszok osztályrésze békétlenség. 3. Éljetek mindenkivel békében! 4. Különfélék — — — — — — — — — — — — 108
EGYETÉRTÉS — — — — — — — — — — — — — — 109

2. A felebaráti szeretet gyakorlása.

IRGALMASSÁG — — — — — — — — — — — — — — 109
KÖNYÖRÜLETESSÉG — — — — — — — — — — — — — 110
RÉSZVÉT — — — — — — — — — — — — — — — 110
ALAMIZSNA. 1. Adj alamizsnát! 2. Mennyi alamizsnát adjunk? 3. Hogyan adjuk az alamizsnát? 4. Az alamizsna hatása. 5. Az alamizsna megtagadása — — — — — — — — — — — — — 110
VENDÉGSZERETET — — — — — — — — — — — — — 113
LÁTOGATÁS — — — — — — — — — — — — — — 114
PÉLDAADÁS. 1. Igyekezzetek mások előtt jópéldával elöl járni. 2. Mindnyájunk legfőbb példaképe: Jézus. — — — — — — — — 114
BOTRÁNY ELKERÜLÉSE. 1. Kerüld a botrányt! 2. Jaj a botránkoztatónak! 114
TESTVÉRI FEDDÉS — — — — — — — — — — — — — 115
TANÁCS. 1. Hallgasd meg a jótanácsot! 2. A jótanács haszna — — 116
TÜRELEM. 1. Legyetek türelmesek! 2. A türelem gyümölcsei. 3. A türelem példái — — — — — — — — — — — — — 117

VIGASZTALÁS. 1. Vigasztaljátok meg egymást! 2. Isten maga a legfőbb vigasztaló — — — — — — — — — — — — 118

3. Vétkek a felebaráti szeretet ellen.

BOSSZÚSÁG — — — — — — — — — — — — — — 118
INDULATOSSÁG — — — — — — — — — — — — — — 118
VERSENGÉS — — — — — — — — — — — — — — 118
VITATKOZÁS — — — — — — — — — — — — — — 119
VISZÁLYKODÁS — — — — — — — — — — — — — — 119
ELLENSÉGESKEDÉS — — — — — — — — — — — — — — 119
HARAG. 1. Ne tarts haragot! 2. Különfélék — — — — — — — — 120
GYŰLÖLET. 1. Ne gyűlölködj! 2. Sokan vannak a gyűlölködők. 3. A jók is gyűlöletesek a gonoszok előtt. 4. Különfélék — — — 120
BOSSZÚÁLLÁS. 1. Ne állj bosszút! 2. Istené a bosszúállás. 3. Aki másnak vermet ás, maga esik bele — — — — — — — — 121
MEGTORLÁS. 1. A régi törvény. 2. Az új törvény — — — — — — 121
TESTI SÉRTÉS — — — — — — — — — — — — — — 122
GYILKOSSÁG. 1. Ne ölj! 2. A gyilkosság földi büntetése. 3. A gyilkosság túlvilági büntetése. 4. A gyilkos jellemzése. 5. A gyilkosságok forrásai — — — — — — — — — — — — — — 122

4. A felebaráti szeretet helyreállítása.

KIBÉKÜLÉS — — — — — — — — — — — — — — — — 124

VI. ÉS IX. PARANCS: NE PARÁZNÁLKODJÁL!

TISZTASÁG. 1. Légy tiszta lelkű! 2. A tisztaság kedves Isten és az emberek előtt. 3. Könyörgés tisztaságért. 4. Közmondások — — 124
TESTI VÁGYAK. 1. Tartózkodjál a testi vágyaktól! 2. Különfélék — — 125
ÖNFERTŐZÉS — — — — — — — — — — — — — — 126
CSÁBITÁS — — — — — — — — — — — — — — 126
PARÁZNÁLKODÁS. 1. Ne paráználkodjál! 2. A parázna élet következménye — — — — — — — — — — — — — — 126
VÉRFERTŐZÉS — — — — — — — — — — — — — — 128
SZODOMIZMUS — — — — — — — — — — — — — — 128
SZERELEM — — — — — — — — — — — — — — 129
IZRAEL PARÁZNÁLKODÁSA — — — — — — — — — — — — 129

VII. ÉS X. PARANCS: NE LOPJ! FELEBARÁTODNAK SE HÁZÁT, SE MEZEJÉT, SE MÁSFÉLE JÓSZÁGÁT NE KIVÁNJAD!

1. A gazdagság, szegénység előnyei, hátrányai.

GAZDAGSÁG. 1. Ne törd magadat gazdagság után! 2. A gazdagság sok gonddal jár. 3. A gazdagság sokak lelki romlására van. 4. A gazdagság hamar veszendő. 5. Gazdagságát senki sem viheti el a másvilágra. 6. A bűnnélküli gazdagság. 7. Ha tökéletes akarsz lenni, add el a vagyonodat! 8. Jaj nektek, fényűző gazdagok! — 130

SZEGÉNYSÉG. 1. Szegények mindig lesznek. 2. A szegényeket meg ne vessétek! 3. A szegényeket el ne nyomjátok! 4. Isten maga a szegények védője. 5. Boldogok a szegények! 6. A nagy szegénység a lélek romlására lehet. 7. Engedd élni a szegényt is — — — 133
GAZDAGOK-SZEGÉNYEK. 1. A gazdagok elnyomják a szegényeket. 2. A gazdagok-szegények jellemzése. 3. A gazdagok-szegények a világ szemében — — — — — — — — — — — — 135

2. A gazdagsággal együttjáró erények és bűnök.

MEGELÉGEDÉS — — — — — — — — — — — — — — 136
FÖSVÉNYSÉG — — — — — — — — — — — — — — 136
IRIGYSÉG — — — — — — — — — — — — — — 137
KAPZSISÁG — — — — — — — — — — — — — — 137

3. Mások vagyoni megkárosítása és kártérítés.

CSALÁS. 1. Ne csalj! 2. Ne csalj hamis mértékkel! 3. Ne csalj a mezsgye elmozdításával! — — — — — — — — — — — — 138
LOPÁS — — — — — — — — — — — — — — 139
KÁRTÉRITÉS — — — — — — — — — — — — — — 139

4. Földi javak szerzésének megengedett módja.

MUNKA. 1. Isten rendelkezései a munkára vonatkozólag. 2. Buzdítások a szorgalmas munkára. 3. A szorgalmas munka eredménye. 4. A túlzott munka haszontalansága — — — — — — — — 140
MUNKABÉR — — — — — — — — — — — — — — 141

5. A munkával kapcsolatos vétkek.

LUSTASÁG. 1. Ne légy lusta! 2. A lusta jellemzése. 3. A lustaság következménye — — — — — — — — — — — — 142
RESTSÉG — — — — — — — — — — — — — — 142
TÉTLENKEDÉS — — — — — — — — — — — — — — 143
TUNYASÁG — — — — — — — — — — — — — — 143

6. Egyes vagyont érintő jogi ügyletek.

ADÁS-VEVÉS — — — — — — — — — — — — — — 143
ADÓ — — — — — — — — — — — — — — — 143
KAMAT — — — — — — — — — — — — — — — 143
KEZESSÉG — — — — — — — — — — — — — — 143
KÖLCSÖN. 1. Adj kölcsönt! 2. Visszaélés a kölcsönnel — — — — 144

VIII. PARANCS: HAMIS TANÚSÁGOT NE SZÓLJ FELEBARÁTOD ELLEN.

1. Igazmondás-hazudozás.

IGAZMONDÁS — — — — — — — — — — — — — — 145
TITOKTARTÁS — — — — — — — — — — — — — — 145
HAZUGSÁG. 1. Óvakodjatok a hazugságtól! 2. A hazugság büntetése.

3. A hazugság atyja. 4. Különfélék — — — — — — — — 145
KÉPMUTATÁS — — — — — — — — — — — — — — 146
KÉTNYELVŰSÉG — — — — — — — — — — — — — 147

2. A jó hírnév és annak védelme.

HIRNÉV — — — — — — — — — — — — — — — 147
DICSÉRET — — — — — — — — — — — — — — — 147
HIZELGÉS — — — — — — — — — — — — — — — 148
MEGSZÓLÁS — — — — — — — — — — — — — — 148
RÁGALMAZÁS — — — — — — — — — — — — — — 148
BESÚGÁS — — — — — — — — — — — — — — — 149
GÚNYOLÓDÁS — — — — — — — — — — — — — — 149
SZERETETLEN ITÉLKEZÉS — — — — — — — — — — — — 149

3. Bíráskodás, törvénykezés.

BIRÁK. 1. A zsidó nép bírákat kap. 2. A keresztény hívők ne menjenek pogány bírókhoz. 3. A bírák ne fogadjanak el ajándékokat. 4. A bírák igazságosak legyenek az ítéletben! — — — — — — 150
TANÚK. 1. Ne tégy hamis tanúságot felebarátod ellen! 2. Egy tanú bizonysága nem elégséges a perben. 3. Különfélék — — — 152

II. RÉSZ.

JÉZUS KRISZTUS — EGYHÁZ — SZENTSÉGEK.

I. FEJEZET.

JÉZUS KRISZTUS.

1. A Jézus Krisztusban való hit.

1. Hiszek a Jézus Krisztusban. 2. A Jézus Krisztusban való hit a megigazulás forrása. 3. Aki hisz Jézus Krisztusban, üdvözül. 4. A Jézus Krisztusban való hit ereje. 5. Jézus gyógyításai alkalmával előfeltételül hitet követel — — — — — — — — — — — 155

2. Kicsoda Jézus Krisztus?

ISTEN. 1. Egy az Atyával. 2. Az Atyától jött ki. 3. Az Atyával közös a cselekvése. 4. Az Atyával közösen birtokol — — — — — 157
ISTEN FIA. 1. Az Atya bizonysága. 2. Jézus bizonysága önmaga felől. 3. Az apostolok bizonysága. 4. Különböző tanúságtételek — — 158
VALÓSÁGOS EMBER — — — — — — — — — — — — 160
ÚT-IGAZSÁG — — — — — — — — — — — — — 160
ÉLET. 1. Őbenne élet volt... 2. Jézus mások számára is az élet adója — 160
VILÁGOSSÁG — — — — — — — — — — — — — 161
SZEGLETKŐ — — — — — — — — — — — — — — 162
JÓ PÁSZTOR. 1. Jézus jó pásztor. 2. A jó pásztor tulajdonságai — — 162

PAP. 1. Jézus pap. 2. Jézus papságának kiválósága. 3. Mivel tehát olyan nagy főpapunk van — — — — — — — — — — — — 163
KÖZVETITŐ-KÖZBENJÁRÓ — — — — — — — — — — — — 164
TANITÓ — — — — — — — — — — — — — — — — — — 164
KIRÁLY. 1. Az ószövetségi jövendölésekben már mint király szerepel. 2. Újszövetségi tanúk is Jézus királyi méltóságát hirdetik — — 165
MEGVÁLTÓ — — — — — — — — — — — — — — — 167
MESSIÁS — — — — — — — — — — — — — — — — 168
SZABADITÓ — — — — — — — — — — — — — — — 168
ÜDVÖZITŐ — — — — — — — — — — — — — — — 168

3. Jézus Krisztus tulajdonságai.

MINDENHATÓ. 1. Jézus mindenható. 2. Hatalmának jelei a véghezvitt csodák. 3. Hatalmát mutatják azok a csodák, amelyek az ő nevének erejével történtek — — — — — — — — — — — — 169
MINDENTUDÓ — — — — — — — — — — — — — — — 170
ÖRÖK — — — — — — — — — — — — — — — — — 171
BŰNNÉLKÜLI — — — — — — — — — — — — — — — 171
BŰNÖSÖK BARÁTJA — — — — — — — — — — — — — — 171
ALÁZATOS — — — — — — — — — — — — — — — 171
ENGEDELMES — — — — — — — — — — — — — — — 171
SZERETŐ. 1. Jézus szeretete. 2. A Jézus iránti szeretet — — — — 172
ÁLTALÁNOS JELLEMZÉS — — — — — — — — — — — — 172

4. Jézus élete.

MESSIÁSI JÖVENDÖLÉSEK — — — — — — — — — — — — 172
AZ ÚR ELJÖVETELE. 1. Igéretek. 2. Emberi válasz: vágyakozás, örvendezés, életmegjobbítás. 3. Eljövetelének ideje. 4. Eljövetelének helye. 5. Miért jött el? — — — — — — — — — — — — 173
TESTI SZÁRMAZÁSA — — — — — — — — — — — — — 174
ÉDESANYJA: MÁRIA. 1. Mária Jézus anyja. 2. Mária Isten anyja. 3. Mária kegyelmek anyja. 4. Mária minden hívők anyja. 5. Mária szeplőtelen fogantatása. 6. Mária örök szűzessége — — — — 174
GYERMEKKORA — — — — — — — — — — — — — — — 176
SZENVEDÉSE. 1. Jövendölések Jézus szenvedéséről. 2. Jézus bűneink miatt szenvedett. 3. Önként szenvedett. 4. Jézus szenvedésének története — — — — — — — — — — — — — — 176
FÖLTÁMADÁSA. 1. Megjövendölték. 2. A föltámadás ténye — — — 178
MENNYBEMENETELE. 1. Utalások a mennybemenetelre. 2. A mennybemenetel ténye — — — — — — — — — — — — — 179
TRÓNJA AZ ATYA JOBBJÁN — — — — — — — — — — — — 180
MÁSODIK ELJÖVETELE — — — — — — — — — — — — — 180
ITÉLKEZÉSE ELEVENEK ÉS HOLTAK FÖLÖTT — — — — — — 180

5. Jézus életével kapcsolatos dolgok.

NEVE. 1. Jézus neve. 2. Jézus nevének ereje. 3. Gyakorlati buzdítások — 180
SZAVA, IGÉJE — — — — — — — — — — — — — — — 181

TANITÁSA. 1. Az én tanításom nem az enyém... 2. Hasonlatok Jézus tanításában. 3. Példabeszédek Jézus tanításában — — — — 181
EVANGÉLIUMA — — — — — — — — — — — — — — — 182
BÉKÉJE — — — — — — — — — — — — — — — — 183
KERESZTJE. 1. Krisztus keresztje. 2. Az élet keresztje — — — — — 183
TANITVÁNYAI. 1. Nem nagyobb a tanítvány mesterénél. 2. Kik lehetnek Jézus tanítványai — — — — — — — — — — — 183
HIVEI. 1. A hívek egysége Krisztusban. 2. A hívek egyesülése Krisztussal 184

II. FEJEZET.

EGYHÁZ.

JÉZUS ÉS AZ EGYHÁZ — — — — — — — — — — — — — 185
SZENT PÁL ÉS AZ EGYHÁZ — — — — — — — — — — — — 186
AZ EGYHÁZ EGY ÉS EGYSÉGES — — — — — — — — — — 187
AZ EGYHÁZ SZENT — — — — — — — — — — — — — 187
EGYEDÜL ÜDVÖZITŐ — — — — — — — — — — — — 188
ÁLTALÁNOS — — — — — — — — — — — — — — 189
ÖRÖK — — — — — — — — — — — — — — — 190
MEGRENDITHETETLEN — — — — — — — — — — — — 190
AZ EGYHÁZ SORSA — — — — — — — — — — — — — 191
DICSŐSÉGES EGYHÁZ — — — — — — — — — — — — 192

III. FEJEZET.

SZENTSÉGEK.

I. KERESZTSÉG.

ELŐKÉPEK. 1. Körülmetélés. 2. Átvonulás a Vörös-tengeren — — — 192
A KERESZTSÉG PARANCSA — — — — — — — — — — — 193
A KERESZTSÉG SZÜKSÉGES AZ ÜDVÖSSÉGRE — — — — — — 193
A KERESZTSÉG ELŐFELTÉTELE: HIT — — — — — — — — 193
A KERESZTSÉG HATÁSAI — — — — — — — — — — — 194
KERESZTSÉG EGY — — — — — — — — — — — — — 194

II. BÉRMÁLÁS.

A SZENTLÉLEK ISTEN — — — — — — — — — — — — — 195
IGÉRETEK A SZENTLÉLEK KIÁRASZTÁSÁRA — — — — — — — 195
A SZENTLÉLEK ELJÖVETELE — — — — — — — — — — — 195
A SZENTLÉLEK MUNKÁLKODÁSA. 1. Teremt, megújít. 2. Tanít, felvilágosít. 3. Megerősít a jóban. 4. Vigasztal. 5. Működése titokzatos 196
A SZENTLÉLEK GYÜMÖLCSEI — — — — — — — — — — — 197
NE BÁNTSÁTOK MEG A SZENTLELKET! — — — — — — — — 198

III. OLTÁRISZENTSÉG.

AZ OLTÁRISZENTSÉG MEGIGÉRÉSE — — — — — — — — — 198
AZ OLTÁRISZENTSÉG ALAPITÁSA — — — — — — — — — 198

AZ OLTÁRISZENTSÉG JÉZUS JELENLÉTE — — — — — — — — — 199
AZ OLTÁRISZENTSÉG ÁLDOZAT (SZENTMISE) — — — — — — — 199
AZ OLTÁRISZENTSÉG A LÉLEK TÁPLÁLÉKA. 1. Előképek. 2. Az Oltáriszentség táplálék. 3. Meghívás az eucharisztikus lakomára. 4. Méltatlan áldozás — — — — — — — — — — — — — 200

IV. BŰNBÁNAT SZENTSÉGE.

LELKIISMERET. 1. A jó lelkiismeret. 2. A rossz lelkiismeret. 3. Vigyázzunk lelkiismeretünk nyugalmára — — — — — — — — — 201
KISÉRTÉS. 1. Az ősszülők megkísértetése. 2. Isten nem hagy el a kísértésben. 3. A kísértés okai. 4. A kísértés célja. 5. Viselkedés a kísértésben — — — — — — — — — — — — — — 202
BŰN. 1. Az első bűn. 2. A bűn és törvény. 3. Honnan a bűn? 4. Halálos és bocsánatos bűn. 5. Óvás a bűntől — — — — — — — — 204
BŰNÖSÖK. 1. Mindnyájan bűnösök vagyunk. 2. A teremtett világ is érzi a bűn súlyát. 3. A bűnösök jellemzése. 4. A bűnösökkel ne közösködjl 5. Isten, ments meg a bűnösök kezétől 6. A bűnösök sorsa 205
BŰNBÁNAT — 207
BŰNBOCSÁNAT. 1. Isten megbocsátja a bűnöket. 2. Bocsásd meg a mi vétkeinket! 3. Csak a Szentlélek elleni bűn nem bocsáttatik meg 208
A BŰNBOCSÁNAT FÖLTÉTELEI. 1. Bánat. 2. Töredelmesség. 3. Megbocsátás. 4. Gyónás. 5. Elégtétel. 6. Egyéb feltételek — — — 209
BŰNBOCSÁTÓ HATALOM — — — — — — — — — — — — 211
MEGTÉRÉS. 1. Térjetek meg! 2. Amíg alkalmas időnk van, addig térjünk meg. 3. A megtérő bűnös szava. 4. Bánásmód a megtérővel. 5. Aki felebarátját megtéríti — — — — — — — — — 211
MEGÚJULÁS — — — — — — — — — — — — — — — — 213
ÚJJÁSZÜLETÉS — — — — — — — — — — — — — — — 213
VISSZAESÉS A BŰNBE — — — — — — — — — — — — — 214
MEGÁTALKODOTTSÁG. 1. Isten szava a megátalkodottakhoz. 2. A buzdító szava — — — — — — — — — — — — — — 214
BŰNHŐDÉS. 1. Isten megbünteti a megátalkodott bűnöst. 2. Aki vétkezik, az bűnhődik. 3. A bűn magában hordja már a büntetését 215

V. UTOLSÓ KENET.

BETEGSÉG — — — — — — — — — — — — — — — — 254

VI. EGYHÁZI REND.

PAPSÁG. 1. A papság isteni intézmény. 2. A papok Jézus személyének képviselői — — — — — — — — — — — — — — 216
A PAPOK KÖTELESSÉGEI. 1. Áldozatot bemutatni. 2. Mint pásztoroknak a nyájra vigyázni. 3. Kötelesek az igét hirdetni, tanítani — — 217
A PAPI MUNKA JUTALMA — — — — — — — — — — — — 218
A PAPSÁGHOZ SZÜKSÉGES ELŐFELTÉTELEK. 1. Testileg. 2. Erkölcsileg 219
A HIVEK KÖTELESSÉGE PAPJAIKKAL SZEMBEN. 1. Tisztelet. 2. Engedelmesség. 3. Gondoskodás anyagi ellátásukról — — — — — — 220
ÁLTALÁNOS PAPSÁG — — — — — — — — — — — — — 221
ROSSZ PAPOK — — — — — — — — — — — — — — — 221
HŰTLEN PÁSZTOROK — — — — — — — — — — — — — 222

HAMIS PRÓFÉTÁK — — — — — — — — — — — — — — 222
ANTIKRISZTUSOK — — — — — — — — — — — — — — 223

VII. HÁZASSÁG.

HÁZASSÁG. 1. Nagy titok. 2. Házasság megengedett — — — — 224
A HÁZASSÁG CÉLJA. 1. Gyermekáldás. 2. Az érzékiség orvoslása. 3. Kölcsönös segítség — — — — — — — — — — — — 224
A HÁZASTÁRSAK EGYMÁSKÖZTI VISZONYA. 1. A férfi feje az asszonynak. 2. A férfiak szeressék feleségüket. 3. Az asszonyok engedelmeskedjenek férjüknek — — — — — — — — — — — — 225
HÁZASSÁGTÖRÉS. 1. Ki követ el házasságtörést? 2. Ne törj házasságot! 3. A házasságtörés nagy bűn. 4. A házasságtörő férfi jellemzése. 5. A házasságtörő nő jellemzése. 6. Bánásmód a házasságtörő asszonnyal — — — — — — — — — — — — 226
A HÁZASSÁGTÖRÉS BÜNTETÉSE — — — — — — — — — — 229
FÉLTÉKENYSÉG — — — — — — — — — — — — — — 230
ELVÁLÁS — — — — — — — — — — — — — — — 230
NŐTLENSÉG — — — — — — — — — — — — — — 231
A DERÉK ASSZONY — — — — — — — — — — — — — 231
A HÁZSÁRTOS, HARAGVÓ, GONOSZ ASSZONY — — — — — — 232

III. RÉSZ.

ANGYALOK — ÖRDÖGÖK — VILÁG — EMBEREK.

I. FEJEZET.

ANGYALOK. 1. Léteznek. 2. Istent imádják. 3. Szolgálatuk Jézus körül. 4. Szolgálatuk az emberek körül — — — — — — — — 237

II. FEJEZET.

ÖRDÖGÖK. 1. Eredetük. 2. Az ördögök kísértő lelkek. 3. Ártalmas lelkek. 4. Hazug lelkek. 5. E világ fejedelme. 6. Istennek van hatalma felettük. 7. Jézus megtörte hatalmukat. 8. Álljatok ellen az ördögnek. 9. Az ördögtől megszállottak — — — — — — — — 240

III. FEJEZET.

VILÁG. 1. A világ teremtése. 2. Isten minden alkotása jó — — — — 243

IV. FEJEZET.

EMBER.

I. ISTEN MÜVE.

1. A férfiú teremtése. 2. Az asszony teremtése. 3. Isten teremtményei vagyunk. 4. Az ember önmagában hiábavalóság, por. 5. Isten ruházta föl az embert ajándékaival és tette a teremtmények urává 244

II. AZ EMBERI ÉLET ÁLTALÁBAN.

EMBERI ÉLET. 1. Rövid. 2. Az emberi élet gond, vesződség. 3. Éljünk Istennek — — — — — — — — — — — — — — 245

1. Az élet javai.

EGÉSZSÉG — — — — — — — — — — — — — — — 247
ÉTEL. 1. A mindennapi eledel. 2. Isten adja — — — — — — — 247
ITAL. BOR. (Részegség.) 1. Bor. 2. Óvás a bortól — — — — — — 248
LAKOMA. 1. A meghívottak. 2. Illemszabályok — — — — — — 249

a) Visszaélések étellel és itallal.

MULATOZÁS. (Gyönyörhajhászás.) 1. A gyönyörhajhászók jelszava. 2. A mulatozók, gyönyörhajhászók sorsa. 3. Mulatozás, gyönyörhajhászás, hiúság — — — — — — — — — — — — — 250
TORKOSSÁG — — — — — — — — — — — — — — 251

b) Erények az étel és ital használatában.

JÓZANSÁG — — — — — — — — — — — — — — — 251
MÉRTÉKLETESSÉG — — — — — — — — — — — — — — 251
ÖNMEGTARTÓZTATÁS. 1. Rendelkezések. 2. Az önmegtartóztatás példái 252
BŐJT. 1. Buzdítások bőjtölésre. 2. A helyes és helytelen bőjtölés. 3. Példaképek — — — — — — — — — — — — — 252

c) Az élet egyéb javai.

RUHÁZAT — — — — — — — — — — — — — — — 253
ARANY — — — — — — — — — — — — — — — 254
KINCS — — — — — — — — — — — — — — — 254
PÉNZ — — — — — — — — — — — — — — — 254
GAZDAGSÁG — — — — — — — — — — — — — — 130

2. Az élet bajai.

BETEGSÉG. (Orvos, orvosságok) — — — — — — — — — 254
MEGPRÓBÁLTATÁS. I. Isten megpróbálja az embert. 2. A megpróbáltatás célja. 3. Isten nem hagy el a megpróbáltatásban. 4. A megpróbáltatások elviselése. 5. A megpróbáltatás eszközei — — — 257
NYOMORÚSÁG — — — — — — — — — — — — — — 257
ÉHSÉG — — — — — — — — — — — — — — — 258
SZENVEDÉS — — — — — — — — — — — — — — 258
SZORONGATÁS. 1. Isten a szabadító a szorongatásból. 2. Szabadíts meg, Isten, a szorongatásból! — — — — — — — — — — 258
ÜLDÖZÉS — — — — — — — — — — — — — — 259

III. AZ EMBER TESTE.

TEST — — — — — — — — — — — — — — — — 260
ARC — — — — — — — — — — — — — — — — 261
FÜL. 1. Hallás. 2. Süketség — — — — — — — — — — — — 261
NYELV — — — — — — — — — — — — — — — 262
SZÁJ — — — — — — — — — — — — — — — 262
BESZÉD. 1. Légy megfontolt a beszédben. 2. Ne beszélj sokat. 3. Szép szóval többre mész. 4. Óvakodj a gonosz beszédektől — — — 262

SZEM. 1. Látás. 2. Vakság — — — — — — — — — — — — 264
SZIV — — — — — — — — — — — — — — — — 265

IV. AZ EMBER LELKE.

LÉLEK. 1. A lelket az Isten teremtette. 2. A lélek halhatatlan. 3. Az Úr megőrzi az igazak lelkét. 4. Vigyázzatok lelketekre! — — — 265

V. AZ EMBER ÉRTELMI VILÁGA.

KIVÁNCSISÁG — — — — — — — — — — — — — — 266
TANULÉKONYSÁG — — — — — — — — — — — — — 266
BÖLCSESÉG. 1. A bölcs férfiú. 2. Keress bölcseséget! 3. A bölcseség Isten félelmében található fel. 4. A bölcseség áldásai. 5. A bölcseség nem tér be gonosz lélekbe. 6. Eldugott bölcseség haszontalan. 7. A megszemélyesített bölcseség — — — — — — — 267
OKOSSÁG — — — — — — — — — — — — — — 271
BALGASÁG. 1. A balga. 2. A balgák jellemzése. 3. A balgák sorsa. 4. Ne közösködj balgával! — — — — — — — — — — 271
BOLONDSÁG — — — — — — — — — — — — — 273
DÖRESÉG — — — — — — — — — — — — — — 273
ESZTELENSÉG, OSTOBASÁG — — — — — — — — — — 273
OKTALANSÁG — — — — — — — — — — — — — 273

VI. AZ EMBER AKARATA.

SZABADAKARAT — — — — — — — — — — — — — 273

Az akaratot tökéletesítő erények.

ÁLLHATATOSSÁG. 1. Legyetek állhatatosak. 2. Az állhatatosság gyümölcsei. 3. Az állhatatosság példái — — — — — — — — 274
ÉBERSÉG, VIRRASZTÁS — — — — — — — — — — — — 275
ÖNMEGTAGADÁS. 1. Gyakoroljátok az önmegtagadást. 2. Az önmegtagadás eredményei — — — — — — — — — — — — 275
TÜRELEM — — — — — — — — — — — — — — 117

VII. AZ EMBER MAGATARTÁSA.

ALÁZATOSSÁG. 1. Legyetek alázatosak! 2. Az Úr kedveli az alázatosakat. 3. Az alázatosság gyümölcsei. 4. Az alázatosság példái. 5. Hamis alázatosság. 6. Isten az, ki megalázza az embert — — 277
SZELIDSÉG. 1. Isten és a szelídek. 2. A szelídség ereje. 3. Buzdítások szelídségre. 5. A szelídség mintaképe — — — — — — — 278
EGYSZERŰSÉG — — — — — — — — — — — — — 279
SZERÉNYSÉG — — — — — — — — — — — — — 279
DICSEKVÉS — — — — — — — — — — — — — — 279
DÖLYFÖSSÉG — — — — — — — — — — — — — 279
ELBIZAKODOTTSÁG. 1. Saját képességekben. 2. Elbizakodás a jólétben 280
FENNHÉJÁZÁS — — — — — — — — — — — — — 280
FELFUVALKODOTTSÁG — — — — — — — — — — — — 280
GŐG — — — — — — — — — — — — — — — 280
NAGYRAVÁGYÁS — — — — — — — — — — — — — 280

KEVÉLYSÉG. 1. A kevélyek jellemzése. 2. A kevélység példái. 3. A kevélység nem marad büntetlen. 4. Isten, óvj meg a kevélység bűnétől! — — — — — — — — — — — — — 281

VIII. AZ EMBER ÉRZELEMVILÁGA.

BOLDOGSÁG. 1. Boldogok, kik Istenben hisznek, remélnek, szeretik őt. 2. Boldogok, kik Istenéi. 3. Boldogok, kiket az Úr oktat. 4. Boldogok, kik félik az Urat. 5. Boldogok, kik nem állnak a bűnösök útján. 6. A nyolc boldogság — — — — — — — — 283
JÓ KEDÉLY — — — — — — — — — — — — — — — 284
ÖRÖM, ÖRVENDEZÉS — — — — — — — — — — — — 284
BÁNAT — — — — — — — — — — — — — — — — 284
FÉLELEM — — — — — — — — — — — — — — — 285
SZOMORÚSÁG, SIRÁS — — — — — — — — — — — — 285

IX. AZ EMBER VALLÁS-ERKÖLCSI ÉLETE.

HIVŐK. 1. Krisztusban való hit eredménye a hívek lelkében. 2. Az első hívők (keresztények) élete — — — — — — — — — 285
VALLÁSOSAK — — — — — — — — — — — — — — 286
BUZGÓK — — — — — — — — — — — — — — — 286
JÁMBOROK — — — — — — — — — — — — — — — 286
IGAZSÁG SZERINT ÉLŐK — — — — — — — — — — — — 287
IGAZSÁGOSAK — — — — — — — — — — — — — — 288
IGAZAK. 1. Az igazak áldják az Urat. 2. Megsegíti az Úr az igazakat. 3. Az igazat, ha gonosszá lett, nem menti meg előbbi igazvolta. 4. Az igazak jellemzése. 5. Különfélék — — — — — — — — 288
MEGIGAZULÁS — — — — — — — — — — — — — — 290
IGAZAK-GONOSZOK. 1. Az igazak, illetve gonoszok jellemzése. 2. Isten az igazakat megjutalmazza, a gonoszokat pedig megbünteti. 3. Különfélék — — — — — — — — — — — — — — 290
JÓK — — — — — — — — — — — — — — — — 292
TÖKÉLETESEK — — — — — — — — — — — — — — 292
VÁLASZTOTTAK. 1. A kiválasztás ténye. 2. A kiválasztás Isten akaratától függ. 3. A kiválasztottak száma. 4. Boldogok a választottak. 5. Buzdítás a kiválasztás biztosítására — — — — — — — — 292
GONOSZOK. 1. A gonoszok jellemzése. 2. A gonoszok ideiglenes jó dolga. 3. A gonoszok nem maradnak büntetlenül. 4. Fordulj el a gonosztól! 5. Isten gyűlöli a gonoszt. 6. Isten, szabadíts meg a gonosztól! — — — — — — — — — — — — — 294
IGAZTALANOK — — — — — — — — — — — — — — 298
ISTENTELENEK — — — — — — — — — — — — — — 298
ROMLOTTAK — — — — — — — — — — — — — — 299
ROSSZAK. 1. Az ember hajlik a rosszra. 2. Különfélék — — — — 299
VILÁGFIAK. 1. A világ és a hívők. 2. Jézus és a világ — — — — 299

X. AZ EMBER CSELEKEDETEI.

JÓCSELEKEDETEK. 1. Tégy jót, kerülld a rosszat! 2. A világosság és a sötétség cselekedetei. 3. Ne fitogtassátok jócselekedeteiteket! 4. Istenért tegyétek a jót! — — — — — — — — — — 301

IV. RÉSZ.

UTOLSÓ DOLGOK.

HALÁL. 1. Mindenkinek meg kell halnia. 2. Készülj a halálra! 3. Ne félj a haláltól! 4. Az igazak halála. 5. A gonoszok halála. 6. A halál ideje bizonytalan. 7. A halál a bűn következménye — — 307

HALOTTAK. 1. A sírás semmit sem használ a halottaknak. 2. A helyes kegyelet — — — — — — — — — — — — — — — 308

TEMETÉS — — — — — — — — — — — — — — — 309

FELTÁMADÁS. 1. Van feltámadás. 2. Hogyan lesz a feltámadás? 3. A feltámadtak élete — — — — — — — — — — — — — 309

UTOLSÓ ÍTÉLET. 1. Isten megítéli a népeket. 2. Az ítélet ideje. 3. Az ítélet színhelye. 4. Az utolsó ítélet előjelei. 5. A kísérő jelenségek. 6. Az utolsó ítélet a bosszúállás és harag napja lesz. 7. Mindenki megítéltetik. 8. Akkor minden tett kitudódik. 9. Az igazak és gonoszok magatartása az ítéletkor. 10. Az ítélet lefolyása — 311

TISZTITÓHELY — — — — — — — — — — — — — — — 315

POKOL — — — — — — — — — — — — — — — — 315

MENNYORSZÁG. 1. A mennyország boldogsága. 2. A bejutás a mennyek országába. 3. Akik nem jutnak be... 4. Új ég és új föld. 5. A mennyei Jeruzsálem. 6. Isten örök nyugalma — — — — — 317

ÖRÖK ÉLET — — — — — — — — — — — — — — — 319